

PETRI NVÑEZ
DE AVENDAÑO I. C.
DE EXEQVENDIS MANDATIS REGVM HISPANIAE,

QVÆ RECTORIBVS CIVITATVM DANTVR, & in tit. vj. lib. iij. Recopilationis (vulgò nuncupatis Capitulos de Corregidores) continentur.

CVM NOVISSIMIS ACCESSIONIBVS, ET LEGVM nouæ Recopilationis adiectione.

OPVS NVNC PRIMVM IN ITALIA EXCVSVM, **Omnibus nedum in Scholis, verùm Iudicibus, & alijs in foro versanribus apprime vtile, & necessarium.**

PRIMA, & SECVNDA PARS.

IN QVIBVS OPTIME, ET ACCVRATE SVBSCRIPTAE præsertim materiæ traduntur, & enucleantur

Quis creet Magistratus; & qui possint creari
De custodibus diuersis
De Causis, quibus Iurisdictio acquiritur
De salarijs Iudicum, & aliorum, & a quibus possint constitui
Quis possit condere Ciuitates, Fortelitia, & Villas, & de earum finibus, seu limitibus, pascuis, & lignationibus, &c.

De Thesauris
De Alienatione rerum Eccles. & Vniuersitatum
De Iurisdictione, & Authoritate Baronum
Quis possit facere Defensas; & de pœnis pro damno illato
De statutis, & qui possit illa condere
De Clericorum fori priuilegio
De Vectigalibus, pedagijs, & Collectis

Quæ personæ possint expelli à Ciuitate
De Ludo, & Ludentibus
De pecunia publica, seu Vniuersitatum, & in quibus possit erogari
De Actorum Magistris, seu Notarijs
De Crimine Blasphemiæ Concubinatus, Periurij, Vsurarum, & Falsi

Accessit præterea De Venatione singularis Tractatus cum accessionibus.

AD PERILLVSTREM D.
D. FERDINANDVM QVADRA REG. CONS.

Ex Legato   Ill.mi Cogini

SVPERIORVM   PERMISSV.

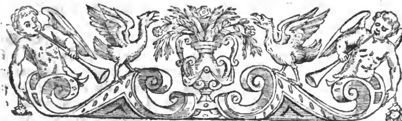

NEAPOLI, Ex Typographia Tarquinij Longhi, MDCXX.

Sumptibus Stephani Monliuerij Bibliopole Partenopei.

PERILLVSTRI
ET ERVDITISSIMO VIRO D.
D. FERDINANDO QVADRAE
SAC. REG. CONSIL. NEAP. CONSILIARIO MERITISS.MO

ÆPE, & multum hoc mecum ipse cogitaui, Ferdinande Clarissime, quo pacto fieri posset, vt pro singulari tua erga me humanitate, summaq. beneuolentia, qua me semper es complexus, aliquod saltem memoris, gratique animi darem indicium. Verum tantam esse virium mearum imbecillitatem intelligebam, vt nonmodo non referre, sed ne agere quidem gratias tibi pro dignitate, ac magnitudine tuorum in me beneficiorum vnquam me posse confiderem. Ex qua cogitatione non minorem profecto capiebam animo molestiam; diuq. sum veritus, ne non idem mihi eueniret, quod Dinocrati ætatis suæ nobilissimo Architecto dicitur euenisse, qui gratiam apud Alexandrum Magnum initurus, ignotus prorsus, & ab amicis inops, consilium quoddam cepit Regem adeundi, initio fortasse absurdum, specie ridiculum, exitu vero felix, & gloriosum. Itaq. facile in hanc sententiam sum adductus, fore, vt si quid præterea per me fieret accessionis eorum more, qui Persarum Regem nunquam sine munere salutabant, non paruam essem a te gratiam initurus. Cum igitur typis mandandum Petri Nuñez de Auendaño opus de exequendis Regum Hispaniarum mandatis curarem, illud statui tibi offerre', tuiq; nominis immortalitati dicare, vt & grati animi mei aduersus te palam fieret propensio, & ne opus ipsum Viri alicuius Clarissimi patrocinio videretur fraudari. Neque vero diuturnior, si operi volumus consultum, eã deliberatio fuit. Nam si antiquissimam familiæ tuæ nobilitatem, ac splendorem libet intueri, ea est è Cantabris Tarraconensis Hispaniæ bellicosissi-

mis populis orіunda, vbi in valle quadam, cui Salſedo nomen, haud procul Bilbili Oppido conſpicua Turris eſt, quæ QVADRA e tuæ Gentis nomine appellata, inde iam nobiliſſimi gentilitij tui inſignibus ſtemmate obſignatur: Ea ipſa ad hoc tempus ab eo, qui maximus in familia natu eſt, quẽ Domus vocant Dominum, iure dominij poſſidetur. Ortum prætereа refert familia QVADRA ad Belam Aragonei Regis filium, à quo & Saluæ Terræ Comites, & nobiliſſima Gens AIALA fertur proueniſſe. Atque adeo Maiores illos tuos euexerat ad gloriam virtus, ad quam vel natura eos genuerat, vel vſus exercuerat, vel ſeruaret fortuna, vt & REGES ipſi Nauarræ prius, mox Leonis præclariſſimas è familia Quadra feminas ſibi matrimonio adiungi nonſint grauati. Hinc Illuſtriſſimus vir, Auus tuus Didacus, quẽ Iacobum hic dixere, à patruis ſuis qui Catholici Regis partes aduerſus Gallos ſunt ſecuti, in Italiam perductus, mox à Carolo Quinto Cæſare Conſiliarij munere donatus, tam bene, tam præclare, atque ea vitæ integritate in eo munere obeundo ſe geſſit in coercendo præſertim Rebellium impetu Anni M. D. XXVII, vt vix eo vita functo, omnes filij ad quamplurimos honorũ, dignitatumque gradus fuerint euecti. Aluarus enim cæteris fratribus natu maior, cum vix ſecundum, & viceſimum annum ageret, ob ſpectatam in Iuuene miram animi pietatẽ, ac Religionem, Aquilæ Antiſtes electus, idem paullo poſt ſub Albæ Duce in Truentino bello egregiam paci componendæ operam nauauit, cuius & ipſemet conſcripta fœdera ad conciliatos per ſe Principes adduxit. Prætereа ab Auguſtiſſimo Philippo II. Hiſpaniarum Rege Tridentum ad ſua Iura in Sacro illo Concilio tuẽnda, ob ſingularem tanti hominis prudentiam miſſus, mox ab eodem Rege ad Ferdinandum Cæſarem, inde ad Eliſabetham Angliæ Reginam legatus, vere ſe in ijs muneribus generoſa familiæ ſuæ proſapia dignum oſtendit. Verum paullo poſt morte, ſibi quidem matura, ſuis autem nimis acerba, magnam illam ſui ſpẽ, quam in eodem ſemper velut curriculo à carcere ad calcem pertendebat, Chriſtianæ Reipub. præcidit vniuerſæ. Neque vero laborioſum Hieronymo fuiſſet Fraternam gloriam conſequi, quem in eadem Truenti expeditione eſt ſecutus, niſi iam peditum cohortis Dux creatus, adoleſcens adhuc occubuiſſet. Non item Mauritio, qui Ticini Cataphractorum præfectus ſub Sueſſano Duce, PHILIPPO Regum Maximo inſigniter inſeruiuit. Hi vere erant ita vel à natura conſtituti, vel ab educatione inſtituti, vel ab ipſo denique vitæ curſu confirmati, vt tantæ rei pares viderentur. Verum ne longius diuagari videar in his laudibus, in quibus difficilius eſſet exitũ, quam principium inuenire, vnus mihi ſit inſtar omnium LVDOVICVS Pater tuus, de cuius laudibus nullo vnquam tempore poſteritas conticeſcet. Is paternæ dignitatis hæres, ad veram, ſolidamq; gloriam natus, atq; ad Rempublicam ſumma cum dignitate, ac prudentia adminiſtrandam, tibi rerum præclare gerẽdarum terminum viſus eſt præſcripſiſſe. Nemo enim mortalium ignorat, quibus diſciplinis ab initio ætatis excultus, quam magna, quam præclara didiceris; cumq; Maiorum tuorum exempla, ac res optime geſtæ accederent,

quæ

quæ te magis excitarent, breui, accedente etiam ætate, factum est, vt hominū opinionem de tuis excellentibus virtutibus conceptam iam non modo confirmares, atq; æquares, sed pulcherrimis etiam factis augeres indies. Dicerem ego, quot, ac quanta in hoc Regno summa cum tua laude, atq; omnium admiratione munera obieris, atque adeo obeas quotidie, Tibi tuorum meritorum ergo delata; nisi hæc satis per se nota essent, ac nisi sentirem, eo me tuarum laudum dicendarum ardore progredi, vt epistolæ modum excederem. Itaque finem facio, teque summis precibus rogo, atq; obtestor, Vir omni virtutum genere spectatissime, vt munus hoc meum qua benitate es præditus, lubenter accipias, in quo tantum (quamuis muneris ipsius nomine tibi gratissimum esse debeat) meam tuorum immortalium erga me meritorum memoriam velim agnoscas. Quod si à Te impetrauero, omnia me consecutum, arbitrabor. Vale, teq; quam diutissime Deus Opt. Max. feliciter nobis incolumem tueatur. Neap. Calend. Nouemb. MDCXIX.

Dominationis tuæ

humillimus seruus

Stephanus Monliuerius.

Perillustri, ac præstantissimo Viro D.

D. FERDINANDO QVADRAE

REGIO CONSILIARIO.

Pro operibus Clariss.

I. C. PETRI NVÑEZ.

ILLE per Hesperias modo qui celeberrimus oras
Iuerat, Hispana Petrus honore Toga;

Hesperia in magna, latio insignitus honore
En cupit ausonij cernere iura fori.

Nulli Quadrabat; tibi ni; clarissime Quadra,
Cuius in auspicijs publica iura petit.

Tu legum decus, & latij lux alta Senatus
Ille tribunali in Principe qualis erat:

Tu Nugno clarus: te clarus Nugnius ibit,
Nugnius Hispanis, Quadrius Ausonijs.

Prosper Zizza nomine
Stephani Monliuerij.

EL REY.

OR Quanto por parte de vos el Doctor Diego Nuñez de Auendaño Oydor en la nuestra Audiencia de la ciudad de Lima, nos fue fecha relacion, que vos teniades licencia y priuilegio por tiempo de diez años, para imprimir las obras que el Doctor Pedro Nuñez de Auendaño vuestro padre, abogado que fue en esta Corte, auia hecho y compuesto: las quales eran sobre los capitulos de Corregidores, y los Responsos, tratados, y Dittionario, sobre algunas leyes destos Reinos, y auiso de Cazadores, todos los quales estauan addicionados, y con las alegationes a la nueua Recopilacion, y aunque os auiamos concedido el dicho priuilegio, por el mes de Agosto del año passado de ochenta y cinco, no auiades podido vsar del, por las ocupaciones precisas que auiades tenido, y la ausencia que destos Reinos auiades hecho en nuestro seruicio, atento lo qual nos suplicastes, os mandassemos conceder nueuo priuilegio, por veynte años, para todas las dichas obras: el qual se contasse y gozasse, desde del dia de la fecha desta nuestra cedula, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en los dichos libros, se hizo la diligencia que la prematica por nos vltimamente sobrello hecha dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula, para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien: por la qual vos damos licencia y facultad, para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes, que corran, y se cuenten desde el dia que se taßare la nueua impression de los dichos libros, que de suso se haze mencion, vos o la persona que para ello vuestro poder huuiere, y no otra alguna, los podays imprimir y vender: y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes, para que durante el dicho tiempo los pueda imprimir por el original que en el nuestro Consejo se vjo, que todo ello va rubricado, y firmado al fin de Alonso de Vallejo nuestro escriuano de Camara, y vno de los que en el nuestro Consejo residen: con que antes que se vendan los traygays ante ellos juntamente con los dichos originales, para que se vea si la dicha impression esta conforme a el: o traygays fee en publica forma, como por corrector por nos nombrado, se vio y corrigio la dicha impression por los dichos originales: y mandamos al impressor que ansi imprimiere los dichos libros, no imprima el principio y primer pliego de cada vno dellos, ni entregue mas de vn solo cuerpo de cada libro, con los originales al autor, o persona a cuya costa le imprimiere, ni a otra alguna, para efecto de la dicha correcion y taßa, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido y taßado, por los del nuestro Consejo: y estando hecho, y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, en el qual inmediatamēte ponga esta nuestra licencia, y la aprouacion y tassa y erratas: ni se puedan vender, ni vendā por vos, ni por otra persona alguna, hasta que esten los dichos libros en la forma susodicha: so pena de caer e incurrir en las penas contenidas, en la dicha prematica, y leyes de nuestros Reynos, que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo, persona alguna sin vuestra licencia, no lo pueda imprimir, ni vender, so pena el que lo imprimiere

re

re y vendiere aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes, y aparejos que del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis, por cada vez que lo contrario hiziere: de la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidentes, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa y Corte y Chancillerias, y a otras qualesquier justicias de todas las ciudades villas y lugares de los nuestros Reynos, y señorios, y a cada vno en su juridiciō, ansi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula y mercèd que ansi vos hazemos: contra lo qual no vos vayan, ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camara Fecha en Soria, a siete dias del mes de Deziembre, de mil y quinientos y nouenta y dos años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

BIBLIOPOLA

BENEVOLO LECTORI.

STO promissis, fidemq. meam libero. superioribus mensibus, dum Praxim Criminalem Istrumentariam Io. Pauli Galterij recudendam cum nouis accessionibus curaui, pollicitus sum Auendanum De Exequendis Mandatis, &c. opus quidem egregium, & iure optimo, ab quàm plurimis expetitum, nec prostabant exemplaria. optimis characteribus emẽdatum recusum nunc trado. Propediem eiusdem Authoris Consilijs, & reliquis operibus, non adhuc in Italia excusis frueris, sunt enim iam sub prælo. Hoc te admonitum volui, illudq; procerto habeas, me libenter pro te laborare, ac tuis commodis inseruire. Vale.

CAPITVLOS HECHOS POR EL REY Y LA REYNA NVESTROS SEÑORES:

LOS QVALES CONTIENEN LAS cosas que han de guardar y cumplir los Gouernadores, Assistentes, Corregitores, juezes de residencia, y alcaldes de las ciudades, villas y lugares de sus Reynos y señorios. Hechos en la muy noble y leal ciudad de Seuilla, à nueue de Iulio, de mil y quinientos años.

DON Fernando y doña Ysabel por la gracia de Dios, Rey y Reyna de Castilla, de Leon, de Aragon, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues de Algezira, de Gibraltar y de las islas de Canaria, Conde y Condessa de Barcelona, Señores de Vizcaya, y de Molina Duques de Altenas, y de Neopatria, Condes de Ruysellon y de Cerdeña, Marquesses de Oristan, y de Gaciano, &c. A todos los Corregidores, Assistentes, Alcaldes y Alguaziles, y otras justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y acada vno y qual quier de vos, salud y gracia. Sepades que Nos, entendiendo que cumple à nuestro seruicio, y à descargo de nuestras conciencias, y al buen regimiento y gouernacion de las dichas ciudades, villas, y lugares, auemos acordado que de aqui adelante vos los dichos nuestros Corregidores, y juezes de resĩdencia, que fueredes proueydos para las dichas ciudades, villas y lugares, guardeys y cumplays y executeys, y fagays guardar y cumplir y executar las ordenanças y capitulos de yuso contenidos, y que fagays juramento en los casos que mandamos que se haga, sobre la guarda de cada vna dellas: los quales son estos que se siguen.

Lo que toca à los Corregidores, y sus oficiales.

Lo mas desto està en el titulo sexto, lib. 3. de la Recopil.

j Rimieramente mandamos, que todos los que huuieren de yr à qualesquier ciudades o villas, ó prouincias, o merindades, o partidas de nuestros Reynos, por nuestros Assistentes, o Gouernadores, o Corregidores, miren bien todas las cosas que les mandamos en las cartas de poder que lleuan, y aquellas executen y cumplan segun que por ellas les fuere mandado, y que durante el tiempo que tuuieren el oficio que les es encomendado, vsen del bien y fiel y derechamente, guardando nuestro seruicio, y el bien comun de la tierra que lleuaren a cargo, y el derecho à las partes, y cumplan nuestras cartas y mandamientos que Nos les embiaremos; y si estuuieren en nuestra Corte quando les proueyeremos de los dichos oficios, hagan juramento en el nuestro Consejo de guardar y cumplir lo susodicho a todo su leal poder, y que no pedira ni lleuara mas salario del que le fuere tassado en la carta de poder que lleuare, ni lleuara, ni consentira lleuar a sus oficiales mas derechos de los que en el aranzel de aquella ciudad, ò villa, o prouincia que es a su cargo, fueren puestos: so pena que lo pague cõ las setenas, aunque diga que lo no supo. Y no recibira dadiua, ni acetara promessa ni donacion, ellos ni sus mugeres, ni hijos, de ninguna persona, por si ni por otro, directe ni indirecte, durante el tiempo de su oficio, de cuya mano aya de venir à el, y a su prouecho; ni reciban mas de su salario y derechos que justamente deuieren de auer, segun la tabla de su auditorio, so la dicha pena.

ij Otrosi que no se juntaran, ni faran confederacion, ni parcialidad con ninguno, ni algunos Regidores, ni caualleros, ni otras personas algunas de los tales pueblos, saluo que igualmente tengan a todos en justicia, quanto à ellos possible fuere: ni assi mismo durante el tiempo de su oficio del dicho Assistente, ó Gouernador, ò Corregidores, ni sus oficiales, por si ni por otro cõpre heredad alguna, ni edifique casa sin nuestra licencia, y especial mandado en la tierra de su jurisdicion, ni vse en ella de trato de mercaduria, ni trayga ganados en los terminos y baldios de los lugares de su Corregimiento, so pena que el que lo contrario hiziere, pierda lo que assi comprare, ò edificare, ò tratare, el ganado que assi truxere, para nuestra camara.

iij Otrosi mandamos que el tal Assistente, ò Gouernador, ò Corregidor, ni sus oficiales, ni familiares no sean abogados, ni procuradores, ni solicitadores de los pleytos y causas que dentro del termino de su juridicion se trataren: ni ayudaran à persona que sea de su juridicion, aunque el negocio se trate en su juridicion, ni fuera della ante otros juezes seglares, ò Ecclesiasticos: pero que el Assistente, ò Gouernador, o el Corregidor, o su Alcalde pueda ayudar en fauor de su juridicion, o del bien publico, no lleuando dinero por ello, so pena que lo tornen con el doblo para la nuestra camara,

Item que no tengan Alcaldes, ni Alguaziles que sean vezinos, ni naturales de la tierra, que lleuan en cargo, y que los busquen ellos los mejores y mas suficientes que pudieren auer para los cargos que les dieren, y que no sean sus parientes dentro del quatro grado, ni yernos, ni cuñados, casados con su hermana, o hermano de su muger, sin nuestra licencia y mandado, so pena que pierda el tercio de su salario. Y otrosi, que guarde la prematica que mandamos hazer cerca de los que han salido de los estudios antes de auer estudiado el tiempo por nos ordenado: y que no lleuen Alcaldes, ni Alguaziles que persona alguna de nuestra Corte, ni de fuera della le diere por ruego, saluo que el escoja el que entendiere que le cumple, para descargo de su conciencia, y para buena administracion de la justicia: por los quales sea obligado de dar cuenta y raçon, y satisfazer lo que ellos fizieren, saluo en caso que los entregaren como el derecho quiere. iiij

Otrosi que los oficios que por la carta que lleua mandamos que esten suspendidos, para que el, y sus oficiales los tengan, no daran lugar que otro los tenga, ni vse dellos, saluo el y sus oficiales, como por nuestra carta le fuere mandado. v.

Otrosi les mandamos que del dia que fueren al lugar do han de ser recebidos, hasta sesenta dias de su oficio, se informen con mucha diligẽcia de las sentencias que son dadas en fauor de tal lugar, sobre los terminos del, y de su tierra y en cuyo poder han estado, ó estan, y les faga parecer ante si, y saque la copia dellas, y se informe quales dellas estan executadas: y si despues de executadas entraron en los tales terminos las personas que los tenian antes, ò otros cõtra el tenor de las tales sentencias, y que las hagan luego executar, y dexar los tales terminos libres, y desembargados: que assi estuuieren tomados y ocupados contra el tenor de las sentencias, y mande que no los tornen mas à tomar, y ocupar, so las penas en ella contenidas: las quales executen en los que contra ellas fueren, o fallaren que han ydo, atento el tenor y forma de la ley de Toledo: y esso mismo executen la pena en ella contenida sobre la ocupacion que primero hizo: y assi mismo todos los dichos terminos de la ciudad, o villa, o tierra que fuere à su vj

car-

cargo, ſin lleuar por ello ſalario alguno: y vean ſi ay otros terminos ocupados en que no ayan auido ſentencias. Y ſi los ocupadores fueren de ſu juridicion, conozcan dello ſegun el tenor de la dicha ley haſta los hazer reſtituyr: y ſino fueren de ſu juridicion, nos los embien à notificar, declarando quales y quantos terminos ſon, y quien los tiene, porque nos proueamos ſobre ello como fuere juſticia. Y aſſi miſmo viſiten las villas y lugares de la tierra que eſtuuiere a ſu cargo en perſona vna vez en el año, y ſe informen como ſon regidas, y como ſe adminiſtra la juſticia, y como vſan los oficiales dellas de ſus oficios: y ſi ay perſonas poderoſas que hagan agrauio a los pobres, y lo hagan todo emendar ſi buenamente pudieren: y ſino que nos lo notifiquen con tiempo. Y eſto contenido en eſte capitulo prometan de lo hazer y cumplir, y executar a todo ſu leal poder. Y ſi el Aſſiſtente, ò Gouernador, o Corregidor fuere negligente en cumplir lo ſuſodicho tocante a los terminos, què ſe embie otro a ſu coſta que lo cumpla.

vij Otroſi mandamos que luego que el Aſſiſtente, ò Gouernador, o Corregidor, fuere recebido al oficio, ſe informe ſi ay tabla, o aranzel de los derechos que el y ſus oficiales y eſcriuanos, y los otros eſcriuanos y carceleros, y qualeſquier otros oficiales de juſticia han de lleuar, y que el guarde y haga guardar: y ſino lo huuiere, que lo haga hazer junto con los diputados que el cabildo de la tal ciudad, ò villa donde fuere, para ello nombrare haſta ſeſenta dias primeros ſiguientes, conformandoſe con las taſſas antiguas quanto buenamente pudieren. Y auiendo reſpeto al valor de la moneda, con tanto que no exceda lo contenido en las leyes de nueſtros Reynos, y lo embie al nueſtro Conſejo, para que ſe vea y ſe confirme, ò emiende. Y aſſi confirmado lo hagan poner en el auditorio donde eſte publico, y dende en adelante lo guarde el y ſus oficiales: y aſſi miſmo hagan que lo guarden los eſcriuanos y otros oficiales de la dicha ciudad. Y el ni ſus oficiales no lleuen los derechos doblados, ſaluo como ſe lleuan en el pueblo, no auiendo Corregidor. So pena, que ſi mas derechos lleuare, lo pague con las ſetenas. Y mandamos ſo la dicha pena que no lleuen parte el ni ſus oficiales de los derechos que pertenecen a los eſcriuanos, ni fagan partido con ellos en manera alguna.

viij Otroſi mandamos y defendemos que no lleuen otras dadiuas, ni repartimientos de la ciudad, ò villa, o partido de que fuere proueydo, ò de los pueblos, el ni ſus Alcaldes, ni Alguaziles: mas ni allende de lo que ſe le manda dar en la carta de Corregimiento, aunque ſe lo quieran dar los Regidores y Seſmeros, y otros oficiales del concejo, o de la tierra, no embargante que la ciudad, villa, ò tierra aya eſtado en coſtumbre de lo dar a los Aſſiſtentes, o Gouernadores, y Corregidores, y Alcaldes y Alguaziles, ò otros oficiales paſſados: ni ſe pueda alegar, que pues eſtan ſuſpendidos en el los otros oficios de alcaldias mayores, y de la juſticia, y ordinarios, y fieldades, y executorias, y merindades, y alguazilagos, y otras alcaldias menores, y maiordomias que deuen lleuar el ſalario dellas, y que eſtan en coſtumbre de lo lleuar, mas que ſin embargo de todo eſto no lleue mas de lo contenido en ſu carta, como dicho es. Y aſſi miſmo no tomen ropa, ni poſada, ni camas de la tal ciudad, ſaluo por ſus dineros, como eſta mandado por nueſtras cartas. So pena que lo paguen con el quatro tanto.

viiij Item que no lleuen ni conſientan lleuar á ſus oficiales aſſeſſorias ni viſtas de proceſſos, por las ſentencias que ſe dieren, y que ſobre eſto recibiran juramento de ſus Alcaldes, y que ſino lo guardaren, que lo caſtigue: y que eſto aya lugar aſſi miſmo, aunque los tales Corregidores y oficiales conozcan por comiſſion nueſtra, ſo la pena de la ley: ni reciba el ni ſus oficiales compromiſſos de ningunos pleytos que ante ellos eſtuuieren pendientes, ni de que el pudiere conocer, ſo pena que torne lo que lleuare con otro tanto.

x Otroſi que no lleuen ni conſientan lleuar à ſus oficiales derechos de execuciones por ningunos contratos, ni obligacion, ni ſentencia de que ſe pidiere execucion, haſta que el dueño de la deuda ſea pagado, o ſe diere por contento aunque ſean los derechos en poca cantidad: y que no lleuen mas derechos de los que por las ordenanças de la dicha ciudad, ò villa deuieren lleuar, como quiera que digan que eſtan en coſtumbre de lo lleuar, o que lo deuen lleuar, ſegun las leyes de nueſtros Reynos, y que donde ay coſtumbre que ſe lleuen menos derechos de la execucion de los treynta marauedis al millar, haſta ciento y cinquenta marauedis que ſe lleuā por nueſtras rentas ſegun la ley de nueſtro quaderno, que tambien lo guarden en lo que toca a las dichas nueſtras rentas. De manera que no ſe lleuen por ello mas derechos de lo que ſe lleua por los otros marauedis. Y donde no huuiere ordenança, que ſe guarde la coſtumbre antigua, tanto que no exceda de la quantia de la ley: y que por vna deuda no ſe lleue mas de vna vez derechos de execucion, ſo pena que les pague con las ſetenas el que lo contrario hiziere.

xj Otroſi que no lleuen penas algunas de las que diſponen las leyes, ni de las que ſe puſieren para noſtra Camara; ni para otra obra pia, ſin que primero las partes ſeā oydas y ſentenciadas contra los que en ellas incurren por ſentencia paſſada en coſa juzgada, y que en eſto no hara auenencia ninguna por ſi ni por otra perſona por ellos antes de dar la ſentencia. So pena que lo paguen con las ſetenas.

xij Otroſi que las ſetenas en que condenaren, ſean para nueſtra camara, y no lleue el ni ſus oficiales, ni Alguaziles, ni merinos parte dellas, aūque digan que eſtan en vſo y coſtumbre de las lleuar.

xiij Otroſi que el ni ſus oficiales no lleuen parte de las alcaualas, o ſiſas, ò impoſiciones, ó deſcaminados por las ſentenciar, ni por las executar, ni en otra manera: ni aſſi miſmo lleuen por firmar los recudimientos de las rentas, mas de lo q̃ diſponē las leyes del quaderno, ſo la dicha pena.

xiiij Otro que guarden y hagan guardar à sus oficiales las leyes de nuestro quaderno de las alcaualas, y otras rentas que dan orden en el demandar, y proceder, y lleuar los derechos en los pleytos de las dichas rentas: de manera que los labradores, y oficiales, y personas del pueblo no sean fatigados contra el tenor y forma de las dichas leyes.

xv Otrosi que no lleuen derechos de omezillos, saluo en causa de muerte de hombre o de muger, ò en caso que el culpado merezca pena de muerte, so la dicha pena.

xvj Item que el dicho Assistente, ò Gouernador, ò Corregidor, no arrendara, ni consentira arrendar los oficios del alguazilazgo, ni el de las entregas, ni la carcel, ni almotacenazgos, ni los plazos, ni alcaldias, ni mayordomias, ni escriuanias, ni otros oficios que tuuieren por respeto de Corregimiento, directa, ni indirectamente, so pena que pague lo que assi lleuare con otro tanto para la nuestra camara.

xvij Otrosi que vean las ordenanças de la dicha ciudad, o villa, o partido que fuere à su cargo, y las que fueren buenas, las guardara y hara guardar, y si viere que algunas ordenanzas se deuen emendar, y hazer de nueuo, las hara con acuerdo del regimiento, mirando mucho en las que tocaren en la elecion de los oficios, para que se elijan justamẽte y sin parcialidad: y assi mismo a las que conciernen al bien comun, assi que en las menistrales y otros oficiales vsen de sus oficios bien y fielmente, y sin fraude alguno, como en que la tierra sea bien bastecida de carne, y pescados, y otros mantenimientos a razonables precios, y que las calles, y carreras, y carnicerias esten limpias, y las salidas del lugar esten assi mismo limpias y desocupadas, y las ordenanças que assi emendare, o de nueuo hiziere, embia à nos el traslado dellas, para que nos las mandemos ver, y proueer sobre ello.

xviij Otrosi se informe si ay casa de concejo, y carcel qual conuenga, y prisiones: y sino las huuiere, den orden como se haga.

xix Otrosi que haga arca en que esten los priuilegios y escrituras de concejo à buen recaudo, que a lo menos tengan tres llaues: y la vna tenga la justicia, y la otra vno de lo Regidores, y otra el escriuano de concejo, y que no se puedã sacar de alli, y que quando huuieren necessidad de sacar se alguna escritura, la saque la justicia y Regidores: y que aquel aquien la entregare, se obligue de tornarla dentro de cierto termino, y de conocimiento dello, y que de en el arca de concejo: y que el escriuano de concejo tenga cargo de solicitar que se tornen, y faga hazer vn libro en que se trasladen todos los priuilegios y sentencias del concejo autorizadas, y otro libro en que se trasladen todas las prouisiones y cedulas que nos mandaremos dar que fueren presentadas en el cabildo, assi las que son dadas hasta aqui, como las que se daran de aqui adelante, para que de todo se de cuenta y razon quando fuere menester: y assi mismo haga que en la dicha arca esten las siete partidas, y las leyes del fuero, y de los ordenamientos y prematicas, porque teniendo las mejor se pueda guardar lo contenido en ellas.

xx Item que jure a todo su leal poder, que directe ni indirecte, no procurara que le sean leydas cartas de los juezes Ecclesiasticos, para que se impida la nuestra juridicion real: y si viere que los juezes y ministros de la Yglesia en algo vsurpan nuestra juridicion, ò se entremeten en lo q̃ no les pertenece, les haga requirimiento que no lo fagan: y si dello no quieren cessar, nos lo fagã luego saber, para que nos lo mandemos remediar: de manera que no consientan que cosa passe en nuestro perjuyzio, y de nuestra juridicion, sin que luego sea remediado, o notificado a nos.

xxj Item mandamos y defendemos que los dichos nuestros Assistentes, ò Gouernadores o Corregidores: ni alguno dellos no acepten ruego ni carta que les sea escrita en los casos de justicia por persona de nuestra Corte, ni de fuera della: antes sin embargo della hagan y administren la justicia realmente y con efecto: y qualquier carta de ruego que se le escriuiere de nuestra Corte en casos de justicia, nos la embie.

xxij Otrosi que no consientan que se fagan sin nuestra licencia torres ni casas fuertes en la ciudad, ò villa, ò tierra que fuere à su cargo, ni en sus terminos y juridicion: y sepa si se haze agrauio y daños de las fechas nueuamente, y si se perturba cõ ellas la paz del pueblo, y nos embie la relacion dello: y si en las comarcas de su juridicion se fiziere alguna casa fuerte, luego que lo supiere nos auise dello.

xxiij Otrosi que vea como estan reparadas las cercas, y muros y cauas, y las puentes, y los pontones, y alcantarillas, y las calçadas en los lugares donde fueren menester, y todos los otros edificios y obras publicas: y si no estuuieren reparadas, den orden como se repare con toda diligencia.

xxiiij Otrosi que se informen de los portazgos, y almoxarifazgos, y castillerias, y borras, assaduras, y otras imposiciones, y vanajes, y estatutos que lleuen en la tal ciudad, ò villa, ò lugar, ò en su tierra y comarcas, aunque sean de señorios, y quales son nueuas, y quales viejas y antiguas, y si se han acrecentado, y las nueuas de los terminos de su juridicion que no tienen titulo, ò prescricion immemorial, para que derecho las puedan lleuar, prouea como no se puedan lleuar, ni se lleuen, executando las penas contenidas en las leyes de nuestros Reynos: contra los que las impusieren, ò lleuaren como no deuen, y de las que son de fuera de su juridicion nos embien relacion, porque nos proueamos sobre ello.

xxv Item que lleue la prematica de los que dizen mal à nuestro Señor, y que executen las penas en ella contenidas en las personas que contra ella fueren, y passaren, sin exception de personas, de mayor ni menor condicion, so pena q̃ si dispensare con ella en poco, ò en mucho, passe el la pena que el transgressor de la dicha prematica auia de passar.

xxvj Otrosi que sepa si esta hecho, y no se guarda

el

el apartamiento de los Moros: y ſino eſtuuiere hecho, lo haga, y ſi eſta hecho, y no ſe guarda, lo haga guardar, y requiera a los concejos comarcanos de los ſeñorios, que lo hagan, y guarden, y traygan y embien relacion de como ſe guarda, ſo pena q̃ pierda la quarta parte del ſalario.

xxvij Otroſi que ſi algunos malfechores de ſu juridicion ſe acogieren à fortalezas, ó lugares de ſeñorios, que con gran diligencia entiendan en ſaber adonde eſtan, y requieran a los receptadores que los entreguen, y ſobre ello hagan todas las diligencias que de derecho ſe deuieren hazer, y ſino ge los entregaren, nos lo notifiqué con los teſtimonios que ſobre ello tomaren lo mas preſtamente que pudieren.

xxviij Otroſi les mandamos que hagan que viſiten los meſones y ventas, y trabajen porque eſten bien reparadas, aſſi de los oficios, como de las otras coſas que ſon meneſter, para que los caminantes y eſtrangeros ſean bien acogidos y apoſentados, y ſe ponga taſſa en ellos, y ſe faga guardar la taſſa ſegun la ley del ordenamiento de Toledo.

xxix Otroſi que no conſientan juegos vedados, ni tableros dellos, y executen las penas de las leyes, que diſponen ſobre los juegos fielmẽte, ſin ygualas, y ſin cautelas, ni fraudes.

xxx Otroſi ſepa ſi ſon tomadas y ſenecidas las cuentas de las rentas de los propios, y repartimientos y contribuciones, y impoſiciones de los años paſſados, y de las que fueron fenecidas, haga pagar los alcances: y las que no fueren tomadas y ſenecidas, las tomen y acabẽ de tomar, no paſſando en cuenta, ſaluo de lo que ſe moſtrare libramiento librado de juſticia, y Regidores con carta de pago, ſiendo la tal librança juſta; y lo que ſe gaſtare por menudo, informeſe ſi ſe gaſto verdaderamente, y ſi fue bien gaſtado, o ſi huuo algun fraude, y hagan tornar lo que hallaren mal gaſtado, y den pena á los que lo huuieren gaſtado como no deuen. De manera que quando ſe le tomare la reſidencia, eſten fenecidas las cuentas, y executados los alcances, y todo lo que fuere mal gaſtado: y haga que los marauedis de las rentas de los proprios ſolamẽte ſe gaſten en coſas de prouecho comun, y no en intereſſe de los Regidores, y de aquellos aquiẽ quieren fazer gracias, ni de otras perſonas no deuidamente: ni ſe gaſte en dadiuas, ni en ayudas de coſtas, ni preſentes: ni den a los porteros, y repoſteros y apoſentadores, y otros oficiales de nueſtra Corte coſa alguna, ſaluo lo contenido en las leyes por nos ordenedas. Y aſſi miſmo no gaſten los dichos propios en juſtas, ni en alegrias, ni en comidas, ni beuidas, ni en otras coſas no neceſſarias al bien comun de la dicha ciudad, ó villa, Y ſi lo gaſtaren, o libraren como no deuen, lo paguen de ſus bienes.

xxxj Otroſi que no conſientan repartir gallinas, ni perdizes, ni beſugos, ni carneros, ni hachas ni otras coſas ſemejantes entre la juſticia y Regidores, y otros oficiales, del concejo; ſo pena que tornen lo que lleuaren con las ſetenas: y aſſi miſmo lo tornen los dichos Regidores con la miſma pena, todo para la nueſtra camara.

Otroſi ſepa de las rentas de los propios, como andan arrendadas y aforadas, y prouea ſobre ello de manera que no ſe pierda lo que ſe podria auer dellas, por negligencias y parcialidad y no conſientan que las arrienden perſonas poderoſas, ni oficiales del concejo, por ſi, ni por interpoſitas perſonas, y hagan por manera que tengan libertad enteramente de pujar y arrendar las dichas rentas y impoſiciones quien quiquiſiere ſin temor alguno. Y eſto mandamos que hagan cerca de las rentas y propios de los concejos, y lugares, y aldeas de la tierra de ſu Corregimiento: y aſſi miſmo no conſientan que los Regidores, y otras perſonas contenidas en las leyes de Toledo, arrienden las alcaualas, y las otras rentas en la dicha ley contenidas. xxxij

Otroſi haga que las obras publicas que ſe huuieren de hazer á coſta del coucejo, o de las penas, ó en otra manera, que ſe fagan á menos coſta y mas prouecho del concejo que ſer pudiere, que las perſonas que en ello huuieren de entender ſean tales que la hagan fielmente, y no hagan coſa demaſiada, ſaluo la que fuere neceſſaria para que la obra ſea bien hecha: y el que fuere obrero y veedor de la obra, no tenga cargo de recibir y gaſtar el dinero por ſu mano. xxxiij

Otroſi que no conſientan hazer, ni hagan derramas ſobre los pueblos, ſino como quieren las leyes que diſponẽ, que de tres mil marauedis arriba no ſe haga, ſin nueſtra licencia y mandado, aunque digan que eſtan en coſtumbre de repartir algunos marauedis para ſus gaſtos, ò para otra qualquier coſa: y el repartimiento de los dichos tres mil marauedis ſe entienda que en toda la ciudad, ò villa, y ſu tierra, ſe no repartan mas de los dichos tres mil marauedis, ſaluo donde la tierra ſuele repartir por ſu parte, y la ciudad por la ſuya, que alli pueda cada vno dellos repartir los dichos tres mil marauedis, y en las que ſe huuieren de hazer den orden que los pobres no ſean mas fatigados que los ricos. Y los que tuuieren cargo de hazer coger las dichas derramas, no puedan cargar, ni conſientã que carguen à vnos y alieuen y eſcuſen á otros, y ſe faga de guiſa que ſe pueda todo bien ſaber, para que ſe caſtigue lo que mal ſe hiziere, y ſe pueda dar de todo buena cuenta, ſo las penas cõtenidas en las leyes de nueſtros Reynos, que defienden que no ſe hagan repartimientos. xxxiiij

Otroſi que las Audiencias, y otros autos de juſticia los fagã todos ante los eſcriuanos del numero de la ciudad, ò villa donde huuiere de conocer ſi alli huuiere eſcriuanos del numero, ſaluo ſi huuiere eſcriuano nombrado por nos para las cauſas criminales, y no tome otro ningun eſcriuano, ſaluo vno ſi quiſiere para recibir quexas, y tomar las primeras informaciones de los crimines, para prender a los que por informacion hallaren culpantes, por ſe guardar mas el ſecreto. Y eſto hecho ſe remita ante el eſcriuano del numero, ò de la carcel ſi lo huuiere: y que los proceſſos criminales ſe fagan en la carcel, a donde eſte vna arca en que ſe guarden los dichos proceſſos; lo qual eſte á buen recaudo. Y xxxv

aya libro de todos los presos que vinieren a la carcel, declarando cada vno porque fue preso, y por cuyo mandado, y los bienes q̃ huiere traydo, y quando se soltare, se ponga al pie del dicho assiento el mandamiento por que fue suelto.

xxxvj Item que los escriuanos assi de crimen como de ciuil que estuuieren ante el Assistente, ò Gouernador, ò Corregidor, ò ante sus oficiales, hagan sus processos en foja de pliego enteros bien ordenados: y q̃ los abogados hagan assi los escritos, aũque las causas sean sumarias, y los escriuanos assienten todos los autos que passaren ordenariamente, vno tras otro sin entremeter otra cosa de fuera del processo en medio: so pena de cinco mil marauedis por cada vez à cada escriuano para la nuestra camara, y todas las sentencias assi ciuiles como criminales, q̃ sean firmadas del, ò de sus oficiales q̃ las dierẽ, y del escriuano ante quien passare, y se assiente en el mismo ꝓcesso, so la dicha pena al dicho juez: y los ꝓcessos sean guardados à buẽ recaudo para en todo tiẽpo dar cuenta dellos, como dicho es: y en las dichas sentencias q̃ dieren guarden las leyes del Reyno, y con ellas no dispensen sin nuestra licẽcia y especial mandado: saluo como y qñ de derecho se permite, y todos los autos de justicia que hizierẽ y mandarẽ hazer sean en escrito: porque en todo se halle razon dello, y aunque en algunos casos procedan sumariamẽte, no dexen por esso de recebir las excepciones legitimas y prouãças necessarias.

xxxvij Otrosi que en los processos criminales, y en los ciuiles y arduos, y de importancia, siẽpre tomen y examinen por si los testigos ante el escriuano, y cada testigo por si, sin lo cometer al escriuano, ni a otro, so pena q̃ el juez que assi no lo hiziere, por la primera vez incurra en pena de cinco mil marauedis, y el escriuano de dos mil: y por la segunda doblado: y por la tercera q̃ sean priuados de los dichos oficios que assi tuuieren.

xxxviij Otrosi q̃ los processos q̃ fueren apelados para ante nos, ò para la Chancilleria, y las pesquisas y testimonios q̃ embiaren cerrados despues q̃ fueren signados, cerrados y sellados los hagã sobrescriuir encima, poniendo entre que partes: y el juez delante quien fue apelado, y aquien va remitido, si al Cõsejo, ò a la Chancilleria, ò q̃ vẽga sellado, y declare cõ que sello viene sellado, y q̃ el processo que fuere ante nos se presente ante los del nuestro Consejo, o si se presentare ante las puertas de nuestra camara q̃ hasta otro dia se p̃sente en Cõsejo, y q̃ todos los ꝓcessos y pesq̃sas signados vẽgan à nuestra Corte en hoja de pliego entero, y puestos los derechos en las espaldas, so pena que el escriuano que de otra manera lo hiziere, torne lo que lleuare del processo, con el quatro tanto, para la nuestra camara.

xxxix Itẽ que no consientan que sus escriuanos, ni el escriuano de concejo, ni los escriuanos publicos del numero, ni otros lleuẽ derechos algunos de las escrituras y processos que ante ellos passaren que pertenecierẽ al cõcejo de la parte del dicho concejo: porque nos queremos que por razõ de sus oficios sean tenudos à ello.

xl Otrosi q̃ no consientã a nuestros comissarios, ni a otros juezes algunos ni executores, lleuar derechos algunos de execution lleuãdo salario, y no lleuãdo salario los lleuen por la tabla de los derechos del cõcejo dõde se hiziere la execuciõ, y no en otra manera: y q̃ no lleuen assessorias, ni vistas de processos, ni otro salario alguno saluo lo cõtenido en nuestras cartas: so pena q̃ los escriuanos que lo lleuaren lo tornen todo con el quatro tanto para la nuestra camara.

xlj Itẽ que no cõsientan que los escriuanos nombrados en las nuestras comissiones, q̃ para el ò para otros juezes dieremos, lleuen los derechos de los processos y escrituras q̃ por ante ellos passaren, saluo por la dicha tabla del concejo dõde se conociere de la causa que fuere cometida, y no doblados, so la dicha pena de quatro tanto para la nuestra camara.

xlij Otrosi que no cõsientan traer vara à otra ninguna persona, saluo el y sus oficiales, y a los Alcaldes de la hermandad, y a los Alguaziles de la Inq̃sicion, y a los Alcaldes y Alguaziles de nuestra Corte dẽtro de las cinco leguas de la Corte, ò al que nos dieremos especialmẽte poder para la tener por nuestra carta firmada de nuestros nombres, y sellada con nuestro sello.

xliij Otrosi que no cõsientan q̃ qualesquier Alguaziles, ò executores q̃ñ fuerẽ a hazer execuciõ fuera de la ciudad, ò villa de q̃ tienẽ cargo, lleue derechos de la yda y tornada, mas q̃ por vn camino, aunq̃ aya de hazer y haga muchas execuciones, y en diuersos lugares, y q̃ lleue y reparta por rata de las execuciones q̃ hiziere, y q̃ esto mismo guardẽ los escriuanos, y al q̃ lo cõtrario hiziere, gelo faga pagar con el quatro tanto por la primera vez, y por la segũda de mas desto q̃ sea suspẽso del oficio per seys meses, y por la tercera q̃ pierda el oficio, y q̃ lo execute assi el juez, y si fuere negligẽte en ello, q̃ el dicho juez pague la pena.

xliiij Itẽ que cada y q̃ñ se platicare alguna cosa en concejo q̃ particularmẽte toque a alguno de los Regidores, ò a otras ꝑsonas q̃ ende estuuieren, se salga luego la tal persona, ò personas a q̃en tocare el negocio, y no torne entretanto q̃ en aquel negocio se platicare: y esto mismo se haga si el negocio tocare a otra persona q̃ con el tenga tal deudo, ò tal amistad, o razon por cuya causa deua de ser recusada, y los autos que se hizieren contra esto, que no valan.

xlv Otrosi q̃ las penas que pertecen à nuestra camara, q̃ fuerẽ adiudicadas por vos, ò vuestros oficiales para la camara, ò para la guerra, y las otras penas arbitrarias q̃ vos pusieredes de vuestro oficio, aunq̃ sean aplicadas á obras publicas, ò pias, q̃ vos o vuestros oficiales no las podays gastar ni tomar en ninguna manera, aunq̃ digan q̃ los Corregidores q̃ fueron antes que vos, estuuieron en costũbre de los lleuar, y todas assi las vnas como las otras se cõdenen ante vn escriuano publico del numero q̃ para ello hagays escoger y poner: el qual sea el q̃ vieredes que es mas fiable, y q̃ este escriuano tenga cargo de escriuir todas la dichas penas que vos y vuestros oficiles cõdenaredes a algunos, y que luego otro dia despues q̃ fueren condenadas, de copia dellas al escriuano el qual tẽga cargo de las recebir todas

pa-

para que procuren la execucion dellas, y si el ꝓcesso passare ante otro escriuano, q̃ toda via para dar la sentencia llame al escriuano q̃ fuere diputado para ante quien passen las cōdenaciones, y las reciba, y si el dicho escriuano fuere negligente en dar la dicha copia al escriuano de cōcejo a otro dia, q̃ pague lo que mōtaren las dichas penas con el quatro tanto, y el dicho escriuano de cōcejo tenga y cobre las dichas penas pertenecientes a la camara, o para guerra paga acudir cō ellas a quien nuestro poder huuiere firmado de nuestros nōbres, y no a otra persona alguna, y si no pusiere la diligēcia que deue en las cobrar, que las pague de su bolsa, y que el dicho escriuano no acuda ni consienta acudir con ellas à otra persona alguna: y si el dicho Corregidor cobrare las dichas penas, o parte dellas por via directe, o indirecte que las paguen con las setenas, y se cobre del tercio postrero de su salario, o de sus bienes, y las otras penas q̃ se aplicaren a alguna obra publica, o pia, el escriuano de concejo por vuestro mandado gaste aquella parte que de las penas arbitrarias por la ley de Toledo, es aplicado a la tal obra, y con la otra parte acuda a nuestra camara, segun la dicha ley lo dispone, y que se gaste en aquello para que fuere aplicada, y no en otra manera, y en el fin del año q̃ vos tomeys la cuēta de las dichas penas a los dichos dos escriuanos, y firmada de vuestro nombre, y de los dichos nombres dellos la embieys vna a los Cōtadores mayores, y otra al nuestro Tesorero, para q̃ pueda ēbiar por lo q̃ huuiere de cobrar: y assi mismo de la dicha cuenta al q̃ vos fuere a tomar la residēcia por ante los dichos dos escriuanos.

xlvj Otrosi mandamos, que el que assi fuere por Assistente, o Gouernador, ó Corregidor lleue el traslado que le sera dado de las prematicas y leyes que disponen cerca de lo contenido en estos capitulos, y de las cosas que los Corregidores y oficiales de concejo deuen hauer y guardar, especialmente las que conciernen al regimiento y buena gouernacion de las ciudades y villas, porque por ellas se pueda cumplidamēte informar, de que manera ha de regir y gouernar lo que à su cargo estuuiere.

xlvij Item que tenga cargo especial de castigar los pecados publicos, y juegos, y amancebados, y blasfemias, y otros casos semejantes. Y cerca de los marcos que se han de lleuar a las mancebas de los clerigos, y frayles, y casados, mandamos que por la primera vez que fuere hallada alguna muger ser manceba publica de clerigo, ó frayle, y casado, la condene à pena de vn marco de plata, y destierro de vn año de la ciudad, ò villa, ó lugar dōde biuiere, y de su tierra. Y por la segunda vez la condene à pena de vn marco de plata, y destierro de dos años: y por la tercera vez sea condenada á pagar vn marco de plata, y à que le den cien açotes publicamente, y la destierren por vn año. Y que el Corregidor, ò Alguazil, ò otro juez que lleuare publica, ò secretamente marco, ó marauedis algunos por razon de lo suso dicho, sin ser sentenciado y executado el dicho destierro, y otras penas primero por orden de como en este capitulo se contiene, pague por el mismo hecho lo que lleuo con las setenas para la nuestra camara y fisco, y sea priuado del oficio.

Otrosi porque por no auer punido y castigado los testigos que han depuesto falsedad, se ha dado ocasion que otros hombres de mala conciencia se atreuen a deponer falsedad donde son presentados por testigos. Porende mandamos que los del nuestro Consejo, y el Presidente y Oydores, y otros qualesquier juezes prouean como ningū testigo falso en causa ciuil ni criminal, quede sin poncion y castigo, y que en [illegible] tenga mucha diligencia.

Otrosi mandamos que los Corregidores y juezes de Residencia, y Alcaldes, y otras justicias qualesquier que sean de las ciudades, y villas y lugares de nuestros Reynos y señorios, ni los Alguaziles y merinos, no puedan lleuar para si parte de las setenas que se sentenciaren publica, ni secretamente directe, saluo que sean para la nuestra camara, y que jurē al tiempo que fueren recebidos al oficio de lo guardar assi, y que las personas que les fueren á tomar la Residencia, se informen si han lleuado para si parte alguna de las dichas setenas: y lo que hallaren que han lleuado dellas, gelo hagan restituyr con el quatro tanto para la nuestra camara y fisco. Pero q̃ los dichos juezes y Alguaziles pueden lleuar para si la parte de las dichas penas que les dan las leyes de nuestros Reynos en aquellos casos que gelas dan, y no en otros lugares.

Otrosi tened mucho cuydado y poned mucha diligencia en gastigar las blasfemias, y las vsuras, y los juegos, de manera que cesse en toda la tierra de vuestro Corregimiento.

Otrosi porque nuestro muy santo Padre cōcedio vnas letras Apostolicas, en que manda que todas qualesquier indulgencias y facultades para predicar perdones, y demandar limosnas cōcedidas, y que dende en adelante se concedieren por la santa Sede Apostolica, esten y sean suspendidas fasta que por el diocesano de donde fuerē los lugares en que se huuieren de predicar sean primeramente vistas y examinadas, y despues por el Nūcio del Papa que en los nuestros Reynos estuuiere, y por nuestro capellan mayor, y por vno, ó dos perlados del nuestro Consejo, los que para ello por nos fueren diputados: los quales si examinando las dichas bulas fiel y diligentemente, hallaren que son verdaderas letras Apostolicas, y carecē de toda falsedad y sospecha, las dexen publicar, y predicar à aquellas personas aquien lo tal perteneciere: de las quales letras Apostolicas los dias passados mandamos embiar traslados signados à todos los Corregidores de nuestros Reynos y señorios, para que cada vno la intimasse al perlado de la tierra de su Corregimiento, y despues la hiziesse luego publicar para que se guardasse lo que por ella prouey y mando nuestro muy santo Padre. Porende mandamos que el dicho Gouernador, ò Corregidor, ò Assistente, y sus Alcaldes tengan mucho cuydado de hazer guardar lo contenido en la dicha bula, cuyo traslado huuimos mādado embiar como dicho es, y [illegible] consentir

que se prediquen,ni publiquen bulas,ni indulgẽcias algunas en la tierra de su Corregimiento, sin que primeramente sean traydas y examinadas en la forma y manera en la dicha bula contenida,porque assi conuiene al seruicio de Dios y nuestro.

lij Otrosi mandamos que con mucha diligencia tengan cargo de guardar los puertos de su Corregimiento, para que no se saque moneda ni cauallos, y de hazer pesquisa por toda la tierra de su Corregimiento, y saber la verdad dos vezes en cada año,de seys en seys meses,quien y quales personas son las que en la tierra de su Corregimiento,y por ella han sacado moneda y cauallos fuera de nuestros Reynos, y en los que fallaren que los ayan sacado, execute las penas contenidas en las leyes del ordenamiento de Toledo,y que en las otras leyes se haze mencion: y de las penas de los bienes de los culpados se de la quarta parte aquien lo denunciare, si pareciere que es verdad,y lo restante lo apliquen à quiẽ las dichas leyes lo dan, y hagan pregonar esto en la tierra de su corregimiento: y que qualquiera que lo supiere,y no lo descubriere a la justicia, que incurra por el mismo hecho en las penas en que caen, y que incurren los que sacan moneda,ò cauallos fuera del Reyno, sin nuestra licencia contra el tenor y forma de las dichas leyes.

liij Otrosi se informen si alguna persona dize en la dicha ciudad,ó sus comarcas,cosas de por venir,ò otras cosas semejantes,ò si son adeuinos: y los que hallaren culpantes, luego les prendan los cuerpos,y tengan presos,y castiguenlos: y si clerigos lo notifiquen à perlados y juezes Eclesiasticos,para que ellos los castiguen.

Item mandamos que quando la tal ciudad, liiij
villa,ò lugar huuiere de embiar algun mensajero, ò procurador á nos ò al nuestro Consejo, que trayga por escrito y peticion lo que ha de hazer,ò procurar firmado del escriuano del cõcejo de la ciudad, villa, ò lugar: y que el dicho escriuano de concejo assiente en el libro de concejo el dia que el tal procurador, ò mensajero partiere,y que el dicho mensajero, ò procurador, el dia que llegare à nuestra Corte presente en el nuestro Consejo,ante vno de los nuestros escriuanos de camara que en el residẽ,el tal memorial, y saque fee del dia que lo presentare, y del dia que fue despachado: porque por aquella fee le paguen su salario: y que assi no lo lleuare que no le paguen salario alguno. So pena que los que libraren el dicho salario, paguen el salario de sus casas con el doblo para nuestra camara: y que si de otra manera traxere las peticiones,que no sean recebidas,y que el dicho Corregidor pague de sus bienes la costa que el dicho mensajero,ò procurador hiziere.

Otrosi que estos capitulos hagan leer en con- lv
cejo al tiempo que fuere recebido en el oficio: y que haga poner el traslado dellos en el libro del concejo al pie del auto de su recebimiento, para que mejor se acuerde de todo lo que se deuiere proueer: y al dicho concejo prometa de guardar y hazer guardar los capitulos y ordenanças de suso contenidos que por ellos se le mandan que prometa.

Otrosi jure assi mismo de guardar las otras lvj
dellas,que disponen que se juren.

Otrosi que embie la fee del dia que fuere rece lvij
bido al oficio de Assistente, Gouernador, ó Corregidor.

Lo

LO QVE MANDAMOS que guarden los que van à recibir la residencia. Estos estan en la Recopilacion, desde la l. 8. hasta la l. 22. en el titulo 7. del libro 3.

i Rimeramente mandamos, que miren todas las cosas que les mádamos en las cartas que lleuan, y aquellas executen y cumplan segun que en ellas fuere contenido.

ij Otrosi que durante el tiempo que tuuieren el dicho cargo que les es encomendado, vsen del bien y fielmente, guardando nuestro seruicio, y el derecho a las partes, y que guarden todos los capitulos que mandamos guardar a los nuestros Corregidores.

iij Item si la ciudad, o villa, o prouincia donde fuere el juez de residencia tuuiere algunas villas y lugares de su juridicion, luego que començare á tomar la residencia embiara vn escriuano, o dos que sean personas fiables, para que vayan por las dichas villas y lugares à hazer pregonar la residencia para que si huuiere algunas quexas del Assistente, ò Gouernador, o Corregidor, o de sus oficiales, para que las vengan a dar ante el juez de residencia, o ante el dicho escriuano si quisiere, y el dicho escriuano por do quiera que fuere, aya toda la informacion que pudiere de lo contenido en las dichas quexas: y demas de su oficio sepa todo lo que pudiere saber de como los dichos oficiales han vsado de los dichos oficios, para que la pesquisa y informacion de todo lo trayga al juez de residencia, ò lo junte con lo otro que el por si hiziere, para que de todo se informe de la verdad, y reciba el descargo que dello se diere, y lo prouea de justicia, como le esta mandado.

Informació de oficio en las quexas.

iiij Item que el juez de residencia quando recibiere la pesquisa secreta, si algun testigo dixere alguna cosa general, assi como quiera, que era parcial, o que no executaua la justicia, o que cohechaua, o que era negligente en la administracion, ò no castigaua los pecados publicos, y otras semejantes cosas que pregunte à los testigos: y haga que declaren particularmente en que cosas y causas eran parciales. y en que dexo de executar la justicia, y que cohechos hizo, a que personas, y en que casos fue negligente, y que pecados publicos dexo de castigar, y porq̃ causas; y assi de todo lo otro que generalmente depusieren, yendo de testigo en testigo hasta hallar y saber la verdad particularmente de cada caso. Y esso mismo procure de saber lo bueno, assi como lo malo.

v Otrosi si por algunos testigos hallare alguna culpa general contra el Assistẽte, Gouernador, o Corregidor, y sus oficiales, y qualquier dellos de que no aya entera prueua, que el de su oficio trabaje de saber la verdad de aquello, preguntando a todas las personas que dello puedan saber de vno en vno hasta saber la verdad: y aunq̃ no esten presentes en el lugar, si pudiere ser trabaje por embiar à ellos para que le embien sus dichos en manera que haga fee; y hagan toda la diligencia que fuere possible para que sepa la verdad, y en lo que hallare prouado condene no tan solamente en la satisfacion de la parte, mas en la pena, segun que hallare que en tal caso disponen las leyes del Reyno, y la otra pena que mereciere que es arbitraria, ó ella condene, ò la remita al Consejo si tuuiere sobre ello alguna duda, y en el caso que la condenare en qualquier pena toda via queda reseruada à los del nuestro Consejo para que ellos la den mayor, o menor si vieren que se deue de dar.

Ibi satisfacio: non q̃ quomodo ex inquisitione procedi-tur, debet probari dãnum. & in eo fieri condemnatio. vide Bald. in l. 2 in fi. C. de edẽdo

vj Otrosi que despues del comienço el que va à tomar la residencia secreta la comience à hazer segun el tenor de la carta de poder que lleua, y si hallare culpante al Assistente, ó Gouernador, ò Corregidor, ò a sus oficiales, les notifique las cosas en que los hallare culpantes para que den sus descargos, y aueriguada la verdad determine y execute lo qua buenamente pudiere, y en lo que no pudiere determinar, lo remita al nuestro Consejo, con la mayor informacion que pu-

Et dabit copiã non solũ dictorũ

pudiere auer de manera que aca se pueda determinar por la informacion y processo que el embiare sin auer mas informacion sobre ello, y sin mas lo tornar á remitir alla: y si hallare culpante al dicho Assistente, ó Gouernador, o Corregidor, o à sus oficiales, o qualquier dellos, execute alla el derecho de la parte damnificada, ó si tal fuere la culpa, faga venir a la Corte personalmente al que hallare culpado, para que aca se le de la pena que mereciere.

vij Otrosi que el juez de residencia se informe como los Regidores y fieles y fesmeros, y procuradores y escriuanos, y otros oficiales de concejo, segun que los huuiere en los lugares de su cargo, vsan de sus oficios, y guardã las leyes del Reyno que en lo que toca a sus oficios disponẽ, y si por la pesquisa que sobre ello hiziere hallare algun culpante, le suspenda del oficio, y le de traslado, y auerigue la verdad para que le pueda condenar ó absoluer, segun el caso fuere. Y la relacion que de todo ello se hiziere la embie al nuestro Consejo.

viij Otrosi que sepa que derramas se han hecho sobre los pueblos, y que formas se han tenido en las repartir y cobrar: y si se ha cobrado, en que se ha gastado, y embie la relacion de todo ello à nuestro Consejo, y si hallare que algunos repartimientos, o derramas se han hecho sin nuestra licencia, y especial mandado demas de tres mil marauedis arriba, condene à los que lo hizieron en las penas de la ley.

ix Otrosi se informe de los agrauios, y sin razones y cohechos que han fecho los que lleuaron cargo de los emprestidos, y de sacar la gente para la guerra de los Moros, y de traer las bestias y lleuas de pan y vino, y otras cosas, y de comprar mantenimientos en los lugares de que lleua el cargo, y en sus comarcas, y embie la informacion dello al nuestro Consejo.

x Otrosi haga executar las sentencias que dieren contra el Assistente, Gouernador, ó Corregidor, y sus oficiales, a que restituya y pague qualquier quantia, siendo la condenacion de tres mil marauedis y dende ayuso, aunque el condenado apele, y el le otorgue la apelacion que de la tal sentencia se interpusiere, reseruando despues de pagada la tal condenacion su derecho à saluo al dicho Assistente, Gouernador, ó Corregidor, ó sus oficiales, para que lo puedan seguir en el Consejo, y no en otra parte alguna. Pero si la condenacion fuere de mas quantia, y el condenado apelare de la sentencia en tiempo y forma deuida: mandamos q̃ el pesquisidor le otorgue la apelacion, y el condenado sea tenido de poner y ponga en deposito antes que le sea otorgada la apelacion lo que montare la condenacion, en poder de persona fiable qual el juez de residencia nombrare, para que si fuere confirmada por los del nuestro Consejo la sentencia se pague la condenacion del tal deposito con las costas. Y esto hecho sea oydo el condenado en el nuestro Consejo, presentando se con el processo en tiempo, y de otra guisa no sea oydo.

xj Otrosi que sepa si el Assistente, Gouernador, ó Corregidor, ó sus Alcaldes, ó oficiales han lleuado ropa, ó posada sin las pagar, y si lleuan otro salario de alcaldias mayores y ordenarias y alguazilazgos, ó merindades, o mayordomias, o almotacenias de mas de su salario, o por otra razon alguna, y si lo huuieren lleuado, lo faga restituyr a quien fallare que pertenece.

xij Otrosi que sepa si se han visitado los terminos por el Corregidor, y executado las sentencias, segun le fue mandado. Y assi mismo se informe como, o de que manera el dicho Corregidor, y sus oficiales hã guardado y fecho guardar todo lo que les fue mandado en los capitulos del memorial que se da a los Corregidores: y la informacion de todo esto la trayga, o embie al nuestro Consejo.

xiij Otrosi que el ni sus oficiales no lleuen derechos doblados, saluo como los lleuan los ordinarios no auiendo Corregidor.

xiiij Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar à sus oficiales acessorias, ni vistas de processos por las sentencias que se dieren: y que esto aya lugar assi mismo, aunque los tales juezes de residencia conozcan por comission nuestra.

xv Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar a sus oficiales derechos de execucion por ningun contrato ni obligacion ni sentencia de que le pidieren execucion, hasta que el dueño de la deuda sea pagado, y contento, o las partes se concertaren, y no lleuen mas de vn derecho segun lo quieren y disponen las leyes.

xvj Otrosi que no lleuen setenas de ningun hurto, sin que primero sean condenadas por sentencia passada en cosa juzgada, y la parte que recibiere el furto sea primeramente contenta y pagada del furto.

xvij Otrosi que no lleuen ni executen penas algunas de las que disponen las leyes, sin que primeramente las partes sean oydas y vencidas y sentenciadas en el memorial de los Corregidores.

xviij Otrosi que guarden y hagan guardar à sus oficiales las leyes de nuestro quaderno de las alcaualas que dan orden en el demandar, y proceder y executar y lleuar de los derechos en los pleytos de las alcaualas, de manera que los labradores y oficiales y gente del pueblo no sean fatigados, contra el tenor y forma de las leyes del quaderno.

xix Otrosi mandamos que el dicho juez tome las cuentas de las penas al escriuano de consejo, presente el Corregidor, y delante del escriuano que fuere diputado para ascriuir las dichas penas, y se informe si a cobrado el dicho escriuano de consejo todas las penas en que el Corregidor y sus oficiales han condenado: y si el dicho escriuano que para ello fuere diputado, ha assentado en su libro todas las condenaciones, y las han notificado al dicho escriuano de concejo en el termino que deuia: o si el dicho Corregidor a condenado a algunas penas ante otro escriuano, y no ante aquel como le esta mandado, o si a culpa, o cargo de algunos dellos se ha perdido o dexado de executar algo de las dichas penas, y tenga cargo de las cobrar, assi quellas como las que el condenare el tiempo que las tuuiere, y las embie con quien embiare la residencia, y embie la

*sed et nominum restiã. vt in l.1. & l.ij.tit.1.li.8.ordi. * q̃ est l.2.& 4 tit.1.lib.8. Recop.* & in l.7.ti.16 li.8.ordin. *Quę est l. 2.ti.12. li. 8.Recop. * & notat Abbas in c. 2. col.4 de testib. et istud est regulare nisi in causa haresis vt l.1.c. tit.17 p.3. & ni si timeatur subornatione: nam nõ datur copia parti, secundũ Bal. in l.si.C.de edendo, & super statu. in verb statuere §. 26 et an debeant testes reproduci, vide Bald in l.2.C.de appella. & glos.in l.1. C. quorum bonorum. Et non q̃ stante accusatore, hoc est, auiẽdo demanda publica, põt fieri causa inquisitio si iudex timet de collusione, secundum Ang. in l.3 §.fi. ff.de adulterijs, & Alberi. 3.p q.17.et q̃ vis possit venire accusator, nõ ideò iudex debet desinere inqui rere secundum Bald. in l si quis in hoc gen̄ C de episc. & cleri. & vide. l. pe. tit.1.p.7. Et superueniente accusatore non cesset inquisitio vide Albert. in l si sine § 1. ff. de lib. agnosce.*

la cuenta y razon de todo ello a los del nuestro Consejo, para que se haga cargo dellas a quien las huuiere de cobrar: y la dicha cuenta venga firmada de los dichos dos escriuanos, y del Corregidor si alli estuuiere: y sepa si en el condenar y escriuir, y recibir de las dichas penas se ha guardado en todo lo que se manda guardar por el memorial de los dichos Corregidores.

xx Otrosi mandamos que luego acabados los dias de la residencia, embie la pesquisa secreta con todo lo que cerca dello ante el passare, con la relacion de la cuenta y gastos de los propios, y de las penas de la camara que huuiere tomado a su costa, so pena que pague las costas al que fuere por la residencia.

xxj Otrosi embie la relacion de las sentẽcias que diere en la residencia publica al nuestro Consejo a su costa, signada y cerrada con la dicha pesquisa secreta. Y mandamos al escriuano ante quiẽ passare que no lleue derechos algunos por ella, saluo que en los processos de la residencia publica paguen las partes sus derechos como los deuen pagar: y el que apelare, saque el processo à su costa, y se presente con el como lo deue hazer. Y si se diere alguna quexa del Corregidor, ó de sus oficiales, en que se diga que han mal juzgado el Corregidor, ó su Alcalde, que el juez de su residencia apremie al escriuano de la causa que le trayga el processo original de la causa para que le vea, sin lleuar derecho: pero si por el dicho processo el juez de residencia condenare, o absoluiere, que la parte que apelare, saque el traslado del processo à su costa, con todo lo que se huuiere hecho ante el juez de residencia, y sea tenido de presentarse con todo en el termino de la ley, so pena de desercion, y de las costas.

Otrosi sepa que el mismo a de hazer residencia por el tiempo que le fuere mandado. xxij

Otrosi porque la ciudad, o villa, o prouincia donde va sepa los cargos que lleua, que hagan leer estos capitulos al tiempo que fuere recebido, o hasta tercero dia despues en el concejo, y ponga vn traslado dellos en el libro del concejo en el acto de su recibiento: jure en el concejo de guardar las cosas que por estas nuestras ordenanças les mandamos que juren, y cada vna de las otras prometa de guardar, y fazer guardar, como de suso se contiene. xxiij

Por-

Porque vos mandamos à todos y a cada vno de vos como dicho es, que cada y quando que Nos vos proueyeremos de Assistente, ò Gouernador, o Corregidor, de qualquier ciudad, villa, o partido de los nuestros Reynos, y señorios, prometays y fagays obligacion vos los dichos nuestros Assistente, o Gouernador, o Corregidor de tener, y guardar, y cumplir, y hazer tener y guardar, y cumplir à todo vuestro leal poder los dichos capitulos y ordenanças de suso contenidas, cada vno en lo que toca y atañe à su cargo: y en los capitulos que mandamos que para el cumplimiento dellos hagays iuramento que cada vno de vos los dichos nuestros Assistente, o Gouernador, o Corregidor, lo hagays en el nuestro Consejo, si estuuieredes presentes: y sino estuuieredes presentes, lo hagays en el concejo de la ciudad, villa, o prouincia donde fueredes recibido: de manera que lo contenido en los dichos capitulos y ordenanças se guarde y cumpla como en ellos se contiene. Y contra el tenor y forma dellos no vayades, ni passades, ni consintades yr ni passar en tiempo alguno, ni por alguna manera. Y los vnos, ni los otros no fagades, ni hagan ende al por alguna manera, so pena de nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Y demas mandamos al hombre que vos esta nuestra carta mostrare, que vos emplaze que parezcades ante nos en la nuestra Corte do quier que nos seamos: del dia que vos emplazare fasta quinze dias primeros siguientes, so la dicha pena. So la qual mandamos a qualquier escriuano publico q̃ para esso fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare testimonio signado cõ su signo: por que nos sepamos en como se cumple nuestro mandado. Dada en la muy noble ciudad de Seuilla a nueue dias del mes de Iunio. Año del Nacimiento de nuestro Señor Iesu Christo, de mil y quinientos años.

Yo el Rey. Yo la Reyna.

Yo Miguel Perez de Almaçan Secretario del Rey, y de la Reyna nuestros señores, la hize escriuir por su mandado.

Io. Episcopus Ouetensis. Philippus Doctor.

Io. Licentiatus. Licenciatus çapata.

Ferdinandus Tello Licentiatus. Licentiatus Moxica.

SEQVITVR

SEQVITVR SVMMARIVM PRIMI CAPITVLI,

Primæ partis huius operis.

SVMMARIVM.
Capituli primi.

1 *Princeps creat iudices.*
2 *Princeps fons dignitatum.*
3 *Princeps imago Reipublicæ.*
4 *Honor defunctorum repræsentatur in statuis, & imaginibus sepulchrorum.*
5 *Repræsentatio ex legis dispositione quid operetur.*
6 *Imperium appellatur donum diuinum.*
7 *Rex Castellæ non subest imperio.*
8 *Iurisdictio est apud regem Castellæ.*
9 *Iurisdictio passiua cohæret territorio.*
10 *Iurisdictio probatur per scripturam.*
11 *Solus rex potest creare rectores.*
12 *Populi Castellæ nullam à iure habent actiuam iurisdictionem.*
13 *Custodia hominis quæ dicatur.*
14 *Custodes montium quando accipiant pœnas sine sententia.*
15 *Intellectus ad l.4.tit.11.lib.5. ordinamenti.*
16 *Ratio reddenda in loco administrationis.*
17 *Appositio custodum, signum, & probatio est possessionis.*
18 *Dominus loci potest ponere custodes.*
19 *Iurisdictio quando competat populis priuilegio, vel consuetudine.*
20 *Præscriptio quando procedat sine titulo.*
21 *Præscriptio centum annorum minor est quam immemorialis.*
22 *In præscriptione iurisdictionis non requiritur scientia regis Castellæ.*
23 *Declaratio ad legem de Valladolid, supra alienatione bonorum regni.*
24 *In consuetudine non requiritur scientia regis.*
25 *Iurisdictio præscripta intelligitur accumulatiuè.*
26 *Iudices dicti Pesquisidores, quando possint subdelegare.*
27 *Reductio boni viri coram quo iudice debeat peti.*
28 *Intellectus ad l.fi.de Madrid.*
29 *In transactione habet locum l.2.de rescindend. vendit.*
30 *Tolerantia quando aliquid operetur.*
31 *Vniuersitas quando possit exercere iurisdictionem.*
32 *Successio est causa tribuendi iurisdictionem.*

MANDATORVM REGALIVM

Regni Castellæ praxis elaborata.

AVCTORE

PETRO NVÑEZ DE AVENDAÑO,

Doctore Iuris Ciuilis.

CAPVT PRIMVM in elucidatione l. 1. De los Capitulos de Corregidores, *quæ hodie est l. 1. tit. 6. lib. 2. Recop. Quæ potestate iudices Castellæ possint exercere iurisdictionem.*

1 *Princeps creat Iudices.*

Notissimum est iure communi Romanorum, ad principem pertinere creandorum magistratuum potestatem, vt in authentic. de defensor. ciuita. §. nos igitur. collat. tertia, & in authentic. vt iudices sine quoquo suffragio §. illud videlicet. collat. secunda, & in cap. primo, versicul. iudices, & ibi gloss. in parte Constituti. de pace iuramen. firman. notat Baldus in capit. primo, quæ sint regalia, columna tertia. Et notat Alexand. in leg. prima, ff. de iurisdictio. omnium iudicum, & Bart. & alij doctor. in leg. prima, ff. de dam. infecto. & Baldus in capit. primo, si de inuesti. lis oriat. inter domi. & vassall. & Innocent. & post eum alij scribentes in capit. cum accessissent. de constitut. de quo bona verba refert Thom. Gramm. in dec. 46.

Et ſicut olim Reſpublica eligebat ad officia,
2 *Princeps fons dignitatum.* & dignitates,ſic hodie princeps eligit,qui eſt fõs dignitatum,& iuriſdictionum,vt notat Bal.in c. 1.quis dicatur dux aut marchio. & quid operetur appellare principem fontem,videatur Boer. de authotitate magni Conſ.ſub nu. 156. & ideo princeps, cum ſit velut ipſa Reſpublica,cuius loco ſubrogatur , eius imaginem gerit , vt notat Bald.in cap.1.in princ.de feudo marchiæ,vel ducatus: & in rubr.C.de nouo C.componen.Cum
3 *Princeps imago Reipublicæ.* igitur imago Reipublicæ luceat in principe, ipſe habet eius poteſtatem , & non Reſpublica : nam ſatis abſurdum eſſet,ipſa origine rei ſublata,eius imaginem derelinqui,vt in l.vnic. in princip.C.de latina liberta. tollen. & tranllata poteſtate in principem ex lege lata,de qua in l. 1.ff.de off præf. præt. ipſe ſolus princeps poteſt ꝙ ipſamet Reſpublica poterat: nam cum aliquid eſt ſublatum à Republica , videntur quoq; ſublata quæ in conſequentiam veniunt,vt notat Bald.in l.transfigere,colum.4.C.de transa. pro quo text. in l.eos qui C.de vſuris, cuius verba ſunt . Principali enim actione non ſubſiſtente , ſatis ſuperuacuum eſt ſuper vſuris, & fructibus adhuc iudicẽ cognoſce,de quo per Bal.in c.quoniam cõtra.de prob.col.pe.& l.4.C.depoſi.& in quo datur imago alterius ex legis diſpoſitione,ibi datur vera repræſentatio eius, cuius imago geritur; ꝙ per plura ornat Tiraq.in tract.primogeniorum q.35. vbi videatur:& ideo dixit Dom.Matt.22. cap.Cuius eſt hæc imago,& inſcriptio? Dixerũt ei,Cæſaris.Tunc ait illis, Reddite ergó quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.Itaq; dominium Cæſaris repræſentatur in Cæſaris imagine, & ideò regis ima-
4 *Statuæ ſepulchrorũ.* gini adhibetur honor,vt in l.18.tit.13.p.2. Sic & honor ciuitatis repræſentatur in ſtatuis , & imaginibus, vt l.ſtatuas ff.de acqui.rer. domi. Sic & honor defunctorum repræſentatur in imaginibus & ſtatuis ſepulchrorum,& contra offendẽtes competit actio iniuriarum, vt in l.ſi ſtatua.ff. de iniurij.& ideo dixit Bar.in l. qui liberalitate. §.ne eius ff.de operibus publicis,quod delinquit radens ex capellis arma alicuius. Hoc de radente imaginem alicuius limitant per Iaſſ. in l. ſi quis id quod num.41.de iuriſd.omn.iud.In loco autẽ publico arma habere ſine Reg.licentia nõ licet, vt in tit.C.de ſtatuis,& imagini. Et intm̃ imago facit veram repræſentationem,ꝙ abradens ma-
Contra radentes imagines. litiosè imaginem B.Mariȩ Virginis,aut alicuius Sancti , debet ſeueriter puniri,vt notat Ioan.de Ana.in c.ſi. de maledi. quod ſequitur referendo Ang.Caſſ.in conſu.Burg.in rub.1.in gl.& Droitem ſub n.60.& plura notat Cœpoll.in tracta.de ſeru.vrba.prædio.c.de picturis,& Rip. in c.cum Eccleſia.de cauſa poſſe. n.97.Item dominium rei dotalis,quam maritus poſſidet,licèt abſolutè, & perpetuò non tranſeat in virum , ſed cauſatiuè,tamen vir in eo repreſentet imaginem mulieris,vt arguit Bal.in l.in rebus C.de iur.dot.colum.3.ſub num.6.& in illa imagine repræſentatur naturaliter dominium mulieris, vt notat idẽ Bal.in l.ſi.C.de iur.emph.n.10.

5 *De imagine legali.* Patet ergo non minimi effectus eſſe repræſentari imaginem ex legis diſpoſitione: nam fere pro eodem cum repræſentato habetur: quod non eſſet in imagine inducta ex diſpoſitione hominis: nam imaginaria venditio nihil operatur , vt in l.imaginaria ff.de reg.iur.vbi Phil.Decius adnotat,& facit l.& qui ſub imagine C. de diſtr. pigno.& qui gerit imaginem nauicularij , cum non ſit,vt à muneribns excuſetur,talis imago nihil operatur tanquam fictitia,vt eſt tex.in l.;ſemper §.negotiatio.ff.de iur.immun.imago autem legalis identitatem quandam, ſiue ſimilitudinẽ, vel imitationem ſignificat , vt probat ſingularis glo.in c.ſi ſacerdos in prin.de pœnit.diſt.1.Quacunq; igitur ex his tribus imaginibus velimus principis officium penſare, dicitur imago Reipublicæ,& in eo eſt depicta Reſpublica, ſicut in cera ſigillum depingitur: & quod olim poterat Reſpublica,poteſt hodie princeps tanquam caput Reipublicæ . Cuius imperium approbatum fuit à Domino noſtro Ieſu Chriſto,vt notat Angel.in l.hæc autem iura.ff de ſeru.vrb.prædio. & Anch.conſ.339.& DD.in cap.tranſlato. de conſtitut.

Et ob id imperium, & principatus appellatur donum diuinum,vt in authe. quomodo oporte. epiſc.colla.1.& notat glo.in l.ſi.ff.de conſt.princip.& alibi dicitur decus terræ,vt notat glo.in extraua.quomodo oporte.procedi in crim.læſæ maieſt.in princ. & alibi pro ipſa Republica accipitur,vt notat Montal.in 2.compil.in parte,iuriſdictio.vbi iura allegat.

Et ob id concluderem , quòd Reſpublica & rex eius ſumi poſſunt quaſi pro eodem: nam 6 *Reſpublica, & rex ſumuntur pro eodem.*
cum rex caput ſit Reipublicæ,vt in l. ſiquis filiũ, C.de inoff.teſta.& notat Iſer.in tit. quæ ſint reg. in parte,ad ſelicem, à capite ſit denominatio, vt in l.cum in diuerſis ff. de religios. & ſumpti. fune.& vbi eſt caput , ibi & membra eſſe vidẽtur: & vbi eſt caput collegij , ibi totum repræſentatur collegium,vt notat Bart.in tractat.de inſula. ver. quod frequenter. Et ex hac ratione deducitur in practica, quando aſſumitur poſſeſſio villæ: nam appræhenditur poſſeſſio in loco publico,vbi villa congregatur : & accepta poſſeſſione Eccleſiæ,videtur accepta in annexa, vt notat *Poſſeſſio villæ qualiter ſumatur.*
Philipp.Franc.in cap.commiſſa.de electio. lib.6. & gloſſ.in conſuet.Burg.rub.11.§.1.in gloſſ. retene. num. 6. & Eccleſia annexa ſemper videtur poſſeſſa ab Eccleſia matrice,vt notat Rota in nouis ſub tit.de reſt.ſpol.in dec.4.incipit,poſſeſſor beneficij,in additione nu.5.& notat Gomet. in regu.Cancell.de triennali poſſ.q.8. & de poſſeſſione villæ in iuriſdictione notat Socc. in 1.p. conſ.74.col.2.& in conſ.7.in 1.p.& Capit.in deciſ.1.nu.10.& melius per Thom.Gramm.in deciſ.71.nu.14.& per Tiraque.de vtroq; retractu. lib.1.§.36.gl.3.n.5.& vide Laudenſ.in tract.de principe q.267.

Sicut ergo caput naturaliter membra corporis regit,ita & vnus rex,vel vnus princeps ſuam debet regere Rempublicã,vt in c.in apibus.7.q. 1.& ab eo tanquã à capite debent mẽbra ſumere iuriſdictionẽ,& alijs miniſteriũ iuſtitiæ præbere,vt concludit Alex.vol.5.conſ.16. & per plura probat Tho.Gramm.in voto.28.& Felin.in rub. de appellat.num.4.Roderic.Suar. in allegatione *Rex caput Regni.*
7.Et quod Rex Caſtellæ caput ſit regni,probat

tex.

tex. In l.3.tit.19.p.3.& in l.26.tit.13.p.2. & Tho. Gram.conf.69.& l.7.tit.1. p.2. * Adde Couarr. pract.qq.c.1.n.2. ibi, Deinde illud constitutissimum,&c.* Quæ supra dicta sunt de iure communi, multò certius iure nostro regio Castellæ

Rex Castella nõ subest imperio.

7 locum habent: nã cum rex Castellæ non subsit imperatori, vt est glos. in c.Adrian.63.dist.& recenset tex. in l.9.tit.3.li.1.ord. * Et melius in l.3. tit.6.lib.1.& l.14.tit.3.lib.1.Recop. ibi. *Porende parece que los santos Padres*, &c. * dicitur possidere hæc regna Castellæ, tanquam res captas in bello, vt notat Feli.c. in cũ non liceat.de præscrip.col.5.licèt contrarium & malè notet Bal. in l.executorem n.31.C.de executio. rei iudi. & ꝙ Rex Hispaniæ possideat hæc regna iure proprio tãquam res captas in bello, vide mirabiliter per Bellug.in spec.princ.rubr.14. videatur gloss.noua in l.1.tit.18. p.2. vbi idem notat. Et Rex Castellæ appellatur dominus ipsius terræ vide text. in l.1.tit.11. p.2. & ideò Rex Castellæ appellatur rex sui iuris, vt notat Card.in Clem.fin. de censi.q.7. & alibi dicitur noster rex tanquam vnus Deus corporalis in terris, secundùm Bald. in cap.imperialem §.fi.de probi.feu.alie.per Feder.& in l.1.C.de emancip.liber.col.5. Iure igitur proprio ipse rex dicitur in his regnis habere fontem iurisdictionum, & dignitatum, & officiorum: nam iurisdictionem posse in dominio, vel quasi haberi, notat Ang. in auth. vt nulli iudicum §.vt autem coll.9.num.29.& notat Bald. in proœmio Digestorum in prin. & Petrus Iaco. in sua pract. in libello super iurisdictione fo.22. * Vide Couarr.pract.qq.cap.1. num.9. * Si igitur iurisdictio regni Castellæ regis propria est, succedit regula iuris dicens: Id quod nostrum est, sine facto nostro auferri non potest: nemo igitur iurisdictionem sine facto, & voluntate regia debet exercere, imò neq; audiri debet aduocatus contrarium afferens, vt notat Nicol.Boer. dec.8.

Ius regni.

Et hac potissimnm ratione confirmari potest, decisio tex. in l.2.tit.4.p.3. & in l.2.tit.1.p.2. in ver. *E aun à poder de poner adelantados*, & in l.22.tit.9.p.2. vbi dicitur, quòd solus rex, vel habentes ab eo priuilegium, vel causam, possunt nominare iudices ordinarios, eisque conferre exercitium iurisdictionis: idemq; probatur in l.17.tit.4.ead. p.3.& in l.1.tit.3.lib.2.ordi.* Quæ est l.1.tit.4.lib.3. Recopil.* Et plura per Capit. dec.130.num.12. Et hoc erat adeò verùm, quod

Partitarũ iure merũ imperiũ ꝑscribitur.

de iure isto regio partitarum non poterat merũ imperium adquiri præscriptione, licet iure nouo ordinationum aliter sit dicendum, vt inferius latius tractabimus: idq; decisum erat, ne merũ imperium præscriberetur in l.18.tit.4.p.3. cuius

Ius Regni.

decisionis ratio erat, quia in Regno Castellæ cessante priuilegio, cæteris; hoc non poterat competere, nisi soli regi, vt in l.2.tit.25.p.4.& data incapacitate in possidente, nulla præscriptio potest iuuare possessorem, secundum Ioa. Monac. & Ioan.Andr.in cap.a.de præben.lib.6. & alios quàm plures DD.quos refert, & sequitur Balb. in tract.præscr. in 2. p. tertiæ partis principalis, vers.6.quæro, sub n.23.

Item ex supra dictis confirmatur decisio tex. in l.1.tit.15.lib.2.ordi.* Quæ est l.1.titul.9.lib.3. Recop. * Cuius verba sunt. *Tenemos por bien que todos los juzgadores para librar los pleytos sean puestos por nuestra mano, o por los Reyes que despues de nos vinieren. porque aquellos que son llamados juezes, o Alcaldes odinarios, para librar los pleytos, no los puede otro poner, saluo los Emperadores, o los Reyes, o aquien ellos lo otorgassen.*

Rex fũdat intentionẽ in iurisdictione.

Idem probatur in l.1.tit.1.lib.3.ordina. * Quæ est l.1.ti.1.lib.4.Recop. * Ex quibus probatur, quod in omni genere iurisdictionis actiuæ Rex Castellæ habet intentionem suam fundatam de iure communi Castellano, & adhuc de iure cõmuni Romanorum, vide gloss. nouam in l.a.tit. 1.p.2. Et ob id in isto capite primo, *De los capitulos de Corregidores*, dicit litera textus, *Corregidores, o juezes de Residencia que por nos fueredes proueydos*, Nam creare hos iudices nemo alius nisi rex potest: sed & rex ipse, nisi petitione populorum instante, vel legitima causa vrgẽte, non debet salariatos correctores dirigere in ciuitates, & villas, vt in l.1.tit.16.lib.2.ordinat.* Quæ est l.1.ti.5.lib.3.Recop.& vide Couar.practi.q.c.4.n.5. *

Et idem de iure communi seruandum fore, quòd non dentur correctores à rege nisi populis id petentibus, notat Luc.de Penn.in l.quicunque, in fin.C.de omni agro deser.lib.11. & l. annonas C.de eroga.milit.anno.eo.lib.

Licet hodie hoc quoq; videatur immutatum in cap.11.in curijs habitis apud Maioritum anno 1528.* Quæ est l.10.tit.5.lib.3. Recop.*

Ex omnibus his apertissime colligitur, iurisdictionem apud regem Castellæ esse, vel iure 8
proprio, vel ex translatione populorum consensu tam diuturno, & antiquissima, atq; immemoriali consuetudine, legibus supradictis ad id latis, atque receptis: nam hoc tantæ, imò maioris potentiæ esse debet, quàm si populus Castellanus expresse transtulisset in suos reges huiusmodi iurisdictionem, potest .n.sibi eligere Castella regem si deficeret, vt probat Bal.in l.ex hoc iure ff.de iust.& iur. colum.2.& notat Bellug. in specul.princ.rub.14.§.veniamus: prout quilibet populus facere etiam hodie si esset liber posset, vt concludit Andr.de Isern.in tit.quæ sint regal.in parte, monetæ, & frater Alfons. de Castr. in tracta.de lege pænali c.1.f.7.vbi plura iura allegantur.

Ex supra annotatis plura deducuntur verissima, & ad praxim conducibilia, ex quibus nonnulla citabo, & meliora ingeniosus lector poterit colligere.

Populi Castellæ nullã à iure habent iurisdictionem.

Primum est, quod populi huius regni Castellæ nullam actiuam iurisdictionem de iure possunt exercere, sed neq; creare iudices ordinarios ad eam exercendam: & in populis non liberis id quoq; iure communi verissimum erat, vt colligitur ex Inno.& post eum scribentibus in c. cũ accessissent.de const. quẽ sequitur, & corroborat Alex.vol.5.conf.16.n.13.& Felin.in d.rubric. de appel.n.4.& Steph.Aufre. in apost. ad quæsti. Capp.Tholo.q.344.& Rob.Maran.in spec.aur. in 5.dist.iudiciorum c.1.n.3.& n.10.& Petr.Ra-

uen.in alphabeto aureo. in parte,iurisdictio. vbi plura allegat,&Roder.Suar.in alleg.7.& Matth. de Afflι.post Iser.in prælud.const.regni Sici.q.5. & notat Bald.in 4.vol.consι.188. & in l.exemplo in 2.col.C.de probatio.& Montal. in 2.compil. fori.in parte, iudicem ordinarium. & idem esse in regno Siciliæ probat Matth.rub.78.li.1.c.fi.* Vide Couar.pract.q.c.4.n.3.*

9 Dixi autem de actiua iurisdictione, nam passiuam omnes populi patiuntur: illa enim cohæret territorio,vt in l.pupillus §.territorium ff.de verb.signif.& notat per plura Alex.in 4.volum. consι.35.& elegãtissime per Nic.Boe.in dec.227. & per Roder.Suar.alleg.7.

Et qñ legitur in legibus nostri regni, ciuitates,aut villæ hñt iudices:putà in l.16.ti.15.li.2.ord. *Quæ est l.9.tit.5.li.3.Reco.*& in pluribus alijs.

Intelligi debent,quód habent iudices proprios passiue,quos ibidem Rex,vel alius eius priuilegio posuit.Non autẽ quod ciuitates, aut villæ eos creauerint, nisi in casibus quibus inferiùs subijciam.Et sic debet intelligi quod notat Mõtal.in 2.compil.fori, in parte, iurisdictionem, & rõne impossibilitatis non põt ciuitas suos ciues creare iudices,vt in l.si cui ff. ex quib. cau.maio. & notat per plura Steph.Bertr.in 3.p.cõsι.5.n.23.

Solus Rex dat priuilegium iurisdictionis.

Secundum deducitur,quo solus Rex Castellæ potest priuilegium concedere,vt aliquis particularis,siue vniuersitas habeat potestatem eligendorum iudicum,vt ex tex.in l.2.tit.4.p.3.ibi. *Estos tales no los puede otro poner sino ellos,o otro alguno a quien ellos otorgassen señaladamente poder de lo fazer por su carta, o priuilegio.* Idem probatur in l.1.tit.15.lib.2.ordi.* Quæ est d.l.1. tit.9.lib.3 Recop.* ibi. *O aquien ellos lo otorgassen*,& in l.1.tit.2.lib.7.ordi.* Quæ est l.11.tit. 3.lib.7.Recop.* ibi. *Por priuilegio y por vso y costumbre de poner Alcaldes.* Et in l.7.tit.1.lib.7. ordin.ibi. *Tienen priuilegios y cartas speciales de los Reyes nuestros progenitores de poner oficiales.* * Quæ est l.2.tit.2.lib.7. Recop.* Et idem probatur in l.2.tit.9.lib.5.ordin.* Quæ est l.1.tit.10 lib.5.Recop.* ex priuilegio regis Castellæ ponendos,& nominandos esse iudices in regno Castellæ probant eæ leges, & sic ista facultas tribuendæ iurisdictionis, debet per scripturam probari,& nisi fiat scriptura, nunquam intelligitur donata:& sic veniunt intelligenda quædam verba,quæ ponit Iasι.in l.more ff.de iurisdict. omni. iud.sub num.53.& iste est alius casus, de quo est conficienda scriptura, vltra eos quos enumerat glo.in c.1.de censi.li.6.fundans ergo intentionẽ suam in priuilegio concedendi alteri iurisdictionem,ex scriptura,& non aliter debet probare.

50 *Iurisdictio quomodo probetur per scripturam*

Ordinaria verò iurisdictio collata,quę non sit perpetua,põt testibus probari: & sic liquidatur, quis corrector,& quis iudex fuerit ordinarius: & ita probat Rip.in rub.de const.sub n.52.

In delegata aũt iurisdictione loquitur text. in l.vna.C.de manda. princi. & ꝙ notat in c. cũ in iure de off.deleg.Nã illa scriptura debet probari licet iure nostro regio solo verbo regis datur potestas delegat.vt est tex.in fi.verb.in l.47.ti.18.p.3

Ius regni.

Rectores nõ creat vniuersitas.

Et supradictæ leges regiæ non solũ iudices accipere debere iurisdictionem ex priuilegio dato á rege probant,sed consules,atq; rectores eligendi facultatẽ á principe concessã esse ciuitatibus probant apertissimè,nã & huiusmodi officia à regibus danda sunt,vt colligitur ex Bal.in c. 1. §.hoc quod nos col.2.de pace Costan.in vsi.feudo.non ergo rectores populorum possunt creare vniuersitates de iure regio:sed tantùm dominus rex,cuius est vera potestas. 11

Sed neq;tabelliones possunt vniuersitates creare de iure,sed tantum noster rex Castellæ ex causis de quibus in l.3.tit.19.p.3. idq; in curia regia locũ habet,vt in l.12.ti.6.li.2.ord. * Et probat p l.4.& 5.ti.2.lib.7.Recop. & vide Couar.pract.q. c.19.n.fi. in versι. authoritas autẽ publica, &c.*

Idq.de iure cõi cõprobant Inno.& DD. in c. cũ P.tabell.de fide instr.& plures refer.gl. in d.l. 3.& in qñ illa dicit,iudicẽ posse creare tabellionem de consensu ciuitatis,quá regit:non intelligas,nisi qñ ciuitati cõpetit creatio tabellionũ ex consuetudine,vt infra subijciã: quia aliter gl.illa non posset absolutè esse vera:cũ ciuitas consentiendo dare non posset,id quo de iure nullo modo habet,vt in l.nemo potest ff.de reg.iur.

An creat alguaziles

Item non solum rectores ciuitas,creare de iure non potest,sed neq;ministros, quos sermone hispano, *Alguaziles*,vocamus,& de alguazelo curiæ regalis est tex.in l.20.ti.9.p.2. & clarius in l.2.& 3.ti.14.li.2.ordi.*Quæ est l.1.tit.23.li.4. Recop.& l.2.eod.tit.* nã eos solus rex creat,& præses prouinciæ, quem *Adelãtado* appellamus authoritate regis ex lege data creat hos ministros,siue merinus maior,vt in l.6.tit.13.li.2. ordi.*Quæ est l.3.ti.4.lib.3.Recop.sed est ampliata.* & in l.23.ti.9.p.2.

Et iudices ordinarij authoritate à lege eis data creant alguazelos,vt in l.7.tit.4.par.3. in ver. *Otrosi deuen*,& probatur in l.5.tit.27.p.3. & in l. 4.in isto titu. *De los Capitulos de Corregidores.* * Quæ est l.4.tit.6.lib.3. Recop. * ibi, *Busquen los mejores*,& per eos, non ꝑ alios debet iudex exeq mãdata,vt per Cassι. in cõsu.Burg.rub.1.§.6.n.5.

Et de iure communi est tex.in authen.de defensor.ciui.§.deinde coll.3.& in auth.de iudicibꝰ §.his q causas coll.6.& ꝙ debet esse vnus executor,probat tex.in auth.præsides gentiũ C.de episc.aud.& ꝙ olim faciebant defensores ciuitatũ, id tenẽtur hodie facere capitanei,& correctores vt notat Luc.de Pen.in l.hac prudẽtissima C.qb. mun.li.10.& hodie corrigatur d.Bar.in l.1.C.de Irenarchis lib.10.in quantum asserebat,consules ciuitatum posse creare ministros.

Corrigitur Bart.

Itẽ ex dispositione tex.in l.9.tit.16.li.6.ordi.* Quæ est l.8. tit.5.li.3.Rec.& l.26.ti.2.li.3.Reco. * tantũmodo prohibetur correctoribꝰ, ꝙ non creẽt tabelliones, vel secũ habeant extra numerarios ciuitatis: & ob id datur intelligi alios ministros posse eos creare authoritate di.t.l. Nã exceptio firmat regulá in cõtrariũ,vt in l.qśitũ §. idẽ respondit ff.de fund. instr. & qui iudices possint creare,per Bal.in c.signif.de off.del.& per Boer. in dec.227.p.2.& in tñ est hoc verũ,ꝙ in casibus qb.cõsules ciuitatis,vel alij rectores hñt ex consuetudine iurisdictionẽ,nõ tñ posśũt exeq sñias: quia executio ꝑtinet tñ ad iudicẽ ordinariũ habentem merũ,& mixtũ imperium: & ita notat Ang.in l.q restituere ff.de rei vend.saltim qñ debet

Iudex delegatus non creat executores.

bet exequi manu militari, & ita notat Fely. in cap. de cætero, de re iudic. sequitur Caff. in consuet. Burg. rub. 1. in glos. & Droitem num. 78. de quo per Paul. in l. episcopale, & l. sequenti. C. de episc. audi. idque asserunt loquentes de iudice delegato: qui licet per se possit suam exequi sententiam, vt probat Dec. in cap. significasti. de offic. delega. vel ordinarius ab eo requisitus, vt notat Petrus Iacob. in vltimo libello ver. sed nunquid: executorem tamen creare non potest. Et de Rectore vniuersitatis idem notat Ioa. Lup. post alios in cap. per vestras de donat. inter virum, & vxor. in 2. notabil. vers. sed est pulchra num. 26. saltem nisi sit consuetudo in contrarium: licet nuncios, & similes officiales causæ expeditioni necessarios creare possit, secundum Abb. in cap. præterea de off. deleg. Vide in proposito Nicol. Boe. in dec. 227. nu. 16.

Nūcios quis creet. Isti autem nuncij intelliguntur de illis qui portant baculum, vel alia insignia, de quibus loquitur Spec. in tit. de citatione §. sequitur videre ver. quandoq; & plura refert Caffa. in consuet. Burg. rub. 1 §. 6.

Porteros. Et si isti nuncij, quos vulgus, *Porteros* appellat, sunt curiæ regalis, dicuntur habere dignitatem, & creantur à rege, vt de regno Franciæ notat Io. Fab. in §. igitur col. 1. institu. per quas perso. nobis adqui. quem sequitur Caff. in catal. glo. mund. p. 7. consid. 31. & l. 14. tit. 9. p. 2.

Si verò creantur à ciuitatibus, illud erit ex cōsuetudine: nam de iure debet corrector hos creare, vt videtur innuere tex. in l. 16. infra in isto tit. *De los Capitulos de Corregidores*, & est apud nos officium vile.

Et ex illa l. 16. innuitur, quod carcerarios, carcerum custodes præponere debet Corrector, in quantum dicit. *Ni la carcel*, sed non concluditur hoc necessario ex illa l. quia de iure alguazelus custodire debet captos, vt in l. 20. tit. 9. p. 2. & ideò in curia regis carcerarium nominandum ab alguazelo, & confirmandum à iudicibus curiæ, quos, *Alcaldes de Corte* appellamus, probat tex. in l. 15. & 16 tit. 14. libr. 2. ordin. * Quę est l. 11. tit. 23. lib. 4. Recopil. * *Carcerarius est Alguazelus.*

Almotaçanes. Item ponderatores, siue mensuratores, quos vulgo Almotaçanes appellamus, à correctoribus nominandos esse arguitur ex d. l. 16. ibi. *Ni Almotaçanias*: nam de iure, id non pertinere ad populos, quia est de mero imperio, colligitur ex auth. de coll. §. sin autem collatores coll. 9. & in l. modios C. de susceptο, præpo. & Archa. lib. 11. & in l. item quæritur §. si quis mensuras ff. loca.

Mensurarū deputatio. Et quia mensurarum exequatio, & deputatio est quid regale, vel saltim de mero imperio, ideò pondera, & mensuræ, arma regia, vel dominorum loci, debent habere, vt probat Gui. Pap. in dec. 490. & sequitur eum Caffan. in consuetu. Burg. in rub. 1. in gl. & droitem sub num. 97. & ibi allegat Iacob. Rebuf. in l. diurnos C. de frumen. Alex. lib. 11.

Ius regni. Quod iure nostro regio comprobari videtur ex pragma. sanctione lata in ciuitate de Tortosa fol. pragm. in antiquiore impressione 113. dum disponendo de forma mensurarum, quibus aliæ deberent coæquari in regno, dicit, *Que han de yr señaladas con nuestras armas*, & quæ his coæquandæ sunt, dicit litera. *Selladas con el sello de la ciudad, o villa.* * Quæ est l. 2. tit. 13. lib. 5. Recopil. *

Arma enim ista regia præeminentiam, & superioritatem quandam significant, vt in titul. vt nemo priuatus, & in ritu. vt nemini liceat C. & ibi notat Paul. & per Bald. in l. 1. C. pro socio.

Almotaçanes. Et ideo isti coæquatores, vel mensuratores, vulgo Almotaçanes appellati, gerunt officium publicum: & quod inde lucrantur, dicitur, qua si castrense, etiam si ad officia creentur authoritate dominorum huius regni, & ita notat Ioann. Fab. in §. igitur insti. per quas person. nobis adquiri.

Custodes montium quis creat. Et adeò verum est, populos Castellæ nullam actiuam de iure habere iurisdictionem, quod ex cepta consuetudine, vel præscriptione, non possunt creare custodes montium, aut forestarum, vel defensarum, vel terminorum, qui damnificantes possint pignorare, vel cogere ad solutionem pœnarum, vel damnorum datorum: nam isthæc exercere est de mero imperio, vel saltem de mixto, vt in l. 2. C. de pascuis publ. libr. 11. & in l. nominatori C. de pigno. & in l. 4. §. an tamen ff. de damn. infect. & in l. magistratus ff. de mune. & honori. & ex his legibus ita concludit Caffan. in dict. consuet. Burg. in rubr. 1. in gloss. & droitem sub num. 28. & sub num. 97. & quòd sit pignoratio rerum de mero imperio notat Bald. in c. significasti. de officio delega.

opinio propria. Ego verò aliter istam materiam custodum distinguerem, & ex distinctione orietur ius, quis eos debeat proponere.

Maxima custodia. Aut enim quæritur de maxima custodia totius regni, & hæc pertinet ad regem tanquam ad caput regni: cuius causa tributa dantur, vt est tex. in l. 6. tit. 24. p. 3.

Et ob id rex tenetur maria, & terras tutas tenere, vt per plura iura probat Ioann. de Ripa in l. quominus ff. de flum. col. 4. & Luc. de Pen. in l. annonas C. de ero. mil. anno. lib. 11.

Dominus territorij. Et non solum rex, sed quilibet dominus territorij tenetur custodire territorium, & de robaria in eo commissa potest conueniri secundum Bart. & ibi latè in apostil. in l. ne quid ff. de incen. rui. naufr. & per Cœpo. in tractat. de seruit. rusti. prædio. c. de seruit. viæ num. 50.

Quare portagium soluitur. Quod præmaxime in rege locum habet: nam ipse qui caput regni est, vt in l. 3. tit. 19. p. 3. tenetur membra sua defendere, & custodire, vt est text. in l. 6. tit. 25. p. 4. & non solum personas subditorum, seu bona quoque custodire tenetur, vt in l. 4. tit. 10. p. 6. & ob id quoqùà mercatoribus soluitur portagium, vt in l. 5. ti. 7. p. 5.

Item habentes merum imperium tenentur loca custodire, vt sunt domini vassallorum secūdum Bal. in l. si ita §. dominus ff. de vsu, & ha. & per Capi. dec. 27.

Secunda maxima custodia est, quam subditi regis tenetur præstare regi suo, & patriæ, de qua loquitur tex. in l. 25. & 26. tit. 13. p. 2. & de huiusmodi custodia loquitur titul. 14. vsq. ad titulum 21. part. 2.

genera custodiæ.

Tertia custodia est præfecti vrbis, & cuiuslibet iudicis, qui popularium quietem debet tueri, vt in l.1.§.cura carnis ff.de offic.præfe.vrb. & in l.nam salutem ff.de offic. præf. vigilum, & iudex appellatur custos cap. si.4.q.4. Ad excusandam culpam custodientium videatur Hieronymus Gratus consilio siue responso. 100.in 2. p.

Quarta custodia est iudicum, qui Hispano sermone *merinos* vocantur, quorum officium in hoc ponitur in l.5.ti.13.lib.2.ordina. * Quæ est l. 13.tit.4.lib.3.Recop.*

Quinta custodia est tam alguazelorum curię, quam aliorum locorum, qui tenentur custodire die, ac nocte; prout continetur in l.6.ti.14. lib. 2. ordina.* Quæ est l.4.tit.23.lib.4.nouæ Recopi. idem probat l.20.eodem tit.* & in l.32.eodem tit.* Quæ est l.1.tit.29.lib.4.Recop. * In qua lege exponuntur nonnulli casus pertinentes ad custodiam alguazelorum, & latius in l.20. titul. 9. par.2.

Sexta custodia, est carceratorum, de qua per totum titulum C.de custo.& exhibi.reo.& ff.eodem titulo, & per totum titulum 29. p.7. & in l. 12.tit.14.lib.2.ordin.* Quæ est l.12.tit.23.lib.4. Recop.*

Septima custodia est castellanorum, vel custodum arcium, quos vulgus Alcaydes appellat, de quibus loquitur tex.in l.1.titut.7.libr.4.ordin. * Quæ est l.1.& 2.tit.5.lib.6.nouæ Recopil.* & in l.21.& 22.& 23.& 24.tit.13.p.2.

Octaua custodia est tempore bellorum, aut alterius necessitatis, de qua in cap. 2. de immunit. Eccles.& in l.1.tit.3.lib.1. ordin.* Quæ est l. 11. tit.3.lib.1.nouæ Recop.*

Nona custodia est, quam quilibet de populo, & ex agricolis eius potest exercere in custodiendis defensis publicis, quibus datur facultas pignorandi, ex l.4.tit.12.lib.5.ordin.* Quæ est l.12.tit. 7.lib.7.Recopil.& de publicis custodibus est l.1. tit.17.lib.5.Recopil.in fin.ibi. *Pero que los guardadores de los montes, &c.**

Decima custodia est, de qua in l. in nomine Domini col.2.de effic.præf.Afri. quod hodie potest in exemplo significari, *de la gente de guerra que esta puesta en fronteras para guarda del Reyno.*

Vndecima custodia est locorum, & itinerum, de qua in toto titulo de locorum, & itinerum custo.lib.12.

Duodecima custodia est, quam venditor tenetur præstare ante rei venditę traditionem emptori ssactam, de qua loquitur tex.in l. custodiam ff. de peric.& cómo.rei ven. & in creditore pignoris: vt l.sicut vim C.de pig.

Decimatertia custodia est illa, ad quam tutor obligatur in personam minoris, est enim tutela introducta, vis atque potestas ad tuendum eum, qui se propter ætatem defendere nequit, vt in princ.inst.de tutel.

Decimaquarta custodia est illa, de qua in cap. cum vos de officio ordina & in clem. 1. de sequestra.poss.& fructu.

Decimaquinta custodia est, ad quam vsusfructuarius tenetur circa proprietatem: vt in l.1. in fi.ff.vsusfruct.quemadmo.caue.

Decimasexta est, de qua in l.si quæ sunt ff.famil.ercis.& in l.fi.ff.de fid.instru. & per Capyc. dec.27.

In his casibus, & similibus custodia competit à lege, & á rege videtur data, quia ipse tulit legé, cuius authoritate talis custos exercet officium.

de custodia hominis. *de custodia quæ datur ab homine.*

Aliquando custodia datur ab homine, vt puta, ad custodiendum defensas populorum, & in isto casu quia necessaria est custodia illius defensæ, vel alterius saltus publici, vt in l. si ita §. 1. ff. de fundo instructo, populus eiusque vniuersitas potest rem suam per custodes publicos custodire: & si quidem saltus, vel defensa est boyalaje, etiam si custos deputatus non est, si tamen sit ex agricolis, vel colonis eiusdem loci, aut eorum familiaris potest talis, vt custos custodire, & capere pignora ex dispositione text.in l.4.titul.12. lib.5.ordin.* Quæ est d.l.12.tit.7.libr.7.Recop.* & virtute illius l. possunt animalia depascentia capi nomine pignoris extra defensam, si forte fugerunt, & ita notat Hyppol.in simili, in sua practi.crimin.§.vlterius n. 3. Nota quód illa lex quarta dicit, *Por los hærederos y vezinos dellos* & in originali libro dicit, *moradores dellos*: ex quo videtur sequi, *que si vno no es morador del lugar, no puede padecer con el ganado de labor, aunque sea heredero*, vt dixi in cap.4. sub nu.20, & videtur probare dict.l.4. dum copulatiue requirit, *que sea heredero, e vezino e morador*, & licet infra dicat, *que los herederos lleuen las penas. Dizelo porque de sus heredades son suyas las penas do se hazen los daños*, aliquando tamen fuit iudicatum in Chancilleria, *que los heredados pazcan, aunque no sean moradores.*

Si autem defensa sit propria populi, & non tantùmmodo in vsum agriculturæ, de quo est textus in l.sed & Celsus ff.de contrah.empt.in isto casu, quia pignorare est de mero imperio, vel mixto, sola vniuersitas sine authoritate, domini illius loci, aut saltim iudicis, non potest huiusmodi custodes ad pignora capienda creare, quia esset tribuere speciem iurisdictionis, quam non potest dare: & licèt Bald.in l.1.C.locati sub num.2.dixerit custodem publicum posse à Republica creari, de quo per Alber.Brun.in consil. 101. vbi breuiter & bene loquitur: intelligitur de Republica non recognoscente superiorem, at quia Respublicæ Castellæ, vt supra dixi, non possunt in toto neque in parte præstare iurisdictionem quam non habent, licét pro suo interesse possint custodem ponere, qui arceat animalia ab impressu defensæ, vel à toto termino, vel expellat postquám fuerint ingressa montes, vel pascua qúæ sunt vniuersitatum, vt in l.9.tit.28.p.3. & includat in casibus, de quibus in l.Quintus ff. ad leg.Aquil.& in l.24.titul.15.par.7.quos ponit Ias.in addit.ad Porcum. in §.feræ.institut.de rerum diuis.& per Gandi. in tit.de furibus & alijs latro.colum.4.& per Cæpoll.in tract.de seru.rusti.prædio.cap.de serui. iuris pascen. num. 30. & per Capyc.in dec.45. & per Cass. in consuetud. Burg.rubr.1.§.3.& per Matth.in constitu. regni Sicil.libr.3.in rubr.37. & talis custos sine iurisdictione poterit debitorem fugientem capere: nó tamen cogere ad soluendum damnum, vel pœnam,

nam,

nam, quia si est non liquida, ipse non habet causæ cognitionem: & per consequens, nec poterit iudicare: præsertim in causa propria, si tota pœna sibi applicatur, vt notat gloss. in l. de iure ff. ad municip. si verò pœna esset liquida, & alijs pars eius applicaretur, ipse non potest solutioné recipere sine mandato, vt in l. vero procuratori, ff. de solut. ideò in hoc forma cõmissionis a Republica data esset inspicienda & obseruanda: & ita notat Bal. in d. l. 1. C. locat. fines enim mandati seruandi sunt.

14 *Custos desfensa an recipiat pœnas sine sententia.*

Si autem haberet mandatum ad recipiendas pęnas, & illæ essent certæ, vel ex sententia, vel ex forma statuti, vel consuetudinis, posset illas recipere, & esse velut cognitor in causa propria: quia magis est executor quam iudex; & in pœnis certis à lege, vel qualibet alia dispositione bene potest quis iudicare in causa propria: quia mera executio, sine scandalo & resistentia bene potest committi parti, vt in l. non est singularis, ff. de reg. iur. & ibi notat Dec. & Felin. in cap. de cœtero de re iudic. & per Abb. in cap. cum venissent de iudici. & per Bald. in l. vna, C. ne quis in sua causa, & in l. additos C. de Episcop. audi. cap. 1. de pœnis lib. 6. & sic quando captus intra desensam vult statim saltuario, vel custodi publico pœnam soluere, cum recognoscat bonam fidem, potest pœnam custos accipere, non expectata iudicis sententia: quia in confessum nullæ sunt partes, nisi ad exequendum: iste autem dũ vult soluere pœnam, quam incurrit, confiteri videtur se debitorem ex sententia lata ab statuto: potest enim ex eo proferri sententia, vt in cap. vt animarum de constitu. lib. 6. & soluendo pœnam assentit illi condemnationi, vt in l. ad solutionem C. de executio. rei iud. & non requiritur ordo iudiciarius in notorijs, vt in cap. Romana de appell. & veritate debiti præcedente solutio recte facta debet durare, omisso, quòd non fuerit rite solutum, vt in l. fin. §. fi. ff. quod metus cau. notat Pau. in l. si cum nulla ff. de re iudi. Caueat tamen custos ne frauduléter accipiat quod sibi non debetur, quia ipse neq; tacitè; neq; expressè potest dare licentiam ad pasturã, vel scindenda ligna, vt notat Bald. post glos. in l. mercatores C. de commercijs & mercato. pro quo textus in l. qui Romæ §. Callimachus ff. de verb. obligat. vbi nuncius positus ad vnum non potest aliud facere. Cum igitur pœnam certam accipit custos sine sententia non est culpandus, & ita notat Bald. in cap. ad nostram 2. de iureiu. & allegat text. in l. penul. §. nauem ff. locati & id videtur innuere tex. in l. 4. tit. 12. lib. 5. ordina. * Quæ est d. l. 12. ti. 7. li. 6. nouę Recop.*

Index extra iudicialiter non exigit pęnã

Neq; obstat text. in l. 11. in isto tit. *De los Capitulos de Corregidores*, vbi dicitur, iudices non posse sibi pœnas applicare ante sententiam: quia illud procedit in iudice, qui sine sententia extraiudicialiter pœnam exigere non potest secundũ Abb. in cap. licet de pœnis quem sequitur Felin. in cap. irrefragabili §. cœterum de offic. ordi. & idem probat Stepha. Aufreri. in clemen. 1. de offic. ordi. vers. quærunt hic. Et perceptio pęnæ in iudicæ præsumitur fraudulenta, nisi probetur sententia, argum. glos. in Clement. nolentes de hæreticis in parte, Ecclesiæ, & in clem. statutum de eloc. in parte, ex iurisdictione, & notat Ang. in auth. vt nulli iudicum §. quoniam vet. coll. 6. & per Bartol. & Plate. in l. 1. C. de excusa. mun. lib. 10.

Nos verò loquimur in custodibus, & executoribus, qui non vi iudiciali, sed præcedente sententia, vel priuilegio liquido, aut consuetudine, exigunt pœnas: nam illud negotium iam iudicatum est: & non minus dicitur certum quod consuetum est, quàm si fuisset expressum, vt est gl. in l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui notant. infa. & in l. vel vniuersorum ff. de pigno. acti. & sic intelligitur l. hodie ff. de pœnis.

15 *Intellectus l. 4. tit. 12. li. 5. ordin.*

Et ideo si apprehensi in desensis volunt soluere pœnas, capientes possunt statim eas accipere sine vlla sententia præcedente, vt est tex. ad literam, vt aiunt, in l. 4. titul. 12. libro 5. ordinament. ibi. *Y si algunos no quisieren pagar las dichas penas.** Quæ est d. l. 12. tit. 7. lib. 7. nouæ Recopil. * Sequitur & facit, *que las justicias de los tales lugares executen por ellas.* Si ergo sponte soluitur pæna, potest accipi ab sponte soluente: nam argumentum à contrario sensu validissimum est: vt in l. 1. §. huius rei ff. de offic. eius cui manda. est iuris. quod latè prosequitur Nico. Euerar. in centuria. loco. 4.

Etsic ex lege ista apertissime colligitur, non esse necessariam sententiam ad accipiendam pœnam, vel calumniam ab istis custodibus, si sponte soluitur certa pœna.

Si vero capiuntur pignora ab inuito, in tali casu cum per negationem efficiatur res dubia: vt in l. si pater, C. ne de sta. defunc. in eo casu, vel in casu quo debet pignora vendi, vel subhastari: quia in hac venditione causæ cognitio requiritur, & bona fides venditorum, vt in l. creditor, C. de distrac. pigno. & in l. à diuo Pio §. sed si emptor. ff. de re iud. necessaria est authoritas iudicialis, cessante conuentione in contrarium, secundum Bart. in l. creditor ff. de distract. pigno. & in l. si conuenerit ff. de pigno. act.

Et ideo in dicta lege regia dicitur habendum esse recursum ad iudicem eo casu, quo pignora sumũtur, vt ipse iudicet, an recte capta sint à custodibus, idque significant expresse illa verba. *Pero es nuestra merced que los herederos, o las otras personas que tienen facultad para fazer las dichas prendas, las lleuen luego a la justicia de la tal ciudad, o villa, o lugar, para que faga lo que fuere derecho*, & idem est si caperetur persona debitoris fugitiui damnum dantis, vt in l. ait prætor §. si debitorem: Non ergo dicit semper esse eundum ad iudicem, vt ius dicat in pœna soluenda custodibus: sed in eo tantùm casu, quo ab inuito pignora capiuntur: quia non voluit sponte soluere, vel dedit pignora postea luenda: tunc enim etiam sine iudice soluta pœna redimitur pignus, vt in l. si rem. §. omnis ff. de pignor. actio. & quando capienda sint animalia pascentia in alieno territorio, per glos. in const. regn. Siciliæ, rub. 37. lib. 3. num. 3. & per Gandi. in tit. de furibus num. 11.

Et huiusmodi custodes publici reddere tenentur rationem in illis locis, in quibus exercue- 16

runt

Custodes montium quo loco reddere debent rationem.

tunt custodiam: nam non solum ex titulo C. vbi de ratioc. agi oporteat, sed ex dispositione tex. in l.32 tit.2.p.3. ibi est conueniendus, & ex illa la lege probatur, quod in loco administrationis est ratio reddenda, siue administratio sit publica, siue priuata. De quo notat Socc. in 1.par. consilio 31. & per Iason in l.qui certo. ff. de cond. indebi.

Et in ratione reddenda horum custodum, proceditur de plano, & in diebus feriatis: vt notat Alex. in l.pe. ff. de fer.

Si verò custodes nõ sunt publici, sed priuatarũ personarum, quilibet potest eos ponere, vt rem propriam custodiat, vt in l. diuus ff. de vsu. & ha. & in l. quæsitum §. saltuarium ff. de fundo instructo. & per Bald. in l.1. C. de loca. & an isti custodes possint propria authoritate vendere fructus perituros, vide Alberi. qui tenet quod sic in l.sed & si pupillus §. conditio. ff. de institoria. & huius generis sunt custodes hortorum, & vinearum, quibus non creditur tanquam personis publicis, nisi authoritate iudicis, vel Reipublicæ deputentur: & ideó vinearum, vel messiũ custodes solent deputari singulis annis publica authoritate, & de consuetudine eis creditur, tanquam publicis personis, & tunc debent appellari personæ publicæ, & sic debet intelligi text. in l.1.tit.12.lib.5.ordin. * Quæ est d. l.1.tit.17. lib. 5.Recop. * & l.15. eodem titu. * Quæ est d.l.1. * Nam in creandis officialibus mos antiquus seruandus est: vt in l.super creandis C. de iure fisc. lib.10. & de eorum creatione, & fide, notat eleganter Cass. in consue. Burg. rub.1.§. in princip. sub nu.6. & 7.

17 *Quis creat custodes.*

Et ibi notat de illa quæstione, ad quem pertineat custodum creatio, an ad dominum loci, vel ad vniuersitates: & distinguendum est, an habeat ius pignorandi, vel vt eis credatur tanquam publicis personis. & creari debent publica authoritate ab habente iurisdictionem: an verò solùm habeant ius arcendi, & prohibendi ingressum ad fundos alienos, & isto casu priuati possũt hos custodes creare, vt in d.§. saltuarium: nam cura custodiæ pertinet ad eum, qui rei fructus percipit, vt in l.1. ff. quemadmodum vsusfruct. caue. & notat Bar. in l.cotẽ §. qui maximos ff. de publica, & vectiga.

Et ponere custodes, signum & probatio est possessionis: vt probatur in l.in nomine Domini colum.1.C. de offic. prætec. Affri. & probat Matth de Affl. dec.167. & elegantissime per Rebuff. in tract. de materijs possess. in præfatione, num.55. & Felyn. in cap. de quarta. de præscriptio. num.27. Imò ex longa custodia præsumitur quod custos habeat mandatum custodiendi à domino, vt per plura probat Matth. de Afflict. in dec.345. & Alex in apostil. ad Bar. in l.si vxor §. si vxor ff. de adult. & sic limita Bal. in l.2. C. si ex fals. instru.

Et quod huiusmodi distinctio sit vera, & admittenda, notat per plura iura, & authoritates Ioann. de Rip. in tract. de peste, in 3.p. sub n.114. & Alexan. in 5.volum. consil.88. in fin. & Bonifac. in tit. de dam. dato. num.27. & Cassa. in dicta consuet. Burh. rub.1.§.6. num.56. & facit text. & ibi Ioann. de Plate. in l.1.C. de Irrenearchis lib.10 & secundum hanc distinctionem intelligitur textus in l.9. titu.28.p.3. quæ dicit, montes esse populorum, vt videant an custodiant.

Dominus loci semper ponit custodes.

Addendum tamen est, quòd in omnibus casibus, quibus custodia montium, terminorum, & alterius cuiuslibet rei, pertinet ad aliquos, puta vniuersitates, vel vsusfructuarios, nihilominus dominus loci, aut proprietatis, potest suos ponere custodes, vt assistant vltra positos à dictis vniuersitatibus, vel similibus personis: vt in l. si ita legatus §. dominus proprietatis ff. de vsu & habita. quod facit ad plures quæstiones in practica vtilissimas, de quibus per Petrum Iacobi. in sua practica sub titul. de confessoria in seruitute personali vsusfructus, & Io. de Ripa in dict. tractatu de peste. in 3.p. nu. 430. & faciũt notata per Ant. Capit. in dec.27.

Alcalde mayor.

Ex quo solet dici in praxi, quod licet locus regatur per iudices ab vniuersitatibus electos, nihilominus loci dominus poterit alium iudicem creare, quem appellamus, *Alcalde mayor*, & facit quod Capit. notat in d. dec.27. ad fin.

In materia custodiæ pastorum vide Luc. de Penn. in l.1.C. de conditis in publicis horre. libr. 10. & in l.fin. C. de eroga. milita. annonæ lib.12. & an iuramento pastorum debeat stari, vide l. 46.tit.9.lib.6 ordi. * Quæ est l.21. titul.18. libr.6. Recop. * & gloss. in l.3.tit.15.lib.3. foro.ll. & in casu quo iuramento pastorum statur, potest dominus probare contrarium: vt l.7.tit.4. foro.ll. li. 4. & in officiali publico est tex. in l.15.tit.11.libr. 5.ordin. * Quæ est d.l.1.tit.17.lib.5. Recop. * & notatur in cap. cum parati. de appell. Videatur glo. in c. paruulos de consecra. distint.4. & in cap. quanto 2.q.5. & in summa 2.q.4. & vide l.114. in quaterno gabellarum.

Pastorum custodia.

Alia custodia priuata est pastorum, nam pastores ex officio adhoc tenentur: vt capit. si rector. 40. dist. & in cap. quamuis causæ de regul. iur. & in l.15.tit.8. partit.5. de cuius interpretatione per Angel. in l.qui petitorio §. si. ff. de rei vendit. & per Iasso. in l. si pascenda pecora C. de pactis & per Alex. in 2.vol. cons.158.

de custodia nutricis.

Alia custodia est nutricum, nam nutrices tenentur ad custodiam puerorum quos lactant, taliter quòd si puer reperitur extinctus in lecto nutricis: si nutrix non est bonæ famæ, vel conuersationis, præsumitur puer mortuus ob malã custodiam: & puniri debet nutrix, saltem extra ordinem arbitrio iudicis; vt sentit Bonifacius de Vitalinis in tit. de parricidijs, & Cass. in consuet. Burg. in §.1, rubr.1.n.34.

Ego verò aliter sentio, nam hæc præsumptio non est expressa in legibus huius regni, & per consequens ex præsumptione pœna locum habere non debet: vt in l.8.tit.14.p.3. & in l.7.tit.31 p.7. & in l.10.tit.11.p.3.

de custodia furnariorũ

Alia custodia est coquorum, & furnariorum, nam tenentur de mala custodia si negligenter ignem custodiuit, & cum obdormisset, villa, vel domus exuritur, nam de mala custodia tenetur: vt in l.si seruus seruum §. si fornicarius ff. ad legẽ Aquil. quod exponit Matth. de Affl. in decis.57. & ad idem est text. in l.si vsufruct. §. denique ff.

de

de vsufruct. & Paris de Put.in tract.synd.in parte,carcerarius. in c.si plures.

Restrojos. Alia custodia est concremantium stipulas in montibus tempore ventoso, cuius rei causa ignis exurit syluas, vel messes, nam punitur de mala custodia,vt in l.10.ti.15.p.7.

Cōtra habētes paleas intra loca. Ideò habentes intra ciuitates paleas, etiam ad ministeria sua, *Como son los albarderos*, & stationarij habentes paleas,vel fœnum, possunt arceri, ne illas habeant intra ciuitates ob timorem ignis,vt in l.prouintialium C.de erog. mili.anno.lib.11.& gloss.in l. fistulam ff. de serui. vrba. prædi.& in l.si quis fumo.§.1.ff.ad leg. Aquil. & hæc iura citat Cassan.in consue.Burg.rub.1.§.8. in princ.

Cætera quæ de custodibus possem referre,notantur in summa Syluest.in parte, custos, & per Nicol.Boëri.in dec.217.& per Put.in tract.syndic.in parte,carcerarius,& per Capitium in decis.27.& per DD.in cap.sane.de celeb.missar.& Ioan.Lup.in repe.rub.de dona.inter vir. & vxo. §.9.num.7.& per Thom.Gramma.cons.102. & per Decium cons.420. & qualiter credatur huiusmodi custodibus per Matth.de Afl.in const. regni Sicil.rub.37.n.15.

De custodē minore. Et qualiter sit in culpa vtens opera custodis minoris quatuordecim annorum, videatur tex. in leg.1.§.familiæ ff.nautæ caupo & quod notat Anchar.cons. 348. & nota, quod non est in culpa vtens custodia minorum,si ita est consuetum Vide Bald.cons.441.1.volum. & Aymon. 1.vol. cons.8.n.22.

Item qualiter tabellio teneatur protocola custodire,per Feli.vbi addit pecuniam in cap. cum P.tabellio,de fide instrumentor.& per Matth.in dec.48.

Et de tutore qualiter minorum instrumenta custodiat,per Bertran. in 2.p. cons.209.

Redeundo igitur ad initium rei de qua sermo est,deducitur ex supradictis,posse competere iurisdictionem populis regni Castellæ præscriptione,vel ex consuetudine, & erit hodie tertia causa adquisitiua iurisdictionis præscriptio, vel consuetudo: & vt apertius materia ista digeratur,diuido eam per conclusiones sequentes.

19 *Quando ex priuilegio competat iurisdictio, vel ex præscriptione.* Prima conclusio est, quod sicut iurisdictio potest competere regnicolis nostris ex priuilegio, eodem modo potest competere ex præscriptione: nam licet sit de iure, quòd multa possunt concedi per priuilegium,quæ præscriptione quæri non possunt,vt in cap.2.de priuil.lib.6. & sicut iurisdictio Castellana non potest competere,nisi ex titulo expresso, vt probaui supra in vers.secundum deducitur: ita non potest præscribi, vt notat gloss. in cap. peruenit. de censibus,& notant DD. in cap. si diligenti. de præscript.

Ius regni. Tamen hodie iure nouo ordinationum iurisdictio potest possideri, & præscribi sine titulo,vt est text.in l.6.tit.13.lib.3.ordin. ver. *Establecemos que la justicia se pueda ganar*,& in l.1. tit.15. lib.2.ordin.ibi. *O si algunos señores,o ciudades,o villas lo ganassen por tiempo*. * Quæ est l.1.titul. 15.lib.4.Recop.* Solum enim leges istæ exigūt lapsum temporis,nec de titulo est verbum vllū, ideó solo temporis lapsu à lege statuto, præscribitur hodie iurisdictio, maximè si non appellemus præscriptionem.sed consuetudinem,in qua nec titulus,nec bona fides exigitur,vt notat Couarru.in lib.1.res.c.17.n.8.

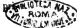
Sunt enim multæ præscriptiones de iure ciuili admissæ, ad quarum præscriptionem titulus non exigitur,vt licet videre in leg.2. C.de præs. longi tempo.quæ pro liber.vbi dicit Bald. Pone, statuto cauetur,quòd possidens rem per decem annos,postea conueniri non possit: dico enim quòd sufficit bona fide possedisse decem annis, licèt sine titulo,quia statutum non requirit titulum: & sic colligitur ex ista doctrina, quod vbi non fit mentio de titulo,procedit præscriptio solo temporis lapsu, & bona fide: saltim quando hoc inducitur ex statuto, vt addat aliquid ad ius commune, iuxta doctrinam Barto.in l. 2.ff.de vsucap.& cum dicto Bart. est communis opinio secundum Bald. in l. Celsus t. notab. ff.de vsucapio. 20 *præscriptiones quæ sine titulo procedunt.*

De seruitute cōtinua. Item in seruitute continua præscribenda non requiritur regulariter titulus,nec tituli allegatio, vt notat Io.Fab.& ibi Nico.de Neap. in §. æquè. col.6.insti. de action. & ista est opinio tenenda cum limitationibus ibi positis, vt asserit Balb. in tract.præscrip. in 2. parte quartæ partis.in vers. secundo principaliter quæro. Et licèt titulus nō requiratur,tamen initium possessionis, quod sit iustum,requiritur,secundum Bart.in l.1.§. fi. ff. de itine.actuq; priua.

Item in præscriptione longissimi temporis rerum prophanarum, nam sufficit bona fides sine titulo,saltim cum lapsu triginta annorum,etiam si ius commune resistat possidenti. Quod secus esset in spiritualibus,nam necessariò requiritur titulus ex causis,de quibus per Hostien.in summa de præscript. rerum immobi. in vers. quartum sub num.33.& 36.quod tamen sine distinctione prophanarum, vel spiritualium rerum tenendum esse hodie,concludit Cou.in lib.1.resol.cap.17.num.7.

Item in præscribenda iurisdictione ex lapsu centum annorum non requiritur alia tituli allegatio,sed solus lapsus centenarius sufficit, vt notat eleganter Bald.in cap.si diligenti. de præscri. sub num.10.cuius contrarium notat idem Bald. in l.fin.C.de edicto diui Adria.tollen. sub num. 35. saltim in præscriptione ordinaria: quia requiritur titulus,nisi contra obedientes, quando præscribitur sine præiudicio superioris,quem sequitur Felin.in cap. si diligenti.de præscriptio. sub n.11.& quod requiratur titulus notat Alex. in l.iusto.§.non mutat ff.de vsuca. & per Bal.in l. fin.C.ne de sta.defuncto.

de immemoriali præscriptione. Et licet in præscribenda iurisdictione de iure communi requireretur titulus,tamen si præscriptio allegetur,& probetur à tempore immemoriali,in hoc nemo aduersatur,quin data capacitate in præscribente, sufficiat immemorialis præscriptio: quia cum habeat vnum priuilegiū, ea probata,implicite probatur titulus, & ista est communis opinio,vt asserit Felin.in cap. si diligenti.de præscr.sub num.11. & per Balb.in tractat.præscri.in 2.p.5.partis, in num.4.ver. circa

primam, & plura corroborantia istam partem, & de potentia immemorialis præscriptionis, vltra ea quæ notant Iasson. & moderniores in l. imperium ff. de iurisd. omnium iudic. & Io. Andr. & DD. in c. 1. de præscript. lib. 6. & Philip. in capi. cum non liceat, & in cap. à nobis de præscrip. videatur Cassan. in consue. Burgun. in rub. 1. §. 2. in glo. & la prueue. & per eundem Balbum in 2. parte tertiæ partis, in versic. sexto quæro sub num. 12.

Incapacitas. 3

Dixi autem data capacitate, nam si possidés est incapax, etiam si per mille annorum spatiũ possideat, non præscribit iurisdictionem, neque quicquam aliud, cuius est incapax, vt notat Ioa. Monac. & post eum communiter DD. in cap. 2. de præbend. libr. 6. & Abb. & Felin. in cap. causamque de præscrip. & plures alios congerit noster doctor Couarr. à Leyua in lib. 1. res. c. 1. sub num. 14.

Hodie merum imperium qualiter præscribitur.

Hodie autem iure nostro Regio, ad præscribendum merum, vel mixtum imperium, vel iurisdictionem in ciuitatibus, villis, aut locis Regijs Castellæ, non est necessaria immemorialis præscriptio, nisi in vno casu tantum, de quo infra subijciam: nam longissimum tempus huius præscriptionis in mero imperio, quod vulgò *Esmerado señorio de hazer justicia* appellatur, sufficit ad præscribendum centum annorum continuata possessio: nam tale tẽpus minus est, quàm immemorialis præscriptio, secundum Cardi. in cap. si diligenti. de præscrip. in fi. quem sequitur Felin. in cap. cum à nobis column. fin. eod. tit. & Balbus in tracta. præscrip. in prima parte quintæ partis, in prin. sub n. 27.

In præscriptione verò ciuili sufficit possessio cum lapsu quadraginta annorum, vt est text. in l. 6. tit. 13. lib. 3. ordi. ibi. *Establecemos que la justicia se pueda ganar de aqui adelante contra nos por espacio de cien años*, & ibi. *Pero que la juridicion ciuil se pueda ganar contra nos por espacio de quarenta años, y no menos.* * Quæ est d. l. 1. tit. 15. lib. 4. nouæ Reco. sed est correcta, & etiam per l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop.*

Et est aduertendum, quód lex illa sexta dicit, *De aqui adelante*, & sic futuris post illam legem præscriptionibus ordo datur, vt est proprium cuiuslibet legis, vt in cap. fi. a. de constitu. Et post hæc à me scripta in intellectu illius legis, idem notat dignissimus Episc. Couar. in regul. possess. de reg. iur. §. 4. n. 5.

In præscriptionibus vero iurisdictionum, vsq. ad tempus legis conditæ non quælibet præscriptio, sed immemorialis requiritur, vt apertè probant verba illius legis. * Quæ hodie est d. l. 1. tit. 15. lib 4 Recop. * ibi. *Porque algunos tienen ciudades, y villas, y lugares en nuestros Reynos, y señorios, y no tienen titulos derechos de los Reyes onde nos venimos, de la justicia y juridicion ciuil, y criminal en los tales lugares; ordenamos y mandamos, que si los tales señores vsaron de la juridicion por tanto tiempo que memoria de hombres no es en contrario, y lo prouaren, &c. Que les vala, y lo ayan de aqui adelante.* Et in libris impressis solet litera huius legis corrupta esse, dum dicit, *Si los tales señores vsaren*: nam deberet scribi, *vsaron*: nam principium legis loquitur de præteritis possessoribus, & non de futuris: quod probatur ex illis verbis, *Porque algunos tienen*, & ibi, *De como lo huuieron*, & ibi, *Lo ayan de aqui adelante, no siendo prouado por nuestra parte, que en este tiempo les fue contradicho por alguno de los Reyes, onde nos venimos*, & ibi, *Pero si alguno de los Reyes nuestros predecessores*, nam hæc veaba præterita tantum significant.

Nam ex omnibus his verbis colligitur, probationem immemorialem non requiri in præscriptione iurisdictionis deinceps inchoanda, sed in iam inchoata à possessoribus: & in hac dispositione lex ista est noua dispositio, ex qua plura deducuntur scitu dignissima.

Primo deducitur, quòd licet merum imperium longo tempore non posset iure Partitarũ præscribi, vt in l. 18. titul. 4. p. 3. & ibi. *Ca otro home no lo puede auer ni ganar por linage, nin por vso de luengo tiempo, si señaladamente no le fuesse otorgado por priuilegio de alguno dellos grandes señores sobredichos*, & in l. 6. tit. 29. p. 3. ibi. *Otrosi dezimos, que señorio para fazer justicia no lo puede ganar ningun home por tiempo, maguer vsasse dello alguna razon.*

Hodiè veró ex dispositione dictæ legis sextæ. * Quæ est d. l. 1. tit. 15. lib. 4 Recop. * merum imperium præscribi potest per spatium centum annorum: & ad id allegat legem illam Montal. in l. 6. tit. 11. foro. ll. lib. 2. imò nec bona fides exigitur, quia sufficit authoritas d. l. 6. & voluntas regis ibi adhibita: nam etiam de iure canonico ex legis authoritate sine bona fide procedit præscriptio secundum Rip. in tract. de peste. 3. parte num. 253. vbi plura allegat, & idem dicit Bal. loquendo in pacto in rub. de const. n. 15.

Secundo deducitur, quod licet regulariter bona principis non recognoscentis superiorem, non possint præscribi, nisi centenaria præscriptione, vt colligit Felin. in cap. ad audientiam. col. pen. de præscrip. & Rochus de Curte in c. fi. de consue. foli. paruo. 31.

Ius regale

Tamen iure Regio ciuilis iurisdictio præscribitur spatio quadraginta annorum, & sic contra regem Hispaniæ non recognoscentem superiorem, præscribitur minori tempore quàm centũ annis, & in isto casu hoc regnum nõ gaudet priuilegio Ecclesiæ, de quo imperium gaudet ex dicto Ang. in l. iam pridem C. communia de vsucap. contra quem tenet Balb. in tract. præscrip. in 2. p. quintæ partis in prin.

Tertio deducitur, quód licet iure communi ea quæ non aliter possunt competere nisi priuilegio, possunt adquiri consuetudine, & præscriptione immemoriali, & non alia minori, vt in cap. super quibusdam §. 1. de verbo. signi. quia ista æquiparatur priuilegio, & sufficit æquipollens secundum Bald. in l. edita in vltim. col. C. de eden. & ideò tantum operatur præscriptio immemorialis quantum priuilegium, vt est gl. in cap. innouamus de censib. & in l. 1. C. quæ sit long consuetudo. & in l. 1. §. hoc iure ff. de aqua quoti. & æstiu. & per Bald. in l. si solennibus C. de fide instrum. & in l. 1. C. sine censu, vel reliquis, & in l. de quibus ff. de legib. & per Alex. in 1. volu.

con-

consil.6.& in 2.vol.consil.35.& 195.per Bertran in 3.p.cons.2.n.17.

Tamen hodie ex d.l.6. * Quæ est d.l.1. tit.15. lib.4.Recopil. * etiam minor præscriptio quám immorialis operatur tantum, quantum priuilegium in tribuenda iurisdictione, tam criminali, quàm ciuili.

Ex priuilegio insufficienti qualiter causetur præscriptio.

Quartum quod deducitur est, quód vbicunque iure communi requiritur titulus ad præscribendam iurisdictionem, tamen causari potest præscriptio á priuilegio insufficienti, & inualido, etiam si erretur in iure, secundum Bald.in l.1.ver.Item quæritur colum.penult.C.de seruis fugi.& in l.si solemnibus C.de fid. instru. quem refert,& sequitur Balb.in tract.præscr.in 5.part. quintæ partis,in vers.2.& per Io. de Rip. in suis respo.1.p.respon.14.n.25.

Hodie tamen ex d.l.6. * Quæ est d.l.1.titu.15. lib.4.Recop.* non solum quando adest priuilegium inualidum iurisdictionis procedit præscriptio per tempora d.l.6. sed etiam quando nullú adest priuilegium, sed solus lapsus temporis: qa vbi non requiritur priuilegium, si illud detur,& minus solenne,non nocet arg.tex.& ibi Bar.in l.1.C.de rei vxo.act.

Priuilegiũ. & præscriptio quomodo non sunt contraria.

Et in isto casu non sunt aduersantia, vel contraria priuilegium,& præscriptio,& sic intelligi potest tex.in c.veniens de præscr.

Imò vltra dico, quòd si dubitatur,an ex priuilegio à rege dato possit necne claré percipi, an rex voluerit merum imperium concedere ei, cui priuilegium contulit: si tamen eius virtute possedit merum imperium, spatio tantùm quadraginta annorum,ista possessio iuncta cum priuilegio,cuius verba sunt obscura,& prægnantia, sufficit vt adquiratur merum imperium,vide l.fin.C.de fund. patrimon.lib.11.& iste est vnus casus, vbi minori tempore centenariæ præscriptionis adquiritur merum imperium: de quo est tex.in l.2.ti.9.lib.5.ord.ibi.*En tal caso si el donatario con el dicho titulo vsa de la justicia continuadamente por espacio de quarenta años,no seyẽdo interrũpida por alguna de las maneras que se contiene en la ley, en el titulo de las prescriptiones, o si vsò de la dicha justicia por tanto tiempo que la pudo ganar: en tales casos el donatario, o ganaria la justicia,o podria vsar della.* * Que est l.1.tit.10.lib.5.Recop.quæ in verbis est aliquantulum immutata.

Et est ista l. apertius colligitur quod in sola præscriptione per quadraginta annos requiritur titulus,vt merum imperium præscribatur: non ergo in centenaria requiritur titulus, sed solum lapsus tanti temporis centum annorum sufficit,vt supra dixi.

Quinto deducitur ex d.l.6.in materia præscriptionis iurisdictionis in regno Castellæ non esse necesse disputare,an titulus putatiuus cum errore iuris,vel facti causet præscriptionem:quam quæstionem ponit cum regula, & fallentis Feli. in c.de quarta.de præscr. n.24. quem relegit, & addit alia d.Balb.in l.Cels.in 2.& 4.notab.ff.de vsucap. imò quia præscribens ad præscribendũ admittitur,cum lõgissimo tpe legis authoritate titulus non exigatur, sed solus lapsus temporis.

Nam hodie cum sine vllo titulo procedat præscriptio,superfluum est de qualitate tituli disputare, nam plus continet quod minus est: & vbi non est necessaria substantia, qualitas subiecti non disquiritur,vt in l.si seruus §.si modus ff. de actio.empt.& vend.

Iurisdictio dominorũ inferiorum qualiter pscribitur:

Sexto deducitur ex d.l.6. locum habere eius dispositionem, quando agitur de præscribenda iurisdictione regis Castellæ, quod probant illa verba,*Se pueda ganar de aqui adelante contra nos,* & sic in regia tantùm iurisdictione loquitur: & volenti regi non sit fraus, & ista lex constituit possessorem in bona fide,quia non peccat qui legis vtitur authoritate.

Dominorũ inferiorum iurisdictio quomodo pscribitur.

Communis

Si veró agat de præscribenda iurisdictione contra inferiores dominos,puta duces,& comites,& marchiones,aut alios habentes iurisdictiones, tunc præscriptio decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes sufficit, vt concludit Anch.in cons.142. & ista est communis opinio,quam sequitur,& affirmat Balb.in tract. præscrip.in 2.p.5.partis in vers.circa primam,& licet ipse non alleget,idem tenet Bald.in c. tuanos 1.de iureiu.& Socc.in 1.volum.cons.160. & Bald.in l.1.C.de anna.excep. & in l.2.C.de seru. & aqua.q.7.& facit quod notat Bar.in l.quominus ff. de flumi.q.15.& idem notat Ioan.de Pala.Ruui.in c.per vestras de don.inter vir.& vxo. in ver.sed est pulchra dubitatio.sub num. 48. & Roderic. Suarez in materia maioratus fol. 191. colum.1.

Et sic quando iurisdictio transit in priuatam personam,amittit,quantum ad præscriptionem qualitatem regiæ iurisdictionis,vt notat Dyn.in l.per procuratorem ff.de aquir.hær.& Ias.in l.fi. C.de sacros. Eccles.num 21. & isto casu quia communis præscriptio requiritur, vel sufficit,& bona fides, & titulus requiritur,vt in cap.fin. de præscr.

Quibus potest accomodari illa quæstio decisa per Nicol.Boer.in dec.246.vbi concludit, qđ immunitas à collectis, si debentur regi,non præscribitur minori tempore quadraginta annorũ, si veró debetur collecta priuata ex priuilegio, præscribitur communi decem, vel viginti annorum præscriptione,& sic priuilegium regis non semper transit in priuilegiatum, vt in l. creditor,& ibi Paul.ff.de actio empt. & vend. & facit quod de patronatu laico competenti notat Abbas in cap.quærelam. de electio. vbi communi præscriptione præscribitur ius patronatus laicorum contra laicum. Item si rex ageret de præscribenda iurisdictione contra subditum cui pstitit priuilegium,hoc casu tempus commune sufficit, nec requiritur bona fides, & ita notat Collecta.& ibi Bellam.in c.cum.dilect.de confirma.vt il.vel inutil.n.7.

Septimo deducitur non esse necessarium in materia præscriptionis iurisdictionis regni Castellæ inquirere an præscribens habeat notitiam tituli á principio præscriptionis, vel ex post facto: quod tradit Bart.in l.2.§.si sub conditione in fi.ff.de vsucap.pro empt.& Bald.in l.1. C.per quas perso.& per Balb.in tract.præscr.in 3.part. q.9.nam siue sciat,siue ignoret semper præscri-

bit

bit spatio temporis de quo in l.6.supradict.& ob id cessat quod notat Bald.de tit. in præscrip.iurisdict.in l.fi.C.de edict.diui Adria.toll. sub n.35 ver.attende.

12 *An in præscriptione iurisdictionis requiratur scietia.*

Octauo deducitur non esse hodie necessariã regis Castellæ scientiam, vel suorum officialiũ, vt possit præscribi merum imperium, aut iurisdictio contra regem Castellæ: nam ante dict.l.6 latam illud esse necessarium, cum præscriptio sui natura causetur contra inuitum, hodie vero causatur in materia iurisdictionis contra regẽ volentem. Cuius voluntas patet ex d.l.6.quæ cũ sit lex, semper loquitur, & sic ex eius serie apparet de regia voluntate, & scientia, vt solo temporis lapsu procedat præscriptio iurisdictionis, nõ obstante quod de iure communi dempta immemoriali præscriptione, nulla minor præscriptio procedit, nisi contra regem scientem: & sic eius scientia, vel patientia erat necessaria: & hæc est communis opinio, vt notat Alex. in 5. volumi. cons.16.col.3.& 4.& per plura notat Pala.Ruui. in cap.per vestras de donat.inter vir.& vx.1.nota.ver.sed pulchra sub n.35.& vltra.

Notabilis declarato.

Sed iudicio meo quod notat Ioa.Lup.de Pal. Ruu.procedit eo tantum casu, quo agitur, vt iudex Ecclesiasticus prætendat præscriptam à se iurisdictionem contra regem: in casu tex.in l.7. tit.3.lib.1.ordina. * Quæ est l.14.tit.1.lib.4. Recop.& l.5.eiusdem tit. quæ est correcta * & in l. 4.tit.1.lib.3.ord. * Quæ est ead.d.l.1. * & dicat præscripsisse posse laicos capere, & eorum bona in executionem negotiorum Ecclesiæ, non requisito brachio seculari, quod est prohibitum, vt dictis legibus, & in l.26.tit.2.lib.3.ord.* Quæ est d.l.5.tit.1.lib.4.Recopil. * isto enim casu necessaria est scientia & patientia regis, per iura & fundamenta elegantissime per Io.Lup.citata: & quòd isto casu, hoc necessario requiratur est decisum ex l.lata apud Toletum in curijs ibi habitis anno.1525.in vltim.lege ibi, *Porque aquello à seydo sin nuestra sciencia y paciencia*, & loquitur cum Ecclesiastici iudices prætendebant sua authoritate posse laicos capere ex antiqua consuetudine, vel præscriptione: nam illa talis sine scientia & patientia regia non procedit, neq; d.l.6.tit.13.lib.3.ordin.* Quæ est d.l.1.tit.15.lib. 4.nouæ Recop.* non loquitur de tali præscriptione, quam Ecclesiastici iudices vellent prætẽdere contra regem: nam in hoc iura antiqua communia remanent incorrecta, quæ exigunt, vel præscriptionem immemorialem, vel præscriptionem cum scientia & patientia regis, de qua loquitur Oldra.cons.254.column.3.& Stephan. Aufr.in clem.1.de offic.ordin. fol.páruo. 31. & quod dicta lex sexta loquatur tantummodò de præscriptione, quam laici possint prætendere contra regem, colligitur ex procemio, & principio eiusdem legis, nam dicit. *Porque algunos tienen ciudades villas e lugares en nuestros Reynos e señorios*, & sic loquitur quando in locis prętenditur iurisdictio, & illa loca remanent sub imperio regio & superioritate suprema: quod patet inferius ibi. *Saluo la mayoria de la justicia.* Cum enim ab huiusmodi subditis, & vassallis præscribitur huiusmodi iurisdictio, non est vera alienatio, sed est quodammodo communicatio iurisdictionis, cum apud regem maneat directa subditi veró præscribant quodammodo vtilem: & hic modus alienationis communicatiuæ leuis, aut fere nullius præiudicij reputatur; & ideò hoc modo potest rex, aut imperator iura imperij aliẽnare, vt notabiliter dicit Ang. in l.2.§.hoc interdictum ff.ne quid in loco publico, & colligitur ex Io.de Rip.in 1.lib.respon.tit. de legib. cap.1.num.67. & quod de bonis in emphi. dan. notatur ex Bald.in prælud.feudo colum.7.& ex Rip.in d.respon.n.58. & facit quod notat Abb. & Felin.in cap.si diligenti de præscri.num.7.veritate legis, *de Valladolid*, quæ prohibet alienationem bonorum regni: & quando liceat alienare, vide in spec.princ.per D.Bellu.rub.8.per tot. & nullibi melius inuenies.

13 *Alienatio communicatiua.*

Cum verò à prelatis præscribitur dicta iurisdictio contra regem, vt capiant laicos, & eorum bona pro executione sententiarum negotiorũ Ecclesiæ sine inuocatione brachij secularis, illa non est communicatiuè, sed priuatiuè in prima instantia: nam omnis iurisdictio præscriptione acquisita intelligitur priuatiuè, vt notat Abb. in cap.auditis de præscript.& per Felin. in cap. pastoralis de off.ordi.colum.3. & transit in personas, & dignitates alieni fori, quod est grauis præiudicij: & cum semel talis iurisdictio sit acquisita prælatis, non potest á principe reuocari, iuxta late notata per omnes DD.in cap. nouit. de iudic. licet ex querela, quia vassallus patitur vim in executione, possit rex cognoscere, vt dixi infra in vers.vndecima causa: nimirum si in casu isto, de quo loquitur Io.de Pala.Ruui.requiratur scientia regis, & patientia: in superiori verò casu solus temporis lapsus sufficiat vt iurisdictio præscribat, & facit q in simili de pscribẽte cõtra ius cõe sine titulo, scribit Couar.in li.1.res.c.17.n.7.

Nam & vnum ex fundamentis, quo vtitur Io. Lop.cessat hodie, cum licet sit verum, nullam consuetudinem in regno Castellæ posse introduci sine scientia, & patientia regis, aut alterius domini loci vbi introducitur, vt in leg.5. titul.2. par.1.

24 *In consuetudine non requiritur scientia regis.*

Tamen iure ordinationum data est iam voluntas regia ad omnes consuetudines rationabiles introductas, nec exquiritur alia scientia, vel voluntas regia: & id est, quod sonat rectè intelligentibus l.11.tit.1.lib.7.ordi. * Quæ est l.1. tit. 2.lib.7.nouæ Recop.* maximè data regali tolerantia, vt per Bal.in c.1.§. de pace Constan. in vsib.feud.

Sicut igitur in rationabili consuetudine non est necessaria probatio scientiæ regalis, sic in præscriptione meri imperij, quando á laicis, & subditis regis præscriptum est, & ita ex dispositione dict.l.sextę omnes laici sunt hodie capaces ad præscriptionem meri imperij, dummodo nõ sit ius superioritatis: nam hoc nullo modo eximitur persona regia, vt per bona iura probat Petrus Iacob.in sua practic.c.de libello super iurisdictione, in princ.& Abb.in c.cum non liceat de præscrip.colum. penult. & communis schola in l.imperium ff.de iurisdict.omn.iud. Non tamẽ est negandum posse quoq; prælatos, & personas eccle-

ecclesiasticas acquirere, & præscribere vassallos & iurisdictionem secularem, & eam posse exercere, vt quotidie videmus: nam vassallos habere possunt cum titulo, & illud potest esse ex præscriptione, & id probatur in l. 4. tit. 1. lib. 2. ordin. & hoc casu à prælato exercente iurisdictionem istam secularem, appellatur ad regem, vt in pragmatica Hispalensi, fol. antiquioris impressionis 11. * Quæ est l. 8. tit. 3. lib. 1. nouæ Reco. * & per Stephanum Aufr. in clem. 1. de offi. ordi. in 2. regula, in vers. secundo fallit. num. 3. & hoc casu etiam in Ecclesiasticis præscribentibus locum habet. l. 6.

25 *Iurisdictio præscripta intelligitur accumulatiuè infra num. 2.*

Et sicut ante illam legem poterat ex priuilegio merum imperium acquiri, ita hodie ex præscriptione: quod semper debet ex priuilegio accumulatiuè intelligi cum rege, non priuatiuè, vt est communis opinio DD. in c. cum contingat. de foro compe.

Interest tamen multum inter hæc, nam habés merum imperium ex priuilegio, si in vno exercet iurisdictionem, totius priuilegij ius conseruat: quod secus est in præscriptione: quia tantú intelligitur præscriptum, quantum possessum iuxta latè notata per Bart. & Bald. in l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itine. actuque priua. & per Angel. in l. 1. §. Iulian. eodem titu. & per Nicol. Boe. in decisio. 217. in 2. parte, & Zasium in singu. respons. cap. 31. & per Felin. & DD. in cap. auditis. de præscrip. Imò ius acquisitum præscriptione difficilius perditur quam acquisitum priuilegio secundum Innocent. in cap. accedentibus de priui. & per Feli. in cap. accedentes limit. 4. de præscript. & per Aymon. de tempo. antiqui. in princip. num. 41.

Iurisdictio hodie non reuocatur.

Item iurisdictio acquisita præscriptione non est reuocabilis, sicut acquisita priuilegio, iuxta communem sententiam DD. in cap. nouit. de iudici. licèt iure Castellæ, quia transit dominium iurisdictionis, vt in l. 12. tit. 1. parte 2. non reuocatur voluntate principis, secundum Bald. in l. digna vox. C. de legibus.

De iurisdictione delegata.

Quarta causa acquisitiua iurisdictionis particularis est delegatio, & subdelegatio, vt in l. 1. in princi. ff. de offic. eius cui manda. est iuris. & per totum tit. de offi. iudi. deleg. in Decreta. & in 6. & per Petr. Iacob. in sua pract. in libello de iurisdictione & iure nostro regio est tex. in l. 18. tit. 4. p. 3. & in l. 19. eodem tit. Ex qua colligitur hodie, quod licet iure communi iudex datus ab inferiore à principe non possit subdelegare, vt notat Pau. post Bar. & Io. Fab. & alios in l. à iudice, C. de iudi. & ista est comm. opin.

26 *Iudex ab inferiore datur subdelegat.*

Tamen hodie ex d. l. 19. patet, quod post litem contestatam potest iudex datus ab inferiore à principe subdelegare, vt colligitur ex illis verbis. *Mas los otros delegador à quien los juezes ordinarios mandan oyr e librar algunos pleytos señalados no pueden poner otros que los libren en lugar dellos, si primeramente, no fueren començados por demanda y por respuesta delante ellos:* & sic post litem contestatam inferior à principe potest subdelegare: & ista dispositio locú habet, tam in ciuilibus, quã in criminalibus causis, vt notat gloss. cum qua est communis opinio in l.

Auendaño

vnic. C. qui pro sua iurisdictione. & ita attestatur Nico. Boer. in dec. 6. in 1. parte, & ibi limitat in iudice delegato à rege, cuius est electa industria: nam non potest subdelegare, & ideò nostri iudices regij delegati, quos vulgò, *Pesquisidores*, appellamus, non possunt subdelegare. Vide Nicol. Boer. in dec. 6. quia solet scribi in principio suarum commissionum, *Confiando de vos que soys tal persona*: & ideò cum sit electa industria personæ, non possunt subdelegare, aliter rectè possent, vt in d. l. 19. ibi. *Ca los que son puestos por mandado del Rey puedẽ poner otros en sus lugares, que oyan e libren aquellos pleytos señalados que el Rey encomendo.* & sic generaliter loquitur tam de causis ciuilibus, quam de criminalibus, specialiter commisis. vt á delegato regis possint subdelegari, nisi sit electa industria personæ, vt supra dico: & ita tenet Capit. vbi plura allegat in dec. 151. n. 6. *Pesquisidores.*

Item ex d. l. 19. colligitur, no esse apud nos necessariam probationem consuetudinis, de qua loquitur Ang. in l. cum prætor §. iudicem ff. de iudicijs, vbi dicit quod stante consuetudine iudex delegatus ab inferiore à principe potest subdelegare: quod dictum singulare appellat Ioan. Lup. in cap. per vestras de dona. inter vir. & vx. 2. notab. vers. sed est pulchra dubitatio, sub n. 28. nam hodie post litis contestationem potest subdelegare ex dispositione dict. l. 19. etiam si non sit consuetudo.

Sed quid si a principe nostro, vel eius magno Consilio, non delegatur in totum causa, sed cõmittitur aliqua testium examinatio, prout quotidie contingit, *en las receptorias de Chancillerias*: an talis delegatus a principe possit subdelegare, & committere suo notario testium examinationem? & concludo post Bald. in l. à iudice C. de iudici. quod receptionem iuramenti committere non potest, sed tantummodó nudam examinationem dictorũ suorum, & ita concludit Matth. in l. 2. const. regn. Sici. rub. 29. n. 2. *Receptores.*

Quinta causa acquisitiua iurisdictionis est cõpromissum, nam ex eo competit iurisdictio partibus: quod lex confirmat, vt in toto titu. ff. de arbitris, & in l. 2. & in l. 23. & 24. cum sequen. tit. 4. p. 3. *De compromissis.*

Et non mediocris authoritatis est apud Hispanos sententia arbitraria, tam lata ab arbitris arbitratoribus, quam lata ab arbitris iuris: nam vtraque habet executionem paratam, vt in l. fi. in ll. de Madrid, & in cap. 8. Maioriti in curijs ibidem celebratis, ann. 1542. * Quæ est l. 4. tit. 21. li. 4. Recop. *

Ex qua decisione deducuntur hodie plura in praxim vtilissima, nã qñ sententia arbitri habet paratã executionem, si dubitetur corã quo iudice debeat reduci ad boni viri arbitriũ, sine dubio adeundus est ille iudex, in cuius iurisdictione sũt iudices arbitratores: & non iudex illius partis, aduersus q̃ petitur reductio: & ita notat Bar. in l. 2. C. vbi, & apud quẽ, & sequitur, atq; corroborat Rob. Maran. in spec. aur. in ti. de appel. n. 114. & videt de hoc tex. in l. 23. ti. 4. p. 3. ibi. *De los juezes del lugar do lo tal acaeciere* & Rob. vbi sup. n. 263 27 *Coram quo iudice petatur reductio.*

Et ex his in foro nostro seculari cessat hodie *Ius Regni.*

quæstio, quam disputat Abb. in c. Quintauall. de iureiur. n. 39. & Alex. in 2. volu. conf. 131. & Anton. de Tremolis in apostill. in pract. vber. titul. de impediment. compro. & Felin. in cap. 1. de præscr. col. 5. & Matth. de Afft. in decis. 51. & per apost. ad Pau. in l. si suspecta. §. fi. ff. de inoff. testa. & nouiss. vbi plura cumulat Couar. in li. 2. reso. ca. 12. nam his omissis, locus & territorium vbi fertur sententia, spectatur, & non iudex partiũ, neq; ipsorum arbitratorum.

Secundo deducitur, quod eo ipso, quod petit executio sñtię arbitrarię, cessat ex parte petentis remediũ reductionis: nam videtur eã approbare, notat Anch. in conf. 34. in fi. per text. in l. solutionem C. de exec. rei iud.

An præsumatur pro sententia arbitraria.

Tetio deducitur, ꝙ licet de iure cõi pendente reductione petita contra sñtiam arbitrariam nõ ꝓsumatur pro ea, vt notat Abb. in c. Quintauall. de iureiu. n. 41. & in c. quoniã contra, de prob. 15 col. & Card. in c. exposita de arbitris. Item reclamando in vno capite, in alijs videtur assentire, vt probat Corn. vol. 2. conf. 122. col. fi. & Aym. 1. p. in conf. 111. col. 2.

Tamen hodie iure regio non solùm pro sententia præsumitur, sed habetur interim pro veritate, ideo meretur executionem, vt in l. res iudic. ff. de reg. iur. Et hoc adeò verum est, ꝙ etiam si in compromisso data sit potestas, vt postquam idem iudex protulit sñtiam possit eã emendare tñ interim quod non emendat, habet executionẽ paratam vt notat Bal. in c. 1. de const. sub n. 19.

Executio tñ debet fieri seruata forma d. l. fi. de Madrid, q̃ si in aliquo omittatur, non tñ executio nulla erit, sed facta pendente reductione, poterit per viam attentati reuocari, vt notat Bar. in l. fi. ff. de appell. recip. ꝙ est magni effectus, vt notat Capp. Thol. q. 15. & Gui. in sing. 609.

Sed an forma possit per æquipollẽs impleri in præsentatione reali compromissi, & in compromisso præsumpto, crederem ꝙ non: nam præsẽtata sñtentia arbitraria, quæ lata fuit ab antiquo, pręsumitur ꝙ præcedente cõpromisso lata fuerit, vt notat eleganter Felin. in c. sicut olim de re iud. n. 33. & notat Dec. in 1. p. conf. 36.

præsumitur quod præcesserit compromissum.

Istud tñ erit verum, vt talis sñtia habeat vim sñtiæ arbitrariæ: non tamen vt possit eius virtute procedi sñ formam d. l. fin. in ll. de Madrid.* Quæ est d. l. 4. ti. 21. li. 4. Rec.* quæ copulatiuè requirit præsentationem compromissi, & sñtię latæ: & virtus executiua à principio debet inesse, vt executio fiat, vt in simili notat Roder. Suar. in l. post rem in 3. lim. vers. incip. ff. de re iud. & Boe. in dec. 259. & quod cumulat Math. in deci. 378.

Virtus executiua.

Quod limitarem, nisi pars confiteretur, cõtra q̃ petitur executio, fuisse iudices arbitros: & sic ꝙ pręcesserit cõpromissum: nã ista cõfessio æquipollet reali præsentationi compromissi sñ Bald. in l. fi. C. de edict. diui Adria. toll. sub n. 40. quem sequitur Hypp. in rub. C. de prob. f. paruo. 11. ꝓ quo tex. in l. fi. C. de fideicom. vbi sufficit confessio, casu quo requitur scriptura, & idem notat Matt. in dec. Neap. dec. 117. & videtur iure regni tex. in l. 118. ti. 18. p. 3. & per Ang. in l. sciendum, ff. de verb. oblig.

Confessio æquipollet pñtationi.

Item si pars, aduersus quam petitur executio sententiæ arbitrariæ, præstiterit ei expræssũ consensum, eo casu necesse non est ꝙ de compromisso constet: imo virtute huiusmodi consensus talis sñtia potest exequi: sicut quælibet alia habens executionẽ paratã, & ita not. Io. And. in c. j. de litis contest. li. 6. & notat Io. Bapt. de Castellio no. in alleg. 1. pro quo videtur tex. in l. fi. ti. 4. p. 3.

Expressus consensus.

28 Intellectus l. fi. de Madrid.

Imó cum in tali casu d. sententia videatur habere vim transactionis, vt sentit Bald. in l. venditor C. de rescind. vend. & Philip. Dec. in conf. 60. & potest exequi sicut quilibet alius contractus, etiam si non præstantur fideiussores, de quibus in d. l. fi. de Madrid: cuius forma locum habet quando interponitur reclamatio aduersus sententiam arbitrariam, vel transactionem: nam eo casu & non aliter præcipit lex illa præstandos fideiussores: secus vbi pars præstitit assensũ: nam ibi non speratur recisio, nisi ageretur remedio l. 2. C. de rescin. vend. cuius dispositio secundum magis communem sententiam etiam in transactione locum habet, vt notat Dec. in j. vol. conf. 60. col. 3. & Socc. in reg. fallen. 226. & Guid. Pap. dec. 22.

30 L. 2. C. de resci. vend. locum habet in transactione.

Isto casu adhuc in transactione habet locum pœnitentia & recisio ante & post factam executionem, & præstari debent fideiussores, de q̃bus in d. l. fin. de Madrid. * Quæ est d. l. 4. tit. 21. lib. 4. Recop.* in vers. *Esso mismo mandamos que se execute:* & ita notat Dec. in d. conf. 60. quem sequitur Rob. Maran. in spec. aureo, in 14. dist. iudiciorum nu. 8. & ista præstatio fideiussorum debet esse, etiam si non petatur. Vide August. Ber. q. 76. & ratio est, quia conditionaliter a lege de Madrid requiritur quòd præcedat actum, vt notat Bald. in l. nec ei §. satisdatio. num. 3. ff. de adoptio.

Item aduertendum, quod dispositio d. l. fi. de Madrid loquitur quando sententia arbitraria lata est virtute compromissi non iurati: nam de iuramento nullum est verbum in d. l.

Quomodo interponatur iuramentum in compromisso.

Si verò compromissum esset iuratum, fortè posset teneri, quòd eo ipso, quod interponitur iuramentum prout iure regio licet, vt in pragmatica de Talauera, sententia lata videtur emologata, & potest exequi non data cautione fideiussorum, de quibus in d. l. fi. de Madrid, nam hunc effectum operatur iuramentum, (habet enim vim clausulæ, Rato manente pacto) vt in l. siquis maior C. de transact. & ideò quamuis interponatur reclamatio, debet exequi sententia, & ita colligo ex Rober. Marant. in suo spec. aureo. in 6. p. in secundo actu principali sub nume. 253.

Item aduertendum, quòd d. l. fin. de Madrid, loquitur in causis & negotijs pecuniarijs æstimabilibus, & ob id datur cautio fideiussoria: in his verò quæ non capiunt æstimationem, secus est.

Putà, si aliqui compromiserunt capitula pacis, nam valet hæc concordia submittendo se arbitrio, vel aduersariorum, vt per glo. in l. pen. ff. de arbitr. & in c. ex rescripto, de iureiur. vel alterius tertij, quo casu arbiter põt incarcerare, & relegare ex potestate data á partib⁹, & valet talis sñtia relegationis, vt notat Bal. in c. j. §. inter pares col. 2. de leg. Corad. in vsi. feu. & Rom. cõs. 115. &

Arbiter potest relegare

Anch.

Anch cons.75.& notatur ex l.fin.& ibi Ias. ff. de offi.proc.Cæsaris,& notat apost.ad Bal.in l.nulli C.de sent.& interl.om.iu. Vide Ias.in l.Aql.n.12. ff.de transact.& Alb.in d.l.fi.ff.de off.proc.Cęsa.

Arbiter potest incarcerare.

Et quod iure regni arbitri possint capere, & incarcerare,est tex.in l.7.tit.4.p.3.ibi. *E aun deuen mucho guardar los juzgadores que no juzguē en otra tierra que no sea de su juzgado,ni prendan ni apremien home ninguno,si no por auenencia de las partes,ca entonce bien lo podrian fazer como auenidores y no como juezes ordinarios*: & nimirū,qa ius capiendi pōt cōpetere ex conuentione partiū,vt in l.creditores, & ibi DD.C.de pigno.

Et in huiusmodi casibus sententia arbitraria pōt exeq; sine cautione fideiussoria, de qua in d. l.fi.de Madrid,qa in causa nō æstimabili nō accedit fideiussor,vt in l.græce.cū seq.ff.de fideius. nec natura negotij patitur,vt in c.tuæ fratern.vt lite non contest.

Iurisdictio fabrorū & aliorum.

Sexta causa attributiua iurisdictionis est, quæ cōpetit ex electione officialiū circa dubia & quęstiones ministerij sui,nā de fabrilibus his iudicare debēt fabri,vt in l.fi.C.de consti.pecu. & iure regni est tex.in l.2.ti.4.p.3. ibi. *O los que pusierē menestrales,que les juzgassen aquellas cosas que les acaesciessen en razon de sus menesteres, si eran bien fechas,o non*,facit l.fi.C.de iuris.om. iud.vbi q̄ pręest collegio approbato,videtur habere eius pręeminentiam,& iurisdictioné:de quo per Inn. & DD.in c.quæ in Ecclesiarum de constit.

Singulare.

Et hæc iurisdictio intelligitur accumulatiuē ad ordinariā iurisdictioné,ēt si hæc datur authoritate legis vt not.Pau.in d.l.fi.cuius opinio cōis est,& ipsa veritas secundū Io.de Rip.in li.1.resp. sub ti.de legib.& consue.c.12.

Et hinc deducitur rō ad prag.tribuenté iurisdictioné,*al prior y consules de los mercaderes de la ciudad de Burgos*.* Quæ est l.1.ti.13.li. 3. Rec. Sed caue,hęc nō videtur vera opin.& est contra d.l.1.tit.13.li.3.Rec.in c.2.& 12.& contra Auēdañum aduertit Io. Garcia de nobilitate verbo exemptio glo.1.nu.5. *

Menestrales.

Menestrales aūt,de quib.loquitur d.l.2.ti.4.p. 3.sunt illi,de quib.in l.5.ti.30.p.2.& de his debet intelligi prag.lata apud Maioritū ann.1552.prohibēs huiusmodi officialibus,& eorū vxorib.vestes sericas portare.* Quę est l.2.§.14.ibi.*Itē mādamos que los oficiales menestrales,&c.* * Quæ iá reuocata est ex voluntate contraria regis nostri.

Tolerantia

Septima causa adquisitiua iurisdictionis est tolerantia superioris,nam qui vtitur iurisdictione sciente, & patiēte superiore: habetur pro iudice acsi expressum mandatū haberet,arg.tex.in l.1. §.magistrū ff.de exerci.& ibi notat Pau.de Cast. quem sequitur,& corroborat Matth.de Affli.in dec.308.ex n.5.ex quo dicit Bald.in l.1.C. ne rei domi.vel tēplo.n.4.quod tm̄ operatur patientia, & tolerantia,quantum vera principis concessio.

Ex quo dicit Bal.in l.decernimus C.de sacros. eccl. quod intm̄ tolerantia inducit titulū,q̄ toleratus pōt in re tolerata id q̄ intitulari possunt. * Bal.est n.2.sed hoc non dicit clare* & hoc notat Guillel.Bene.in c.Rain.de testa.in part.& vxorē in 2.dec.351.* n.55.& 59.sed parum dicit.*

Et ideò tolerantia Papæ inducit dispensationē vt est gl.in c.quia circa.de consan.& affini.

Tolerantia excusat à peccato.

Et ob id dicit Abb.in c.cum olim col.2.de clericis coniugatis quem sequitur Ias.in l. rem non 30
nouam C.de iudicijs col.2.q̄ si cōstitutio á Papa promulgata non fuit recepta,si ipse toleret, eius tolerantia excusat a peccato.

Et per supradicta,quæ pro tolerantia faciunt, dicit Bald. quod interim domini & ciuitates,aut ville debent vti iurisdictione,quandiu rex voluerit hoc tolerare:& ita notat Bald.in 4.volu.cons. 388.* Et super adde Gemin.in c.2.de præb.li.6. nu.13.& Phil.Franc.ibid.n.10.vbi resoluunt, q̄d in ijs quæ quæsibilia non sunt,nil prodest huiusmodi tolerantia. *

Alcauala tolerata.

Quod facit,vt domini vassallorum huius regni tamdiu habebunt gabellas,quæ vulgò alcaualas appellantur,quādiu rex Castellæ voluerit tolerare,nisi sint datæ in feudum. Quare alcauala non præscribatur contra regem. Vide in simili Bellu.in spec.prin. c.14.§. 1. in fi.

Item tolerantia superioris non capientis malefactorem præstat titulum excusationis à receptatione secundum Sali. in l. nullus C. de iudæis, quem sequitur,& corroborat Hyppoli.in sua pract.crim.§.aggredior.num.28. & Dec.in c.deniq; in princ.de excep.

Iurisdictio qualiter pbetur scriptura.

Neq; obstat quod iurisdictio ordinaria debeat ex scriptura probari,vt dixi supra in vers.secundum quod deducitur. Ex quo videtur dicendū, quòd vbicumq; requiritur scriptura, tolerantia non operatur titulum vt notat Bald. in l.vna. C. quando non peten.partes sub num.32. quem sequitur Ias.in l.1.C.de iure emph.nu.66. & Hyppol.in d.§.aggredior,sub nu.29. Quia illud procedit quando agitur de probando priuilegio ad conferendum alteri iurisdictionem : nam tale priuilegium probari debet scriptura : vt in l. 44. ti.18.p.3.& in c.cum personæ in princ.de priuil.

Temporalis iurisdictio probatur sine scriptura.

Temporalis autem iurisdictio etiam sine scriptura probatur,& per tolerantiam,vt DD.asserunt in locis supra allegatis : & in hoc casu taciti & expressi idem est iudicium,nam non solum ordinaria iurisdictio solo verbo à rege potest dari: sed delegata,quod est fortius: & contra notata,in c.cum in iure de offic.dele.& ita colligitur ex tex.in l.47.in fi.ti.18.p.7.

Item tolerantia in tantum operatur titulum quod excommunicatus , vel toleratus in aliqua dignitate potest alios excommunicare & beneficia conferre,quia hæc ipsa dignitas facere videtur,vt notat Innoc.in cap.si verè.de sent. excommuni.

Item tolerantia excommunicatorum occultorum excusat à pœna legum huius regni contra excommunicatos lata,vt in l.2.titu.5.lib.8. ordinamentorum * Quæ est l.2.titul.5.libr.8. nouæ Recop.*

Item ex tolerantia videntur consuetudines approbatæ, secundum Bald.de pace Const.in ca.1. §.1.in part.criminalibus,vers.porro si consuetudines.

Error communis.

Octaua causa attributiua iurisdictionis est error communis: nam talis error facit ius , vt in l. Barbar.Philipp.ff.de offic.præt.& in l.1.C.de testa.& in c. ad probandum de re iud. & in c. fi.q.

filij sint legi.iure regio est text. in l.4. tit. 4.p.3.

Nona causa attributiua iurisdictionis est odiũ violentiæ: nam siquis à iudice de facto fuerit spoliatus, si non sit alter iudex qui violentiam à cõiudice suo ordinario illius loci tollat: quia sicut ipsemet posset tollere, quod de facto fecit, vt per glo. in l.minor. ff.de euictio. & in l si pacto, C.de transact. & per Fab.& DD. in l. meminerint C. vnde vi. Ita eius socius par in iurisdictione poterit reuocare propter odium violentiæ, vt in cap.graue.de offi.ordina. & in isto casu non habet locum dispositio tex.in l.vnic.ff.de off.consu.nam par.iudex cognoscit de causa, quam par ei præuenit, sed male exercuit spoliando: & de hoc est decisio regni nostri in l.3.ti.4.li.3. ordi.* * Quæ est l.2.ti.13.li.4.Rec.*

Vniuersitas quomodo exerceat iurisdictionẽ nomine vniuersitatis. 31

Imo ead.lex probat aliud ꝙ est fortius, ꝙ licet vniuersitas sola non exerceat iurisdictionem, q̃ non habet, vt per Innoc.in c.cum accessissent de constit.tñ si in odium violentiæ iudices ordinarij nõ restituerint intra triduum possessionem spoliatis, ipsa vniuersitas potest adiri, & eius officiales nomine vniuersitatis iubebunt restituere: & sic ipsa ciuitas aditur, vt iudicet.

Item qñ aliquis propria authoritate capit debitorem non fugitiuum, & sibi ipsi ius dicit, concilium ciuitatis põt contra huiusmodi violentos iurisdictionem exercere, & liberare captos á carceribus & spoliatos in pristinam possessionẽ reponere, vt est tex.in l.5.tit.14.li.3.ord.* Quæ est l.5.ti.13.li.4.Recop.& est videnda l.6. eiusd.tit.* & iste est secundus casus quo vniuersitas habet iurisdictionem.

Tertius casus est, quando aliquis facit repressarias, nam contra tales delinquentes vniuersitas potest iurisdictionem exercere, vt est casus in l. 12.tit.*De las prendas* li.5.ord.* Quæ est l.10. tit. 17.lib.5.Recop.*

Quartus casus est in deputandis iudicibus, vt cognoscant in causa appellationum sex millium mara petinorum, nam congregatis omnibus rectoribus vniuersitatis id fieri debet, vt in l.6.titu. 16.lib.3.ordi.* Quæ est l.7.tit.18.li.4.nouæ Recop.Sed est mutata.*

Quintus casus est in deputatione iudicum *de la hermandad*, nam congregata vniuersitate fit electio authoritate l.1.*del quaderno de la hermãdad* * Quæ est l.1.ti.13.li.8.nouæ Rec.*

Sextus casus est qñ aliquis virtute regij priuilegij habet panes ciuiles, quos nos appellamus, *maravedis situados*. Nam si iudex ordinarius requisitus non mandauerit executioni talia priuilegia, prout tenetur, vt in l.127.in quaterno gabelarum * Quę est l.10.ti.7.li.9.Rec.* tali casu cõcilium vniuersitatis põt adiri, vt faciat iustitiæ complementum: quod poterit concilium facere vt in l.13.& 12.tit.12.lib.5.ord. * Quæ est l.10.ti. 17.lib.5.Reco.*

Septimus casus est de quo in l.3.ti.6.li.6.ord.* Nõ est in Rec.Sed ꝓ ea est l.2.ti. 8.li.9. Recop.*

Octauus casus est contra receptantes malefactores. Nam conciliũ loci exercet iurisdictionẽ, procedendo ẽt manu armata, vt in l.3.tit.17.li.8 ord.* Quæ est male allegat.sed est l.6.& fin.hoc ipsum probans ti.22.li.8.Rec.*

Nouus casus est præstando auxilium, vel fauorem iudicibus ordinarijs: nam quodammodo videtur hoc casu concilium habere iurisdictionem, vt in l.4.tit. 10.lib.4.ord. * Quæ est l.4.titu. 15.lib.8.Reco. * & culpantur non præstantes, vt notat Capit.dec.149.

Decimus casus in casu tex.in 4.tit,1.lib 7.ord. * Quæ est l.3.ti.1.lib.7.nouæ Recop. idem probat l.2.eiusdem ti.*

Extra hos casus non venit in mentem, ꝙ conciliũ ciuitatis, aut loci possit vti iurisdictione.

Quod facit, vt ciuitas non possit vi compulsiua iurisdictionis cogere ciuem suum ad restituendam possessionem alteri ciui, à quo occupaue rat: & sic cessauit practica, de qua p Bar.& DD. in l.1.§.quod seruus ff. de vi & vi armata.

Ciuitas nõ exerceat iurisdictionẽ.

Item ex eadẽ causa cessat hodie ꝙ notat Bal. in c.1.§.1. si inter dom.& vass.lis oria. de inuesti. feu. vbi dicebat, ꝙ data negligentia magistratus debet recursus haberi ad ciuitatis concilium, vt ibidẽ suppleatur negligentia iudicis: & fiat iustitiæ complementũ. Nam nõ ad ciuitatem q̃ nullã habet iurisdictionem, sed ad regem debet ire q̃rela, vt in eius præsentia, vel curia proposita suppleatur negligentia iudicum inferiorum.

Hodie non appellatur ad decuriones.

Item ex his cessat hodie, quod iure communi erat statutum: quo attento diceret quilibet, ꝙ vbi iudex appellationis abest, possit appellari ad decuriones ciuitatis, vt notat Bar.in l. vbi absunt ff. de tuto. & curator.datis ab his, & in l. quoties ff.ad municip.& per Bal.in l.2.C.quando fiscus vel priua.& Fel.in c.querelam col.fi. de iureiur. & Robert.Marant.in spec.aureo.tit.de appell.n. 378.& ibi alleg.tex.in auth.vt nulli iud.§.pœnit.

Ius regni.

Nam ista iura apud Hispanos cessant, cum concilium ciuitatis, aut villæ de appellatione nequeat cognoscere, nisi in causis sex millium mara petinorũ, iudices deputando: sed siquis vult appellare, vel querelã proponere, illud faciat corã rege, vel suis supremis iudicibus, aut senatoribus: & sic intelligerẽ d.l. vbi absunt non obstãte ꝙ aliter notat glo.& Bar. & Paul. & alij DD. in l.nulli ff.ꝙ cuiusq; vniuersi.nomi.& Ias.in l.cum specialis C.de iudici. & Gomet.in tracta. negligentiæ in 2.casu.

Negligẽtia.

Decima causa attributiua iurisdictionis est, negligẽtia vnius: nã hoc ipso cõpetit alteri iurisdictio, vt notat gl.in l.mancipia. C. de seruis fugi. Nã iudice negligẽte ius reddere, licitũ est ius parti dicere in casu tex. in l.nullus C. de Iudæis, & ibi glos.& in l.nulli.in fi.C.ne sanctũ Bap.& in l. nulli iudic.C.de off.recto.prouin.

Item propter negligentiã iudicis laici in non reddendo iustitiã clericis, laici cõueniri possunt corã Ecclesiastico, vt in c.cũ sit, & in c.clericus, de foro cõpetente. Imò iudex negligens in huiusmodi casu est ipso iure excõmunicatus, vt est gl. in c.administratores 7.q.5.& not.Io.And.in c.ij. de excep.li.6. Neglıgẽtia aũt ista accipit, non q̃libet, sed vt not.Put.in trac.syn.in part.negligẽtia.

Item ob negligentiã dominorũ inferiorum potest dominus Rex cõmittere alteri, vel ipse cognoscere intra dominia aliorũ, & administrare iustitiam, vt colligitur ex l.1.tit.1.li.3.ordinam.* Quæ est l.1.tit.1.lib.4. Recopil, * & in l. 6. titul.

13.

13.cod.lib.& l.2.titul.6.li.5.ordin.& in l.5.tit.15 partit.2.

Rex concurrit cum dominis.

Nam licet rex cum omnibus dominis inferioribus,& iudicibus concurrat in iurisdictione, vt notat Specu.in tit.de appella. §.nunc tractemus. in princ.& notat Io.Lop.de Pala. Rub. post Bal. & alios quos ibi refert in rub.de dona.inter vir. & vx.col.3.num.7.tamen rex Castellæ hanc sibi legem imposuit, vt cognoscerent in terris dominorum, data eorum negligentia, & non aliter.

Negligētia est post monitionem.

Quæ negligentia post monitionem, & non antea probatur, vt notabat in proprio casu Bald. in cap.1.de pace tenen.in parte, publici latrones, & notat Thom.Gramma.vot.28. & ob id dantur mandata, quæ appellantur incitatiuas contra dominos vassallorum, vt administrent iustitiam: quibus negligentibus iurisdictio deuoluitur ad superiorem de quo plura allegat Matth. in constit.regn.Sici.rub.42.n.20.in lib.1.

An super interdicto vti possidetis.

Et non solum super violentia quando agitur interdicto recuperandæ, sed quando agitur interdicto vti possidetis: quia vim facit qui liberam possessionem aduersario non relinquit, vt in l. vim facit ff.de vi & vi arma. & ob id de ista quoque violentia poterit rex cognoscere, vt colligitur ex supradictis decisionibus, & quia interdictum recuperandæ,& retinendæ æquiparantur, vt notat Anto.in c.in literis de rest.spolia. quem sequitur Steph.Bertr.in 3.p.cons.2. n.18.

Præeminētia.

Et non solum quando agitur super Ecclesijs, vel fructibus earum, sed quando agitur super præeminentijs & honorantijs Ecclesiarum: nam in his potest quis vim pati, iuxta late notata in l.1.ff. de albo scribend. & elegantissime in stylo Parisiensi, in tract.de authoritate magni concilij fol.127.& per DD.in l.siquia.C.de spectaeu.lib. 11.& per Bald.in l.obseruare.§.fina.ff.de off.pro consu.& per Cass.in cons.Burg.f.214.

Appellatio.

Vndecima causa atributiua iurisdictionis est appellatio, vt in tot.tit.ff.de appella.& in titu. 23. per tot.parti.3. Debet autem huiusmodi appellatio esse legitima nam aliter non deuoluitur causa, etiam ex consensu partium: nam in appellationis instantia non habet locum prorrogatio, vt elegantissimè notat Bald.in cap.1. in vers. secundum mores ciuitatis. de pace Constan. in vsi.feu.& in auth. ei qui C.de tempo.appellat.& notat Nico.Boer.in dec.227.& Rober. Marant. in spec.aur.in 12.dist.iudic.nu.16.& Rota in nouis, dec.11.in fi,& Ant.Capi.in dec. 19.

Desertio.

Pro quo iure Regio potest induci tex.in l.24. tit.23.p.3.vbi dicitur, quod stante minus legitima appellatione, vel facta eius desertione, iudex appellationis non potest procedere, imò ex officio pronunciat desertam fore appellationem, vt notat Philipp.Franc.in c.ex ratione.col.20. de appell.quem,& alios refert,& sequitur Robe.in spec.aureo,in tit.de appel.n.398.

De iuramento.

Duodecima causa attributiua iurisdictionis est iuramentū petentis causam tractari in curia regis, eo quia non valet apud inferiores consequi iustitię complementum, de quo præstat informationem iustæ causæ: nam tunc tractabitur negotium in curia, etiam si non sit de casibus specialibus curiæ regali reseruatis in prima instantia: & ita notat Abb.post Dños de Rota, in c. Nicolao de appell.quem refert & sequitur Montal. in l.18.tit.23.p.3.

Prorogatio

Decimatertia causa attributiua iurisdictionis est prorogatio legis, vt est in casu tex.in l. meminisse.& ibi notat Bal.ff.de offi.pro consul.& notat Put, in tract.synd.in princ.c.sequitur.

Tyrannides

Decimaquarta est tyrannides: nam licet tyrannus verè careat iurisdictione, tamen quod de facto iudicat, ordinatè subsistit, seruata distinctione Bal.& DD.in l.decernimus, C.de sacros. Eccl.& de intruso.in l.2.C.de seru.& aqua.n.73

Senectus.

Decimaquinta causa est senectus apud Iudæos, nam senioribus ex eis competebat iurisdictio ciuilis, vt in l.35.n.3.li.8.ord.* Quæ non inuenitur in Rec.*

Recōuentio

Decimasexta est reconuentio, vt in c.1.de mutuis petitio.& in c.dispendia.§.reus quoq; de rescri.lib.6.

Quod procedit etiam si fiat reconuentio in foro seculari contra clericum: & ista est communis opinio secundum Soc.in d.c.1.de mutuis petitio.& Ana.in c.1.de raptori. colu.4. & notat Anto.de Tremolis in pract.vberti.tit.quib.modis in ver.Item non audiuntur, vbi plura allegat, & Rober.Marant. in spec.aureo in 4.p.q. 3.nu. 43.& Bal.in l.1.C.de nauti. fœno. pro qua opinione est tex.in l.57.ti.6.p.1.

Consensus.

Decimaseptima causa est consensus iudicis æqualis prorogando in æqualem: nam hæc subiectio est attributiua iurisdictionis, vt in l.est receptum ff.de iurisd.omn.iud.

Incidentia

Vigesima octaua causa attributiua iurisdictionis est, incidentia causæ: nam iudex habens limitatam iurisdictionem non potest cognoscere de causa diuersæ speciei principaliter, potest tamē cognoscere incidenter, vt in l.quoties C.de iudici.& notat Bal.& Pau. in l. solem⁹ §. latrunculator ff.de iud. & Bar.in l.interdum §.qui furem ff.de furt.& per DD.in c.tuam de ordi.cogni.& notat Bald.in l.sed loci §.si dicatur ff. fini.regun.

An de possessione nobilitatis cognoscat quilibet.

Ex hoc deducitur, quod iudices ordinarij qui de causis nobilitatis nō possunt principaliter cognoscere poterunt tamen incidenter cognoscere, an talis sit in possessione nobilitatis, seu fidalguiæ, ne torqueatur, vel pro debito carceretur: nam istis nobilibus, si grauantur in possessorio, succurritur officio iudicis, secundùm Bald. in l. qui ad ciuilia C.de appella.& per Iass.in l.fi.in fin.ff.de const.princ.& per Iaco.Rebuff. in l. viris C.de magist.scrinio lib.12. & notat Cassane. in consuetud. Burgund.rubric.sexta §. 4.nu.15.

Et iure regni, sic posset intelligi pragmatica domini regis Enrichi apud villam de Tordesillas anno.1406.* Quæ est lex.9. tit.11.libr.2.Recopi.* & sic, licet iudex ordinarius principaliter non pronunciet de fidalguia, potest tñ cognoscere an sit in possessione nobilitatis, ne facto iudicis priuetur ea, torquendo, vel incarcerando.

Consequentialiter.

Decimanona causa acquisitiua iurisdictionis est, consequentia primæ litis, vt est text. in l. minor.in fin.principij, ff.de euict.

Et ob id dicit Paul.in l. venditor. ff. de iudic. quod iudex qui protulit sententiam in causa

principali, poterit cognoscere de causa euictionis inter empt. & vendit.

Et ideò dicit Bald. in l. cum vendente C. vbi causæ fiscales, quod fideiussor qui soluit pro cōdemnato, potest implorare officium iudicis maleficiorum, vt conseruetur indemnis ab eo pro quo soluit: nam hoc venit ad causam per modū sequelæ: idem notat Ang. in d. l. minor. & Areti. in cons. 48. col. 3.

Et hinc dicimus in simili, quòd licèt delegatus non possit extendere suam iurisdictionem ad personas non comprehensas in rescripto, vt in cap. cum P. & G. de off. dele. tamen potest citare authorem laudatum propter connexitatē causæ, vt notat Matth. in dec. Neap. dec. 227. quē sequitur Robert. Marant. in titulo de laudatione, sub num. 6. & sic propter consequentiam primæ litis exercetur per iudicem laicum iurisdictio contra clericum.

Index in preparato. Et an iudex, qui cognoscit de iudicijs præparantibus, debeat cognoscere de iudicio præparato, videatur Bald. in l. ordinarij C. de rei vendica. num. 2. quem sequitur Couarr. in lib. 1. reso. c. 4. in fi. vbi enucleat veritatem huius dicti, & per Matth. in constit. regn. Sicil. rubr. 17. in princip. num. 8. lib. 2.

Patria potestas. Vigesima causa iurisdictionis attributiua est, ius seruituis, & ius patriæ potestatis, vt in l. vnic. C. de emenda. propinquo. & C. de emenda. seruo. & in l. congruentius C. de patria potestate.

Infragantia criminis. Vigesima prima causa iurisdictionis attributiua est, criminis infragantia, & ob id in criminibus publicis particularis persona exercet capturam: & ita notat Bart. in l. si quis in seruitute. & ibi Alex. ff. de furtis. saltim occurrendo ad capiendum malefactorem, & id quoq; licet ob criminis enormitatem: vt in l. final. C. de maledicis, & Matthæ. & in ll. quas ibi cumulat Ioann. Fab.

Item quilibet potest capere infidelem, qui se ipsum non humiliat coram sanctissimo Sacramento, vt in l. 3. ti. 1. primo lib. ord. * Quæ est lex 2. tit. 1. lib. 1. Rec. *

Item quilibet potest blasphemum capere, & incarcerare, vt in l. 4. tit. 8. lib. 8. ord.

Quos capit minister. Item merinus potest capere bannitos, quos vulgus *encartados* appellat, & ad iudices remittere, vt puniantur, vt in l. 5. in fin. tit. 13. lib. 2. ord. * Quæ est l. 13. ti. 4. lib. 3. Rec. *.

Item minister iudicis, quem vulgò, *Alguazil*, appellamus, potest capere malefactores, in fraganti crimine, vt in l. 1. ti. 14. lib. 2. ord. * Quæ est l. 7. tit. 23. lib. 4. Reco. *.

Item scandalosos potest alguazelus non solū capere, sed quodammodo punire, vt in l. 6. titu. 14. lib. 2. ordin. ibi. *Prendan y escarmienten los reboluedores.* * Quæ est l. 4. tit. 23. lib. 4. Recopilatio. *

Item excepto isto casu, contra scandalosos, minister capiens malefactorem, non debet eum incarcerare, sed iudici præsentare, ne diu sit in captura, vt in d. l. 1. tit. 4. & in l. 3. eodem tit. * Quę est l. 5. ti. 23. li. 4. Reco. *

Item minister potest capere malefactores, de quibus in l. 10. titul. 9. par. 2.

Item minister potest capere, vt deponat pecunias ludentium, vt in cap. 72. in curijs Maioriti anno 1532. & in pragm. Burg. *De los que juegan dados.* * Hodie aliter sunt istæ. ll. in Recop. vt patet in l. 5. in fine, & in l. 11. ti. 7. li. 8. Recop. *

Hæc, & alia competunt ratione infragantis criminis, etiam ijs, qui non habent merum, vel mixtum imperium, aut iurisdictionem ad iudicandum.

Alios quam plures casus quibus competit iurisdictio ex causa extrinseca, poterit curiosus lector inuenire: plures autem ex his à lege dantur & ob id à rege videtur super his data iudicandi facultas, cum omnia nostra facimus, &c.

Et ex prædictis colligitur in praxim qualiter iurisdictio possit competere, vel ex priuilegio, aut præscriptione, vel consuetudine, vel ex legis authoritate: nam aliter exercentes iurisdictionē incidunt in crimen læs. maiestat. vt in l. 3. ff. ad l. iul. maiest. de quo plura iura cumulat Guid. Papæ in cons. 29 & Luc. de Pen. in l. fi. C. de diuers. offic. lib. 12. & Oldrad. cons. 191. & per Matth. in const. regn. Sici. in tit. de pœna eius qui vicem alterius gerit. lib. 1.

Corrector. Principium autem horum mandatorum loquitur de correctoribus: dicitur autem corrector qui habet officium quod olim præsides in prouintia, de quo meminit glo. in l. ex omnibus, ff. de officio præsidis, & text. in l. legatus ff. eod. tit. & notat Montal. in l. 1. ti. 4. p. 3.

Syndicatores. Syndicatores autem, de quibus istud principium loquitur, * Quæ est d. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recopil. * ibi dum dicit, *juezes de residencia*, an poni, & nominari debeant à rege, & an debeat seruari hodie forma textus in l. 6. in vers. *y estonces* tit. 4. p. 3. infra latiùs tractabimus, ne principium istud diuersitate quæstionum oneremus, maximé quod in syndicandis officialibus multum prævalet consuetudo secundum Bal. in l. 1. C. de emancip. liber. pen. col.

SVMMARIA.
Capituli secundi.

1 *Correctores tenentur præstare iuramentum in introitu officij.*
2 *Sententia lata à iudice qui non præstitit iuramentum, non valet.*
3 *Iudices qui tenentur iurare.*
4 *Iudices nullum munus possunt recipere durante officio.*
5 *Iudices ordinarij non salariati, an recipiat esculentum, & poculentum.*
6 *Recipientes munera qua pœna puniantur.*
7 *Iudicibus salarium debet præstari.*
8 *Quibus administratoribus debeatur salarium.*
9 *Concilia locorum deputant salaria administratoribus.*
10 *Iudex qui exigit sportulas vltra taxam, qua pœna puniatur.*
11 *Iudex quando puniatur pœna septupli.*

12

12 *Iudex ordinarius an cognoscat contra regios delegatos.*
13 *Pœna iudicibus imponenda, cui debeat applicari.*
14 *Consuetudo an valeat in exigendis sportulis.*
15 *Correctores tenentur præstare fideiussores.*
16 *Fideiussor non tenetur pro gestis tempore prorogationis.*
17 *Delicta iudicum difficillimè probantur.*
18 *Barateria crimen atrocissimum.*
19 *Receptio munerum qualiter probetur.*
20 *Partialitas in iudice vitanda.*
21 *Partialitas qualiter probetur.*
22 *Iudices probibentur contrahere durante officio.*
23 *Corrector non potest esse aduocatus.*
24 *Præuaricatio quæ dicatur.*
25 *Proditor quis dicatur.*
26 *Iudex potest defendere sententiam suam.*

CAPVT SECVNDVM

De prima solemnitate iuratoria, ad quam Iudices, & alij publici officiales tenentur * *Est hoc cap. 2. super d.l.titul.6.lib. 3. Recop. ibi:* hagan juramento en nuestro Consejo, &c. *

1 ADEO correctores, & alij iudices tenentur in introitu officij iuramentum præstare: de quo in principio horum mandatorum. * Quæ est l. 1. tit.6.lib.3. Recop. * ibi. *Y que fagays juramento en los casos que mandamos que se haga*, & ibi, *juren en todas las cosas:* quod antequam huiusmodi iuramentum prestetur, non competit eis iurisdictio, vt in rubr. iusiurandum, quod præstatur, in rubro, & nigro, coll.2.& notat Ang. in auth. vt iudices sine quoquo suffra. §. iusiurandum colla.2.& Paris de Puteo, in tracta. synd. in parte iustitia, verbo iuramentum.

Quod iure quoq; huius regni probatur in l.4 & 5. in fine, tit.15.lib.2.ordin. ibi, *Ante que vsen del oficio, deuen fazer juramento*, & in l.6.tit.4.p.3. ibi, *Tomando primeramente la jura ante que juzguen.* * Quæ est l.3. tit.9. lib.3.ord.in vers. *Y antes que vsen del oficio.*

Et non solum iudices ordinarij hoc iuramentum præstare tenentur, sed alguazeli, & alij ministri, vt in l.3.tit.14.li.2.ord. * Quæ est l.3.tit.23 lib.4.Recop. *

Item iudices nobilium, quos vulgò fidalgos appellamus, vt in pragmaticis antiquæ impressionis f.27.col.2.

Item iudices curiæ idem tenentur iurare, vt in cap. *Otrosi Ordeno y mando*, in eisdem pragmaticis, fol.45. * Quæ est l.6.ti.5.li.2. Rec. *

Item quicunq; officiales publici præstare debent iuramentum, vt eleganter per exempla probat Platea in l. per hanc C. de eroga. milita. ann.lib.12.& est tex.in l.26.ti.9. p.2. vbi videatur glo. noua.

Et in tantum est necessaria, & pro forma solemnitas huius iuramenti, quod sententia à iudice intenso sine præstatione huiusmodi iusiurandi lata, est nullius momenti, vt per plura probat Matth. de Affl. in consti. regni Sicil. titul. de sacramento præstando à baiulis, libr. 1. rubr. 67. & ob id iudex tenetur ad interesse, vt in c. 1. §. iudices, de pace iura. firman. & ibi notat Bal. *Sententia lata ab eo qui non iurauit, non valet.* 2

Quinimo si absque solemnitate iuramenti iudex vsurpauerit officium, punitur crimine maiestatis, vel saltim extra ordinem, vt notat Lucas de Penna in l. hac sanctione C. de diuersis offic. lib. 12.

Iuramentum autem huiusmodi de iure Partitarum in manu regia præstabatur, vt in l.6. tit. 4.p.3.& idem iure nouo ordinationum, vt in l.4. tit.15.lib.2.ord. * Quæ est l.3.tit.9.lib.3. Recopil. ibi, *Y esta jura, &c.* * Hodie verò sufficit in consilio loci, vbi futurus est iudex, præstare huiusmodi iuramentum, si non accipit mandatum & potestatem iudicandi apud curiam, vt probãt verba huius primi capitis, ibi, *Si estuuieren en nuestra Corte quando les proueyeremos del oficios, fagan juramento en nuestro Consejo:* & ibi, *Han de jurar en el concejo del lugar, donde fueren puestos señaladamente.* *Coram quo est iurandũ*

Iuramentum verò huiusmodi debet continere contenta in duabus legibus primis horum capitum, & mandatorum.

Et ne quis dubitet quæ capita sint iuranda; & quæ promittenda, dico quod primo iurare debet pro viribus impleturum, quæ in mandato officij diriguntur implenda: & contra non implentes mandata superioris qua pœna puniantur, distinguit elegantissime Thomas Gram. in dec.40. 3 *Quæ mandata sunt iuranda, quæ promittenda.*

Secundo iurabit obseruare omnia contenta in primo capite, inter quæ est, ne recipiant quicquam, ibi, *Non recibiran dadiua*, de quo statim differam: quia materia est satis quotidiana.

Item locum tenentes correctorum debent iurare, nihil assessoriarum nomine accepturos, vt in cap. *Item que no lleuen, ni consientan lleuar*, in eodem.

Item ipse iurabit non affectaturum, quod mãdata inhibitoria iudicum Ecclesiasticorum in præiudicium regiæ iurisdictionis promulgentur, vt in c. *Otro si que jure*, in eo.

Item debet iurare non percepturum partem condemnationum in septuplum, vt in cap.48. in eodem.

Item iudices ordinarij locorum iurare tenentur omnia contenta in l.4.tit.15.lib.2.ordinam. * Quæ est d.l.3.tit.9.lib.3. Recop. * nam quod in illis iudicibus non mutatur, stare censentur.

Vltra hæc autem capita, cætera sunt promittenda implere, non tamen iuranda: quia caput istius principij non dicit omnia iuranda, sed illa tantum, *En los casos que mandamos que se hãga sobre la guarda de cada vno dellos.*

Iu-

Pœna iudicis deierantis. Iuraměto autem à Iudice interpoſito, ſi periurus poſtea in ſyndicatu detegitur, pęna imponenda eſt hoc ordine.

Si quidem malè vſus officio Iudicis ſibi cōmiſſo, eo debet priuari, vt in l. Iudices C. de dignit.lib.12.& erit infamis, ſi dolo, vel cupiditate abuſus eſt. Iure verò regni, eſt tex.in l.23. tit.22.par.3.ibi, *E aun deue quedar infamado para ſiempre, porque hizo contra la jura que jurò quando le puſieron en el officio*, & in l.[6]. tit. 15. lib.2.ordin.* Aliter habetur in Recop.nam eſt l.1.tit.6.lib.2.Recop.*

Si verò leuiter, & circa leuia delinquitur, punietur arbitrariè, vt in l.26.tit.9.part.2.& ad intereſſe parti læſæ damnabitur, vt notat Bald.in l.obſeruare §.proficiſci 33.q.ff.de offic.Procōſ. & per Tho.Gram.in dec.40.& per glo.nouam in l.9.hic alleg.

Et tanta poſſet in Iudice inueniri malitia, & conſuetudo delinquendi ſub obtentu officij, quod delinquens taliter poſſet percuti ictibus plumbatorum, ſecundum Bart.in l.quilibet C. de Decur.lib.10.

Iudex malitioſus priuatur officio. Et omnis Iudex malitioſè agens in officio, eo priuandus eſt, vt in l.2.tit.31.par.2.& qui dolosè iudicat incidit in crimen falſi, vt in l. 1.§.j. ff.ad leg.Cornel.de Fal.notat Imol. in l. ſi is ad quem ff.de acquir.hæred.quē ſequitur Matth. in Conſt.regni Sicil.rub.46.in princ.& facit notabilis doctrina Bal.in l. ſi ad excludendam C. de reb.cred.& iur.iu.vbi dicit, quod talis Iudex eſt infamis, & debet officio priuari: & an intelligatur priuatus ipſo iure, videatur Ant.Capy. in decif.121.nu.21.

Cætera contra deierantes in officio, inferius ſuo loco tractabuntur in materia de puniendis periurijs.

An munera aliqua recipiat corrector. Redeundo igitur ad illam partem iuramenti, qua Iudex iurat, *que no recibiran dadiua, ni aceptaran promeſſa, ni donacion, ellos ni ſus mugeres, ni otro alguno, de cuya mano aya de venir à el, o à ſu provecho.* * Vt habetur in d.l.1.tit.6.lib.3. Recop.* deciſiue procedendo, an Iudex corrector dona aliqua durante officio poſſit recipere? & regulariter eſt hodie tenendum, quod Correctores nullo modo poſſunt quicquam recipere durante officio, etiam ſi ſit modicum, vt eſculentum, & poculentum, vt probant illa verba tex. *No reciban dadiua*: nam ſunt verba generalia comprehendentia, vt nec modicum quicquam recipiatur à Correctoribus, cum ſint Iudices ſalariati: quod latius exprimitur in pragmaticis, cap. *Otroſi mandamos*, fol.26. dum loquendo de Iudicibus Curiæ, prohibet etiam eſculentum recipi: nam quantumcumq; ſit minimum, non debet prohibitio huius legis violari, vt in l.penul.C.de aduoc.diuerſ.iu.& in l.ſi quis in graui §.ſi quis tabulas ff.ad ſillan.& ibi glo. nam minime quoq; mouent animos, & delictum committitur, vt in c. fur autem 14.q.6. * Vide de materia Matienço in dialogo relatoris 3.par.c.24.*

Minimum munus non debet recipi. Et iuramentum à Iudice factum de non recipiendis muneribus, intelligitur etiam de minimis: nam cum iuramentum debeat impleri in ſpecifica forma, vt in cap. debitores, & ibi Abb. & DD. de iur.iur. in forma implenda ſpecificè, etiam minima quæq; debent conſiderari, vt adimpleantur, nam ſpecificè, & præcisè obligat iuramentum, vt in cap. ad noſtram, e. de iure iur.& notat Bart. in l. amplius non peti ff.de rem ratam habe. quem ſequitur Dec. in rub.de iudic. nu.20. & in cap. de quo vult Deo nu.130.& ideo in diſpoſitionibus iuratis conſideratur factū, vt integrè, & formaliter impleatur, vt eſt glo. cum qua communis opinio in l.ſi pecuniam ff.de cond.ob cauſ.& tradit Dec. in d.c.1.de iudic. ſub num.127. Quòd ſi Iudex qui iurat nihil recipere durante officio, munus paruum poſſet recipere, iam non impleretur iuramentum in forma ſpecifica: quia defectus etiam vnius nummi eſt in conſideratione, vt actus non dicatur impletus, vt eſt glo. in l.cōmuni diuidundo ff.commun.diuid.& Bal. in l.cum ſit C.de ſepulch.viol.

Et habita conſideratione, quòd iuramětum de non recipiendo munera debet pro forma præſtari à Correctore ante ingreſſum, vel in ipſo ingreſſu officij, etiam ſi eſſet leuis ſolennitas, & ſuper re leui, debet impleri, & nihil omitti ſecundum notata per Felyn.in c.cum dilecta de reſcrip.ſub nu.10.

Et quòd nihil muneris quantuncunq; minimi poſſit à Iudice accipi durante officio, etiã ſi ſit eſculentum, & poculentum, videtur text. de iure communi in auth. ſcriptum exemplar. in ſi.col.2.& ibi eſt glo.quòd l.plebiſcito & l.ſolent ff.de offic.Præfect. ſunt correctæ, & illam glo. ſequuntur plures DD. tenentes hanc partem, quod nihil quantuncunque minimum à Correctore poſſit accipi, Matth.de Affl.in Cōſtitut.regni Sicil.in lib.1.ſub rub.41.quæ eſt de officio Capita.& notat Imol. in c.cum ab omni ſpecie mali de vit.& honeſt.cler.& nominatim ita quoq; notat Luc.de Penn. in l.in ſacris q.3.C.de prox.ſacr.ſcrin.lib.12.& Alberic. in l.ſolent §.non verò ff.de offic.Proconſ. *Munus minimum nõ recipitur.*

Ratio potiſſima mouens animos horum Doctorum hanc ſententiam firmantium, eſt, quia Correctores ſunt competenter ſalariati: & ob id non poſſunt eſculentum, vel poculentum hodie recipere, & ita firmat noſter Hiſpanus Doctor de Villadiego in tract.de contra hæreticam prauitatem c.8.& Imol.in clem.nolentes de hæret.& glo.in §. lex Iulia. Inſtit.de public.iud.& in c.non licet 11.q.3.& in expreſſo de Iudicibus ſalariatis firmat Ang. in auth. iuſiurandum quod præſtant collat. 2. Contrariam ſententiam, imò quòd eſculenta, & poculenta poſſint hodie recipi à Iudicibus, tenet Guillelm.de Cugn.in d.l.plebiſcito ff.de offic.Præſidis, quem ſequitur plures alios DD.referendo Par.de Put.in tract.ſyndic.in parte eſculenta, & in parte, conſiliarij. *De eſculento, & poculento.*

Sed prima opinio eſt verior, & eam ſequor hodie: tùm ob tantorum Doctorum authoritatem: tùm ob religionem iuramenti: tum etiã propter verba generalia huius capitis dicentia, *No reciba dadiua de ninguna perſona*: nam cum lex generaliter loquatur, & nihil excipiat, indiſtinctè

ſtinctè debet intelligi, vt in c.nemo poteſt bene agere de pęnit. diſt.1. & quia in Iudicibus Curiæ id exprimitur in litigantium donis in ordinationibus Cancellariæ *de Valladolid*, f.26.

Et ex hoc deducitur, ꝙ l.7.tit.15. lib.2. ordi. * Quæ eſt l.5.tit.9. lib.3. Recopil. * diſponens, quòd Iudices publicè, aut ſecretè dona non recipiant à litigantibus, procedit hodie, etiam in non litigantibus, quia à nulla perſona poſſunt recipi, ſiue litiget, ſiue non litiget.

Secundo deducitur, quòd l. 30. tit.15. lib. 2. ordi. * Quæ non inuenitur in Recop. * permittens Auditoribus regijs, & alijs Iudicibus, de quibus ibi, poſt expeditos litigantes munera recipere, eſculenta, & poculenta, hodie in Auditoribus, & Iudicibus Regis eſſe correctam, maxime ex cap. *En las ordenanças del Audiencia de Valladolid*, in cap. incipienti, *Otroſi mandamos*, folio antiquioris impreſſionis 26. col. 2. * Hodie eſt l.56.tit.5.lib.2.Recop. *

5 *An Iudex nõ ſalariatus recipiat eſculentũ.*

Tertio deducitur, quod ſupradicta loquuntur, quando Iudex eſt ſalariatus, vt eſt Corrector, vel alij Regij Auditores: qui verò nõ ſunt ſalariati, iſtis non videtur prohibitũ eſculenta, & poculenta recipere, vt ſunt, *Los Alcaldes ordinarios de los pueblos*: & de huiuſmodi Iudicibus loquitur d.l.7.tit.15.lib.2.ordin. * Quæ eſt d.l.5.tit.9.lib.3. Recop. * quæ eſt ſub titulo, *De los Alcaldes ordinarios*, qui non ſunt ſalariati: & in huiuſmodi caſu quod non mutatur, ſtare cenſetur, vt in l.præcipimus C.de temp.appell. & de his poſſet intelligi opinio contraria. Et quia huiuſmodi Iudices non iurant contenta in iſto capite, *De los Corregidores*, imò ſunt Iudices diuerſi: & ideò in ordinationibus regalibus de his ponitur diuerſus titulus à titulo de Correctoribus, quod nomen diuerſitatem ſignificat, vt in l.fi.C.de codicillis, imò iſti Alcaldes ordinarij non ſalariati æquiparantur Iudicibus delegatis, qui poſſunt eſculenta, & poculenta recipere, vt in cap. ſtatutum §. inſuper de reſcript. lib.6. Tamen crederem, quòd nec iſti ordinarij à litigantibus poſſunt munera recipere ſub pęna dupli contenta in d. l.7. à non litigantibus verò poſſunt recipere, vt ex d. l. patet.

Alcaldes ordinarios.

Quarto deducitur, quòd reſpectu Correctorum in materia muneris recipiendi non procedit, quod notat Bal.in cap. cum t.ab. de re iud. quem ſequitur Hyppol.in l.furem ff.ad legem Corn.de ſicar.nu.10.& Iaſ.in l.ſciendum col.4. ff.qui ſatiſd.cogan.

An pro minimis ſyndicetur.

Vbi notabat Bal. quòd Iudex pro minima re non poterat ſyndicari: nam hodie ſi munus recipit quantumcunque minimum contra iuramentum præſtitum ſecundum formam huius l.poterit ſyndicari, præſertim ſi frequentia accipiendi talia munera probaretur, vt notat idem Bald.in cap.de appellationibus, de appel. quod ex multis comprobat Tho. Gramm.in voto 17.

Eſcriuanos

Iſta autem prohibitio non recipiendi munera, non ſolùm in Correctoribus, ſed in tabellionibus ſuis locum habet: nam his dare munera prohibet l.23.tit.11.par.3.& in l.8.tit.9. par.2.

Sed neque miniſtris, ſiue alguazelis, licet aliquid à carceratis recipere, vt in l.7.tit.14. lib.2. ordi. * Quæ eſt l.9.tit.23.lib.4.Recop. *

Sed neq; populorum Rectores poſſunt munera accipere à populis, vt in pragmatica Granatæ lata folio antiquioris impreſſionis 69.

Interceptores, collectarum, ſiue regij *Pagadores*, munera non poſſunt recipere, ſecundum Bart. in l.miſſi opinatores C. de exact. trib.lib. 10.

6 *De pęna recipiẽtis munera.*

Pęna autem recipientium munera olim erat reſtitutio cum quadruplo, vt notat Bald. in l.1. C.ad leg. Iul. repetund. & notat Ang. in tract. maleſ.in glo.per Iudicem in prin. verſ.& dico, Petrus Iacob. in ſua pract. tit. de ſtatu. curiarum.

Hodie autem, vltra pęnam periurij ſi de iuramẽto cõſtat, punietur Iudex corrector pęna ſeptupli, vt in iſto 1.c.ibi, *So pena que lo paguen con las ſetenas*, niſi in Iudicibus ordinarijs recipientibus munera à litigantibus, vt eſt pęna dupli, & cum priuatione officij: & in Iudicibus curiæ Cancellariarum, vbi ponitur eadem pęna, vt in d.c.pragm. fol.26.

Quomodo munera dãtur à conſanguineis.

Limitanda tamen ſunt ſupradicta, niſi munera darentur à conſanguineis Iudicum Correctorum intuitu ſanguinis ſine vlla fraude, vt in cap.requiſiſti de teſtam. quia hoc caſu ceſſat huius l.diſpoſitio, ſecundum tradita per Ioan. de Plat.in l.1.C.de ſalgam. hoſpi. non præben. lib.12.& Alb.in d.l.obſeruare ff. de offic. Proconſ.& notat Puteus in tract.ſyndic.in parte, corrumpens c.1.

Secundo limita, niſi munera dentur finito officio, nulla durante officio promiſſione præcedente, & id ſignificãt illa verba tex.durante *ſu oficio*, non ergo prohibet eo ſoluto, notat Ioa.de Plat.in l.Archiatri C. de profeſſ.& med. lib.10. & facit doctrina Ang. in l.1.§. quod ait prætor ff.quorum lega. nam finito officio dãtur Iudici inſignia, quæ eo durante dari non valent: & facit quod de medico notat Bar.in d.l.Archiatri, & Rip.in tract.de peſt.in 2.par. nu.155.

Si autem probaretur hoc inſtructũ durante officio, & ſic tempore inhabili, tunc dari non poteſt: imò datum confiſcatur, ex doctrina Bal. in l.obſeruare §.non verò verſ. quinto ff.de offic.Proconſ.& in l.pars literarum ff.de Iudi. & notat Puteus, vbi ſupra, & facit l.fin.C.ad l.Iul. repetun. verſ.& ob hoc.

Tertio limita, niſi verè, & non fictè iuſtum pretium muneris oblati ſoluat Iudex; nam ſoluto pretio (maximè pro alimentis) licet recipere, vt notat Plat.in l.2.C.de lucr.Aduoc. lib. 12.& alia plura cumulat Ioa.de Rip.in tract.de peſte in 2.p.nu.186.

7 *De iuſto ſalario tantum recipiendo.*

Iurat quoq; Corrector vltra ſummam ſalarij aſſignatam nihil exacturum. Probatur ergo hic ſalarium præſtandum Correctoribus: nam nemo ſuis ſtipendijs tenetur militare, & ob id conſueta ſalaria Iudicibus præſtantur, vt in auth.vt Iudices ſine quoquo ſuffra.§.cogitatio. in princ. in auth. iuſiurandum quod præſtatur ab his §. viro quoque coll.2. & notatur in cap. cum ab omni de vit.& honeſt.cler.& per Iaſ.in

l. ne

l.ne quicquam ff. de offic. Proconſ. col.1. & id oportet à principio eſſe taxa limitatum, ne dũ ſumptus à Iudice quæritur, prædo craſſetur, vt in c.militare 23.q.1. Idq; ſalarium, vel conſuetudine immemoriali, vel Principis authoritate debet taxari, vt in l.1.C.de præben.ſalar.lib.10.

Et hæc Iudicum ſalaria, olim de iure cõmuni à fiſco ſoluebantur, vt in auth. de mandatis Principum, §.oportet, iuncta glo.in parte miniſtratis collat.3.& in §.feſtinabis, & in §.illud,& in auth.de quæſtore §.maxime collat.6. & notat S.Thom. 2.2. q.63. quem & alios refert, & ſequitur Matth.de Affl.poſt Andr.de Iſern.in Conſt.regni Sicil.c.ſuper incifionibus.

Salaria Iudicũ hodie qualiter dētur.

7 Hodie autem iure regni iſtud ſalarium de bonis cõmunibus Ciuitatum exoluitur, & illis non ſufficientibus imponitur collecta, vt in l.7.titul.16.lib.2.ordi. * Quæ eſt l.5. tit.5.lib.3. Recop. * & per capita iſta collecta imponitur, iuxta doctrinam Bar.in l.1.C.de muner.& in quo loco col.3. lib.10. quem ſequitur Alex. in 2.volu.conſ.68.colu.1.& not.Plat.in l.2.C.de anno.& tribu.eod.lib.10.

8 *Quibus Adminiſtratoribus dātur ſalaria.*

Et non tantum Correctores ſalaria habere debent quibus pro labore fruantur: ſed alij Adminiſtratores, de quibus per Saly.in l.2. C.mā. & in l.ſalarium C.eod. ſic & legato ſalarium præſtatur, vt in l.legatus §. ſi quis ff. de lega. & notat Bar.in l.2.C.de legat.lib.10.q facit, *Para lo q̃ las ciudades dan a los procuradores de Cortes.* Sic Iudex aſſignat ſalarium Tutoribus, vt notat Bar.in l.à tutoribus §.fi.ff.de admin. tutor. & in l. 1. §. 1. ff.de tutel. & ratio diſtra.ſic teſtis pauper poteſt habere ſalarium, vt notatur in l.quoniam liberi C.de teſtib.& notat Gui.Pap. in dec.68.Sic Aduocatus habet ſalarium:& aliæ perſonæ, de quibus in l.1. ff.de varijs, & extr. cognit.ſic Aſſeſſor,& Notarius, vt in cap.ſtatutum §. notarius de reſcrip.lib.6. ſic Caſtellani, vt in l.5.tit.28.p.3.notat Iaſ.in l.diuortio §. impendia ff.ſolut.matr.Sic habet ſalarium ſequeſter, vt in clem.1.de ſequeſt.poſſ.& fruct.& notatur in l.fideiuſſor §.fin.ff.qui ſatiſd. cogan. & notat Angel.in l.intereſſe ff.de acquir.poſſ.Sic habere debet peræquatuor, vt in l.7.tit.17.p.3. Sic de conſuetudine ſolent habere executores teſtamẽtorum, vt in l.20.tit.fi.lib.8.ordi.* Quæ non inuenitur in Recop.* de iure autem commiſſario non debetur ſalarium, ſecundum not. per Abb.in cap. Eccleſiæ ſanctæ Mariæ coll.11. de conſtit. & notat Specul.in tit. de inſtrumen. edi.§.nunc vero verſ.hoc etiam quæritur,& facit glo.in l.pecuniæ ff.de alimen. & cib.lega.& quod non notat Ioa.And.in addit. ad Spec.vbi ſupra. Item regens cathedram debet habere ſalarium, vt l.3.tit.31.par.2.& in l.2.tit.10. lib.1. ordin.*Quæ eſt l.1.tit.7.lib.1.Recop.licet ſit in aliquo mutata.* Item Rectoribus ciuitatum datur ſalarium, vt in l.19.& in l.16. tit.2.lib.7. ordin.*Quæ eſt l.6.tit.3.lib.7.Recop.*& quando proficiſcuntur extra ciuitatem, quid debeãt habere, videatur Guid.Pap.in dec.68. Item capientes venatione lupos debent habere ſalaria, vt notat Bar.in l.qui in vtero ff.de ſtat. homin. notat Guill. Bene. in cap. Rainuntius de teſta. in parte, vxorem nomine, nu.883. quod iure regni probatur in c. 7. in comitijs habitis apud Valliſoletanum anno 1542. nam fauetur huic venationi, quæ nociua eſt Reipublicæ, vt in l.ſ. §.denique verſ.ſed & ſi quis ff.de poſtul. Etiam ſi non ex propoſito, ſed caſu fiat hæc venatio, quia ſufficit, quod ex facto campus purgetur lupis, vt not. Ang.& ibi Aug. in tract. maleſ. in parte, fama publica 13.quæro.

Legatus. Tutor. Teſtis. Aduocatus. Notarius. Sequeſter. Peræquatuor. Executor. Cathedraticus. Rector. Venator luporum.

Item inquirentes mandato Regio debẽt habere ſalaria, vt in l.7.tit.17.par.3.

Plures alij caſus poterunt perquiri, quibus lex præcipit exigenda ſalaria, in quibus ſi vltra cõſtitutum ſalarium aliquid exigatur, illud debet reſtitui iure fori,& iure poli, quod per plura comprobant Domin. & Philip. Franc. in d.c.ſtatutum §. aſſeſſorem de reſcript. lib. 9. & per Guill.Bened. in cap. Rainuntius, in parte, abſque liberis de teſta.nu.33.

Salarium an detur ſine licentia Regia.

Vnum tamen in propoſito horum ſalariorũ ſcitu dignum, & in praxim conducibile referã, quod licet regulariter ſine Regia licentia ſalarium perſonis quibus debetur non poſſit deputari, vt in l.1.C.de præben.ſala.lib.10. tamen quia nimis grauoſum eſſet Regem adire in ſingulis ſalarijs deputandis, illa lex non ſeruatur de conſuetudine,& ita atteſtatur Alb. in l.ambitioſa in fi.ff.de decret.ab ord.facien.

9 *Concilia deputãt ſalaria.*

Idem concilium populi Iudicis authoritate, atque decreto poteſt in expeditione cuiuſlibet negotij ſalaria adminiſtrantibus deputare pro exigẽtia temporum, & qualitate perſonarum, & ita notat Luc.& Plat.in d.l.1. quod facit pro ſalarijs quæ quotidie deputantur negotiatoribus Reipublicæ, & emptoribus frumenti,& carnis,& annonæ: de quibus loquitur Ioan.de Plat.in l.1.C.de delato. lib. 10. & ibi dicit non dandum ſalarium his qui ex neceſſitate officij tenentur Reipublicæ operas impendere; Vide cap. 62. in Curijs Toleti anno 1525. * Non inuenitur in Recop. ſed eſt l.[illegible] tit.5.lib.3. Recopil.& l.31.tit.6.eod.*

Non ſolùm autem Correctoribus ſalarium debetur, ſed eorum hæredibus, Correctoribus defunctis, vt in l.9. tit.8.par.5.& per DD. in l. diem functo ff.de offic.aſſeſ.& per Put.in tract. ſynd.in parte ſalarium.

Et ſemper aduertenda eſt noua pragmatica lata apud Maioritum anno 1544.* Non inuenitur in Recop.ſed eſt l.7.in fi.tit. 5. lib.3. Recopil.* quod ſi Corrector petit Curiam Regis expoſiturus ciuitatis quam gubernat negotia, nullum debet habere ſalarium, licet Paris de Put.in dicto loco aliter ſentiat.

10 *De exactione ſportularum.*

Iurat quoque Corrector non exacturum ſportulas vltra quam in publica, & legali taxa continetur, quod vulgus aranzel appellat, & contra plus exigentes, vel extorquentes vltra periurij pœnam, punitur ſeptupli, vt ſignificãt illa verba, *Que lo paguen con las ſetenas*, & idem diſponit l.14.tit.4.lib.2.ordi.* Quæ eſt l.1.tit.6. lib.3.Recop.& l.44.tit.4. lib.2. Recop. & l.24. tit.5.lib.3.Recop.*& l.7.infra in iſtis capitibus.

Nec poteſt ignorantia allegari, vt ſonant illa verba, *aunque digan que no lo ſupieron.* Nam

ignoran-

ignorantiam legum nostri Regni non licet allegare, vt in l. 14. tit. 1. par. 1. & vltra taxam in regalibus legibus expressam, si minor est consueta exigi, tenetur Iudex in principio officij, nullo admonente id perquirere, vt in c. 7. infra istis capitibus: quòd si non fecerit, affectata ignorantia sibi non prodest. Et contra publicè nota non auditur allegatio ignorantiæ, vt in l. fi. ff. de decret. ab ord. fa. & est glo. in c. nulli de elect. lib. 6.

Olim iure cõmuni in Tabellionibus, & Iudicibus nulla erat taxa sportularum, sed Iudex suo arbitrio secundum morem prouintiæ taxabat, secundum Bal. in l. 1. C. mand. in Iudice verò erat taxa de iure authenticorum, vt in auth. de Iudicib. §. ne autem coll. 6. & latiùs dico infra in vers. & reperio.

Hodie verò si exceditur taxa, vel taxatio, de qua in dicto aranzel, pœna septupli feriuntur, & Iudex, & eorũ ministri, & tabelliones. Quæ pœna non integra cameræ regali infunditur, sed diuiditur ex forma tex. in l. 14. tit. 4. lib. 2. ordi. * Quæ non reperitur in Recop. sed aliter disponitur, videlicet quod septuplum applicetur regali cameræ, vt in l. 11. tit. 6. lib. 3. Recopil. *

Etiam si sponte quid detur, vt in l. inuitus §. 1. & ibi Dec. ff. de reg. iur. & notat Rip. in tract. de peste vbi plura allegat 1. par. fol. 66. in paruis.

Et ex supradictis deducitur, in quantum pęna septupli condennatur Corrector, plus exigens sportularum nomine, ꝙ erit in hac quantitate correcta l. fi. tit. 15. lib. 2. ord. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est d. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recopil. * vbi quadrupli pœna ponebatur in hoc casu, & ibi exprimitur has pœnas obligare in foro conscientiæ, & idem dicitur in l. fin. titul. *del consejo del Rey*, & in l. fi. tit. *de los alguaziles* lib. 2. ord. & in l. fi. tit. 3. lib. 6. ord. * Quæ est l. 21. tit. 23. lib. 4. Recop. *

Contra ministros Iudicum.

Et contra ministros Iudicum in exigendis his pœnis proceditur leuato velo, & sine ordine iudiciario, nec admittitur appellatio, vt in l. nulli C. quorum appell. non recip. & notat Puteus in tract. synd. in parte appellati, & iure regni in pragm. fol. 40. & 41. * Quæ est l. 58. tit. 5. lib. 2. Recop. *

11 *Pœna septupli, quibus casibus ponitur his legibus.*

Ex isto capite primo, iunctis alijs infra citandis, colligitur pro regula iure regni, quod Iudices, atque Officiales in exigendis salarijs, aut sportulis excedentes metam à legibus regni præfixam, puniuntur pœna septupli. Et vnum exemplum scribitur hic in exigente vltra salarium. Item aliud in exigente vltra contenta *en el aranzel*. Tertium exemplum ponitur in executore in l. 10. in istis capitibus. Quartum exemplum ponitur in l. 7. in eod. Quintum exemplum ponitur in l. 11. in eod. Sextum exemplum ponitur in c. 45. in eod. Septimum in l. 13. in eod. Octauum in l. 15. in eod.

Et in omnibus his legibus ponitur pęna septupli contra excedentes taxam à lege expressam.

Si verò non exceditur taxa legalis, sed aliàs lege prohibente aliquid à Iudice ordinario turpiter, aut quouis quæsito colore accipitur, alia minor pœna imponitur, vt est videre in exemplis, de quibus in c. 8. in istis capitibus, & mandatis Correctoribus datis. Secundum de hoc exemplum ponitur in l. 9. in eod. Tertium exẽplum ponitur in l. 26. in eod. Quartum ponitur in l. 37. in eod. Quintum ponitur in l. 43. in eod.

Et in l. 40. & 41. est casus fortè non alibi, qđ Iudex ordinarius est competens cõtra Iudices Regios, Delegatos, & commissarios, atque eorum Notarios, ne plus salarij quàm in commissionibus continetur, possint exigere: & si è contra fecerint, potest eos punire, de quo per DD. maximè Ioan. de Rip. in cap. si quando de rescript. 12

Iudex Ordinarius quomodo cognoscat contra Regios.

Nam Iudicum ordinariorum proprium est, comitatiuos suos ab exactionibus liberare, vt in l. 3. C. de lucr. aduoc. lib. 12. & ibi notat Ioa. de Plat. & in l. 3. C. hæc notitia scrinio. eod. lib. & facit l. illicitas §. ne illicitè ff. de offic. Presid. & quando ordinarius Iudex possit procedere contra Delegatum, quem nos *pesquisidor* appellamus, vid. à Cardin. in clem. 2. de hæret. in fine principij, & per Rober. Maran. in sua disput. 1. nu. 24. & vltra.

Pœna harũ legum, quomodo Fisco applicetur.

Item aduertendum, quòd in pœnis supra citatis in capitibus contra Correctores, & eorum officiales, in quibusdam exprimitur, quod pœna applicetur fisco, & sic verba expressim disponunt, *con las setenas para la nuestra camara*. In alijs verò simpliciter dicitur, *so pena del quatro tanto*, vel, *lo paguen con las setenas*, nec additur *para la nuestra camara*. Et si hæc diuersitas iuris communis dispositione debetet liberari, quando non exprimitur cui pœna applicetur, debet fisco applicari, ex notatis in l. Agtaria ff. de termin. moto, & in l. eos C. de modo mulctarum, & in cap. bonæ de postulat. prælat.

Sed huic regulæ obstat, quia in dubio in pœnis contra fiscum est iudicandum, vt in l. non puto ff. de iur. fisc. quod eleganter relegit Fely. in c. pastoralis de rescrip. & Couar. in lib. 1. resolu. c. 16.

Item obstat, nam si in omnibus casibus voluisset Rex has pœnas suo fisco applicari, expressisset, sicut in nonnullis legibus horũ mandatorum expressit, prout licet videre in cap. 2. & 3. & 16. & 36. & 38. & 40. & 41. & 47. & expressio facta in casib' his videtur exclusio aliorum casuum, argum. te. in l. cum prætor ff. de iudic. & in c. 1. & ibi notatur de rescrip.

Sed hæc diuersitas iudicio meo sedabitur, & in corcordiam veniet hoc modo; nam in casibus quibus à legibus non exprimitur cui sit pæna applicanda, illa applicabitur parti læsæ; nam si lex dixerit, quisquis dederit alapam barbato, soluat decem, illa decem sunt applicanda parti iniuriatæ, secundum ea quæ notat Angel. in l. si quis id quod ff. de iurisd. omn. iud. & in l. pen. ff. de in ius voc. & notatur in l. seruo §. si testator ff. de leg. 1. & Luc. in l. 1. C. de palat. & domib. domino lib. 11. 13

Pęna parti læsæ applicanda.

Si verò lex dixerit, si quis fraudauerit gabelas,

las, soluat decem, huiusmodi pæna est applicanda fisco, quem magis negotium tangere videtur, quia de eius læsione agitur, vt potest in exẽplum reduci: de quo in l.13. in istis capitibus; nã illa pęna fisco applicabitur, cui fit læsio, in alijs verò casibus applicabitur vniuersitatibus, & cõcilijs, vel partibus, cui est aliquid iniustè extortum, iuxta doctrinam Bar. & d.l. agraria, & in l.1. C. de modo mulct.

Doctrina celebris.

Et hãc doctrinam elegãter ponit Hispanus noster Ludoui. Gomez in prin. Inst. de act. sub n.20. & eius ratio est, quia lucrũ applicabitur ei, cui fit læsio, vt in l. post legatũ §. amittere ff. de his quib. vt indig. & per Socci. in 1. par. cons. 5. vbi verò non est læsio, sed calumnia, pœna, vel dolus, vel contra fiscum fraus, tunc pœna in dubio fisco est applicanda, ex ista singulari doctrina, quam ego corroboro ex doctrina Ioan. Fab. in l.2. C. de episcop. audien. vbi dicit, quod si quis mulctatur contẽplatione ciuitatis, emenda est applicanda ad opus ciuitatis: & faciũt notata in c. de hoc de simon. & in d.l. post legatum §. amittere. Vel potest dici, quòd si pęna ponitur per verba multiplicatiua, puta soluat septuplum, nisi addatur cameræ, vel fisco, applicetur parti læsæ, cui datur simplum in solatium lęsionis, vt in l. fi. ff. de litig. & ita notat Bal. in rubr. de const. num. 22.

Pœna septupli qualiter attenditur.

Aduertendum tamen pro declaratione supradictorum, quod in condemnatione septupli, vel quadrupli dictarum pęnarum haberi debet consideratio ad excessum, non verò ad quantitatem, quam Iudices iustè potuerũt accipere; nam cum quantitas sit diuisibilis, vtile per inutile nõ vitiatur, vt in regul. vtile de reg. iur. lib. 6. & in l.1. §. item quæritur ff. de aqua quotid. & æstiu. & est doctrina Bar. & DD. in l. græcè §.1. ff. de fideiuss. & probat glo. in auth. sed hodie C. de episc. & cler. & id nominatim notat Ioan. de Plat. in l. modios C. de suscept. & archa. lib. 10. itaq; si deberentur Iudici decem, & duodecim exigantur, duo tantum nomine pęnæ quadruplicabuntur, vel septuplabuntur, ne maior fit pœna, quam quantitas culpæ.

Et an pæna debeat esse computato simplo exactæ quantitatis, vltra tex. in l. hoc edicto §. fin. ff. de public. & vectig. & Bart. in l. ab his, & ibi Bar. C. de nauic. lib. 11. & per Bal. in c.1. §. si duo de pac. tenen. & eius viol. in vsi feud.

14 consuetudo an valeat in exigendis sportulis.

Sed quotidianum dubium in explanandis supradictis sese offert. Statutum est per leges regias, quæ continentur *en el aranzel Real*: vbi continetur taxa legalis, quod non obstãte qualibet consuetudine præterita, vel futura, non exigatur sportula vltra taxationem ibi cõprehensam, vt habetur in pragm. de Alcala fol. antiquioris impressionis 168. ibi, *Que se guarde la costumbre*: & ibi, *Que no se altere, ni acreciente*: & sic minor consuetudo intra taxam admittitur, maior vero nullo modo potest introduci, nam reprobata consuetudine, intelligatur tàm præterita, quàm futura, vt est glos. & ibi DD. in clem. statutum de elect. & ista ex communis opinio secundum Iaso. in l. de quibus ff. de legib. nu. 55. & notat Ioan. de Pala. Ruui. in c. per vestras de donat. inter vir. & vxor. super tex. in vers. quinto nota.

Et licet introductum consuetudine, contraria consuetudine posset tolli, vt arguit Bal. in l.2. ff. de vulg. & pup. quem sequitur Dec. in c. quæstioni de appell. tamen hoc locum non habet, si reprobetur consuetudo futura.

Nam statutum conditum post legem prohibitiuam non valet, neq; excusat à pęna, vt in l.3. §. Diuus Adrianus ff. de sepulcr. viol.

An consuetudo excusset subintroducta.

Imò quæ fiunt post reprobationem futuræ consuetudinis, dicuntur subintroducta, & nullo modo excusant, etiam à pœna temporali, & facta reprobatione futuræ consuetudinis, cessat illa regula, quæ habet, quòd consuetudo excusat à temporali pœna, licet non gehennali, de quo per glo. in c. cum venerabili de consuetud. & in cap. sane de temp. ord. & per Alexan. in 2. vol. cons. 107. & per Roman. in sing. 19. & per Hyppol. in l.1. ff. ad l. Corn. de sicar. nu. 93.

Et præmaximè hoc verum est, quando hoc fuit ab aliquibus Iudicibus, vel Tabellionibus introductum in suum proprium cõmodum, maiores exigere sportulas, quàm in taxatione est expressum; nam illa nec est consuetudo, nec eius nomen meretur, & sciente Rege non est introducta, & cum sit irrationabilis, non valet, vt in l. 5. tit. 2. par. 1. & in Officialibus Iustitiæ præsumitur extorsio, & quod non fiat ex populorum consensu, vt in l.1. C. de salgam. hospit. non præstant. ideo talis subintroducta consuetudo, neq; valet, neq; excusat, vt in auth. vt nulli Iudicũ §. nulli verò collat. 9. & notat Anchar. cons. 218. & facit cap. 3. dist. xj. Et multa ad hoc possem referre quæ notat Hyppol. in l. si quis ne ff. de quæstion. num. 81. & quod notat Abb. in cap. causam de elect. vbi dicit, quod hoc facit contra fundantes se in obseruantia.

Extorsio præsumitur.

Et licet consuetudo excuset à dolo quãtum ad pęnam edicti, de qua in edicto quod quisq; iuris ff. & notat Bar. in l.1. ff. eod. tit. tamen consuetudo reprobata ab exactione maiorum sportularum vltra taxam, cum sit reprobata, non excusabit, quia nec meretur nomen consuetudinis: & quæ carent effectu, carere debent nomine; vide l. à nullo C. de ferijs, & in l.4. §. condemnatum ff. de re iud. & in l. tabularum §.1. ff. quemadm. testa. aperian. non ergo talis consuetudo debet excusare; nam effectus eius debet considerari, non nomen, vt in l. infulã ff. de præscrip. verbis, & per Bal. in rubr. C. de iur. emphyt. & dixi late in dubio meo 24.

Quæ sportulæ de iure communi exigebantur.

In eo vero, quod ista lex 1. præcipit Correctorem debere iurare sibi fore curam, ne Officiales ab eo in officio positi, sub sportularum nomine plus exigant, quàm in taxa regali cõtinetur, vt probant illa verba, *Ni consentiran lleuar à sus Oficiales mas derechos de los que en el aranzel*. Exponendum hic à nobis erit quid de iure communi in hoc erat statutum, ex quo apparebit verus intellectus ad cap. 7. infra istis capitibus.

Et primo reperio, quod sub colore sportularum duo aurei à litigantibus dabantur Iudicibus, vt in auth. de Iudicibus §. ne autẽ coll. 6.

Inq;

Idque nun solum in ciuilibus causis, sed etiam in criminalibus, quæ sunt inæstimabiles: nihilo minus tamen pro his dabantur sportulæ, vt in authent. sed hodie C. de Episcopis ; & clericis.

Aliquando decima dabatur iudicibus, vt notat glos. in cap. cum ab omni. de vita, & honesta. clerico.

Aliquando non certa quantitas, sed pro labore ab vtraque parte aliquid officialibus dabatur, vt notat glos. in c. offeratur 4. q. 4. argu. tex. in cap. non sane 14. q. 5.

Item subministrabantur sportulæ in casu text. in l. fin. C. de priuilegi. schola. lib. 12. quæ omnia non recenset Ias. in §. tripli. insti. de actio.

Et cum valebat consuetudo exigendarum sportularum, vt notat glos. in dicta authent. de iudicibus, §. ne autem, & loquendo in iudicibus ordinarijs, notat Speculat. in titul. de salario §. 1. versi. in premissis tamen, quem sequiquitur Abb. in dict. cap. cum ab omni. de vita & honestate clerico, ob id omnia ista variè exercebantur, & erat occasio multarum exactionum in damnum Rerum publicarum.

Ius regni.

Hodie tamen iure regni huiusmodi occasio mali sublata est, latis legibus, quibus obuiam itum est correctoribus, & sic iudicibus salariatis, ne exigant sportulas vltra taxam, de qua in l. 13. tit. 16. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 9. tit. 5. lib. 3. Recop. *

In tabellionibus verò publicis erat iure Partitarum lata l. 15. tit. 19. partit. 3. vbi erat posita taxa in exigendis sportulis, siue salarijs à tabellionibus.

Et postea lata est l. 22. & l. 30. tit. 15. lib. 2. ord. regal. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est l. noua tit. 27. lib. 4. Recop. *Del aranzel de los escriuanos*, in versic. *Y mandamos que los dichos escriuanos no puedan lleuar, &c.* * & postea expressa est taxa, de qua in regali aranzel, sic vulgus appellat, & illã omnes tenentur obseruare.

Et ex hoc remanet hodie correcta l. 22. tit. 15. lib. 2. supra allegata. * Quæ non inuenitur in Recop. * & l. 30. eod. tit. quibus dabatur facultas correctoribus taxandi cum assistentia priorum consilij, quid esset soluẽdum sportularum nomine tabellionibus: nam hodie taxa legalis ad vnguem seruanda est.

Nam licèt aduocati dominorum, & Episcoporum, & Abbatum possint salarium accipere vltra centum aureos ratione magnanimitatis personarum, vt notat Ias. in §. tripli. insti. de actio. num. 33.

Aduocati quodcunq; salarium accipiunt.

Tamen illud est in aduocatis tantummodo tollerandũ, qui etiam vltra taxam nomine salarij possunt accipere, vt notat glo. in cõstit. regni Siciliæ, tit. de salario aduocatorum, lib. 1. col. 1. In alijs autem officialibus hoc locum non habet, quibus iustissimis de causis taxa est imposita, ne metas rationis excedant, vt in cap. statutum §. notarios, de rescript. lib. 6.

Et contra taxam aliquid extorquẽtes puniri debent iure communi, vt notabat Ioã. de Plateas in l. in sacris §. medium C. de proxi. sacro. scrinio lib. 12. & per Bald. in l. 1. C. mandata, & quod officio iudicis fiebat taxatio, notat Bart. in l. 1. §. ludi quoque ff. de varijs, & extraordin. cognitio. Iustum est enim, & æquum, vt salariũ correspondeat labori, vt notat glos. in l. argẽtarius ff. de edẽdo, & per Felin. in c. 1. de symonia.

Et ob id in curia Romana fit taxatio, vt notarius recipiat tot nummos pro concessione bullarũ: quod notat Abb. in d. c. 1. de symonia.

Et quòd sit parua pecunia soluenda pro labore tabellionibus, probat tex. in authentic. vt iudices sine quoquo suffragio §. hæc autẽ omnia, collatio. 2. ibi, Pauca vero præbere occasione eorum, quæ pro sigulis dantur singulis codicillis, & chartis.

Imò pro salario à iure deputato tabellionibus, & alijs officialibus, non solùm iudicis officiũ, sed actio locati competit, vt notat Ias. in l. diẽ functo. ff. de officio assessor. num. 24.

Item olim ex l. 30. tit. 15. supra allegata prohibitum erat iudicibus, ne partiantur cum tabellionibus (in causis tamen criminalibus) vt probãt verba illa, *Que los Alcaldes no lleuẽ parte de los derechos con los escriuanos en lo criminal.*

Ius regni.

Hodie verò neque in negotijs criminalibus, neque ciuilibus, vt probat hæc lex prima, ibi, *E mandamos so la dicha pena, que no lleuen parte el ni sus officiales de los derechos que pertenecen a los escriuanos, ni hagan partido con ellos, en manera alguna*: & ex his verbis omne genus diuisionis prohibetur inter tabelliones, & iudices, atque eius officiales, & idem probatur in c. 58. in curijs Maioriti, anno 1534. * Quæ est l. fin. titul. 5. lib. 3. & l. 44. titul. 4. lib. 1. Recopilatio. *

Et ne excedatur meta legalis in exigendis sportulis, præcipitur tabellionibus, vt subscribant quid perceperint, vt in pragmatica apud Complutũ, folio antiquioris impressionis 62.

In causis carceratorum.

Et in causis carceratorum acrius est statutũ apud Maioritum in curijs anni 1528. cap. 52. * Quæ est l. 5. & 6. titul. 24. lib. 4. Recop. Et l. 9. tit. 23. lib. 4. Recop. * nam ex subscriptione colligetur, an excesserit tabellio, vt in l. Titiæ textores ff. de legatis 1. & in l. fina. C. de rebus eredi. & iureiur.

Falsitas.

Quòd si vnum exigit tabellio, & aliud subscribit, quia veritas immutatur, non caret hoc falsitate, cum præiudicio tertij, ideo falsi crimine talis tabellio, aut saltim acriter esset puniendus arg. tex. in cap. 1. de crim. fal. & notat Bal. in l. Presbyteri C. de Episc. & cleric.

Tabellio absens quomodo condemnetur.

Et causa quo ex subscriptione tabellionis apparuerit, illum excessisse taxam legalem: quia statim constat nullam competere defensionem huiusmodi tabellioni, aut iudici, eo absente, & non citato potest fieri condemnatio, vt in simili notat Bart. in l. 2. §. quod de frumentaria ff. de admin. rerum ad ciuitat. pertĩ. & facit gloss. in l. 2. C. de contrar. iud. tutel. & quod notat Abb. in cap. cum non ab homine col. pen. de iudic. & Ias. in l. si quis arbitratu ff. de verbor. oblig. num. 23. & in l. fin. C. de edicto. diui Adrian. num. 6. versicul. tertius casus.

Officiales n n appellant.

Nec ab huiusmodi condemnatione facta contra tabelliones, & similes officiales admittitur

titur iure communi appellatio argu. tex. in l. nulli C. quorum appellat. non recipian. & in c. nulli 2. q. 6. & notat Iaf. in l. qui iurifdictioni ff. de iurifdictio. omn. iudic. & Socin. in regula appellatio, & Lanfran. in cap. quoniam contra de probat. in parte, interlocutoriæ, verf. decimo octauo, & Ioan. de Plat. in l. nemo carcerem C. de exactor. tribu. lib. 10. & Hypp. in l. vnic. C. de raptu virgi. dixi fupra in verf. & contra.

Neque excufat tabelliones, aut alios officiales exceffiuus labor, fiue diurnus, fiue nocturnus: quia cum id faciat neceffitate officij cogẽte fub pœna periurij, fecũdùm Card. in Clem. 1. in 13. notab. de iureiuran. quem Dec. fequitur in l. inuitus ff. de regul. iur. & Ioan. de Plat. in l. 1. de immuni. nemi. conceden. lib. 10. & Felin. in cap. quoniam frequenter de prob. col. 3. fiue nocte, fiue die requifitus fuerit officialis, tenetur officiũ fuum impartire, ne fua requies alienã perimat caufam, vt in auth. de tabellionibus §. 1. collat. 4. in verfic. & non fingant.

Quod iure regni probari videtur in cap. 156. in curijs apud Maioritum, anno 1528. * Quæ eft l. 4. titul. 23. & l. 20. eod. tit. lib. 4. Recopilat. & l. 65. tit. 5. lib. 2. Recop. *

Et quando vltra pœnam feptupli, vel fimilem, inducitur contra correctores, vel eorum miniftros, pœna priuationis officij, an intelligatur ipfo iure, vel per fententiam, videatur Capit. in decif. 121. num. 21. Et per Bal. in l. iubemus §. 1. col. 1. C. de Sacrof. Ecclef. & Tho. Gramm. in conf. 47.

Correctorem non adimplens iuramentum, qualiter puniatur. Item iurant correctores impleturos mandata regia: poft quod iuramentum fi non impleuerit, cenfetur in dolo, vt in l. dolus eft ff. manda. & in l. tutores qui §. tutor datus ff. de admi. tuto. nec requiritur interpellatio contra correctorem: quia iuramentũ interpellat pro homine, vt in cap. breui. & ibi Anton. de iur. iuran. & plura allegat Cremen. in fingulari 122. & Iaf. in l. ꝙ te. col. 9. ff. fi certum peta. Hic adde, ꝙ non impleus mandatum regis in caufis grauibus punitur morte, vt probat Thom. Gramm. in voto 40. nu. 20. & melius per Luc. de Penna in l. 1. in fin. C. vt dignita. ordo feruetur lib. 10. Si tamen rex iufferit fieri quæ iniufta funt, non debent impleri: de quo plura allegat glof. in l. 16. tit. 13. par. 2.

Sufficit tamen, fi effectus mandati impleatur, etiam alia forma, quàm in mandato regio continetur, notat Alberic. in l. diligenter ff. mãdat. Alexand. in 2. vol. conf. 106. colla. 5. Floren. in fumm. 2. parte tit. 4. cap. 2. & per Matth. de Afflict. decif. 340.

Et fi forte nõ impleuerit ex iufta caufa, illud fufficit arg. tex. in l. fi hominem ff. manda. & eft glof. in cap. tempora pœnitudinis 25. q. 7. & in auth. de mand. princ. §. fi quis autem colla. 3. & ibi notat glof. contra miferos prælatos.

Non enim dicitur contra mandata regia veniffe, qui pro honore, vel vtilitate regis non fecerit, vt notat Bald. in l. fin. C. de nego. geft. & Alex. in dict. conf. 106.

Nota. Et inter alias caufas non implendi ad vnguẽ mandata regia, eft iuris interpretatio in caufa illo: nã mãdatũ Regiũ intelligitur implẽdũ feruata lege, vel confuetudine municipali, fecundùm Bald. in l. 1. C. fi propter publ. penfi.

Et ideò fi rex iubet mille equites mitti ad bellum, intelligitur de habilibus, & ætate fufficiẽtibus, prout eft de iure, & fi tot non reperiantur, & minores mittãtur, impletũ eft mãdatũ, ex notatis per Bald. in l. fi duo ff. de acquir. hæred. & Felinũ in c. nõnulli de refcrip. col. 31. verfic. vbi verba, & Matthæ in rubrica de homicid. non tenend. nu. 18.

Pro quo poteft induci, quod glo. notat in c. 1. in glo. 3. de pace iuramen. firman. in vfi. feudo, & quod notat Guillel. Benedict. in c. Raynuntius, de teftam. in parte, Adiectæ impuberi nu. 4. & in parte, in eodẽ teftamento nu. 69. & per Felin. in c. fi quando de refcript. & per Puteum in tract. fyndic. in parte, præceptum.

Item vltra iuramẽti præftationẽ in omnibus fupradictis debet corrector fideiuffores præftare deftando ad fyndicatum: quod præftare tenetur intra dies triginta poft ingreffum officij, vt in cap. 100. in curijs Vallifoleti anno 1537. * Quæ eft l. 13. tit. 5. lib. 3. Recop. * A qua fideiuffione excludũtur perfonæ, de quibus in c. pen. curiarũ Toleti, anno 1525. * Quæ eft prædict. l. 13. tit. 5. lib. 3. Recop. * Quæ cautio fufficit, fi corã fyndico vniuerfitatis præftetur: licet non in ipfa concione concilij, vt notat Angel. in l. 1. §. fatifdatum ff. quorum leg. 5

Quòd fi nõ dederit fideiuffores, ego femper confulo adeundos fupremos iudices regij Confilij, & confulendos, ex notatis per Bald. in l. 2. C. de vfur. & fruct. leg.

Fideiuffor verò acceptus obligatur in fauorẽ omniũ vicinorũ particulariũ reipublicæ argu. tex. in l. libertus §. final. ff. ad municipa. & notat Alber. in l. final. C. de magiftra cõueni, & ob id oportet latiffimè cõprehẽdere verba huiufmodi fideiuffionis, vt notat Io. de Platea. in l. vna C. de periculo eorũ qui pro magiftra. inter libr. 11. & in l. 1. C. de conueni. fifci debito lib. 10. & in l. 1. C. de vfu. Fifcali eod. lib.

Et infpectis verbis fideiuffionis apparebit, an fit fideiuffor cõtractus, vel iudicij, vt notat Paul. in l. fideiuffor magiftratuũ §. fin. ff. de fide iuffor. Si enim promittit foluere omnẽ condẽnationẽ correctoris, videtur fideiuffor iudicij, ex notatis per Bart. in l. 1. §. fin. ff. de publica. & vectigal. Si autem dixit & promifit correctorem ftare per fpatium triginta dierum in fyndicatu præftando, per iutempus correctoris perfona liberatur. Nec poteft contra talem fideiufforem exequi fententia lata contra correctorem, ex doctrina Bart. in l. 1. §. fin. ff. iudicat. folui, & notat Platea in l. nemo C. de exactor tributo lib. 11. num. 13. de quo eft elegans glof. in cap. 1. de iniur. lib. 6.

Et fi minori tẽpore quã triginta dierũ fteterit corrector in fyndicatu, nõ liberatur fideiuffor, ex regula quæ habet, ꝙ non liberatur per fona quę fe aliquo tẽpore debet exercitare, nifi per omne illud tẽpus fe exerceat, vt eft glo. in parte exercitationis in l. græcè §. & poft litem ff. de fideiuff. 6 *Omni tempore debet iudex ftare ad fyndicandum.*

Fide-

Pro tempore prorogato. Fideiussor autem quomodocunque accipiatur: non tenetur pro gestis tempore prorogationis, vt notat Bald. in l. si cum Hermes. C. locat. & in l. si constante. C. de donatio, ante nupt. & per Hyppolit. in rubrica. ff. de fideiussor. nu. 94. Et de isto fideiussore iudicis videatur Rodericus Suarez in l. 2. titul. *de los emplazamientos*. foro. ll. libr. 2. fol. 174. col. 2.

Quæ probatio sufficiat contra iudices. Et cum superioribus disseruimus de pœna iudicium munera recipieotium, vel vltra taxã sportularum, vel salariorum, operæpretium est videre qualis probatio sufficiat contra iudicem accusatũ, quòd munus recepit, vel vltra quod debetur extorsit. Et pro decisione huius quotidiani dubij præmitto.

In delictis clandestinis. Quòd in delictis & factis clãdestinis admittuntur probationes, quæ aliàs non admitterentur, vt not. Bar. & post eum Ias. & Doct. in l. si quis ex argentarijs. §. prætor ait. ff. de edendo. & Alexand. in consil. 24. vol. 2. & Bald. in l. in illa stipulatione. ff. de verbor. obliga. & plures alios refert Tho. Gramm. in voto. 3. in quo infinitas allegationes cumulat cum limitationibus Carrerius Reginus in l. obseruare. C. quorum appell. non recipian. sub nu. 165.

Acceptio verò muneris solet secretò fieri, & ob id est crimen difficilis probationis, vt probat. l. 8. tit. 15. lib. 2. ordi. ibi: *Ellos lo reciben lo mas secretamente que pueden, y esto seria graue de prouar.* * Quæ est l. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. *

17 *Delicta iudicium difficiliter probantur.* Imò omnia delicta iudicum sunt difficilis probationis, vt probat. l. 1. tit. 16. par. 3. ibi. *Y porque los yerros que fazen estos a tales son fechos muy escondidamente, y no podrian ser prouados sino por aquellos que biuian con ellos a la sazon que los fizieron.*

18 Cùm igitur delicta iudicum sint difficillimę probationis, minor probatio sufficit, tum ex hoc, tum quia barateria est crimen atrocissimum, & falsitatis, & ob id minor probatio sufficit: & testes etiam inhabiles probant, vt vtrumque differit Hyppolit. in l. lege Cornelia. sub num. 2. & 3. ff. ad l. Corn. de sica.

Et non solum in iudicibus hoc genus probationis propter difficultatem admittitur, sed etiam in alijs officialibus: de quibus in l. 9. tit. 2. lib. 7. ordin. * Quę est l. 6. tit. 9. lib. 3. Recopil. *

Iure autem communi quod iudex acceperit, probatur cõtra iudicẽ præsentẽ per testes: contra fugientem verò per iuramentum, vt notat glos. in parte ostenditur. in authen. vt iudices sine quoquo suffra. §. necessitatem. col. 2. & ibi notat Angel. & Puteus in tract. syndic. in parte probatio. cap. contra officiales, & Ias. in l. vnũ C. vt caus. ram ciui. quàm crimi.

Ius regni. Hodie verò iure regni ista probatio testium non excluditur, sed declaratur quoad punitionem iudicis, & sic quoad ius fisci, quòd testes, dummodò sint numero tres, & non minus, deponãt quilibet de proprio vel singulari facto: & ista est integerrima probatio cõtra iudicẽ: & id decisum est in d. l. 8. tit. 15. lib. 2. ordin. ex qua lege plura possunt deduci. * Quæ est dict. l. 6. tit. 9. lib. 3. Recop. *

Primũ est, quòd licet regulariter duo testes sufficiant ad probandũ, vt in l. vbi numerus. ff. de testibus. tamẽ illi debẽt esse cõtestes: nã singulares testes etiã mille non probãt, vt exaggerat Bal. in l. iurisiurãdi. C. de testibus quẽ sequũtur Felin. & DD. in cap. licet ex quadã. de testib. *Interpretatio ad l. 8. tit. 15. libr. 2. ordin.*

Tamen ad probandum barateriam, & quod munus iudex acceperit, tres testes singulares hodie sufficiunt, vt in dict. l. 8. ibi: *Maguer que cada vno diga de su hecho.*

Contra vsurarios. Et idẽ genus probationis est admissum contra vsurarios, vt in l. 1. *de las vsuras.* libro. 8. ordinam. * Quæ est l. 4. in fi. tit. 6. lib. 8. Rec. * Cuius ratio est, quia crimen vsuræ difficillimè probatur propter excogitatas fraudes vsurariorum, vt notat Io. And. in cap. ex literis. de iureiurand. & ideo contra vsurarios per cõiecturas admittitur probatio, vt notat Bald. in rubr. de officio iudicis, & in l. emptione C. plus valere quod agitur, & notat Philippus Decius, in 1. volumin. cõsil. 18. & Ioan. de Plat. in l. fin. C. de vsuris fisca. lib. 10. & Ias. in l. licet Imperator ff. de legat. 1. & Bal. in l. eum proponebatur ff. de legat. 2. & Ias. in l. si quis ex argentarijs §. prætor ait ff. de edendo, & notat Matthæus ab Afflict. in constit. regni Siciliæ rubr. 6. num. 19.

Ius regni. Et quamuis iure cõmuni erat in controuersia, an testes singulares fidẽ facerent cõtra vsurarios, vt disputat Bald. in l. 1. C. de testa. & in l. 1. C. de probat. & Matth. de Afflict vbi supra. Hodie verò sufficit probatio per singulares testes, dummodò sint numero tres, & sine vlla exceptione per d. l. 8. * Quæ est l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. * De quo loquitur eleganter Aym. in tract. de temporum antiquit. in 4. part. in versic. sed enim num. 12.

Secundò deducitur, quòd quandocũq; in criminibus exceptis, vt est crimẽ hæresis, symoniæ, & in similibus, admittũtur minus legitimi testes, qui aliter non admitterẽtur, nõ sufficiũt duo, sed ad minus debẽt esse tres testes, vel plures numero, vt etiã per inhabiles in alijs criminibus, saltẽ in his exceptis, fiat probatio per dictos tres testes, vt notat Aretin. in cap. fin. de testibus, quem sequitur Ioan. Lup. de Pal. Ruu. in allegat. hæresis, in fi. & Ias. in l. cunctos populos C. de sum. Trin. & fid. Cath. num. 51.

Item hodie fit in crimine vsurarum propter criminis grauitatem, vt quamuis singulares testes de factis diuersis admittantur: tamen non duo, sed tres omni exceptione maiores admittendi sint, ne duo, vel tria specialia concurrant. Primum, quòd singulares testes faciant probationem: alterum quòd minus legitimi. Tertiũ, quòd non in criminibus expressis, de quibus in cap. tanta de symo. tot enim specialia concurrere, esset contra tex. in l. 1. C. de dot. caut. non numera.

Tertio deducitur ex supradictis, quòd in casu quo duo testes eiusdem temporis, & loci deponerẽt cõtra iudicem de corruptela, vel de barateria, vel cõtra vsurariũ de certo crimine vsurarũ: etiam si isti duo cõtestes essent aliàs inhabiles: tamen ob grauitatem criminis admitterentur: & legitime probant, non solum quoad ius fisci, sed etiam quoad partem,

vt ius suum illi restituatur. Nam in crimine vsurarum ista est integra probatio, quando testes non sunt singulares, sed contestes, notat Ioa. Andr. in d.c. ex literis de iure iur. quem sequitur Alex. in 3. vol. con. 46.

Verus sensus. Itaq; tunc practicanda est dispositio dictarum legum regni, quando probatio fit per testes singulares deponentes de criminibus diuersis: secus si essent côtestes duo in vno facto. Nã illud sufficit pro ligitima probatione: & iste est verus sensus earum legum.

Qualitas testium quo modo probanda. Quarto ex eisdem legibus deducitur, quòd in probatione facienda, licet regulariter quis non teneatur qualitatem testium probare: nisi quãdo aduersus eos repulsa ponitur, & probatur, quia quilibet præsumitur bonus, & idoneus: tamen quando probatio fit contra Iudices, vel contra vsurarios, ex forma diarum legum Regni, qualitas, quod testes sunt fide digni, debet probari, vt probant illa verba tex. conditionaliter, & pro forma loquentis, ibi, *Seyendo las personas tales que entienda el que lo ouiere de librar, que son de fee, y de creer.* Hæc enim probatio in producente testes exigitur quòd probetur, per plura iura quæ de hoc dicto cumulat Carrerius Reginus in l. obseruare C. quorum appell. in num. 162. & notat apostil. ad Bald. in l. cum precib. C. de prob. & facit qđ Angel. notat in l. 2. §. diem ff. quemadm. testa. aperian. & Dec. in conf. 321. de quo melius q̃ alibi per Arnaldũ Albertinum Inquisitorem Valentiæ in cap. quoniam de hæret. lib. 6. q. 15. col. 233.

Quintò deducitur, quòd quando testes de iure communi deponẽtes de proprio facto, admittebantur contra aliquem: illud erat cum protestatione quod nihil volebant inde percipere, vt notat Bal. & ibi apostill. in l. dictantibus C. de testam. quem Guillel. Bened. sequitur in cap. Raynuntius de testam. in parte, in extremis num. 2. t.

Ius Regni. Hodie verò, quando tres testes admittuntur ad probãdum in casibus dictarum legum Regni, sine protestatione admittendi sunt, quia à iure Regio statutum est, nihil indè eo habituros.

Sexto deducitur, fauore Reipublicæ veniam posse concedi ei, qui delictum occultum prodit. Iurans enim hic aliquid dedisse Iudici non punitur: quod etiam de iure communi firmat Bat. in l. qui ea mente col. fin. sub num. 2. ff. de furt.

Si tamen quod opponitur non testificando, sed denuntiando contra Iudicem, non probatur, opponens punitur, tanquàm glorians se de delicto, secundum Abb. in cap. quanquam de excess. prælat. & in cap. at si clerici in princ. de iudic.

Quomodo infamatur Iudex. Et Iudex qui infamatur, pôt iniuriam agere, argum. tex. in l. si seruitutis C. de liber. cau. seruato quod Bal. notat in auth. sed nouo iure C. de pœna Iudicis qui male iud.

Probatio priuilegiatur. Septimo deducitur, huiusmodi probationes ex forma dictarum legum Regni contra Iudices, atque vsurarios esse priuilegiatas, & non ordinarias, quod probat d. l. 8. ibi, *Saluo si lo prouare con prueua publica*, & istud est non minimi effectus, quare pœna ordinaria contra Iudicem non imponitur, quod alibi latius tractauimus.

Iurare quoq; tenentur Correctores non facturos, vel inituros partialitatem vllam (vt ita dixerim) nam hoc seditionem, & æmulationem solet inter subditos generare, vt notat Alberic. in l. si quis ingenuam §. in ciuilibus ff. de capti. & postlimit. reuer. & ob id omnis partialitas, siue genus secretę diuisionis vitanda est, vt in auth. de mandatis Principum §. oportet vers. deinde in fi. coll. 3. & multa mala partialis ponuntur in Sylua nupt. in parte, est nubendum nu. 121. & infra. 20 *Partialitas vitanda.*

Partialitas autem quæ sit, exprimitur melius quàm alibi in l. 22. tit. 9. par. 2. vbi talis Iudex appellatur *Vandero*, & in l. 4. tit. 17. par. 3. & in l. fi. eod. tit. *Partialitas qua sit.*

Et sic Iudex qui stat ex altera parte dicitur partialis, & ita colligo ex doctrina Bal. in l. eum quæritur in fin. ff. de statut. homin. & per eundem, & Bar. in l. 1. C. si Rector prouinc. & notat melius Spec. in tit. de treg. & pac. vers. quid si quilibet eorum.

Item qui laudat animosè facta Guelphorũ, reputabitur Guelphus, qui verò Gebellinorũ, reputabitur Gebellinus, & sic alteri parti erit suspectus, argum. glo. in cap. statutum §. cum verò in parte non audens de rescrip. lib. 6.

Et plura exempla, quibus significatur partialitas, scribuntur in prãgm. *para las montañas*, condita apud ciuitatem Granatensem folianti quioris impressionis 69.

Ex omnibus tamen supradictis colligitur, non sigillari propriè partialitatem: nisi quãdo ciuitas est diuisa inter partes, vt colligitur ex doctrina Bald. in l. vnic. in princ. C. de caduc. tollen.

Hoc igitur ante omnia probari oportet, vt possit argui Iudex de partialitate; nam sine subiecto non datur qualitas, vt in l. si seruum mihi §. 1. ff. de contrahen. empt. & notat Bal. in l. 2. C. de bon. poss. cont. tab.

Probari autem debet partialitas in specie per casus singulares, & indiuiduos, vt in cap. *Item que el Iuez de Residencia*, infra eod.* Quod est cap. 4. *de los Iuezes de Residencia*, & hodie est l. 11. tit. 7. lib. 3. Recop. * ibi, *E saber la verdad particularmente de cada caso*; non ergo sufficit probatio vnius casus partialitatis, sed plurium requiritur, idque significatur in illis verbis, *De cada caso*; nam cum partialis sit nomen verbale, ex pluribus actibus côtrahitur, & vnus non sufficit, vt in l. 1. §. 1. & ibi glos. ff. de tribu. actio. & notat Bar. in l. seruis legatis ff. de leg. 3. & per Ias. in l. de pupillo §. si quis ipsi prætori, col. 6. ff. de nou. oper. nunc. 21 *De probatione partialitatis.*

Quod ego non negarem, nisi negotium esset tale, in quo tanta ratio adesset in partialitate illius negotij, quanta in pluribus diuersis, argum. tex. & ibi gl. in l. 3. §. negotia ff. de nego. gest.

gest. & vt per Bald. in auth. sed nouo iure C. de seruis fugi. nam pro tam notabili, & perniciosa partialitate, esset quoq; corrector, vt partialis puniendus.

Probatio debet esse specifica.

Probatio autem partialitatis debet esse specifica, sicut & probatio doli, qui debet in indiuiduo probari secundum Bald. in leg. prima, in fine, Codic. de peric. & commo. rei vendi. & exceptio generalis, & obscura nihil prodest: & simulatio in specie probanda est, vt de exceptione notat Bartol. in l. prima, C. de condi. ob cau. & de simulatione Bal. in l. ab Anastasio C. man. & Cœpol. in tractat. de simulat. contract. in 26. præsum. quem sequitur, & corroborat Rebuff. in const. regni Franciæ, in tract. de literis obligatorij art. 1. gl. 9. n. 24. Et citatio debet esse specialis, sm̃ Bar. in l. fi. C. de ãna. excep. & lit. pẽd. debet esse specialis, vt in clem. 2. vt lite penden. & probatio culpæ debet esse specifica: notat Alex. in apostil. ad Barto. in l. si vt certo §. nunc videndũ. ff. commoda. & reprobatio testium debet esse specifica, vt per Card. in clemen. constitutionem §. cæterum de electio. & in l. 1. tit. 4. lib. 3. ordin.* Quæ est l. 2. tit. 8. lib. 4. Recopil.* dum ponit formam probandi reprobationes testium, & plura alia quibus debet esse probatio specialis, per Philipp. Dec. in l. imaginaria ff. de regu. iur. Quibus addenda est probatio partialitatis, quæ debet esse in speciæ, sicut & collusio, vt notat Bonifac. de Vit. in rubr. de collusione in fin. & sicut probatio rerum, vt per Bald. in l. demonstratio ff. de condit. & demonstrat. quem corroborat Thom. in 1. consi. ciuilium consiliorum, & metus probatur in specie, secundum Innoc. in c. cum locũ. de sponsal. & Matth. in dec. 245. Sic & excommunicatio in specie probatur, vt per gl. in c. dilectus de rescrip.

Neque est partialitas appellanda, si iudex se pauperibus beneuolum pręstet, & non diuitibus: nam oportet iudicem, & beneuolum, & protectorem pauperum fore ne iniustè molestiam patiantur: nam erit hoc magna eleemosyna coram Deo, vt notat Bal. in l. illicitas §. ne potentiores ff. de off. præs.

Ob scandalum.

Item si ratione vitandi scandali fauorabilem se populo præstet: nam id fieri aliquando oportet, vt in l. si quis filio §. hi autem omnes ff. de iniusto rupto irritoque. & per Bal. in c. quoniam contra. de prob. in fin. & in l. addictos C. de Episc. audi. & per Felin in c. pastoralis §. quia verò col. 2. de off. del. & Tho. Gram. vot. 12.

Seditiosi puniuntur.

Facta tamen executione ad clamorem populi, & sedato scandalo, debent postea paulatim puniri seditiosi, vt notat Luc. de Pen. in l. 1. C. publicæ letitiæ q. 10. Tho. vot. 19.

Contrahere prohibetur iudex.

Prohibitum quoq; est iudicibus in l. 2. horum mandatorum contractus facere cum subditis, idque in omnibus administratoribus iure communi locum habebat durante officio, vt in l. 1. C. de contract. iudic. & in l. principalibus, & in l. præsidis ff. si cert. pet. & in l. non licet, & in l. officij ff. de contrah. empt. & in l. aufertur §. quod à præside ff. de iur. fisc.

Et iure quoq; regni prohibitum erat in leg. 5. tit. 5. par. 5. & quia ista lex tantum loquitur de commercijs iudicum per se, vel per alios, hodie plus additur, vt nemo ex eorum domesticis ineat contractus, ibi. *O por si ninguno de su compañia*, idemque, & de consiliarijs eorum intelligendũ est notatis per Bald. in l. fin. C. de resc. ven. de quo per Alb. in l. solent. §. non verò ff. de offi. procons.

Aduertendum tamen est, hanc legem loqui in iudicibus temporalibus, vt probant illa verba, *durante su oficio*: nam in iudicibus perpetuis ista prohibitio locum non habet, vt notant DD. in d. l. vna. & est communis opin. secundum Iaso. in in l. principalibus ff. si cert. pet. in 2. limit.* Idem tenet Auiles in cap. 2. prætor. verb. *heredad*, nu. 23. & 24. & Greg. Lopez dicit hoc de consuetudine procedere in l. 5. tit. 5. p. 5. verb. *Adelantado*, & ver. *juez*.*

De iudicibus tẽporalibus.

Ex quo deducitur, quòd cum ista prohibitio loquatur in correctoribus, & eorum officialibus qui omnes debent esse forenses, vt in ca. 4. in eo, quod in iudicibus originarijs, quos *Alcaldes ordinarios* vocauimus, non habebit locum ista prohibitio: & ita colligo ex Io. Fab. in d. l. vna. in suo breuia. & est comm. opin. secundum Ias. vbi supra.* Idem tenet Auiles in d. c. 2. prætor. ver. *heredad*, nu. 20. & 21.*

Item ista prohibitio contractuum prohibetur *por via de mercaderia*, & sic pluralitas actuum prohibetur: nam exigitur consuetudo, vt probant verba illa, *no vsen*: consuetum autem ex pluribus actibus dicitur, etiam Hispano sermone, vt in l. 1. tit. 2. p. 1. & *trato* in vno actu non verificatur, sed in pluribus, vt dixi supra in ver. probari autem & not. Bal. in rub. C. de const. pecun. & est gl. in l. 1. §. 1. ff. de tributo.

Et sic pro vno actu mercantiæ non debet corrector, vel eius officialis puniri pœna huius tex. vt per plura iura comprobat Par. de Put. in trac. syndic. in parte, contrahere c. officiales, & Luc. de Penna in l. apparitores in fi. C. de exacto. tributo. lib. 10.

29 *Corrector non sit aduocatus.*

Prohibitum quoq; est correctoribus, durante officio intra suum territorium aduocationis officio vti, vt probant illa verba, *De los pleytos y causas que dentro del termino de su jurisdicion se trataren.*

Olim autem iure communi non imponebatur necessitas abstinendi ab aduocatione, sed honestum erat iudicibus abstinere ab aduocatione, vt notat Alber. in l. fi. C. de asse. for. & domesticis. Hodie verò non solum honestum, sed necessarium quoque est: nam intentus officio aduocationis impediret seipsum in administranda iustitia. Quo casu salariatus in vno officio non potest etiam in camera consulere: quod videbatur licere ex doctr. Bar. in l. Paul. §. Paulus. ff. de leg. & in l. 1. §. 1. ff. de postuland. hæc tamen doctrina locum non habet in iudice, vel doctore salariato, ex Fel. in rubr. de fid. instr. & ibi allegat Anan. & Ang. & Rom. & ex his confirmatur decisio tex. in l. 6. tit. 18. lib. 2. ordinam. & in l. 3. tit. 19. eo. lib.* Quæ est l. 17. tit. 15. li. 2. Rec. & l. 3. tit. 6. lib. 3. Recop.*

Ius regni.

Iudex non præstet consilium in camera.

Et hanc decisionem, quod iudex non possit esse aduocatus, intellige, neq; in appellationis instantia in ea causa cuius fuit iudex: nam præst. n

do huiuſmodi aduocationem, reſultat præſumptio, quod fauorabilis fuerit ei, in cuius fauorem protulerit ſententiam: & ita notat Paul. in l. quiſquis C. de poſtul.

Iudex gratis quomodo aduocet.

Gratis tamen ne ſua reuocetur ſententia, poteſt adeſſe, & allegare coram appellationis iudice, & eum inſtruere, vt notat Innoc. in c. cum ſpeciali de apell. & Felin. in c. dilectus filius de reſcript. in quarta declaratione, & ſic intelligeré notata per Bal. in rub. C. de pœna iudic. qui male iudi. & eſt bona lex de iure regni, in capite, *Otroſi ordenamos è mãdamos que qualquier juez*, in ordina *del audiencia de Valiadolid*, fol. antiquioris impreſſionis 29. col. 2. & id quoq; confirmatur lege noſtra, ibi, *Pero ſi quiſiere parecer*. Et idem probatur in *pragmatica de los abogados*, folio 50. columu. 2. * Quæ eſt l. 13. titul. 16. libr. 2. Recop.*

Item qui fuit iudex non poteſt eſſe aduocatus, vt ſupra dixi, & idem eſt è contrario ſub præuaricationis pœna, vt eſt tex. in l. 10. tit. 4. p. 3. ibi, *Moſtrarſeya por abogado tortizera.*

24 *Præuaricatio qua dicatur.*

Itaque præuaricationis crimen non ſolum contrahitur partem aduerſam adiuuando prodita cauſa ſua, vt in l. 1. de præuaric. & in §. præuaricator. 2. q. 3. & in l. Athletas §. præuaricator. ff. de poſtulan. ſed etiam iudicando in cauſa, cuius primo fuit aduocatus, & ob id talis iudex dicetur committere proditionem: nam in præuaricatione committitur proditio: de quo verbo fit mentio in cap. clericus diſt. 46. & per Bart. in extrauag. qui ſint rebeles in parte, rebellis. Item qui colludit dicitur proditor ſecundum Ang. & Pau. in d. §. præuaricator. Item appellatur falſarius, vt in l. pen. tit. 16. p. 7. Item qui reuelat conſilium ciuitatis, cuius eſt conſultor, dicitur proditor ſecundùm Ang. in d. §. præuaricator. Item appellatur apoſtata ſecundum Oldrad. conſ. 36. & de vtroque videatur Cœpo. conſi. 39. num. 28 & per Gand. in tit. de falſarijs num. 15. Item reuelans ſecreta partis dicitur præuaricator, de quo per Specul. titu. de aduoc. §. nunc tractemus verſ. cauean. & in l. fi. tit. 6. p. 3.

25 *Proditor quis dicatur.*

Aduocatus teſtis non reuelat.

Nam etiam ſi præſentetur, vt teſtis, & iuret, nõ tenetur reuelare ſecretum quod ſcit vt aduocatus, vt notatur in Sylu. nupt. num. 47. fol. paruo. 102.

Ideó cum præuaricationis crimen ſit grauiſſimum, imponitur pœna mortis, vt in l. fin. tit. 6. par. 3.

Conſulens vtriq. parti non ſemper punitur.

Non tamen indiſtinctè conſulens vtriq; parti eſt præuaricator, quia ſi vna pars oſtenderit iura ſua aduocato, & viſis inſtrumentis ille aduocatus ſpem dederit, patrocininm ſe preſtaturum in illa cauſa, ſi poſtea pars renuerit iuſtũ illi præſtare ſalarium, bene poterit eſſe ex altera parte, ei præſtando patrocinium: & id fieri poteſt ſine vllo crimine, vt notat Paul. in l. fi. ff. de poſtulan. & in l. quiſquis eo. tit.

Item ſi ex alio fundamento preſtat conſilium alteri parti contrarium primo, non eſt præuaricatio, neque quid punibile, vt notat Io. And. in additio. ad Specu. tit. de aduocato. §. nunc tractemus in apoſtul. priuſquam, & notat Paul. in l. fin. ff. de poſtulan. notat Bal. in l. de tutela. C. de in integrum reſtit. & Dec. in l. nemo poteſt ff. de regul. iur.

Quomodo conſulis vtriq. parti.

Item qui conſilium præſtat vtriq; parti, non punitur mortis pœna, dict. l. fin. tit. 6. p. 3. quæ loquitur quando in eadem cauſa vtriquè parti format libellos, vni publicè, alteri ſecreto: nam verba legis ſunt copulatiua, ſcilicet, *ayuda, y conſeja*, nam illa, *y*, coniungit, vt in l. 24. tit. 11. p. 5. & in l. 13. tit. 4. par. 6. & ſic vtrunque debet concurrere, cum ſit lex pœnalis: nec ſufficit conuenire ſecundum quid. arg. text. in l. hoc legatum ff. de legat. 3.

Sed iſto caſu punietur pœna iuris communis, vt in cap. *Otroſi mandamos en las ordenanças de los abogados*, ibi, *eſtablecidas en derecho*. * Quæ eſt l. 17. tit. 16. lib. 2. Recop.* Si enim loqueretur de iure Partitarum, exprimeretur: & ideo iſto caſu habebit locum pœna l. ſciendum ff. de præuaric. & d. c. *Otroſi mandamos.*

Item d. l. fin. tit. 6. par. 3. locum non habet, ſi cauſa in aliqua ſui parte erat finita: nam quilibet cauſæ articulus habet propriam inſtantiam, vt notat Bald. in l. 1. C. de iura. calu. quod corroborat plura allegando Matthæus de Afflict. in deciſion. 346.

Si ergo nouus articulus à primo non dependens oriretur, poſſet quis eſſe aduocatus alteri partis, nec ob id crimen præuaricationis committitur, vt eſt gl. in d. l. fi. ff. de poſtul.

de articulo iam finito.

Tamen contra primum articulum non erit aduocatus, etiam ſi mutetur prima inſtantia appellationis: & ita eſt communis opinio DD. ſuper gl. in d. l. fin. Itaque attento præſenti ſtatu, & articulo cauſæ debet eſſe idem, & inter eaſdem perſonas, vt crimen præuaricationis committatur. argum. text. in l. & an eadem. ff. de excep. rei iud. & probant verba d. l. fin. ti. 6. p. 3. ibi, *A quien ayudò*, & ſic de articulo iam finito: & ibi. *por quiẽ aboga*, & non dicit, *por quien abogò*.

Item pœna d. l. fin. locum habet, quando aduocatus eſt præuaricator committendo, & ſic adiuuando vtrique parti, vt probant illa verba, *Quando en poridad ayuda, y aconſeja a la parte contraria, y paladinamente faze mueſtra que ayuda a la otra*: & ſic quando aduerſario præſtat arma conſulendo, & adiuuando, habet locum pęna: ſecus eſſet ſi permitteret ſe vinci: quia in omittendo locum non habet illa pœna, vt l. athletas §. calumniator ff. de his qui notant. infama multum enim intereſt inter delicta quæ omittendo committuntur, & in faciendo, vt in l. 2. vbi glo. & DD. ff. ad ſillania. Cum ergo cum qualitate, quòd præuaricatio fiat committendo, loquatur illa l. fin. qualitas iſta debet concurrere vt pœna locum habeat ex not. per Io. And. in c. j. de homi. li. 6. & Hypp. in ſing. 187.

Quomodo aduocatus permiſtit ſe vinci.

Quomodo præuaricatio arguitur ex obliuione.

Item d. l. fin. tit. 6. p. 3. loquitur *Quando ayuda falſamente*, & ſic dolus requiritur: aliter enim vera falſitas non committitur, nam & præiudicium tertij conſideratur, iuxta notata in l. damus C. de falſ. Si ergo ex obliuione aduocatus contrarium conſuluerit, vel libellum fecerit, pœna ſupradicta locum non habet: quia propoſitum diſtinguit maleficia; vt in l. verum ff. de furt. & in l. 1. C. ad leg. Cornel. de ſicca. non enim offen-

dis

dit ignorans, vt in l. item apud Labeonem §. si quis virgines ff. de iniur. & in l. si quis ignorans ff. locat. & in l. diuus, & ibi Bar. & Hyppol. ff. ad l. Corn. de sicar. & per Bal. in l. eum qui duas C. de adult.

Et ex longinquitate temporis præsumitur obliuio, vt per Bar. in l. si res obligata ff. de leg. j. quando agitur de pœna vitanda: & sic procedit planè l. peregre ff. de acqui. poss. & sic notat Ias. in §. si quis agens Inst. de act.

De præuaricante publicè. Item d. l. fi. procedit in aduocante secretè alteri parti, in quo præsumitur malitia, vt in l. fin. ff. de rit. nupt. secus si publicè; nam ibi non præsumitur tanta malitia, & habebit locum pœna extra ordinem, de qua in l. penul. tit. 16. par. 7. argum. notatorum per glo. in clem. 1. de cōsan. & affin. in parte, contraxerint.

Item reuelando secreta alteri parti, & non adiuuando committitur tantum falsi crimen, vt l. 2. vol. 1. vers. *Esso mismo*, tit. 7. par. 7. & sic potest intelligi tex. in l. si quis aliquid §. instrumēta ff. de pen.

Per supradicta patet, quando committatur præuaricatio, & cuius sit generis illa, in quam inciderit Iudex proferendo sententiam in illa causa, in qua prius fuit Aduocatus, vt in l. 10. tit. 4. par. 3.

Oldradus. Consulo super omnibus cauendum à præuaricatione, nam Oldradus tristitia cuiusdam criminis præuaricationis obijt, vt notat Paul. in l. 1. C. de aduoc. diuers. iud.

26 *Iudex suā defendit sententiam.* Redeundo igitur ad materiam text. Iudex non debet esse Aduocatus, suam tamen sententiam coram Iudicibus superioribus poterit defendere, & licet regulariter non sit citandus, vt per Innoc. in c. in nostra de procur. & in cap. cum speciali de appell. & per Bal. in l. sancimus C. de iudic. & Abb. & Felyn. in cap. sacro de sentent. excomm. si tamen Iudex superior citat Iudicem inferiorem, qui protulit sententiam, non poterit de illa causa amplius syndicari, ex quo potest sumi cautela ad vitandum syndicatum, vt notat Bald. in l. obseruare §. proficisci * q. 28. ff. de offic. Procons.* Et adde, quod quando Iudex inferior procedit ex officio, est citandus, vt defendat sententiam apud superiorem, vt resoluit Dec. in cap. cum speciali §. porrò nu. 7. & 8. de appel. & Abb. in cap. dilectus filius 26. nu. 6. de rescrip. Sed non video, quod hoc sit in vsu *por que en lugar de citarse el Iuez se da traslado al Fiscal*, vt defendat: & iuxta hoc intelliges la l. 6. tit. 13. lib. 2. Recop.*

SVMMARIA.
Capituli tertij.

1 *Vicem gerentes Correctorum ab ipsis Correctoribus eligendis.*
2 *Vicem gerentes Correctorum sunt Iudices ordinarij.*
3 *Mortuo Correctore durat officium Vicem gerentis.*
4 *Corrector non punit Vicem gerentem.*
5 *Vicem gerentes Correctorum non possunt substituere.*
6 *Negligentia aliquando est dolus.*

CAPVT TERTIVM.

De Vicem gerentibus in officio Correctorum, & eorum potestate. Est hoc cap. 3. super cap. 4.* De los Corregidores, *quæ est l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopil.**

Ex lege quarta horum mandatorum regalium.* Quæ est l. 4. tit. 6. lib. 3. Recop.* colligitur, Vices gerentes Correctorum ab ipsis Correctoribus eligēdos. Quod olim iure communi permissum non erat, nisi in casibus necessitatis, vt in auth. de collat. §. prohibemus coll. 9. & notatur in l. 1. §. huius rei ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & notat Bal. in c. 1. §. si quis decesserit, si de feudo fuerit cōtrouersia, & notat Ang. in auth. de administ. coll. 7. & Alex. in apostill. ad Bar. in l. nemo ff. de duob. reis, & per Ant. Capyc. dec. 151. 1

Et casibus, quibus licebat assumere vicarios, de causis sanguinis non poterant cognoscere, vt in d. §. ad hoc prohibemus, & notat Bar. in l. obseruare ff. de offic. Proconf. & Vicarius, siue Vicem gerens debet esse, vt in auth. de manda. Principum §. festinabis coll. 3. & in l. 1. & 2. de offic. eius cui mand. est iurisd.

Hæc tamen doctrina locum non habebat, si Corrector esset illustris, vel à Rege habebat licentiam ponendi substitutum, vt in l. nullus C. de Senato. lib. 10. & notat Bald. in l. quisquis C. de episcop. & cler. & Paul. in l. mandata ff. de offic. eius cui mand. est iurisd.

Et istam esse veram opinionem de iure communi testatur Rober. Maran. in Spec. aureo in 6. dist. iudicio nu. 18. f. 56.

Imò etiam stante necessitate non licet ponere substitutum, nisi impedimentum modico sit tempore duraturum: si enim speratur duraturum, talis Corrector remouetur, & alius eius loco subrogatur, vt in l. si longius ff. de iudic. & facit quod notat Bart. in l. filius ff. de legationi.

Et quamuis substitutos, & Vicem gerentes olim non licebat habere, tamen Assessores, & Consiliarios habebant Correctores, siue Præsides, vt in d. §. festinabis in princ. & est glo. increpans ponentes substitutos in auth. de defensor. ciuit. §. nulla coll. 3. *Assessores.*

Hodie verò iure regni quilibet Corrector potest ponere substitutos, siue Locumtenentes vt in l. 10. tit. 16. lib. 2. ordin. ibi, *Excepto si le fuere dada* *Ius Regni.*

dad a facultad por nos, especialmente para poner lugar teniente, & idem probatur in l.13. eod. tit. * Quæ est l.6.tit.5.lib.3.Recop. & l.10.& 11.eo. titul.& lib.& l.4.tit.6.lib.3. Recop. * & apertius probatur in ista l.4. ibi, *Saluo que escoja el que el entendiere que le cumple*,& sic hodie in commissionibus correctorum de stylo solet exprimi,qđ ponant locum tenentes.

Vicem gerens est ordinarius.

2 Et ille Locumtenens authoritate regia deputatus á correctore, est iudex ordinarius sicut ipse corrector,vt notat Bart.in l,1.§. 1. in fine ff. quis,& à quo,& Ias.vbi plures refert,in rubri.ff. de officio eius cui mand.est iuris. & Paul. in leg. mandata ff.eo.& Bal.in l.placet C.de pedan.iud. & in l.1.§.a præfectis ff.de lega.3.

Ex quo deducitur,non posse appellari à locũ tenenti ad correctorem,sed ad regem,vt concludunt omnes DD.vbi supra,& Ang.in l. præcipimus C.de appell.& Io.And.in addit.ad Spec.tit. de off.vica.in rub.

Corrector reuocat vicarium.

Reuocare tamen poterit corrector eius vicarium,licèt iurauerit non reuocare Abb.in c. tua nobis de off. vica.

Secundo deducitur,vicem gerentes habere iurisdictionem ordinariam, & merum, & mixtũ imperium, secundùm Paul. & Doctores in d. l. mandata,& notat Bald.in auth. sed nouo iure, C.de seruis fugit. & probatur iure regni in l.18. tit.4.p.3.& notatur in quæstionibus Capp.Tholos.q.97.& idem notat Couarru.in lib.3.resolut. cap.fin.* Licet contrarium teneat Gregor. Lopez in l.2.tit.4.par.3.verbo, *Estos tales*, versicul. Et vicem gerentes,&c. Sed vide latè disputantem Molinam, qui denique huius authoris opinionem tenet lib.1.de maioratib.Hisp.c.25.n.11 cum seq.*

Tertio deducitur, locum tenentes posse causas, tam ciuiles, quàm criminales delegare in casibus de quibus in l.fi.ff.de iud.& in l.a iudice. C.de iudic.& per DD.in c.super quæstionum de offic.delegat.& per Abb. in clericos de offic. vica.

Et iure regni probatur in l.18.tit.4.p.3.

Mortuo correctore durat officium Vicem gerentis.

3 Quarto deducitur,mortuo correctore durare officium horum locum tenentium,ex doctr. Ioa.Fab.in §.item si adhuc instit.manda. licet secus sit in vicarijs Episcoporum,& aliorum prælatorum, & notat Abb.in cap. exirpandæ §. qa verò de præbend.& per DD.in l. mandatum C. mandat. nam licet aliter, & non rationabiliter teneat contra me Couarr.in lib. suæ practic.c.4. num.4. * Vide latè Molin.libr.1.de maioratibus Hisp.c.25.num.7. * Item officium pœnitentiarij Papæ non expirat mortuo Papa,vt est glos.in Clem.ne Romani.§.eo tamen.de electio.de quo per Aug.Bero.in dec.1.

Quinto deducitur, quòd immunitas quæ cõpetit correctori,competit locum tenenti,secundum Bart.in l.si filius ff.de legato.in 2.membro & Bald. in authent. sed nouo iure C. de ser. fugiti.

Sexto deducitur,esse parem iurisdictionem correctorum,& locum tenentium, & quod inter eos est locus præuentioni,vt in l.1.ff. de offi. consu.& notat Ferrar.in sua pract.forma. 2. ibi, Nec non domini vicarij.Et corrector potest qñ cunque voluerit se intromittere, & cognoscere de eadem causa, quia vicarius vel locum tenens est iudex subalternus. Vide Bal.in l.1. ff. de off. consu.vers.extra. Vide Feli.in c.pastoralis,col.1. de offic.ordi.

Corrector nõ punit locũ tenentes.

Septimo deducitur,quòd exceptis certis casibus in his capitibus expressis,corrector non potest vicem gerentem punire: quia par in parem non habet imperium, etiam si per modum syndicationis hoc velit facere corrector, vt notat Ang.in l. pars literarum ff.de iudic. quem sequitur Roder.Suar.in l.post rem,ff.de re iud.f.157. neque enim est corrector iudex competens in causa sui officialis,vt per Bartol. in l. si quis.§. si quos,ff.de pœnis,& per Ias & DD.in l.qui iurisdictioni ff.de iuris.omn.iud. & per Paris de Put. in tract.syndic.in parte,potestas. 4

Octauo deducitur,quòd si corrector causam delegauerit, & appelletur à delegato, si corrector sit absens, poterit locum tenens de causa appellationis cognoscere,vt notat Abb. loquendo in Episcopo, in capit. dilecti filij. de appell.

Obreptio.

Nono deducitur, sic puniendam obreptioné factam locum tenenti,sicut factã ipsi correctori vt per plura notat Hyppo.in l.si quis obrepserit. ff. de falf.

Honor vicem gerentis.

Decimo deducitur, quòd idem honor debetur locum tenenti,sicut correctori: quod per plura iura probat Felin.in c.cum olim magister. de offic.dele. ex quo plures illationes facit Philipp. Franc.in cap.grandi.de supplen.negli.præla.lib.6 & Cass.in catal.glor.mundi in consider.39. Et ideo resistentia quæ fit vicem gerenti punitur, sicut illa quæ fit correctori,vt in l.5.tit. 12.lib.8. ord. * Quæ est l.2.in fi.tit.22. lib. 8. Recop. ibi, *Contra algunos de los que anduuieren por ellos*,* & idem qui patitur resistentiam, est competens iudex ad puniendum eam,vt in l.14. tit.2. lib.7. ordinamentor. * Quæ est l.7.titul.1.lib.7.Recopil.*

Resistentia.

Vndecimo deducitur, quòd sicut curiæ seruitores, putà *Alguaziles,y porteros*, possunt puniti à correctore,qui eos proposuit,vt notat Faber.in l.fin.C.de officio præfec. vrbis eod. modo possunt puniri á locum tenente, licet eos ad libitum non posset amouere,vt notat Fab. in l.1. C.de offic.præfec.August. & notant DD. in l.2. C.de sportu.& est tex.in authen.de defensor.ciuit.§.iusiurandum,collat.3. & notat Put. in tractat. syndic.in cap.in officijs. & videatur in proposito Cassan.in consuet.Burg.rubr. 1. §. 7. sub num.35.

Vicarius nõ ponat aliũ.

Duodecimo deducitur,quod personis correctorum tantummodó datur facultas ponendi,& nominandi loco sui vicem gerentes: non tamen ipsi vicem gerenti, nam sic posset ad infinitum procedi, quod vitandum est,vt in c.cum aliquibus.de rescrip. lib.6. Sic nominatim notat Rebuff.in l.vna.C.de sent.quæ pro eo quod interest 1.not.in præfat.n.19.f.13. 5

Item vicarius non potest alium vicarium ponere,vt notat Abb.in c.tua.de offi.vica. & Bald. in l.1.§.à præfect.ff.de leg.3.& est tex.in cap.clericos de offic.vica. & glo.in cap.1.eodem titulo

lib.

lib.6.& Bald.in l.aliquando.ff.de offi.proconf.& not.Rob.in Spec.aur.in 5.dist.iudic. num.22. & Capi.dec.151.

Quod limita,nisi quando esset consuetudo in contrarium,vt notat Syluestri.in parte,vicarius, & in qq.Capp.Thol.q.36.& per Card. in clem. 1.quæst.19. de off.vic.

Secundò limita,nisi vicarius haberet potestatem ponendi alium,vt nota Rot.in antiquis dec. 381.Capp.Thol.q.97.

Tertiò limita, nisi substitutus poneretur ex causa infirmitatis,vel ex alia parum duratura, secundum Abb.in d.c.clericos, & Bald.in d.leg. aliquando, & per Put.in tract.synd.in parte,substitutus,c. an substitutus, & loquendo in iudicibus ordinarijs ita deciditur in l.5.tit.15.lib.2.ordin. * Quæ est l.4.tit.9.lib.3.nouæ Recop.* Substituti tamen officialium, & familiarium regis non gaudent priuilegio fori,vt in pragmatica de Valladolid,anno 1428.fol. 20. * Neque inuenio in pragmaticis, neque in Recopilat. sed forsan est l.1.titul.20. lib.5.Recopilat. & l.2. in capit.8. ibidem.*

Qui iudices non possunt ponere alios

Multi tamen possunt per se officia exercere, qui minimè possunt loco sui ponere substitutos: vt sunt iudices *de la Hermãdad*,vt in l.1.*del quaderno de la hermandad*.ibi. *Y sean por si mismos los dichos officios.* * Quæ est l.1.tit.13.lib.8.Rec.ibi *Y mandamos*: * facit tex.in c.1.de off.ord.lib.6.& Capi.dec.27.n.34.

Item iudices nobilium,quos fidalgos appellamus, vt in l.30.ti.4.lib.2.ord.* Quæ est l.1.tit.11 lib.2.Recop.*

Item iudices appellationum,vt in l.fin.titul.4. eodem lib.2.ordinam. * Quæ est l.7.tit.18.lib.4. Recop.*

Item Rectores populorum, & nisi per se regant,non gaudent salario,vt in l.16.& 19.titu.2. lib.7.ordinam.* Quæ est l.6 tit.3.lib.7.Recopil. sed melior l.4.in fi.& melior l.18. & 19. eodem tit.& ll.Et vide Azeu.in l.1.tit.9 lib.3. Recop.n. 16.& in l.4.tit.9.eo.lib.num.2.& 3. Salaria verò ista sunt consueta, de quib. in auth. de defensor. ciu.§.quia verò.coll.3.

Iurados.

Item rectores, quos *Iurados* appellamus, non possunt ponere substitutos, vt in pragmatica apud ciuitatem Granatæ,fol.mihi.59. * Quæ nõ inuenitur in Rec. sed continetur in generalitate legum præcedentium.*

Adelantados.

Item *Adelantados*,qui latinè præsides vocantur,vt in l.1.tit.13.lib.2.ord. * Quæ est l.1.tit.4. li.3.Rec.ibi *Siruan por si.* *

Merino.

Item locum tenentes de merinos, vt in l. 6. in fin. titul.13.lib.2.ordin. * Quæ est l.17.tit.4. lib. 3.Recop. ibi, *Y assi mismo les mandamos, y prohibimos,&c.* * Nisi sit alguazelus maior regni,vt in l.2.ti.14.li.2.ord.& in l.3.eo.ti.quæ est l.1.& 2.ti. 23.lib.4.Recop.

Tabellio.

Item tabelliones non possunt ponere substitutos,quia eorum videtur personarum electa industria,secundum Bal.in l.vna.§.ne autem. C.de cadu.tollen.& in l.1.tit.18.lib.2. ordin. & in curijs Vallisoleti, anno 1523.petitione 79. & apud Toletum,anno 1525.cap.35.* Quæ est l.6. titu. 2.lib.7.Recop.& l.29.tit.25.lib.4.Recop. & sunt modò duæ nouæ pragmaticæ *de 17. de Enero, y de 14. de Iunio*, anno 1590. quas vide quia loquuntur *en escriuanos*.*

Corrector an deleget executionē.

Corrector ergo per se, aut per vicarium potest officium exercere, delegationem verò particularem commissam correctori, non exequitur vicem gerens,nisi aliud sit expressum: putà quia dicitur, *Y à vuestro lugar teniente*: Nam hoc non expresso, ipse non exequitur, vt notat Io.Rebuff.in l.ex eo.C.de agen.in rebus li.12. & videtur tex.in auth. vt nulli iudic. §. & hoc verò. coll.9 notat Paris de Put.in tract.synd. cap. an substitutus. num. 8. Hoc maximè verum est quando fuit dictum, *Confiando de vos*: nam ex hoc videtur electa industria personæ, vt probat Aymo.in 2.p.conf.303.

Item corrector insufficientes non eliget vicẽ gerentes. Sunt autem insufficientes obscuri, viles,infimi,& imperiti, de quibus loquitur glo.in auth.de defensor.ciui.in princi.collat.3. debent enim honesti esse,honestate seculi,de qua loquitur glo in parte, honestior in d. auth. & conuenientes qualitates enumerat tex.in l.18.ti.19.p.2. & l.3.tit.4.p.3.

Item iudex,aut executor vicinus loci est insufficiens, vt in isto capite.ibi, *Vezinos ni naturales.* * Quæ est l.4.ti.6.li.3. Rec.*

Vicinus.

Dicitur autem vicinus, qui maiori parte anni domicilium habuerit, vt in l. cum delanionis, §. Sabinus ff.de fund.instru.& notat Barto.in l.1.§. 2.de line.agnosce.& in l.1.§.1.ff. de his qui deiece.vel effude.& notat Oldrad.conf.102.& gloss. in clem.causam, in verb. communiter, de elect. & Bald.in l.fi quis ad declinandam,nu.26. C.de Episc.& cler.

Naturalis.

Naturalis autem dicitur,qui decem annis pro ximioribus ibidem demoratus est, licet non ibi natus fuerit,vt in l.2.tit.24. in ver. *La dezena*, in 4.p.Quis dicatur naturalis,vel vicinus, aut originarius per Boer.in dec.13.per totum.

Ad tempus

Vicinus autem, vel naturalis ad modicum tempus ex causa absentiæ, vel simili potest admitti,vt in l.nullus apparitor, C.de apparito. præfecti annonæ,lib.12.vbi notat Plat. & Oldr. conf. 102.& Paris de Put.in tract.synd. in parte substitutus,c.an substitutus,n.3. & plures alios allegãdo,ita concludit Matth.in const.reg.Sici.rub.60 lib.1.sub n.10.

Item tempore pestis,quo non reperiuntur forenses,qui assistant in officijs, admittentur vicini,& naturales,vt notant Io.de Rip.in tract.de peste,p.1.§.paruo.32.col.2.

Item,volente populo,naturales, & vicini admittendi sunt,quia per expressum consensum tollitur suspicio: sed hoc apud me non est sine dubio,cum littera dicat, *Sin nuestra licencia*:cum ea enim admitti possunt,vt est gl.in l.hi qui in prouincia.ff.ex quib.cau.maio.

Affines.

Item consanguinei, & affines non sunt sufficientes: ista autem consanguinitas computatur non secundum ius canonicum,sed ciuile, vt notat Bald.in l.fi.C.de successo.edict. & quæ nunc est,non quæ fuit,vt in l.ei qui.§.affines, ff. de postulan.

Item insufficiens dicitur locum tenens,non exa-

examinatus,secundum formam ca. 8. in curijs Vallisoleti.ann.1542. * Quæ est l.11.tit.5.lib.3. Recop. *

Item qui per decennium no studuerit,est insufficiens,vt pragmat. de Barcelona,ano.1493. * fol.antiquioris impressionis 57. * Quæ est l. 2. tit.9.lib.3.Recop. * & salubris est illa decisio, si vigeret in obseruantia:nam expertis sunt committenda officia,vt io l.fi.C.de suscepto. & lib. 10.& quando locum tenens est literatus,corrector potest esse illiteratus, vt notat Ang.in authen.de iudic.in princ.coll.6.

Ratio danda pro officiali.

Corrector autem pro locum tenente, & alguazelo tenetur,vel rationem reddere,vel eum exhibere, & ita notat Bart.per text.ibi in l.post depositam C. de assesso. & in l.1. §. familiæ, & ibi Paul.& Ang.ff.de pub.& vectig.& Roman. cons.12.& 15.& Paris de Put.in tracta.synd.in parte,familiari,& Ange.in l.2.ff.vi bonorum rapto,& elegantissimè per Socci. in 1.par.consil.107.& per Hyppol. in rubr. ff.de fideiussor. num.182.

Et in quantum litera dicit, *Satisfazer*, loquitur quando agitur ad satisfactionem pecuniariam: pœnas autem corporales pro his pati non debet argumen.glo.in cap.cum homo.23. quæst.5.& per Felin.in cap.2.de proba.& notat glos.in l.obseruare.§.proficisci, ff.de offic. proconsul.

6 *Aliquando negligentia est dolus.*

Et quamuis litera text. dicat, *Hizieren*, tamen idem dicendum est si neglexerint: nam iudicum negligentia dolus est,vt in l. fideiusso. ff.manda. & in l.dolus.co.ti.& in l.magna.ff.de verbor.sign.notat Bart.in l.Tirium,aut Mæuiū ff.de admin.tuto. Imò propter negligentiam remouetur iudex,vt l.1.§.quies,ff.de offic.præf. vrbis notat Ang.in l. omnibus C. de sportulis, per Dec.in l.pen.C.de pact.facit text.in l.fin.ff. vbi pupi.educa.debeat,& l.fi.C.de admin.tuto. & per Rom.cons.80.& 418.

Et talis culpa punienda est,ac si esset in faciēdo,vt in l.mancipia,C.de seruis fugit. & in l. si quis in conscribendo, C.de pact. & notat Paris de Put.in tracta.syndic.in parte,negligentia, & facit nam & Seruius, §.fina.ff.de neg.gest.

Exhibitio autem officialis liberat correctorem,etiam post condemnationem ante executionem sententiæ, & ferè in proprio casu notat Alexand.in apostill.ad Bartol.in l.si cum exhibuissent, §. si plures,ff.de damn.infect.in parte, si plures.

Ex supradictis patet summatim de potestate locum tenentium, & qualiter pro his correctores qui eos præponunt,teneantur.

SVMMARIA.
Capituli quarti.

1 *Hispania non recognoscit Imperatorem.*
2 *Aedificia capta in bello non efficiuntur capiētis iure Hispano.*
3 *Ciuitates aut villæ non possunt ædificari sine regia licentia.*
4 *Ciuitas an habeat terminos.*
5 *Rex Castellæ maius ius habet in regno, quàm Imperator in imperio.*
6 *Termini locorum quando præsumantur dominorum.*
7 *Dominus an diuidat terminos.*
8 *Ex possessione dominium non probatur.*
9 *Tierras baldias quæ dicantur.*
10 *In conseruatione terminorum publica vertitur vtilitas.*
11 *Contra spoliatum an admittatur exceptio dominy.*
12 *Lex Toleti circa terminos habet locum in spolio præsumpto.*
13 *Lex Toleti dicitur fauorabilis conciliis.*
14 *A sententia momentaneæ possessionis quando liceat appellare.*
15 *In interdicto vti possidetis habet locum exceptio dominij.*
16 *In summarijs non habet locum repulsa testium.*
17 *Lex Toleti non habet locum contra Ecclesias.*
18 *In possessorijs habet locum in integrum restitutio.*
19 *Limites terminorum qualiter probentur.*
20 *In antiquis dominium probatur per famam.*
21 *An valeat conuentio de perpetua communione terminorum.*
22 *Ius herbagij potest adquiri in alieno territorio.*
23 *Compromissum an præsumatur si ostenditur sententia arbitraria.*
24 *Mandatum non præsumitur ex diuturnitate temporis.*
25 *Vsus terminorum ad quos pertineat.*
26 *In consuetudinibus non habet locum extensio de similibus ad similia.*
27 *Ius pascendi in alieno territorio intelligitur si superabundet.*
28 *Scindentes ligna in alieno territorio, tenētur in foro conscientiæ.*
29 *Ciuis dicitur filius ciuitatis.*
30 *Causa an dicatur criminalis quando pœna iudici applicatur.*
31 *An ius pastus cum vno vicino ventiletur.*
32 *Verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus.*
33 *Thesaurus cui pertineat.*
34 *In alienatione rei Ecclesiasticæ tria requiruntur.*
35 *Intellectus ad cap.1.de reb. Eccl. non alienandis lib.6.*
36 *In permutatione rer. Eccl. non requiritur eadē Solemnitas quæ in alienatione.*
37 *Declaratio extrauagantis Pauli Veneti incipit. Ambitiose. circa alienationem rerum Ecclesiæ.*
38 *Quid operetur licentia Romani Pontificis.*
39 *In facto antiquo præsumitur solennitas necessaria.*
40 *Consuetudo contra Paulinam an valeat.*
41 *Vtilitas in Ecclesia quando præsumitur.*
42 *Vtilitas consideratur in futurum.*
43 *Visitatio terminorum non potest fieri per substitutum.*
44 *Pœna non visitandi terminos non extenditur*

ad

CAPVT QVARTVM.

In capit. 6. mandatorum de visitatione limitum, & de iure terminorum Quæ est l. 6. tit. 6. lib. 3. Recop. & videatur l. 3. cum sequent. titul. 7. libr. 7. Recop.**

Ræmitto pro clariori expositione eorum, quæ inferius dicẽda sunt, quod olim per orbem ex collatione ædificantium factæ sunt ciuitates, & castra, aut villæ, vt notat gloss. in l. ex hoc iure. in parte collata. ff. de iusti. & iure. & sic omnes prouintiæ erant sub naturali dominio imperatoris, excepta Hispania, quæ non recognoscit imperatorem, vt in lege ex hoc iure ff. de iusti. & iure: quod sub num. 3. notat ibi Bald. & dixi supra in cap. 1. Imò rex Hispaniæ dicitur possidere regnum, tanquam res captas in bello: & omnis terra regnorum Castellæ est propria vniuersaliter ipsius regis Castellæ, qui postea suis legibus distribuit eam in singularia dominia, vt inferius dicam. ipse tamen a principio calcauit terram, & propriã fecit, vt colligitur ex Bald. in l. 1. C. de emancip. libero. sub num. 13. & ob id terra regni Hispaniæ appellatur sua propria, vt in l. 1. ti. 11. p. 2. & in l. 1. & 2. ti. 25. p. 4. & regnum dicitur regia hæreditas, vt l. 8. & 9. ti. 1. p. 2.

Et licet iure gentium ciuitates, & villæ poterant ædificari absque authoritate superioris, vt notat Bald. in d. l. ex hoc iure. in 5. opposi. sub num. 13.

1 *Hispana ædificatio.* Hispanis autem sine Regia licentia non licebat ædificare, & villam de nouo facere, vt ex multis priuilegijs, & licẽtijs ad id datis quis poterit videre: sed neque appellari ciuitas, aut villa potest sine d. regia licentia: & idem notat gl. Gregoriana. in l. 7. titu. 20. p. 3. vt colligitur ex * l. 3. & 4. tit. 8. lib. 2. ordinam. * Quæ est l. 10. tit. 15. lib. 2. Recop. ibi, *Por la carta por donde nos mandaremos, &c.* Et iterum ibi, *Por la carta por donde nos hizieremos:* * neque dici conciliũ, secundum Innocen. in c. dilecta. de excessi. prælа. nu. 3. Et inter alia fortalitia, vel domus priuilegiatas fortes ædificare nullo modo licebat, nec hodie licet, vt in l. 7. tit. 7. lib. 4. ordinamen. quocunque solo, siue Regali, siue Ecclesiæ fuerint ædificatæ: sed neque castra vetera inhabitata non sunt ædificanda, secundum Bald. in l. 1. §. in initio, ff de officio præfect. vrbis colum. 2. & Capit. dec. 27. in fine. Itaque nullum ædificium etiam ad ciuitatem, vel villam sine licentia superioris fieri potest, secundum Bald. de pace Constan. colum. 4. §. 1. in vers. quæro, quid si ex pluribus. *Aedificia.*

2 *Fortalitia.* Nam fortalitia, & ciuitates, aut villę captæ ab infidelibus, non efficiuntur capientis iure Hispano, sed ad Regem pertinent: cætera verò ad capientes, vt in l. 19 titu. 28. p. 3. & ob id in solo antiquo sui Regni Rex Hispaniæ non permittit hæc Castella, vel ædificia fieri sine eius licentia, vt fiant sine æmulatione: & maximè in limitrofis, vt in l. quoties C. de fiun. lim. libr. 11. & quia propria Regis hæreditas Castella sunt, vt in l. 21. tit. 13. par. 2. & in l. 1. titul. 17. & l. 1. ti. 18. ea. part.

3 *Diuisio terrarũ vt in num. 3.* Et quod diuisio terrarum fuerit facta Regia authoritate Regum Castellæ, nec terræ fuerint occupantibus concessæ, ex pluribus legibus huius Regni colligitur, & primo ex l. 12. tit. 1. p. 2. ibi, *De los Reyes que les dieron primeramente el señorio de la tierra:* & in l. 51. tit. 18. p. 3. & ibi, *Assi como en heredamiento:* & ex his duabus legibus patet Regem Castellæ dare ciuitates, vel villas, aut terras cum iurisdictione & imperio, vel sine iurisdictione. Et sicut de iure communi Princeps habet fundatam suam intentionẽ circa terminos suæ iurisdictionis intra Regnũ, vt in cap. 1. §. iudices, & in §. ad hoc de pace iuram. firm. & est glos. in clem. pastoralis in verb. districtu. de re iud. & notatur in l. deprecatio. ff. ad l. Rhodi. de iactu. & in l. bene à Zenone C. de quadrie. præscr. ita ciuitas habet fundatam suã intentionem intra terminos sui districtus, vt l. 1. §. cum vrbem, ff. de offic. præfect. vrbis & facit l. 9. tit. 14. lib. 3. ord. & l. 10. tit. 3. lib. 7. ord. * Quę non inuenitur in Recop. * videatur Socci. in l. 1. ff. de acquir. poss. & cons. 28. vol. 3. & Pau. consil. 250. & glos. in l. 7. tit. 20. p. 3. & quod sine licentia Regia populi nõ possint fieri, probat tex. in l. 3. tit. 8. lib. 2. ordinam. in princ. * Quæ est d. l. 10. tit. 15. lib. 2. Recop. in princ. * Et isti donatarij in vtroq; casu possunt habere vassallos, & in iurisdictionali donatione de se patet, vt in d. l. 12. & in l. 1. & 2. tit. 25. par. 4. In donatario verò, cui tantum data est terra, patet: nam illam potest dare in feudum & sic habere vassallos, vt in l. 68. ti. 18. p. 3. & per tot. 26. p. 4. *

Item potest authoritate iudicis habere vassallos glebæ ascriptos, de cuius forma fit mentio in l. 89. tit. 18. p. 3. & illa est aurea in sua decisione: & concordat. l. 4. ti. 25. p. 5. & in l. 1. in fi. eo. tit. & hoc quando particularibus personis facta est donatio terrarum.

Si vero dabantur à rege in ædificationem ciuitatis, aut villæ, si totus ager assignatus est, appellatur terminus illius ciuitatis, aut villæ: nam rex Castellæ tantum potest diuidere prouincias *Rex assignat terminos.*

&

& terminos assignare, vt in l.2.tit.1.part.2. ibi, *E solo es otrosi poderoso de partir los terminos de las prouincias y de las villas*. Imò non solum rex agros eremos in terminos ciuitatis, aut villis rex potest assignare, sed etiam si sint aliqui populi ædificati: nam cedunt deinde in vicos ciuitatum, aut villarum, vt elegantissime probatur in d. leg. 3. titul. 8. libr. 2. ordinam. ibi. *E les dieremos heredamientos de terminc poblado*. * Quæ est d.l.10.tit.15.lib.2.Recopil. * nam hæc populata intra terminos villæ, aut ciuitati assignatos, sunt ipsius villæ, aut ciuitatis, sicut & solum in quo sunt ædificata: & id apertissimè est decisum in l.2.ti.1.lib.3.ordi. * Hodie est l.1.ti.5.libr.7.Recop. * & iure gentium hæc assignatio introducta est, vt in l.2.tit.1.par.1.

Agri intra ciuitatum termino. Et ex hoc sequitur, quod omnes agri, qui sunt intra terminos ciuitatibus, aut villis assignatos, constito prius de assignatione regia, pertinent in communi ad vicinos tam præsentes, quàm futuros ipsius ciuitatis: nam ciuitas, aut villa præsumitur quod perpetuo duret, vt in l. an vsus fructus ff. de vsufruct. & quemadmo. quis vta. & qui nascuntur, & qui de nouo veniunt, idem est concilium, vt in l.proponebatur, ff.de iudici, & dicti termini omnibus dati videntur in communem ciuium vtilitatem: & non dicuntur termini singulorū, sed vniuersitatis: & non singulorum repræsentantium vniuersitatem eo tempore quo facta fuit assignatio, sed posteriorum, quia isti videntur terminos illos nomine vniuersitatis habere ab illo rege: qui primo assignauit, vt in simili probat text. in l.2. ff.de interdic. & relega. & in l.si arrogator. §.sed an impuberi. ff.de adoptio & in l.emancipatum, ff.de senato. & hac ratione vicini non possunt alienare hos terminos in præiudicium successorum, argum. text. in l.nihil §. omnibus ff.de legato 1. & loquendo in rege, ita notat Paul. in consi.74.

4 *Ciuitas an habeat terminos.* Dixi autem constito de assignatione: nam ciuitas, villa, aut castrum nullum habent à iure communi territorium assignatum: nisi quantum ex priuilegio regis, vel ex consuetudine immemoriali repertatur assignatum. Quod nullo modo præsumitur nisi probetur, cum hoc in facto consistat: & ista est singularis doctrina Innoce. in cap.cum ad sedem. de restitu. spolia. quem sequitur Bald. in l.1.sub nume.12. C.de emancipa.libero. & Anchar. in consi.142. in princ. & notat Roder. Suar. in alleg.7. in versicul. optime. & allegans territorium, probare debet illud, vt notat Bald. in l.1.§.in initio. ff.de offic.præf.vrbis, column.2. Et qui locum allegat, probare & designare debet illum: vt per Bald. in cap.auditis column.2.de præscript. nu. 2. imò & priuilegium terminorum debet continere certos limites, vt in l.2.tit.18. par.3. & quod pascua terminorum sunt dominorum notat Bertrand. 1.volum. consil.37. vbi Paul. in 2. par. consi.56. & Caro. Rui. consi.175. Videatur Ioa. de Amic.consi.8.num.55. qui etiam dicit quod pascua sunt principis: & vide Aymon. 1. volu. consi.4.nu.7. vbi dicit quod habens ius pascendi, tollit plantas propria authoritate. Vide Hyppol.consi.80. De consuetudine totius mundi, herba terminorum pertinet ad vicinos populorum, vt per Petrum Anribo. in tract. de mune. §.1.num.163.

Et constito de assignatione terminorum à rege facta, vel à immemoriali consuetudine admissa: illi termini appellantur dos prora ciuitatis, aut villæ, vt nota Innoc. in d.loco, & hoc genus dotis est vltra expressas & bene congestas per Baldum Nouellum in tract. de dote, in princ.

Assignare terminos. Et quia assignare terminos, & prouintias diuidere ad eum tantum pertinet, qui posset super iurisdictione statuere: vt per plura probat Soc.p.1.cons.86.in prin.

Sequitur ex hoc quod cum solus rex sit fons iurisdictionis, vt dixi supra cap.primo, & ab eo tantum, vel à immemoriali consuetudine possit iurisdictio haberi, ab eisdem possunt termini ciuitatum, aut villarum haberi, vt in d.l.2.ti.1. p.2. & non solum in mari, sed in terra quoque habentur & in mari termini: vt probat Bald. in l.pen.C.de insti.& subst. & in rubr. ff.de rerum diui. col.3.

Terra dimissa. Reges tamen Castellæ in nonnullis expressū habent, ad quos pertineat iure proprietatis solum & terra, non exquisito aliunde priuilegio, vt est videre in leg.28.parti.3. vbi insulæ maris pertinent ad primos vicinos, siue populatores, & debent has insulas possidere iure proprio, sub iurisdictione tamen illius regis, cui subsunt tales insulæ, vt in l. insulæ, & ibi communiter DD. ff.de iudici. & sic non totius Regni, sed insularum tantummodo solum occupanti conceditur, & ille casus specialis facit regulam in contrarium.

Insula. Insulæ tamen riuorum aliquando pertinent ad eos cuius prædijs adherent, vt in §.insula. insti.de rerum diui. & in l.26.titul. 28.p.3.

Aliquando concilium loci in cuius territorio inuenta est insula, potest eam vendicare, ex notatis per Stephan. Bertrand. in secunda part. consi.58.

Occupata in bello. Item acquisita ab hostibus fiunt conquirentis, vel expugnantis eos, exceptis villis, aut castris: quia hæc ad regem Castellæ pertinent, vt in l.19.tit.28.parti.3. & de reliquis extra villas & castra, debet rex habere quintam partem, vt in l.7.ti.26.parti.2.

Fontes. Item fontes, plateæ, domus conciliorum, vbi congregantur homines in publica contione, arenalia, exitus, viæ, montes, & desensæ & similia sunt conciliorum ita vt omnes vicini, & populatores illius loci possunt vti mera facultate in percipiendis commodis illorum locorum, & iste appellatur vsus publicus; quia solis hominibus competit, vt notat Ioan. de Rip. in l.quominus, ff. de flumi.num.6. Et respectu pastuum dicuntur, *terminos abiertos*, vt in l.6.tit.6.foro.ll. lib.4.

Vicini autem aliorum locorum his commodis vti non possunt, vt in l.4.titul.28. par.3. ista tamen loca, & termini, quibus homines illius ciuitatis, aut villæ vsi sunt, debent esse ab antiquo deputata, in communem vsum illorum vi ci-

cinorum, vt quando terminus assignatur à rege, vt in d.l.2.titu.1.p.2.nam designari debent, vt probant verba illius l.4. ibi *que son establecidos, y otorgados para pro cumunal*. Quod debet de necessariò intelligi ab habente potestatem quæ tantum apud regem consistit, vel ex immemoriali consuetudine, & idem notat gloss. Gregoriana in l.9.tit.28.p.3. Et huiusmodi limitatio & designatio operatur, ne vicini aliorum locorum dictis termini vtantur, vt in l. in agris ff.de aquir.rer.domi. & concludit Socc.in 1.p.consi.127.

Constito igitur de limitatione terminorum, multa in praxim commodissima deducuntur. Primò deducitur, quod ciuitas, aut villa habens territorium limitatum ab antiquo, habet intentionem fundatam ad omnes agros, & terras, quæ sunt intra illud territorium, vt illa omnia præsumantur de termino dictæ ciuitatis, aut villæ tam in toto, quàm in parte ad vtendum his in communem vtilitatem vicinorum illius ciuitatis, aut villæ: & ita colligitur ex Io.Fab.in l.cunctos populos. in vers. sed ne potest. C. de sum. Trinitat.& fide Cathol.quem sequitur Cassan. in consuet.Burgund.rubr. 9. §. 4. & per Oldra. consi.121.Et licet in aliqua ciuitate & eius terminis habeat quis terras, non ob id probatur terminus illius loci, vbi demoratur, vt notat eleganter Corneus in 1. volum.consi.171. videtur in hac.

Ciuitas præsumitur possidere terminos. Et ciuitas, aut villa non tantùm fundat intentionem suam quoad dominium illarum terrarum, sed etiam quod sit in possessione illarum, tanquam possideat caput cum pertinentijs eius, & sic populus præsumitur possidere terminos adiacentes ciuitati, aut villæ, sicut possidet ipsam ciuitatem, aut villam, & ita notat elegantissime Paul.de Castro in consil.suis antiquioris impressionis, consi.159.incipit, in causa quæ vertitur: & idem notat in l.1.ff. de acquire. possess. & ibi dicit, quod terræ, quamuis inculta, & zeruidæ, non conceduntur occupanti, sed pertinent ad eam ciuitatem, vel villam, in cuius territorio sunt sitæ: & eius doctrina colligitur, quod si ciuitas, aut villa non habet territorium designatum: illæ terræ præsumuntur regis, aut dñi illius, qui iurisdictionem habet in loco illo, vt notat glo.Grego.in l.7.tit.20.p.3.& dixi supra in principio huius capitis, vt terræ, & agri omnes huius regni Castellæ præsumantur ipsi domini Regis Castellæ. Itaque si huiusmodi terræ sunt vacantes, bona vacantia fisci sunt: & sic ad regem pertinent, antequam alicui concedantur. Nec facit eas suas quicunq; occupauerit siue persona particularis sit, siue ciuitas, aut alia quælibet vniuersitas, & ita notat Bal.in rub. de præscr.sub nu.6.imò sunt regis Castellæ, qui ab antiquissimis temporibus habet regnum Castellæ limitatum.

Terra zerbida. Et licet Aretius in l.1.col.2.ff.de acquir.poss. teneat contra Paulum, & in consil. 15. dicendo quod terræ zerbidæ non videntur concessæ in concessione curtis facta ab imperatore, quia non præsumuntur tales huiusmodi terræ imperatoris.

Eius dictum fortè posset procedere in imperatore, qui dominus est totius orbis quoad protectionem, nec fundat intentionē suam in fundis particularibus qui fuerunt à principio diuisi & limitati: saltim in Romanis agris, vt dicit glo.in l.principi ff.de aqu.plu.arce. *Rex Castellæ maius habet ius quā imperator.*

Secus verò est in rege Castellæ, qui maius ius habet in regno suo, quam imperator in imperio, vt decidit elegans text.in l.8.titu.1.par.2. & dixi supra in cap.1. & ideò facta donatione à rege alicuius loci, etiam hæreditarias terras regis proprias videtur donare, si intra locum sunt, vt probatur in l.2.in fin.titu.9.lib.5. ordi.* Quæ est l.1.in fin.tit.10.lib.5. Recopi. * Locus autem dicitur cum suis pertinentijs, vt in capi. cum ad sedem.& ibi DD.de restit.spoliat. & in cap.cum Berthold.de re iudic.Si verò extra locum cum limitatione terminorum ipsum locū sequuntur, tanquam accessorium sequatur naturam principalis, & omnia eiusdem iuris censeantur, vt in l.si conuenerit §.si nuda ff.de pig. act.& gl.in c.quo iure dist.8.

zerbida terra. Patet ergo, quod antequam constet de limitatione terminorum alicuius ciuitatis, aut villæ, omnes terræ, siue sint zerbidæ, & incultæ, siue montuosæ, præsumuntur esse regis Castellæ: & has terras vulgus Hispanus appellat, *tierras realengas*: & ita debet intelligi doctr.Iass. in l.rem quæ nobis sub num.32.ff.de aqui. possess. Postquam verò constat de limitatione terminorum ciuitatis, aut villæ, illud quod est intra fines illius ciuitatis aut villæ, præsumitur esse illius, cuius sunt fines, vt concludit Bald. apertè in rub.C.de contrah.emp. in vers. vigesimosecundo quæro per tex.in l.res sacra §.nn. ff.de contrah.emp.

Nam qui fundat se in toto territorio, fundat se in qualibet parte territorij: quia quod iuris est de toto quoad totum, idem est de parte quoad partem, vt in l.quæ de tota.ff.de reiuendicat.

Et in casu isto venit practicanda doctrina Hostiens.in capit. si diligenti.de præscript. vbi dicit, quod communitas, & domini temporales fundant intentionem suam de iure communi, quoad res sitas intra limites territorij: quam doctrinam sic intelligit Socc. in 1.par.consi.86. num.6.

Exponitur Bal. dict. Nam ista doctr. Hosti. quoad terras inclusas intra terminos designatos, procedit, quando constat de designatione ex priuilegio, vel ex consuetudine immemoriali: & in isto sensu potest intelligi quod notat Bald.in cap. 1.de feudo Mar.vbi dicit, Cuius est ciuitas Senarum? Respondi, Senensium, & non Cæsaris.

Et in quantum iure communi doctores interpretantur illam doctrinam Hostiensis, vt procederet, quod præsumantur ciuitatis, aut villæ, quoad iurisdictionem, & non quoad dominium, vt refert Cass.in consue.Burg.rub.9. §.4. sub nu.5.& loquendo de Rege notat Montalu. in l.5.tit.28.p.3.

Ius regal. Tamen iure nostro, nec quoad iurisdictionē præsumitur, nisi ostendatur priuilegium, vel consuetudo centenaria, aut quadraginta

annorum, iuxta ea quæ latius dixi supra in c.1. Imò semper iurisdictio præsumitur Regis Castellæ, qui habet intentionem suam fundatam, nisi contra probetur: sed & terræ Regis præsumuntur, antequam eas concedat, vt dixi supra ver.& quo diuisio. differt tamen iurisdictio ab ipsis terris, secundum Bald. in l.à procuratore, C.mand.

Item in quantum colligitur ex doctr. Abba. & DD. in c.nimis. de iur.iur. quòd domini temporales non fundant intentionem suam quoad terras particulares positas intra suum territorium.

6 *Domini an fundet intentionem.* Illud non habet locum in dominis temporalibus Castellę, quibus concessa est villa cum territorio vacuo non cultiuato. Nam quod Regis propriũ erat, id erit Comitis, aut Marchionis, cui concessum est: & constito de tenore priuilegij, præsumitur omnis terra illius termini, propria domini, cui concessum est à Rege, vt probat Zasius in rubr.ff.de iurisd.omn.iu.n.11. quia subrogatus eius naturam sapit, cuius loco subrogatur, maximè ex principali beneficio, quod latissimè debet interpretari, vt in l.1. ff.de constit.princ.& in c.cum dilecti. de donatio. & isto casu posset esset verum, quod Montal. notat in d.l.5.tit.28.p.3.

Dixi autem de donatione termini vacui nõ cultiuati: quia si particulares vicini possidebant tempore donationis factæ à Rege aliquas terras, id quod iam erat acquisitum per occupationem, vel ex alio titulo legitimo, vel à lege, putà præscriptione, vel à Rege, aut ab alio qui habuit dandi potestatem: id nullo modo venit in concessione facta illius territorij alicui domino, vel *Quę sunt ciuitatis non videntur concessa.* Baroni, vt est tex. in c.1.& ibi Bal.de capita.qui curiam vendi. vbi dixit, quod si Imperator fecit concessionem alicuius castri cum pertinentijs, non veniunt in huiusmodi concessione defensę vel molendina quæ erant propria communitatis. Neq; veniunt res singulares vicinorum: quia tantum videtur Rex concedere: quod eius erat proprium, vt in l.si domus §.fin.ff.de legat. 1. & in l.vxor patrui. C.de legatis, & in l. qui tabernas ff.de contra.emptio. & hanc doctr. Bald. sequitur Franc.de Aretio in conf.15.colu. 3. nisi expresse, & certa scientia vellet reuocare donationem terminorum, quam ipse fecit, vel antecessores, & dare eam nouo donatario, vel etiã rem ciuitatis ex causa, de qua in l.2.in fin.tit.1.p.2. nam isto casu benè posset secundum Areti. d.consi. ibi nisi adiungat, & Cœpo. in tract.de seru.viæ, sub nu.23.in 6.conclu. Non tamen est imperialis maiestatis auferre concessa, vt in auth. de referendarijs coll. 2. de quo per Petrum Iacobi, in Rub.de condi.ex lege Insti. de actio. col.fi. videatur Tho.Gram. conf.6.

Ex quo infero, quod si rex cõcedit villas, aut ciuitates iam populatas cum suis terminis, mõtibus, aquis, cum terminus limitatus in vniuersũ præsumatur ipsius villæ, aut ciuitatis, & particularia prædia præsumantur possessorum. In tali concessione apertè colligitur, quod tantummodo videtur concessa iurisdictio, & in hoc casu quantum ad iurisdictionem fundatam habebit ille dominus intentionem suam, intra villam, aut ciuitatem, vel eius territorium: non tamen quoad ipsum territorium in proprietate, vel quoad terras à particularibus possessas. Nam primi possessores, scilicet, ciuitas, aut villa, quoad terminos sibi concessos habebit intẽtionem fundatam intra limites, & possessores particulares intra suas possessiones, & non vltra: & idem potest comprobari ex notatis per Bald. in tit.de pace Constan. in parte amplius, in verb. possideant. quem sequitur Steph. Bertr. in 3.p.conf.3.n.38.& conf.1.

Et hoc est summè notandum in practica, *Optima consideratio.* quia si inspicias priuilegia, & concessiones Regias factas dominis huius Regni, illæ plurimũ datæ fuere de ciuitatibus, villis, & locis iam populatis: & non de terminis eremis, quos *redondos de terminos* appellamus. *Terminos redondos.* Nam in rotundis & vacuis terminis, benè fundabunt intentionem, & in terris sicut & ipse Rex: non tamen in iam populatis, & viciniam habentibus, quibus data prius fuerunt bona communia, vel particularia à Rege, priusquam concederentur dicta priuilegia *por juro de heredad*, in quibus significatur, quod termini sunt ipsarum villarum, vel locorum ex illis verbis, quæ in priuilegijs sæpissimè ponuntur, *Damos tal villa con todos sus terminos, aguas estanter, y manantes, y con la juridicion ciuil è criminal, mero y mixto imperio*; nam si conceditur proprio motu, hoc priuilegium probat terminos, secundum Inno. & Abba. in cap. penult. de priuileg. & cum priuilegium cantet, *con sus terminos, &c.* significatur, eos iam fuisse transllatos in concilium populi donati: & per consequens ipsum concilium fundat intentionem suam intra limites quoad proprietatem, & possessionem terminorum, non tamen dominus cui Rex concessionem supradictam faceret: & ita nominatim notat Matth. in constit. Regni Sicil. lib.3. rubri. 37. sub num 6.& Iason in l. quominus colum. 2.ff.de flumin. facit ratio text. in c.cum olim de consue.& c.pen.de priu.

Ex quo subinfertur, quod stante tenore & *Dominus loci quomodo intra terminos permittat adificare.* forma huiusmodi Regiæ donationis, non potest dominus illius villæ diuidere terminos, & permittere intra eos vt ædificentur vici, aut quod fiant alia quælibet ædificia inuito concilio villæ, quæ est in possessione dictorum terminorum, intra quos nullum ædificium potest fabricari, & fabricatum debet demoliri, vt in l.3. tit. 3.libr.7.ordinam. ibi, *E si algunos ha librado, o poblado, que sea luego desfecho y derribado.** Quę est l.1.tit.7.lib.7.Recop.& adde l.8.titu.5.lib.6. Recop.& l.18.titul.6.libr.3.Recop.* Et idem notat de iure communi Bald. in titul. de pace Constant. §. nos Romanorum colum. 2. quem sequit gl. in l.5.ti.28.p.3. vbi dicit, quod in territorio ciuitatis nõ licet ædificare sine cõsensu regẽtium ciuitatem, sed neq; herbarum fundorum potest facere defensas, vt probat Steph. Bertr. in 3.p.consi.1.

Quod iure Regni videtur approbatũ ex ratione & sententia text. in l.23.tit.32.part.tertia, ibi, *Ca estos lugares tales fueron dexados para*

apo-

a postura è pro communal de todos los que hi vienẽ, y no los deue ninguno tomar, ni labrar para pro de si mismo: & termini ciuitatis in eandem communem omnium vtilitatem sunt, vt in l.4. titu. 28.p.3.& in l.9. eodem titulo: & ideò ædificijs in particularium vtilitatem occupari non debent ipsis omnibus vicinis non consentientibus, vt in l.in concedendo ff.de aqua pluu.arce. & in l.per fundum ff.de seruit.rustic.prædio.sed neque ipsum concilium non potest locare herbas fundorum priuatorum, vt probat per multa iura Bertrand. in dict. consili. 1. quod facit *contra los arrendamientos de la boja de las viñas.*

7 *Dominus an diuidat terminos.* Et quod dictus dominus non possit hos terminos diuidere, patet ex regula quæ dicit, Id ꝙ nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non debet. Vide glos.nouam in l.2.in parte, de partit.tit.1.par.2. Et quia ordo datus a Rege seruandus est: qui prius assignauit illud territorium integrum, & dedit formam limitibus, cuius est proprium diuidere prouintias, vt supra dixi, & probatur in l.si eadem ff. de offic. assc.& in l.1.C.de Metropil.Beryto. lib. 11. & cap.1.§.prætereà ducatus. de prohib.feud.alien. per Feder.& notat Brunus consi.93.& Curtius consi.68.Quod notat Calcan.consi.89.col.pen. nisi de consuetudine immemoriali aliter in regno isto esset assuefactum.& ita concludit Nila.Boeri.in decisio.227.nu. 16. Quæ consuetudo cum non vigeat, putarem inaduertenter cõtrarium asseruisse, quod possit dominus diuidere, *Contra Roderi. Suar.* nostrum Roder.Suarez in alleg.7.& quid, si vnitur vnus populus alteri, vel diuiditur, putà, *haziendo a aldea villa*, an communicentur iura quoq; terminorum, videatur gloss.Grego. in l.7.ti.20.p.3.

Item infertur ex superioribus quod stante priuilegio concesso aliquibus ex dominis huius regni, in forma supradicta in versic.& hoc est summæ. Cum vassallis in hoc casu adsistat ius commune, interim ipsa ciuitas, aut villa debet tueri in possessorio suorum terminorum contra dominos suos, vt in c.cum personæ.de priu li.6.& ita in simili casu concludit eleganter Capit.in dec.189.

Quomodo agit procurator fisci. Si verò regio fiscali procuratore agente petente terras aliquas proprias regis esse, & ciuitas alleget eas sui termini esse, cum hoc casu ius commune resistat ciuitati, cum terræ sint intra regnum Castellæ, vt in cap. ad decimas de restitu.spolia.in 6.isto casu nisi probetur immemorialis præscriptio, secundum formam tex.in cap.1.de præscrip. lib.6. necessaria est exhibitio titu.& aliter in proprietate terrarum minor quam immemorialis præscriptio, aut saltim centenaria non proheeret. Cum sit talis acquisitio nõ leuis præiudicij: quo casu necesse est de titulo docere possidenti, contra ius cõe: & ita ꝑ plura iura concluderem cum Did.de Couar. in lib.1.res.c.17.sub nu.7.

15 Item ex superioribus deducitur, quod licèt regulariter iure primæuo omnia erant communia, vt in cap.ius naturale 1.distin. & occupanti acquirebatur, iuxta latè notata per Pau.& DD. in l.ex hoc iure ff. de iustit. & iure.

Hodiè verò in regno Castellæ aliter est dicẽdum. *Ius Regni.* Nam ante designationem termini alicui ciuitati, vel villæ factam, si quis terras occupat, ea que regis sunt vsurpat, & ei tenetur restituere si petat, quia dominus est, & petit rem captã ab hostibus: cum rex Castellæ hæc regna eruerit à faucibus inimicorum, vt dixi supra capite 1. nisi à regibus Castellæ probarentur derelictæ: nam tunc occupanti concederentur, sicut olim in tit.C.de om.agr.de ser.li.11.& ita notat Rip.in l.rem quæ nobis ff. de acquir.poss.n.37.

Si verò occupat aliquem fundum in alieno territorio, cui designati sunt termini ad cõmodũ vicinorum ciuitatis, aut villæ, in isto quoq; casu iam occupat quæ sunt ciuitatis: & ea petẽte restituere tenetur, nisi in villis aut locis, vbi viget consuetudo, quod terræ montuosæ & zerbidæ fiat occupantium per solam culturam: nam consuetudo vel forum illud seruandum est, vt in l.7.tit.2.p.1.

Et in multis partibus regni Castellæ viget, *Cõsuetudo partitularis.* quod talis occupans primò has terras faciat ꝓprias in perpetuum, vt viget in terra Conchensis territorij, & in montanis, & in territorio de Alarcon, & alibi in diuersis prouincijs huius regni. Alibi verò acquiruntur ad vitam tantum, vel ad minus limitatum tempus: & in hoc casu cum ius competat ad has terras ex consuetudine tantum, illa ad vnguem seruanda est; iuxta notat.in c.fi.de consuetud.& in c.auditis de præscrip.& huiusmodi consuetudines, vt plurimũ vigent, *en tierras de Maestrazgos.* Et ita colligitur ex his quæ de statuto Perusino notat Ios.de Rip.in l.rem quæ nobis, ff.de acqui.poss. & per Alex.loquendo de littore maris, in quo fit ædificium in l.1.§.nunc videamus, ver. sed istud ff. de noui ope.nuncia.

Item ex supradictis deducitur, quod possidẽs aliquas terras intra territorium, & terminos limitatos alicuius ciuitatis, aut villæ, ex possessione non probat dominium, et præsumptiuè, vt notat Bar.in l.si duo.in fin.ff.vti posside. & in l. nam & si fur.ff.si cert.petat. & in l.si alienam ff. solu.matr. 8 *Dominium non præsumitur.*

Quia ciuitas, aut villa, probato priuilegio limitatiuo terminorum, probat dominium terrarum, tam in toto territorio, quam in eius qualibet parte, vt suprà dixi: & possidens præsumitur clandestinus, nisi alio titulo, vel præscriptione legitima iuuetur, vt latiùs dicã infra in c.12.

Itẽ deducitur quoq; ex supradictis, ꝙ si aliqs possidet terrã particularẽ intra territoriũ, & terminos limitatos alicuius ciuitatis, aut villę, & ob eã possessionẽ soluit tributũ, siqdẽ soluit Regi, ꝑsumitur eã antiqtus à Rege habuisse: & si soluit cõcilio ciuitatis, ꝑsumitur ꝙ eã a ciuitate habuerit: & ita elegãtissimè colligit̃ ex doctr.Spec. in ti de emphyt.§.nũc aliqua n.108. Et q respõdit alicui fructibus terræ, videtur terram habere ab eo pro quo respondit: vt probat eleganter Bal.in 3.vol.cons.130.videtur. *De solutio tributum.*

Et ex hoc potest oriri legitima exceptio contra ciuitatis, aut villæ concilium agens contra possessorem huius terræ: nam ille excludetur probata solutione tributi, quæ Regi fit: *Exceptio ꝓ possessore.*

 cu-

cuius præsumitur fuisse fundus, ob quem tributum soluitur.

Item ex his quæ sunt intra territorium ciuitatis, quædam sunt à legibus huius Regni deputata in vsum publicum, quæ ad vtilitates particulares & proprias singulorum deuenire non possunt, vt est platea, via, defensa exitus mercatorum, forum, ripæ, riui, & flumina publica, montes, muri, & viæ iuxta muros, pontes, fontes publici, nam hæc deputata sunt in communem vsum publicum omnium vicinorum, vt colligitur ex l.4.ti.28.& ex l.7.ti.29.& ex l.20.& 22.& 23.ti.32.p.3.

Alia quoq; bona sunt ad vniuersitatem pertinentia, & non sunt in vsu publico, sed redditus eorum bonorum seruiunt in cōi, vt in casu tex.in l.5.tit.28.p.3.

Et huiusmodi bona amitti possunt præscriptione quadraginta annorum, vt in l.7.tit.29. ea. parti.3. Et sic bona ista possunt mutari in alterum vsum, & ad alias deuenire personas: quod non est in plateis, vel bonis vsus communis, de quibus supra dixi, nisi in casibus quibus alibi tractabimus.

9 *Tierras baldias.* Alia bona sunt, vltra deputata in communē publicum vsum, vel in redditum vniuersitatis, de quibus loquuntur leges supradictæ. Alia bona sunt, quæ vulgus appellat, *tierras baldias*, q̃ sunt de termino ciuitats, aut villæ: non tamen à lege sunt deputata in certum vsum, sed data sunt, vt homines illius ciuitatis & villæ vtantur eorum commoditatibus, vt elegantissimè comprobat Steph.Bertr.in 3.p. consi.1.in vers.ad secundum, & ius occupandi istas terras baldias propria authoritate potest acquiri ex immemoriali consuetudine, vt probat Steph. Bertra.p.1. cons.266.

Et hæc dupliciter considerantur: nam cum terra naturaliter sit montuosa, non omnes mōtes debent esse conseruati in vsum lignorum, nam sic fere totus terminus esset in vsu montium: & ideò certa pars montium solet limitari in vsum glandis legendæ, & vtilitatem ouiū, & pastus: & hi montes limitati non sunt in vsu agriculturæ, sed ad scindenda ligna ad voluntatem omnium vicinorum: & ita innuit, & decidit Montal.in l.5.tit.28.p.3.in ver. corroboratur, & in sensu isto potest intelligi l.5.eod.titul. dum dicit, montes esse diuisim conciliorum ciuitatis, aut villæ, & id significatur ex verbis legis, dum dicit *apartadamente* nam si toto termino intelligerentur montes, non essent diuisi; nā diuisio non est totū integrale, sed pars rei cōis, vt per tot.ti.ff.comm.diuid. & appellatione partis non venit totū, sed dimidium, vel alia pars certa: & diuiso monte à termino toto, pars eius in suo vsu manet in termino ciuitatis, aut villæ, vt in l.planè §.fi.ff.pe leg.1.

Alia pars terræ extra montes est intra terminos ciuitatis, aut villæ, quæ non est deputata alicui communi vsui: & ista pars dicitur, *tierras baldias*: in quarum vsu, & cōmoditate, antiqua cōsuetudo ciuiū siue in agricultura, siue in scindēdis lignis, siue in aquis diuidendis debet seruari: & ita elegantissime notat Bal.in c.1.§.1.de pace Constan.colu.4.in parte, sicut ab antiquo, & ibi allegat tex.in l. domini prædiorum C.de agrico.& cens.lib.11. Quam doctrin. refert, & sequitur Matth.de Affl.in const.regni Sici.li.3. rub.37.cap.1.nu.13.& quod sit consuetudo seruāda, & quod aliter iniustè fieret, notat per plura Cass.in consue.burg.rub.13.§.2.in fi. *consuetudo.*

Et huiusmodi consuetudo venit omnino obseruanda, quia minimè mutanda sunt quæ interpretationem certam habuerunt, vt l. minime ff.de legib.c.cum dilectus de consue. quod procedit non solum qñ agitur de interpretatione legis, sed qñ agitur de interpretatione contractus, not.Soc.vol.1.consi.145.& Steph.Bertr. p.4.cons.126.facit l.imperat.ff. de contra.emp. *Interpretatio cōtract⁹*

Si verò non sit consuetudo, vel quęstio sit, an illa sit vtilis populo, vel non: isto casu adeundus est, rex vt eius arbitrio fiat terrarum distributio, sicut in diuisione aquarum statuitur in l. de vsu.ff.de varijs, & extraord.cogn.

Ideo aūt dixi regē adeundū, & non iudicem nam proprium regis est statuere, vel pensare, quo ordine & qua cultura debeant vti subditi sui in proprium commodum terrarum regni, vt ex tex.in l.1. ti.11.p.2. Et qñ fit diuisio terrarum inter vicinos, ipse quoque rex potest donare cui voluerit de illis terris, vt l.234.in ll.del stilo.* Quæ l.non inuenitur in Rec.* ex qua oritur practica, vt in locis vbi non probatur diuisio, donat hodie rex. *Propriū regis est statuere de cultura.* * *Hoc bene nota.*

Facta aūt diuisione terrarū regia authoritate, ipsi vicini singulatim vtentur terris in cōem propriam cuiuslibet vtilitatem, cui terræ seruire debent, vt in l.3.tit.3.lib.7.ordi. * Quæ est d. l.1.tit.7.lib.nouæ Recop.* & qui aliter q̃ ex cōciliorum diuisione, vel quam consuetudine est introductum, occupauerit terras, hic siue vicinus, siue forensis, sit poterit conueniri remedio l.5.tit.3.lib.7.ordi. * Quæ est l.3.cum seq.tit.7. lib.7.Recop.* quæ lex condita fuit apud Toletum. De quarum terrarum occupatione non inuenio pœnam aliquam criminalem impositam contra occupantes huiusmodi terras publicas: & cum non reperiatur, imponi non debet, vt in l.at si quis §.diuus ff.de relig.& sumpti. funerū: si vero occupatur callis, via, aut ali⁹ exitus, vel locus q̃ sit in cōem oīum vsum, olim pœna triginta, & sexaginta solidorum imponebatur, sm̄ distinctionem tex.in l.1.& in l.3.tit.6.foro.ll.lib.4 Hodiè verò imponitur pœna centū marapetinorū, vt l.32.ti.fi.li.8.ord.* Quę est l.5.ti.26.li.8 Rec.* Et vltra hoc occupatio tolletur expensis occupātis vt l.fi.ff.de via publ.& notat Flori. in l.1.ff.de his qui deiece, vel effude. & occupātes vias, ét extra ordinē punientur, vt in l.ædiles §. sunt aūt ff.de via publ.Iure verò Partitarū sola demolitio inuenitur expræssa, vt l.23.ti.32.p.3. De cuius praxi vltra instructionem, quæ iudicibus dari solet per dominos senatores S.R.C.placuit nonnulla hic inserere. * *

10 *Ley de Toledo sobre los terminos* Præmitto, quod in conseruatione terminorum cuiuslibet concilij, vt ex superioribus infertur, publica populorum vertitur vtilitas: & ideò iudex ad id potest officium suum interponere, vt notat Paul.& communiter DD. in l.4. §.hoc ** Qua est d.l. 3. cum seq.titul. 7. Recop.**

§. hoc autem iudicium ff. de damno infecto, & Anton. in cap. cum olim, de censi. & Innocen. in cap. ad nostram de iureiurand. quem sequitur Balb. in tract. de dote in 6. p. priuil. 18. & idē notat Gui. Pap. in sing. 863.

Et quia causa publica est, ideò iudex ex officio suo tenetur visitare terminos ciuitatis, & villarum, vt in isto capite sexto, & contra occupantes vt forma d. leg. Toleti, etiam concilio nō querelante.

Et quia ciuitas, vel villa præsumitur possidere dictos terminos, vt supra dixi, ideò possidēs terras p̄sumitur occupasse iniustè, & de facto; & nisi ostendat de titulo, colligitur ad restitutionem possessionis, qua ciuitatem, vel villam spoliabit.

Et si quidem de spolio constaret ex violentia adhibita procuratori, vel colono ciuitatis, in bonis quæ locari possunt, iuxta legem sed & Celsus ff. de contrah. empti. in isto casu non loquitur dicta lex Toleti: quia violentus possessor ante omnia cogitur possessionem restituere, nec auditur velle docere de titulo, etiam in continenti, in odium violentię, ex regula, Spoliatus ante omnia est restituendus, vt in cap. in literis de restit. spol. & in l. si quis ad se fundum C. ad legem Iuliam de vi. de qua regula per Alexand. in l. naturaliter, §. nihil commune ff. de acqu. poss. & per Nicol. Boer. in deci. 238. & per Hypp. de Marf. in sing. 11.

11 Quod iure Regio probatur in l. fin. tit. 10. p. 7 vbi probato spolio violento, cogitur quis restituere, nec auditur super exceptione dominij statim probanda, ex ratione tex. in l. si quis emptionis, §. sed & hæc C. de præscript. trigint. vel quadragin. anno. Istud verum, nisi notoriè posset constare de iure proprietatis, ex priuilegio, vel simili titulo, quo cōstet de defectu proprietatis concilij: nam spoliatus non est restituendus, dummodò ante litem moram sit in esse, & possit constare de hoc defectu secundū Abb. & Doctor. in cap. in literis de restitu. spoliatorum, de quo per Augustin. Beroi. in decis. 3. & elegantissimè per Aymon. cons. 302. in 2. p. & per Boer. in dec. 2. n. 34. Vi. gl. Gregor. in l. 28. ti. 23. p. 3.

Si verò ageretur de alijs spolijs sine violentia, de qua in l. siquis in tantam C. vnde vi. in illis posset admitti exceptio dominij statim probandi: & in isto casu potest intelligi dict. l. Toleti. & in eius casu in continenti dicuntur triginta dies ad probandum de titulo: de quibus in dict. l. vel septuaginta, qui in Regia instructione solent addi: & quod in spolio per alium modū sine violentia, admittatur probatio de dominio in continenti, probatur in l. 27. ti. 2. p. 3. & in l. 5. ti. 10. p. eadem.

12 Igitur ordo, & forma procedendi ad restitutionem terminorum, de qua in d. l. *de Toledo*, locum habet in spolio præsumpto, vel clandestino, sine violentia per occupationem terrarum, aut terminorum: & ideò occupator, siue possessor admittitur ad probationem proprietatis, etiam si agatur interdicto possessorio.

Lex Toleti habet locū in spolio p̄sumpto.

Cuius ratio potest assignari, nam ex priuilegio Regis potest concedi, tanquam sit leuis pręiudicij, & super introductis de iure positiuo, qd̄ contra agentem interdicto restituendæ admittatur exceptio dominij, vt concludit Alex. in 5. volum. consi. 54. colu. 1. multo magis potest hoc concedi, ex dispositione d. l. Toleti.

Sicut in simili, si deserta est appellatio, potest à Rege impetrari, vt non obstante desertione, iudex appellationis cognoscat de negotio principali, vt notat Bald. in l. fin. C. senten. resc. non posse. quem sequitur Cass. in catal. gloriæ mundi, in consid. vigesima, in præeminentia 175. Ratio est, quia ius positiuum tollitur, sicut & in dicto casu, quòd exceptio dominij admittatur.

Deserta appellatione impetratur reparatio.

Item potest addi alia ratio, nam consuetudine potest introduci, vt simul de possessorio, & petitorio cognoscatur, vt notat Ant. Butr. in c. fi. in fi. de ordi. cogni.

Multò magis ex dispositione d. l. de Toledo id potest introduci, sicut illa est in pluribus fauorabilis concilijs agentibus possessorio, eodē modo potest introduci nouus fauor pro conuento remedio d. l. & qui vult vti ea pro se, videtur consentire, vt agatur quoque eodem durante iudicio de probatione dominij per ostensionem tituli; & cum adsit consensus agentis hoc modo; nimirum si posset rectè admitti exceptio dominij, vt in c. 1. de rest. spol.

Quod autem sit lex illa Toleti fauorabilis concilijs, ex pluribus patet: nam proceditur ex inquisitione, q̄ regulariter prohibetur: hīc proceditur sūmariè, & de plano, & nō admittitur appellatio. Et cognitio reseruatur supremo Principis concilio, & abbreuiatur instantia, quæ regulariter durat triennio. Et cum his omnibus agens gaudeat, nimirum si conuentus possit excipere de dominio, ex regul. text. in l. eum qui, ff. de iureiuran. & in l. secundum naturam ff. de reg. iur. 13

Lex Toleti fauorabilis est.

Et cum vtrumq; coniunctim ex eadem lege oriatur, non potest quis eius dispositionem pro parte admittere, & pro parte repudiare, vt l. neminem, ff. de leg. 2. & quando ex eodem fonte vtrumque oritur, vtrumq; simul debet recipi, aut repudiari, ex doctr. Bald. in leg. penult. C. de inst. per tex. in l. in venditione ff. de actio. empt. & vendi.

Vtrumq; recipiendum.

Conuentus ergo admittitur ad probandum de titulo intra tempus à lege præfixum: nam si iusta causa ostenditur quare concilium non possideat, sed conuentus, etiam si allegetur præsumptum spolium, non fit restitutio, vt notat Imol. in cap. cum ad sedem, de restitut. spoliat. quem sequitur Matth. de Afflict. in decisi. 392. num. 27.

Titulus.

Et est aduertendum, quòd titulus, vel ius certum debet probari à conuento, vt probatur in illis verbis lege de Toledo. ibi, *Muestre el titulo, ò derecho que tiene*. Itaque ius proprietatis debet ostendi, nec sufficit allegare antiquiorem possessionem: quia etsi probaretur (quod est difficillimum) contra concilium, tamen non minus ob id restituetur possessio concilio, licèt secundum Abbatem post dominos de Rota,

in cap. 1. de restitutio. spolia. aliud esset iure communi probatum cõtra spoliatum antiquiori possessione: imò hoc non obstante, probatione à concilio facta, quod res est sita intra suum territorium, probatur dominium & possessio, vt supra dixi, & per consequens debet obtinere, vt notat Oldr. consi. 174. & Bal. in l. 3. in fi. C. si à non compe. iud.

14 Alia & quarta ratio potest assignari ad dictã legem Toleti, quarè contra agentem interdicto restituendæ admittatur probatio dominij, nam licet regula sit, quod à sententia super momentanea possessione non appelletur, vt in leg. vna C. si de moment. possess. tamen quando facta restitutione possessionis esset difficile probare de dominio, vel aduersarius sit potens, & eius conditionis, vt facile ab eo non possit recuperari res, in istis casibus admittitur appellatio à sententia momentaneæ possessionis: quia aliter ob difficultatem possessorium traheret secum effectum perpetuum, & ita colligitur ex Abb. in 2. volum. consi. 55. & ex Barto. in l. 2. ff. de appella. recipi. & ex Angel. in l. 1. C. si de moment. possess. & de hoc facit (vt aiunt) magnũ festum Rob. Maran. in Spec. aur. in 6. p. in tit. de appell. sub n. 301.

A sententia momentanea possessionis quomodo appellatur.

Et de potente aduersario notat Paulus in lege si de vi. ff. de iudicis. & in leg. 2. C. de edicto diui Adri. toll. quem sequitur, & declarat Boer. in dec. 238. in 2. p.

Vniuersitates potentes.

Cum igitur vniuersitates sint potentes, & priuilegiatæ, & gaudeant priuilegijs minorum, si admissa quærela super spolio, & lata sententia ante omnia fieret restitutio, & postea conuentus deberet super proprietate agere contra vniuersitatem, difficillimè posset ius suum consequi. Nimirum ergo si contra concilium agens possessorio, cum sit persona potens & priuilegiata, admittatur exceptio dominij: nam propter potentiam alicuius, multa in iure permittuntur, quæ alias non permitterentur, vt de citatione potentis notat Bald. in c. 1. col. 2. de milite vassallo, qui contumax est, & per Hypp. in sing. 91.

Et quæ supradicta sunt præmaximè procederent, si ageretur interdicto vti possidetis remedio dictæ legis de Toledo: nam licet quoqui probatur ex illis verbis, *Les tomanè ocupan*, & ibi, *La toma è ocupacion de los dichos terminos*: nam solum consideratur actus in re illatus, & sic est vis concernens rem, & non personas, vt colligitur ex doctrina Barto. in l. 1. §. 1. ff. si quis testam. liber esse iussus fuc. & qui molestat, vim facit, vt in l. vim. ff. de vi, & vi armat. & ideò ad inhibendam vim in ciuili possessione, & vt fiat restitutio naturalis possessionis occupatæ, potest agi interdicto vti possidetis, secundum Ioa. Fabr. in §. retinendæ, versi. veniamus instit. de interdict.

15 Et quando agitur isto interdicto vti possidetis, indistinctè admittitur exceptio dominij, vt in l. si de eo. & ibi Paulus, & communiter Doctores, ff. de acquirẽda possessione, & in isto casu dicta lex Toleti sine obiectione posset procedere, intentato ciuiliter hoc interdicto: quia in isto casu lex Toleti tantùm loquitur, quia dicit: *restituya*: argument. glos. in lege si mancipia. Cod. de seruis fugitiuis in parte, aduocandum.

Et molestia concilio facta, vt competat hoc interdictum vti possidetis, probatur eo ipso qđ negatur concilium possidere: quod præsumitur, vt supra dixi. Et istam negationem esse molestiam, probat Lap. in alle. 65. & Marth. de Afflict. in q. 394.

Molestia.

Proposita igitur quærela à concilio secundũ formam dictæ legis *de Toledo*: maximi effectus est, quod procedi possit simpliciter, & de plano: effectus rectè enumerant DD. in Clementina sæpe. de verbo. signi. & elegantissimè Rob. Marant. in Specul. aureo in quarta parte, 9. distinct. num. 11. 16

Inter quos ille est potissimus, quod nisi aliter sit expressum in instructione iudici data, in ista causa tanquam summaria, non admittitur testium repulsa, vt notat Roman. in singu. 283. Idem notat Robertus in Specul. aureo. in 9. distinct. num. 63. & in 6. parte versic. repulsi. num. 19. & Lanfranc. in capit. quoniam contra. de probat. in parte, testium, num. 83. & notat Capitius in decisio. 55. & ita expressè dicit litera legis Toleti, *Sin recebir tachas de testigos*. Et est ratio, quia in summarijs præiudicium est reparabile: si verò esset irreparabile, etiam in summarijs admittitur reprobatio testium, ex notat. per Rebuff. in tract. de reprob. testi. art. 1. in glo. 1. & 2. num. 14.

Testium repulsa in causa summaria.

Alius effectus est, quod etiam si inter duo cõ concilia agatur remedio dictæ legis Toleti, non tamen admittitur appellatio in isto possessorio, vt ex serie eiusdem legis apertissimè patet: & ob id corrigitur practica aliter scripta, & laudata per Rob. Maran. in spec. aur. in tit. de appell. sub num. 301.

Cæterum ex seriè eiusdem legis Toleti colligitur, quod illa non loquitur quando agitur contra ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel ordinem militarem, quia legis tenor est, quando agitur contra seculares personas: & cum sit dispositio noua, & corigens l. iudices C. de iudicijs, & multa alia iura, non debet extendi vltra casum in quo loquitur: & multa iura quæ in proposito possem allegare, notat Matth. de Afflict. in const. Regni Sicil. li. 1. rubric. 73. in cap. baiulos num. 15. & per Hyppolit. in singul. 13. in fine. 17

Lex Toleti locum non habet cõtra ecclesias.

Itaque quando agitur contra fiscum, vel Ecclesiam, aut Ecclesiasticas personas ab ista sententia expressa admittitur appellatio, quæ in dubio venit admittenda, vt per glos. in l. qui restituere ff. de rei vend. & in l. 12. ti. 23. p. 3.

Item ex serie eiusdem legis patet, ꝙ non admittitur appellatio respectu executionis sentẽtiæ in possessorio: si tamen iudex condemnat in fructibus, in isto casu nõ prohibetur appellatio imo omninò eam admittendã putarẽ ex doctr. Bal. in l. vna C. si de moment. poss. quem sequitur Matth. de Affl. in dec. Neap. 77.

Item quando à reo conuento ostenditur titulus, putà donatio facta a concilio sine Regia licen-

Titulus exhib.

centia, interim quòd disputatur de validitate tituli, etiam si proferatur sententia contra possessorem, secundùm formam dictæ l. Toleti, tamen admittenda est appellatio. Secùs verò si exhibeatur titulus fine licentia Regia post latū capitulū nouum in curijs de Vallodolid, anno 1542.* Quæ est l. 51. tit. 7. lib. 7. Recopil.* Nam isto casu non obstante exhibitione huiusmodi tituli, minimè deferendum est appellationi, imò non obstante appellatione sententia debet exequi, & ita nouissimè declaratum est in curijs Maioriti cap. 3. in celebratis anno 1552. * Quæ est l. 5. tit. 7. lib. 7. Reco. *

Quae es petition. 9.

Item est aduertendum, dictam legem Toleti loqui, vt pronuntietur sententia super possessione, quando est probatio intra terminum ad id expressum: quod colligitur ex illis verbis, *E fecha la tal pesquisa y pronanza dentro del termino.*

Restitutio in possessorio. Nam si lapsus est terminus, poterit à concilio tanquàm læso peti in integrum restitutio, & quòd de nouo fiat probatio: quia licèt in iudicijs possessorijs non admittatur appellatio, tamen admittitur in integrum restitutio, notat Bald. in cap cùm non liceat, de præscrip.

18 *In integrū restitutio nō videtur sublata.* Et quanquam tollatur remedium appellandi, nihilominùs admittenda est in integrum restitutio: quia hæc non videtur sublata, secundùm Paulum in l. si finita §. postea autem ff. de damno infecto. Idem notat Soci. in l. cùm filius familias §. in hac ff. de ver. obl. num. 9. & Bald. eleganter in 2. par. cons. 256. incipit instituto. Et ideò restitutiones bannitorum per viam restitutionis in integrum, nunquam videntur exclusæ ab statuto, secundùm Bald. in l. 2. C. si pēdente appellat. & notat Socin. in consil. 299. col. fin. & sic in casu dictæ l. Toleti non esse negandam, sicut nec minoribus, ita vniuersitatibus ciuitatum, aut villarum restitutionem in integrum ad probandum de nouo, si petatur, arbitror.

19 *Limitum probatio.* Modus autem probandorum limitum potest esse, vel per sententiam finium directiuam: quia quod intra limites positum est, sic retinetur & demonstratur, vt in l. in finalibus ff. finium regundo, & notat Bal. in rub. C. de contrah. empt. q. 22. & loquendo de finibus castrorum, notat Innoc. & Bal. & Felin. in cap. cum causam de probat.

Item ex tenore priuilegij regalis potest de limitibus constare: nam ibi significatur vbi sit finis territorio, vt colligitur meliùs quàm alibi in §. dictum inst. quibus modis ius patriæ potestat. solui. Et notat Bal. in l. 1. C. finium regundo, vbi dicit standum priuilegijs Papæ si desinat fines antiquos, vel maiores, aut minores antiquis: quia in potestate eius est mutare fines territoriorum. Quod facit *para los terminos que le nueuo se señalaron en el reyno de Granada, y en las Indias*: & in dubio terminis antiquis standum est, nisi noui probentur, vt in l. 2. C. finium regundo, & ibi Bal. Et ad significandos fines fundorum dicit ponendos esse limites: text. in l. fin. tit. 15. par. 6. & notat Angel. in l. 1. §. cloacæ ff. de cloacis, & Corneus in 1. vol. cons. 158. & priuilegium limitum non probatur testibus: secundum Bal. in l. fin. C. de exec. rei iudic.

Et continuatio limitum attento iure communi, & omissa prouinciæ consuetudine, debet fieri recta via, & non indirecta, vt in l. adeò §. insula ff. de acquir. rerum domi. cum quo cōcordat l. 26. tit. 28. par. 3. & nominatim notat Soc. in 1. par. conf. 181. col. 3. *Recta via attendi da in limitibus. Vide singulare consilium Calcanei cons. 89.*

Si verò de limitibus non constat per priuilegia, vel sententiam, debent probari testibus deponentibus de actibus concludentibus probationem terminorum, iure proprio ciuitatis in tra certos limites versus ciuitatem, vel villam.

Et decem modos concludentes probationem terminorum, notat Guido Papæ in decis. 193.

Et octo modos eiusdem probationis terminorum, notat Cassa. in consuet. Burgu. rub. 1. §. in glos. ou territore. ver. multa.

Et qui limites terminorum solent apparere per montes, aut lapides, aut ex vallibus, vel fluminibus, vt notat Ioan. Andr. in cap. cum causam de prob.

Ideò per oculorum inspectionem solet probatio esse notoria: nam hæc omne genus probationis vincit, vt l. si irruptione §. ad officium ff. finium regundo, & notat Bal. in l. contra negantem C. ad l. Aquil. & glos. in cap. inter memorantes 16. q. 1. & per Abb. & Felin. in cap. quia iudicante, de præser.

Et ob id iudices debent proprijs oculis visitare terminos, & limites eorum, senes antiquos in testes sibi associando: nam in finalibus quæstionibus antiquior probatio, tam testiū quàm instrumentorum debet præualere, vt notat Alber. in d. l. in finalibus ff. finium regun.

Imò ob antiquitatem alijs stantibus adminiculis, etiam ex semiplenis probationibus fertur sententia, vt notat Cardin. in Clem. 1. de probatio. aliter tamen in limitibus secularibus, notat Feli. in c. cum causam de testibus nu. 12. *Semiplena probatio sufficit.*

Tamen quòd sufficiat qualis qualis probatio, notat per plura Socinus in prima parte, cons. 86. ex glos. in l. at quirnatura §. cum ex absente ff. de nego. gest. vbi in antiquis per famam probatur dominium (stantibus tamen alijs adminiculis) vt concludit Angel. in l. Titius ff. quibus modis pignus vel hypotheca soluitur, de quo per Felin. in cap. cum Berthol. dus de re iudi. num. 25. & dict. glos. in §. cum me absente notat Alex. in 2. vol. conf. 4. col. 7. & in 6. vol. conf. 90. & plura cumulat in materia bandi dominium per famam, Hyppo. in rubr. C. de proba. fol. 24. *Qualis qualis probatio.* 20

Et quòd in probandis limitibus adminicula sufficiant, notat glos. in c. si Papa, de priuileg. lib. 6. & plura cumulat Philip. Dec. in 1. p. cons. 42. num. 8. & Soci. d. cons. 86. & 127. in prima parte, & per Felin. in cap. de quarta de præscrip. num. 27. & per Matth. in decis. 177. *Adminicula.*

Et inter alios modos pasculatio libera, aratio terrarum, & plantatio vinearum, & ædificatio, est modus quilibet de per se satis significatiuus possessionis terminorum, vt per Bal.

in l.

in l. ficut §.1.ff. quod cuiusque vniuersi. nomi. quem sequitur loquendo de postu. Matth. de Afflict. in decis. 376.

Communio terminorũ. Quod procedat quando limitatiuè vicini illius ciuitatis, aut villæ tantummodò vtebantur illius commoditatibus intra terminos: nam si vicini alterius ciuitatis, aut villæ promiscuè, & simul vterentur eisdem terminis, præsumitur ex hoc communio terminorum, vt probat elegantissimè Socin. in 1. par. cons. 36. col. 3.

Et in tali communione ex temporis diuturnitate præsumeretur quòd interuenerit superioris authoritas, vt probat Rom. cons. 273. quem sequitur Matth. de Afflict. in decisio. Neapol. 368. Aliàs requiritur ad communionem superioris authoritas, vt per Bald. in margarita ad Innoc. in parte, authoritas.

In qua communione populi stare non compelluntur, quia termini commodam diuisioné patiuntur, & ob id debent diuidi, vt in l. fin. C. communi diuidun. & in l. inter omnes C. de prædijs minor & in l. si non fortem §. si centum ff. de condi. inde, & notat Bald. loquendo de curti in cap. 1. §. si quis de manso, de controuer. inuesti. in vsi feu. & quod notat Bartol. in l. qui conclaue ff. de dedaño infecto, & Bart. Cepol. in tract. serui. rustic. præd. cap. de curte. Quinimò etiam si res aliqua steterit communis per tempus immemoriale, non tamen præscribitur quin fiat diuisio, vt probat Aym. 1. volu. cons. 60. & quod inter populos non valeat perpetua communio terminorum, vel montanarum est mirabile consilium Cornei in 3. vol. cons. 48.

21 *Conuentio de perpetua cõmunione terminorum, an valeat.* Imò non valeat cõuentio inter particulares, vel concilia ciuitatum, aut villarum, per quam perpetuò duretur in communione, & quod nõ possit peti diuisio, quasi impediatur liberum arbitrium, tex. est in l. in hoc iudicio §. si conueniat ff. communi diuidun. & in l. nulla societas ff. pro socio. & in l. tandiu ff. eod. tit. Quod extendendum est, etiam si ista communio roboretur iuramento: nam eo non obstante, potest societas, & communio perpetua dissolui, vt per plura iura probat Curtius Senior in cons. 68. num. 15.

De qua materia per Ias. in l. si non fortem §. si centum ff. de condit. inde, & per Didacum de Segura in l. vnum ex familia §. sed si fundum ff. de lega. 2. fol. 56. col. 4. Et per Balbuin in tract. præscr. in 4. p. quartæ partis in 13. quæst. & per Rebuff. in l. vna de senten. quæ pro eo quod interest. 1. nota num. 17. fol. 13.

Et illud quotidie habetur in practica: nam multæ ciuitates, & villæ huius regni habent inter se communionem terminorum, quas vulgus appellat *comparaciones, o yguales de terminos*, & multi ex illis nituntur, & pro viribus procurant, vt durent perpetuò, quod de iure est impossibile, ex supradictis, nisi interueniat regalis licentia, vel communio sit particularis, & non omnium terminorum, vel iam lata sit sententia de communione perpetua.

Quo remedio dissoluatur communio terminorum. Imò plus dicerem, quòd etiam temporales communiones ante finitum tempus possunt dissolui, si alter ex populis creuit in vicinis, & sic adsit iusta causa de nouo: nam potest dicere alter ex populis. Ne fortè vobis, & nobis non sufficiat, & sic potest à societate sine metu pœnæ discedere. Et ita eleganter notat Abb. in c. dilecti, de arbitris, nam dicit, quòd etiam si ius scindendi ligna, vel pascendi cum animalibus in alieno territorio, vt inductum consuetudine, quæ est pactum ciuium, si ligna, vel pascua non sufficiant, præferendus est Dominus territorij, & exterus non est admittendus ad consuetudinem pascendi: & idem notat Imol. ibi, quem sequitur, & corroborat Matth de Affl. in decis. Neapol. decis. 290. & Cassa. in consuet. Burgun rub. 13. §. 2. num. 27. & §. 5. num. 1 & 2. & Roch. de Curte, in cap. final. de consuet. sol. partio. 46. & glos. Montal. in l. 7. tit. 2. lib. 2. foro. ll. & Cepol. in tractat. de seruit. rustico. præd. tit. de seru. iuris pascend. & Didac. Couar. in lib. 1. resolut. cap. 17. num. 11. *Quomodo pascua non sufficiunt.*

Sed contractibus per quos initur ista communio, excepta in integrum restitutione, quæ intra quadriennium potest peti ab vniuersitate probata læsione in dando vtilitatem suorum terminorum alijs vicinis exteris, contra dispositionem tex. in l. 4. tit. 28. par. 3.

Si non hoc remedio, sed iure læsionis vellet à communione discedere, magnum damnum societatis debet considerari: nam eo probato licebit ante tempus discedere à communione, vt notat Vldaricus Zasius in l. serui electione §. finali ff. de legat. 1.

Et sic putarem debere intelligi, quæ ipsemet notat in suis singularibus responsis cap. 15. & nisi dissolutio huiusmodi communionis, quæ incipit esse damnosa, non permitteretur, esset occasio magnæ inæqualitatis, vt notat Matth. de Afflict. in const. regni Siciliæ rub. 37. cap. 1. num. 10. lib. 3. & ideò liquidissimè probandum promiscuum vsum pascendi non sufficere omnibus, consulit Didac. Couarru. in d. cap. 17. num. 11. his vero. 22

Et ex superioribus patet, quòd ius herbagij potest acquiri alieno territorio: nam si ex voluntate expressa vicinorum potest acquiri, vt in l. 4. tit. 28. part. 3. ibi, *contra voluntad, y defendimiento de los que hi morassen*, eodem modo potest acquiri præscriptione: nam & ibi adest consensus tacitus, vt in l. alienationis ff. de regul. iur. Si verò non adesset consensus, sed violentia, talis vsus non posset acquiri, nisi in casu quo violentia esset modica, vt per Bart. in l. 1. §. in operis ff. de noui operis nuncia. & notat gloss. in consuetu. Aluerniæ cap. 28. artic. 5. Vide infra cap. 12. sub num. 10. & in quo consistat vtilitas pascuorum, videatur Ioan. de Ripa in suis responsis titul. de legibus cap. 22.

Et semel acquisito iure isto pasturandi, vel ligna scindendi in alieno territorio, non potest ius pasturæ mutari, inuito eo, quis ius habet, vt in l. 1. in concedendo ff. de aqua pluu. arcen. & notat Rom. in cons. 47. imò etiam re communi non licet vti, nisi ad vsum destinatum cum præiudicio tertij, vt probat tex. in l. Sabinus ff. cõmun. diuidun. & per plura probat Couarr. in d. cap. 17. num. 11. vers. sed & quoties, vbi plures allegat,

allegat, & in ver. sic rector.

Quod facit, vt homines vulgò dicti *pecheros* in præiudicium vicinorum habentium ius pasturandi in suo territorio, non possint defensas temporales facere, quas vulgus quoque *atajados* appellat: vt ex locatione herbæ soluantur regia tributa, & in clericis videndum est quod notat Abb.in 1.vol.consf.6.

In præiudicium nobilium non fiunt defensæ.

Et sic habêtes communionem terminorum, si discordant in eo, quòd aliqui volunt vno modo eis vti, alij alio modo, inuicem se impediût: & iura quæ possem referre notat Soc.in 4. part. cons. 58. & per Ludo. Gom. in glos. regulæ Chancell. de iure quæsito non tollen.

23 Item nota, quòd si diceptatû fuit inter duos populos super iure terminorum, si ostendatur sententia arbitraria antiqua, etiam si de compromisso populorum non constet, nihilominus propter temporis diuturnitatem præsumitur quod præcessit: & ita notat post Paul. de Castr. quem ibi allegat Felin. in cap. sicut olim. de re iud. num. 32.& Ant.Cap.in decis. 16.

Quomodo non constat decompromisso.

24 Item limites positi virtute talis arbitrariæ sententiæ præsumuntur positi, & approbati ab his, qui nominantur procuratores conciliorû, & quod habebant mandatum, licèt hoc etiam ex cursu mille annorum non præsumatur: secundum Bal.in l. 2. C. si ex falsis instr. nihilominus in ista causa terminorum præsumitur, vt notat Alcia.& ibi Apostil.in tract. præsumptionum, in p.2.in reg.2. in præsumptione 23.

Speciale in materia terminorum.

25 Terminorum autem vsus ad habitatores loci tantum pertinet: itaque solum modò demorantes gaudere debent, & non originarij, si aliunde domicilium habent: quia ista qualitas, quod sint demorantes in loco, vt frui possint dictis commoditatibus, exigitur à lege, vt probatur in l. 9. tit. 28. par. 3. ibi, *Ca todo home que fuere hi morador, puede vsar de todas estas cosas sobredichas.** Eandem sententiam tenet Gregor. Lopez in l.9.tit.28.par.3.in glos. magna, versic.si tamen Dominus ibi non habitet, &c. & Couar.pract.qq.cap.37. num. 1. & maximè in versic. est tamen omninò cauendum, &c.* Morador auté accipitur isto casu, pro eo quòd Latinè dicitur habitator: nam habitatio, de qua in titulo de vsu & habitatione ff. sermone Hispano, dicitur *morada*, vt in l. fin. tit. 31. par. 3. * Adde tamen, quòd licèt actu non commoretur, si tamen habeat suum domicilium ibi cum omnibus fortunis suis morari videbitur, & vt incola reputabitur: sic Bart.in l.1.§.1.num.7.ff. de lib. agnos. quod est vtile in practica. *

De vsu terminorum.

Morador.

Et sic realiter debet domicilium habere, vt in l. domicilium ff. ad muni. nec sufficit formam habere ratione originis, vel quia habetur ac si esset vicinus: nam hoc operabitur alios effectus, de quibus in l. pen. ff. de senato. & in l. assumptio.§. pen. ff. ad municip. & sic veniunt intelligenda quæ notat Alexan. in 2. vol. consf. 357.num.14. & Matthæus de Afflictis in decis. Neapol.384.

Ex quo dicebam in practica, quòd Dominus vassallorum, nisi habitet in eodem loco, non potest frui pastu cum animalibus suis in terminis suorum locorum: nam habitatoribus tantùm conceditur dicta facultas, quod tamen Domini ægrè ferunt. Aliter cócludit glos. noua in l. 9. tit.28.part.3.

Dominus vassallorû absens non fruatur terminis.

Fallit tamen, si depopuletur populus dirutis ædificijs vicinorum: nam tunc ius pastus pertinet ad habentem iurisdictionem, ex notatis per Paul.& Alber.in l.sicut municipij §.1. ff. quuiuscunque vniuersi.nomin.& per Barto.in l. fin.in fin.ff.de colle. illicitis.

Imò etiam si Dominus habitet in loco, non debet excessiuos greges habere: nam ita vteretur immoderatè, & depopularetur pastus: & ideò arbitrio iudicis solet quantitas moderari: & aliquando ex statutis locorum: & ita notat Alberic.in l.Imperatores ff.de seruit.rustic.prædio.& in l.in tanùm §. vniuersitatis ff. de rerum diuis. * Vide idem tenentem Gregor.Lopez in l.9.tit.28 par.3.in glos.magna in fin. verbis. *

Excessiuê greges sunt moderâda. Idem in c. 14 sub.n.4.

Et facit doctrina Bal.in l. si manifestè C. de seruitu. vbi dicit, quòd vtens assiduè vsu publiço taliter, quòd consumet vsum aliorum vicinorum, potest à iudice cogi, vt vtatur pro rata, & seruetur moderata æqualitas inter socios & vicinos illius loci: & id probatur in l.in summa §.fin. & ibi Paul.ff. de aqua pluui. arcend.

Istud autem quod dixi de rata, intelligitur pro indigentia cuiuscunque vicini, taliter quòd vsus communis sit pauperi, vt pauperi, & diuiti, vt diuiti. & ita probatur in d. l.4.tit. 28. par. 3.ibi, *Tambien a los pobres como a los ricos*: & ita colligitur ex Alberico in d.l. in tantum §. vniuersitatis, & notat Ioan. de Ripa in suis responsis, tit.de legibus, & consuet. respon.22. & notat Cassan.in consuet. Burgun. rub. 13. §. 2. num.26.& elegantissimè per Stepha. Bertran. in 3.p. cons. 1.sub num.12.& ibi plures allegat. Vsus terminorum debet cómunicari pro modo debito. Vide glos. in consuet. Aluerniæ c. 28.art.10.& elegantissimè per Aym. 1.vol.consil.60.vbi gloss. nouam in l. 9. tit. 4. part.3. & Alber. in l. nemo §.fin.ff.de rerum diui.

Et quia sæpissimè inter conuicinos oriuntur quæstiones terminorum, tria per maximè sunt attendenda.

Primum, quod consuetudo, vel præscriptio, quæ viget inter eosdem populos, illa eadem debet obseruari ad vnguem: quia est natura propria tam consuetudinis, quam præscriptionis, vt latissimè notatur in cap.auditis de præscrip. & nominatim notat Ias. & Ripa in l.quo minùs ff. de flumi.num.43.& Felin. in d. c. auditis num.15.

Et in consuetudinibus non fit extésio de similibus ad similia, etiam si sit eadem ratio, vt notat Bald.in l.nó dubium col.8.C. de legibus, quem sequitur Ias.in l.quamuis ff.de in ius vocan. nam sicut pacta non extenduntur: vt in l. si vnus §.ante omnia ff. de pact. ita neque consuetudo quæ pacto æquiparatur, vt est glos. in l.Domini prædiorum C.de agri.& censi.lib.11. 28

In consuetudinibus non fit extensio de similibus ad similia.

Et ista est vndecima fallentia in argumento à simili, de qua non meminit in decem fallentijs, quas notauit Nicol. Euerar. in loco decimo in sua centuaria.

Secun-

Secundum notatu dignum est, quod si cum occupatione terminorum euellantur limites, contra propellantes terminos habet locū pœna criminalis l. agrariæ, de qua in l.1.& 2. ff. de termi.amo.de qua pœna meminit Felin. in c. quia indicante, de præscriptio.

Et iure Regni est text.in l.fin. in fine tit. 14. parte 7.

Probatio cōtra euellētes terminos.

Et quia crimen hoc euellentium limites solet occultissimè, & in locis campestribus committi, minor probatio sufficit, iuxta notata per Bart. in l.si quis ex argentarijs §. an verò ff. de eden.& per Thom.Grammat. vbi plura refert in voto 3.num.3.

Et in occultis criminibus præsumptiones in casibus expressis à iure, habentur sicut & coniecturæ pro vera probatione, vt in l.4.tit.7.par. 5. & in l.8.tit. 14.part.3.

Termini defenduntur vi armata.

Tertium notatu dignum est, quod si agatur de conseruandis terminis, homines ciuitatis, aut villæ possunt terminos suos liquidos, & certos defendere, etiam vi & manu armata: nā ratio armatur cum ad tuenda iura certa arma sumuntur secūdùm Bald. in l. 1. C. vnde vi. Aduertendum dico defendere: nam præsuppono ipsam ciuitatem esse in possessione terminorū, quia licèt termini proprij essent, non tamen ciuitas possideat, sed alius, non licèt propria authoritate occupare terminos, vt notat Bar. in l.de pupillo §. si quis ipsi prætori. q.14. ff.de nou.ope. nuncia. quem sequitur Alex.in l. 1.§. paruus ff.quod vi aut clam. & August. Beroi. in q.3.num. 3. & loquendo nominatim in defensione terminorum notat Cassan. in consuetu. Burgund.rubric.13.§.5.vers. aduerte, & est doctrina Innocen. in cap. venerabili. de censi. & loquendo in defensione iurisdictionis, notat
21 Bald.in sua margarita ad Innoc. in parte congregare, & in parte iudex potest: & loquendo in defensione immunitatis Ecclesiasticæ notat Abb.in cap.1. de immunt. Ecclesia, & facit doctrina Angel.in l. 1.ff. si quis ius dicen. non obtempe. & quod notat Bal.in l. 2. C. de serui. & aqua.num.69.& quod notat Lucas de Penn. in l.1. C. vt armorum vsus, lib.11. & in corroborationem huius doctrinæ est tex.in cap. authoritatem 15. q. 6. & plura quæ allegat Iacobus Vaineri. in Inquiridione iud. Ecclesiasti. singul. 189.

Et quòd ius terminorum debeat esse certú, vt armis vtatur quis ad defensionem, notat Steph. Aufreri. in Clemen. 1. de officio ordin. in regula 1.fallen.in ver.15.num.23.

Et pro defensione propriarum rerum etiam manu armata, est text. in l.24.titul.26.part. 2.si tamen iniustè egerint inter se, inuicem sibi iniurias inferentes: illud concilium qui iniustè egit, punietur, & vicini eius, secundum Bal. in cap.1.§.iniuria.ver.quæro si partiales de pace iura. firma.

27 *Ius pasto datum intelligitur si superabundes*

Item nou est prætereundū aliud scitu dignissimum, quod si ex præscriptione, vel priuilegio competat ius pasculandi in alieno territorio, hoc debet intelligi, si superabundat pastus: vel si concederetur ius hauriendi aquam, intelligi debet, si illa superabundet in proprio territorio, & ita probatur ex sententia tex. in l. si quis diutinam C.de aquæ ductu libr. 11. & ibi notat Lucas de Penna; & in l. diligenter eod. titul. & idem notat Ioann. Franciscus de Ripa in ttracta. de peste, vltima parte num.24. Et in tantum est hoc verum, quod non valet consuetudo in contrarium, vt elegāter probat Rebuf. in tracta.de consuet.& vsu, in præfatione, sub num.51.

Et quia quotidie nascuntur noua litigia, & quæstiones inter homines vicinorum conciliorum, nonnunquam ob arbores siluestres incisas,& asportatas, & aliquando ob damna data pastu ouium in terminis alienis: non ab re erit de duobus quærere. Primum est, an isti damnum dantes teneantur in foro conscientiæ. Alternum an asportantes arbores dicantur furtú cōmittere, vt agi possit criminaliter contra eos.

Cōtra scindentes arbores.

In prima quæstione tenendum est, nisi aliter statutum sit inter populos, quòd clam scindentes ligna, vel pasturantes non capti à custodibus ad nihilum teneantur, quod vulgò dicitur, *que le vala buyda*, cessante huiusmodi lege conuentionali, & societatis, cui standum est, vt in l. 2. C. de noxa. quòd in foro conscientiæ taliter damnum dantes peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem damnorum, tam pasturæ, quàm pastus, concilio, vel Domino, cuius erant ligna, vel pastus: & ita coucludit frater Alphonsus de Castro in lib. de leg. pœnali. 1. lib.cap.10.fol.81.vsque ad fol.84. 28

In secunda quæstione, regula est quòd scindens arbores fructiferas, vt sunt vites, oliuæ pomarij, de quibus in l.vitem ff. arbor furtim cæsa. & in l. vitem ff. quod vi, aut clam. & in l. si seruus seruum §.si oliuam ff.ad leg. Aquil. in huiusmodi arboribus fructiferis scindens punitur, vt latro, vt in l.28.tit.15.par.7.& in l. 2.ff. arbor. furtim cæsa. & hoc in vitibus propter fructus nobilitatem: nam vinum lætificat cor hominis: & ideò pœna contra scindentes vites non extenditur ad scindentes alias arbores, secundùm Bal.in l. 1.C.de interdictis.

In alijs verò arboribus punitur duplo æstimationis damni, vt in d.l.28. ibi, *Es tenudo a lo pechar doblado*: & concordat text.in l.furtim §. nna. ff. arborum furtim cæsar. & de huius dāni æstimatione loquitur tex.in l.faciēda eod.tit.

Arborum asportatio.

Prædicta regula locum habet quando arbores tantummodò scinduntur: secus verò si post quam scissæ fuerint asportētur: nam committitur furtum in asportatione harum arborum, vt in l.si seruus seruum §.si oliuam ff. ad legem Aquiliam, & probat glos. in parte Pædius in l. furtim ff.arbor.furtim cęsa.& in l.24.tit.15.p.7.

Si verò quis sciderit arbores etiam non fructiferas, causa vindictæ, & solùm animo damnificandi, etiam si non asporter, propter huiusmodi iniuriam puniri debet criminaliter, & ita per bona iura, probat Isernia in sua peregrinatio.titul.de malefidijs clandest.in cōstitut.regni Siciliæ, sub num.13.& hoc modo potest intelligi, quod notat Bonifac. de Vita. in titulo de damno dato. num.62.

Si

Quomodo arbores sint siluestres. Si verò huiusmodi arbores non fructiferas, sed siluestres quis sciderit, iure communi etiam si asportet, putabant aliqui quòd deberet tantummodo teneri lege Aquilia: & non semper criminaliter, vt notat Fab. in rubrica, & in §. liberum insti. ad legem Aquil. & in hoc casu huiusmodi scindens, & asportans æstimatione dãni condemnabatur, ex tex. in l. si seruus seruũ §. si oliuam vers. idem & in sylua cædua. ff. ad leg. Aquil.

Elegans opinio. Sed mihi aliter videtur esse distinguendum: nam facta distinctione terminorum, arbores quę nascũtur in alieno territorio, cuius est terminus, tanquam arbores natæ in proprio solo, acquiruntur & sunt in proprio dominio illius ciuitatis, aut villæ ad communem vicinorum vtilitatem: & cum detur proprium dominium, furantes huiusmodi arbores inuito Domino committuntur furtum, ex regula eius, quæ dicit quod est contrectatio rei alienæ inuito Domino, & ob id huiusmodi fures teneri ad restitutionem asserit frater Alphonsus de Castro in loco supra allegato, quod est intelligendum quando exterus à populo hęc ligna furatur. Nã vbi non licet vtitur monte, vt aperit nobis d. l. 4. tit. 28. part. 3.

Si verò sit vicinus loci qui vtitur lignis, scindendo ea, & concurrendo illam rem communem in propriam ipsius vtilitatem, isto casu propter communionem quam in re videtur habere iure meræ facultatis, vt notat Paul. in l. sicut municipij §. 1. ff. quod cuiusque vniuersi. nomin. in tali casu excusatur à crimine furti, vt in l. merito ff. pro socio.

Et hæc est ratio differẽtiæ in casu, quo asportat ligna exterus, ab eo, quando asportat non extraneus, sed vicinus, nam iste est velut
29 filius ciuitatis, vt in l. t. §. per hanc ff. de rei vend. & inter patrem, & filium non datur furti actio. vt in l. serui aut filij ff. de furtis, & quòd ciuis habetur loco filij, patet: nam ciuis non vocat vniuersitatem in ius sine venia, secundùm Angel. in l. quamuis ff. de in ius vocan.* in l. generaliter ff. de in ius vocand. ibi, enim hoc dicit Angel.* quem sequitur Thom. Grãmat. in voto 4. Cum ergo ciuis contrectat, quod commune est, ideò furti non conuenietur, sed ad damnum, exterus verò, contractat & asportat quod est omnino alienum, & ob id potest criminaliter tanquam fur puniri, licet non asportet quam plures quercus, aut pinos, vt nonnulli autumant, dicentes eo casu, propter pluralitatem esse tala: nam etiam si quercus vna, ex alieno territorio furetur, potest asportator accusante procuratore concilij conueniri criminaliter, quia etiam pro re parua committitur furtum, vt est glos. in §. gallinæ instit. de rerum diui. & etiam actio legis Aquiliæ intentatur criminaliter, si damnum committitur ex faciendo, & non ex committendo, vt per plura probat Robertus in Specul. aureo. in 4. par. iud. 1. distin. num. 71. & glos. in l. fin. ff. de priua. delictis.

Verùm hoc casu, propter paruitatem arborum, etiam quia sunt siluestres, & non fructiferæ, & quia pœna furti est infamatoria nimis, & paruum nocumentum Reipublicæ, non damnarem huiusmodi fures pœna ordinaria, sed alia extraordinaria criminali: nam paruitas rei semper debet haberi in consideratione in præiudicium tertij, vt in l. scio. ff. de integrũ restit. per Hyppol. in sing. 182. & plura iura ad hoc possem referre, maximè tex. in l. si quis domum ff. loca. tamen istam meam opinionem loquẽdo in furto paruæ rei, amplectitur, & bene iudicio meo, noster senator Regius Didac. de Couar. in lib. 1. resol. cap. 3. sub num. 12. si verò esset tale, & enorme damnum, vt fures eos punirẽ, quã quã pro leui crimine pœnam corporis, vel infamiæ non infligerem, secundũ Bald. l. quicunque C. de seruis fugiti. col. 2.

Si verò imposita est pœna particularis contra vicinos, vel etiam forenses scindentes ligna, illa specialis pœna seruanda est, vt in l. 2. C. de noxal. & si aliqua pars applicetur fisco, in tali casu iudicium erit criminale, tàm respectu ciuium, quàm forensium, & posset ob id criminaliter contra scindentes arbores non fructiferas, siue fructiferas procedi: quia quando aliqua pœna pecuniaria applicatur fisco, causa dicitur criminalis, vt notat Bar. & ibi Alexan. in l. prætor ait. in princ. ff. de sepulchro vio. & in l. licitatio. in princip. ff. de publica. & vectigal. & Aretius rubr. de iudicijs, & istam esse communem opinionem, notat Robertus Marant. in Specul. aureo, in 4. parte, distin. 1. sub n. 2. & ideò vt agatur criminaliter contra damnificantes montes publicos, cautum est pœnam statuti, vel in toto, vel in parte fisco applicari: siue ponatur contra vicinos, siue contra forenses.

Sed si non applicatur fisco, sed iudici de causa cognoscenti, & in ea sententiam proferenti ex statuto ciuitatis à rege, vel consuetudine confirmato, adhuc isto casu appellarem causam esse criminalem, quia eo solo casu appelletur ciuilis, quando integra pœna parti applicatur. Hic verò iudici, fiscum, & locum regis repræsentanti applicatur pœna: nam iudex vicem regis tenet: & subrogatio ista facit, vt pœna ei applicata faciat censeri causam esse criminalẽ, sicut quando directè applicatur fisco. Nam iure communi non potest iudex sibi applicare partem pœnarum, vt dixi supra.* Valde contrarium tenuit in dictionario, verbo, *Criminal*, vbi dicit, quod neque quando pœna applicatur fisco dicitur causa criminalis, sed quod vt minus requiritur, quod sit pœna relegationis: sed eum in hoc reprehendit Olanus in concordia iuris in litera C. num. 119. cum sequent. vbi dicit, quòd quæ sit causa criminalis relinquitur iudicis arbitrio. Sed cõmunis opinio est, quod causa criminalis sit quando pœna est corporalis, vel relegationis, vel vt minus pecuniaria applicanda fisco: sic Iulius Clarus in practica. §. fin. quæstion. 1. num. 2. vbi dicit, quòd ab hac opinione, neque in iudicando, & consulendo licet recedere.*

Er cum applicat ex beneficio legum regni à fisco regio aufertur, quod eius esat proprium, &

& iudici datur: & ex partis dantis, & iudicis recipientis pœna est: & non soluente condemnato, posse commutari pœna iudici applicata, & adhuc parti in corporalem, vt in cap. finem litibus, & ibi notat Abb. sub num. 5. de dolo, & contum.qua de causa, cum corporalis pœna posset euenire causa huiusmodi, quando non datur locus interesse pecuniarij parti, non video cur non debeat criminalis censeri:pro quo facit Bar. doctrina in l. 1. ff. de custo. & exhibi. reor. num. 2.

30 *Causa dicitur criminalis quãdo pœna iudici applicatur.*

Et cum ista genio meo sit vera opinio, puto ex ea asserendum in practica, quòd quando ex statutis ciuitatum,aut villarum pro dãnis môtium, & pastuum, aut vinearum imponitur pœna, cuius pars applicatur custodibus,vel denuntiatoribus, & pars ciuitatis, aut villæ concilio, & pars iudici sententiam pronuntianti: ista causa est criminalis, & à sententia non potest appellari ad concilium ciuitatis, aut villæ, vt ibi deputentur iudices in causa appellationis: quia causarum criminalium cognitio in causa appellationis etiam minimè condemnationis non potest competere concilijs: & istud est commendandum in practica: nam ex abusu aliter fit, & proh dolor, satis iniq; & aliquãdo quæsito colore ad extorquendas pecunias subditorum.

Quomodo animalia clericorum damnum dederint.

Item in proposito damni dati in montibus, etiam si ab animalibus clericorum & monasteriorum fiat, dico quòd non solùm ligna scindentes & asportantes possint conueniri pœnis criminaliter, de quibus supra dixi, sed potest agi contra ipsos custodes, si negligenter custodiunt, & pro pastu potest agi contra dominos ouium noxali actione, & contra ipsos pastores dominorum ouium, soluentes pœnas habent actiones: & hæc omnia notat, & per plura iura, & doctrinas comprobat Tho. Grammati. in suis consilijs ciuilibus, consil. 102.

Sed quæro: Aliquis captus est à custodibus montium, vel terminorum, scindens ligna, vel depascens cum animalibus, ouibus, vel bobus, aut alijs pecoribus, & capiuntur pignora viuētia, quæ consumunt se expensis alimentorum, vt per Bar. in l. 2. ff. de re iudic. captus allegat ius pasturæ, vel commoditatis lignorum, vel ex priuilegio, vel ex præscriptione: quæritur, an interim debeat soluere pœnam ante quam relaxentur animalia? Praxis admisit, vt substituantur pignora mortua: idque apud Neapolim quoque admissum videtur, ex his quæ notat Capitius in decisio.45.& pignoribus substitutis cognoscetur de causa principali.

31 *An ius pastus cũ vno vicino viletur.*

Item quæro, an ius pastus, vel ius proprietatis terminorum, tanquam sit actio popularis, moueri possit ab vno vicino tantùm, & id præiudicet vniuersitati? In quo respon. quòd si bona fide egit, valet quod actum est, cum sit popularis actio. de qua in l. eum qui §. in popularibus ff.de iur.iuram.& ita notat Matth.de Afflict.in constitut. Regni Siciliæ, rubr. 37. num. 12.& ad istud potest induci tex. in l. 10. tit. 11. par. 3.vbi teneo cum glo.

Quomodo ass loci occupat terminos.

Item nota, quòd si populus vel vniuersitas vult petere terminos occupatos à Domino, vel ab alijs, & Dominus loci prohibet ne petat, ob id nunquam contra vniuersitatem currit præscriptio terminorum, & semper potest quod vsurpatum est, petere, vt in l. 10. tit. 29. part. 2. quod facit in fauorem vniuersitatum, quibus rex scripsit, ne aliquos terminos peterent à dominis, vel ab alijs curialibus.

Item est notandum, quòd remedium dictæ legis *de Toledo* est generale in remedio possessorio contra occupantes terminos, villarum, & ciuitatum, aut locorum huius regni: non facta distinctione, an sint Regiæ coronæ, vel aliorum particularium dominorum, vt ex serie eiusdem legis apertissimè patet.

Speciali in terminis locorũ regis.

Tamen in ciuitatibus, aut villis regiæ coronæ est aliud speciale, quòd potest in limine processus impetrari mandatum regium côtra occupantes terminos illarum ciuitatum, aut villarum, vt statim restituant: quod si facere neglexerint post monitionem, potest contra eos criminaliter procedi, tanquam contra raptores: de quo est tex. in l. 3. tit. 16. lib. 8. ordi.* Quæ est l. 8. tit. 12. lib. 8. Recop.* & in l. 10. tit. 13. lib. 3. ordi. * Quæ est l. 2. tit. 1. lib. 4. Reco. * & in isto casu non solum iudicium ciuile, sed etiam criminale potest competere.

Libellus inproprietur.

In quo nota vnum quod sæpissimè vidi in practica, quòd si agatur criminaliter contra occupatores terminorum, petendo eos puniri propter violentiam occupationis: quia requisiti noluerunt terminos restituere, & petatur simul condemnari eos ad restitutionem possessionis: non per hoc videtur in tentari simul iudicium criminale & ciuile, sed saluatur libellus, vt censeatur agere principaliter ad pœnam, & incidenter ad restitutionem possessionis terminorum, vt notat Bart. in l. interdum §. qui furem. in fin. ff. de furtis. Et sic verba libelli improprientur, vt saluetur libellus, vt notat Bartol. & DD. in l. sed si possessori §. item si iuranero ff. de iureiuran. & istam doctrinam Bar. tãquam notabilem sequitur Robert. in specul. aureo. in 4. par. dist. 1. num. 22.

Item nota, quòd facillimè debet Dominus Rex concedere iudices ad inquirendum de occupatione terminorum, vt in l. 5. tit. 17. par. 3. Maximè contra facientes defensas, aut prata, quæ vulgò dicuntur, *prados acotades*: nam siue in pascuis publicis totius termini, siue in terris aratis non licet hoc facere: nam sublato fructu, licet de pascere in terris alienis, quorũ fructus naturales omnium sunt, vt notat Ioan. Fab. in princ. instit. de lege Fusia Cani. tollen. quem sequitur Cassa. in consuet. Burgun. in glos. quelque. num. 2. in §. 2. & quod vtilitas huius pastus sublato fructu sit communis in terris, quæ vallatæ non sunt pro vinea, vel oliuetis, notat loquendo in terris Roder. Suar. in allegat. 15. * Vide de hac re latissimè Couar. practic. qq. cap. 37. num. 2.

Prados acotades.

Et ideò non licet etiam in proprijs fundis facere defensas, quas vulgò *prados acotados* appellamus, vt notat Matth. in constit. Regni Siciliæ,

ciliæ, lib. 1. rubr. 85. nu. 8. loquendo in dominis vassallorum facientibus defensas inuitis subditis: & iure huius Regni est text. in pragm. Granatæ fol. antiquioris impressionis 148.

Item remedium dictæ l. Toleti non solùm contra occupātes terminos & vicos, & alia expressa in dicta l. locum habet: sed etiam quæcúque alia bona, etiam quæ non sunt in vsu communi, putà *de concejo, albondigas, boticas*, & alia: de quibus in l. fin. tit. 14. lib. 3. ordi. * Quæ est l. 7. tit. 5. lib. 7. Recop. *

Contra rectores.

Et specialis pœna ponitur contra rectores hæc occupantes, vt in pragmatica vallisoleti, fol. 62. * Quæ est l. 2. tit. 7. lib. 7. Recop. *

Thesauri cui applicantur.

Et quia inter alias quæstiones, quæ quotidie vertuntur est illa, ad quem pertineat thesaurus, qui inuenitur intra terminos & territoriū ciuitatis, & villæ, & placuit eam elucidare per conclusiones sequentes.

33 Prima conclusio est, quod thesaurus indubio pertinet ad eum, qui primo inuenit, licèt non occupet, sed tantummodò inueniat, vt est text. & ibi glos. in l. nunquam nuda §. 1. ff. de acquir. rerum domi. quod procedit quando thesaurus in proprio fundo inuenitur, vt in §. thesauros instit. de rerum diuis. & iure Regni est text. in l. 44. tit. 28. part. 3.

Secunda conclusio est, quòd non solùm quādo quis in proprio fundo inuenerit thesaurum, facit eum suum, sed etiam si in loco sacro, aut religioso inuenerit, fit inuentoris, vt in d. §. thesauros.

Quod procedit, si fortuito casu, & non ex præcedente inuestigatione facta est inuentio thesauri: quod iure communi verum erat.

Ius Regni.

Sed iure Regio hoc corrigitur, imò quidquid in fundo Ecclesiæ inuenitur, ad Ecclesiam cuius est fundus pertinet: vt notat Ioan. Fab. in d. §. thesauros licèt Platea aliter notet in l. vna C. de thesau. lib. 10. dicendo, medietatem thesauri applicandum Ecclesiæ, & eius fisco.

Tertia conclusio est, quòd si quis arte magica thesaurum inuenerit, fisco Regio applicatur ille thesaurus, & inuentor priuatur eo, tanquàm indignus, vt in l. 1. ff. de iure fisci & in dict. l. vna C. de thesauris quod iure Regni probatur in l. 44. tit. 28. par. 3.

Quarta conclusio est, quòd in alieno territorio data opera non licet quærere thesaurum, etiam volēte domino fundi: & si de facto quæritur, & inuenitur, totum id acquiritur domino soli, & inueniens punitur extra ordinem, vt in d. l. vna C. de thesau. & ibi Platea col. 2.

Quinta conclusio est, quòd licèt Dominus fundi, in quo dicitur esse thesaurus, non possit dare licentiā, vt fodiatur, & alteri acquiratur: si tamen ipse fodit per operarios suos ad hoc cōductos, acquitur sibi thesaurus, ac si proprijs manibus ipse fodisset, vt in l. ita autem §. gessisse ff. de admin. tuto. & notat Ioan. de Platea in d. l. vna.

Sexta conclusio est, quòd si quis fortuito casu in alieno fundo inuenerit thesaurum, in loco publico, vel priuato Regis Castellæ, vel ciuitatis, aut villæ, media pars pertinet ad inuentorem, alia dimidia pertinet domino soli, vt in d. §. thesauros, & in d. l. vna.

Et iure Regni probatur in d. l. 44. tit. 28. p. 3.

Septima conclusio est, quod denuntians iudicibus alicuius loci, vel territorij, in quo ipse demoratur, quod in loco vel fundo Regis sit aliquis thesaurus, & ad Regem pertineat secundùm formam text. in d. l. 44. si verum denuntiat, habebit in præmium quartam partem thesauri inuenti, vt in l. 7. tit. 12. lib. 6. ord. * Quæ est l. 1. tit. 13. lib. 6. Recopil. * Cuius dispositio non habet locum in eo, qui iam inuenit thesaurum, & apprehendit in dicto fundo Regio: quia tunc dimidiam partem habebit dicti thesauri, vt in dict. l. 44. sed loquitur in eo qui denuntiat tantummodò esse thesaurum, vt à iudicibus apprehendatur, & detur Regi, & sic loquitur ante realem apprehensionem, & actualem: & sic in casu in quo tantùm est scientia loci, & thesauri ibi reconditi.

Si autem iam apprehēdisset thesaurum, deberetur dimidia pars inuentori, vt per glos. in d. l. nonnunquàm §. 1. & in d. l. vna de thesaur.

Licèt secundum communem omnium Doctorum, etiam sine apprehensione per solam inuentionem ex solo vsu, dicitur inuentus thesaurus, vt notat Christophorus Porc. in d. §. thesauros, & moderniores in l. 3. §. Neratius ff. de acq. poss.

Item dicta l. 7. titul. 12. lib. 6. ordi. * Quæ est d. l. 1. tit. 13. lib. 6. Recop. * non loquitur quando quis denuntiat esse thesaurum extra terminos loci, vbi ipse demoratur, vt probant illa verba legis, ibi, *do morare*: quia in territorio & terminis loci, vbi non moratur, non potest fodere terram, vt in dict. l. 4. tit. 28. part. 3. Nec illa lex loquitur in thesauris Regi non pertinentibus, vt probant illa verba, *a nos pertenecientes*: itaque vbicumque ratione feudi vbi inuenitur thesaurus, vel ex alia causa non pertinet ad Regem, in illo casu d. l. ordin. locum non habet, vt ex ius serie apertissimè patet.

Octaua conclusio est, quòd thesaurus inuētus in cera, vel alio modo in re mobili abscondita, non dicitur thesaurus, & sic non pertinet ad inuentorem, vt cōcludit Ias. post alios DD in d. §. Neratius num. 7. ff. de acquirend. possessio. & per DD. in l. à tutore ff. de rei vendic. & per Iserniam in titul. quę sint Regalia, in parte, & dimidia.

Nona conclusio est, quòd pecunia recondita in muro domus venditæ, non pertinet ad emptorem: notat Iass. in dicto §. Neratius col. 3. & Ioan. de Platea in d. l. vna, nisi esset propriè thesaurus: & sic ex eius antiquitate & forma posset colligi, vt concludit Vlda. Zasius in d. §. Neratius, quam videas.

Ex his conclusionibus videri meo resultat notissima & clara doctrina, quando thesaurus inuentus intra terminos ciuitatis ad eam pertineat, vel vicinos eius.

Item nota, quòd mare intra centum milliaria attribuitur illi territorio, cui mare appropinquat, secundum Ange. in l. insulæ ff. de iudic. de quo per Feli. in c. Rodolphus de rescrip.

nu 7.& per Cepo. in tracta.de serui. rust.præd. cap.de mari, & ad huius quoque territorij maris conseruationem tenetur corrector.

Multi ex Episcopis,quàm pluresque Ecclesiæ huius regni & monasteria possident villas & loca, terminosque quos appellāt Rotundos, & quæ dicta sunt de vsu terminorum aliorum locorum huius regni, quæ subdita sunt dominis secularibus eadem quoque seruanda sunt in his terminis locorum, quos vulgo, *abadengos*, appellamus: nam in his quoque locis iura & consuetudines generales regni seruandæ sunt, vt l.5.tit.4.libr.t.ordi. * Quæ est l.5.tit.1. lib. 2. Recop. *

Expositio extrauagātis Pauli Papæ 2. Veneti. Et quia frequens est alienatio horum terminorum & bonorum Ecclesiæ, placuit hic sub breuibus de intellectu extrauagantis Pauli Papæ 2. Veneti differere, quæ sub ti. de rebus Eccle.non alien. in extrauagan. situatur,& vt rectius eius intellectus appareat, diuido materiam per conclusiones sequentes.

34 *Requisita ad alienationem rei Ecclesiasticæ.* Prima conclusio est, quod ad validitatem alienationis rei immobilis Ecclesiasticæ tria requiruntur, tractatus, quo consertur ab alienātibus an expediat nec ne alienatio, & vnicus sufficit, vt in c.1.& ibi glo.de rebus Eccles.alie. vel nō li.6.& in c.sine exceptione 12.q.2.& glo. in cle.1.de rebus Eccle.& notat Abb. in c. 1. de his quę fiūt.& propria significatio verbi,tractare,hoc significat,vt conferatur,an expediat,vel non, & per plura iura probat Ioan. de Ripa in c.decernimus de iudicijs, nu. 6. & quod veritas causæ & solennitas formæ requiratur,est cōmunis opinio secundū Barba.in t.vol.cons.40.Hic nota, quod solennitas quæ requiritur in alienatione rei Ecclesiasticę,requiritur in ratificatione alienationis.Vide Oldr.cons.199.nu.tt.& si pacificè possideatur per decem, vel viginti annos,præsumitur solenniter alienata.Vt.per Th. Gram.in voto 12.

Secundo requiritur capituli consensus,cuius appellatione maior pars cōtinetur,vt in c. cum in cunctis,de his quæ fiunt à maio.par. cap.

Consensus. Nam singulorum consensus tunc requiritur, eum singulariter ius competit pluribus. nam quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari:& glo.in cap.cum omnes de constitu. quæ aliter sentit, reprobatur secundum Abb. & DD. ibi.

Authoritas Tertio requiritur authoritas superioris. Dicitur autē superior Episcopus,cuius propriū est huiusmodi authoritatē interponere, vt in c.abbatibus & in c.sequens 12.q.2.& in c. in venditionibus 17.q.4.& de necessaria authoritate superiorū,vide per Fede.de Senis in cons.94.Et si sunt bona monasteriorum,dicitur superior qui cōuētui prasidet, Vicarij Prouintiales Prędicatorū, vel ministri Minorū: & ita colligitur ex glo.in Clē.1.de re.Eccle. nō alie. Et ita eā exē-*Prouinciales.* plificat Summa Syluestrina in parte alienatio, sub n.2.nā huiusmodi prouintiales, & ministri Episcopali priuilegio gaudēt:& sunt immediati summo Pōtifici:& ideo eorū authoritas loco Episcopi sufficit,vt notāt cōmuniter DD. in c. eu cōtingat. de foro compe. & sicut Episcopus iura Canonica tenetur seruare,ita & isti prouintiales tenentur,qui nec contra iura,nec institutionem ordinis possunt in aliquo dispensare:de quo per Steph.Bertrā.in 3.parte cōs. 16.ex quo consilio semel impugnaui testamentū cuiusdā monachæ,quæ fecerat testamentū, & donationes ex licentia magni magistri Rhodij:nam licèt Papa possit hanc licentiā prestare,non tamē *Magister Rhodij.* magister ordinis sancti Ioannis,nec similes prę lati, quia tenentur iura seruare.

Item superior potest appellari prior,vel prę- *Superior.* latus,qui subest alijs:si tamē iste inferior habeat cōuentū & capitulū ad alienationē faciendam, vt patet in dicta Clem.1. quæ prohibet alienationē omnem præsidentibus,nisi necessitas, vel vtilitas monasterij, prioratus, vel Ecclesiæ, vel ad ministrationis huiusmodi hoc exposcat: & ad id conuentus sui, aut si conuentum non habet, prælati proprij assensu ad hoc nihilominus accedente.

Nec audienda est glos. quanquā sit magnæ authoritatis,quippè Ioā.And.cum qua ibi concordāt,& transeūt Card.& Imol. sensum enim Clemen. peruertit, dicens, verbū illud esse ad euadendam pœnam Clemen. sed non ad validationē alienationis, ad quam semper exigitur authoritas,consensusque supremi illius superioris, siue Episcopus sit, siue alius, vt iura antiqua volunt: & ita dicit communiter teneri in monasterijs exemptis Couarr.in lib. 1. resolut. c.3.nu.9.& in c.Ioan.in prin.de testamen.

Quoniam & si iura antiqua hoc vellent, hoc ius antiquum moderādum est, prout moderatur ex dicta Clementi. & forte corrigitur, vt in c.t.de consti.lib.6.non enim tantum pœnalis,sed & dispositiua est dicta Clemen.ait enim. Perpetuo prohibemus edicto,nequis religiosus monasterio,prioratui Ecclesiæ,seu administrationi pręsidens,iura,&c.concedat:si quis autem contra fecerit,pęnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat,nec ex cōcessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur.

Ecce igitur quomodo velit nolit,non tātùm de pœna,sed de validitate alienationis disponit. Ergo seruatis quæ litera Clemen. disponit seruanda, valida est alienatio.

Neque alijs iuribus probat glos. quod intendir,non enim.c.abbatibus 12.q.1.& c.in venditionibus 17.q.4.nam his iuribus solis abbatibus non adiunctis conuentibus, alienatio prohibetur sine consensu Episcopi, cui tum temporis erant subiecti. Quare iura ista consonant, nedum contradicunt Clementinæ. Item dicta capitula sunt synodorum prouintialium,quę non habent vim extra prouintiam,cum à Papa non sint extensa ad vniuersalem Ecclesiam: & si quam authoritatem haberent, non vsquequaque vt summi Pontificis constitutionem, qualis est Clem. limitarent, etiam si illam sequerentur,quanto minus cùm præcedant.

Neque obstat cap. primum de rebus Eccles. non alien. lib. 6. nam alienatio, de qua loquitur, solius immediati superioris authoritate, sine capitulo vel conuentu facta, etiam non ob hoc nulla dicitur, sed quod sine causa legiti-

legitima, sine tractatu, & in præiudicium tertij facta sit, vt notat Abbas in cap. nulli de rebus Eccl.non alien.& in cap. t.de his quæ fiunt à præl. sine consen. quanquã obscure in hanc sententiam descendat.

Et hanc opinionem cõtra glos.in d. Clemẽt. tenerem, nisi aliter se habeat consuetudo, quæ potens est augere solennitatem seruandã, vltra Ius canonicum, vt notat Abb. in d. cap. nulli, & sic intelligerem quæ notat summa Syluestrina, in parte, alienatio, sub num. 4.

Si tamen errore potiùs quam consuetudine introduceretur, non esset consuetudo, vt innuit glo.in cap. quanto de consuet. & in cap. frustra 8. distinct.

His igitur præcedẽtibus tribus, valebit alienatio in casu à iure permisso, scilicet, ex causa necessitatis, vel incommoditatis, vel vtilitatis, vel pietatis: de quibus per glos. in summa. 12. q.2.& per Doctores in dict.cap. nulli.

Bonum nomen. Pietati autem conuenit bonum nomen religionis, & quies religiosorum, vt notat Caietanus 2.2.q.43. artic.7.& q.87.artic.1.ad quintũ, imitatus forsan beatum Gregorium lib. 1. registri.indictione 9. episto'a 67.in fine.

Neque ab vtilitate causa gratitudinis abest, quæ in bonum cedit nomen: & glo.in c.fine exceptione 12.q.2.reducit ad casum indemnitatis, cui iura consulere volunt: prouident enim nè alienationibus damnum Ecclesiæ patiantur, nõ quòd semper lucrum consequantur.

36 *In permutationibus.* Secunda conclusio est, quod licèt in venditionibus, & alienationibus rerum Ecclesiæ locum habeant supradicta, in permutationibus tamen solummodò exigitur subscriptio eorũ, quorum consensus expectatur, vt in c.t. de rebus Eccl. non alen.& in cap. t.& ibi Abb. probat, de his quæ fiunt à præla. & id magis est in testimonium permutationis: quia id significat subscriptio aliorum, licèt ex subscriptione consensus regulariter arguatur, vt in l.fideiussor §. 1. ff. de pigno.& notatur in l. Caius ff. de pign. acti.& per DD.in l.si ita stipulatus §.Grisogonus ff. de verb.oblig.

Mobilia pretiosa. Tertia conclusio est, quod bonorum Ecclesiasticorum immobilium alienatio tantummodò prohibetur, nisi mobilia sint pretiosissima, vt gemma à rege donata maximi valoris: nam quoad prohibitionem alienationis propter rei excellentiam, æquiparatur immobili, arg. tex. in l.lex.quæ tutores, C.de admin.tut. & glos.in c. Episcopus qui mancipium 12. q. 2. & notat Syluest. vbi supra q. 10. & idem est in re, voto, vel iuramento, vel legato ad immobilia emenda deputata, secundum Abb.in cap. nulli de rebus Eccl.non alien.

Quarta conclusio est, quod immobilium appellatione ius, & actio ad rem immobilẽ continetur, vt in l. ad resoluendam C.de prædijs mino.& est glo.& ibi Bar.& DD.in l.1.C.si aduersus transa.& in l.potest ff. de auth.tuto. Item & annui redditus etiam redimibiles, vt in Clem. exiui.in ver.annui redditus, de verb.sig.& plura alia quæ de immobilibus possem referre, congerit Syluestrina vbi supra num. 9. & meliùs quam alibi per Andr. Tiraquel. lib. 1. retract.§.1.in glos.6.

Pœna alienantis. Quinta conclusio est, quod pœna alienantis ea quæ sunt prohibita hæc est, vt ipso facto ab officio suspendatur, quod intelligitur quãtum ad celebrationem & administrationem simul, vt in Clem.1.& ibi glo. de rebus Eccl.nõ alien. facit c.t.de senten.& re iud.lib. 6.in 6. vlt. & in cap.si celebrat.de Clerico excom.mi. & in cap. 1.§. fin.de sent.excom.lib.6. quibus locis suspẽsus ab officio, significatur, & suspensus à celebratione, & est excommunicãdus, vt notat glo. in c.nulli de rebus Eccl.nõ alie.& ibi Abb.& in c.monemus, vbi ponitur pœna Leonina,12.q.2.

Quod est verum, nisi celeri satisfactione Ecclesiã reddat indemnẽ, omnis ex his qui venit excõmunicandus, primò venit monendus antequã excõmunicetur: non monetur quidẽ de cõmisso, sed de cõmissi correctione, vt in c.t.& ibi notatur de sent.excõ.lib.6.& in c.sacro.& in c.statuimus, & in c. constitutionem eod. tit.

Hodie verò in pœnis infligendis aliter est prouisum ex nouissima extrauaganti Pauli Veneti, quæ incipit, Ambitiosæ: de cuius vero intellectu, & in quo reperiatur specialis ad iura antiqua, placuit hic differere. * Et de eius intellectu vide Antonium à Gama in decisionibus Lusitaniæ, in decisione finali. * 37

Primum est, quod secundum antiqua iura solus prælatus liberè posset absque capituli cõsensu bona immobilia locare, atque conducere, & aliàs mobilia pretiosa Deo dicata alienare, dummodò huiusmodi alienatio longum tempus (hoc est) decennium non excederet, vt in Clemen. t.de rebus Eccl.non alien.

Paulina tamen constitutio dictum decenniũ ad triennium limitat: quod tẽpus prælatus, vel alius administrationem habens transgrediẽdo, pœnas incurrit in ea constitutione contentas, antiquorum iurium pœnas non euadens, & nihilominus alienatio ab eo facta non tenet.

Secundò inuenitur specialis, quoniã pretiosa mobilia Deo dicata explicãtur, videlicet, quæ seruãda seruari possunt: & cætera, de quibus in iuribus antiquis erat dubiũ, an nomine immobiliũ veniebãt, & an possint sine solẽnitate alienari, explicãtur in dicta Paulina: & non alienãda exprimit mobilia quæ seruando seruari non possunt, vt est triticum, nisi pro temporis exigentia.

Tertium, in quo dicta Paulina ius nouum est, quòd res ab antiquo in emphyteosim concedi solita, poterat sine vlla solennitate rursus in emphiteosim à solo prælato concedi, vt in cap.fina.de feudis.

Tamen in d.extraua.additur, vt non fiat dicta noua concessio ab eo, vel ab alio administrationem habente sine euidenti vtilitate, quæ ante non exigebatur: & sic inducitur hodie quędam limitatio ad cap. fina. de feudis: nam absque euidenti vtilitate, & alienatio irrita est, & pœnæ subsequuntur.

Quartum est quia locationi, de qua Clemen.1.de rebus Eccle.non alien.addit constructionem.

Quintum est, quod alienans inconsulto Romano Pontifice, vel contra Paulinæ tenorem, incurrit eius pœnas grauissimas, & à pœnis aliorum canonum non eximitur: & talis alienatio est ipso iure nulla.

38 *Quid operetur licentia Romani Pontificis.*

Et est aduertendum, quod Romani Pontificis licentia id operatur, vt valeat alienatio sine iuris solennitate: & in casu etiam à iure non permisso, nisi in Papæ licentia aliter sit expressum: alioquin non maiori frueretur potestate, quàm inferiores prælati: & ita cōcludit elegantissimè Anto. Capitius in decisione 16.

Si verò Papa non consulatur, eiusque assensus habeatur, huius Paulinæ tenor debet seruari, & tenor ex eius verbis elicitur.

Et in ea nullum verbum est, vel tractatum, vel cōsensum capituli, vel superioris infra summi Pontificis authoritatē, aut decretum exprimit vel quoque modo etiā explicitè significat.

Alienatio ergo his non seruatis, in casibus tamen à iure permissis facta ex vi huius Paulinæ tenet, & valet, & alienans pœnas in ea contentas non incurrit.

Dixi autem ex vi huius constitutionis: nam ex vi antiquorum iniuriam non tenet, & pœnæ eorum incurruntur, vt in d. Clemen. 1.

Item si hæc cōstitutio exigeret ex se, & includeret solennitates aliorum canonum, non opus erat antiqua iura roborare, atque innouare, vt facit: imò superfluerent antiqua illa iura.

Item si in casibus à iure permissis alienare, opus esset consulere Romanum Pontificē, non vtilis, sed damnosa esset hæc Pauli constitutio, propter varios casus contingentes, non solum in conductione vtili vltra trennium, sed in contractu emphyteotico, & de rebus non ab antiquo in emphyteosim concedi solitis.

Item quis ferat opus esse consulere Romanū Pontificem ad alienando bona mobilia, non secundum instantes temporis exigentiam.

Rursus mens huius dispositionis Paulinæ, quæ ex præfatione colligitur, vt l. fi. ff. de hæredi. instituen. & in cap. ex multa. de voto, sed in præfatione dicit velle se obuiare profanis vsibus, & bonorum Ecclesiasticorum detrimentis: & in casibus à iure permissis his omnibus obuiatur: ergo in eis hæc Paulina constitutio locum non habet.

Quod potest ex eo confirmari, quòd mens legis, & eius finis, est ipsamet lex, vt l. scire leges ff. de legibus. Sed ipse Romanus Pontifex prohibet omnem alienationem, præterquam (inquit) in casibus à iure permissis, ac de rebus ac bonis in emphyteosim ab antiquo concedi solitis: & tunc Ecclesiarum euidenti vtilitate, ac de fructibus & bonis, quæ seruando seruari non possunt pro instantis temporis exigentia.

His ergo casibus etsi non consulatur Romanus Pontifex, locum non habet dicta Paulina constitutio. His enim seruatis, eius tenor obseruatur, in emphyteosi euidens vtilitas in fructibus, &c. pro temporis exigentia in reliquis casus aliquis expressus à iure: alioquin non haberet hæc clausula vim exceptionis: vndè in litera textus sequitur. Si quis autem contra huius nostræ prohibitionis seriem, &c.

Quibus verbis author alienationum significatur, & non conuentus, vel capitulū, sine quo solennitas iuris non seruatur: & ita credendum crederem, omissis his, quæ inaduertenter aliter dicit Doctor de Villadiego in tract. de legato. 11. q. num. 8. in 14. vol. tractatuum.

Ergo solùm ad prælatos, & ad alios ibidem nominatos, hæc constitutio dirigitur, quibus non seruātibus tenorem eius, alienatio (inquit) est nulla.

Interpretanda igitur est hæc cōstitutio, quod locum habet, non solùm quando de pœnis agitur, sed cùm de nullitate alienationis: quo casu personæ tantùm particulares nominantur.

Non seruantes autem antiqui iuris solennitates, pœnas eius incurrunt: & vbi exigitur solennitas, alienatio est nulla.

Et ista constitutio, secundùm iura antiqua est interpretanda, his exceptis, quæ expressè super addit, scilicet, tempus triennale in conductionibus.

Quibus si adsit casus à iure expressus, permissus cum longiori tempore, & alienationis nullitas, & pœna euaditur, in emphyteosi euidens vtilitas, in fructibus temporis exigentia.

Vnde Doctores hanc constitutionem in modicis rebus, sicut nec antiqua iura non habere locum asserunt, vt in cap. terrulas 12. q. 2.

Sextum, in quo dicta Paulina est singularis, patet in impositione pœnarum: quoniam si contra faciens Episcopi, vel abbatis præfulgeat dignitate, interdicitur illi ingressus Ecclesiæ: qui si intra tres menses immediate sequentes, Ecclesiam indemnem reddendo non restituerit, ipso facto est suspensus officio, tàm in temporalibus, quàm in spiritualibus.

Si autem minoris fuerit dignitatis, ipso iure est suspensus sine alia sentētia, vel declaratione: & est excommunicatus tàm alienans, quàm alienata recipiens, cuiusuis dignitatis, vel status fuerit.

Verum sicut pœnæ grauiores sunt, ita moderatius infliguntur, ait enim litera Paulinæ, Si quis præsumpserit: quo verbo temeritas significatur contra venientis, vt notat Archidia. in c. Romana. de appella. lib. 6. col. 4. & per Felin. in cap. Iudæi. de testi. & in c. 2. de iudic. & in authent. de nuptijs §. sic itaque coll. 4. Vnde non nisi scienter contra constitutionem Paulinam agentes, eius pœnas incurrunt. Pena verò Clementinæ primæ de rebus Eccl. non alienandis, etiam ignorantes afficit, etiam si ignorantia crassa esset: nam vbi requiritur dolus, ignorantia lata non æquiparatur dolo, iuxta latè notata post glo. ibi, in l. in actionibus ff. de in litē iuran. si ergo alienans non præsumit, alienatio ex vi dictæ Paulinæ constitutionis nulla non est.

Septimum, quod ex dicta Paulina colligitur, est, quod casus permissus ad alienationem sine alia solēnitate sufficit ad euadēdas pœnas, quāquam exigatur ad valitatem contractus, alia enim iura vult in suo robore manere: alioquin ex sola dispositione Paulinæ in illis permissis casibus, alienatio esset validitate munita sine solēnitate.

nitate. Pœnę verò Clement. 1. de rebus Ecclesi. quocunque deficiente incurruntur.

Ex supradictis infertur, & patet, ex Paulina non esse nullam alienationem sine solennitate factam in casibus permissis: cum enim eam dicat nullam, nisi in casibus permissis, ergo in eis non est virtute eius nulla, sed ex Clementina. 1. & si sumus in casu alienationis ab antiquo factæ, præsumitur quòd precessit solennitas: quod per multa probat Capitius decis. 16.

39 *Qualiter pœna vitatur.*

Secundò infertur, quòd agens cum solennitate iuris antiqui, etiam extra casus permissos, & inconsulto Romano Pontifice, non incurrit pœnas eius: tum quia iam propriè ille non alienat, sed conuentus cum eo: & pœnæ sunt restringendæ ad eos: ergo tantùm verba directa intelligi debent, qui per se agunt.

Tum etiam, quod consulendo, tractando cum capitulo & eius consilio & assensu alienando, non præsumit, & sic non agit temerè aut malitiosè: & cum res agatur sine præsumptione, non habent locum pœnæ extrauagantis: quia in pœnalibus strictè est procedendum: vt in cap. odia. de regulis iuris lib. 6. & in l. cum quidam ff. de liber. & posthu. & quia verba debent simpliciter intelligi, & non secundùm quid, vt in l. hoc legatum ff. de legat. 3.

Tertiò infertur euidentissimè, quòd in casibus à iure permissis non est opus consulere Romanum Pontificem, sicut etiam cum iura antiqua seruantur: non enim vno verbo nisi manifestè dicatur, intelligi debet alijs iuribus derogatum, vt in c. Ecclesia vestra. de electione, & in cap. cum expediat eodem titu. lib. 6.

Et ad hoc ponderanda sunt illa verba text. Qui contra huius tenorem inconsulto Romano Pontifice, &c. & in tenorem eius in casibus permissis alienatio facta est excepta, & iura antiqua confirmantur. Qui ergo extra casus permissos vult alienare, & sine consensu capituli, si habeat, vel superioris, si non habet, necesse est consulat Romanum Pontificem, ad pœnas euadendas, & validationem alienationis.

40 *Consuetudo contra Paulinam, an valeat.*

Et iste est planus sensus eiusdem Paulinæ, & practicandus, licèt nonnulli inaduertenter innuant valere, consuetudinem contra dispositionem dictæ Paulinæ, eamque non esse consuetudine receptam, cum quotidie emanent literæ Apostolicæ, de ea mentionem facientes, & ad eius obseruantiam monentes. Et ideo illa constitutio vbique seruatur teste Ioanne Bertachino in Tracta. de episco. in 36. q. in 2. volu. tracta. fol. 178. col. 1. & Anto. de Pret. in tracta. de iurisdictione Episcopi cap. 5. in 2. vol. Tracta. fol. 201. licèt dubitet Summa aurea Armillæ, in parte, locatio: & ob id cessat quod notat Syluestrina in parte, alienatio. 15. & Caieta. in Summa in parte, excommunicatio. cap. 75. & Rochus de Curte in cap. fi. de consue. fol. paruo. 51. & noster Didacus de Couauaru. in lib. 2. resolu. cap. 16. num. 6. & Albert. in tracta. de vero clerico cap. 50. in lib. 2. sub num. 9.

Et cum dicta Paulina sit in obseruantia, necesse fuit, vt Dominus Papa Leo decimus ei derogasset in bulla cōcessa Generali, ac vniuersis prouintialibus, & ministris Ordinis Minorum obseruantiæ: qua perpetuo cautum est moniales sanctæ Claræ, & beati Francisci, Tertij nuncupati de pœnitentia, posse vendere, & alienare, & permutare quælibet bona immobilia de consensu duarum partium conuentuū, & habita diligenti informatione à duobus vel tribus bonis viris, in locis quibus bona consistunt, id esse in euidentem vtilitatem monasteriorum: & alienata coram Vicario Episcopi confirmare: & ex huiusmodi Leonis constitutione, quam ego habeo, derogatur dicta Paulina, quæ si non esset admissa, non esset necesse derogare, vt in l. decem ff. de verbo. oblig. & in cap. ad dissoluendum de desponsat. impube.

41 *Euidēs vtilitas.*

Et quia dicta extrauagās Paulina excipit casus à iure permissos inter eos, nota, quod quādo prælatus cum capitulo alienat, eo ipso probata est præsumptiue Ecclesiæ vtilitas, secundum Bald. in cap. 1. §. 1. de his qui feudum dare possunt in vsi. feudo, & per Feli. in c. cum causa, vbi de materia loquitur eleganter de re iudi.

Et euidens vtilitas appellatur, si pro contractu temporali daretur census perpetuus Ecclesiæ, vt notat Ancharra cons. 122.

Et licèt quando pracedit decretum prælati, & tractatus atque consensus capituli præsumatur vtilitas, vt in l. in pupillo. & ibi glo. ff. de solu. quam notat Tho. Gram. in cons. 18. in princ.

Tamen si integralis formæ congruitas non fuerit seruata, non præsumitur vtilitas Ecclesiæ, imò damnositas, vt notat Bal. in l. quicunque C. de bonis quæ libe.

Cuius dictum intelligo esse verum in dubio, si tamen euidentissime & non euidenter constasset de vtilitate Ecclesiæ in alienatione facta, ità quod illa vtilitas transisset in notorium, quia in notorijs relaxatur ordo iuris, & in certis nō est locus coniecturis: in isto casu valeret alienatio sine alia iuris canonici solennitate. De notoria vtilitate, idem notat Fabia. de Monte, in tracta. de empt. & vend. in 5. q. nu. 116. in 5. vol. tract. diuersorum DD. & idem notat Ant. de Pretis in tracta. de iurisd. Episco. cap. 5. & in ista notoria & euidentissima vtilitate procedit glo. in l cum hi. §. eam ff. de transact. & quod ibi notat Bal. & in l. contra iuris ff. de pactis, & ita opinatur elegantissimè Anchar. in cons. 197. col. 2. quem nominatim sequitur Tho. Grammati. in consil. 28. & ibi citat verba extrauagantis Ambitiosæ cupiditatis.

Quomodo prælatus iurans non alienare.

Item est notandum, quòd si prælatus in stallatione suæ prælatiuæ iurauit non alienare bona suarum Ecclesiarū vel monasterij incōsulto Romano Pōtifice: in isto casu obstāte iuramēto nō potest etiā in casibus licitis alienare inconsulto Romano Pontifice, nisi in casu necessitatis, vel euidentissimæ vtilitatis; nā ista æquiparātur, vel nisi res alienanda sit modica: nam ista omnia sub iuramento de non alienando videntur excepta, ex notatis per Abb. in c. vt super de rebus Eccle. non alienan. & reassumit Syluestri in parte, alienatio. nu. 16. & Soci. in 1. vol. cons. 29. num. 19. & per Bar. de Cassan. consuetu. Burgund. rubric. 9. §. 9. num. 26.

Item si statutum ordinis, cuius monasterium vult alienare, prohibet alienationem, non seruata certa forma ab statuto introducta, eius omissio vitiat alienationem, vt concludit Soci. in d. consi. 29.

Item vtilitas non solum de præsenti debet spectari, sed in futurum quoque, taliter quòd si in feudo quem vult Ecclesia alienare, posset molendinum ædificari, illa quoque vtilitas debet haberi in consideratione ex notatis per Federi. de Senis. in con. 210. & in l. spem. C. de dona.

42 Item bona quæ solita sunt infeudari, vel alienari, licèt licentius possint alienari, ex cap. fin. de feudis, & in cap. 1. in princi. qui feud. dare. poss. & ex dicta Paulina: tamen illud est verũ, nisi postquã redierint ad Ecclesiam, longa possessione manserunt immensa, quia non possũt alienari, nisi prout alienantur alia bona non solita alienari, secundum Bal. in cap. 1. de clerico qui inuestitu. fecit.

solitũ quomodo dicatur.

Et quando dicatur quod res sit solita alienari, videatur Alex. in 3 vol. consi. 9. & per Rochũ de Curte in cap. fin. de consue. q. 5. & per Bar. in l. 2. C. de imponen. lucra. descriptio. lib. 10. & D. de Dueñas in regula 140.

Qua actione petantur bona alienata.

Item aduertendum, quod facta alienatione cõtra formam iuris antiqui, & dictam Paulinã, potest contra possessorem intentari directa rei vendicatio bonorum Ecclesiæ: nam tacitè videtur petitũ, vt alienatio declaretur nulla. arg. tex. in l. illud ff. de acqui. here. & loquendo in minore qui petit rem quam alienauit, ita notat Anto. in cap. constitutus de reli. domi. & Alex. in 5. vol. consi. 177. & Matthæ. de Afflict. in decis. 255. in ver. dicebat. & apostil. ad Paul. in l. qui proprio §. itẽ quæritur ff. de procu. & Ias. & DD. in l. nã & postea §. si minor. ff. de iure iurã.

An iudex Ecclesiæ cognoscat cõtra laicum.

Et quia talis possessor rei Ecclesiasticæ dicitur raptor, vt notat Abbas in c. 2. de rebus Eccle. non alienam non esset absonũ asserere, ꝙ reus potest conueniri, quamuis sit laicus, corã iudice Ecclesiæ, quia dicitur rem Ecclesiæ violenter retinere: quo casu conuenitur coram iudice Ecclesiastico, iuxta notata per Innocen. & DD. in c. cum sit generale de foro compe. & ꝙ possit agi corã Ecclesiastico colligitur ex Alex. in 5. vol. consi. 203. in fi. Tutius tamen est agere contra habentem titulum, licèt inualidum coram seculari iudice.

Agens tamen ad repetendam rem Ecclesiæ alienatam, asserendo Ecclesiam deceptam, legat prius quę notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de prędijs nauicul. & omnibus rebus lib. 11.

Ex officio iudicis repetuntur alienata.

Et si prælatus vel alius non agat petendo rẽ Ecclesiæ male alienatam, iudex ex suo officio repetet, vt in c. si quis presbyterorum, de rebus Eccle. non alienan. & procedat ad inquisitionẽ tanquam in causa pia, & plura iura quę possem referre, cumulat August. in apostil. ad Angel. de malefi. in parte, hæc est quædam in apostil. incipientiu, tu autem in hac.

De bonis fraternitatum.

Quæ supra dicta sunt de prohibitione alienationis non habent locum in bonis hospitalium priuatorum, neque confraternitatum, & similium collegiorum, vt notat Felin. in cap. de quarta de præscri. col. 2.

Neque in alienationibus bonorum quæ alienantur à fratribus sancti Francisci, qui cum nihil possidere possunt nisi pro vino, & hostijs ad consecrandum, vt in extraua. Exiui, & nominatim notat de vino & hostia apostil. ad Abb. in cap. nulli de rebus Ecclesi. non alienan. & alienant sibi legata pro alimentis, non requiritur dicta sollennitas, vt notat Bald. in authen. ingressi. C. de sacros. Eccle. & Petr. de Rauennas in allegat. consue. fol. 181 & Hyppo. singul. 132.

Item quæ supradicta sunt locum habent in alienatione rerum Ecclesiæ vltra triennium, non autem loquuntur iura supradicta in locatione fructuum beneficiorum: nam locari possunt vltra triẽnium, vt in c. querelã, & ibi DD. ne prælati vices suas, & per Bal. in c. 1. de his qui feu. dare poss. col. 5. & Armillã in parte locatio.

Et extrauagans Ambitiosæ loquitur de bonis ad Ecclesiam pertinẽtibus, non ad clericos, vt probant illa verba, Bonorũ Ecclesiasticorũ, iuncto text. ibi Ecclesiarum euidenti vtilitate: beneficia autem licèt sint in Ecclesia, non tamẽ sunt bona Ecclesiastica, & beneficiũ intitulatũ confertur, & non alienatur nec diuidi potest: vt in c. maioribus de præbẽ. Idem notat Hierony. Gratus in 2. parte responso. 142. n. 25. & dominium beneficiorũ dicitur esse apud Deum, non apud Ecclesiam, secundum Abb. in c. cum secundũ de præben. & clericus curatus non dicitur minister Ecclesiæ, sed rector: ministri enim sunt minores conditionis, de quibus loquitur tex. in Cle. 1. §. ad hæc de statu mona. & ideo de bonis Ecclesiarum pro his ministris non loquitur extrauagans Ambitiosæ, & ideo intrepidè est dicendum, beneficiorum fructus posse vltra triennium locari: & ita notat Federi. de Senis consil. 123. & nominatim notat Couarruuias in lib. 2. resolu. cap. 16. sub num. 6. licet aliter, & male videri meo notet Nicola. Boeri. in decis. 224.

Et ad quod tempus locari possint res Ecclesiæ & dari in emphiteosim per Dida. de Couar. in d. c. 16. & 17. & 18. in lib. 2. reso. Et cũ his manet aliquãtulum ornatus & elucidatus intellectus dictę extrauagãtis Ambitiosę cupiditatis, vt intelligant prælati habentes terminos qualiter possint eos alienare: & olim cum essent tenues possessiones Ecclesiarum difficilius alienabantur, hodie verò non, sicut notat Yserina. qui feu. dare poss. in princi.

Redeũdo agitur ad materiã limitũ & terminorũ, de qua est sermo huius capitis, dico ꝙ inspectionẽ & visitationẽ terminorũ semel in anno debet corrector personaliter facere, vt probãt illa verba, *en persona vna vez en el ano*. ex quo probatur, ꝙ iste actus est personalissimus per ipsum correctorẽ ampledũ snã ista verba, *en persona*, id est, per te ipsum, astringunt ad personaliter exercẽdũ vt in l. fideicõmissa §. n. ff. de lega. 3. & in l. 3. §. h. ff. qui petãt tuto. & idẽ iniungitur correctori, vt per se ipsum latrocinia, vel illicita committentes inquirat, vt in authen. de collatori. §. iubemus, ibi, per se collatio. 9. 43

An visitatio terminorum per alium impleatur.

Ex

Ex quo infertur, quod ista visitatio terminorum per solum vicem gerentem, aut locum tenentem fieri non potest: nam ista verba, per te ipsum, importan, vt non possit ponere substitutum, vt in cap. fina. de officio delegat. & notatur in cap. cum. dilecta. de rescriptio. & notat Iason. in leg. quod quis. sub num. 4. C. de procurat.

Et idem notatur de tabellione qui debet officium exercere, vt notat Bald. in l. vna. §. non autem, C. de cadu. tollend. & per Alexand. in 2. volum. consi. 217. & notat Iasson in l. 1. §. 1. ff. de acquir. possess. & in l. 1. column. 7. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdict. & notat Zasi. in d. §. primo.

7 Idem est in visitatione terminorum, vt videat præsens, an sint sarta tecta: nam non excusatur si ea visat per locum tenentem: sicut nec tutor excusatur, vt est glo. & ibi Lucas de Penna qui ponit rationem contra præsides in l. cum ad quamlibet, C. de condi. in publi. horre. lib. 10.

Executor testamenti Idem est in executore testamenti, vbicunq; suæ personæ industria requiritur, vel aliquid eius arbitrio, vel conscientia gerendum est: nã per se & non per alium est illud implendum, ex pluribus quæ cumulat Luc. de Penn. in l. per hanc, C. de eroga. mili. annon. lib. 12. & ex notatis in l. inter artifices ff. de solu. & loquendo de illo cui committitur executio facti, notat Plate. in l. agentes, C. de decurio lib. 12. & multa in similibus quæ possem allegare, notat Felinus, & post eum scriben. in cap. fin. §. is autem, de offi. delega.

Et idem est quotiescumq; iura exigunt aliquid fieri propria manu, vel persona: nam per alium id facere minime licet, vt in l. hac consultissima in princ. & in authen. quod fine, & in l. cum antiquitas, §. pen. C. de testa. & in l. fina. §. similique modo, C. de iure delibe. & notatur in cap. tua. qui matr. accusa. poss. & in c. super quæstionum, §. intentionis, de offic. delega. & in cap. cum redemptor. 22. q. 2. ibi propria manu, & in cap. 2. de hæreti. lib. 6. & idem probatur in cap. vniuersitatis, de sentent. excommunica. & in cap. si vero, eod. titu. & in cap. cum parati, de appella. & in his iuribus aliquid explicandum in propria persona statuitur.

Nimirum ergo si in nostro quoq; casu visitatio terminorum sit explicanda in propria persona correctoris: quia cum hoc negotium sit graue, persona correctoris exigitur, & non locum tenentis, vt notat Bald. in l. aliquando, ff. de offic. proconsul. in 3. opposi. & quando agitur de publica vtilitate, vt est in ista visitatione terminorum, à persona nominata ad id exequendum non debet recedi: vt notat singulari. Bald. in cap. quoniam Apostolica. de offi. del.

Quod ego corroboro ex notabili text. in l. is qui ex causa, ff. de manumiss. testam. vbi propter qualitatem personæ non potest committi alicui manumissio serui, ne alius fit patronus liberti manumissi.

Et fulciuntur supradicta, nam si comperatio nem literarum, vel exemplationem instrumentorum non potest iudex alij committere, sed per seipsum debet inspicere, vt probat Bal. in auth. se nouo iure. C. si cer. pet.

Quanto fortius visitatio terminorum non debet committi, quia sensus visus est inseparabilis à subiecto ipsorum terminorum, vt in leg. si irrupt. §. ad offic. ff. fin. regun.

Et quæ supra dicta sunt possunt fulciri ex pluribus doctrinis & allegationibus congestis per Paridem de Put. in tract. synd. in parte, sub stirutus, & ibi post Guillel. de Cugn. dicit, quod mandatum factum correctori non potest impleri per locum tenentem, nisi aliter sit in mandatis expressum, & facit gl. in auth. de tabellio. §. 1. col. 4. in parte per se.

Et ex supradictis infertur in practica, quòd in locis vbi sunt iudices, quos vulgus *Alcaldes Ordinarios* appellat, non possunt conueniri pœna istius capitis si non visitauerint terminos: quia hoc specialiter est iniunctum correctoribus in propria persona, & non iudicibus inferioribus: & specialia sunt spectanda, vt l. sanct. leg. im, ff. de pœnis, & contra quos lex pœnam non imponit, nec nos debemus imponere, vt in l. at si quis §. diuus, ff. de reli. & sumpt. fune. & est glo. in c. fin. & ibi DD. de iure patro. & per Decium in §. in pœnalibus, ff. de regul. iur. & negligentia non nocet in non valentibus visitare terminos, & vbi diligentia non sufficeret, vt in l. 2. ff. quis ordo in bonor. possess. seruetur, & sic istis iudicibus ordinarijs, sed neque rectoribus locorum non poterit imputari, quòd non visitauerint terminos, cum soli correctori est iniunctum, & cœteris videtur inhibitum, vt in l. cum prætor, ff. de iudic. & interest Reipublicæ, vt nobilis, vel honorabilior persona, vt est ille corrector visitet terminos, & non alij iudices inferiores, vt in simili notat Innoc. in c. quod in dubijs, de renunc. 44 *Pœna nõ visitandi terminos locũ nõ habet cõtra Alcaldes ordin.*

Et quamuis corrector ab adunantia populi, vel ab alijs non requiratur, vt visitet terminos, ab ista lege est monitus, & nisi ostendat visitasse terminos poterit in syndicatu puniri, ex notatis per Lapum, in allega. 51. in fine. Imò si iudex inuenerit aliquid ex terminis occupatum, & non restituit ciuitati, videtur in vsurpatione consentire, vt not. Io. de Plat. in l. vsus aquæ, C. de fund. rei priua. lib. 11.

Item corrector durante visitatione terminorum, non debet negotia ciuilia audire, sed visitatio debet totum hominem occupare, aliàs punitur, vt in cap. 69. in curijs habitis apud ciuitatem Segouia. * Quæ est l. 6. titu. 6. lib. 3. Recopilat. * *

Quæ supradicta sunt, quòd locum tenens nó visitauit terminos, procedunt tantummodo in visitatione terminorum: secus est in visitatione locorum suæ iurisdictionis: nam locum tenens potest eam facere, vt in cap. 4. in curijs habitis apud Toletum anno 1539. * Quæ est d. l. 6. titu. 6. lib. 3. Recopila. circa fin. * & quod ibi non mutatur circa visitationem terminorum, stare censetur, vt in l. præcipimus, §. n. C. de tẽpo. & appella. *de visitatione vicerũ.* *

Item ex eo quod aliquid est gerendum in

in propria persona, infertur practicabilis intellectus ad l.6.tit.29.p.7.dum dicit, *Que el carcelero cierre las puertas de la carcel por su mano mesma, y guardar muy bien las llaues*. Nam in tantum est verum hoc, quod non excusatur, si per alium hoc fecerit, nisi vel præsens ipse sit, vel ex aliqua necessitate, quia tunc non potest dici negligens, vt in simili notat Ang.in auth.vt clerici apud proprios Episc.coll.6.

Contra carcerarios.

45 Visitatio autem terminorum proprijs expensis debet à correctore fieri, vt probat litera tex.ibi. *a su costa*: ergo nec victuras, nec alimenta expensis Reipublicæ recipiet: se neq; hospitia: nam regulariter corrector priuata hospitia vel domos occupare non debet, quia grauantur subditi huiusmodi hospitijs contra notata per Plate.in l.præsidibus, C. decursu publico li. 12.& in l.fi.C.de canone largitio.li.10.& in l. 1. C.de palat.& domi.domini.lib. 11. & ibi notat Luc.de Penn. Suis ergo expensis debet corrector terminos circuire, & visitare, vt in auth. vt nulli iud.§.nulli.coll.9.

Cuius expensis fiat visitatio terminorum.

Et in quantum Platea in d.l.1.dicit quod expensa publica debet conduci domus quam iudex inhabitet, cum sit persona publica: illud hodie corrigitur, vt in cap.7.infra in istis mandatis.

Imò si contra voluntatem subditorum corrector occupet hospitia, vel sibi, vel alijs, incurrit pœnam, de qua in l.1.in fi.ti.21.lib.2.ordi. * Quæ est l.12.tit.15.li.3.Reco.*

Alias autem expensas factas in visitatione terminorum, si quas corrector fecit, habebit à communi, cuius negotia gessit, nam corrector suis non debet militare expensis, & sicut tutor, aut curator sumptus factos in rebus minorum recuperat, non tamen quos fecit in propria persona, vt ex tex.in l.à tutoribus, §.principalibus, ff.de admin.tuto. ibi, In tutela, non qui in ipsos tutores fiunt ratio haberi solet: & loquendo de legato misso à ciuitate, probat tex. in l.legatus, §.si quis, ff.de legatio. Salarium tamen pro labore impenso in visitatione terminorum peti non potest: nam cum istud sit à lege ista impositum correctori, vt munus, tale munus debet esse gratuitum, vt est text.& ibi glo.& Barto. & Sal.in l. 1. C. manda. & qui gratis tenetur aliquid facere, turpiter pro eo salarium petit, vt in leg. tertia, & ibi DD. ff. de condit. ob turp. cau.

Salarium pro visitatione.

46 Imò fortius dico, quod non solum corrector salarium pro visitatione terminorum habere non debet, sicut nec tutor, ac curator non habent pro videndis, aut curandis rebus minorum, vt supra dixi, & notat Petrus Iacobi in sua practi.titu.de contraria manda.actione, nisi ex legitima causa in minorum euidentem vtilitatē fuerit à iudice eis assignatum, vt notat Barto.in d.l.à tutoribus, §.fin.& in l. 1.§.si pupillis, ff. de tutel, & ratio.distrahen.& per Anan.in c.qualiter & quando, §.licet de accusa.& per Paul.in l.fin.§. in computatione, C. de iure deliberan. vel nisi ex consuetudine aliquid soleat præstari de fructibus minorum, vt notat Paul. in consil. 364. & Rochus de Curte in c.fi.de consue. in 12.q.& in l.2.tit.7.lib.3.foro.ll. * Quæ non reperitur in Recop.sed super eam tractatum fecit Baeça de decima tutoris.* & casu quo salarium debet tutori assignari, illud debet esse in particulari negotio, vt notat Ias.in l.litem C.de procura.

Tutor an habeat salarium.

Imo neque rectores populorum si necesse fuerit, eos ire ad dictam visitationem cum correctore, non possunt habere salaria, imó gratis sine suo proprio dispendio tenentur ire, & hæc & similia exercere, vt notat Guid.Pap.in decisi. 68.quod malè seruatur in practica.

Sed quæro. In pluribus locis huius regni sūt statuta confirmata regia authoritate, quibus cauetur quod iudices ordinarij, quos *Alcaldes* appellamus, habeant pro visitandis terminis ciuitatum, aut villarū tot argenteos singulis diebus: postea super venit corrector, atq; ideo suspensum est officium illorum iudicum ordinariorum, quibus corrector succedit in officio: an ideo possit habere pro visitandis terminis eadē salaria: & quidam putabant correctorem debere habere hæc salaria regia authoritate confirmata, moti ex eo quod si capitaneo debetur certum salarium, & certum potestati, & quilibet ipsorum tenetur certos familiares habere, si postea dicta officia deueniunt ad vnum, ille debet cum onere familiæ illa integra salaria habere, vt notat Ang.in auth. vt determinatus sit numerus cleric. col. 1. & in auth. vt iudices sine quoquo suffra.§.coll.2.& plura iura, atque doctrinas, quas possem in corroborationem citare, notat Put. in tract.synd.in parte, salarium, c. *an si officialis*. Si ergo onus visitandi terminos peruenit cum officio ad correctorem, cur non veniet quoq; salarium?

Duplicato officio, an duplicatum salarium.

Secundò, ad idem facit textus in authe.vt iudices sine quoquo suffr.§.illud, colu.2. vbi dicitur, quod propter duplex officium, vel plures sollicitudines, quę in persona vnius concurrunt duplex debet percipere salarium: & idem probatur in l.his scholaribus, C.de digni.lib. 12. & in l.binos C.de aduo.diuers.iudi.& per Paul. in l.qui duobus, ff.de condi. & demonstr. Et alia in simili fundamenta refert Ant.Capi.in decis. 27.num.20. 47

Tertiò facit, nam quotiescunque iura duorū concurrunt in persona vnius, tantum debet habere ille vnus, quantum duo haberent, vt in l. si mihi, & tibi.in princ.ff. de leg.1.& in l. Titius, §. qui Marco, ff.de annuis lega. & per hæc iura, quòd sit præstandum salarium propter duplex officium, si concurrit in persona vnius, tenet Io. de Platea in leg. maior, C.de digni.lib. 12. & ibi dicit ita tenendum, nisi consuetudo sit in contrarium.

Quartò ad id videtur facere, nam si corrector iste subrogatur in personas priorum iudicum, subrogatus sapit natnram eorum, in quorum locum subrogatur, vt in l. eum qui. §. qui iniuriarum, ff.si quis cautio.& notatur in l.parabolani, C.de Episc.& cleri.& in §.fuerat.Inst. de actio.& in tantum est hoc verum, quod subrogatio videtur velut prima officij creatio, secundum Bal.in l.aliquæ, §. sin autem, C.de cura.

ra.furi.& hoc posset corroborari ex plurib.notatis per Iaſſ.in l.cohæredi.§.qui diſcretas. ff.de vulg & pupill.

Sed his non obſtantibus, verinr pars videtur, quòd iſte corrector nihil ex iſto ſalario ab ſtatuto deputato poſſit percipere.

Nam iſte corrector non ſubrogatur in locũ, *de los Alcaldes ordinarios:* imo illa officia ſuſpẽduntur, vt probar cap.7. in eo. ibi, *que pues eſtan en el ſuſpendidos los oficios.* * Hæc mihi videtur mendoſa allegatio, forſan voluit allegare cap.5 correctorum, quæ eſt l.5.tit.6.lib.3.Recop. & l. 23.tit.5.lib.3. Recop. ibi, *que ſe ſuſpenden todos los oficios por el nueuo Corregidor.* * & ſic nulla datur ſubrogatio, ſed ſuſpenſio, quæ eſt officij taciturnitas, & ſilentium, vt in ca. alma mater. de ſentent.excomm. & ſic durat officium illorum iudicum. Sic ſententia lata durat, licet per appellationem ſit ſuſpenſa, vt notatur in l.furti. in princ.ff.de his qui not.inf. & quamuis non eſſet ſuſpenſio officij, ſed ſubrogatio, quando talis ſubrogatio in officio non ſit ad effectum, quod ſubrogatus ferat onus, & pondus officij, in tali caſu ſubrogatus non ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur: & ideo non debet in tali caſu habere ſalarium, vt notat Bart. in l.pater filium in 4.colum.ff.de inoffi.teſt.num. 19.quem refert, & ſequitur Ioa.de Rip. in tractat.de peſte.in vltim.part.in ver. diſcuſſa. nu. 451.

Quod ſit, vt cum iſte corrector non exerceat eadem officia per modum ſubrogationis, ſed ingrediatur officium tanquam iudex maior, & plura officia iuriſdictionis iungantur in vnum correctorem, ob id dicitur vnum eſſe officium & non plura, vt notat Iaſ. in l. quo minus ff. de flum.nu.20.

Et ex his patet reſponſum ad priora fundamenta, & manet firma concluſio, quod corrector etiam illud ſalarium ſtatutum pro viſitatione terminorum habere non debet.

Qualiter reponentur limites amoti

Facta autem terminorum viſitatione, ſi corrector inuenerit limites amotos, habita priùs legitima cauſæ cognitione, citatis citandis, reponet limites amotos in priſtinam formam: nam ſine cauſæ cognitione iudex non poteſt quicquam ſtatuere, vt in l.omnes, ff.de in integrum reſtitution.& in capit.1. de cauſa poſſ. & proprie.

Et cum ad cauſæ cognitionem debeat citari perſona, vel concilium, quod limites amouit, vel occupare fecit terminos: & facta citatione, ſtatim ſequitur oppoſitio declinatoria iuriſdictionis contra correctorem, dicendo quod cognoſcit de cauſa extra territorium, & à pronũciatione quod eſt iudex, appellatur, vt notat gl. in authen.habita.C.ne filius pro patre, & ſic nimis protelatur negotium, quando huiuſmodi declinatoriæ exceptiones opponuntur.

48 *Tutior praxis.*

Ideò tutior practica eſt, quod idem conciliũ, cuius termini occupantur ſine authoritate iudiciali, & ſine cauſæ cognitione vim vi repellẽdo, reponat in ſuum locum terminos ablatos, & amoueat furtiuos & malè poſitos: nam hoc licitum eſt, vt in l.quemadmodum in §. ſi protectum, ff.ad l. Aquil. & in l. ſi vitem §. qui ad ianuam, ff.quod vi aut clam. vbi dicitur, quod licitum eſt demoliri, quod in ſolo à nob.s poſſeſſo ab alio ædificatur, vel ponitur: quod notat Io.Fab.in l.1.C.de interdict.& per Cæpol. in tracta.de ſeruit.vrba.prædi.c.de tigno iniuncto & per Old.conſ.82.& Paul.in l.vna.C.vt nemo priua.per tex.in l.fideicom.§.ſi quis illicitè ff.de legat.3.

Dixi autem in ſolo à nobis poſſeſſo: nam ſi ſolum eſſet commune, & ſocius ædificaſſet in communi ſolo, non licebit illud propria authoritate demolire, vt per plura iura probat Philip. Dec.in 1.vol. conſi.221.

Et quamquam vniuerſitas, quæ vim patitur in mutatione horum limitum, deſtrueret limites iniuſtè poſitos ſua authoritate, & reponeret ſuos, etiam vi armata, non eſſet illicitum, neq; criminoſum, vt dixi ſuprà in iſto capit. & notat ſerè in proprio caſu Paul.de Caſtr. in l. vna. C. vt nemini liceat ſine iudice.

Alia practica eſt agere criminaliter contra occupatores interdicto vti poſſidetis, quod poteſt criminaliter intentari, vt eſt gloſ.in l.fin.C. fini.regund.& per Bar.in l.item apud Labeonem §. ſi quis bona, ff. de iniurijs, & per Paul. in l.qui pendentem. ff. de actio.empti.& venditi.on. *Practica criminalis.*

Et in cognitione huius criminis incidenter conſtabit quis ad quem venerit poſſidentem, vt in l.ſi quis ad ſe fundum, C.de vi.publi.& in cidenter poterit peti à iudice, vt de poſſeſſione terminorum pronunciet, defendendo poſſeſſorem, argum.notatorum per Barto. & alios in l. interdum, §.qui furem ff. de furtis, & ibi Alex. in apoſtill.& per Paul.in l.4.§.hoc autem ff.de damno infecto, & per Caſſa.in conſue.Burg.fo. 42.col.1.

Et quamuis qui cognoſcit incidenter de poſſeſſione ad punitionem criminis, non tenetur de neceſſario ſuper incidenti pronũciari, vt eſt tex.& ibi Bal.in l.1.ff.fam.hercif.

Tamen quando incidens eſt talis naturæ qđ impedit proceſſum in principali, pronuntiandũm eſt ſuper incidenti, vt notat Io.Fab. in l.1. C.de ordin.iudic.& probatur in l.1.t1.3.p.3.

Et per modum cauſæ ſemper poteſt de incidenti poſſeſſione terminorum, etiam in cauſa criminaliter intentata ſuper interdicto vti poſſidetis, vt putà, ſi iudex dicat, Condemno criminaliter moleſtatores de depaſcentes in tali termino, vel ibi ſcindentes ligna: quia poſſeſſio eiuſdem termini pertinet ad talem villam, vel populum accuſantem: & ſic per modum cauſę conſtat incidenter de termino. Et hanc practicam ponit Bald.in auth.ad hæc, C. de latina liberta.tollen.quem ſequitur D.Nauar. in cap. cum contingat.de reſcript. in 1.remed.& iſta eſt bona practica, & pronunciatio ſit, cum incidens oriatur ex eodem facto, quo caſu facilius ſuper incidenti pronunciatur, vt notat Robert. in Spec.aur.in 2.diſtin.iudicio. num.25. & in 4. p.in 20.diſt.num.8.& per Bal.Paul.& DD.in l.1.C.de ord.iudi.

Et ne in iſto quoq; caſu opponatur declinato-

torla, ego ſemper ſoleo practicare, vt impetretur iudex regius ſpecialis, qui vel de cauſa cognoſcat, vel adeant ſenatores regalium Chancellariarum, coram quibus querela proponatur, & ibi à concilio contra concilium, & eius municipes, cognoſcitur de crimine, & de poſſeſſione terminorum, nec expenditur numinus & tempus ſi oppoſita dilatoria coram correctore loci occupantes terminos ſubterſugiunt iudicium, tanquam cognoſcat iudex extra territorium, contra tex. in l. fi. ff. de iuriſd. omn. iudic. & in c. fi. de conſt. lib. 6.

Practica autem exequendi ſententiam in materia terminorum exponitur per Felin. in c. quia indicante. de præſcr.

49 *Qualiter exequetur ſententia terminorũ.* Et non dicitur executione impletam ſententiam, niſi limitibus aſſignatis, & data reali poſſeſſione terminorum, vt notat Bal. in l. vẽditor §. veniſſe. ff. de hæred. vel actio. vend.

Imò ſi poſitis limitibus, virtute ſententiæ amouerentur, iterum poteſt peti executio ſententiæ contra turbantes, etiam ſi ſint vicini poſtea nati in populo condemnato: nam idem eſt concilium ſecundùm Innoc. in cap. Abbate ſancti Syluani. de verb. ſignif. de quo elegantiſſimè tract. Ant. Capi. in dec. 1.

Quod maximè verum eſt in iſtis cauſis habentibus cauſam ſucceſſiuam, iux. not. in l. inter Caſtellia. ff. de arbitr. & in l. ſi in lege. §. colonus ff. loca. & per DD. in l. permiſceri, §. ſpecies, ff. de acqu. poſſ. & in l. fidciuſſ. §. fin. ff. de lega. 1. & notat Matth. de Afflict. in deciſ. 341. & per Angel. in leg. tale pactum, §. qui prouocauit. ff. de pactis.

limites quales ſunt. Et vltra limites qui ſolent ædificari, ſecundũ morem cuiuſq; prouinciæ, inter eos illud maximum ſignum iuriſdictionis, & territorij eſt imponere atque fixare furcas: nam iſtud eſt ſignũ deſignans territorium, vt notat Bald. in l. à procuratore, ff. manda. quod notat Ioa. de Rip. in cap. cum Eccleſia Sutrina. de cauſa poſſ. & propriè. num. 63. & Caſſa. in conſuet. Burgun. in princ. §. 2. in glo. ou territorie nu. 14. & in princip. num. 22. & ibi allegat Floria. in l. arboribus, §. de illo ff. de vſufruct. & latiùs per Caſſa. in d. rubr. 1. §. 8.

Et ibi in n. 8. quod ſi eſt contentio inter duas villas ſuper territorio, pendente lite, non debẽt erigi furcæ.

Furca. Item ſi deſtruitur populus, & ponuntur ibi furcæ, non currit præſcriptio, quia non eſt ibi populus aduerſus quẽ præſcribatur: ideò oportet articulari de perſona aduerſus quam currat præſcriptio.

Et dum ſtat furca erecta, ſaltim vltra annum & diem non debet alia vniuerſitas amouere cã propria authoritate, quia eſſet turbare poſſeſſorem, & poſſet agi criminaliter & ciuiliter: & iſte eſt alius modus turbationis terminorum, & iurium: & alios notat eleganter Ioa. Fab. in §. retinendæ. inſt. de interdict. n. 16. & notat plures Bal. in l. 2. C. de ſeru. & aqua.

50 *Quos teſtes exigãtur in probatione* Finaliter pro complemento in iſta materia terminorum eſt notandum, quod cùm ciuitas intra territorium ſuum habeat fundatam intentionem de iure communi, tam in proprietate, quàm in poſſeſſione, vt ſupra dixi. Si quis dicat habere ius paſculandi, vel ſcindendi ligna in alieno territorio, cùm ipſe habeat contra ſe præſumptionem iuris, ſi vult probare contrarium, debet probare per tres teſtes idoneos, aut per duos multùm excellentes, vt notat Specula in tit. de proba. in §. fin. in verſ. vlti. quem dicit ſtupendè loquutum Iaſ. in l. ſciendum ff. de ver. obli. ſub n. 10. & Caſſ. in conſue. Burg. rubr. 11. §. 2. num. 29. *iuris paſcẽdi.*

Sed quæro, an remedium huius legis de Toledo habeat locum in terris Ducum, aut Comitum, vel aliorum dominorum inferiorum huius regni, ita vt ipſi, vel eorum iudices poſſint procedere ad reſtitutionem terminorum, ſecũdum form. d. l. Toleti.

Et primo videtur quod non poſſit ex l. fi. tit. 14. lib. 3. ordinam. * Quæ eſt d. l. 8. titu. 12. lib. 8. Recop. * vbi dicitur, quod remedium legis de Toledo habet locum in locis, & terris tantummodo patrimonij, vel coronæ Regalis: terræ verò dominorum inferiorum non ſunt coronę Regalis: ergo diſpoſitio locum non habet, quia cui non conueniunt verba legis, nec eius diſpoſitio, vt in l. 4. §. totiens, ff. de damn. inſec. & in l. hos accuſare, §. omnibus ff. de accuſa. & l. 1. §. loquitur ff. de aqu. quotid. & æſti. & in l. ſi ſeruum quis §. non dixit, ff. de acqu. hære. & in l. ita aũt. ff. de admi. tuto. *

Hoc tamen non obſtante crederem contrarium, imò quod dicta lex Toleti locum habeat non ſolum in terminis locorum regiæ coronę, ſed etiam in terminis locorum dominorum huius regni: & quod ipſi poſſunt iudicibus ſuis committere, vt procedatur ſecundum formam d. l. Toleti. 51 *An lex Toleti locum habeat in terris dominorum.*

Nàm certùm eſt, quod iſta lex Toleti eſt generalis, & non particularis: ergo obſeruanda eſt vniuerſaliter in toto regno à dominis inferioribus, vt eſt tex. in l. 5. ti. 4. lib. 2. ord. regalis. * Quę eſt d. l. 5. tit. 1. li. 2. Reco. * *

Imo ſi bene conſiderentur verba ipſiuſmet legis de Toledo, ex ipſis colligitur probandam eſſe in terris dominorum, vt probant illa verba. *E porque ſomos informados que muchas ciudades, villas è lugares de nueſtros Reynos, eſpecialmente de nueſtra corona Real eſtan muy deſapropiadas, &c.* nam cum dicat, *eſpecialmente*, quod latinè dicitur, maximè, de cuius natura eſt, quod implicet idem ius, ſed per maiorem, vt eſt text. & ibi glo. ſingularis in l. illud ff. ad l. Aqui. & eſt gloſ. in l. quod ſi minòr §. reſtituti. ff. de minor. & per Bar. in extrauag. ad reprimendam in verbo, maximè.

Ergo quod ius ſtatuitur in terminis locorũ Regiæ coronæ, idem ſeruandum eſt in terris dominorum, maximè cum ſit fauorabile Reipublicis, qui fauor omnibus Reipublicis debet eſſe communis.

Quod eſt verum in terminis locorum dominorum, quæ ſunt populata, & habent rempublicam: ſecus verò ſi ſunt termini eremi dominorum: nam de his non loquitur dicta lex Toleti, imò ordo iudicialis ad quærelam domino-

rum

rum seruandus est,& non dicta forma legis To leti,quæ in Republicis tantum loquitur,dum dicit, *Ordenamos y mandamos que quando algun concejo.*

Neque obstat supradictis,dicta l.fi.tit.14.lib. 3.ordinam.* Quæ est d.l.8.tit.12.lib.8.Recopi. * nam attenta l.ad quam se refert,quæ est l.3.ti. 16.lib.8.ordinam. nam illa addit vnum, quod occupans terminos in locis coronæ regalis,potest criminaliter,vt raptor puniri vltra restitutionem possessionis bonorum occupatorum, ad quam est introducta forma dictæ legis de Toledo. Et ista est vera,& singularis concordia,& practica harum legum, quod crimen in terminis locorum dominorum non habet locum,imó occupans eos terminos aliter conuenitur ex dispositione legum, & non crimine raptus.

Et quia frequens est practica circa iurisdictionem dominorum huius regni,non solum in materia terminorum, sed in pluribus alijs: ideò vtile visum est per aliquot capita de hac iurisdictione dominorum in Regno Castellæ disserere in sequentem ordinem.

SVMMARIA.
Capituli quinti.

1 *Merum imperium quibus verbis concedatur.*
2 *Suprema iurisdictio nunquam videtur concessa.*
3 *Verba priuilegiorum omnino attendenda.*
4 *Iurisdictio qualiter amittatur per non vsum.*
5 *Dominus non citat vassallos extra iurisdictionem ad loca remota.*
6 *Domini vassallorum non possunt statuere contra leges regni.*
7 *Domini vassallorum, an cognoscant de propria iniuria.*
8 *Domini vassallorum, an committant quod procedatur summariè.*
9 *An quæstio terminorum cum vassallis noceat domino.*
10 *Dominium,& iurisdictio differunt inter se.*
11 *Populi an habeant iurisdictionem.*
12 *Domini non aduocant causas.*

CAPVT QVINTVM.
De iurisdictione dominorum inferiorum regni Castellæ in prima instantia:

* *Non est lex in capitibus correctorum quæ loquatur de hac iurisdictione: sed quia antea est tractatum in capit.præcedentibus. de iurisdictione correctorū, propterea, quia isti domini vassallorum sunt quasi quidam correctores perpetui propterea de eorum iurisdictione agit hic. Et de iurisdictione dominorum istorum sunt in Recopilatione leges sequentes l.1.titul.10.libr.5. Recopilatio.& l.1.titul.15.libr.4. Recop.& l.3.tit.1.lib.2. Recopilati.* *

ORdinarium est,merum imperium, vel iurisdictionē, aut mixtum imperium nemini competere, nisi cui à lege, vel Senatusconsulto, vel principum constitutione est concessum, vt in l. qui neque ff. de iudic. Et merum imperium non confusa, aut indeterminata verborum congerie,vel formula transfertur,sed speciali, & expressa denominatione concedi necesse est,vt in l.prima §.fin.ff. de officio eius,& in l.item apud Labeonem,§.ait prætor ff. de iniur. vbi probat litera, quod ea quæ notabilia sunt,specialiter debent notari,nec sub generalibus verbis veniunt,argum. text.in leg. obligatione generali,ff.de pigno.& in l.obligatione,ff.quæ res pignor. obligari possint. & hic è motus legibus ita ratiocinatur Bald. in cap. quanto.de iudici. Et licet attenta dispositione iuris communis crebrior,atque communis sententia sit,quod concessa sponte, & motu proprio iurisdictione, veniat merum imperium, vt probat Iaf. in l.imperium,de iurisd.omn.iudic.quem sequitur Longabal.in repe.d.l.in 4.p. in princ. 1 *Merum imperium quibus verbis concedatur*

Tamen hodie iure nostri regni prima opinio verior videtur,attenta elegantissima dispositione text.in l.3.tit. *de las donaciones*.lib.5.ordinam.* Quæ est l.1.tit.10.lib.5.Recop. & vide Gregor.Lopez in l.12.tit.2.par.2. verbo.*segun los priuilegios*.* ex qua colligitur,verba concessionis debere inspici,non attenta illa distinctione, quam Bart. adnotat in l.inter eos, ff. de acquirend.rerum domi.vbi distinxit, an transeat iurisdictio cum vniuersitate quando conceditur locus,ponendo discrimen,an loco cohereat iurisdictio,an dignitati illius qui fecit cōcessionem. Quod sensit quoq.Io.Fab.in auth.statuimus,C.de Episc.& cleric. *Ius regni.*

Hodie autem in dubio cessante priuilegio, vel consuetudine, iurisdictio cohæret personæ regiæ,vt probaui supra capi. 1. & ideò quando Rex Castellæ concesserit castrum, villam, aut quemlibet alium locum, an concessa videatur iurisdictio, & merum imperium, vel an reddi-tus.

tus.& iura regalia: ſpectanda ſunt verba conceſſionis,& ſtandum eſt diſpoſitioni dictæ legis regiæ. * Quæ eſt d.l.1.tit.10.lib.5. Recop. * quę eſt noua & elegantiſſima deciſio,plura dubia quæ de iure communi erant,exterminans.

Suprema cognitio nonquã videatur cõceſſa.

2 In cuius legis vera praxi addendum eſt ſemper,nullis etiam latiſſimis, & ampliſſimis verbis comprehendi,vt ſuprema dictio, vel recognitio Regi noſtro Caſtellæ debita,conceſſa videatur: quia illa auelli,& ſeparari à perſona regia non poteſt,vt probat Bald.in authent. quas actiones,C.de ſacroſ. Eccl. Et ideo Imperator non poteſt etiam expreſſa voluntate facere, quod aliquis in ſuo regno ſit omnino exẽptus, & quodammodo acephalus,vt notat Bald. in procem. feudorum, & iſta ratione quominus à iudicibus, & dominis inferioribus appelletur ad Regem Caſtellæ,vbiq; leges proclamant: & contrarium,quod non appelletur,præſcribi, nõ valet,vt probat Abb.in cap. non liceat, de præſcript.

Non debet quis eſſe Acephalus

Non valet præſcriptio. quod nõ appelletur ad Regem.

Et ideò quamuis in priuilegijs quæ Reges noſtri Caſtellæ quotidie concedunt, non eſſet expreſſum,quod ſuprema poteſtas maneat illæſa,& reſeruata regi Caſtellæ: tamen à iure ipſo ſemper,& vbiq; intelligitur excepta, atque reſeruata,quia non poteſt magis à rege ſeparari, quam radius ſolis ab ipſo ſole,ſecundum Bal.in tit.de feud.March.in prin.

Inſtãtia appellationis conceditur à Rege.

Et licet ſuprema poteſtas à perſona regia ſit inſeparabilis, primam tamen inſtantiam appellationis pene poteſt rex concedere aliquibus dominis,aut iudicibus aliquarum ciuitatũ, vt ipſi loco regis audiant appellationes.Nam & idem poteſt priuilegio, vel conſuetudine, aut præſcriptione induci,vt notatur per text. ibi in cap.Romana.§.1.de appellat.lib.6.& hac ratione conceſſum fuit dominis vaſſallorum huius regni per legem conditam à domino Rege Io. I. apud ciuitatem de Guadalajara,& confirmatam à ſecundo apud Valliſoletum,quod audire poſſint appellationes interpoſitas à ſuis vaſſallis ex ſententijs á iudicibus ordinarijs latis.* Quæ non inuenitur in Recopilatione, & præter ea quæ author dicit hic, & in principio capituli ſequ.adde quod de hac lege mentionem facit Montal.in repertorio ordinamenti,verbo appellari poteſt liberè,& Greg. Lopez in l.18. tit.23.p.3.in glo.magna,& Couarru. pract.qq. cap.4.num.7.in verſi. extat verò in hoc tractatu,&c. & hanc legem ad literam poſuit Monterroſ.in tract.7.f.89.impreſſionis antiquæ. Et iuſtis de cauſis non fuit hæc lex poſita in Recopilatio.quia cum Rex in omni iuriſdictione habeat intentionem fundatam, vt in l.2.titul.1. lib.4.Recop.& l.8.tit.12.lib.8.Recopilatio.de quo latè D.Ant.de Padill.in l.altius,num. 3. & 4.C.de ſer.& aqua. Igitur, *eſtos ſeñores de vaſſallos no tienen cierta juriſdicion, ni ſeñalada por ley,ſino la que moſtraren por titulo*,iuxta l.1.ti.10 Recop. *o la que prouaren por preſcripcion*, vt in l.1.tit.15.lib.4. Recop. Conueniens ergo fuit, quòd non recopilaretur, d. lex de Guadalajara,quæ certam iuriſdictionem dominis vaſſallorum dabat,quam hodie non habent. Quod valde nota.* De qua lege mentionem fecit Peregrin.& ibi glo.in parte,appellatio.quæſt 6. & Montal.in 2.compilat.fori, in parte appellatio, & in regno Franciæ idem conceſſum eſſe teſtatur Io.Fab.in princ.inſti.de Attiliano tutore,& in pluribus loc.

Ne appelletur ad inferiores poteſt præſcribi.

Sed quamuis dicta conceſſio facta fuerat, vt ad dominos vaſſallorum valeat appellari: præſcribi tamen poteſt contrarium contra eoſdem dominos,quia hoc non eſt de ſuprema iuriſdictione,eum ad inferiores pertineat, vt probat Phil.Franc.in cap.dilecti.colum.3. de appell. & Balb.in tract.præſcr.num,in 2.p.5.partis,quæſtio. 2. & Felin. in cap.cum non liceat.col.3. de præſcr.

Et ex eadem radice procedit diſpoſitio text. in l.4.tit. *de las apelaciones*, lib.3.ordina. * Hodie eſt alterata hæc l.per l.7.ti.18.lib.4.Recop.* vbi iudicibus deputatis à concilijs locorum data eſt poteſtas cognoſcendi in ſecunda inſtantia per appellationem emiſſam in cauſis trium millium marapetinorum. Nam cum eſſet ad Regios iudices appellandum, ne obtentu cauſæ paruæ quantitatis fatigentur litigantes laboribus,& expenſis,data eſt illa inſtantia loco Regis: multa enim ob paruitatem cauſæ debent attendi,vt in l.mediterraneæ.& in l.pro locis C. de anno.& tribut.lib.10.

Verba priuilegiorũ attendenda.

Redeundo igitur ad incepta,vt intelligi poſſit,quod genus iuriſdictionis competat dominis locorum in prima inſtantia, verba priuilegiorum, vſuſq; longæuus attendi debet. Nam & præſcribi à dominis,& vniuerſitatibus iuriſdictionem Regiam,ſupra cap.1. probaui, & in ea ſolum temporis lapſus à lege Regia expreſſus exigi debet,vt ibi dixi. Nec exquiri debere bonam fidem in præſcribente iuriſdictionem. Nam in dubio bona fides præſumitur in poſſidente iura incorporalia, & iuriſdictiones, niſi ex denuntiatione,vel teſtatione,vel interruptione contrarium probetur,vt enumerat Barto.in leg. Celſus, ff. de vſucapio.& quod ob id in dubio bona fides præſumatur,probat Longeba in repet.l.imperium,de iuriſd.omn.iud. in 4.p. verſic.4. 4

Bona fides præſumitur in poſſidẽte iuriſdictionem.

Item an conceſſa iuriſdictione dominis vaſſallorum huius Regni duret conceſſio, & an eam amiſerint per ceſſationem inſpici quoque debet.Nam ſi dominus vaſſallorum ſua iuriſdictione vſus non fuerit,aliuſque eam poſſederit longo tempore,acquirit eam,vt probaui in c.1. Imo plus dicerem, quod ſi dominus cum poſſit, non exercuerit iuriſdictionem,& ita deprehenderetur deſes & negligens, cognita negligentia à domino Rege,poſſet deſidiam ſupplere,& adhùc eum priuare iuriſdictione, ſi arbitrio ſuo eum deſidem inuenerit,argumen.glo. & ibi notant DD.in l.mancipia.C.de ſeruis fugiti.& in l.ſi quos,C.de offic.præſ.præto. orien. vt per plura probat Iaſ.in l.eum qui res. C.de procurato. & quod negligentia digna ſit,vt ſuppleatur à domino Rege in defectu inferiorum, vltra expreſſa in priuilegijs dominis vaſſallorum conceſſis,per bona iura loquendo in iudicibus,tutoribus,& medicis,per plura iura probat

Qualiter amittatur iuriſdictio per non vſum.

Negligẽtia perditur iuriſdictio ab inferiorib.

bat Aymon. Crau. in conf. 132. num. 3. & quia ibi plura iura, atq; doctrinæ referuntur, ideò non oportet transcribere.

Item territoria designata dominis vassallorum à Rege in suis priuilegijs, vel immemorabili consuetudine limitata, inspicienda sunt, ne vltra exerceant iurisdictionem. Nam extra territorium non paretur impune, vt in l. fin. de iurisd. omni. iud. & in cap. final. de constit. lib. 6.

In alieno territorio dominus nō iudicat.

Quinimo dominus vassallorum etiam de consensu suorum subditorum non potest in territorio alterius Baronis cognoscere: quia si contrarium fecerit, sententia est ipso iure nulla, & omissa distinctione Paul. de Castr. aliter tenentis in l. dedi. §. final. ff. de cond. ob caus. id tenendum assero ex l. 7. tit. 4. part. 3. vbi est lex clara.

Si tamen dominus vassallorum plura loca possidet, & quæ sunt diuersarum dignitatum, puta Marchionatum, & Comitatum, quæ habeant inter se diuisam, & separatam iurisdictionem, tunc consentientibus vassallis potest in alio ex locis huius separatæ iurisdictionis eos audire: & ita notat eleganter Bald. in l. testamentis, & notatur in l. si vt proponis C. quomodo, & quando iud. & in cap. cum Episcopus de officio ordin. lib. 6.

5 *Dñs non citat vassallū extra iurisdictionē ad loca remota*

Aduertant tamen domini vassallorum, quod quando vassallus demoratur in alio territorio diuiso, atq; diuerso ab eo, in quo dominus demoratur, non potest citare, vel vocare vassallum extra iurisdictionem: quod si contrarium dominus fecerit, grauat vassallum, vocando eum ad loca remota, & eo casu non ligat citatio, vel mandatum domini; & ita per bona iura probat Matth. de Afflict. in constitutionibus Regni Siciliæ, in rubr. 50. cap. Iustitiarij col. 3. in lib. 1. in cuius corroborationem conducunt plura, quæ allegat Oldrad. conf. 88.

Item quamquam isti domini vassallorum dicantur Vicarij Regis Castelle, vt probat text. in l. 12. tit. 1. part. 2. ibi, *Y tuuiessen sus lugares en aquellas cosas que ellos ouiessen de ver*: & appellantur ob id vicarij regis, vt in l. 13. eo. tit. & iure comm. Comes dicitur assimilari Principi, secundum Bald. in l. receptitia, C. de constit. pecu. & in l. exemplo q. penul. C. de probat. & Iaf. in l. stipulationum, num. 10. ff. de verbo. oblig. tamen cum sint inferiores à rege, non possunt quicquam statuere contra leges regni, vt in ca. cum inferior. de maiorit. & obed. & in clem. ne Romani, de electio. de quo per Abb. in ca. cum accessissent, de const. & iure regni probatur in l. 5. tit. 4. lib. 1. ordinam. * Quæ est l. 5. tit. 1. lib. 2. Recop. * vbi præceptum est dominis vassallorum .ll. regni in suis dominijs seruare, nec ab earum forma posse discedere: & ita vigilantissimè ab his seruari deberi consulo, non obstantibus quæ in contrarium notat Thom. Gramm. loquendo in dominis regni Neap. in conf. 103. & And. de Iser. in tit. quæ sint regal. col. secunda, licet nonnulli tenent extorquere legem in contrarium, scilicet, legem duodecimam, titulo primo, parte secunda, ibi, *Ni fazer ley, ni fuero nueuo sin otorgamiento del pueblo*. Nam

6 *Dñi vassallorū nō possunt statuere contra leges regni.*

Auendaño

à contrario sensu videtur dicere, quod volente populo possit leges condere. Nam dict. leg. par. minimè hoc probat: non enim debet sumi argumentum à contrario sensu, quoties sequeretur absurdum, vel correctio legum, vt notat gl. in l. conuenticulam, C. de Episco. & cleric. & in cap. significasti. de foro compet. & per plura probat Tiraqu. de vtroq; retractu. lib. 1. §. 86. in glos. 1.

Quinimò si rectè legantur verba dictæ legis Part. absolutè prohibet dominis vassallorum, ne possint leges condere, & istud continet illa prima sententia legis, ibi, *No puedan legitimar, ni hazer ley*, & poni debet collum. Ná hic quiescit sententia legis, posito ibi puncta.

Quod verò vltra procedit, *Ni fuero nueuo sin otorgamiento del pueblo*, est alia diuersa sententia. Nam forum, quod legi assimilatur, potest facere volente populo, vt in l. 2. & 4. ti. 2. p. 1. dummodò non contrarietur, vel aduersus legibus Regni directè, vel indirectè: nam lege, vel foros legibus aduersantes soli Reges condere debent vt in l. 8. tit. 1. p. 1.

An domini faciant foros.

Et ex supradictis infertur, quod cum huiusmodi domini vassallorum teneantur ad vnguē leges Regias seruare, non possunt suis iudicibus committere cognitionem causarum, summariè, & simpliciter procedendo, aut quod cognoscant de plano, cum id tantum modo sit permissum iudicibus summi prætorij, atq; Regij consilij senatoribus, vt in l. 25. tit. 3. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 22. tit. 4. lib. 2. Reco. * Et ex hoc corrigitur, quòd de iure communi aliter notabat Ioann. de Ripa in l. nemo potest. num. 17. ff. de leg. 1. vbi asserebat, Comites & Barones hoc posse committere.

7 *An domini vassallorū committant quod procedatur summariè.*

Apud nos tamen benè possunt committere, vt procedatur sola veritate inspecta: idq. valet ex dispositione text. in l. 11. ti. 1. lib. 3. ord. * Quæ est l. 10. tit. 17. lib. 4. Recopila. * Quod quanti sit effectus scripsi latius infra in meis respons. respons. 1. & Robert. Marant. in speculo aureo, in 9. distinct. iudic. in 4. par. & per Pari. de Puteo in tracta. syndicatus, in parte, sententia, cap. est tamen.

Item infertur ex supradictis, quod cum domini vassallorum in procedendo teneantur leges Regias seruare, non possunt inter subditos, vel alios causas committere, dicendo, sic facias, vel sic iudices. Nam licet Rex noster Castellæ hoc posset, inferiores tamen à Rege non possunt, secundum Baldum in cap. primo, si de inuestitura lis oriatur inter dominum, & vassallum, columna secunda, & ob id isti nostri domini vassallorum debent respondere, dicendo quod fiat iustitia, vt notat Iaf. de hac clausula ponens effectus in leg. iustitia, ff. de iustitia, & iure.

Item ex eo quod domini vassallorum cognoscunt in prima instantia, habebunt hanc cognitionem, etiam si patiantur iniuriam respectu sui officij, aut præeminentiæ iurisdictionalis. Nam in talibus casibus si pœna certa sit, posse iudices iniurias proprias vindicare, iuridicè procedendo, omnis caterua Doctorum

8 *An domini cognoscant in propria iniuria.*

fate-

fatetur, per text. in c. 1. de pœn. li. 6. & notat Luc. de Pen. in l. si coloni C. quib. cauſ. coloni. lib. 11. & Matth. in conſt. regn. Sici. rub. 31. cap. 2. lib. 3. & Anto. de Trimol. in pract. de exceptio. Bon. Curt. in tit. de recuſat. in parte, nó recuſatur: & Ant. Capi. in dec. 124. & Put. in tract. ſyndic. in parte, iniuria officialis, & per eund. Ant. Capit. in dec. 130. n. 12.

Et non ſolum in criminali cauſa propria poſſet cognoſcere, vt ſupra dixi, ſed propria quoq; authoritate poteſt à vaſſallis pcipere iuſtos red ditus, & notoriè debitos, vt colligitur ex doctr. Spec. in tit. de feud. §. quoniam, verſ. 18. & notat Caſſ. in conſue. Burg. rub. 1. §. 4. nu. 15. De quo per Carrer. Regi. in §. homic. el. 6. n. 117.

Pro iniuria autem municipibus, & vaſſallis dominorum facta, an dominus agere poſſit, notat Oldr. conſ. 206. in cauſa Carnocenſi, col. 1. & Aym. Crau. conſ. 35.

9 *An quæſtio terminorum cum vaſſal lis noceat.* Et an ratione iuriſdictionis, quam dominus vaſſallorum habet in ſubditos, ſi agatur quæſtio terminorum, præiudicet domino ſententia, vel è contra, diſtinguendum fore putaui hoc modo: vide Abb. in cap. inter quatuor. de maiori. & obedi. & Greg. Lop. in l. 20. tit. 22. in parte, pero, p. 3. Nam ſi agatur contra dominũ ſuper iuriſdictione, debet citari, cuius intereſt dominum non mutare, argu. glo. in l. inuitus, ff. de fideicomm. liberta. Et licet per illam gloſſam nonnulli autument dominum vaſſallorum nõ poſſe inuitos vaſſallos vendere: tamen non intelligas in hoc gloſſam illam de vaſſallis Caſtellanis, ſed de glebæ aſtrictis, ſecundum Bal. in l. ſi plures, col. 2. C. de condit. inſert. & ſic videtur debere intelligi quod notat Capp. Tholo. q. 485 & Caſſ. in conſue. Burg. fol. 112. colu. 2. & Bald. in conſi. 135. volu. 5. Et quia inter dominos, & vaſſallos non minima eſt coniunctio, vt in toto titulo *de los vaſſallos*, p. 4. nimirum ſi cùm agatur cum domino de iuriſdictione, debeat citari vaſſallus: aliter ſententia domino data fortè vaſſallis non præiudicat, ſecundum Baldum in l. ſi hi qui, C. de liberali cauſ. Si verò agatur contra populum ſuper terminis ab eo poſſeſſis quibus cohæret iuriſdictio terminorum, & in lege ſi pupillus, §. territorium, ff. de verb. ſignifi.
10 *Iuriſdictio differt à domino.* debet citari dominus vaſſallorum. Nam aliter ſententia lata ſuper terminis, domino non præiudicat in ſua iuriſdictione: quia iuriſdictio diuerſa nimis eſt à domino terminorum, ſecundum Baldum in lege à procuratore, C. mandat. Idem Bald. in l. quidam, ff. de acquir. rerum domini, & tanquam quid diuerſum termini pertinent habitatoribus, vt in l. 4. titul. 28. partita 3. Ideò quia ſententia in terminis lata domino nocere non debet in iuriſdictione: iuxta latè notata per Alex. & DD. in l. ſæpè, ff. de re iud. maximè hoc ſignificatur data dicta diuerſitate terminorum, & iuriſdictionis; nam terminis tranſlatis non ſemper tranſit, nec videtur conceſſa iuriſdictio, vt dixi in principio huius capitis, vt probat Iaſſo. in l. 1. ad finem, ff. de iuriſ. omn. iudi.

Et ideo quando ageretur ratione terminorum, & ob id ſimul de iuriſdictione, ſi citatur dominus, & agit cauſam ſimul cum concilio ſui populi, debet contribuere pro expenſis latis, tãquam in negotio communi quod geritur, in l. ſi pupilli, §. ſi quis ita, ff. de nego. geſt. & probat text. in l. 4. §. 1. ff. finium regun. & notat gl. in l. ſi irruptiones, §. fi. eod. tit. & per Bart. in l. ſi poſtulauerit, ff. de adult. & notat Put. in tract. ſyndic. in parte, ſalarium, cap. an ſyndicarores, & Iaſo. in l. peto. §. etiam, ff. de eden. & facit doctr. Bald. in l. 2. C. de ſeruis qui ex cau. Reipublicæ libert. pro præmio meruerunt, & plura refert Matth. in conſt. regni Siciliæ, rubr. 50. cap. primo, numer. 14. *Dñs qũ cõtribuat in lite terminorum.*

11 *Populus habet iuriſdictionem.* Item licet dominis vaſſallorum competat iuriſdictio in prima inſtantia, populus tamen poſſet ex priuilegio habere quoq; iuriſdictionem, quæ in dubio erit accumulatiua, iuxta notata per Bart. in l. 1. & ibi Bal. C. de offi. præſid. & per Abb. & Feli. in c. cæterum de iudi. & in c. cum contingat. de foro compet. & melius per Tho. Gram. vot. 28.

Quod limito, niſi in certis generibus cauſarum competeret iuriſdictio, putà in cauſis meſſium, & damnorum, vel aquarum diuidendarum, vel carnis, aut panis, quæ venditur, vel incerta parte, vico, vel quarterio ciuitatis. Nam huiuſmodi iuriſdictio ſemper competit priuatiuè ad aliam vniuerſalem: & ita notat Abb. & Felin. in d. c. cæterum, alias intelligitur accumulatiuè, quia intereſt Reipublicæ plures habere iudices, ſecundum Ang. melius quàm alibi in l. teſtam. C. de teſta.

Quomodo concurrit dñs iudex cũordinar. Et in caſu tamen, quo iuriſdictio competit accumulatiuè, ſi antequam alius præueniat, concurreret dominus loci, aut eius iudex, vulgò nuncupatus, *Alcalde mayor*: & ordinarius, vulgò nuncupatus, *Alcalde ordinario del pueblo*, crederem dominum, & eius iudicem præferendum, quia videtur tribunal ſuum honorabile, & maioris prærogatiuæ: maximè quando dominus confirmat illos *Alcades ordinarios*, & propter hanc prærogatiuam præfertur dominus, aut eius iudex, & non ſe intromittit ordinarius iudex, argum. in cap. ſi à ſede Apoſtolica de præb. lib. 6. vbi legatus propter ampliorem prærogatiuam domini, in quantum Regem noſtrum repræſentat, non videtur quicquam conceſſum, arg. tex. in cap. quia periculoſum, de ſent. excomm. lib. 6. & facit quod notat Ioa. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de offic. ord. in addit. quæ incipit, Prætermiſſis, & quæ bene congeſſit Anton. Capit. in dec. 2. num. 13.* Couarr. tamen pract. quæſt. c. 4. num. 5. verſ. in his verò ciuitatibus, &c. non ſolum iſtam prærogatiuã non concedit, ſed niſi conſuetudo, vel præſcriptio non obſtet: neque primam inſtantiam dicit habere iſtos dominos vaſſallorum, & reprahendit in hoc authorem iſtum: ego veram credo opinionem domini Couar.*

12 *Dñs nõ ad uocat cauſas.* Si vero dicti iudices non concurrerent ſimul, ſed dictus iudex *Alcalde ordinario* appellatus præuenit cauſam, habet ius quæſitum ex præuentione. Hoc ſequitur digniſſimus Archiepiſcopus Couarr. in ſua pract. c. 9. num. 4. & vbi cœpta eſt inſtantia, ibi debet finiri, nec poſ-

ſet

set dominus loci, aut eius locum tenens eam aduocare, secundum Paulum, in l. nemo, C. de iurisdict. omnium iudicum, & in l. nulli, C. de iudi. & per plura probat Io. de Ripa in c. cum M. de constit. pen. colum. Nam sicut dominus loci sine causa non potest priuare hos iudices iurisdictione: ita nec causas aduocare. Nam sic posset deueniri ad totius officij suspensionem, vt notat Paulus in l. iudicium soluitur, ff. de iudicijs.

Solus enim Papa, aut Episcopus aduocat causam, vt in cap. vt nostrum. & ibi Abbas, & Doctores de appell. & non semper id debet facere, sed exigente causa publicæ vtilitatis, vt notat Paul. in auth. in qua prouincia. C. vbi de crim: agi oporteat, quod in dubio nunquam præsumitur velle aduocare, vt elegantiss. notat Bellam. in dec. 45.

Iudicis tamen domini vassallorum possent monere illos iudices, qui præuenerunt in causa, ne sint negligentes, & quod administrent iustitiæ complementum, & data negligentia notabili posset dominus loci supplere, ex notat. per Felinum in cap. cœterum, de iudi. col. 1. & Put. notat in tractatu syndicat. in princip. cap. syndicantur, & in cap. si aliquis opprimatur, folio paruo 38. & ex notatis per Iacobum de Bellou. in rep. c. Roman. §. contrahentes de foro compet. lib. 6. fo. 10.

Et eodem modo ipsi Domini vassallorum sunt debitores in administranda iustitia, qui si negligentes reperiantur, posset dominus Rex cognoscere, & supplere in prima instantia extra casus curiæ regalis, vt in l. 1. titu. 1. lib. 3. ordinam.* Quæ est l. 4. tit. 1. lib. 4. Reco.* & in l. 6. tit. 3. eodem lib. & in l. 2. titu. 9. lib. 5. & in l. 5. tit. 15. p. 2.

Rex concurrit cũ omnibus ordinarijs. Dixi autem extra casus curiæ. Nam dominus Rex hanc sibi legem imposuit, vt cognosceret in locis dominorum in illis casibus, & extra illos non vult cognoscere, nisi data negligentia dominorum: aliter & non bene (iudicio meo) dixit glo. in l. 2. titu. r. p. 2. in parte, iustitia: & sic procedit, quamquam regulariter dominus Rex concurrat in iurisdictione cum omnibus dominis inferioribus, vt notat Speculator in tit. de appell. §. nunc tractemus, in princip. & notat noster Ioann. Lupinus de Palacios Ruuios, vbi plura allegat in rubr. de donati. int. vir. & vx. in introductione col. 3. n. 7. vide Sigis. cons. 4. & 2. n. 29.

Incitantur domini. Negligentia autem dominorum percipitur, si moniti per literas, vulgò appellatas incitatiuas, tertiò incitati neglexerint iustitiam ministrare, vt colligitur ex Put. in tracta. synd. cap. de excessi. Baronum, num. 25. & in cap. syndicantur officiales, fol. 38. & ante hanc monitionem non debent priuari iurisdictione, vt notat Bald. in cap. 1. de pace tenen. in parte publici latrones, & per Thom. Gramma. vot. 28. & ista negligentia arbitrio dominorum regij consilij committitur, argum. glo. in cap. negligentiam, de præben. lib. 6. & per Abb. in cap. capitulum, de rescr.

Syndicatio autem qualiter sit exercenda intra dominia horum dominorum inferiorum crederem ante omnia standum consuetudini legitimè præscriptæ, secundum Bald. in l. 1. C. de emancip. libe. qua cessante standum est dispositioni text. in l. 6. tit. 4. p. 3. & in l. 4. titu. 15. libr. 2. ordinam.* Quæ est l. 3. in fi. tit. 9. lib. 3. Recop.* & de iure communi videatur Curt. in cons. 2. & quod notet Bald. in l. obseruare, §. proficisci, ff. de offic. procons. & Puteus in tract. synd. c. an syndicator. fol. paruo, 128. & DD. in l. pars literarum, ff. de iud. *Ius syndicandi cui nõ competat.*

SVMMARIA.
Capituli sexti.

1 *An domini cognoscãt in instãtia appellationis.*
2 *Qui cognoscit de appellatione, an cognoscat de nullitate.*
3 *Intellectus ad l. 6. tit. 16. li. 3. ord.*
4 *Quando proceditur non obstante appellatione.*
5 *Instantia appellationis, an acquiritur præscriptione.*
6 *Qualiter probetur immemorialis.*
7 *Bona fama testis debet probari.*
8 *Consuetudo immemoriali semper præsumitur iusta, & rationabilis.*
9 *In consuetudine immemoriali præsumitur bona fides.*

CAPVT SESTVM.
De iurisdictione dominorum inferiorũ in secunda instantia.

* *Sicut caput præcedens non est super aliqua lege regni, ita neq; hoc ob rationẽ quam posuimus in d. c. præcedenti, in summario, quam ibi vide.*

Vperiori capite disseruimus instãtiã appellationis soli regi cõpetere, vel qbus ipse cõcesserit: & in istis inscriniis solet referri quædam lex cõdita per Dom. Regẽ Ioannẽ I. apud ciuitatẽ de *Guadalajara.** Quæ non inuenitur in Rec. vt latè habes adnotatũ supra in c. præcedẽti n. 2. vers. Et licet suprma potestas, &c.* De hac tñ lege de *Guadalajara*, mentionẽ fecit Montal. in 2. compi. for. in parte, appell. & Bonif. in sua pegri. in par. appel. q. 6. Et eius intellectũ tangit Io. Lup. de Palaci. Ruui. in tract. de iust. & iur. & obtẽtione regni Nauar. in 2. p. §. 4. vbi dicit à iudicibus particularibus in terris dominorũ posse virtute illius legis ad dominos locorũ appellari. Et idẽ esse in Frãcia asserit Io. Fab. in prin. inst. de pupi. subst.

An domini cognoscant in instãtia appellationis. Et nisi esset apud Castellanos datũ beneficiũ secundæ instantiæ istis dominis tẽporalibus nõ posset ad eos appellari, nec prorogari aliqua in stantia, ẽt ex consensu vassallorũ, vt elegantiss. vltra oẽs probat Alb. Brun. cõs. 102. Nã, prorogatio iurisdictionis nõ hẽt locũ in gradu appella-

tionis, vt notat Bald. in titul. de pace Constan. vers. secundum mores ciuitatis, quem sequitur Felin. in cap. P. & G. colum. 4. de offic. deleg. & notat Specu. in tit. de appellat. §. nunc tractem⁹. versi. quid si de facto, & Alexand in apostill. ad Bar. in l. 2. ff. de iudic. & Rober. Maran. in spec.
2 aur. in 4. p. in 12. dist. iudic. num. 16. & Anchar. cons. 345.

Et ideò nisi per legitimam deuolutionem non potest iudex appellationis habere iurisdictionem, etiam si millies se pronũciet iudicem. Nam non ex hoc erit iudex, notat Rota in nouis, decis. 87. & Felin in cap. significantibus, de offic. deleg. & Bald. in l. cum eorum, C. de sent. & interlocutio. omn. iud. in auth. ei qui, C. de temporib. appellat. & notat Nicol. Boer. in dec. 257.

3 *Qui cognoscit de appellatione, & cognoscat & nullitate*

Et ideò vbicunque implicitè per viam appellationis non deuoluitur causa ad dominum vassallorum, vt notatur in l. si expressim, ff. de appellatio. ibi principaliter per viam nullitatis adiri non potest, quia dato priuilegio, vt quis cognoscere possit de appellationibus, non videtur priuilegiatus, vt cognoscere possit de nullitate, vt notat Petr. Iacobi. in titul. de condictio. ex lege, versi. Item cum appelletur, & Alberic. & Florian. in l. siquis diuturna. ff. si seruitus vendicetur, & ibi concludunt omnes, quod præscripta instantia appellationis, non videtur præscriptum, vt possit cognoscere per simplicem querelam, vt notat Balbus in tract. præscriptio. in secunda parte principali, num. 24. fo. 16. & plura notat Felin. in cap. auditis, de præscript.* De hac re, vide Couarru. practic. quæstio. c. 9. num. 2. 3. & 4.*

Ad l. 6. tit. 16. li. 3. or.

Et ex hoc potest colligi intellectus ad leg. 6. tit. 16. lib. 3. ordiná.* Quæ hodie est l. 7. tit. 18. lib. 3. Recopilatio.* qua concilijs populorum datum est priuilegium in corpore iuris nostri Castellani inclusum, vt de causis trium milliũ marapetinorum possint iudices deputare, qui in secunda instantia cum iudicibus à quo possint cognoscere. Nam si non sit ad eos appellatum, taliter quòd implicite deuoluatur causa appellationis cum nullitate, si principaliter fuerint aditi, tanquam possint vt superiores iudices cognoscere de nullitate sententiæ à iudicibus latæ, dicti iudices, *del ayuntamiento*, nullam habent iurisdictionem, vt de huiusmodi nullitate cognoscant: quia ex dispositione dictæ legis sextæ data est iurisdictio, quando tantummodo appellatur, & sic virtute appellationis: non tamen datur iurisdictio per viam quærelæ, vel nullitatis. Et sic in huiusmodi casibus, nec concilia possunt deputare iudices, qui de nullitate cognoscant, nec per iudices deputatos potest ferri sententia, si semel lata est in causa appellationis, imò iudex à quo debet adiri, vt de executione suæ sententiæ cognoscat: & incidenter coram eo causa nullitatis tractabitur ex doctr. Bart. in l. si sub conditione, §. 1. ff. de condi. institu.* Idem tenet iste author respons. 26. num. 8. & Couarr. practic. quæstion. cap. nono, num. 2. versi. non potest inter Episcopi suffraganei, &c.*

Et casu quo dicti indices, *del ayuntamiento*, deputati fuerint ex legitima appellatione, debent esse tanti, vt intra decem dies post tempus, quo in causa concludendum est, proferant sententiam, nulla spectata requisitione partis, quia terminus datus huic instantiæ, finitur lapsis dictis decem diebus, vt probant verba dictę legis sextæ, ibi, *dentro de diez dias primeros siguientes*: quibus elapsis, ex forma legis, quæ in dubio inducitur, nulla manet instantia, vt possint iudices pronuntiare. Imò deinde tenetur ad interesse parti, & incurrunt pœnam milliũ marapetinorum, vt in curijs Maioriti disponitur.* Quæ est d. l. 7. ti. 18. li. 3. Rec.* quod latius explicaui in dubijs meis.

Appellationi deferẽdũ

Item in casibus quibus domini vassallorum, aut eorum iudices ad hoc deputati possint cognoscere in instantia appellationis, semper habere præ oculis debent, quod in dubio quando ab eis ad summos regios prætores appellatur, debeant appellationi deferre, vt est glos. in leg. qui restituere, ff. de rei vendi. & ibi omnium Doctorum communis schola, & iure regni est text. expressus in l. 13. tit. 23. partit. 3. quæ lex in quolibet negotio, non excepto etiam possessorio, dicit appellandum, & appellationi deferendum. Quod habere debet locum, nisi in casibus à legibus huius regni expressis quos vtilitatis causa placuit hic referre.

4 *Qñ proceditur non obstante appellatione.*

Primus casus est quando appellatur à sententia interlocutoria, cuius grauamen potest reparari. Nam appellationi non defertur.

Secundus casus est, quando partes conueniunt, ne appelletur à sententia ferenda.

Tertius casus est, in condemnatione debiti fiscalis.

Quartus casus est, quando dominus Rex cõmittit causam cognoscendam appellatione remota. Hos quatuor casus ponit text. in l. 13. tit. 23. par. 3.

Septem casus ponit text. in l. 16. tit. 10. par. 3. & exempla ponuntur in publicis latronibus, & seditiosis, & raptoribus, & qui per vim cognoscunt mulieres virgines, aut viduas honestas, aut religiosas, & falsificatoribus auri, & argenti, & sigilla regia adulterantibus, & mutantibus. & qui veneno, vel proditoriè interficiunt homines.

Alios etiam tres casus ponit lex 17. in sentẽtia regis, vel præfecti vulgo nũcupati, *Adelantado*.

Alium casum ponit l. 5. tit. 16. li. 3. ord.* Quæ est l. 6. ti. 18. li. 4. Rec.* qñ iubetur sepeliri defũctum, vel qñ agitur super rebus tempore perituris, vel vt colligantur messes, aut vindemiæ, vel si agatur super alimentis pupillo pstandis: quod latius alibi exposuimus qualiter pcedat.

Item alius casus, vt non obstante appellatione procedatur ad executionem sententiæ, vel contractus guarentitij, ponitur, in l. 5. tit. 8. li. 3. ordinam.* Quæ est leg. 2. titu. 21. libr. 4. Recopil.* & in l. 64. *de Toro.* * Quæ est l. 3. tit. 21. lib. 4. Recop.*

Alium casum ponit l. fi. in ord. *de Madrid*, de executione sententiæ arbitrariæ.

Alium

Alius casus super possessione bonorum maioratus ponitur in pragmatica apud Maioritum anno 1543. * Quæ est l.9.tit.7.lib.5.Recopilat.*

Idem tutor nominatus ad tutelam, non appellat,nisi seruata forma tex.in l.8.tit.23.partit. tertia.

Alium casum ponit text. in l.trigesima, in d. leg.de *Madrid*.

Item in condemnationibus quę fiunt contra iudices in syndicatu seruanda est forma literarum regalium,quæ dicitur, *carta acordada*.

Hisce casibus & alijs quos expertiores in praxi legum Regni poterunt inuenire,proceditur non obstante appellatione. Si tamen interponitur expressè,non est deneganda. Nam supremi iudices videbunt, an operetur effectum deuolutiuum.

De iure autem communi quibus casibus vltra supra expressos possit appellationi deferri, sed proceditur non obstante appellatione, ponit Hyppolitus,vbi plura refert in l.vna,C.de raptu virgi. Et an à sententia lata super implemento causæ piæ possit appellari,videatur Rebuff.in tract.de senten.prouisiona.in princ. nu. 38. & an à iudicio sortis possit appellari, per Phil.Fran.in rub.C.de appel.n.10.

Iudices de la Hermãdad. Item in casibus quibus domini vassallorum possint causas appellationis audire, tamen in appellationibus interpositis à sententijs latis per iudices *de la Hermandad*, non se debent intromittere,vt probat lex in Quaterno legum *de la Hermandad*, quæ incipit, *Otrosi mandamos, que si los nuestros Alcaldes*, ibi, *Ni conocer dello a pedimiento de parte,ni de oficio.**Quæ est l.9.& l.20.melius l.44.tit.13.li.8.Reco.*

Regij tamen correctores & iudices *del Adelantamiento* bene possunt cognoscere in casibus sex millium marapetinorum,quando hanc sũmam non excedit condemnatio facta à iudicibus *de la Hermandad*,vt in ca.54. in curijs apud Toletum,anno 1525.*Quæ est l.48.& 49.tit.13 lib.8.Recop.*

Si ergo vltra hanc sententiam grauant iudices *de la Hermandad*, recurrendum est ad regẽ: nec possunt eis resistere iudices ordinarij sua propria authoritate,licet iudices ordinarij contra alios iudices sua officia vsurpantes possint vti accusatione,& procedere ad pęnas,quas cumulat Matth.de Affl.in const. regn.Sici.li. 1.rubr.de cultu pacis f.37.

Item in casibus quibus iudices, quos vulgus appellat, *de mestas, y cañadas*, exercent suam iurisdictionem,secundum formam eis datam, cum simul debeant procedere sociati cum iudicibus ordinarijs,vt in cap.53.in curijs habitis apud ciuitatem Segouiensem,ann.1532.*Quæ est l.24.tit.14.lib.3.Recop.Hodie tamen est correcta per c.100. de las *Cortes de Madrid del año de 73*.vbi est prouisum quod si isti recusantur, quod socientur,*conforme a derecho,y no con ninguno de sus oficiales,ni que anden en su compañia. Y destos juezes entregadores ay nueua prematica*, omnia ferme innouans, *en Madrid en dos de Mayo*. 1589.* A sententijs,quas isti iudices proferunt in locis dominorum, non ad dominos locorum,sed ad regem est appellandum:quia dignior pars iudicis regis considerandа est, vt in cap.contingit,de arbitris, & in simili notant DD.in l.si societatem, §. arbitrorum, ff. de arbitr.& sic superior d.iudicis,*de mestas y cañadas* debet considerari.

Et idem est decisum,*en los Alcaldes de sacas*, vt l.21.tit.15.lib.2.ordin.reg. * Quæ est l.3.tit. 11.lib.3.Rec. Sed non dicit, *que se acompañe no siendo recusado.**

Et cum domini vassallorum extra casus supra numeratos faciles se debeant præbere in deferendis appellationibus,si contrarium fecerint grauissimæ imminent pœnæ: & inde contra eos oritur iuxta metus præsumptio, vt per tot. C.de his qui propter metum iudi. non appella. & in c.si iustus metus,de appella.& contra male tractantes vassallos inuehit gloss.in l.2.tit.u. 13.p.2.& quod notat eleganter Matth. de Afflict. in constit.regni Sicil.rubr.50.& Sthepha. Aufrer.in Clementi. 1. de officio ordi. & Paris de Puteo in tracta.syndic.in parte,negligentia, cap.iudex. Deferat ergo appellationi dominus vassallorum ex superioris reuerentia, vt docet text.in cap.primo de appella.libr. 6. laudabile quippè est reuerentiam superioribus deferre, vt in c.sciant.2.q.7.& notatur in cap.2. de offi. deleg.lib.6.

Naturale quippè & humanum est velle debere,quod si dominus vassallorum,aut eius iudex malam,vel iniquam sententiam prutulerit vt superior eam reformet,iuxta illud, Non pudeat errores vestros corrigere: & de consuetudine regni Francorum etiam in casibus,quibus appellatio non recipitur, de quibus supra dixi. Si tamen inferiores à supremis iudicibus condemnauerint,recipitur appellatio:& ex causa suspendi debet executio, vt attestatur Rebuff. verus practicus in constitution.regni Franciæ, in tractat.de appellatio.arti.septimo, in gloss. 2. num.12.

In ciuilibus tamen causis, quibus denegatur audientia litigantibus, vt est in causa executionis instrumenti guarentigij,& in similibus,qui bus lex dixit.*Y si otras excepciones alegare,no sea oydo.** Quæ est l.1.tit.21.lib.4.Recop.* in huiusmodi casu nec in 2. instantia appellationis debet audiri, imò suspenditur audientia, vt soluat:quia si secus esset,audiretur appellando, vt notat Specul.in tit.de appellatio. in §.in quibus,vers.32.& facit text.in c.rursus 11.q.3.& in c.in nomine Domini 23.dist. *Quãdo denegatur audientia.*

In criminalibus autem causis nõ denegatur audientia regulariter,nisi in casibus, de quibus in l.si quis filio exhæredato §.ij qui ff. de iniusto rup.irritoq;sa.testa.& in c.Roman. §. 1. de appell.Imò super defensione debent audiri condemnati,maxime à principe,vt in l.diui fratres ff.de pęnis,& notat per plura Hypp.in l.vnius, §.cogniturum,ff.de quæst.

Sed an instãtia appellationis,sicut alia q̃libet iurisdictio pscribi valeat,atq;cõsuetudine acquiri,leges nostri regni nõ negant, imò seruandũ fore consuetudinem dicunt, præmaximè si illa 5

sit immemorialis. Nam quamlibet iurisdictionem, & merum imperium acquiri posse, supra capite primo probauimus: de iure communi iurisdictionem instar seruitutis, quam discontinuam dicunt, tempore posse acquiri, quod hominum memoriam transcendat, omnes doctores concludunt in d.l.imperium, ff.de iurisdict.omn.iud.& in l.seruitutes, la.3. ff.de seruitutibus, & in l.2.C.de seruit.& aqua.& modum probandi immemorialem explicat text. in l. si arbiter ff.de prob.

Exactiones inter domi nū. & vassallum pro hibita. Et quia non solum in præscriptione iurisdictionis, sed in exactione portagiorum & similium rerum frequens & quotidiana est huius consuetudinis immemorialis probatio, maximè inter dominos & vassallos, quo casu omnes exactiones regulariter præsumuntur prohibitæ, nisi à iure permittantur, vt in cap. quia cognouimus 10.q.3.vel nisi legitima consuetudine confirmetur, vt in cap.conquestus. 9.q. 3. & idem esset si statuto à non recognoscentibus superiorem, secundum Innoc.in cap. 1. de excess.prælа. Quia recognoscentes non possunt vectigalia imponere; vt l. vectigalia. C.de vectigalib.quod facit, contra barones, & dominos temporales huius regni, secundum Ioa. Fab. in l.1. C.eod.titul.& Bal.in l.pen.C.de nautico fœnore. Solus enim rex vectigal imponit, vt in cap. super quibusdam §.1.de verbor.signifi.& notat Bart.& communis schola.DD. in capit. 1. quæ sint regalia: & id sine legitima causa facere non potest, aliter error esset secundum Hosti. in tit. de immun.Eccle.§.à quibus, in sua Summa. & inter potiores causas est, vel necessitas, vel vtilitas publica, secundum Host.in d.l.loco, quem Ioan.Fab.sequitur in d. l.1. C. noua vectigalia institui non posse. Nam cessante causa vera cessare quoq; debet portagium, vel exactio, secundum Bald.in rubr.de consuetudi.fin.col.de quo latè per Tiraquell.in capi.cum cessante.de appella.& notat Puteus in tract. synd. cap. de regum, & principum excessi. c.excedunt quoque dum filias.& notat Yser.in tit.quæ sint regal.in vers.fluminum.

6 *Qualiter probetur immemorialis* Igitur in probanda immemoriali consuetudine requiruntur quæ infra subijcio.

Primum, quod testes deponentes de visu, illud saltim viderint per spatium quadraginta annorum, vt l.8.& 10.tit.1.lib.7.ordina. & in maioriæ probatione, idem probatur in l.Tauri * 41. * Quæ est l.g.prima titu.7.lib.5.Reco. *

Et iure communi idem probant Anton.post alios in cap.veniens, de testi.& DD.post Inn.in c.veniens, de verb.signifi.& Alex.in apostill.ad Bar.in l.proprietatis dominium. C.de probati. Et per Tho.Gramm.in votis ciuilibus, vot.12.

Secundum debet probari, non solum quod ipsi testes viderint per spatium quadraginta annorum, sed quod eadem audierint à maioribus suis, vt notat gloss.in cap. 1. de præscriptio. libr.6. & illud semper viderint. De quibus in illa gloss.coarctatum est ad spatium quadraginta annorum.

Et ex hoc sequitur hodie, quod non solum forma & alia adminicula ad probationem immemorialis consuetudinis debent concurrere, sed probatio de visu spatio quadraginta annorum: & ita intelliguntur hodie notata per Ioa. Andr.& Abb.& Felin.in cap. licet ex quadam. de testi. & quod notat Barto.in l.si arbiter, ff.de probatio.& in l.2. ff.de aqua pluu.arcen.& in l. hoc iure, §. duct.aquæ de aqua quot.& æst.

Tertium quod probandum est, quod testes audierunt à maioribus deponentibus, quod maiores ipsi sic viderunt & audierunt à superioribus suis maioribus. Nam ob antiquitatem temporis & negotij difficultatem admittitur testimonium de auditu auditus, ex ratione text.in cap.licet ex quadam.de testib.& notat Specu.in in tit.de teste §.1.vers.Item quod non prohibet & gl.in d.l.si arbiter de prob.

Quartum à testibus iurandum est, quod ipsi testes nunquam viderunt, vel audierunt dici cōtrarium, & sic non solum de affirmatiua, vt supra dixi, sed de negatiua, quod non audierunt dici contrarium, debent deponere. Et ita deponendum fore notat glos. in capi. primo de præscript.lib.6.& iure Regio est tex. in l.19.tit.16.par.3.

Et in huiusmodi casu testis etiam non interrogatus tenetur sui dicti rationem reddere: & per multa probat Ias.in l.cum hi §.vult. ff. de transf.in 6.& 10.limit.

Nec requiritur quòd probetur actus, sed memoriam non stare, quod aliter sit actus gestus, vt probat Roch.de Curte in cap.fin. de consue. 7.requisi.

Quintum à teste iurandum est, quod de illa immemoriali, super qua deponit, est publica vox & fama, vt est glos.in dict.cap.1.de præscr. lib.6.& iure Regni probatur in dict.l.6. sub tit. *de las prescripciones*, lib.3. ordiname. * Quæ est * l.1.titu.15.lib.4.Recop.& adde in materia c.34 *de las Cortes de Madrid del año de 73.* * & in l.19 tit.16.p.3.

Et licet iure communi in factis antiquissimis excedentibus memoriam hominum sufficit probatio per famam, vt notat Inno.in c.quid p noualе, & in c.veniens de verb.signific.& Bald. in l.conuenticulam colu.pen.C.de Episcop. & cler.& in l. proprietatis dominium, C.de prob. & glos.in l.aqui natura, §. cum me absente, ff. de neg.gest.& ista est comm.opin.teste Felin.in c.venien in 5.col.de testi.& Alex.in 2.vol.cons. 4.& in 6.vol.cons.90.& Alex.& Ias.in l.cum aliquis, C.de iure delib. & Ias. in l. admonendi, ff.de iur.iur.n.242.& Felin.in c.veniens de test. & Aretin.in cons.15.& Corne.in cons.48. col. 2. & Dec.in cap.cum causam in 2. notabi.de prob.& in cap.1.colum.3.de appell. Tamen hodie in probanda immemoriali sola fama nō sufficit, sed cum ea copulatiuè debent probari quæ supra dicta sunt. *In antiquis probat famа.*

Et vltra additur de cōtopinione, quia ista fama debet transitum facere velut in notorio, sm Ang.in d.l.proprietatis dominium, & nisi testes deponerēt expresse in probāda immemoriali, quod sit cōis opinio eius, quod deponunt, non concluderet, neque est probata immemorialis consuetudo, vt elegantissimè probat Alex.in 2. vol.

vol. in conf.136. col.6. quem sequitur Cassane. in consuet. Burgun. rubric. 1. §. 2. in glos. è la prend.num.9.

Sextum quod requiritur in testibus deponentibus de immemoriali consuetudine, est, quòd sint maiores ætate quinquaginta & quatuor annorum, & sic quòd attigerint annos quinquagintaquinque. Et in probanda ætate ista sentit Baldus in l.de tutela C., de in integrū restitut.& nominatim notat Ioan. Miles in suo repertorio, in parte, testes, & glos. in consuet. Burgun. loco suprà allegato, & Gometius in glos. l. 41. *de Toro*.

7 *An bona fama testis debeat probari.* Imò in casu quando probatur maioratus, & præscriptio iurisdictionis debet extrinsecè probari, quod testes deponentes sunt bonæ famæ. Nam licet quis præsumatur bonus, vt in cap. fin.de præsumpt.non tamen præsumitur bonæ famæ, nec idoneus, vt dicit Angel. in authent. de hæred.& falci. §.hinc nobis num. 28. col. 1. nam fama consistit in facto probando, iuxta formam tex. in l. de minore §. plurimum vbi Barto.ff. de quæstionibus. Et ideò ista qualitas bonæ famæ, quæ in testibus exigitur in dict. l. 41.de Thoro articulari & probari debet,ex notatis per Angel. post Bart. ibi in l. 2. §. diem ff. quemadmo.testament.ape. & notat Dec. consil. 321.num.11.& Apostill. ad Bald. in l.cum precibus C. de proba. & plures alios refert Carrerius Regi.in sua pract.crimi.in principio.num. 162.ex quorum dictis colligitur probationem huius qualitatis requiri, quando in superlatiuo gradu bona fama exigitur: & istud sequerer per Didacum de Couar. in cap.relatum 6. de testament.& idem dicerem probandam esse qualitatem testium, quando verbis geminatis aliquid etiam in positiuo gradu requiritur in teste, vt notat Aymon in tract. de tempo. antiquit. 1. part. in versic. quæritur num. 37. fol. paruo.44.

Et omnia supradicta copulatiuè requiruntur pro forma in probanda immemoriali consuetudine, & nisi probetur, tota probatio corruit: & cùm sit extraordinarius modus probādi, à forma legis recedi non debet: & quòd sit forma probatur in l. 29. tit. 16. part. 3.dum loquitur per gerundium conditionaliter, & dicit, *Seyendo prouado en esta manera*.

Et iure communi sentit glos. in cap. 1. de præscrip.lib.6.& Ioan. Ferra. in sua pract. in forma actionis confesso. super seruitu. col. 5.& notat Matth.de Afflι.in constit. Regni Siciliæ 3. cap. incipienti, Quadragenalem.

Et vt pleniùs virtus huius consuetudinis immemorialis percipiatur,placuit eius potiora diuidere per conclusiones sequentes.

Requiritur capacitas. Prima conclusio est, quod data incapacitate personæ,quæ possidet, immemorialis possessio nihil proficit, vt eius virtute possit acquiri, notat Io.Andr. in cap.2.de præbend.lib.6. & Abb. & ibi Roch. de Curt.in cap.fin. de consuetud. in 5.requisi. vbi asserit hanc esse communem: & ideo laici beneficia conferre, vt prælatos eligere etiam ex immemoriali consuetudine non possunt. Si tamen allegetur priuilegium Papæ, vt est in possidente decimas, cùm sit laicus, si probetur immemorialis consuetudo, præsupponitur, quòd ante Concilium Lateranense habebat decimas, vt vassallus, vel vt priuilegiatus secundùm Abb. in cap. continebatur,de his quæ fiunt à prælato. & notat glos. in consuet. Aluerniæ cap.de præscrip.art. 19.

De speciali præeminentia. Secunda conclusio est, quod reseruata Principi in signum specialis præeminentiæ possunt immemoriali consuetudine acquiri,secundum Bal.in l.rescripta C. de preci. impera. offe. post glo. in cap. quod translationem de offic. lega. & notat Iass.& Iacob. de Sancto Geor. in l. imperium ff. de iurisdi. omni. iudi. & Felin. in cap. cum nobis de præscripti.

Tertia conclusio est, quod sine actibus probandis,ex quibus tacitus consensus populi possit colligi, procedit probatio immemorialis cōsuetudinis. Et ista est communis opinio teste Rocho de Cur. in dict. cap. fin. de consuetudi. fol.paruo.38.

Quarta conclusio est, quod licèt regulariter consuetudo Ecclesijs onerosa non valeat, vt in cap.1.de consue.tamen in consuetudine immemoriali istud non procedit: nam valet, etiam si Ecclesijs sit onerosa, secundum Bal. in cap. 1. qui feud.dare poss.& Roch.vbi supra fol. 51. & Fel.in cap.causam quæ ad fi.de præscrip.& Stepha.Ausferi.in Clem.1.de offi. ordi.in regul.4. fallen. num.50.

Quando consuetudo est onerosa. Quinta conclusio est, quod reprobata consuetudine à lege, censetur immemorialis reprobata: nam omnis consuetudo censetur exclusa, secundum Abb. in cap. cum ex offic. de præscrip.& Roch. vbi supra fol. 53. & Feli. in cap. accedentes, de præscript. de quo per doctorem de Dueñas in regula 144.num.3. * Ista. 5. conclusio, non est adeò plana: & vide hunc authorem responso.16.num.1.& 2. & Couar. libr. 3. variarum resol.cap.13.num.5.*

8 *Quæ dicatur rationabilis consuetudo.* Sexta conclusio est, quod licèt in alijs consuetudinibus, quæ sit rationabilis, relinquatur iudicis arbitrio: tamen consuetudo immemorialis semper præsumitur iusta & rationabilis, etiam si esset contra dispositionem legis anterioris, vt notat Alexander in c. quo iure aliàs in cap.frustra 8.dist.& Rochus vbi supra fol.55.

Septima conclusio est, quod licet regulariter in alijs præscriptionibus requiratur scientia & patientia eius, contra quem præscribitur: si tamen probetur immemorialis, hoc non requiritur,vt notat glos.in l.hoc iure §. ductus aquæ ff.de aqua quotidiana & æstiua.& Iasso.in l.imperium ff.de iurisdicti. omnium iudicium.

Octaua conclusio est, quod licèt valeat, vt scripturæ priuatæ detur fides, vt in cap.cum dilectus,de fide instru. Tamen cum talis consuetudo disponat super reseruatis Principi, à cuius potestate pendet, vt detur fides voci mortuæ non quælibet consuetudo sufficit, sed immemorialis, vt instrumentis priuatis detur fides & ita notat Abb. Feli.& DD. in d.cap.cum dilectus,& Bald.in l. 1. C.ad Velleianum.

Nona conclusio est, quod licèt regulariter præsumptiones sunt allegandæ, vt in l. si adulterium

terium cum incestu §.idem Pollioni ff.de adulre. & ideò bona fides non præsumitur si non allegetur, vt notat Ang. in l. eum qui §. fin. de publi. & notat & extendit per bona iura Matthæ.de Affli.in consti. regni Sicil. cap.incipienti, Iustitiarijs fol.109.col. 4. Tamen in consue-
9 tudine immemoriali bona fides præsumitur, etsi non allegetur. De quo per Feli. in cap.cum nobis, de præscriptionibus.

Decima conclusio est, quod licèt immemorialis consuetudo sit potentissima, vt supra dico, non tamen potest facere, vt qui non est tabellio, sit tabellio, licet facere possit, quòd suis scripturis credatur tanquam tabellionis: & sic licèt non faciat tale, facere potest, vt habeatur pro tali: & sic potest dici quodammodo alqut-, mista: de quo per Felin.d.c.cum à nobis, & facere quoque potest, vt præsumatur titulus vbi non est, vt notat Feli. in capitu.ex parte, de testi. Ideò cum quæritur anquis sit clericus ad obtinendum beneficium non sufficit possessio clericatus, sed requiritur exhibitio tituli, vt probat Bal.in cap. dudum, de electione, quod extendo etiam si allegetur immemorialis vltra quadraginta annos, vt hic.

His decem conclusionibus breui gyro colliguntur quæ per diuersa volumina doctorum vbique sunt sparsa.

Et per supradicta patebit de forma probandæ consuetudinis immemorialis his, quibus in acquisitione iurisdictionis tam in prima quam in secunda instantia opus fuerit eam probare, quod erit condecibile ad materiam text. in l.6. tit. *de las prescripciones*, lib.3.ordina.* Quæ est l.8.tit.15.lib.4.Recop.* & ad materiam impositionum: de qua loquitur text. in cap. 40. in curijs apud Maioritum, anno 1528. * Et d. l. 1.cod.tit. & lib.* In quibus omnibus, si doctis iurisperitis non omnino satisfaciam, saltem in magnis negotijs me aliquid tentasse, humiliter obsecro ne despiciant.

SVMMARIA.

Capituli septimi.

1 *Pœnæ & calumniæ competunt dominis vassallorum.*
2 *Calumnia quæ dicatur.*
3 *Calumnia & pœna differunt in se.*
4 *Cui competunt pedagia, competunt pœnas trãsgressorum.*
5 *Ius percipiendi mostrencos in terris dominorum an competat Regi.*
6 *Priuilegia fratrum sanctæ Trinitatis an habeant locum in terris dominorum.*
7 *Dominus vassallorum quando remittant pœnas.*
8 *Iudex quando possit pœnas remittere.*
9 *Dominus vassallorum non remittunt pœnas relegatorum.*
10 *Intellectus ad l.2.tit.32.part.7.*
11 *In remittendis pœnis seruatur consuetudo.*
12 *Domini vassallorum an habeant fiscum sicut Rex.*
13 *Domini vassallorum an habent hypothecas in bonis condemnatorum.*

CAPVT SEPTIMVM.

De potestate dominorum Castellæ in percipientis aut remittendis pœnis delictorum. * *Hoc cap. 7.licet non sit super aliquo capite,* de los Corregidores, *est tamen super l. 5. tit. 1. libr. 2. Recopil.* *

QVIA Domini vassallorum sunt loco regis intra sua loca, possunt habere sibi condemnationes homicidarum & calumniarum, in quibus ob delicta condemnantur vassalli. Et hoc probatur iure regni l. 5. titu. 4. lib. 1.ordi.ibi. *segun que los nos auemos en los lugares de nuestra coronareal.* * Quæ est l. 5.tit. 1.lib.2.Recopil.* Et apertius patet in l. fin. tit. 5.lib.4. foro ll. *mandamos que las pœnas, y las calumnias las ayan aquellos que tuuieren vezes del Rey en los lugares,* * Quæ lex non inuenitur in Rec.* Et ex dispositione harum ll. probatur, quod iure communi est statutum, quod comites & barones habentes iurisdictionem in dominium, possunt sibi pœnas applicare, secundum Angel.in authen. vt nulli iudicium §.fin.col.9. 1

Pœnæ & calumniæ cõpetunt dominus vassallorum.

Et idem est in Episcopis secundum Abb. & DD.in cap.dilectus de offi.ordi. Seruatis tamẽ moderationibus, quæ Feli.tradit in cap. irrefragabili §.cæterum de officio ordi.

Et quod iure communi competat baronibus ius confiscandi, cum sit de mero imperio; notat Platea in l. 1. C. de bonis vacant. lib. 10. quem sequitur Cassa. in consuetu. Burgund. rubrica 2.§.1.in gloss.& aparcient.& an bona quæ habet is contra quem fit confiscatio extra suum territorium, veniant in confiscatione, & pertineant domino illius loci in quo fit confiscatio, videatur gloss. in consue. Aluerniæ cap. 29.arti.4.

Ius confiscandi competit baronibus.

Et quia posset esse dubium, an appellatione pœnarum veniret calumnia, vel ius homicidij, 2
ideò lata est dicta lex ordinationum regalium, quæ præstat dominis calumniarum pœnas, & iura homicidij: nam ista non sunt propriè pœnæ, cum ius homicidij imponatur ante condemnationem ad mortem propter contumaciam delinquentis in non veniendo, vt probat l.9.tit.2.lib. 3.ord. * Quæ est l. 3. tit. 10. lib. 4. Recop. * & prebatur in pragmatica *de Alcala* contra absentes lata: & pœna propriè sumpta est illa, quæ imponitur pro ipso crimine, vt in l. 1.titu.31.par.7.ibi, *por los yerros que fizieron.*

Item pœna imponitur pro crimine actualiter 3

Pœna quãdo imponitur.

tet probato ex factis, vt in d.l.1. dum dicit, *que fizieron*. Calumniæ verò pœna imponitur pro crimine coniecturato: nam calumnia consistit in animo, nec potest vere probari, nisi ex confessione calumniatoris, vel præsumptiè ex coniecturis, vt notat Abb. in cap. calumniam, de pœnis. Et cum ista pœna calumniæ & ius homicidij essent quodam modo diuersa à pœnis, poterat dubitari, an propter aliquam diuersitatem esset facienda illatio de vno ad aliud, vt in l. inter stipulantem §. sacram. ibi, sed hæc dissimilia sunt ff. de verbo. oblig.

4 *Emẽtes vel locantes pedagia, habent pœnas.*

Ideò lata est dicta lex, vt non solùm dominis temporalibus tanquam habentibus iura imperatorum & regum pertineant pœnæ fiscales, sed etiam iura homicidiorũ & calumniarum, licèt originaliter differant à pœna. In effectu tamen pœnæ sunt & fructus iurisdictionis. & per consequens debent ad dominos pertinere, secundum Bald. in l. fina. ff. de officio præsidis, & DD. in l. penul. ff. soluto matrimo.

Imò domini vassallorũ non solùm has pœnas ratione iurisdictionis debent habere, sed ementes pedagium debent habere pœnas trãsgressorum, licèt emptor non sit dominus, sed locator temporalis: & ita notat Bal. in cap. 1. §. sciendum de feu. cogni. & probat textus in l. si quis C. de vectigal. & commiss. & notat Alex. in Apostil. ad Bart. in l. creditor ff. de actio. empti. & vendi. Et in quantum dicit pœnas, limita nisi sit confiscatio bonorum: quia hæc non expectat ad firmatium: vide Nicola. Boer. in decis. 180. num. 6.

Ex supradictis infertur, quod ad hoc vt dominus possit percipere, debet esse in effectu, vel pœna, vel calumnia, vel ius homicidij: nec sufficit quod cameræ regiæ sit applicatum, nisi habeat dictam essentiam: nam cessante legitima consuetudine dominorum, est in contrarium dicta lex. 5. tit. 4. lib. 1. ordina. * Quæ est d.l.5. tit. 1. lib. 2. Recopil. & erat l. 16. tit. 5. lib. 4. fori. * & dicta lex fori non tribuit nisi quæ sit pœna, vel calumnia, aut ius homicidij. Ex quo

5 *Los mostrẽcos cui competunt.*

dico, quod quamuis, *los mostrencos*, de quibus in l. 1. titu. 12. lib. 6. ordin. * Quæ est l. 6. & 7. tit. 13. libr. 6. Recopil. * applicantur cameræ regali, vt in l. 16. titu. fina. libro. 8. ordina. tamen in locis dominorum non percipientur à dominis, sed debentur cameræ regali, etiam in foro conscientiæ, nisi ex priuilegio aliter appareat, vel ex consuetudine, de qua in l. 12. titulo primo, partita. 2.

6 *Priuilegia fratrũ Trinitatis, qualiter intelligantur.*

Secundò infertur quod priuilegia data fratribus sanctæ Vlulaliæ, vel Trinitatis, vel alterius ordinis, vt percipiant legata, incerta pertinentia cameræ regali, de quibus fit mentio in l. 7. & 8. titul. 12. lib. 3. ord. * Quæ est l. 1. cum sequentibus, tit. 9. lib. 1. Recopil. * debent seruari, & effectum sortiri, etiam in terris dominorum huius regni, quia contenta in dictis priuilegijs, nec sunt pœna neque calumniæ, nec iura homicidiorum.

Extra dictos casus & alios similes, vbicunque lata sententia, pœna pertinet ad dominos vassallorum: nam sine sentẽtia non potest pœna percipi, etiam à dominis vassallorum, vt notat Oldrad. in cons. 7. & comprobatur in iudicibus temporalibus, ex l. 49. titu. fina. libr. 8. ordina. * Quæ est l. 2. tit. 26. lib. 8. Recop. & l. 11. tit. 6. lib. 3. Recop. * & in l. 11. & 12. & ibi latè dixi in ista lectura, *de los capitulos de los Corregidores*.

7 *Quomodo remittat pœnas dominus vassallorum.*

In huiusmodi casibus possunt domini vassallorum pœnas remittere: & ita nominatim notat Bart. in l. acta. in ver. de amplianda ff. de re iudi. & Paris de Puteo, in tracta. syndica. in parte pœna. Vide Paul. in l. apertissimi C. de iudicijs.

Et vt iusta sit donatio à dominis de his pœnis, facta, & non vitiosa, debet præcedere de pœna aplicanda senẽtia, vt notat Paris de Puteo in tracta. syndi. in cap. de excessi. baio. nam qui nõ potest dispensare, non commutat vel remittit pœnas secundum Innocen. in cap. licet de pœnis, & Capitius decis. 27. num. 14.

Domini vassallorũ; ne fraudẽtur pœnis possunt assistentis ponere.

Et sicut domini temporales volũt ne sui iudices sint gratiosi in pœnis imponendis, & ob id ne domini fraudentur in pœnis imponendis & exigendis possunt ponere personas qui assistant cum iudicibus: & videant qualiter faciũt condemnationes, vt elegantissime notat Petrus Iacobi in sua practica, tit. de confessoria sul. 25. Ita quoque domini in remissione pœnarum debent aduertere, ne fiat præiudicium tertio remittẽdo pœnas: nam posset quis pretio dato domino in casibus quibus licet, de quibus dixi alibi, pœnas has percipere, vt notat Bald. in l. 1. C. de fructibus & litis expensis, & Philip. Decius 1. volum. cons. 4. nam in præiudicium huius nun potest pœnas remittere: quod probat Felin. in cap. causamque de rescriptis num. 10. & latè per Rebuffum in glos. Chancell. de iure quæsito non tollen. num. 4. fol. 264. col. 2. aliter esset in foro conscientiæ obligatus, sicut & ipsemet iudex qui debitam pœnam non imponit, obligatur in eodem foro restituere domino, cui illa pœna debetur, vt eleganter decidit frater Alphonsus de Castro in libro 2. de Lege Pœnali: capitulo 12. & 13.

Iudices indebite pœnas remittentes tenẽtur in foro conscientiæ.

Pœna remittitur propter paupertatem.

Quod limita, nisi remissio fieret ex causa paupertatis: nam tunc lex remittit & non solus iudex, cum propter paupertatem quilibet iudex habeat facultatem pœnas remittendi: quam remissionem non solum mulctarum, sed etiam cuiuslibet pœnæ facere possit, vt probatur in l. 3. titu. 22. part. 3. nam cum lex ista loquatur de pœna, intelligitur de necessario, de illa quæ pro delicto à lege imponitur, vt dixi supra in principio istius capitis, & ideò eius valet remissio ex causa paupertatis, dummodo non præiudicetur tertio, vt notat Ioan. Fab. in §. 1. insti. de publicis iudicijs: & dicta lex tertia in tali casu loquitur quando scilicet cameræ regali venit pæna applicanda, & non alij tertio, vt probant illa verba eiusdẽ legis, *que pechasse a la Corte del Rey*, & sic ius tertij lata sententia non potest tolli, quamuis iure istius regni, aut saltim stylo quando mera pœna aut calumnia applicatur parti & mera pœna cameræ regali, potius ius habet fiscus quam pars quæ accusabat, vt in

l. 105.

l. 105. in legibus del stylo.* Quæ non inuenitur in Recop. Sed vide Couar. lib. 1. variar. cap. 16. num. 8. cuius sententiam tenet etiam Tellus in l. 4. tauri num. 61. col. 2. Et Iulius Clar. recept. sent. lib. 5. §. fin. quæst. 78. num. 31. & est materia l. eius qui ff. de iure fisci, Sed contrarium tenet imò quod pars in omni casu sit præferendus tenet Greg. Lop. in l. 9. tit. 3. par. 5. verb. *mal fechas*, & Rebuffus qui dicit secundùm hanc opinionem fuisse Parisijs iudicatum in t. tomo in constitutiones Galliæ in proœmio in glos. 5. num. 119. Et vide Euetardum in hanc materia distinguentem in topicis legalibus in loco de fisco ad dotem num. fin. *

Tamen in remittenda pœna hoc non procedit, quia præiudicaretur tertio, quòd solus rex potest facere, & illud cum modica læsione, vt in l. quotiens, & in l. vniuersa C. de precibus impera. offeren.

Itaque ex istis concluditur dominos temporales posse subditis remittere pœnas pecuniarias, cum alijs non præiudicatur.

8 *Pœna publicè imponēda.* Si verò pœna esset ad commodum tertij, vt est pœna corporis afflictiua, quæ publicè debet imponi, vt in l. fina. titu. 31. parti. 7. & in l. iubemus C. de defensio. ciuita. & iudices, qui non publicè pœnas imponunt, malè agunt, vt per plura conprobat Guillel. Benedict. in cap. Rainuntius de testament. in parte mortuo, el primeio num. 106. fol. 393. nam in isto casu dominus vassallorum non potest huiusmodi pœnas

9 *Domini vassallorū non remittunt pœnas relegatorū.* remittete: etiam si esset pœna tantum relegationis, vt in l. relegati in fine ff. de pœnis, & probatur iure regio in l. 1. in fine, titulo 32. part. 7. & notat Iasso. in l. 1. §. & post operis ff. de noui. ope. nuntia. & Ioan. Faber. in l. pœnam C. de pœnis, vbi dicit quod domini & barones temporales non possunt bannitos reuocare: & notat Bald. & ibi Iacobinus in l. imperium ff. de iurisdi. omni. iudicium, & facit text. expressus de pace tenenda §. si ministerialis in vsibus feudo. * Auiles tamen in cap. 2. prætor. verb. *camara*, num. 5. & quoque isti duces, &c. tenet q domini temporales exilij pœnam scriptam à lege non tollunt, sed pœnam arbitrariam exilij bene tollunt. sed non placet magis placet opinio Auendañi. *

10 *Intellectus ad l. 3. tit. 32. part. 7.* Et licèt dicta lex. 2. titul. 32. part. 7. in sui principio videatur dicere, quod rex & quilibet dominus terræ possit remissionem delictorum facere: quia tamen in fine legis dicit, quòd solus rex hanc remissionem facere possit, ne sibi verba inuicem repugnent, quod in l. minime est dicendum. Ita debet lex illa intelligi, quòd in sui principio loquitur, non de remissione facienda: sed quod ponat diffinitionem remissionis, vt promiserat dicere in principio illius tituli: itaque illa verba legis quæ dicunt, *Quando el Rey, o señor de la tierra perdonan*, intelliguntur de verè & propriè domino, quia ille tantum est qui superiorem minimè recognoscit, vt est text. in l. 1. tit. 25. parti. 4. iunctis quæ de iure communi notat Cassane. in cõsuetu. Burgund. rub. 13. §. 2. in glos. señer: nam iste talis dominus non recognoscens superiorem, potest pœnas remittere, vt notat Bart. & Alexand. in dicta l. acta. in ver. de amplianda ff. de re iudi. & ne fiat iuris correctio, secundum subiectam materiam: ita intelligo nomen, *señor*.

Et cum in nostro regno Castellæ non sint tales domini, imò omnes recognoscunt regem in superiorem, ideò isti non possunt facere remissionem delicti, sed rex solus: & ideò in d. l. partitæ quando tractatur de potestate remittẽdorum delictorum, dicit illa lex, quòd solus rex possit remittere: quibus verbis omnes alij domini sunt exclusi, saltim quando domini remitterẽt pœnas delictorum enormium: nam si nõ sunt enormia, facilius admittitur quòd fiat remissio, vt l. diuus ff. ad sillania per quem notat Iacob. de Bellouiso, in sua practi. crimi. titulo de sentent. criminū. num. 12.

Supradicta procedunt de iure, si tamen dominus vassallorum inferior à rege est in possessione faciendi tales remissiones criminum suis subditis, etiam de pœnis corporalibus valet talis remissio, & est seruanda talis consuetudo, vt in proprijs vt aiunt, terminis per multa iura concludit Cassaneus in consuetud. Burgundię rubr. 1. §. 5. in glos. du prence num. 12. & licèt dicat quòd talis consuetudo debeat esse approbata, satis videtur apud nos approbata, tam ex tolerantia regum Castellæ, qui sciunt inferiores has remissiones in suis terris facere, quàm ex l. 12. titu. 1. partit. 2. ibi *o segun la antigua costumbre que guardaron de luengo tiempo*, nam & saluaguardia de consuetudine à dominis dari potest, vt concludit dictus Cassaneus in dicta 1. rubr. in princ. gloss. & drois. numer. 46. fol. 38. col. 1. 11 *In remittēdis pœnis seruatur cõsuetudo.*

Et licèt illa lex loquatur in consuetudine antiqua, circa ea quæ acquiri possunt: tamen idẽ crederem in remissione delictorum facienda, cum etiam ius puniendi centum annorum spatio præscribi possit, vt in l. 6. titu. 13. lib. 3. ordina. * Quæ est d. l. 1. titu. 15. lib. 8. Recop. * ergo idem crederem in iure remittendi, vel moderandi, cum sit fauorabilius, vt in l. Arrianus ff. de actio. & obliga. & sic practicarem, quæ notat Ioan. Fab. in l. & si seuerior C. de his qui notan. infa.

Et in huius consuetudinis corroborationem, & quòd domini inferiores à rege possint pœnas criminales remittere, facit notabile dictũ Andre. de Ysernia in titul. quæ sint regalia, in parte, & bona, in versi. si verò esset priuilegiũ, vbi dicit, quod valet consuetudo, quòd cum aliquis ducitur fustigatus per vias & plateas publicas, eripi possit, & liberari ab aliquibus nobilibus: & id vigere audio in aliquibus partibus regni de Aragonia, & de Cardinalibus Romæ obuiantibus illi qui ducitur ad mortem, attestatur Barba. in tracta. de præstantia Cardinalium. *Consuetudo valet vt condemnati à nobilibus liberētur.*

Si ergo ista talis consuetudo, etiam in terris regi subiectis valet, patet posse quoque valere, vt domini, ex iusta causa, suo arbitrio possint facere remissionem delictorum, saltim in non atrocioribus, vt eleganter concludit Iacobus de Bellouiso, in sua practica crimi. cap. de sentent.

tent. criminalibus num. 9.

Tutius est à rege impetrare remissionem pœnarum.

Tamen licèt dicta consuetudo possit admitti in istis casibus, aliqui asserunt esse irrationabilem, nec admittendam, eo quia non habet formam in remissionibus homicidiorum adhibendam, quam ponit lex tertia & quarta, titu. 11. lib. 1. ordina. * Quæ est l. 3. titul. 25. lib. 8. Reco. * Quæ leges cum generaliter loquantur de omni genere remissionum, & non de sola regia remissione, in omnibus remissionibus locum habere debet, nec est credédum in remissionibus à rege faciendis debere interuenire maiorem solennitatem, quàm in faciendis ab inferioribus, cum minor solennitas in rege deberet sufficere iuxta notata in l. omnium C. de testamen. Ideò semper crederem esse tutius à rege, quàm ab istis dominis inferioribus veniá impetrare, saltim in criminibus, pro quibus corporalis pœna imponitur, licèt consuetudinem non increpet Baldus in l. seruos C. ad l. Iuliam de vi publica.

Si verò pœna pecuniaria, vel relegationis est imposita, tolerabilius crederem in hac admitti posse, quod domini temporales possint illam remittere: quæ remissio non dicitur donatio, sed indulgentia, vt notat Bald. in capit. 1. quid iuris sit, si post aliena. in vsi. feudo. nisi esset pœna conuentionalis, vt l. si mulier ff. delegatis tertio.

Pœnas pecuniarias remittit dominus.

Quodcunque tamen dominis temporalibus pœnæ pecuniariæ applicantur, non debent eas in proprium patrimonium conuertere, quod doctores dicunt imbursare, sed in pias aut publicas causas: nam si aliter facerent, oriretur contra dominos præsumptio, quòd imponunt pœnas magis ob quæstum, quàm vt delicta puniantur: & ita per bonas authoritates loquendo in Ecclesiasticis iudicibus cócludit Stepha. Aufreti. in Clem. 1. de officio ordina. in versi. quærunt hic insuper DD. fol. paruo. 22. Vide Felin. in cap. irrefragabili. §. ceterum de officio ordin.

12 *Domini inferiores possunt dicere, para mi fisco.*

Et quia domini inferiores possunt percipere dictas pœnas, indistinctè possunt dicere in suis mandatis, *so tal pena para mi camara y fisco*, nam licèt videatur quòd non sit nisi vnus fiscus, vt in l. 1. C. de bonis vacan. lib. 10. attamé quilibet habens merum imperium habet fiscum ex quadam consequentia quantum ad confiscationé, & annotationem bonorum, vel ex sententia contra criminosos lata, vel alio modo, & sic intelligitur authent. bona damnatorum C. de bonis proscriptorum, & in l. vna C. ne sine iussu principis, & in l. 1. ff. de iure fisci, & sic quilibet habens merum imperium confiscat, & sic habent in consuetudine domini vassallorum, quę pro lege seruatur, vt in l. de quibus ff. de legibus: & hoc notat Petrus Iacobi in sua practica, in forma libelli, de condi. ex l. col. 3. folio 124. Aduertant tamen dicti domini vassallorum, quod si ex consuetudine, vel statuto populi veniat vniuersitati aliqua pœna applicanda, & illa sit liquida, dominus in præiudicium vniuersitatis non potest remittere, sed neque ipsa vniuersitas potest pœnas liquidas remittere, vt notat Baldus in l. præses C. de transa. quem nominatim hoc casu sequitur Curia Pisana, capitulo 20. Sed neque rex in præiudicium interesse partis, non posset hoc interesse remittere, vt per plura probat Rebuffus in lege vna C. de senté. quæ pro eo quòd interest fol. 5.

13 *Domini inferiores non habent hypotecam.*

Item quanquam ad dominos vassallorum pertineat hoc ius percipiendi dictas pœnas, ob id tamen non habent in bonis condemnatorú tacitam hypotecam: nam hæc & similia priuilegia soli regio fisco competunt: & ita concludit per bona iura dictus Petrus Iacobi in dicta sua practica, titul. de condi. ex l. colum. 3. Quæ dicta sunt locum habent in dominis. Pars verò quando possit pœnas remittere, siue in faciendo, siue in omittendo incursas, videatur Apostilla in practica Vber. titulo finali, in glossa, in parte, mert & mixti.

S V M M A R I A

Capituli octaui.

1 *Statuere est quid iurisdictionis.*
2 *Consuetudo & statutum an differant inter se.*
3 *In consuetudine non requiritur scientia regis.*
4 *Intellectus ad l. 5. titu. 1. part. 1.*
5 *Verbum, Debet, importat precisam necessitatem.*
6 *Populi Castellæ an possint statuta facere.*

C A P V T   O C T A V V M.

An consuetudo, vel statutum possit introduci inscio domino loci, cui pertinet prima instantia.

* *Hoc cap. non est super aliqua lege, de* los Capitulos de los Corregidores, *propter rationem, quam posuimus in summarijs duorum capitum præcedentium, quam vide, & caue ab isto authore in hoc capite, quia multum tribuit dominis vassallorum, circa confirmationem statutorum Quam confirmationē, non potest iste author fundare in aliqua lege regni, nisi in quantum isti domini vassallorum videntur esse quasi quidam correctores perpetui. Est materia de la l. 14. tit. 6. lib. 3. Recopil. Et l. 8. tit. 1. lib. 7. & l. 4. tit. 14. lib. 8. & l. 8. tit. 8. lib. 7. Recop. De* *

qua

*qua materia vide late infra in cap. 19. in iſta 1. part. vbi dicemus.**

1 *Statuere eſt iuriſdictionis.* B omnibus doctoribus ſine vllo diſcrimine admiſſum eſt, quòd ſtatuere ſit iuriſdictionis, vt notant in l. omnes populi ff. de iuſtitia, & iure, & per Bald. in l. decernimus C. de Sacroſanctis Eccleſijs, & iure regni probatur ex l. 5. titulo 2. parti 1. nam ſi conſuetudinem non poteſt populus introducere ſine voluntate, ſaltem tacita dominorum, vt probant verba l. ibi. *Sabiendo el ſeñor de la tierra, y no lo contradiziẽdo.*
2 *Cõſuetudo & ſtatutũ, non differũt* Eodem modo nec ſtatutum poteſt facere: quia hoc magis, quam conſuetudinem introducere, videtur à iuriſdictione pendere, ſecundum DD. in dicta l. omnes populi: nam conſuetudo & ſtatutum non differunt, niſi vt tacitum & expreſſum, ſecundum Ancha. in cap. 1. de conſti. col. 35. & Abb. in cap. 1. de conſue. & ſic in nihilo differũt niſi reſpectu modi, & formæ, ſecundum Bal. in l. 2. C. quæ ſit longa conſue. & Alex. in 2. volumi. conſi. 189. Ex quo patet, quòd ſi conſuetudo quæ eſt maioris authoritatis, quàm ſtatutum, non poteſt ſine ſciẽtia domini loci introduci, ergo nec ſtatutum fieri: nam quòd minus ſit ſtatutum, quàm cõſuetudo, probat per multa iura Matthæ. de Afflict. in præludijs conſtitu. regni Siciliæ quæſt. 8. vel ſi non ſit minus, ſaltim eſt ius ciuile illius ciuitatis, ſecundum Baldum in l. pe. ff. ad exhiben.

3 *Scientia regis in conſuetudine non exigitur.* Scientia autem regis in introducenda cõſuetudine iam hodie non exigitur: quia ſi rationabilis eſt conſuetudo, ſeruanda eſt, & iam habet voluntatem & approbationem regum Caſtellæ, eo ipſo quod eſt rationabilis: nam eam ſeruari præcipit ex voluntate regum Caſtellæ poſita l. 11. titu. 1. libr. 7. ordina. * Quæ eſt l. 3. tit. 2. lib. 2. Recop. * licèt ibi lex dicat, *como fueron guardados por los Reyes anteceſſores*, illa relatio nihil nocet in rege, vel lege qui de nouo poteſt concedere: nam ſine eo quod conſtet videtur approbatum, argu. gloſ. in cap. ſi Romanorum 19. diſtin. & per Felin. in cap. ex parte S. de reſcriptis. Et per Bart. in l. eum qui §. Iulianus ff. de conſti. pecunia. & ſic omnes conſuetudines videntur hodie approbatæ à rege, & de eius ſcientia: nam ſufficit quòd talis ſcientia, vel voluntas habeatur in genere, nec requiritur in ſpecie de qualibet conſuetudine, ſecundum Bald. in cap. 1. col. 2. quæ ſint regalia. De quo per Aymon. conſ. 97. * Auendañus in hoc nu. 3. reprehenditur à Mieres de primogenijs 1. part. q. 62. nu. 13. & ibi aduertit, quòd iſte Auendañus eſt ſibi contrarius, vt patet infra cap. 19. nu. 2. in fin. & vide eundem in dictionario verbo. *coſtumbre*, In princ. vbi notat quod in iuriſdictionalibus requiritur ſcientia principis.*

Ad l. 5. tit. 2. part. 1. Item ideò dixit l. 5. tit. 1. part. 1. quod vſus, vt ſit cõſuetudo, debeat eſſe *de diez, o veinte años*, ad ſignificandum, quod minor ſumma. decem. ſcilicet annorum ſufficeret vt introducatur conſuetudo, & hoc modo deciſionis ad id probandum vtitur iuriſconſultus in l. ſi ita relictũ §. fin. ff. de lega. 2.

Item in quantum dicta lex partitæ dicit vt valeat conſuetudo, quòd bona iudicia debent præcedere, non intelligas, quod ſine duabus ſententijs præcedentibus non ſit conſuetudo, ſed intellige quod ad hoc vt conſuetudo habeat maiorem vim quàm ſimplicis conſuetudinis, & ſic habeat vigorem legis, requiruntur vltra tempus decem vel viginti annorum, quod præceſſerint duo iudicia: & ita probant verba l. 6. titulo 2. part. 1. ibi, *y anſi à fuerza de ley*, iunctis verbis ſuperioribus, ibi, *aſſi como diximos*, dixerat autem in l. 5. ſupra eodem titulo, *ſi en eſte tiempo fueren dados dos juyzios por ella:* ſi autem duo iudicia non præceſſerint, lapſus temporis cum patientia populi inducit conſuetudinem, & illa ſeruanda eſt pro conſuetudine, non tamẽ pro lege, quod eſt maius, cum virtus legis maior ſit quam conſuetudinis, ex notatis per Bart. & DD. in l. de quibus ff. de legibus, & ſicut lex obligat ad perpetuam obſeruantiam: ita & huiuſmodi conſuetudo per duas ſententias approbata, & ideò tali caſu dicta l. 5. loquitur per ver- 5
bum debet, quod eſt præciſum: vt per plura probat Auguſtinus Berou. in deciſ. 116. & id patet ex litera, dũ dicit, *deue ſer tenida, y guardada*: & cum præcedit ſententia, cum illa præſumatur quòd ſit veritas, dicta cõſuetudo probatur rationabilis, aut ſaltim tolerabilis, quod ſufficit, ſecundùm Baldum, in cap. 1. de feudi. cogni. De quo latius dixi in dictionario, in parte, *coſtumbre.* * Circa finem. Sed attenda quod d. Molina de primogenijs lib. 2. cap. 6. num. 24. cum ſequentibus tenet contra Auendañum, & late fundat, ſed Molinam in hoc reprehendit Ioannes Garcia de expenſis cap. 9. nu. 44. cum multis ſequentibus.*

Redeundo igitur ad materiam ſtatuti dicendum eſt, non poſſe populos Caſtellæ ſtatuta facere ſine voluntate, & approbatione dominorum, niſi populus cum iudicibus vellet ſtatuere ſuper taſſa victualium, vel ſuper conſeruatione rerum ciuitatis, vel in ſimilibus negotijs, quibus poſſunt temporalia ſtatuta acommodari ſine vlla confirmatione dominorum, de quo latiſſime ſcripſi in iſta lectura mea *de los capitulos de Corregidores*, in capit. 10. ſub num. 3. 6 *Populi Caſtellæ an poſſint ſtatuere.*

Si quis autem ex populis dominorum, extra eius voluntatem, & ſine ſua confirmatione faceret ſtatuta, poſſet à domino puniri tanquam occupans iuriſdictionem dominorum: & ita notat Bartol. in l. omnes populi ff. de iuſtitia & iure, & ibi Iaſſon numero 35. Imò domini poſſunt ſtatutis derogare, ſecundum Ioannem de Ripa in ſuis reſponſis titul. de legibus cap. 2. in fine.

Et ideò confirmatio ſtatutorum non à rege tantum venit impetranda in locis dominorum, ſed ab ipſo domino quoque: aliter dominus offenderetur in præeminentia ſuæ primæ inſtantiæ. Et quæ in comprobationem huius conclu-

conclusionis possem referre, notat Matthæus in præludijs constituti. regni Siciliæ, quæstione tertia, col. 2.

SVMMARIA.
Capituli noni.

1 *Reuisio rationum competit regi in terris dominorum.*
2 *Ratio non datur bis.*
3 *Computus sententiantur sine citatione.*
4 *Publica ratio quo loco exigatur.*

CAPVT NONVM.

Quod reuisio rationum bonorum vniuersitatis pertineat ad dominos locorũ, & eorum vicem gerentes. * *Hoc cap. 9. non est super aliqua lege Recopil. propter rationem, quam posuimus in capit. 5. & in capitibus sequentibus.* *

I Domini locorum possunt prohibere suis vassallis, ne rebus suis male vtantur, vt dixi supra in capite tertio, quanto maiori vrgẽte causa id facere debent, ne bonis communibus Reipublicę quis male vtatur, cum publica vtilitas priuatæ debeat præferri, vt in l. vna in fin. C. de caducis tollen. & ideò cautius debet in hoc negotio dominus procedere, vt vnusquisque reddat rationem villicationis suæ.

1 Et vt reddatur ratio administrationis horum bonorum publicorum dominis eorum, & non alijs, ex pluribus probatur. * Et hoc dicit esse verum, & quod praxis id ipsum quotidie admittit, Burgos de Paz in l. 3. Tauri num. 452. *

Reuisio rationis bonorum publicorum ad regem pertinet.

Primò, quia ad regem pertinet videre, qualiter bona ista consumuntur, vt in l. 9. titu. 19. parti. 3. ibi. *Porque si el Rey quisiere demandar cuenta, se la den,* & facit l. 25. titul. 9. part. 2. & vt exigat has rationes, commissum est hodie iudicibus regijs, qui dicuntur *Corregidores,* vt in eorum capitibus regni patet.

Cum ergo reuidere rationes sit officium regis, & domini locorum sint positi in suis locis loco & vice regum, & benè sequitur quod ad eos & non ad alios pertinet has rationes videre, vt in l. 12. tit. 1. par. 2.

Domini de bonis syndicare.

Quod præmaximè verum est, quando domini locorum syndicant officiales Reipublicæ, nam cum fidem bonorum acceptorum à Re-publica, & ab ipsis datorum debeant videre, vt in l. 2. §. quod de frumentaria ff. de administra. rerum ad ciuitat. pertinent. Ideò debitores Reipublicæ sunt syndicandi à dominis, & nisi eis præstiterint rationes, nihil valet ratio alijs præstita, nisi dominus ad hoc commissionem & mandatum dederit: nisi forte ratio reddita sit ei, qui est in possessione, argumento coram quæ notat Bald. in l. 2. numero 75. C. de serui. & aqua. Cum hoc caput composui, non erat in stampis consilium Aymonis Crauetæ 238. vbi dicit non pertinere ad iudices has rationes publicas accipere: sed standum consuetudini: & per hoc posset limitari hæc mea conclusio, vt ad dominos & eorum iudices pertineat rationũ reuisio, nisi aliter sit de consuetudine. Hoc tamen non admittit Guido Papæ in decisi. 631. vbi firmat rationem reddandam domino, non obstante consuetudine.

2 Semel enim bene præstita ratione, & apocha reliqui ab administratore recepta, iterum dari non debet, vt in l. semel, & ibi Bart. & Angel. C. de apochis publicis libro 10. & plures alios refert Deci. consilio 94. 1. volumine. *Ratio non datur bis.*

Ex maximè hoc verum est, si per modum syndicationis reddita ratio fuerit: nam lapso termino syndicationis officiales non debent iterum syndicari, vt in l. vna C. vt omnes causæ, & notat Put. in tract. synd. in cap. & modo, & per Ange. & ibi apostil. in l. filius familias ff. de iudic.

Quod limita, nisi respublica ageret de errore calculi contra officialem, & intra viginti annos, vt in l. in omnibus ff. de diuersis & tẽporali. præscri. nam posset agere conueniendo eũ in patria sua, vt per glo. in l. 2. ff. ad l. Iuli. repetund. & per Paridem in tracta. syndi. in verbo, officialis. Et ista quæstio tractari debet cum eo qui pecuniam consumpsit, vt in l. calculi error ff. de admi. rerum ad ciuita. pertinen. Bart. in l. 2. C. de iure fisci lib. 10. *Error calculi quanto tempore du ret.* 1

3 Ratio autem visis libris acceptorum & datorum, sine vlla citatione potest sententiari, secundum Bart. in d. §. quod de frumẽtaria, quem sequitur Ias. in l. ne quicquam ff. de officio proconsu. num. 45. notat Platea in l. fi. C. de priuile. schola. lib. 12. Et generalis regula est, quod quando res data est in scriptis, potest sine citatione ad diffinitiuam procedi, secundum Iass. in l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obliga. num. 23. & facit glos. in l. 2. C. de contra. iudi. tutelæ, & per Abb. in cap. cum non ab homine, col. penul. de iudicijs. *Computus sententiatur sine citatione.*

Item licèt iure cõmuni aliter esset statutum, vt notat Bart. in l. 2. ff. ad municipa. & Lucas de Penna in l. fin. C. de quibus muneri. lib. 10. q. 7. tamen consumptionem publicarum pecuniarũ non debent iudices admittere, nisi mandatum & iudicis & rectorum ostendatur, vt in l. 29. *en los capitulos de Corregidores.* * Quæ est l. 21. titu. 6. libr. 3. Recopil. * In erogandis autem pecunijs publicis non possunt se immiscere iudices, vel rectores Reipublicæ, vt in authen. de collato. §. iubemus, coll. 9. in ver. sed neque & ex ratione huius tex. probatur decisio in c. 33. *en los*

* capitulos de Corregidores. * Quæ est l. 24. tit. 6. lib. 3. Recopil. & l. 18. tit. 5. lib. 3. Recop. *

4 Locus autem, in quo ratio ista sumenda est, non debet esse domus priuata, etiam si sit domus eiusdem domini, sed in locis publicis Reipublicæ ratio talis sumẽda est; nam ibidem fieri debent reformationes populi, vt notat Bald. in l. cum sententiam C. de senten. & interlocu. omnium iudi. Et ita vidi decisum per dominos concilij regalis in causa contra commendatorem villæ de Peñaluer.

Quo loco exigitur publica ratio.

SVMMARIA
Capituli decimi.

1 *Rex creat tabelliones.*
2 *Domini vassallorum possunt creare tabelliones.*
3 *Ius creandi tabelliones acquiritur præscriptione quadraginta annorum.*
4 *Regij notarij non exercent officium in terris dominorum.*
5 *Intellectus ad l. 4. tit. 18. libr. 2. ordin.*
6 *Tabellio de concejo quis dicatur.*
7 *Acta quæ dicantur.*
8 *Intellectus ad l. 1. tit. de los testamentos, lib. 5. ordinamenti.*

CAPVT DECIMVM.
De potestate dominorum regni Castellæ, ad creandos tabelliones, & quæ instrumenta conficiant regij notarij in terris dominorum.

* * *Istud capit. 10. non est super aliqua lege,* de los Capitulos de los Corregidores, *imò neque super aliqua lege regia Recopila. propter rationes positas in cap. 5. & sequentibus præcedentibus.* *

1 Reare tabelliones, vt eorũ instrumẽta extra iudicium fidem faciant, ad regiam pertinet maiestatem, vt notat Bal. & DD. in l. 1. C. de emancipa. libero. & in cap. cum P. tabellio. de fide instru. Et notat per plura Io. de Palacios Ruui. in rubr. de donatio inter virum & vxorem, in introductione, in versi. item videtur mihi num. 20. & per Iass. in l. imperium n. 27. ff. de iurisd. omnium iudicium.

Tabelliones creare ad quem pertinet.

Quod iure regni probatur in l. 3. tit. 19. p. 3.

2 Tamen duces, comites, & alij domini temporales vassallorum, qui habent merũ & mixtum imperium in prima instantia, & loco sui possunt creare vicem gerentes: eodem modo possunt creare notarios, vt notat glo. & ibi Innoc. & DD. in d. c. cum P. tabellio. & ibi Hostië. & in Summa, de fide instr. §. quibus, & ibi notat idem esse in Episcopo.

Domini inferiores creant tabelliones.

Et iure regni probatur in dict. l. 3. ibi. *Pero dezimos que aquellos que pueden poner juzgadores:* & licèt ista lex det facultatem ad creandos notarios tantum in causis iudicialibus, tamen etiam ad conficienda acta extraiudicialia dicũtur eandem facultatem præscripsisse, cum hoc sit, *de ramo de señorio,* vt dicunt verba dictæ legis 3. quod potest à dominis vassallorum Castellæ indistinctè acquiri, vt in l. 12. titul. 1. partita 2. Et quòd hoc possit præscribi, nominatim notat Oldradus, vbi plura allegat in cõsil. 75. & iure regni est textus in l. 1. titulo 18. lib. 2. ord. * Quæ est l. 4. tit. 2. lib. 7. Recopil. * * & consuetudinem ponendi tabelliones approbat textus in l. 7. titu. 1. libro 7. ordinam. * Quæ * est l. 5. & 6. tit. 2. lib. 7. Rec. * & illa dicit obseruandam cõsuetudinem vel priuilegia exequẽda, quæ ciuitates & alia loca habent ad ponendos tabelliones: & idem probat textus in l. 23. titulo 2. libr. 7. ordinam. * Quæ est d. l. 4. tit. 2. lib. 7. Rec. * & in l. 8. eiusdem tituli, licèt de locis regi subiectis tantum loquatur. * Et ibi dicit, quod in isto casu, vt competat ius creandi hos tabelliones, consuetudo debet esse immemorialis, quia ista æquiparatur priuilegio, vt in c. super quibusdam §. præterea, de verborum significatio, & per Felinum in cap. cum à nobis, de præscri. & in cap. cum accessissent, de constit. col. 14. postea tamen in l. 10. eiusdem tituli declaratur quòd licèt in ponendis rectoribus & fidelibus populorum debeat semper esse consuetudo immemorialis, tamen ad ponendos tabelliones sufficit quod sit consuetudo quadraginta annorum: & istud sufficit, sicut in præscribenda iurisdictione ciuili, vt in l. 6. titulo 13. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 4. 5. & 6. tit. * 2. lib. 7. Rec. & l. 1. tit. 15. lib. 4. Recopil. * & ad hoc sunt signanda verba illius legis, quæ dicũt, *ò han tenido los oficios por espacio de quarenta años, le sean guardados,* & in lege nona eiusdem tituli declaratur quod non requiritur omnium de consilio loci consensus ad nominandos tabelliones, sed sufficit maior pars, vt in l. quod maior. ff. ad munici.

3 *Cõsuetudo quadragenaria sufficit ad nominandos tabelliones.*

Et nisi dicta lex regia decideret, quod sufficerent quadraginta anni ad ponendos tabelliones, cum tale ius sit de reseruatis principi, in signum supremæ potestatis, videbatur hoc non posse præscribi, nisi per tempus immemoriale, ex notatis per Abb. in cap. cum nobis de præscripti, & in cap. cum contingat, de foro competen. & per Bald. in rubri. de præscriptio. ad finem, & concludit Baldus in tracta præscr. in 2. parte quintæ paris principalis q. 4. Et ista forte ratione, ante dictam l. 10. hoc erat statutum per l. 8. vt deberet esse immemorialis, & non minor consuetudo.

Et

Vniuersitatibus quomodo competat ponere tabelliones.

Et cum vniuersitatibus quę sunt persona repręsentata, hoc ius competere possit ex consuetudine, quadraginta annorum, idem est in personis veris dominorum, vt per dictum tempus hoc ius possint acquirere, cum & iure nostro regio hoc ius possit delegari, vt in l.3. titul.19. partita 3. *O otro aquien alguno dellos otorgasse poderio nombradamente de lo fazer.*

Licèt iure ciuili hoc non possit alteri committi aut delegari, vt notat Bald. in rubrica de officio delegati sub nu. 14. quem sequitur Ias. in l.imperium ff.de iurisdi. omni. iudicum nu. 30. Si ergo ex priuilegio baronibus hoc ius potest competere, idem & consuetudine dicendũ est. Et quòd hoc iure possit dominis istud ius ponendi tabelliones competere, notat Nicolaus Boerius in 2.parte decisione 242.

4 *Regij notarij non possunt vti officio suo in terris dominorum.*

Et cum ius istud competat dominis, non debet talis praeminentia tolli, aut minorari, permittendo regios notarios vti suo officio intra dominia ducum, aut marchionum, vel aliorum dominorum: quia per talem admissioné aliorũ, sua diminuitur potestas, sicut in simili notatur de eo qui vult habere vocem cum alijs in capitulo, vt notat Abb. in cap. scriptum de electione col.2.& Feli. in c.cũ omnes de constitu. 12. col. & notatur in Inquiridione iudicum Ecclesiasticorum notabili 60. * Hæc opinio non videtur vera, imò *los escriuanos reales pueden vsar sus oficios en las tierras de los señores, en los casos, y cosas que lo pueden vsar en tierras realengas*, vt vt patet in l.1.titu.25.libr.4.Recopil.ibi. *Y mandamos que en todas las ciudades, &c.* Et clarius in l.2.eod.tit.& lib. *

Augeri numerus notariorum an possit.

Imò non solum in terris dominorũ, sed neque in proprijs ciuitatibus, aut villis non debet rex antiqua officia augere extra antiquum numerum, vt notat Albericus per textum, ibi in l.1.C.de officio præfecti vrbis, quem sequitur Cassan. in consuetudi. Burgund. rubrica 1. in principio in gloss. droiten. numero 104. fol. 21. colum.1. Et quòd non debeat augeri numerus rectorum, vel votantium, notat Decius consil.214. Imò quandocunque auget officia, illud facere debet sine præiudicio tertij, vti ibi notat Cassan. allegando Rebuffum in l. comperimus C. de proximis sacro scrino lib. 12. Esset autem præiudicium & non leue, si contra voluntatem dominorum essent in suis terris notarij regij.

Facta semel deputatione, alius tabellio non se intromittet.

Cum igitur domini locorum aut alij ex eorũ mandato deputauerint tabelliones ad causas iudiciales ex concessione dictæ legis tertiæ, titulo 9. parti 3. facta semel deputatione, non potest alius tabellio se immiscere illi causæ, vt colligitur ex Bald. in l.1.C.de sportulis, & in lege 2. C. quomodo & quando iudex. Vide glossam Gregori. in l.7.tit. 9.part.2.

Et hoc casu neque notarij regij ad illa acta possunt adiungi, imò si se intromitterent, acta corã eis facta nullã fidem facerẽt, quia talis locus ad tribunal iudicis deputatus, alios tabelliones excludit, secundum Bart. in l.in prouintijs C.de numera libro 12.& quanquam pars non opponat, iudex potest ex suo officio opponere, vt notat Bellamera in decisione 540.

Itaque patet ex his, quòd si acta iudicialia non fiunt coram notarijs de numero ad hoc deputatis, nullam fidem faciunt, secundùm Baldum in l. imperator ff. de statu homi. & notat Alexand. in 4.volumi.consi.1.& Bal.& ibi DD. in l. testamenta C.de testamentis, & sic in huiusmodi casu de actibus iudicialibus notissimũ est, tabelliones regios nullam debere facere fidem ad bancum iudicis.

Si verò loquamur in negotijs, quæ inter partes fiunt, & sine calore iudiciali, & sic in contractibus, vel etiam in testamentis: in hoc casu maius dubium est, an notarij regij possint conficere, quia vt credatur voci mortuæ, est res grauissimi præiudicij, vt notat de iure cõmuni Oldradus in consil.75.& iure regni probatur in d. l.3.ti.19.par.3.

Et cum istud sit tanti momẽti, videtur quod ad regem tantum debeat pertinere homines eligere, qui tales contractus, vel testamenta conficiant, vt in proprio casu notat Guillelm. Benedict. in c.Rainuntius, de testamẽtis in verbo, & vxoré nomine, in 2.decisione, sub nu.319.

Et data casu quòd hoc concederetur dominis temporalibus in priuilegijs, vel competeret ex consuetudine, videtur hoc esse intelligendũ accumulatiuè ad potestatem regiam, & non priuatiuè. Et ex hoc nonnulli voluerunt asserere, posse regios tabelliones in terris dominorũ etiam contractus: vel testamenta conficere, quia sunt ad omnia electi tabelliones à rege, cuius hoc est proprium, vt supra dixi.

5 *Intellectus ad l.4.tit. 18. lib.2. ordina.*

Quia tamen hoc esset in derogationem præeminentiæ dominorum, ideò lata est l. 4. titulo 18.lib.2.ord.* Quæ est l.1.tit.25.lib.4.Recopil. quæ tamen lex est in multis innouata, & vide l. 47.tit.4.lib.2.Recop.* Ex cuius principio patet, quòd est generalis decisio in toto regno, & perpetua, licèt de hoc dubitet, & satis inaduertentur (iudicio meo) noster Roder. Suarez in l.post rem ff.de re iudi.fol.143.

Nam dicit illa lex in sui prooemio (cui standum est, vt in l.fin. ff. de hæredi instituen.) *La confusion que ay por razon de los muchos escriuanos por todas las partes de nuestros Reynos.*

Et ista ratio legis condédæ hodie quoque viget, & hoc sufficit vt lex sit perpetua, & generalis, cum ratio sit anima vitã legibus præstãs. Et vt euitetur excessiuus numerus tabellionũ regalium, ponitur in principio legis forma creandorũ tabellionũ: & hoc addit ad l. 2. & 3. titulo 19. part.3.& dicta prima pats durat vsque ad illa verba legis quæ dicunt. *E quanto a los escriuanos que fasta aqui fueron criados.*

Et ab istis verbis durat vsque ad ver. *E en quanto a los otros escriuanos publicos que estan, o estuuieren fuera de la nuestra Corte.* Et in hoc dicta lex fuit temporalis, dans formam pro tabellionibus, tunc temporis in curia duraturis.

Et à dicto ver. *E en quanto* vsque in finem, est lex generalis, & ideò non superflue incorporata in volumine legem regni. Et ex eius decisione duo colliguntur circa numerum tabellionum huius regni.

Primum quòd in locis vbi tempore illius legis non erat numerus deputatus tabellionum, quod concilium populi maioris deputet numerum perſonarum, vt ſint tabelliones intra nonaginta dies à tempore legis conditæ, & ſic non creandorum tabellionum, ſed declarandi numeri data eſt poteſtas concilijs, & etiam tranſactis illis primis nonaginta diebus à tempore legis conditæ. Nihilominus etiam hodie durant illa facultas numeri declarandi: nam tempus datum ad vtilitatem Reipublicæ ſine præiudicio tertij, maximè quando aſſignatur ad euitãdam negligentiã, & fauore illius cuius cauſa aſſignatur, vt in l. ſi ita relictum §.Pegaſus ff. de legatis ſecundo, etiam tranſacto tempore dura illa poteſtas, maximè in iſto caſu, vbi poteſtas datur per legem, quæ ſemper loquitur, vt in lege nulla iuris ratio ff. de legibus de quo eſt doctrina Bartoli ad hoc bene accõmodata, vt in l. eum qui ita §.qui ita ſtipulatur ff.de verbor. obligat.de quo loquitur eleganter & copioſe Tiraquellus de retractu conuentionali §.1.in glo. 1.num.40.

Tempore transacto an daret potestas.

Itaque etiam hodie declarante concilio maioris loci numerum perſonarum pro tabellionibus, illi tantum & non alij debent vti officio tabellionatus, & non alij. Et ita dicunt verba illius legis, ibi, *è aquellos vsen del dicho oficio y no otros algunos.*

Alterum quod dicta lex. 4.* Quæ eſt d. l. 1. titul.25.lib.4.Recopil. * præcipit, eſt abinde, *è en las ciudades è villas è lugares donde ay eſcriuanos publicos de numero, o de concejo:* quòd vbi ſunt tabelliones habẽtes huiuſmodi qualitates, ij tantummodo vtantur officio tabellionatus.

De numero autem dicuntur vel antiquo ante conditam dictam legem apud Toletum, vel quãdo à populo declaratũ fuit poſtea circa numerũ perſonarũ, quæ neceſſariæ ſunt ad exercendũ officium tabellionatus, quibus dominus rex vel inferior præſtat titulum, vt ſupra dixi.

De concejo, autem eſt tabellio, quando populus eum præpoſuit: nam eo ipſo quod præponit eum conciliũ in caſu quo poteſt ſecundum formam textus in l. 6. * Quæ eſt l. 12. tit. 3. lib. 7. Recop.ſed nil facit neque loquitur de tabellione.* & l.7.* Quæ eſt l. 15.tit.3.lib.7. Recop.ſed nil facit neq; loquitur, *de eſcriuano del concejo.* * & l.8.tit.2.lib.7. ordinam. * Quæ eſt l. 1. tit.3. lib.7.Recop.ſed nil facit neq; loquitur, *de eſcriuano ninguno.* Vide l.7. & 8. tit. 1.li. 7.ordi.quæ ſunt l.2.& 3.tit. 2.lib.7.Rec. * eo ipſo eſt tabellio, *de concejo*, vt ipſe vtatur & non alius: & qui ſedet ad bancum iudicis dicitur, *de concejo*, vt l.7.tit.11.part.5.

Vbicunque ergo ſunt tabelliones huius qualitatis, ipſi tantum vti debent: & id ſonant verba dictæ legis.* Quæ eſt d.l.1. tit.25.lib.4.Rec.* ibi, *mandamos que eſtos ſolos*, ſcilicet, *eſtos*, de quibus proximis ſuperioribus verbis lex loquitur, qui ſunt de numero declarato, & electi ad officium ex creatis per regem tempore illius legis conditę, quibus rex voluit ſubuenire, cum iam ab eo eſſent approbati, vel, *eſtos*, qui ſunt recepti, vel recipiendi in numero antiquo ante illam legem deputato, vicini ex ciuitatibus, vel locis quibus debent tabelliones deputari: & *eſtos*, ſcilicet qui nominantur à concilijs, vbi non eſt deſignatus numerus tabellionum. Omnes ſcilicet iſti tres tabelliones debent vti officio tabellionatus: & ſic ad omnia verba ſuperiora ſunt referenda illa verba legis quæ dicunt, *E que por ante eſtos o qualquier dellos paſſen los contratos de entre partes, y las obligaciones y teſtamentos, y no ante otros: y que ſi ante otros paſſaren, que las tales eſcrituras no hagan fee ni prueua.* Et pondera, quod fidem ſcripturarũ annulat, & non ipſam obligationem, ideò poterit teſtibus probari ſecundum Iaſſ.in lege ſeruum filij §.eum qui ff.de legatis primo.

Ita hęc lex coarctat poteſtatem tabellionum regalium, vt non poſſint acta iudicialia cõficere, ſed neque contractus, vel teſtamenta: hoc tamen verum eſt, ſi adſit numerus tabellionum in tali loco, vel antiquus ante legem illam conditam, vel factus poſt dictam legẽ, vel ſint poſiti tabelliones à concilio: nam ipſo facto quo concilium deputat tabelliones, videtur numerum declarare, licèt verbo non dicat, quia non minus loquitur quis facto quàm verbo: imò plus facta quam verba ſignificant, vt in l. non figura ff. de actio.& oblig.& in l.reprehendenda C.de inſti. & ſubſti. & facit l. 1.§. magiſtrum ff.de exercito, & ibi Paul.

At vbi non eſſet numerus tabellionum, vel creatio notariorum poſitorum vel deputatorũ à concilijs, ſed tabelliones eſſent poſiti vel à ſolo domino, vel à iudicibus loci: in tali caſu non loquitur dict.lex Toleti, quia hoc caſu dicta lex Toleti non prohibet quod notarij regij quocunque loco, ſiue regio, ſiue dominorum inferiorum poſſint conficere inſtrumenta contractus, ſiue teſtamenta, & alia acta iudicialia, ſiue extraiudicialia: nam vbi non eſt limitata poteſtas notariorum extra limitationem inductã per dictam l.4.tit.18.lib.2.ord.* Quæ eſt d. l.1.tit.25.lib.4.Rec. * quia in tali caſu manet integra poteſtas notarijs regis ad inſtrumenta conficienda, tam iudicialia, quã extra iudicialia: & ita probant illa verba legis. *Pero todos los otros eſcriuanos que fueren abiles y de buena fama puedan dar fee de todos los actos judiciales y extrajudiciales ſin pena alguna.*

7 Acta quæ dicantur.

Et ponderãdu, quod lex illa dicit actos, nam acta poteſt conficere talis notarius, & non contractus vel teſtamenta, & actorum appellatione veniunt propriè illa, quæ fiunt coram iudice & notario, non ſolùm in iudicio contentioſo, ſed in voluntario: & ita probatur in c. quoniam contra falſam, de probatio.& per Innocen. in capit.1.col.1.de probat.& declarat Robertus in ſpeculo aureo. in parte 6. in decimo actu. fol. 216.& notat glo.in l.acta.ff. de re iudi. & verbum, acta, generale eſt, vt in l. Labeo.ff.de verbor. ſignific. & quãdo loquimur in his quæ extra iudiciũ fiunt, hoc verbum, acta, ſtrictè accipitur, vt in l.cum actũ ff.de nego.geſtis, & ideò vt dubiũ quod hoc caſu poſſet euenire, addidit dicta l. 4. * Quæ eſt d.l.1.tit.25.lib.4. Recop. * illa verba, *judiciales, y extrajudiciales:* nã ſi hoc

non

non esset additum, ex potiore significato intelligeretur solummodo de actibus iudicialibus: nihilominus tamẽ ex dictis verbis legis, etiam acta extraiudicialia, quæ non sint contractus vel testamenta, possunt conficere argu. tex. in l. verba contraxerũt ff. de verbo. signific. propriè tamen acta sunt quæ fiunt in iudicio, vt l. 12. titu. 18. par. 3.

Ideò vt duces, barones, & alij domini inferiores huius regni possunt exterminare à terris suis hos tabelliones regios, ne conficiãt contractus, vel testamenta, debent vel ex consensu vel ordinatione conciliorum populi ordinare numerum ordinarium tabellionum, vel cum singulis annis creant tabelliones, debent eos facere præsentari in concilio, vt illi admittantur pro illo anno, & sic erant tabelliones *de concejo*.

Cum verò tabelliones regij, quibus prohibitum est, dictos contractus, vel testamenta conficere, nolunt desistere, sed conficere in terris dominorum, possunt domini eos capere, & incarcerare, & condemnare in dimidia parte suorum bonorum, & in relegatione à curia regia per quinque annos: & ista est pœna posita in d. l. 4. ad quam pœnam sunt referenda verba legis, ibi. *Solas dichas penas*.

Quod extende, etiam si tabelliones de numero requisiti noluerint officium impartire: & ita probatur ex petitione & decisione l. 156. in curijs *de Madrid*. anno 1528.* Quæ est l. 1. & 2. tit. 25. lib. 4. Recopil. quæ est nouior.*

Tempore pestis. Quod limitarem, nisi esset tempore pestis: nam tunc isti tabelliones regij poterunt conficere testamenta, si de numero non inueniuntur, aut nolunt ire. Et ita colligo ex notatis in tracta. de peste in prima parte sub num. 130.

Et nimirum, nam vbi non reperitur tabellio publicus, sufficiunt etiam extra tempus pestis tres testes, vt valeat testamentũ, & in causis pijs, & inter liberos: & in alijs casibus specialibus etiam duo tantum testes sufficerent: & hoc sonãt verba illa generalia posita in fine legis primæ *titulo de los testamentos*, lib. 5. ordina.* Quę l. mutata est, in Recopil. & est l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopil.* dum dicunt, *valga el testamento fecho con buenas testimonias*: nam & in casibus quibus duo testes sufficiunt, possunt intelligi ista verba, & non in casibus de quibus expressẽ erat prouisum in superioribus verbis eiusdem legis. Et licèt aliqui dicant illa verba esse superflua, tamen hoc casu possunt saluari.

Intellectus ad l. 1. tit. de los testamentos, lib. 5. ordina.

SVMMARIA
Capituli XI.

1 *Vassalli non vocant dominos in ius sine venia.*
2 *Licentia regis debet esse expressa.*
3 *Rex concedit saluaguardiam.*
4 *Dñi vassallorũ non citantur sine regia licentia.*
5 *Consuetudo vt domini cognoscant in propria causa an valeat.*
6 *Condemnationes hæreticorum an pertineant ad dominos.*
7 *Valet mandatum Regium, de capiendo sine informatione:*
8 *Iudex Regius an teneatur notificare mandatum dominis vassallorum.*
9 *Iudex ordinarius an cognoscat contra delegatũ.*

CAPVT XI.

De salua guardia concessa vassallis contra dominos, & qualiter domini cognoscant in causa propria. * *Hoc cap. 11. non est* sobre ningun capitulo de Corregidores: *sed in quantum loquitur* de cartas de amparo dadas contra los señores, *vide l. 1. tit. 1. lib. 4. Recop. ibi.* Y no les hagan mal ni daño, &c. *Et l. 1. & 2. tit. 9. lib. 8. Recop.* * *

Vanquam de iure possit vassallus vocare dominum in ius sine venia, vt in cap. 1. & ibi glos. de milite vassallo qui contumax est: & per bona iura ita concludit Nico. Boeri. in suis decisi. q. 271. 1 *Vassallus vocat in ius dominum.*

Tamen iure regni statutum est, non posse vassallos in ius vocare dominos suos sine expressa regis licentia ad hoc præcedente, vt in l. 6. tit. 12. lib. 3. ordina.* Quæ l. non inuenitur in Recop.* *

Et non sufficeret tacita, sed expressa debet esse licentia: nam istud comprehenditur de natura & vigore huius vocabuli, licentia, vt in c. abbatem de electione lib. 6. & notat Corsetus in suis singularibus, in verbo, licentia. 2 *Licentia qua dicatur.*

Tamen licèt vassallus litem mouere sine regia licentia non possit, tamen vassalli dominorum possunt regẽ adire vt concedat saluaguardiam, quod nos *seguro real*, appellamus, ne de facto dominus offendat personam vassallorũ: nam si quilibet iudex potest, etiam sine libello, adire vt tueatur possessorem in possessione bonorum, vt notat Paul. & doctores in l. si pacto quo pœnam C. de pactis, & in l. si seruus C. quod cum eo, & notatur in l. 3. C. de cessio. bonor. & quod notat Cardi. in Clement. 1. in fine de celebra. miss. vbi dicit, quod quando iudex procedit de facto, censetur priuata persona, quem sequitur Felin. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitu. col. 13. & facit quod notat Puteus in tracta. syndica. in parte, resistentia, folio 220. & quod de prælato delinquente extra officium notant doctores in l. iubemus C. de sacrosan. Ecclesijs. Et potest hoc quoque comprobari ex ratione text. in l. is qui domum ff. de iniurijs ibi. Quamuis eum in ius vocat, & in l. fin. 3 *Rex concedit saluaguardiam.*

in fine tit. 13. lib. 8. ordina. * Quæ l. non inuenitur in Reco. sed vide l. 1. & 2. tit. 9. lib. 8. Recop. & l. 1. tit. 1. li. 4. Recop. * & in l. magistratibus ff. de iniurijs & in l. 16. tit. 9. partit. 7. & quod notat Angel. in l. iniuriarum §. si quis de honoribus ff. de iniurijs & quod de resistētibus iudici notatur in l. prohibitum C. de iure fisci.

Iudex præstat auxilium ne de facto procedatur.

Si ergo cōtra procedentes de facto in bonis, vel eorum possessione iudex potest auxilium impartire: multò iustius dicendum est, posse regem concedere saluaguardiam in tutamen personarum & libertatis, quæ maior est omni cōmodo pecuniario. Et ideò cum à rege Franciæ petitur saluaguardia, statim eam concedit, vt concludit Guillel. Benedi. in capit. Raimuntius de testament. in parte, successio ab intestato, & vxorem nomine, nu. 95 t. fol. 148. Et ideò istam saluaguardiam impetrare à rege Castellæ nulli poterit grauosum aut iniuriosum videri. Et ideò quotidie video dominum regem istas saluaguardias petentibus statim concedere. Si verò non agitur de saluaguardia impetranda, sed vassallus vult contra dominum litem mouere, proponere petitionem, omnino & absque vlla pœna licet, vt in l. amplius non peti ff. rem ratam haberi.

Dominus vassallorū non citatur sine regio mandato.

4 Data autem petitione à vassallis contra dominum, non debent domini iudices regij discernere citationem cōtra dominum sine regio mandato: & hoc est priuilegium in prærogatiuam dominorum, vt in l. 6. titu. 2. lib. 3. ordi. * Quæ non inuenitur in Recop. *

Nam quando debeat in curia negotium tractari cōtra dominum, cum non fit alius iudex coram quo valeat conueniri, ex regia debet voluntate procedere, vt in l. 5. titu. 4. par. 3.

Fractio saluaguardiæ est de casibus curiæ.

Concessa autem saluaguardia regia vassallis, si illa frangitur & non obseruetur à dominis de facto, & non iuridicè procedentibus, tota causa deuoluitur ad regem, vt ipse cognoscat. & ita notat Cassane. in consue. Burgun. in rubri. 1. in princi. in ver. secundus est fol. 21. Et cum hoc delictum sit calificatum, ob id imponatur pœna mortis, vt in l. 3. tit. 16. parti. 2. & medietate quoque bonorum inobedientes puniātur, vt in l. 3. tit. fina. lib. 8. ordina. * Quæ est l. 1. titu. 9. lib. 8. Recop. * facilius contra tales debet rex moueri ad cognoscēdū de tali negotio, vt l. 14. tit. 2. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 7. tit. 3. lib. 4. Recop. * & notat Guillel. in d. cap. Raimuntius de testa. in parte, & vxorem in 2. decisione, num. 437. folio 94.

Quomodo frangitur saluaguardia.

Frangi, autem vel non obseruari saluaguardia à dominis, vel ex eo patet, q̄ de facto & nō de iure procedūt: quia similes literæ, ne fiat nouitas, ne fiat malum, intelliguntur de facto, secundum Bald. in l. si clericus C. de episcopa. audi. in 4. col. Si verò iudex rectè procedunt, iuris executio caret iniuria, & nihil obstat saluaguardia, quæ in præiudiciū iuris publici, & eius executionis nunquā intelligitur concessa: & ita ad notat Feli. in c. olim in 11. de accusatio.

Si verò iudex aut dominus loci eo colore quod procedit vt iudex, & non de facto iuris ordine prætermisso, cognoscit de causa sua propria, & sic in ea vexat vassallum: adhuc dicitur venire contra saluaguardiam: quia dominus in causa propria iudex esse non potest, etiā inter se & subditos, vt in l. vna & ibi Ioannes Fab. C. ne quis in sua causa, & in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdi. omniū iudi. & in l. 10. titu. 4. parti. 3. Et notat Abb. intelligendo gloss. in l. 2. C. de sentent. quæ sine certa quantita. proferuntur, in capitu. nouit. de iudicijs, & Felinus in cap. cum venissent de iudicijs, & per Cassaneum in consuetudin. Burgund. §. 4. in rubrica prima in glo. & surses. fol. 38. col. 1.

Consuetudo iudicādi in causa propria valet.

Nisi in casu quo dominus haberet ex consuetudine facultatem in propria causa cognoscendi, quia talis cōsuetudo valet, vt notat Bal. in l. 2. C. de senten. quæ sine certa quanti. & notat Alex. in apostil. ad Bart. in l. alius in §. bellissimè ff. quod vi, aut clam. & per Anto. de Tremo. in practica de exceptionibus titu. quibus modis examen iudicis declinetur in parte, in casu propria. Et quia de hoc cōsuetudine iudicandi in causa propria dominorum regi non constat, ideò semper datur iudex delegatus à rege ad petitionem vassallorum, qui de talibus causis cognoscat: quo casu & similibus quando mittuntur ad terras istorum dominorum Castellæ iudices delegati, pœnæ & mulctæ non ad ipsos dominos, sed ad regem pertinent, quia nec hoc vnquam fuit in consuetudine. Et vltra hoc cum rex aduocat causæ cognitionem, omnia accessoria, vt est pœnæ impositio & perceptio pertinet ad regem, nec applicatur pœna domino territorij, vt nominatim notat Cassane. in consue. Burgun. rubri. 1. §. 5. in verficu. & quoniam num. 395. 5

Condemnationes hæreticorum.

Et eadem ratione condemnationes vassallorum hæreticorum non ad dominum loci, sed ad regem pertinent, vt notat Guido Papæ in decisio 76. & ita declarat tex. in cap. cum secundum leges in §. fin. de hæreticis lib. 6. 6

Et eadem quoque ratione quando causa criminalis per appellationem deuoluitur ad curiam regiam, domini vassallorum non consueuerunt percipere condemnationes: & ita notat Ioan. Fab. in authen. bona damnatorum C. de bonis damnato.

Patet ergo ex supradictis, q̄ dominus Rex sine vlla iniuria ponit manū in terris dominorum, circa cōcedendas saluaguardias, & præcipiendo ne domini cognoscant in causa propria.

Mandatū regium de capiēdo valet sine informatione.

Eodē quoque modo possunt decernere mādata ad capiendas aliquas personas, & tenentur domini vassallorū & eorum iudices statim exequi mandatū absq; vlla informatione missum, & capere personas in eo nominatas, & ad regē mittere vel eius supremos iudices, à quibus mādatum emanauit: & ita notat Ias. in l. magistratibus ff. de iurisdi. omnium iudicum. 7

Et licèt dicat Bald. in cap. 1. §. si iudex. de pace iuramen. firmam. in vsi. feudo, quod domini vassallorum non debeant eos tradere, vel esse vicarios suorum vassallorum, tamen hoc fallit, quando tale regium præceptum præcedit: in cæteris verò seruandum est quod notat Guido Papæ in decisione 201.

Si

Si verò rex non dirigit mandatum de capiendis personis ad domines locorum, vel eorum iudices, qni de inre sunt executores habentium supremam iurisdictionem, vt notat Bal. in authent. quas actiones, C. de sacros. Eccl. & notat Barba. in 1. vol. cons. 1. ille talis specialis regius executor potest ingredi sua authoritate loca dominorum & exequi mandata: ibi nec tenentur: idem dicit fieri in senatu Parisiensi Rebuff. in tract. de literis roga. num. 6. & elegantissimè per Nico. Boer. in dec. 8. nec tenetur notificare hoc dominis, aut eorum iudicibus, secundum Cassaneum in consuet. Burg. rub. 1. fol. 21. licèt videri meo ad vitanda scandala securius est dare notitiam iudici ordinario, si id sine incommodo negotij fieri posset, vt idem Cassane. notat in §. septimo, in glo. de simple. sub num. 29. folio 77.

8 *Regius index an notifices mandatum.*

9 *Iudices regij delinquētes extra officium.*

Et quando isti nuncij, vel alij iudices delegati, vulgo dicti, *Pesquisidores* regij, delinquūt extra suum officium in locis terminorum, licèt sibi videator esse posse iudices de delictis ab istis commissis intra suum territorium, vt in auth. qua in prouintia, C. vbi de crim. agi oporte. Hoc idem sentit Mansue. in sua practica, titul. de pœnis, in versi. Item si seruiens regius, tamen abstinere debent à cognitione delictorū commissorum ab huiusmodi officialibus, qnia cognitio pertinet ad regem qui eos misit: nam regula est, quod iudex cognoscit de quocunq. delicto à suo officiali commisso, vt notat Alberi. in l. si quos, C. de offi. præfec. præto. Orientis, & inferior debet tale delictum notificare iudici superiori, & remittere officialem vt puniat, vt tenet glo. in l. in officiales, C. de off. rect. prouin. & ideò cum omnes barones & domini regni Castellæ subsint regi Hispaniæ, & eius supremis iudicibus, si periculum esset in mora, possunt regium officialem extra suum officium delinquentem non punire, sed capere. argume. text. in l. senatus. de officio præsi. & in l. si adulterium, §. fina. ff. de adulterijs. & facta captura debet hoc regi notificari: qui si petat ad se remitti suum iudicem, vel officialem extra officium delinquentem, fiet remissio: nam cognitio illius criminis ad regem pertinet, nec ex hoc fit iniuria in iurisdictione domino vassallorum ex notatis per Cass. in consuet. Burgund. §. 7. in glo. del semple reconse. in ver. quarta num. 42. fol. 78.

Si tamen iste officialis delinquens extra officium, esset alterius domini inferioris, hoc non procedit, imò ipse dominus, in cuius territorio deliquit, debet punire, vt notat ibidem Cassan. in 7. concl. De quo elegantissime per Nic. Boer. in dec. 9.

Cætera de cognitione dominorum in propria causa, dixi supra in cap. 6. in ver. quod non solum.

SVMMARIA.

Capituli duodecimi.

1 *Vsus montium & terminorum cuius sit.*
2 *Possessor an præsumatur dominus contra vniuersitatem.*
3 *Allegans territorium, probare debet illud.*
4 *Possessor præsumitur dominus.*
5 *Possessor ex immemoriali consuetudine tuēdus est possessione.*
6 *Immemorialis consuetudo probat dominum.*
7 *Intellectus ad l. 7. tit. 29. p. 3.*
8 *Intellectus ad l. 23. tit. 32. p. 3.*
9 *In defensis quomodo præscribitur.*
10 *Ius piscandi in alieno territorio, qualiter acquiratur.*
11 *Ius venandi an possit præscribi.*
12 *Pars fluminis ad piscandum an possit præscribi.*
13 *Ripæ fluminum cuius sint.*
14 *Ripæ fluminis quæ dicatur.*
15 *Intellectus ad l. 10. tit. 28. p. 3.*
16 *Bona restituta ciuitati qualiter præscribantur.*
17 *Aedificia dedecorantia ciuitatem debent demoliri.*
18 *Intellectus ad l. 3. tit. 28. p. 3.*
19 *Tierras baldias qualiter præscribantur.*
20 *Regi an liceat reuocare donationem à se factam.*
21 *Intellectus ad cap. nonum de Valladolid, anno. 1543.*
22 *Actio ad terminos an possit alienari.*
23 *Intellectus ad pragmaticam de Iaen latam anno 1489.*
24 *Domini vassallorum an præstent licentiam vassallis ad alienandum.*
25 *Locatio pastus communis, quando possit fieri.*
26 *Maior pars populi an possit alienare.*
27 *Licentia Regis in alienatione debet esse expressa.*
28 *Secundus intellectus ad dictam pragmaticam de Iaen.*
29 *Intellectus ad l. tertia, titul. 3. libr. 7. ordinamentorum.*
30 *Domini vassallorum an possint facere defensas.*
31 *Rex an faciat defensas.*
32 *Titulus inualidus nullo modo est exhibendus.*

CAPVT XII.

An domini vassallorum possint facere defensas in terminis locorum suorum, vel probare venationem, & vsum piscandi subditis suis.

* *Hoc cap. 12. non est super aliqua lege*, De los Capitulos de los Co-

rregidores, *propter rationem quam diximus supra in summa cap. 5. & in sequentibus: sed in quantum istud caput loquitur*, de si pueden los señores adehessar sus heredades, *vide l. 14. titu. 7. lib. 7. Recopil. & quæ latè tradit Couarr. pract. quæst. cap. 37. num. 5. maximè ex vers. quicquid sit in recom. &c.* *

1 *Vsus montiũ cuius sit*

Sus montium, & terminorum est communis omniũ habitatorum populi: quod iure nostro regio satis notum est in l. 4. titul. 28. partit. 3. & in dubio vniuersitas terrarum intra territorium debet deputari primis habitatoribus, & eorum hæredibus, etiam si sit insula in marinata, vt in l. 18. eodem titul.: itaque postquã dominus rex designauerit terminos alicuius prouintiæ, aut ciuitatis, vel populi, cuius proprium regis est istam designationem facere, & non alterius, vt in l. 2. tit. primo, partit. 2. omnia quæ sunt intra territorium tale designatum, sunt ad commodum incolarum, saltim in vniuersum, vt per bona iura, & allegationes concludit Paul. in l. 1. ff. de acqui. possess. & per Iass. in l. remque nobis, ff. eod. titu. & melius quam alibi per Socc. in prima parte, consi. 86. & consi. 127. & per Cassan. in consue. Burg. rub. 9. §. 4. in glos. vn meix.

2 *Possessor an psumatur dñs contra vniuersitatem.*

Et licet his locis doctores concludant, quod ea quæ non sunt particularium personarum, in possessione præsumantur vniuersitatis, & nõ dominorum territorij, nisi quo ad iurisdictionem. Tamen hodie ea quæ possidentur à particularibus intra territoria populorum, quibus pastus communis, vel alius quilibet vsus impeditur, non præsumuntur omnino esse possessorum, populo contra eum agente, licèt possessor talis præsumatur dominus respectu alterius tertij: nam quantum ad tertium non cogitur ostendere titulum possessionis, vt in l. cogi, C. de petitione hæredi. tamen cum populus, cui concessum est territorium, habeat ius antiquius, & sic ex dicta lege quarta & ex alijs infra citandis habeat iure communi intentionem suam fundatam, iure regio si res concilij intra territoriũ reperitur occupata, nisi intra dies triginta ostẽdat possessor titulum, cogitur tradere possessionem rei ipsi vniuersitati, & concilio ex dispositione legis Toleti, quæ est sexta, tit. 3. lib. 7. ord. * Quæ est l. 3. tit. 7. lib. 7. Recop. * Et quod alio, & non agente vniuersitate sit tuendus possessor, facit in simili quod notat Rota in antiquis, dec. 40.

Territoriũ an psumatur.

Et per supradicta cessat hodie quod nonnulli volebant notare ex doctr. Innoc. in cap. cum ad sedem, de resti. spoliat. vbi dicit, quod castra nihil habent a iure deputatum, nisi quod consuètudine, vel statuto est assignatum, quod debet in territorio, vel dote esse: quod dictum sequitur Bal. in l. 1. C. de emancip. libero. 4. col. & Anch. consi. 142. & Abb. in cap. ex literis. de iure patro. num. 10. nam allegans territorium, probare debet illud, secund. Bal. in l. 1. §. in initio. ff. de off. præf. vrbis. col. 2.

3 Nam quantum ad assignationem territorij ex hominum statuto, hoc dictum non procedit: cum enim hoc ad regem pertineat, cuius proprium est dare & assignare territoria, vt in d. l. 2. tit. 1. p. 2. & notant doc. in l. ex hoc iure, ff. de iusti. & iure. Vi concordantes per Calcan. in consi. 89.

Quis possit terminos assignare.

Et assignatio terminorum pertinet ad eum cuius est iurisdictio, vt concludit Socc. in 1. par. consi. 86. & cum istam iurisdictionem minime habeant populi Regni Castellæ, vt dixi supra in cap. 1. nimirum si non possint super eorum territorio, vel limitibus quicquam statuere.

Si verò probatur consuetudo immemorialis, designans limites territorium, adhuc locum habet quod notat Innoc. in dict. cap. cum ad sedem.

Constito igitur de limitibus territorij, vel p priuilegium regis, vel ex consuetudine immemoriali quod ante omnia est probandum, cum allegans territorium probare debet illud, quia consistit in facto, secundum Bald. in l. 1. §. in initio, ff. de officio præf. vrbis col. 2. omnia quæ intra territorium sunt, querelante concilio populi, sunt populo restituenda, nisi à possessore legitimus titulus ostendatur. Nam possessor præsumitur dominus, & prædia quæ sunt intra territorium cultiuata præsumuntur inhabitantiũ in territorio, vt probat Laurent. Calca. in consi. 34. col. 3. 4

Qualis autem titulus sufficiat, vt possessor in possessione tueatur contra concilium quærelans, est necessarium differere: nam in hoc pendet vis, & intellectus illius legis, *de Toledo*. Ideò vt apertius hoc intelligatur, diuido hoc per cõclusiones sequentes.

5 *Possessor ex immemoriali cõsuetudine tuẽdus est.*

Prima conclusio est, quod possidens aliquid intra territorium ciuitatis, tuendus est in possessione, & adhuc in proprietate si probat se, & antecessores rem illam possedisse per tantum tempus, cuius in contrarium non est memoria: nam probatio huius temporis habetur pro veritate: & hoc modo possessor probat se esse verum dominum & possessorem, vt in cap. super quibusdam §. 1. de verb. sign. & in l. 1. §. denique, ff. de aqua pluu. arcen. & per glo. in l. 1. C. de serui. & aqua. & per Feli. in cap. a nobis de præscr. & per Ias. & Rip. in l. quo minus, ff. de flumin. nu. 41. Si tamen non possideat ex immemoriali, sed minori tempore, tuendus & nõ spoliandus est: de quo est text. in l. quicunq. §. si fundus, vers. sed si ff. de vsufru. & notat Boer. in dec. 246. nu. 4.

Et immemorialis consuetudo probat directum

ctum dominium, secundum Bald. in l. traditionib. C. de pact. & per Iaſ. in §. omnium iſtitu. de action.

Immemorialis pbat dominium

6 Secunda concluſio eſt quod poſſeſſio immemorialis non ſolum probat dominium rei poſſeſſæ intra terminos zerbidos, quæ vulgò dicũtur *baldios*, ſed etiam intra illud, quod vulgò dicitur, *plaça, ò exido, ò dehesa*, nam licèt iſta ſint impræſcriptibilia tempore, vt in leg. 7. titul. 29. parte tertia, & in l. viam publicam, ff. de vi. public.

Nec in talibus bonis poſſit conſtitui ſeruitus perpetua, vt in l. 13. titul. 31. eadem 3. part. & ſic talla bona non poſſint pro cenſu obligari, ſed neque pro cenſu vniuerſitatis vendi, ſecundum Alex. in l. commodis, ff. de re iud. quem ſequit. Rober. in ſuo ſpec. aur. f. 199.

Tamen ſi intra hæc loca aliquis poſſideat aliquam partem ſicut platea, vel *plaça*, aut exitus, ſunt publica; ita quod eſt intra limites præſumitur publicum, vt notat Bald. in rub. C. de contr. emp. quem ſequitur, & corroborat Socc. in 1. p. conſi. 227.

Quomodo ceſſat immemorialis

Tamen iſta præſumptio excluditur, per probationem poſſeſſionis immemorialis: imò illa pars intra tales limites poſſeſſa, non probatur quòd ſit defenſa, vel exitus, aut platea imò priuata eſſe præſumitur, & non publica. Nam ſi quoquo modo conſtaſſet fuiſſe publicam, iam eo ipſo ceſſaſſet probatio immemorialis, vt in l. ſi arbiter, & ibi gloſſ. ff. de probatio. & notat Felin. allegando Paul. de Caſtro, & alios in cap. ſicut olim. de re iudicat. & ſic quamdiu conſtat quod iſta bona ſunt pars de platea, vel de exitu, vel defenſa, ſunt impræſcriptibilia, ſi de tota re integra agitur, præſuppoſito pro indubitato, quod ſit talis, & tam ampla platea, vel defenſa, aut exitus, nam conſtito de qualitate ex ipſa rei natura, res ipſa eſt impræſcriptibilis. Si verò agitur de parte quæ eſt intra defenſam, vel plateam, tunc probata immemoriali, poſſeſſor præſumitur dominus, & quod illa res, vel quantitas à ſe poſſeſſa ſemper fuerit priuata, & non publica.

Et quamuis præſumeremus eam eſſe publicam, propter antiquitatem, & diuturnitatem temporis ceſſaret iſta præſumptio, & præſumeretur, quod ad illam rem obtinendam præceſſeri priuilegium, vel legitima conceſſio ſi illa allegaretur: nam cum ex priuilegio etiam iſta

Intellectus ad l. 7. tit. 29. p. 3.

7 publica poſſint competere priuatis perſonis, eo allegato, cum ſtatim præſumatur ceſſat diſpoſitio d. l. 7. tit. 29. p. 3. quia loquitur in ſola præſcriptione: nam licet ſola præſcriptione talia bona non poſſint acquiri, tamen virtute præſumpti priuilegij, aut conceſſionis ſunt talia bona acquiſibilia, & ita arguit Ioa. de Rip. in l. quominus, ff. de flum. n. 41. & 102. & idem dicit gl. noua in l. 7. tit. 29. p. 3. in 2. limit.

8 Et ex hoc patet verus, & ſingularis intellectus ad l. 23. tit. 32. p. 3. nam illa loquitur quando ad defenſionem ædificiorum de quibus lex loquitur ſolummodo allegaretur præſcriptio, & non allegaretur aliquis titulus, & ſimul cum eo probaretur conſuetudo immemorialis: nam ſi iſta legitimè probatur, præſumitur titulus allegatus, & poſſeſſor harum rerum tuendus eſt, nec dict. lex partitæ hunc caſum excludit, ſed meram temporis allegationem, vt probant illa verba, *no ſe pueda defender razonando que lo ha ganado por tiempo*, ideò neceſſaria eſt omnimodo tituli allegatio, vt præſumatur ex immemoriali, ſecundum communiter doct. in l. cum de in rem verſo, ff. de vſuris. & in l. ſi filius, C. de petitio. hæredi. & notat Ioa. de Rip. in loc. ſupra allega.

In defenſis quomodo pſcribitur.

Tertia concluſio, eſt, quòd etiam in iſtis bonis publicis quæ dicuntur dehesas, vel exidos, ex ſola præſcriptione acquiritur ius, quando talia bona non redeunt in poteſtatem priuatorũ, ſed manent ſemper publica, vt eſt videre in dehesa, quę ſit communis duobus vniuerſitatibus: nam per prohibitionem vnius vniuerſitatis contra homines alterius vniuerſitatis adquiritur ius. Idem probat gl. noua in l. 7. tit. 29. p. tertia vt illa defenſa quæ erat communis maneat apud vnam vniuerſitatem tantum modo, altera vniuerſitate a iure ſuo excluſa: & ita per plures allegationes concludit Petrus Iaco. in ſua practi. titu. de ſeruitute pecoris, de præſ. & ſic d. l. 7. tit. 29. p. 3. loquitur tantum quando quis nititur per præſcriptionem bona talia quę ſunt publica facere particularia, idque aperte denotat titulus, & rubrica, ſub qua lex illa ſituatur. 9

Ius paſcẽdi in alieno territorio acquiritur.

Si tamen illa bona maneant ſemper publica ex præſcriptione, illud non vetat lex illa: nam ſi volente populo homines alterius populi poſſunt ex voluntate eorum expreſſa habere commoda ſui termini & territorij & ſic paſcere herbas & ſcindere ligna intra terminos dicti loci, vt probat tex. in l. 4. in fine, tit. 28. parti. 3. ſi hoc poſſunt homines voluntate expreſſa concedere, idem quoque poſſunt ex præſcriptione: nam ibi quoque adeſt voluntas tacita admiſſa ex conſenſu populi, vt colligitur ex citatis per Balbum in tract. præſcr. in 4. p. 5. partis. in verſ. 6. num. 10. & per Lucam de Penna in l. diligenter, C. de aquæ duct. lib. 11. Imò & cum aliqua violentia poteſt iſta voluntas introduci, vt probat Caſſ. in conſue. Burgund. rubr. 14. §. 5. in glo. ſi non par. Vi. ſupra cap. 4. num. 19. communis tamen opinio habet, quod regulariter ius paſcendi immemoriali præſcriptione acquiratur, vt reſoluit Couarru. in lib. 1. reſ. c. 17. n. 11. Imò & alia requiruntur, quæ ponit Nic. Bello. in conſ. 49. 10

Quomodo præſtatur aliquid pro paſtura.

Et præmaxime hoc verum eſſet ſit talis populi conſenſus tacitus corroboratur ex alio actu, putà ſi homines vnius populi præſtant alteri vniuerſitati vnum nummum pro quolibet capite, vt ſingulis menſibus paſcantur oues: & ita notat Petr. Iacobi. in dicta practica, titu. de ſeruitute pecoris de præſ. imo iſto caſu ad ius acquirendum, niſi probaretur contractus voluntarius, dicit, quod ſufficeret lapſus decem annorum. Tutius tamen crederem dicendum, quod ſufficiant cum titulo quadraginta anni ad acquiſitionem iſtius iuris paſcendi, vt probatur in d. l. 7. tit. 29. p. 3. & exceptis quatuor caſibus

bus

bus,idem probatur in l.fi.C.de sacrosf.Eccles.& notat Couar.vbi sup.

Et eadem præscriptio sufficeret,vt vnus populus excludatur à communione vnius defensæ: nam ibi non mutatur rei qualitas ex publica in priuatam:sed ius acquiritur in ea per exclusionem populi consortis, & istud ius excipiendi ad huc effectum,etiam in dictis bonis publicis potest acquiri, & ad alios quoq; effectus, de quib.notat Ias.in l.quominus, ff.de flumini. nu.100.

Et secundum ista quæ in hac tertia conclusione adnotantur,sunt intelligenda quæ de hac materia cumulat Felin.in rubr. de præscriptio. & Balb. in tracta.præscript.in 5.par.principali, quæst.9.

Et ex his assero,quod in aduertenter locutus est Roder.Suar.in alleg.15,vbi contrarium nulla ratione motus asseruit.

11 *Ius venandi præscribitur.* Ex supradictis potest adnotari quod manête sylua vel defensa publica potest acquiri præscriptione,quod ius venandi in illa,pertineat ad certos homines alijs exclusis : nam hoc ius est præscriptibile propter prohibitionem, vt notat Faber.in §.flumina.insti.de rerum diui.& latius dixi in tract.meo de iure venandi : & cum ista præscriptio non fit ad totam proprietatem defensa,sed de iure eius præscriptibile est, vt supra dixi. Sed est bene aduertendum ad hoc,vt istud ius piscandi & venandi acquiratur nomine vniuersitatis,quod interueniant ea quæ notat Nic.Bellon.in consi.49.vbi,singulariter loquitur.

Ius piscãdi pscribitur. Quarta conclusio est,quod probans consuetudinem circa ius piscandi, prætendens, quod ipse solus piscauerit,& antecessores sui prohibendo omnes alios à piscatione à tempore immemoriali in aliqua parte fluminis, ipse solus debet piscari,& non alius tanquam acquisierit iuste hoc ius piscandi in fluminibus,quæ non sunt nauigabilia, vel faciunt alia nauigibilia : nam quamuis istud ius piscandi omnibus sit commune in fluminibus,vt in §.flumina.instit. de rerum diuisione,& in l.12.tit.28.p.3. & totũ flumen ex hoc non possit præscribi,vt in l.7. ti. 28.par.3.

12 Tamen pars aliqua fluminis ex immemoria li consuetudine bene potest præscribi, & acquiritur,vt sit defensa pro vtilitate illorum,qui sũt in consuetudine prohibendi alios à piscatione: & iste talis ad piscandum potest habere retia, & cañales,& alia instrumenta : de quo est bonũ consilium Bertrand.in 3.volumin.consi.69.Et idem notat Rebuff.in tract.consuetu. in princi. num.15. & ius prohibendi nequis habet molédinum,nisi ipse,potest præscribi contra prohibitos,vt notat Bald.in l.Item lapilli, columna.2. ff.de rerum diui. sed aduerte, quod ista iura sic acquisita quæ dicuntur *stancos*, sunt à lege ipso iure annullata, vt in pragmatica regni, nisi illo tempore fuerunt registrata coram rege intra tres mens.vt ibi dicitur.

Nam si ad vsum molendinorum ista aqua fluminis potest occupari ex sola expressa concessione populorum,idem potest fieri ex tacita voluntate,& sic ex præscriptione.Et ita colligitur ex l.18.ti.32.p.3.

Flumẽ nauigabile nõ conceditur. Si autem flumen esset nauigabile, concessio populi non sufficeret: quia in huiusmodi fluminibus quæ sunt de regalibus, vt per plura probat Ioan.de Rip.in l.quo minus,ff.de flumin.n. 36.non possunt talia flumina hisce ædificijs,vel similibus occupari,nisi hoc præstet priuilegiũ, aut consuetudo immemorialis : & ita probat tex.in l.33.tit.fi.lib.8.ordin.* Non innenitur in Reco.* *

Et iure communi idem notat Cass. in consu. Burgun.rub.13.§.2.in gl.1. & ibi dicitur,quod istud ius piscandi vendi potest à rege,vel à Republica.

Istudq. ius solet per priuilegium à rege concedi,facta prius notificatione populis,vt agant de præiudicio: & ita notat Andr.de Iser. in tit. quæ sint reg.in prin.

Pars fluminis nõ nauigabilis præscribitur. In alijs autem fluminibus,quæ sunt sine nauigatione,vt ferè sunt quasi in toto regno Castellæ, in his sola voluntas populi sufficit, vt ex hoc pars fluminis prohibeatur: & valet præscriptio,secundum Ioannem de Rip.in d.l.quominus, Et hoc iure multi ex dominis, & monasterijs huius regni habent piscarias, quæ vulgo dicuntur, *tablas de rios*, in quibus vt competat ipsis solis ius piscandi,debent esse in possessione præoccupationis in illo loco. Et ita declarat eleganter Rodericus Suarez in allegatione 16.

Ripa cuius sit. Quinta conclusio est: quod possidentes ripas fluminis quæ prædijs suis adhærent,eo ipso qđ de proprietate prædij adhærentis non dubitatur,est probatum dominium ripæ,quæ est intra territorium ciuitatis, & sic pertinet ad eum, 13 cuius prædio adhæret,& sic ratione adhærentiæ vnum dominium coniungitur alij,vt in l.riparum,ff. de acquiren.rerum domi.& in §.riparum. instit.de rerum diuisio.& in l.12.titu.28.p.3. Et facit ratio text.in l.si conueniret,§.si nuda.ff.de pigno.actio.& in l.quod in rerum,§.1. ff.de legat.1.

Sed est aduertendum, quod hæc iura loquuntur in casu,quo prædia sunt coniuncta,& adhærent ripæ fluminis,& sic nulla est facta limitatio: nam si limes esset posit, propter limitationem,non præsumitur nisi quod sit dominus pdij limitati, & non ripæ adhærentis limitibus prædij,vt est tex.in l.1.§.item si insula.ff.de flumin.& sic limitata causa limitatum parit effectum,vt in l.in agris,ff.de adquir.rerum domi. & quod de limitatione temporis notatur in l. statuliberum,§.1.ff.de lega.2.& notat Tiraque. de vtroque retractu.Sed an pontes liceat supra flumina ædificare & ligare in solo alieno ex vtraque parte.nam l.8.tit.10.lib.6.ordinament.* Quæ est l.9.tit.11.lib.6.Recopil. * dicit pontes debere ædificari in ipsis fluminibus, *en los rios*, non tamen in solo alieno,nam illud sine voluntate dominorum ædificari nec occupari non debet : nam licet omnes ius habentes faciendi pontem,debent contribuere,vt l.per viciniam, C.de immuni.nemi.conce.libr.10. & ibi Plate. non tamen solum vnius sine causa occupatur : &

& lex ordinamenti solummodo in fluminibus permittit ædificare, non in arenalibus vel alueo fluminis, quod videtur diuersum à flumine, vt notat Aug. Beroi. q. 94.

Arbores ripæ cuius sint. Item aliud est aduertendum, quòd dicta iura loquuntur tantummodo de ipsa ripa fluminis, nam ista & arbores ibi nascentes sunt domini prædij adhærentis, vt in d. l. 12. & in l. 2. tit. 28. par. 3. Sed si essent prædia quæ non ripā, sed, *arenales*, appellamus, ista sunt bona populi, vt in l. 4. eiusdem tituli, & non habentium prædia, & sic arbores ibi nati, quos vulgus appellat, *sotos*, sunt populorum in cuius territorio sunt dicti *arenales*, tanquam arbores nati in solo dominorum quia eius esse debent, cuius in prædijs radices egerint.

Arenalia cuius sint. Et cum habentes prædia iuxta istos, *arenales* non subiaceant periculo corrosionis, ideò non pertinent ad eos ista arenalia, sicut ripa fluminis & arbores ibi nati. Et ista ratione dicta arenalia sunt populorum: & istam rationem in proprio casu assignat Io. de Ripa in dict. l. quo minus, nu. 70. Idem notat glos. noua in l. 7. titu. 29. p. 3.

14 *Ripa quæ dicatur.* Quæ autem sit ripa, & quæ sint arenalia iuxta ripam fluminis, ex ipsa inspectione poterit apparere, & prout vulgus hoc intelligit: nam ista probatio omne genus probationis vincit, vt in l. si irruptione, §. ad officium, ff. finium regundor. & in l. contra negantem. & ibi Bald. C. ad legem aquil. & in cap. quia iudicante. & ibi Fel. de præscr. & quis dicatur alueus fluminis, p Aug. Beroi. q. 94.

In mari autem est ripa, quatenus hybernus fluctus excurrit: quod apertissime declarat lex huius regni in l. 10. tit. 28. par. 3. dum dicit, *aquel lugar es dicho ribera, quanto se cubre el algua della* Et est multo animo pensandum, in quantum dicitur, *del algua della*, nam si non sola aqua maris, sed aqua alicuius magni fluminis, iuncta simul cum dicta aqua maris, cooperiret & inundasset terram, illa non est ripa maris: quia à non sola aqua marina cooperitur: imò est ripa fluminis, & de arenalibus illius fluminis. Et per consequens talia arenalia sunt illius populi in cuius territorio est flumen, vt d. l. 4. tit. 28. in par. 3.

15 *Intellectus ad l. 10. ti. 28. p. 3.* Item insistendum quoque est in illis verbis quæ dicta lex decima dici, *de todo el año*, nam loquitur de continuo cursu fluctuum maris per totum tempus anni, & non de ascensione aquarum maris in certis horis meridianis, vel alijs, siue in hyeme, siue æstate, quibus aqua maris ascendit per aquam fluminis, & sic ampliatur flumen: nam illa ampliatio, ex aqua, tam maris, quam fluminis in simul non causat littus maris, imò Fluminis tantum aqua consideratur, cuius est illo loco naturalis & continuus decursus: & ex hoc causatur ripa, & non debet considerari quod est accidentale per ascensum aquæ marinæ, argum. tex. in l. 3. ff. de tutelis, vbi naturalis causa, potius quam accidentalis est cõsideranda: & in mixtis aquis originalis aqua spectatur, nec potest dici aqua maris, quæ cum Fluminis aqua decurrit: & sic non est omnino fluctus maris: nam ex fluctu causatur ripa maris, vt dicit tex. quatenus hybernus fluctus excurrit: & sic fluctuum excursus consideratur: & quod habet duplicem mixturam, non cadit sub simplici, vt est text. in l. legatis seruis, ff. de legat. 2. Et pro ista conclusione considerandū est q notat Bal. in l. vna. C. de confessis, n. 88. & in l. nec ei. ff. de adopt.

Nam si aliud forte quis assereret, necessario esset ab eo fatendum quod prope Hispalim in Flumine de Guadalquiuir, per quod ascendit aqua maritima, & crescit aqua illius Fluminis, quòd ibi in Hispali, & longius esset littus maris & non ripa Fluminis, quod esset ridiculosum asserere, vt notat Cœpol. in tract. de seru. c. de ripis, num. 3.

Et istud facit contra villam de Santander, quæ contrarium nititur asserere contra villam de Sātillana, & alia loca maritimat: & licèt iura non ità clarè hoc nobis significarent, prout significant, si tamen communis vsus attendatur loquendi, cui standum est etiam contra propriam significationem vocabuli, vt in l. librorū, §. Cassius, ff. de fundo, instructo. & per Felin. in proœmio Gregoriano, nunquam talem decursum aquarum per ascensionem Fluminis, etiā si aqua turbetur, solet vulgus appellare littus maris, sed Flumen.

Sexta conclusio est, quod si facta est occupatio alicuius partis in platea, sine exitu, aut callibus loci, aut in publicis vijs: & ex quærela populi facta est restitutio horum bonorum, & ipsemet populus retinet huiusmodi bona, non in forma platearum, vel in forma exitus, vel viæ, sed retinet sibi illa ædificia, vel plantas, & vtitur eisdem velut bonis particularibus populi, & non in vsu communis facultatis, in huiusmo di casu, quia rediguntur ad bona communia in redditum solius vniuersitatis, & non in vsum omnium, tali casu, si quis huiusmodi bona sic redacta possederit per spatium quadraginta annorum, præscribet ea, vt in l. 7. tit. 29. p. 3. ibi, *Estos es porque maguer sean de todos comunalmēte, no vsan comunalmente, todos*, & cum vniuersitati tantum & in communi bursa sint bona ista in commodo, ideò quadraginta annis præscribuntur, & mutant naturam primæuam, mutato vsu possessionis, vt in l. 23. tit. 32. p. 3. ibi. *deuen vsar dellas, assi como de las otras rentas comunales que ouuieren*; si ergo sic vti debent, ergo & sic præscribi possunt, cum cessat prima causa ex qua attributum est quod platea, vel exitus, vel via non sunt præscriptibilia, scilicet vsus rei communis, & cum hoc cesset, non habet locum priuilegium de non præscribendo huiusmodi bonis attributum; vt notant Doctor. maximè Zasius in l. maritum ff. solut. matrimo. 18 *Restitutio ciuitati bonis publicis qualiter consideratur.*

Quomodo mutatur vsus defensæ. Ex hoc infertur, quod si defensa quæ debet esse in vsu tantum pro bestijs agriculturę, & ius pascendi debet esse pro his bestijs, & non pro alijs, quam defensam vulgus solet, *dehesa boyalaje*, appellare: si talis defensa mutatur ab vniuersitate, & aratur vt fructificet frumenta, & hordea, in redditum populi ad soluenda vectigalia

regia, vt putà seruitia, vel similia, & sic in redditum populi, vel fortè quotannis venditur herba, ad soluenda dicta onera: in tali casu lapso decennio quo consuetudo & vsus, & voluntas populi hoc approbantis colligitur, in tali casu dicta defensa, quæ non est in commodo publico ab antiquo, fauore publico agriculturæ deputata poterit sicut alia bona quæ sunt in redditu vniuersitatis præscribi spatio dictorum quadraginta annorum, vt ex ratione d.l.7.tit.29 p.3.colligitur.

Ex istis patet intellectus ad pragmaticam Burgis conditam anno 1496. folio mihi 62. * Quæ est l.7.tit.7.lib.7. Recopi. * nam bona, de quibus in dicta pragmatica populis restituta, quæ debent in redditu populi remanere, & non in communi vsu, possunt præscribi, etiam si sint plantata in dictis defensis spatio quadraginta ann. ex ratione supra scripta.

17 *Aedificia, quæ impediunt plateas*

Si verò sint ædificia in plateis, vel in vijs, quę ædificia impediunt eas, isto casu talia ædificia impeditiua, & turbantia decorem dictorum locorum publicorum, omnino sunt demolienda, nec sunt retinenda, vt inde populus commodum, vel redditum percipiat: & ita probant verba d. pragmaticæ, dum dicunt. *Pero en quanto a los poyos y aximezes, y esquinas, y otras cosas semejantes que inpiden las plaças y calles, no es nuestra intention de impedir por esta nuestra carta la execucion que se puede y deue haзer de lo suso dicho.* Itaq. ista talia impedimenta in callibus, vel in plateis omnino sunt tollenda, vt probat illud verbum, *Deue*, quod inducit necessitatem: & hoc declamat totus titulus, ff. ne quid in loco publico, & quod notat Iasson. in lege de quibus, ff. de legibus, nu. 21.

Iudex tollit ædificia locorum publicorum.

Et talis demolitio huiusmodi ædificiorum quæ sunt in loco publico, potest à iudicibus secularibus semper fieri, etiam si ædificium factum sit ab Ecclesia, & ita probatur in l. præscriptio. C. de operi. publicis, & notat Ang. in l. §§ ff. de aqu. pluu. arc.

18 *Intellectus ad l.3. tit. 28.p.3.*

Item ex supradictis rationibus patet intellectus ad l.3. tit.28.p.3. quæ lex præcipit, quod opera etiam antiqua facta in fluminibus nauigabilibus debeant demoliri, si in vsu nauigationis nocent in dictis Fluminibus: & ponit rationem in illis verbis, *Ca no seria cosa guisada, que el pro comunalmente de todos los hombres se estoruasse por la pro de algunos.*

Si tamen supradicta ædificia non nocent in vijs, vel plateis posita, saltim grauiter ornatui populorum: hoc casu omnibus in publico concilio singulatim volentibus, & consentientibus non debent talia ædificia demoliri: & ita proba. in l.23.ti.32. p.3.

Quod ædificia occupent exitus locorum, etiam consentiente populo, iudex posset præcipere, ne auaritiæ & lucri causa in damnum commune retineantur à populo, quia non debet populus re sua male vti, imò iudex debet talibus obuiare, qui est Reipublicæ procurator, vt in l. statuas, ff. de aquir. rerum. domi. & in id alludũt & irrident illa verba, cap. 17. *en los Capitulos de Corregidores*, ibi, *Que las salidas de los lugares esten assi mismo limpias y desocupadas.** Quæ est l. 14.ti.6.lib.3.Reco.*

Septima conclusio est, quod possidentes alias terras, quæ sunt extra defensas, vel exitus populorum, quæ vulgo dicuntur, *baldias*, in tali casu sic distinguendum est. 19 *Tierras baldias.*

Nam si antequam ciuitati, aut alteri loco sit assignatus proprius terminus à rege, vel ab alio suo mandato, cuius est proprium assignare terminos, & diuidire prouintias, putà, quando de nouo acquiritur regnum, vel aliqua prouintia, vt contingit in regno Granatæ, vel hodie apud Indos: nam tali casu ante donationem & assignationem à rege populis factam, si datur terminus rotundus, vel aliqua alia pars terræ militibus vel alijs, quibus ob seruitia licet donare, vt in l.5 t. tit.18.p.3. & notatur in leg. item si verberatum, §.1. ff. de rei vend. & notat Montal. in 2. comp. fori. in parte, rex Alphons. & dixi supra in c.4. 20 *Rex an donet terras publicas.*

In tali casu sola donatio regis habetur pro sufficienti & legitimo titulo, vt in l. 234. in .ll. *del estylo*, & per eam aperitur intellectus ad legem 4.ti.28.p.3. quæ dicit, quod montes & similia bona pertinent ad populos, in quorum sunt territorio: nam illa loquitur, prout ex eius verbis patet, post assignationem terminorum à rege, vel ex immemoriali consuetudine factã, vt alludunt illa verba legis, *que son otorgados y establecidos para pro cumunal de cada ciudad*, & sic loquitur post assignationem. Idem notat gl. Gregor. in l.9.tit.28.p.3. Et ex eius tenore potest comprehendi, quod terræ eremæ vltra mõtes, & defensas pertinent quoque ad populos, vel ex consuetudine immemoriali. Et his cessantibus aliæ terræ vltra montes. *plaças, exidos, dehesas*, præsumuntur illius, qui est dominus, vt per plura notat Ioan. de Rip. in l. rem quæ nobis, ff. de acquir. possess. num.37. Et licet aliter videatur notare Stephan. Bertrand. in 3. parte, consi.1. num.4. eius dictum iure regni non procedit.

Et sic ante assignationem terminorum factam in fauorem populorum tota terra est domini Regis, qui eam eruit à faucibus inimicorum: & ipse solus potest dotare de tanto, vel quanto territorio omnes ciuitates, vel loca regni sui, secundum Innocen. in c. cum ad sedem de rest. spol. & per Bal. in l. 1. C. de emanci. liber. col.4. & per Anch. consi. 142.

Et ante assignationem sicut vni populo potest eas terras assignare, & diuisionem terminorum facere, ita & vni personæ, vel familiæ potest rex donare, vt in l. iuris gentium, §. adeò, ff. de pact. & iste est omnino bonus & legitimus titulus vt in l. fin. C. de fund. patrimonia. lib.11. Idq. potest facere antequam inter vicinos terrę diuidantur post assignationem terminorum vt in l.234. in ll. *del estylo.*

Post assignationem vero terminorum populis factam, & à populo acceptatam, non videtur posse dominum regem eius assignationis terras alteri donare, quia esset reuocare donationem primò factam dicto populo: quod non licet, cum rata debeat esse perfecta donatio, & pri-

priuilegium regis deceat esse mansurum: & ita probatur in l.4.tit.9.lib.5.ordin.* Quæ non inuenitur in Recop.* & melius in l.2.tit.3. lib.7. ordinam.* Quæ est l.2.tit.5.lib.7.Reco.* & notat Aret.in consi.15.col.2.& non licet vni tollere & alteri dare, nisi ex causa publica, vt in d.l. item si verberatum, §.1.ff.de rei vendic.& in l. Lucius ff.depositi.& per Barto. in procemio, ff. veter.& in l.venditor, §.constat, ff.communia prædio.& per DD.in cap. quæ in Ecclesiar. de consti.& in l.2.tit.1.p.2.& per Decium in 1.volum.consi.191.& per Iass.in l.fin.ff.de pact.nu. 13. Si tamen ex certa scientia scribat, vt dentur istæ terræ, derogando legibus & priuilegijs, obtemperandum est, secundum Bald.in c.cum adeo.de rescr.

Populus citatur antequam terræ dentur a rege.

Et in tali casu durante populo & non diruto, non potest donationem illius agri facere, nisi cum derogatione supradicta, & id dicit d.l.234. *del estylo.* Si verò rex vellet aliquarum terrarum facere donationem, idq; prius notificatur populo, & populus, vel assentit, vel non contradicit, hoc casu propter assensum valet donatio, ex notatis per Yserniam in titulo, quæ sint reg. in princ. quod est notabile verbum, & quotidianum ad praxim, maximè cum modica læsione quod consideratur, vt l.sed & ædes, §.penulti.ff. locati.

Et sicut rex non potest inuito populo post assignationem terminorum, huiusmodi agros, & terras alijs assignare, quia potior est conditio priorum, quibus ius est quæsitum, maximè iam facta traditione, vt probatur in l.quotiens, C.de rei vend. & ibi Iassonem. Nec præsumitur regé velle vnum altare cooperire, altero nudato, vt in l.assiduis, C.qui pot.io pig.hab.

22 *Intellectus ad c. 9. in curijs de Valladolid.*

Eodem modo prohibitum quoq; est administratoribus ciuitatum dare, vendere, aut quoquo modo alienare huiusmodi terras sine expressa præcedente Regis licentia, de quo est noua decisio tam ad terras iam alienatas, quam alienandas: in c.9.in curijs *de Valladolid,* anno 1543.* Quæ est l.11.ti.7.lib.7.Rec.*

Iure autem communi statutum erat in l.fin. C.de vendend.reb.ciui.lib.11.quod in vtraque Roma istæ terræ ciuitatis non possent sine licentia imperiali alienari: in alijs autem prouintijs sine præsidis decreto: soli autem populo núquam licet alienare, sicut nec minoribus immobilia, sine decreto iudicis, vt per totum, ff.de reb.eorum.

L.fin.C.de vend.rebus ciuit non est in vsu.

Hodiè autem licèt aliqui sentiant quod de consuetudine non sit in vsu d.l. fin. tamen casu quo debeat seruari, locum debet habere, quando omnes de populo congregati, adhibita forma & solennitate illius legis, vellent alienare: nam valebit alienatio, & cum iudicum decreto, de quo per Barto.in l. 1. C. de seruis Reip. manumit. quem sequitur Anto.Capic.in deci. 4.num.9.

Si verò solummodo alienatio fieret per proceres ciuitatis, putà, *justicia, y regidores*, talis alienatio ab istis & non à toto populo facta, nó valet sine regia licentia. Et in isto tantummodo casu loquitur dictum capitulum *de Valladolid*, vt ex eius serie patet.

23 *actio ad terminos an alienatur.*

Et licet loquatur de terris, & sic de bonis immobilibus popolorum, tñ idem dicendum est de actionibus ad terminos, vel terras: nam populus sine regia licentia, sicut nec minor sine decreto non pót ista alienare. Et ita plures allegando concludit Tiraq.de vtroq.retract.§.1.in glo.7.num.2.in 1.tract. Sed an valeat compromissum factum ad vniuersitatibus super iure pasturandi, vel similibus commoditatibus terminorum, videatur elegantiss. Corn.in 1.volu. consi.148.

Item aduertendum est, quod illud cap. *de Valladolid,* * Quæ est d.l.11.tit.7.lib.7.Reco.* loquitur qñ concedunt terræ simpliciter in proprietatem illorum, quibus donantur: si verò alienarentur ad plantationem hortorum, vel vinearum, vel ædificandú ædificia publica, & illa sunt iam plantata, vel ædificata: propter talem plantationem, vel ædificationem debet durare alienatio, quæ sola conciliorum licentia præcessit, ẽt sine decreto præsidis, vt in d.l.fi.C.de venden.reb.ciuit. nec hunc casum comprehendit, d.c.9. *de Valladolid.** Quæ est d.l.11.tit.7. lib.7. Recop.*

23 *Pragmatica de Iaen*

Nec per eius decisionem corrigitur d. prag. lata apud Iaen.ann. 1489.* Quæ est d.l.9. tit. 7. lib.7.Rec.* & sic de terris eremis, quas vulgus, *caluas,* appellat, & non de plantatis intelligitur d.c.*de Valladolid*: nam appellatione terræ, vel agri non venit terra vineata, vel plantata, vt in l.nulla.& ibi per Bal.& apostill.C.de aqui.poss. Et cum hoc casu non militet eadem ratio, sicut quando terræ sunt æremæ, aut zerbidæ, & ne præiudicetur agriculturæ, & ne inducatur legú correctio, ita necesse est intelligi: & quod appellatione fundi non veniat vinea, facit gloss. 3.in l.4.ff.de lega.1.& tex.in l.2.C.si aliena res pignda.sit. vbi hortus & prædium ponuntur, vt diuersa.

Et illa pragmatica. * Quæ est d.l.9.tit.7. lib. 7. Recopil. * non solum pro bonis, quæ tunc fuerunt plantata, debet intelligi, sed etiam quæ postea à populis concederentur ad plantationem, vt probant illa verba pragmaticæ. *Lo qual mandamos que assi se guarde* e *cumpla para adelante*, saltim vbi de hoc viget consuetudo.

Ex quo concluditur, quòd in huiusmodi bonis plantatis & ædificatis sola licentia populi, & ipsa plantatio oculis patens erit legitimus titulus: quia cum dicta pragmati. permittente hoc fiat, iam dicitur quòd præcedit regia licentia, & adhuc inclusa in corpore iuris, ponderando sitte animum applicando ad illa verba. *Y con esto se queden a los que tuuieren en los dichos edificios y plantas.* Et sic solummodo imponetur solatium de quo olim erat incertum: in l.1.C.de diuersis præd.lib.11.& in l.si legat.§.fi.ff.de oper. publ.& in l.1.§. ne quis nemine, ff.ne quid in loco public.& in l.præscriptio.C.de operib.public. Hodiè verò est certum dictum solarium, scilicet, *cinco marauedis por cada aranzada*, nisi in casibus de quib.per Alex.in l.1.§.nunc videamus, ff.de nou.op.nunt.

Et tantus fauor debetur ædificijs iam factis, vel vineis & arboribus iam plantatis, quod nullo modo possunt ædificia, vel plantæ demoliri, etiam si fuerint plantata, vel ædificata sine licẽtia populorum, in cuius sunt territorio, vel sine regia licentia: imò talia debent conseruari in vtilitatem redditus communis, vt probat anterior pragmatica Burgis condita:* Quæ est l. 7. tit. 7. lib. 7. Recop.* dum dicit, *Los conserueys para el bien y pro comun dellas, y no los taleys, ni decepeys, ni corteys, ni derroqueys los dichos edificios sin nuestra licentia y mandado.*

Plantata non possũt euelli.

Quod intelligerem, etiam si ædificantes, vel plantantes voluerint consentire, & diruere, & asportare arbores, vel ruderia ædificiorum, quia non possunt tanquam sint aliena, & in alieno solo plantata & ædificata: & ita nominatim notat Paul. in l. apud Trebat. §. aquæ, ff. de aqu. pluu. arc.

Item dictum capitulum *de Valladolid*, requirens ad alienationem, regiam licentiam, non procedit in hoc de licentia in terris & dominijs baronum & aliorum dominorum: nam ibi sufficit licentia dominorum, qui loco regis in hoc casu habentur: nam dicta licentia dari solebat à præsidibus prouintiarum, vt in d. l. fin. C. de

24 *Dñi vassallorum præstant licentiã alienationibus.*

vende. reb. ciui. & domini terrarum non solum in proprietate terrarum suarum fundant eandem intentionem, quam rex fundat in suo regno, vt supra dixi: sed et loco præsidis habẽtur, vt notant Bart. Ias. & DD. in l. stipulationum, §. fi. ff. de verb. obli. Ideò eorum licentia tanquam sit data à præside, sufficit, maximè quia loca publica iuris gentium dicuntur in dominio illius, cuius est imperium, secundum Bar. in tracta. de Alueo, col. 4. Præmaximè si domini sunt in consuetudine sic faciendi: nam eorum debet valere licentiam, ac si esset regia, vt in l. 12. tit. 1. part. Et in eodem capit. *de Valladolid*, hoc probatur, attenta eius petitione: nam loquitur tantum de illis populis, in quorum terminis ipse rex solebat gratias terrarum facere, quod non põt intelligi intra territoria data dominis vassallorum: nam ibi rex non solet neq; põt dare terras, nolente domino inferiori à rege, & eius concilio, vel populo, cui concessum est territorium ex regio priuilegio: nam tale priuilegium minutatim non debet reuocari, imò decet esse mansurum, vt in l. quod semel. ff. de decre. ab ordi. facien.

Platea à solo rege alienatur.

Item d. c. 9. *de Valladolid*.* Quæ est d. l. 11. tit. 7. lib. 7. Rec.* nihil dixit de alienatione platearum, vel viarum, aut fluminum quæ sunt nauigabilia: nam illa nullo modo possunt à populis alienari, nisi à solo rege, & adhuc cũ priuilegio habente formam, de qua in l. 27. & in l. 32. tit. fi. li. 8. ord.* Quæ non inuenitur in Rec.*

Ex supradictis infertur, quod facta alienatione exitus populi ad ædificandum à solo concilio pupuli sine regia licentia, aut dominorum non valet antequam fiat in illo solo ædificium: post factam vero ædificationem tenet alienatio imposito solario per dictam pragmaticam conditam apud Iacn: quod limita, nisi ét post ædificationem tales solares nocerent, vel plateis, vel vijs publicis, vel vicinis, aut viatoribus, quia nullo modo possunt concedi.

Datas de maderas.

Item infertur, quod concilium populi sine licentia regia vel dominorum loci non possunt dare facultates scindendi arbores montium ad vtilitatem vicinorum, quod vulgo appellatur, *datas de maderas*: nisi in tali possessione sint, vel ex priuilegio vel consuetudine immemoriali, imò tales montes in vtilitatem communem debent conseruari, secundum formam d. pragm. latæ Burgis.

25 *Locatio pastus.*

Item infertur non valere locationem, aut arrendationem (vt ita dixerim) pastuum cómunium in redditum populi, si omnes habentes ius pascendi non assentiant, vt in l. in concedendo, ff. de aqu. pluu. arc. nisi hoc fuerit ex regia licentia, quæ solet concedi ad seruitia soluenda: quæ licentiæ per regem nostrum solent temporaliter ad breue tempus minus decennio concedi. Et cum istud sit res modicæ læsionis, bene potest à rege fieri, ex notatis per Andr. de Ysern. in tit. quæ sint reg. in prin. arg. tex. in Clem. 1. de reb. Eccl. non alie.

Populus totus alienat. 26

Item licet præcedente regia licẽtia, & ex cõsensu iudicum & rectorum populorum valere possit alienatio terrarum publicarum, et si totius populi adunantia non cõsentiat: quia istud aperte disponit dictum capitulum *de Valladolid*: tamen ibi non negatur quin consentiente maiore parte incolarum populi, & datis sigillatim votis, & interposito præsidis decreto non possit alienatio bonorum ciuitatis fieri sine regia licentia, seruata forma dictæ l. fi. C. de vendendis rebus ciuit. lib. 11. quæ licet in venditione loquatur, tamen locum habet in omni genere alienationis, vt per bonas authoritates concludit Alexa. in 4. volum. consi. 1. col. 4. De qua l. videatur Corn. 1. volum. consil. 158. & hunc casum minimè corrigit dictum cap. *de Valladolid*: nam quod non mutatur, maxime in correctorijs, stare censetur, & iudicibus, & rectoribus prohibetur tantum alienatio: ergo alijs cõcessa videtur, seruata forma d. l. fin. vt in l. cum prætor. ff. de iudicijs, quia licet dicti iudices, & rectores vniuersitatem repræsentent, eorum tamen potestas nõ est tam ampla, sicut totius populi adunati, vt patet ex notatis per Bartol. in l. ambitiosa, ff. de decret. ab ordi. faciendis. & not. Fel. & alij in c. cum omn. de const.

Facta tamen in vtroq; casu alienatione, siue omni populo & vniuersitate vicinorum cum decreto iudicum, & iureiurando, & cum forma d. l. fin. siue etiam à iudicibus & rectoribus ciuitatis cum licentia regia, si ex alienatione respublica læsa fuerit, competit intra quadriennium a die scientiæ læsionis restitutio aduersus talem alienationem: quod quadriennium qualiter computetur, vltra notata in Clement. prima de in integrum restitu. videatur Alex. in d. consi. 1. lib. 4. Et in casu quo iudices atq; rectores facerent alienationem dictarum terrarum, si non apparet de regis licentia expressa, illa nunquam præsumitur ex temporis diuturnitate: tum quia visis actis ex eorum tenore non apparet interuenisse, ergo cessat præsumptio, vt notat Paul. in consil. 48. & Felin. in capit. sicut olim.

olim de re iud.& Alex.in d.consilio 1.colum.5. tum quia dict.cap.*de Valladolid*.* Quæ est d.l. 11.titu.7.lib.7.Recop.* requirit licentiam expressam: ergo non sufficeret tacita, atque præsumpta: nam appellatione licentiæ in qualibet dispositione intelligitur quod illa debet esse ex pressa,vt notat Archidiac.& ibi Ioa.Andr.in cap.Abbatem.de electio.libr.6.cum quibus est communis opin.vt notat Corse.in singu.suo,in parte,licentia,& idem sequitur Deci.in 1.volu. consi.38.col.3.& apostil.ad Abb.in c. licet.de regul.& Petr.de Rauen.in alphab.aur.in part. authoritas.

27 *Licentia debet esse expressa.*

Cum ergo d.lex requirat licentiam,& illa sui natura debeat esse expressa,non debet sufficere præsumpta, maximè in ista materia, quæ est correctoria,& quæ debet strictè intelligi, vt conseruentur bona Reipublicæ: pro quo conducunt quæ notat Iass.in l.prætor.ff.de noui ope.nuncia.& per Matth.de Afff. in decisione 44.

Item quæ supradicta sunt non referam ad alias terras,siue terminos communes, quæ sunt extra defensas,aut plateas, vel exitus publicos: quia in talibus terris si non sunt plantatæ cum licentia conciliorum,sunt restituenda cum plãtis & ædificijs ipsis concilijs locorum, vt supra dixi: vt post dictam restitutionem sint in teddi tu communi, nisi vbi est consuetum quod occupans facit suas,vt in littore maris. Et ita notat in expresso Bertrand. in prima part.consil.166.

Si verò cum licentia conciliorum inueniuntur plantatæ, iustè possidentur,imposito tamen solario.

Quando vero non sunt plantatæ, sed aratæ, & fructificantes hordea & frumenta,in tali casu quia non omnino præscribitur,nec in totum tollitur commoditas pastus, cum post fructum collectum possunt pasci fructus naturales: in tali casu si huiusmodi terræ possideantur, per spatium quadraginta annorum, siue cum titulo habito à concilijs,in quorum sunt territorijs siue cum titulo hæreditario, vel alijs similibus titulis, in his casibus possunt præscribi spatio quadraginta annorum: & loquendo de terris aratis:seu cultiuatis ita notat in expresso noster Rod.Suar.in alleg.15.

De terris aratis.

Et sic mediante hac præscriptione, si allegetur & probetur, debent huiusmodi terræ mane re apud possessorem,& tuendus est.

Si tamen concilium populi petat aduersus præscriptionem in integrum restitutionem, danda est intra quadriennium post præscriptio nem:& ita not.Suat.in d.allega.15.& dixi supr. in ver.facta.

Et in quantum Rod.Suar.in d.loco dicit,nõ destruendum quod est plantatum, si pet quadraginta annos fuit possessum cum tali titulo, quod legitima sit præscriptio completa supplẽ dum est in ista determinatione,maxime in plãtatis:nam et in non plantatis, sed aratis sufficit d.præscriptio cum tit.si terræ possideantur extra *debesas vel exidos*.

Suppletio ad Roderi. Suar.

In plantatis est hoc vnum plus q̃ in aratis, quod post factam plantationem, si terræ sunt habita licentia conciliorum,perpetuo durabunt apud possessores,etiam si possederint minori tẽpore 40.annorum.Et istud operatur licentia populi, & bona fides causata ex titulo,& tales possessores plantarum imposito solario sine censu,*de cinco marauedis por aranzada, lo han de gozar para siempre*.Et istud disponit d.prag.de Iaen.

Nam si vltra quadraginta annos d.bona plãtata sic fuerint possessa, in tali casu libere præscribi possunt sine vllo solatio,vt notat Roder. Suar. vbi supra.

Ex quo sequitur bona limitatio, & intellectus ad dictam pragmaticã de Iaen. * Quæ est d.l.9.tit.7.lib.7.Recop. * quæ dicit censum imponendum in plantatis, *de cinco marauedis por aranzada*: nam illa non loquitur in bonis cum titulo possessis per spatium plus quam quadraginta annis;nam tali casu nihil solarij nomine est imponendum: & ita bene considerati probant verba dictæ pragmaticæ,dum dicent,non imponendum solarium,nisi in bonis plantatis à viginti annis citra à tempore conditæ dictæ pragmaticæ:& de anteriori tempore nihil solarij nomine ponendum disponit:nam si quadraginta annis terræ plantatæ sunt possessæ,cum titulo præscribuntur liberæ, & sine vllo censu, vel solario.

28 *Census imponendus pro publico* *

Per supradicta patet intellectus ad leg. 3.tit. 3.lib.7.ordinam.* Quæ est l. 1.tit.7.lib.7.Reco. * nam illa generaliter disponit,quod omnia plantata,vel ædificata in montibus publicis demoliantur: nam hæc non procedunt in his quę per spatium quadraginta ann.cum quolibet titulo possederunt.

29 *Ad l.regiã* *

Sed neq; procedit in possidentibus cum titulo conciliorum:nam facta semel plantatione debent terras imposito solario possidere.

Item non procedit d.l.3. si termini plantati, vel ædificati restituuntur concilijs,quia non do cuit possessor de possessione quadraginta annorum,vel de licentia concilij illius populi: q a in tali casu plantata debent conseruari in reddi tum populorum, nec auferuntur à possessoribus,vel deuastabuntur sine noua regis licentia.Et istud disponitur in dicta pragmatica de Burgos.* Quæ est d.l.7.tit.7.lib.7. Recop. *: & sic dict.l.3.in omnibus his casibus est immutata.

Et dicta lex 3. in suis verbis Hispano sermo ne demonstrat, quod aliud est, *montes*, & aliud est,*terminos de los pueblos*,licet aliquando aliud pro alio indistinctè dicatur.quod conducit ad l. 4.tit.28.parti.3.

Et non omittam vnum satis notatu dignũ, quod licet termini & montes publici non debeant arari,vt in d.l.3.ibi,*No los puedan labrar, vender,ni enagenar*,quod istud procedit authoritate propria.

Si tamen creuit populus, & necessaria est agricultura pro frumentis colligendis, adeun dus est rex, & ipse præstabit licentiam arandi sine magno incommodo pastorum.Et istud ius arandi debet concedi ex dicta publica necessitate.

Ius pascēdi mutatur ex causa publica.

Nota para los pueblos q̃ se hizierō villas en Alcala, q̃ han rompido en los pastos comunes.

Quod procedit etiam si intra limites illorũ terminorum vicini alterius populi habeant ius vel seruitutem pascendi; nam propter propriã vicinorum necessitatem datur hoc ius & facultas arandi in talibus terminis, vt in l. præses, C. de seruit. & aqua. & notat Roder. Suar. in dicta alleg. 15. in finalibus verbis: & est singulare verbum, maximè quando non læditur grauiter ius pascendi. Et ita notat Cœpol. in tract. de seruit. in cap. de seruit. iuris pascen. & Cass. in consuet. Burgun. rub. 13. §. 2. in glo. vsayje de vos. Quod venit corroborandum ex notat. per Dec. vol. 2. consi. 244. quod facit in fauorem, *del Real de Manzanares*, contra villam *de Madrid*.

Extimus ñ probet dominium.

Item vltra titulos supradictos, vt tueatur quis in possessione rei quæ vt publica, vel communis petitur, ille quoque titulus potissimus habebitur, si res quæ petitur, fuit in extimo publico posita, & allibrata vt illius à quo petitur: nam quantum ad ipsum commune & populum qui agit alio non possidente probatur dominium, vt notat Paulus in l. si pater. C. de acti. empt. & vend. * Contrarium, dicit ibi Bald. & ipse Paulus numer. 1. & 3. dicit, quod pro exstimo præsumitur, dummodo non appareat de contrario, & vide Alexand. consi. 147. lib. 5. nu. penul. & fin. vbi quod exstimum solum probat inter consentientes in exstimo. * & venditio. & notat Socci. prima parte, consil. 90. colum. 4. * Est in noua impress. consi. 205. volum. 2. vbi copiose. *

Diuisio.

Item diuisio facta inter hæredes est titulus, & illa cum perceptione fructuum per tantum tempus, quo res possit præscribi, probat dominium, propter dictam fructuum perceptionẽ: & ita notat Abb. in cap. cum contingat. de decimis.

Alios modos numero decem addidi post legem. 10. titu. 14. parti. 3. & ibidem possunt videri: & ex his omnibus patet, quibus se debeat titulis tueri ille contra quem agitur. ex leg. 6. titu. 3. lib. 7. ordinamen. * Quæ est l. 3. tit. 7. lib. 7. Recop. *

Redeundo igitur ad propriam materiam
30 promissam in principio huius capitis, dico q̃d domini vassallorum nec suos fundos, nec terminos rotundos (vt sic dicam) possunt facere defensas. Et hoc colligitur ex pragmatica huius regni condita, *en el real de la Vega* anno 1503. * Quæ est l. 4. tit. 7. lib. 7. Recop. * & in Ciuitate Cordubensi folio mihi pragm. 63. & ibid. reprobatur quædam ordinatio ciuitatis Abulensis in contrarium facta.

Sed an ex voluntate & consensu vniuersitatis hoc facere possint domini, & sic terminos populi in aliqua parte defendere, & sic commoda pasturæ, vel lignorum prohibere: nam etiam ad tempus non possunt, quia carent potestate, vt supra dixi: & hoc quando soli rectores vniuersitatis cum dominis consentiũt: quia pastus communis non potest prohiberi, vt ex pluribus probat Bertran. in 3. p. consi. 1.

Pacto ciuium omnium fit defensa.

Si tamen omnes ciues & habitatores populi voluerint singulatim consentiendo defensare aliquam partem terminorum, & sponte renunciare iuri suo, & obligare se & suos hæredes p̃ pactum ad obseruantiam huiusmodi defensæ, hoc bene possunt facere: quia quilibet potest iuri suo & facultati propriæ renunciare, vt in l. si quis in conscribendo, C. de pact. & per modum statuti in vim possunt se ad inuicem ligare. vt notat Bal. in c. venientes de iureiur. & valebit quoad se, vt in l. si is qui. ff. de pignor. & ibi Ang.

Et mediante huiusmodi vicinorum omniũ spontaneo consensu, potest defensari aliqua pars termini.

Tamen in posterum illi qui non probantur hæredes eorum qui talem adhibuerunt consensum, non tenentur huiusmodi defensam seruare, quia pactum istud tantum obligat hæredes, & non alios: & in proprijs terminis ita notat Matth. de Afflict. in constit. regni Sicil. rubr. 85. libr. 1.

31

Rex quomodo faciat defensas.

Et nedum dñs loci non potest, vt supra dixi, sine consensu habitatorum populi huiusmodi defensas facere, sed neq; ipsemet dominus rex Castellæ hoc facere indistinctè & passim debet: quia sicut rem priuati sine causa publica tollere non debet, ita neque potest ea quæ sunt communia prohibere, nec tollere quæ sunt omnium, vt notat Yser. in tit. quæ sint regal. in ver. portus in 2. col.

defensa authoritate iudicũ de Mestas nihil valent.

Ex hoc dico, quod si omnium, qui ius habẽt in termino, non accesserit consensus, vt in l. in concedendo. ff. de aqua pluuia. arcen. istæ defensæ quæ probantur authoritate iudicum, qui dicuntur *Alcaldes de Mestas y cañadas*, nihil valent, tanquam à dictis iudicibus factæ: tamen si omnes de populo consenserint, vt fieret talis defensa, ille consensus valet, & ligat consentientes in vim pacti, arg. glo. in l. 2. C. communia vtriusq; iudicij.

Alij autem qui non sunt hæredes, sed vicini, vel de nouo, vel ab antiquo ibi demorantes, nõ tenentur stare tali defensæ, & ideò nouo consensu opus est.

32

Titulus inualidus nõ exhibẽdus.

Et ideò semper consulerem, vt huiusmodi tituli inualidi non ostenderentur in iudicio, ne costando de initio inualideretur ius defensæ: idq; iuri fori videtur salubre commodo pecuniario non tamen iure poli, cui magis debet bonus aduocatus inhærere: nã quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Ideò vbicunq; non est lasa conscientia, melius est ex consuetudine immemoriali probare intentionem, quia ista præsupponit omnia retroacta iusta & rationabilia. ex not. per Fel. in c. cum à nobis, de præscriptio. & istud consilium de probanda immemoriali, & de non ostendendo titulo docet Rip. in l. quominus ff. de flum.

Et ideò consulerem his qui hñt impositiones contra vassallos, qui debuerunt ostendere titulos intra 90. dies, de quibus dicitur in prag. *de las estancos* lata apud Valissoletum, f. mihi 65. * Quæ est l. 12. tit. 11. li. 6. Rec. * nã si habet titulos, non tñ registratos, prout illa lex præcipit tutius est probare consuetudinẽ immemorialem, quam inualidos ostendere titulos q̃bus d. pragma-

pragmatica & ius commune resistit, de quo per Gui. Pap. in dec. 407. & per Socc. in 2. vol. consi. 371.

SVMMARIA.
Capituli decimi tertij.

1 *Animalia depascentia in alieno territorio qua pœna teneantur.*
2 *Damnum datum à sabiendas quomodo puniatur.*
3 *Pœna quintæ non debetur de iure.*
4 *Oues oberrantes non tenentur ad pœnam licet teneantur ad damni æstimationem.*
5 *Pœna defensæ particularis quanta sit.*
6 *Pœna depascentium ad quem pertineat.*
7 *Pœna contra depascentes ligat clericos.*
8 *Herba naturalis ab omnibus pascenda.*
9 *Consuetudo an possit introduci contra ius pascendi.*
10 *Certa tassa potest assignari in pastura animalium.*
11 *Damna debentur in foro conscientiæ.*
12 *Custos publicus an percipiat pœnas sine sententia.*
13 *An prohibito vno vicino turbetur tota ciuitas.*

CAPVT XIII.

An contra depascentes in alieno territorio possit imponi pœna quintæ partis animalium, & quæ pœna exigi debeat. * *Hoc cap. 13. non est super aliqua lege*, de los Capitulos de Corregidores, *sed est quasi additio ad ea quæ tradita sunt in capite praecedenti.* *

Vlti ex dominis huius regni, & adhuc concilia suorum populorum nituntur facere statuta, quibus imponitur pœna, vt animalia exterorū vicinorum intra sua territoria de pascentia, soluãt quintam partem nomine pœnæ, idq; in tuitionem pastus sui territorij dicunt iuste fieri posse, ex not. per Luc. de Pen. & Iaco. Rebuff. in l. 2. C. de pasc. publ. li. 11. vbi ita decidunt in fauorem dominorum: quos refert & sequitur Cass. in conf. Burg. tub. 13. §. 5. in fi. vlt. glo.

Sed quia ista materia habetur quotidie in palatijs, & variè practicatur, fraternizatq; cum his quæ diximus in cap. supra proximo: ideo eam diuido per conclusiones sequentes.

Prima conclusio est, q̃ dominus vassallorum cum consensu populi potest condere statuta pœnas imponentia pro conseruatione terminorũ atque defensarum populi: & sic forte imponatur in statuto maior pœna quam quæ legibus est expressa, de qua infra subijciam, tale statutũ valet in vim pacti, & quo ad ipsos statuẽtes seruari debet: non tamen in præiudicium exterorum, cum quibus ius regni & iura communia seruanda sunt. Et ita potest colligi ex notat. per Bal. in c. venientes, de iure iur. & per Ias. & alios in l. cunctos populos, C. de summ. Trin. & fide Cath. & per Ang. in l. si is qui. ff. de pign.

Secunda conclusio est, quod vbi non est data propria lex à rege, vel ab immemoriali consuetudine de quantitate pœnæ exigendæ contra animalia forensium de pascentia in pascuis publicis alieni territorij, siue in defensis, & saltibus: quæ lex ante omnia est attendenda, vt in l. 2. C. de noxa. & consuetudo in talibus debet inspeci, & seruari, vt notat Bald. in titu. de pace Constantiæ. in §. nos Romanorum in vsi. feudo. & in leg. 1. §. denique, ff. de aqua pluuia arcen. — 2 *pœna contra animalia depascentia in alieno territorio.*

In tali casu cessante lege particulari de iure regni in defensis publicis quæ dicuntur boyalajes, pœna est quinq; marapetinorum pro quo libet capite animalis, vt in l. 4. tit. 11. * Alias tit. 12. * lib. 5. ordinam. * Quæ est l. 12. titu. 7. lib. 7. Recop. *

In pratis autem, aut exitibus, vel vineis, aut messibus debet solui æstimatio damni cum duplo nomine pœnæ, quando apensate, quod vulgò dicitur, *a sabiendas*, datum fuit damnum. — 3 *Quando sit damnũ æstimandum.* Si verò non apensate, sed fortè oues oberrantes damnum dederunt, ambulantes sine simplex debet solui, vt in l. 24. tit. 15. parti. 7. Quod intelligerem si dominus fuit in culpa dimittendo animalia sine custode, vt in l. interdum. §. serui qui. ff. de public. & ibi Palu. aliàs si casu fortuito fugiẽdo à lupis, vel aquarum multitudine damnum dederint, non tenentur, vt probat Alberi. in 2. p. statutorum, q. 76. Iure autem communi durius punitur damnum apensate factum, vt in l. qui seruandarum, ff. de præsc. verb. Vide Cass. in consue. Burg. rubr. 1. §. 6. in glo. en mesu, nu. 17. In alijs autem terminis publicis, extra defensas & vineas, vel *masses*, idem & multò magis quam in hæreditatibus priuatorum dicendum est, vt damnum æstimetur, & sic soluatur. Et ita declaratur in priuilegijs, *del concejo de la Mesta*, Et in huiusmodi damnorum æstimatione non tantum præsens tempus quo damnum fit, sed etiam futurum attenditur, vt per gl. in consuet. Aluerniæ c. 28. art. 10. quod est mirabile: nam multa accidere possunt vt vtilitas non capiatur, vt in §. illud. inst. de rer. diui. * Vide Greg. Lop. in l. 24. ti. 15. p. 7. verb. *apreciado*, vbi idẽ tenet. *

Et quia in herba pastus communis difficilis solet esse discretio æstimandi damnum, solet p̃ particularia statuta esse prouisum, vel ex antiquis consuetudinibus formam pœnæ introducentibus, & qualiter possint animalia includi,

& credatur de damno dato, per Capitium in decision. 45. Et quod animalia ista damnum dantia possint propria authoritate capi, vide tex. in l.c.§.ff. de adult. vi. glo. in consue. Aluerniæ, c. 28. art. 28.

3 Et per dictam l. 24. corrigitur aliquorum iudicum abusus, qui statim quod denunciatur oues exterorum captas in territorio depascentes, illico auidissimo cupiditatis animo condemnant in quinta parte nomine pœnæ: quod nullo modo licet, nisi ex antiquissima consuetudine & immemoriali hoc sit introductum inter habitatores illorum territoriorum, & probata scientia vniuersitatum, prout docet probãdam Bertr. in 1. p. consi. 24.

Pœna quinti nõ debetur de iure.

Et in tãtum hoc verum esse debet, quod licet iudex vnius territorij hoc faciat, vel conciliarij illius loci hoc iure iniquo vtantur aduersus alios vicinos alterius territorij, tamen tale ius iniquum non debet nocere alijs vicinis illius territorij, vt illorum oues captæ in alieno territorio condemnentur in quinta parte: & ita notat Ias. plures allegando in l. 1. col. pe. ff. quod quisq; iuris.

Ius iniquũ in panis nõ nocet alijs

Quod facit, *contra los que dizen, ha se de quintar el ganado de sus vezinos, pues empieçã à quintar los nuestros.* Nam ista pœna suos tantum debet habere authores.

4 Tertia conclusio est, quod licet oues oberrãtes sine fida custodia, & pastore debeant soluere damni æstimationem, tamen in nullo casu possunt pœna aliqua condemnari, & sic dicta. l. 24 titu. 15. p. 7. solummodo damni æstimationem soluere iubet, non tamen pœnam, & iure communi ita notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de pascuis publ. lib. 11.

Oues oberrantes non condemnãtur in pœna.

Si tamen oues captæ fuerint, & reclusæ, & custoditæ, interim quod dominus earum inueniatur, non solum damni æstimatio, sed expensæ custodiæ & pasturæ ante omnia soluenda est, vt in l. si res, ff. de rei vend. & in l. hoc amplius, §. de his, ff. de damn. infect. & notat Bonif. de Vitali. in tit. de damn. dat. n. 27. & 64.

5 Quarta conclusio est, quod in saltibus & defensis aliquorum dominorum, vbi ex priuilegio, vel antiqua consuetudine non constat de quantitate pœnæ, quæ debet exigi: illa tamen debet exigi quæ in alijs defensis publicis est statuta, & in hoc bona publica & priuatorum æquiparantur: & ita notat Luc. de Pen. in l. 2. C. de pasc. publ. li. 11. quem sequitur Cass. in cons. Burg. rub. 13. §. 5.

Pœna salt particularis quanta sit.

6 Sexta conclusio est, quod in casibus quibus à lege vel consuetudine non est aliter prouisum & statutum de modo diuidendi pœnam, aut ea applicãdi, tamẽ in dubio pertinet ad eos, quorum est defensa, & cuius est damnum, & cui fit iniuria: & ita notat Io. de Plat. in l. 1. C. de pasc. publ. lib. 11.

pœna cuius sit.

7 Septima conclusio est, quod statuta, vel consuetudines circa conseruationem huiusmodi pasturarum, non solum laicos vicinos populi, sed etiam clericos & religiosos ligant: & illi propter conseruationem boni publici tenentur obseruare, secundum communiter Doctores in cap. quod clericis. de foro compet. & plures allegat Cassan. in loco supra alleg. fol. 331. Et custodes positi ad custodiam bonorum publicorum non solum in sua denunciatione fidem faciunt contra laicos, sed etiam contra clericos, vt notat Gandi. in titul. quomodo de crimi. per viam denuntia. cognoscatur.* Sed an iudices seculares cognoscant de his contra clericos, vel cognoscent sui Iudices Ecclesiastici, vide Greg. Lop. in l. 24. tit. 15. p. 7. verbo *el ganado*, vers. per suum tamen iudicem, &c. & Castillo in l. 70. Tauri num. 18.*

Pasc. montium & saltuum ligat clericos.

8 Octaua conclusio est, quod herba nascens naturaliter in terra, iam collectis fructibus industrialibus, est & debet esse in pastu communi, nec potest dominus terræ defendere alios vicinos, immittentes animalia sua ad pasturandũ talem herbam temporibus consuetis: & ita notat Io. Fab. in rubr. de leg. Fusia Caninia tollen. & notat Cass. in dict. consue. Burg. rub. 13. §. 1. in fi. vid. tamen Alex. in 4. vol. consi. 35.

Herba naturales ab omnibus pascenda.

Si tamen in certis temporibus esset licitum hoc facere, & non in alijs ex consuetudine, vel statuto, vt in tempore prohibito possit pœna exigi, punctualiter debet probari, quod tempore prohibito, putà, *sin fol*, vel in mensibus Aprilis, vel Maij, ex consuetudine prohibitis, capta sunt animalia, vt pœna locum habeat: quod per plura iura comprobat Cass. vbi supr. & Ias. post Bart. in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de noui ope. nuncia.

Et quando ius pasturandi habetur hoc modo vt possit præscribi, requiritur immemorialis consuetudo, nam est seruitus discontinua, vt in l. seruitutes, la grande, ff. de seru. & notat Cassan. vbi sup. & Petr. Iacob. in sua pract. sub forma pecoris depressi. f. 26. & per Bertra. in dicto consi. 24.

9 En in præiudicium antiquæ consuetudinis pascendi, nec dominus, nec populus potest noua vsagia introducere, secund. Cass. in d. loco, in gl. non par. in §. 5.

Contra ius pascendiũ introducitur cõsuetudo.

10 Nona conclusio est, quod dominus vassallorum pro conseruatione & æquali distributione pastus communis potest statuere, ne quis vltra certum numerum ouium vel bonum aut porcorum, vel aliorum animalium habeat intra territorium, nec ipse solus consumat & deuastet pasturam, quæ debet singulorum commodis deseruire: & illud æquissimum statutum ligauit non solum vassallos, sed etiam forenses, ius habentes vel communitatem pascendi intra illud territorium, debent tamen domini cauere, ne id fraudulenter faciant, nam fraudibus est obuiandum: & ita in proprio casu colligitur ex Albert. in l. imperat. ff. de serui. rusti. præd.

certa taxa ponitur in pastura animalium.

Nam cum ius resistat, nec vicinus in termino, quo habet liberam facultatem pastus, arceatur à pastura, si dominus contrarium statuerit, bonas debet exprimere atque rationabiles causas.

Et ex ista ratione sunt assignata certa loca, & mensurata, *por cañadas do passen los ganados de la mesta*: quia alter omnes pasturæ publicæ deuastarentur.

De

11 *Damnus debentur in foro conscientia.* Decima conclusio est, quod depascentes suis animalibus aliena pascua, non solum ad pœnam, sed ad damna quoque tenentur, etiam in foro conscientiæ, nisi de consuetudine vel statuto aliter sit in vsu, & ita concludit frater Alphonsus à Castro in libr. de lege pœnali. lib. 1. cap. 10.

12 *Custos publicus quomodo sine sententia pœnam percipiat. Vt supra in c. 1. sub nu. 14 vers. si autem. sed de iudice aliud ibi, notas infra cap. 18. in principio.* Vndecima conclusio est, quod custos publicus, qui & in iudicio pro damno & pœna potest agere, secundum notata per Bald. in l. 1. C. locati. potest non solum pignus pro pœna, sed etiam ipsam pœnam maxime modicam absq; sententia recipere ab sponte dante, si vel lege vel consuetudine, aut statuto sit liquida. Et ita colligitur ex Bald. in capit. ad nostram 2. de iureiur. per tex. in l. pe. §. nauem ff. locati, & hoc non dissentit, l. 4. tit. 12. lib. 5. ordina.* Quæ est d. l. 11. titu. 7. lib. 7. Reco. * in ver *Pero si algunos no quisieren pagar.* Itaque probat, quod à volentibus bene licet accipere sine sententia, & si denunciatur iudici ipse quoque procedit executiuè ad exactionem pœnæ, vt probat illa lex, * *El juez execute por ella*: quod intelligo, etiam si bene applicetur reipublicæ: nam custos tenetur illam dare ex cuius persona respublica defendit pasturas, & est in earum consuetudine continua, vt notat Bal. in cap. tua nos de iureiur. & ad istam solutionem recipiendam videtur à reipublica præpositus.

13 *Tota ciuitas turbatur si vnus ciuis prohibetur.* Duodecima cõclusio est, quod eo ipso quod in aliqua parte terminorum depasta est herba ab ouibus & animalibus exterorum, videtur tota respublica, cuius pastus, turbata: nam oues exterorum videntur eo loco, quo depascũt, impedire, ne vicini eodem pastu vtantur, vt est textus & ibi glos. in l. duos separatum ff. de vsu & vsufruct. lega. & de turbatione Reipublicæ propter vnum ciuem notatur in l. 1. §. municipes ff. de acquirend. possessio. & notat in expresso Baldus in l. si plures C. de conditio. insertis colum. quarta, & Oldradus in consilio 66. in fine.

Et sicut plures ciues vtentes pastu videntur suæ vniuersitati adquirere, vt notat Cepola in tracta. rusticorum prædiorum num. 25. eodem modo si turbantur, ipsa respublica turbata videtur, & ex hoc habet actionẽ, vt per Oldrad. in dicto consil. 66.

SVMMARIA
Capituli XIIII.

1 *Forma legis omnino seruanda.*
2 *Vestes excessiuæ debent prohiberi.*
3 *Excessiua tendunt in noxam.*
4 *Intellectus ad cap. 101. in curijs de Madrid, anno 1534.*
5 *Dotis causa an liceat filias meliorare.*
6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*
7 *Quando liceat meliorare filias ex causa dotis, & num. 8.*

CAPVT XIIII.

An domini vassallorum possint statuere circa moderationem dotium & expensarum conuiuij nuptiarum & funerum. * *Hoc cap. 14. non est super aliqua lege*, de los capitulos de los Corregidores, *sed est in prosecutionem*, de lo que a ydo tratando desde el cap. 5. *scilicet*, de la jurisdicion, y potestad de los señores. *

Vperfluum videtur circa supradicta in titulo huius capitis statuta facere, cum per leges regias sit ample prouisum, quarum forma cum sit omnino exequenda à dominis & ab alijs iudicibus, recessus ab ea, siue ampliando, siue restringendo est in culpa, vt per amplissimas allegationes probat Tiraq. de vtroque retractu §. 1. in glos. 21. num. 11. & per Feli. in cap. cum dilecta, de rescript. & notatur in l. diligenter ff. manda. & in l. 3. §. executor ff. de neg. gest. & in l. certa forma C. quando prouoca. non est necess. & in l. cum hi. §. prætor. ff. de transa. 1 *Forma legis seruanda.*

Omissis igitur diuersis statutis dominorum circa personas vocandas ad nuptias, & circa modum erogationis, & circa reddona, quę corrupto vocabulo appellatur *re doma*, seruandum est quod statuitur in pragmatica condita apud Granatam, anno 1501. * Quæ est l. 12. & 13. tit. 1. libr. 5. Recopil. * *Reddona*

Item circa dotes constituendas seruandum est quod fuit statutum in curijs *de Madrid*, anno 1534. * Quæ est l. 1. tit. 2. lib. 5. Recopil. * Ideoque aliam formam dare dominis vassallorum non licet, imò seruatur cap. 101. de cuius intellectu quia multi non bene percipiunt mẽtem illius text. ideò pro vero eius intellectu libuit nonnulla hic addere. *Ad c. 101 in curijs Matriti.*

Et præmitto, quòd rex per suam generalem legem potest dare formam, ne eius subditi male rebus suis, vel prodigaliter vtantur in vitiũ, vt in l. 2. & ibi notatur ff. de his qui sunt sui, vel alie. iu. & ista ratione datur curator prodigis, vt in l. is cui bonis ff. de verbo. obli. & mulieri luxuriosæ, vt in l. & mulieri. ff. de cura. furi. vel alijs dam. idque est ne rebus suis male vtantur.

Et ex ista ratione sequitur, quod ille qui excedit modum in vtendo rebus suis, non habet in tali vsu quid honestum vt in l. cum supra C. de re militia. libro 12. & hoc est quando alioru oculi ex tali actu infestantur & murmurant: & & ex ista aliquando infestatione solet scandalum *Contra excedentem.*

lum oriri, quod vitandum est, vt in cap. nihil de præscrip. & res mali exempli durius punitur, vt in l. si quis aliquid §. qui abbortionis ff. de pœnis.

Item ex eadē ratione sequitur, quod ea quæ sunt excessiua, debent à regibus vitari, tanquam Reipublicæ nociua. Et igitur colligitur ex sententia tex. in authen. de referendarijs colla. 2. & in l. exemplo C. de probatio.

2 Ex quo dicit Bald. in proœmio Gregoria. in parte, rex pacificus sub num. 34. quod valet statutum Episcopi, ne mulieres vtantur vestibus excessiuis & superfluis: nam immoderata lædunt Rempublicam.

Vestes excessiuæ prohibentur.

Pro quo facit singularis disputatio Ioannis Andr. in cap. ea quæ fiunt. de regu. iur. libr. 6. & Alberi. de Rosatis in l. factum ff. eo titu. & in 2. parte statutorum q. 197. vbi dicit, quod tam ratione peccati quam scandali potest statutū fieri, quod mulieres non vtantur perlis, & fucatis vestibus, & in modum excessiuis. Et dicit Alberi. hoc non solum debere statui in perlis & vestibus veris & pretiosis, sed etiam in fictis, nam etiam fictæ perlæ, licet non comprehendantur appellatione verarum, tamen infestant oculos videntium. Et sic limitatur & intelligitur doctrina Bart. in l. 1. ff. de fonte. Et sic refert & sequitur Boeri. in apostoll. & ad Dynum. in c. cæterum est de regu. iuris lib. 6.

Item reprobando excessiuas vestes dicit Bal. in c. iurauit. de probatio. in fine, quod prodigalia vestimenta modernus abusus introduxit: idcò talia excessiua ad honestam moderantiam sunt reducenda, vt in l. 1. ff. vbi pupillus educa. debe. & notat Bal. in dicto proœmio Grego. in parte, rex pacificus, num. 24.

Ad idem potest conducere quod notat Ioannes Rebuff. per text. ibi. in l. fortissimis 1. notabi. in ver. debet esse C. de milita. veste. lib. 12. vbi dicit, quod etiam si non sit statutum, nihilominus vestes excessiuæ de iure portari non debēt, & idem notat Flori. in l. sed & si quid §. mancipium ff. de vsufruct.

Item vestes excessiuæ & immoderatæ non solum in aduocatis reprobantur, vt notat Speculator in titulo. de aduoc. §. sequitur per totū capitulum, sed generaliter tam in clericis, quam in laicis reprobandæ sunt, & tanquam quid excessiuum debent à iudicibus, tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus, vitari: nam est casus mixti fori, vt notat glo. in clement. 2. de vita & honesta. clericorum.

Et his rationibus & alijs plurimis motus noster Imperator Carolus Quintus Maximus sua pragmatica vestes excessiuas prohibuit, vt habetur in pragmatica & declaratione apud Vallisoletum, anno 1537. * Quæ est d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recopil. circa finem. *

Et ex his quoque supplentur quæ de iure communi sunt prohibita per totum titulum de vestibus oloueris, & in titu. nulli licere in frænis lib. 11.

3 Patet ergo ex supradictis, quod excessiua tendunt in noxam Reipublicæ: nam istud nomen, excessiuum, quid iniustum significat, &

Excessiua tendunt in noxam.

dicimus excedere, & excessus, vt in cap. irrefragabili §. excessus de officio ordina. & in cap. statutum §. notarios, & ibi glo. in verbo, excedunt, de rescrip. lib. 6. & in cap. quoniam frequenter §. sunt & alij, vt lite non contest. & ideo quod est vltra debitum, id dicitur excessiuum, vt in cap. fin. de sepulturis & in cap. olim. de rescrip. & in c. 2. de calumnia. & in §. & hoc ideo, de pœniten. distinct. 1. & in cap. illud de clerico ex com. minist.

Et de verbo, excedere, meminit Iurisconsultus in l. 2. ff. de excu. tut.

Cum ergo excessiuum regulariter in malam partem sumatur, ideo omnia iura vetant atque prohibent quæ sunt excessiua, & superflua, vt est videre in exemplis infrascriptis.

Primò, dum prohibetur donatio omnium bonorum propter excessum contra bonos mores danti, vt in l. stipulatio hoc modo ff. de verbo. obliga. & ibi DD. & in l. 69. in ll. de Toro. * Quæ est l. 8. tit. 10. lib. 5. Recop. *

Secundò, dum iura præcipiunt, quod donatio vltra quingentos solidos insinuetur vt in l. sancimus C. de dona.

Tertiò, quia fit taxatio mercium, ne pretium excessiuū petatur, vt notatur per Abb. & DD. in cap. 1. de emptio. & vendi.

Quarto, dum vicinis locorum prohibetur, ne excessiuus grex pascat terminos cōmunes: & ideo modificatur secundum Albericum in l. imperatores ff. de seruitut. vrba. prædio. Dixi in tractatu meo de venatione.

Vt supra c. 4. nu. 21.

Quinto dum excessiua ædificia, vt sunt, *las casas fuertes*, prohibentur in vsum particulariū ædificari, vt in l. 8. tit. 7. lib. 4. ordinam, & in l. 46. in ll. *de Toro.* * Quæ sunt l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop. & in l. 18. titu. 6. libr. 3. Recop. *

Sextò, item vt euitentur fraudes in fatigandis aduersarijs taxantur dietæ, vt in cap. nonnulli, de rescrip. & in cap. statutum §. cum verò eo. titu. libr. 6.

Septimò, excessiuus numerus iudicum & tabellionum modificatur, vt in auth. de iudicibus §. vetus coll. 6.

Octauò, ne fiat excessus taxantur expensæ iudicum in sportulis, & tabellionum in scripturis, vt in aut. de iudicibus §. nullo, & ibi glo. coll. 6. & in aranzelio nostri regni.

Nonò gradus prohibitionis matrimonij inter consanguineos & affines moderatur, vt in cap. non debet de consangui. & affini.

Decimò, excessiua familia nocturna siue diurna etiam solo ense armata moderatur, & vltra prohibetur, vt in cap. 55. in curijs apud Toletum, anno 1523. * Quæ est l. 4. titu. 6. lib. 6. Recop. *

Vndecimò, qui non vtitur more solito, dicitur excedere, vt per Abba. in cap. fin. de sequestra. poss. & fruct.

Duodecimò, numerus clericorum & decanorum in Constantinopolitana ciuitate moderatur, vt in l. non plures C. de sacros. Eccle. & in authen. vt determina. sit nume. clerico.

Decimotertiò, dilationes in causis moderantur, vt in l. fin. de ferijs, & in cap. vltra

quar-

quartam de testibus.

Decimoquariò, multitudo testium moderatur vsque ad numerũ triginta testium in quolibet articulo, vt in pragmatica, *de Alcala*, de judiciario ordine lata. * Quæ est l. 7. tit. 6. lib. 4. Recop. *

Decimoquinto, excessiuus modus legatorũ moderatur vsque ad quintam partem bonorum, pro anima vel fauore extraneorum, vel vltra tertiam partem inter liberos, vt in l. 5. tit. *de las mandas*, foro ll. lib. 3.

Decimosexto, salarium laboratorum tassatur, vt excessiua petitio euitetur, vt in l. 2. tit. 5. lib. 7. ordi. * Quæ est l. 3. tit. 11. lib. 7. Recopil. *

Decimoseptimo, arbitramenta reformãtur, vt euitetur læsio & excessiua authoritas arbitrorum, vt notatur in l. si societatem §. arbitrorũ ff. pro socio. & in c. Quintauallis, de iureiuran. & moderatorum arbitramenta quoque retassantur, vt in l. ab arbitro. ff. qui satisda. cogan.

Demimooctauo, ordo datur in sedendo & loquendo, vt excessiua ambitio moderetur, quod per exempla probat Robertus in speculo aureo, in principio.

Decimonono, vt euitetur confusio & excessus tassatur numerus defensorum ad numerum octo personarum, vt notat glos. in authen. de defensor. ciuita. §. 1. coll. 3.

Vigesimo, item sicut expensæ tassantur, ne quid immoderatum petatur à litigatoribus, vt notatur in l. sancimus C. de iudicijs ita & tassa ponitur vsque ad quam iuretur per iuramentum in litem, vt in l. in omnibus, & per totum ff. de in litem iuran.

Vigesimoprimo, sicut priuilegia reuocantur si tendunt ad noxam, vt in cap. suggestum de decimis eodem modo moderantur & restringuntur. argu. de tota re ad partem, & notatur in l. perfecta. C. de reuocan. dona.

Vigesimosecundo, voluntas regis modificatur à iudice, vt in l. si vindicarij C. de pœnis.

Vigesimotertio, verba regum excessiua sunt vitanda, vt in l. 1. titul. 4. partita. 2.

Vigesimoquarto, verba aduocatorum debẽt esse moderata, & non excessiua, vt in l. quisquis §. 1. C. de postulan. & docet Specula. in titul. de aduocato per totum.

Vigesimoquinto, iudex punit immoderatè & excessiuè loquentes & vociferantes coram iudice, vt notat Puteus in tracta. syndica. in parte, iudex, & per Bar. in l. si librarius ff. de regu. iuris.

Vigesimosexto, item aliquando excessus in defensione punitur vt culpa, vt in l. fi. adulteriũ cum incestu §. imperatores ff. de adulte.

Vigesimoseptimo, excessiua compensatio dotis in compensam nobilitatis aut iuuentutis mulieris, non admittitur, secundum Bald. Nouellum in tractat. de dote, parte 10. in principio, num. 9.

Vigesimooctauo, multitudo in præbendis sonat in vitium cap. cum iam dudum de præben. & ibi per Innocentium.

Vigesimonono, contra immoderate gesta de facili præsumitur, vt Aymó. 1. vol. cós. 242. n. 2.

Trigesimo, propter modi excessum dicitur quis iniuriam pati, Bal. in l. item lapilli ff. de rerum diuisi. sub num. 4.

Et sic in istis, & in alijs pluribus iuris articulis omnia excessiua sunt vitanda, & quod nimium est moderandum: nam est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Et sicut iura proclamant, moderationem faciendam in dictis casibus, & quæ sunt in excessu vitanda, ita necessarium fuit in constituendis quoque dotibus esse admittendam moderationem, & vitanda ea quæ sunt excessiua, argu. tex. in l. tam de mentis C. de epitc. audi.

Et ideo apud nos lata est dicta l. in capit. 101. in dictis curijs *de Madrid*. * Quæ est d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. * ad euitandas immoderatas dotes: & ibi ponitur tassa & quantitas, vltra quam dos dicatur excessiua: quod probatur ex verbis illius legis, quæ dicunt. *Atenta vuestra suplicacion, y la desorden y daños que somos informados que se han recrescido y recrescen de las dichas dotes excessiuas.*

Et sic causa vitandarum dotium quæ essent excessiuæ, est fundamentum illius decisionis, & id probant verba sequentia eiusdem legis, ibi, *que de aqui adelante en el dar y prometer de las dichas dotes, se tuuiesse la manera y orden siguiente.* Ponderandum siue sistendum est, dum lex dicit, *dichas dotes*: nam loquitur lex de dotibus excessiuis, de quibus supra sermo erat; nam ex legis proœmio siue primordio colligitur voluntas disponentis, vt in l. fi. ff. de hæredi. instituen. cum concordantibus: quas allegat Alex. in 2. volu. consi. 7.

Et omnis causa, qua lex mouetur, præsumitur finalis, & non impulsiua, vt notat glo. in l. cũ tale §. legato falsam ff. de condi. & demõstra.

Nec ex huiusmodi moderatione de qua in d. cap. 101. potest dici, quod lex sit impeditiua matrimonij, vt testatur in proprio casu noster Didacus de Couarru. in lectura libri quarti Decreta §. 9. fol. 39.

Et cum ista lex non sit super substantialibus matrimonij, sed super accidentalibus, id est, super dote, iustissime potuit fieri à iudice seculari, ex notatis per Abb. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. in vers. textus casus, & notat Bald. in rubri. de constitu. num. 33.

Sed in quantum dictus doctor de Couarruuias dixit in dicto loco dictum cap. 101. loqui generaliter de dotibus a parentibus filijs dãdis, iudicio meo non aduertenter loquitur: nam solummodo loquitur lex de parentibus dantibus dotis excessiuas. Et vt intelligatur quando sit dos excessiua, significatur in tassa, à dicta l. expressa.

Item lex illa non loquitur de omnibus parẽtibus, sed tantum de habentibus, *dozientas mil marauedis de renta, y dende arriua*, *o menos*, vt probant illa verba legis, *que qualquier cauallero, o persona*. Et in quantum dicit, *persona*, loquitur quãdoque de fœmina matre habente vltra ducenta millia in redditibus, qui redditus dicuntur, vt notat Ioan. Fab. in l. si quis argentũ §. primo C. de donatio, & per Tiraquell. de vtro-

que

que retractu in §. 1. in glo. 6. in extraneis autem personis vltra parentes non videtur locum habere ista prohibitio & tassa legis, vt probatur ibi, *a sus hijas*.

Qualitas probanda. Itaque vt inspiciatur an dos sit excessiua, ante omnia inspeci debet, an pater, vel mater, vel qualibet persona, qui non sit extraneus qui prestat dotem, habeat vltra vel intra ducenta millia in redditibus tempore quo promittit dotē: & si qualitas ista de habente has diuitias constat, de qua debet constare cum sit fundamentum dispositionis, vt notat Barto. in l. 1. §. 1. ff. ne quid in flumi. publi. & Tiraquel. latissime de vtroque retract. §. 8. glo. 7. In tali casu locum habet dictæ legis prohibitio: & loquitur ponendo exemplum *de cauallero* : nam loquitur à communiter accidentibus, cum isti plus habeāt in redditibus quàm alij: istud tamen exemplum non arctat regulam: & sic qui dotat, cum non habeat quicquam intra ducenta millia in redditibus, de eo non loquitur dicta l. to t. quæ in suo tantum casu practicanda est, vt in l. si vero §. de viro ff. solut. matrim. & in isto proprio casu de constituenda dote ex dispositione statuti, ita decidit Bald. in l. si plures C. de condi. inser. & cum habentibus redditus tassa ponatur, in non habentibus redditum sed alia bona, iura antiqua manent in correcta.

Vltima dotis tassa. Vltima ergo legis istius posita tassa ad constitutionem dotis, siue ab habente ducenta millia in redditibus, siue à ditissimo in redditibus, est, *de doze cuentos*; vltra quam summam, tam ex verbis legis, quàm ex eius sententia non valeret dotis constitutio. Et cum lex ista sit fauorabilis reipublicæ, habet in ea locum extensio ex identitate rationis, vt in l. his solis C. de reuocan. donatio. & notat Iass. in l. iuris gentium §. sed cum nulla col. 6. ff. de pactis, & in l. à Titio. ff. de verbo. obliga. & in l. cætera. §. sed siquis ad opus ff. de legat. 1. & per Ioan. de Ripa in tracta de peste fol. paruo. 89. col. 2. *

* Sed aduerte quòd explicatio Auendañi ad d. capit. *de cortes* de taxatione dotis reprehenditur à Tello Hernandez in l. 17. tauri. num. 74. qui absolute tenet non posse filiam vltra legitimam dotari, & superadde Gregor. Lopez in l. 8. titul. 2. par. 5. verbo. *a otro*, in fine & d. Antonium de Padilla in authen. res quæ C. communia de lega. & D. Perez in additionibus ad Seguram in l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulgari. num. 130. in additione finali. *

5 *An liceat ex causa dotis meliorare.* Item licèt ex omnibus legibus huius regni, tam fori, q̄ conditis apud ciuitatem *de Toro*, sit permissum tacitè & expressè meliorare filias in tertio & quinto, si talis dispositio in casu isto de dote constituenda non moderaretur, cum sit specifice à legibus supradictis admissum, vt fiat melioratio supradicta, quia posset ex huiusmodi melioratione tertij & quinti resultare constitutio dotis excessiuę, vltra tassam & summam in ista lege comprehensam, ne quis arbitretur illam facultatem meliorandi, etiam in casu dotali esse per missam, tanquam quod nō mutatur stare censeatur: & ex generali correctione vel dispositione legis non tolli, quod fauore dotis alia lege est permissum, vt in l. fi. C. de iure dotium, & ibi Saly. & per Iass. in l. t. ff. solu. mat. & quod expresè contra tassam non potest dari, ergo nec tacitè, vt l. Lucius §. fina. ff. ad munici.

Ideo, nec quòd vna via prohibetur, alia per missum esse videatur, vbi vtroque casu dotis constitutio posset esse excessiua, ideo dict. l. 101. * Quæ est d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. * hunc quoque casum exclusit, ne dictæ scilicet personæ habentes vltra vel intra ducenta millia in redditibus, possent ex casu dotis meliorare, in casu, quo ex tali melioratione dotis constitutio excessiua resultet, & ita probant illa verba legis. *E mandamos que ninguno pueda dar, ni prometer por via de dote ni casamiento de hija, tertio ni quinto de sus bienes*.

Et illud nomen, *ninguno*, intelligitur de superioribus personis de quibus lex venit disponendo: nam lex loquitur supra. *De qualquier cauallero, o persona que tuuiere mas o menos de dozientas mil marauedis de renta.* Nam de alijs personis non habentibus istam qualitatem redditus, lex ista non disponit: quod iure quoque probatur, nam dispositio legis debet referri ad propositionem in ea qualificatam supra positam, scilicet de dictis personis, quorum attentis facultatibus posset resultare dos inofficiosa, de quibus fuit propositio, vt in §. præterea. instit. de inutil. stipula. & in l. si defensor. §. 1. ff. de interroget. actio. & l. vna C. de imponen. lucra. descri. lib. 10. & notat Anchar. in cap. alma mater. de sentent. excommuni. lib. 6.

Nam ex forma supplicationis declaratur intellectus priuilegij, secundum Bal. in cap. inter dilectos col. pe. de fide instru. & Iaf. in l. iustitia ff. de iustitia & iure, & in l. 1. C. de diuersis rescriptis.

Et exceptio semper intelligitur, prout regula est proposita, vt in l. nam quod liquide. §. fin. ff. de penu lega. & verba generalia referūtur ad remota, de quibus non est prouisum notat Bar. in consi. 54.

Cum ergo de personis habentibus in redditibus vltra vel infra ducenta millia loquatur lex ista, de alijs non habentibus quicquam in redditibus non debet intelligi, quod apertius declaratur in eadem lege. * Quæ est d. l. 1. titu. 2. lib. 5. Rec. in illis verbis. *Sopena que todo lo que demas de lo aqui contenido diere, o prometiere (segun dicho es) lo aya perdido.* Igitur ex his verbis patet, *que lo aqui contenido es tassa*, in habentibus in redditibus intra vel vltra ducenta millia. *Y segun dicho es.* Scilicet, vt isti tales non possint meliorare vltra tassam, nam de hoc dictum est, & non de alia minori melioratione.

Igitur omnibus alijs non habentibus tot in redditibus, adhuc pro dote constituenda licitū est meliorare, siue tacite, siue expresse in tertio & quinto: & istud nullo modo vetant verba illius legis rectè intelligentibus, nam & verba & mens istius legis prohibent dotes excessiuas, & non minores: & intra tassam huius legis meliorare in tertio & quinto nullo modo prohibetur, imò permissum est.

Et

Et illa verba legis, quæ dicunt. *Que ninguno*, cum sint generalia, non comprehendunt casum qui sit odiosus, vt in l. Lucius 6. Lucius ff. de leg. 2. Esset autem odium, non posse meliorare: & quando verba possunt referri sine læsione iuris communis, sunt referēda ad casum, in quo non lædant, nam verba generalia sunt modificanda, vt l. quamuis & ibi Bald. ff. de in ius vocan. & sic ad casum quo dos esset excessiua, & ita per plura probat Corneus in consil. 5. Et notat Robertus in suo speculo aureo, in nona distinctione iudiciorum num. 7. & talia verba secundum tassam præcedentem debent intelligi, vt probat Bald. in consi. 61. in 1. part. & in dubio ad proximiora debet illa clausula referri, de quibus erat sermo, vt in l. pretor versic. cum qui ff. de postulan. & cum hoc sit æquissimum, verba generalia debent ex æquitate restringi, vt notat Abb. in cap. proposuit. de appellatio.

Et in quantum nonnulli autumant dictum cap. 101. * Quæ est d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. * loqui generaliter in omnibus parētibus, & quod hodie causa dotis non possint filias meliorare, sed assignare eis in dote tantummodo legitimam, non recte intelligunt illam legem, quia (vt supra dixi) loquitur eo tantum casu, quo ex assignatione resultaret dos excessiua & immoderata, vltra tassam illius legis: nam si solummodo esset danda sola legitima in dotem filiæ, nunquam ex constitutione solius legitimæ potest oriri casus, in quo dos sit excessiua: Imó si semel vsque ad legitimam constitueretur & postea augerētur facultates, debetur supplementum legitimæ filiæ dotatæ, vt probat Thoma. Grama. in deci. 57. nam vsque ad legitimam cōstituere filiæ dotem, neque est prohibitum, neque est quid excessiuum, vt notāt communiter DD. in auth. res quæ C. communia de legatis, & per multa iura & authoritates ita probat Alexan. in 2. volu. consi. 7. Et per Thomasium in dict. decis. 57. num. 40. & melius per Socinum in 2. volu. consi. 188. num. 15. Quod cum hoc sit verissimum, sequitur ex eo, quod si non vltra legitimam liceret dotare filiam, eo ipso esset frustra tassa, de qua in ista lege: quia in legitima non daretur excessus, sed neque in tertio bonorum: nam est legitima respectu extraneorum, secundum Rode. Sua. in l. quoniam sol. 17. C. de inof. test.

6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*

Tamen hodie etiam in legitima sua dotata diceretur dotem excessiuam recipere, si recipit vltra summam tassatam: si autem non exceditur tassa, de qua in ista lege bene potest filiæ dari dos, etiam vltra legitimam: nec illud dicitur excessus, attenta qualitate personarum, & viribus dotātis, vt colligitur ex doctrina Alex. vbi supra: & sic in tali casu non dato excessu, bene licet filiā in tertio & quinto ex causa dotis meliorare: neque hoc prohibet dic. l. 101.

Contra Hugonem Celsum.

Neque est vllo modo dicendum, aut credendum regem voluisse prohibere meliorationes tertij & quinti, amore filiorum masculini generis, prout ineptissime dixit Celsus in suo repertorio ad leges regias, in parte dote: nam hoc nec ex verbis neque ex sententia dict. l. 101. colligitur.

Neque quod posset esse causa potissima tradendi nuptui puellas, scilicet, congrua dos, attento patrimonio dotantis, vt in l. quæro ff. de iure dotium, & in l. si sic ff. de legat. 3. credendū esse per generalia verba dictæ l. 101. esse sublatum, & quod in fauorem Reipublicæ est statutum, scilicet, vt excessiuæ dotes vitentur, in eiusdem Reipublicæ damnum retorquetur: nā difficile & sæpe impossibile esset, quod sola legitima puellis debita possent maritos inuenire & maxime hoc tempore, cuius penuria facit, vt sit graue sustinere onera matrimonij. Et ideo maior dos debet dari nubentibus quam intrantibus religionem, vt notat Bal. in auth. nisi rogati C. ad Trebellia, & sequitur Boerius in decis. 3. num. 13. non ergo fauor Reipublicæ datus retorquendus est in eius damnum, vt in l. quod vero ff. de legibus, & vitium maximum esset inducere talem fauorem vt filij possint in tertio & quinto meliorari, & non eorum sorores: quia fœminę, quibus æqualis vt filijs fauor debetur, vt in l. maximum vitium C. de suis & legitimis heredibus, & in proprio casu de tali statuto iniurioso ita notat Alexan. in dicto secundo volumine consi. 7.

Tenendum est igitur intrepidè non esse prohibitum per dictam legem 101. * Quæ est d. l. 1. titu. 2. lib. 5. Recop. * meliorare filias ex causa dotis, dummodo melioratio non fiat à personis habentibus tantum in redditibus, quantum in dict. l. est expressum & tassatum. Vel etiam si dicta melioratio non excedat numerū *de seiscientas mil marauedis*. Vsque ad quam quantitatem per istam legem non datur dos excessiua, & secundum istum intellectum ita fuit obtentum in regali *Chancilleria de Valladolid*. Quod tene menti, quia est singularis declaratio, quia extra casum, in quo non resultet dos excessiua, non loquitur illa lex.

7 *Conclusio tenenda.* *

Quod præmaxime ex verbis eiusdem legis probatur, nam illa solum modo fuit condita ad moderandas dotes excessiuas: vt probant illa verba: *Y porque los que se casan y desposan, suelen al tiempo que se desposan, o casan, dar a sus mugeres joyas è vestidos excessiuos*: sequitur lex, & in hoc facit: *Y es cosa necessaria, que ansi mismo se modere y ordene.* Pōdera, cum dicit: *Ansi mismo*. Nam est implicatiuum eius, quod supra dixerat de dote constituenda.

Nam sicut in vestibus excessiuis & alijs donis à marito dandis, datur ordo, & ponitur tassa, vsque ad octauam partem dotis, ita & in dotibus excessiuis: quod supra dictum est, disponitur & tassatur, & non in alijs dotibus, quæ non sunt excessiuæ, & vbi tam clara verba de hoc fuit in d. l. 101. non est necessaria alia coniectura vel interpretatio: vt in l. ille aut ille §. 1. ff. de leg. 3.

Et cum verba illius l. 101. exempla, & formā ponant, & quibus constitutio dotis possit excessiua dici vltra formam non expressam locū non habet prohibitio, maximè in quibus non resultat eadem ratio dotis excessiuæ: vt in l. 1.

§.is qui nauem ff. de exercito,& notat Oldrad. conf.107.col.4.

Et quanquam ex dict. cap. 101. verba prohibentia meliorationem tertij & quinti sonare videantur per contractum inter viuos, tamen idem crederem etiam ex vltima volunte esse prohibitam constitutionem dotis excessiuæ: nã eadem viget causa prohibitionis:& quando datur paritas rationis prohibitum in cõtractibus, videtur quoque prohibitum ex vltima voluntate: vt notatur in l. filius familias §.diui.ff.de legatis 1.& valet argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, vt in l.seruum filij §.eum qui chirographum ff.de legatis 1.& in testaméto fit contractus, vt notat glos. in l. hæredes palam §.fi.ff.de testa.

In iocalibus autem & vestibus, quæ mariti * dare solent sponsis ante nuptias, & tempore nuptiarum, dicta l.101. * Quæ est d.l. 1. tit. 2. lib. 5.Recop.quæ est copiosior, quam in dictis capitibus *de las Cortes de Madrid*.continebatur, * generaliter loquitur, non solum de habentibus redditus vltra ducenta millia, & prout ibidem declaratur, sed etiam in quocunque alio qui non sit in tantum diues,& vult vxori supra dicta donare:& ita probatur in verbis geminatis eiusdem legis, ibi: *Ninguno, ni alguno*. Nam generaliter prohibendo loquitur, & generaliter debet intelligi: de quo decisiuè dicam capite sequenti.

SVMMARIV

Capituli XV.

1 *In iocalibus non licet sponsis dare vltra octauam partem dotis.*
2 *Iocalia non lucrantur nisi dos promissa tradita sit viro.*
3 *Nulla dote data marito, quæ iocalia & vestes dentur.*
4 *Inter sponsos ante velationem valet donatio vestium, & iocalium sponsati quæ dicuntur.*
5 *Mulier an lucretur vestes pretiosas, dictas de excusa.*

CAPVT XV.

An vestes, & iocalia sponsis, & vxoribus à maritis data, eis adquirantur. * *Hoc caput. 15. non est super aliqua lege* de los capitulos de los Corregidores, *sed prosequitur materiam* del capitulo precedente.

RIMA conclusio est, quod ante nuptias, siue tempore nuptiarum, non licet maritis,quos vulgus sponsos appellat,dare sponsis in iocalibus, vel vestibus nisi vsque ad octauã dotis date. Istud decidit aperte dict. l. 101. * Quæ est d.l.1.tit.2.lib.5.Recop.* in vers. *E porque los que se desposan, o casan.* 1 *

Quod limitarem dupliciter: primò quando ille qui donauit, est ipsemet maritus, vt dicit litera. *Los que se desposan.* Secus est si quid donat socer, vel extraneus, quia valet vltra octauam partem. Ita colligo ex notatis per Ioan. Lup.de Palac. Ruui.in rubr.de donat.inter vir. & vxor §.6.num.3.

Secundò limito, nisi quando donatio dictarum vestium, & iocalium fieret,esset ante sponsalia hac mente & voluntate, vt nullo casu reuertantur ad donantem: quia licet postea sequatur matrimonium,lex ista non habet locum,vt notat Ioan. Lup.in d.rub.§.3.in ver. contractis, num. 4.

Secunda conclusio est, quòd ad hoc vt mulier lucretur dicta iocalia & vestes, vsque ad dictam summam octauæ partis dotis,non sufficit dotis quantitatem esse promissam, nisi probetur quoque esset realiter datam: nam id sonat illa verba eiusdem legis. *De lo que con ella recibiere.* Et sic isto casu vera dotis numeratio exigitur,nec sufficit confessio: ex notatis per glos. in l. assiduis C. qui potio. in pigno. habean. Et fere in proprio casu notat Bal. Nouel. in tract. de dote,in 13.priuilegio.Et cum debeat probari vera numeratio, sequitur quod si dote promissa sub certo die, ante diem soluitur matrimonium,quod mulier isto casu non lucrabitur talia iocalia, aut vestes, quia vt lucretur non debet haberi ratio ad dotem promissam, sed ad dotem solutam. Quod colligo sic esse afferendum, ex notatis per Matth. de Afflict. in decis. 333. 2 *Dos debet recipi, vt consideretur octaua pro vestibus*

Quod ego sublimitarem, nisi adueniente die maritus noluerit dotem promissam exigere cum posset: nam talis dos habetur pro soluta, & tunc debet haberi respectus ad dictam octauam partem, vt in l. Mæuia.ff.solut. matri. & per glos. in l.cum hi.§.si certam ff.de trãsact. & facit l. promittendo §.1.& in l.vir ab eo. ff.de iure dotium, & ita colligo ex dicto Bal. in fi. l. C.de dotis promiss. in 1.col.in fine. *Quãdo dos ni exigitur*

Tertia conclusio est,quòd in casibus quibus mulier accepta est à viro sine vlla dote constituta,vt rustici faciunt apud nos, in tali casu nõ loquitur lex ista, quia ab eius verbis cum sit correctoria,non licet recedere: & quia cũ eius dispositio prohibitiua loquatur habito respectu ad certam quantitatem dotis, si non reperitur respectus aut mensura dotis,ad quam fiat relatio, esset impossibilis mensura, quia non posset adesse certitudo quantitatis, vt in l.asse toto ff.de hæredib.instituend. & melior tex. in l.si quis fundum ff. de contrah. empt. nam vbi deficit substantia, ad cuius mensuram res demon-

monstretur, deficit quoque res demonstrata, vt in l.in testamento ff. de cond.& demonstra.& notat Bar. in l.demonstratio. col. 3. ff. eod. tit.

Et quod ista prohibitio legis locum non habeat, vbi non reperitur respectus quantitatiuus, de quo verba legis faciunt tassam, facit gloss.in l. finali. C. fine censu, vel reliquis, & quod in simili, notat Bal. in l. neque mater in fine C.de iure dotium.

3 *Quàdo nulla dos est data quæ iocalia & vestes dentur.* Quarta conclusio est, quod in casibus, quibus nulla dos accepta à viro probatur etiam hodie seruanda est in iocalibus lucrandis, aut alijs vestibus à marito vxori datis, distinctio text.in l. 52.in ll. *de Toro*. * Quæ est lib. 4. tit. 2. l. 5. Recop. * Cuius legis distinctio non solum locum habet in muliere, sed etiam in viro, vt notat ibi gloss.Didaci del Castillo, in parte, *Lo que el esposo*. Et vltra eum hoc est verum, quia vir & vxor sunt correlatiua, & dispositum in vxore locum habet in viro: ex notatis per Ias. in l.fin.C.de indicta vidui. tollen. Et quòd sint correlatiua, notat glo. in consuetu. Burgund. in rubr.4.§.6.in 1.consilio num.20.

Et licèt in hoc notet aliter Ioan. de Palacios Ruu. in rubr. de donati. inter virum & vxor. §.3.verf.contractis, in fine: tamen eius dictum procedit, quando solummodo interuenit osculum. Si verò interuenisset copula, sicut sponsa lucratur quod sponsus dedit, ita sponsus quod dedit sponsa. Eta ita adnotat idem Ioan. Lup. in §.4.sequent.in princ.

4 *Inter sponsos anteuelatione valet donatio vestium.* Quinta conclusio est, quod ante velationem viri & sponsæ, quæ solet fieri, cum coniuges benedicuntur in Ecclesia, licèt ante istas publicas benedictiones dicantur verè vxor & vir, valet tamen inter eos donatio vestium & iocalium, vsque ad octauam partem dotis, & non vltra:& sic ex his legibus regni corrigitur, quod aliter notabat Bart.in l.si donatæ §.1.ff.de dona. inter vir. & vxor.

Et vt valeat ista donatio, solummodo est in consideratione quod fiat ante velationes, vt probant illa verba l. 52. *de Toro*, * Quæ est d.l. 4. titul. 2. lib. 5. Recop. * dum dicunt, *lo que seyendo desposados le ouo el esposo a do.*

5 *Sponsati qui dicantur.* Sponsati autem dicuntur in regnis Castellæ etiam sponsati per verba de præsenti ante velationes: vt notat Decanus Segobien. in tract. de matr. & legitima coll.3.& sic lex illa ex suis verbis quæ debent intelligi prout vulgus intelligit, de donatis ante velationes loquitur: & dù vlterius dicit, *Ante de consumido el matrimonio*, non sunt illa verba referenda ad id quod inferius dicit dicta lex, sed ad distinctionem medietatis datorum.

Nam si solummodo interuenit osculum, lucratur sponsa medietatem datorum: si vero consummatum est matrimonium, lucratur totum, & in hoc habetur consummationis copulæ consideratio: nam facta donatione ante velationes, valet in totum talis donatio sine distinctione, an quod donatur sit pretiosum, vel non, dummodo non excedat octauam partem respectiue ad dotem datam: & ista est veritas, quæ ex d.l. 52. colligitur, omisso quod in contrarium dixit ibi Didacus del Castillo, dum dicit, datum post copulam sponsæ non valere: nam male loquitur, cum solum debeat esse in consideratione, an sit datum ante velationes, vel non, & sic debet intelligi quod notat Ioan. Lup. in d. rub. de donat. inter virum, & vxorem §.4. *Contra doctorem Castillo.*

Sexta conclusio est, quòd iocalia & vestes superfluæ, quæ sunt vulgò dictæ de excusa, quas maritus vxori dat post velationes, non lucratur vxor, imò iudicatur de eis velut *de lo mejorado*: vt est text.in l.23.tit.11.part.4.& notat Montal. in l.6.titul. *de las herencias*, foro ll.lib.3. *Vestes de excusa.*

Si verò sint talis qualitatis, quas sine rubore non valet maritus omittere quin eas det attenta consuetudine loci, & qualitate personarum, & doctis fructibus, & statu vxoris, quæ secundum morem patriæ non posset sine illius vestibus saltim festiuis diebus comparere: ista talis lucratur vxor, nam tales vestes æquiparantur quotidianis, quas sine dubio lucratur vxor. ex notatis per Bal.in l.penul. ff. soluto matrim. & in cap.iurauit in fine de probat, & notat glos. in d. l.6.Et notat elegantur glos. in cõsuet.Burgund.in rub.4.§.6.in glos.sur la.num.6. & Bald. in 2.vol.consi.92. hæres, & Bar. in l. gerit. ff. de adquir.hæred.num.26.

Et soleo ad hoc citare text.in l.is qui puteum §.si quis de sepulchro ff. quod vi aut clam. vbi dicitur, quòd vestes quæ sunt de ornatu personæ sunt propriæ ipsius personæ.

Et ex quæ secundum morem solent dari, sine repetitione videntur donata, & sic lucratur, & vxor,& sponsa.vt notat Ioan.Lup. in d. rub. §.6.& melius in §.11. vbi totum istam materiã diuidit, quæ transcribere non curo. Et quod consuetudo faciat præsumi donationem, notat Bal. in l. 2.C.de iure dotium.

SVMMARIA.

Capituli XVI.

1 *Dictio luego quid significet.*
2 *In executiuis lapso termino ad probandum, creditor an compellatur iurare de calumnia.*
3 *Confessio partis continet veram vim probationis.*
4 *Quæ exceptiones debent opponi contra instrumentum guarentigium.*
5 *Dictio, qualquier, quid significet.*
6 *Iudicis officium an sit defensio.*
7 *Contra tertium an possit agi via executiua.*
8 *Intellectus ad l.5.tit.8.lib.3.Ordin.*
9 *Legitimæ exceptiones quæ dicantur.*
10 *Iuris appellatione apud nos intelligitur ius Hispanum.*
11 *Exceptio non numerat pecu. an possit opponi contra contractum.*

CAPVT XVI.

Ad domini vassallorum vel alij iudices post terminos à legibus datos ad probandas exceptiones possint admittere probare volentes. * *Hoc cap. 16. non est super aliqua lege* de los capitulos de los Corregidores, *sed prosequitur* la materia de la iurisdicion de los señores de vassallos, *de qua in capitibus præcedentibus.* *

N pluribus legibus huius regni assignatur terminus ad probandum, vt est videre in reo, qui opponit exceptiones contra contractũ publicum, vel sententiam, cui dantur decem dies, ex l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. Ordin. ibi: * Quæ est l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Rec. * *Saluo si hasta diez dias mostrare la paga; o legitima excepciõ.* Et in l. 64. in ll. de Thoro. * Quæ est l. 3. tit. 21. lib. 4. Reco. * Nam ex verbis & sententia harũ legũ colligitur, ꝙ lapsis decẽ diebus, statim fit vẽditio bonorũ, & fit solutio creditori nihil alio expectato: idq; ex natura iudicij executiui colligitur, vt ex pluribus verbis illarũ legũ, cũ dicũt. *Que tenga aparejada execuciõ.* & ibi. *El juez proceda a execuciones de tal contrato, o sentẽcia, e lieuela a deuido efeto.* Et in l. 5. ibi: *Que las justicias las cũplã, e lieuen a deuida execucion.* & ibi: *Que pague luego al mercadero.* Imò non sufficeret testes esse iuratos ad probãdas exceptiones intra decẽ dies, quia debent deposuisse intra illos dies secũdũ Bal. in rub. C. si ex falsis instrumẽt.
1 & Domin. in c. 2. de exceptio. lib. 6. * Idẽ tenet D. Perez in l. 5. tit. 8. lib. 3. veter. Ordin. col. 110. vers. sed tamẽ in cõtrariũ facit, &c. Itaq; mox & statim præcipiũt verba huius legis fieri solutionẽ debiti nihil alio expectato: nã ista dictio, *luego*, ꝙ Latino sermone significatur per dictio-
2 nem mox, vel statim, aut, illico, id significat, vt nullo alio actu etiam momentaneo interposito, debeat actus celebrari, vt probat tex. & ibi glo. in l. si pater captus ff. de vulga. & pupilla. Et plura alia quę possem referre cumulat Alberic. in suo dictionario, in parte, mox, & sic lapsis decẽ diebus datis ad probandũ exceptionẽ, statim fieri debet solutio, etsi velit debitor exceptionẽ probare, nã & dictio, mox, vt summariè & sine strepitu id agatur, aperte significat, vt per glo. in l. momentaneæ C. vnde vi. & per Plat. in l. 1. C. de his qui se deferunt lib. 10. Et appositio huius termini legalis taliter est peremptoria, quòd probatio postea facta nullius est momenti, vt in l. scire oportet §. 1. & ibi Bald. ff. de excu. tut. & plura notat Calc. consi. 16. num. 79.

Luego, quid significat.

Et licèt tam aperta sint verba dictarum legum hoc disponentia, & in d. l. 64. in ll. de Toro. * Quæ est l. 3. tit. 21. lib. 4. Recop. * Nihilominus nonnulli domini & iudices admittũt probationem exceptionis, lapsis dictis decem diebus: & quamuis ista probatio non sit exclusa, lapsis decem diebus; tamen cum fideiussoria cautione prius debet fieri solutio ex forma dictarum legum, si fideiussoria cautio petatur à parte vt notat Angel. in l. diuersum §. quod ait ff. quorum legatorum. & per Ias. in l. vniuersa. C. de prec. imper. offerẽ. & sufficit hãc cautionẽ fideiussoriam præstari in domicilio creditorum, si alibi non habet, vt per Paul. & doct. in l. qui fideiussor. §. qui necessariam ff. qui satisdar. cogan.

Et licet Roder. Suar. Hispan. noster asserat, quòd lapsis decem diebus creditor compellatur iurare, tamen eius determinatio loquitur quando lis defertur in iuramentum creditoris & sic nihil vltra expectatur quàm iurare: nam istud iuramentũ litis decisiuum non potest creditor refutare, vt in l. manifestè ff. de iure iurãd. & hoc genus litis dirimẽdæ & sententiæ, non excludit dicta lex de Toledo. * Quæ est d. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. * Et si bene inspiciantur verba domini Roderici Suarez, in hoc casu loquuntur in l. post rem ff. de re iudi. vers. sed pulchrum fol. 146.

Contra Roderi. Suarez.

Si verò debitor vellet vt creditor subeat iuramentum calumniæ, vel simile, & sic nõ desistit à causa, sed vult probare exceptionẽ tali casu prius debet satisfieri creditoribus nec cogitur creditor antea iurare: & in tali casu non loquitur Rodericus, nam esset contra expressa verba, & mentẽ illius legis quintæ, quæ vt impediatur executio, & bonorũ venditio elapsis dictis decẽ diebus, cõditionaliter requirit probationẽ esse factam, & etiã per confessionẽ intra decẽ dies, vt probant illa verba. *Saluo si mostraren hasta diez dias*, & quando cõditionaliter probatio fieri debet intra certũ tẽpus præfixũ à lege, nõ sufficit postea facere probationẽ: & ita per plura iurã comprobat Tiraq. in tract. de retractu conuentionali §. 1. glo. 1. num. 45. Et sic debet intelligi quod notat Ias. in l. non solum §. morte in 2. cõclusi. ff. de noui oper. nuntia. Post Bald. in l. diffamari C. de ingenuis & manu.

Probatio quæ debet fieri intra certum tẽpus.

Cum igitur intra dictos decem dies debitor non satisfecerit legi probãdo exceptiones, iuste creditor petit sibi satisfieri per solutionem, quia debitor qui vult vti lege pro se, debet quoque eam accipere cõtra se, & cum suis qualitatibus argu. text. in l. eum qui ff. de iureiur. & quia quæ post decem dies non sunt proponibilia, nõ sunt probabilia, vt notat Angel. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iuramen. calum. non ergo tenetur actor confiteri, & ita notat Capitius in decisione 15.

Neque obstat quod Roderic. pro se allegat, dum dicit, quòd cõfessio non est probatio: nam licet quis planè cõfiteretur cõfessionẽ non esse probationẽ, tamẽ non negabit esse maioris potentiæ, & efficaciæ, quam probationem testium vel instrumentorum, & sic veram obtinet vim

proba-

probationis, vt notat Ange. in l. sed & si §. ex quibus ff. de iudicijs, quod per plura comprobat Robertus in speculo aureo.in tit.de confessione sub num.21.

Prohibito quod minus est prohibetur maius.

Et tunc succedit alia regula satis in iure nota, quod prohibito eo quod est minus, prohibetur id quod est maius, vel æquipollens: nam in his quæ sunt paris potentiæ, par esse debet eius effectus, vt in l. si socer. in fine ff. solut. matri. & notat Bald. in l.conuenticulã C. de Episcop. & cler.& cum ista probatio per confessionem æquipolleat alteri modo & generi probandi, inter æquipollentia idem est iudicandum, vt in l. si mater C.de insti.& substitut.

Confessio est probatio.

Et id potissime verum est, etiam si cõfessionem non appellaremus probationem, sed reuelationem ipsius, cum tamen omnino intrepida apud nos sit probatio, & ita appellat eam tex. in l.8.tit.14.part.3.& in ista quoque l.5. probatur, ibi: *O por confession de la parte.* Nam probatio notoria dicitur, quæ ex confessione oritur, vt notat Corne.consi.44.vol.4.

Neque obstat glo.in l.1.C.de non numer.pecu. quæ dicit quod etiã si debitor teneatur probare negatiuam, & sic sit ab exceptione exclusus, nihilominus admitti debet ad probandum per confessionem creditoris. Nam in casu nostro, de quo loquimur, hoc non potest locum habere: nam probatio etiam per confessionem debet fieri intra certum tempus decem dierum quod est à lege statutum: & ideo post confessionem, vt retardetur executio, non debet admitti probatio, vt in l.in contractibus §. illo C. de non numer. pecun. Et hoc genere argumẽti ad repellendas positiones vtitur August. Beroi. quæst.150.

Admissus ad probandum per omne genus probationis.

Imò est alia regula, quòd quando aliquis admittitur ad probandum simpliciter intra certum tempus, lapso tempore potest admitti ad probandum per confessionem: tamen quando admittitur ad probãdum per omne genus probationis, vt admittitur in casu dict. l. quintæ, vbi dicitur, quòd probatio fiat per testes vel instrumenta, vel confessionem, nam elapsis decem diebus ad hoc datis non debet ante solutionem factam crediditori admitti probatio exceptionis, etiam per confessionem, ex pluribus doctrinis ad hoc citatis per Ias. vbi dicit, istam esse communem opinionem in l. admonendi, num.119.ff.de iureiurand.

Neque obstat quoque doctrina Bal. in auth. sed nouo iure C.si certum peta. Quem sequitur Thom.Gram.consi.40.n.20.vbi dicit quod qui debet per instrumentum probare, nihilominus potest deferre iuramentum aduersario, vt probet: nam confessio est tanti vigores sicut instrumentũ, ex doctrina Bald.in l. fin. C.de edicto diui Adrian.tollend.colum.4.nam licèt ista doctrin. Bald.sit vera, tamen loquitur quando probare volens non est exclusus ratione tẽporis, scilicet, per lapsam decem dierum, vt est in nostro casu, quia non facta dicta probatione, vt excludatur creditor, statim debet fieri solutio debiti, præstita cautione, nec potest creditor vltra in iudiciũ progredi: & qui non compellitur progredi, non compellitur iurare, vt est text.in l.sed & si §. ex quib. ff. de iudicijs, & notat Robertus Maran. in dicto titulo de confessione, num.16.

Et ex hoc excluditur alia doctrina Bald. & aliorum, in anthent. sed iam necesse C. de donatio, ante nuptias, quia licèt contra sententiã posset admitti confessio partis non tamen in isto casu cogitur creditor iura vel confiteri, si non vult, lapsis dictis decem diebus ad probãdas exceptiones à lege datis: & ita notat Paul. in rubric.C.de proba.& Anto.in cap. licèt causam de proba.

Et sic intrepide teneremus, non obstantibus doctrinis ibi per Rodericum adductis non retardari executionem, etiam si reus velit vt creditor confiteatur, lapsis decem diebus ad probandas exceptiones datis.

Quinimo plus diceremus, quod si exceptiones, quæ opponuntur, non sint de expressis, & contentis in dicta l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinamen. * Quæ est d.l.1.tit.21. lib. 4. Recopila. * super alijs exceptionibus, etiam si sunt à iure ciuili cognitæ, non debet debitor audiri, nec valet processus super eis factus, vt probant illa verba. *E si otra qualquier excepcion se alegare, no sea recibida, ni el que la opusiere sea oydo*: imò tunc non datur instantia in executiuis, secundum Robertum in specu. aureo. 4. part. in 9. distin. num.59. 4

Et licet dominus Rodericus Suarez contrarium afferat in d.l.post rem in ver. venio ad secundam partem ff. de re iudica. fol.139. tamen eius doctrina est contra mentem & expressa verba eiusdem legis, quam commentat.

Nam lex quarta. * Quæ est d.l.1.tit.21. lib.4. Recop.* pro regula ponit quòd nulla exceptio vel defensio admittatur contra instrumentum guarentigium, vel sententiam. Et ista regula probatur per illa verba. *Ninguna, ni alguna excepcion ni defension.* Et ista verba geminata, *ninguna ni alguna*, quandam formam significãt à qua non licet recedere, vt probat August.Bero.quæst. 116.

Dictio qualquier, omne genus probandi excludit.

Et ad istam regulam eadem lex ponit fallentiã in versi. *saluo paga del del deudo, o promission.* Et postea subdit: *e si otra qualquier excepcion se alegare* nam istud *qualesquier*, excludit omne genus exceptionis, siue sint legitimæ, siue non legitimæ, & sic quicquid posset excogitari contra instrumentum præter exceptiones in eadem lege admissas, videtur exclusum, ex pluribus & elegantissimis doctrinis, quas refert Hyppoli.de Marsi.in l.vnius §.cogniturum num. 23.ff. de quæstionibus, & Tiraq.de vtroque retractu. lib.1. §.1.in glos. 7.num.13. 5

Iudicis officium est defensio.

Si ergo vltra exceptiones in lege quarta cõprehensas aliquid allegetur, etiam si sit defensio vel aliquid aliud, quod officio iudicis fiat, non potest super eo causari processus contra instrumentum publicum, nam dict.l.4. non solum exceptiones, sed etiam iudicis officium excludit, dum dicit. *Ninguna ni alguna excepcion, ni defension.* Nam iudicis officium appellatur defensio, secundũ Bart. in l. 1. §. parui refert.ff. 6

quod vi aut clam.& in l.planè,vbi Ange.ff. de
peti. hære. Et licèt talis exclusio defensionis vi-
deatur continere iniquitatem , tamen est quid
momentaneum, & ob id tolerabile, de quo no-
tat elegãter Bald.in l.si nõ sortem §. indebitum
ff.de condi. in debi. vbi verè tractatur illumi-
natio tex.in l. 4. tit.8. lib. 3. Ordi. * Quæ est d.
l.1.titu.21.lib.4.Recopila.* & per Alexand. in
consi.51.num.81. lib. 5. consiliorum. Defensio
tamen quæ competit tertio possidenti aliquas
res debitoris, nunquam videtur exclusa: nam
contra tertium via ordinaria, & non executiua
est agendum,notat Ange. in l. 2.C. si aduersus
credi. & in l.1.§.si hæres ff.ad Trebel.& Ias.in l.
1.col.2.C.communia de legat. & Ias. in l. quæ-
dam §.nihil interest ff.de edëdo, & per Imolam
in l.fin.ff.à quibus appella. non liceat. Quod li-
mita nisi iudex suspicetur malitiosã esse istius
tertij oppositionem, quia non obstãte eius op-
positione & appellatione , prosequi debet ad
executionẽ secũdum Abb.in cap.super eo. col.
fin.de officio delega.quem sequitur Ias. in l. 4.
§. condemnatum ff. de re iud.col.3. non tamen
sufficit leuis præsumptio secundum Ias. ibi.
* Vide idem tenentem Couarruu. practic. qq.
cap.16.num.2.sed Castillo in l.64. Tauri num.
95. multũ se inclinat, vt faueat illis tertijs op-
positoribus, vt dum appellant, suspendant exe-
cutionem. * Et ideo dicit Anchar. in cap. con-
stitutus de fideiussor. quòd si iudex suspicatur
partes petere malitiose dilationes , quòd potest
cõminari quòd mulctabitur: & nota quod ex-
ceptiones limitatæ,de quibus in ista lege, intel-
liguntur quando debitor ipse eas opponit,secus
si tertius:nam quascunque opponet secundum
Imolam in l.fin.ff. à quibus appella. non licet.
Et si admitteretur processus vltra exceptiones
in lege comprehensas, esset nullus , quia dene-
gatur audientia in illis verbis , *el que la opusiere
no sea oydo*, & ibi : *no sea admitida ni recibida.*
Nam ista verba sunt prohibitiua, & diriguntur
ad iudicẽ,abnegando eius potestatẽ . ideo actus
in contrarium factus est nullus , ex notatis per
Bald. in cap.1.in princi.de pace iurament fir-
man. in col. 4. in ver. sed pone iudex , & notat
Aretin. in c.in causis,de testibus,& facit doctri.
Bart.in l.1.C.de petitio:bonorum subla.lib. 10.
& Bald.in l.in contractibus in princ. C. de non
7 nume.pec.& Alexand.in 2.vol.cons.37.& notat
Matth.de Afflict. in decisio.354. Et licet Bald.
dicat. in l.domum C.de rei vendi. & Ias. in
l.1.tit.27.ff.si quis ius dicenti , quod lapso ter-
mino ad probandum , admittitur quis ad pro-
bationem implorãdo iudicis officium , & notat
Alex. in apostil.ad Barto.in l. plane. ff. de peti.
hæred. tamen in casu istius legis etiam ea quæ
officio iudicis possũt expediri,excludũtur post
decem dies donec solutio fiat creditori : vide
Decium in l. 2. §. si is pro quo ff. quod quisque
iuris.

Et cum expressè à dic. l. excludatur omnis
alia exceptio vel defensio , sequitur quod om-
nes aliæ exceptiones quæ non sunt expressæ,
etiam habentes eandem rationem , non debent
admitti: & licet contrariũ notet Socin.in 1. par.
cons.38. in 2.& penul.col.per gloss.in l. 1. C. de
condi. indebi. tamen illa doctrina posset esse
vera, nisi omnes aliæ essent expresse prohibitæ,
nam standum esset verbis legis vt in l.prospexit
ff. qui & à qui, & quando non admittitur op-
positio , sola facti solutio spectatur, ex do-
ctri. Abb. in cap. Episcopus de reb. eccle. non
alienan.

Neque obstant verba eiusdem legis quintæ. 8
* Quæ est d.l.2.tit.21. lib. 4. Recopi. * quæ vi-
detur disponere, quod omnes legitimæ excep-
tiones admittantur,ibi: *No seyndo legitimas las
excepciones*, & ibi: *La tal paga, o legitima excep-
cion.* Nam lex.5.non corrigit legem quartã,sed
declarat & ponit terminum decem dierum ad
probandas exceptiones, & in l. 5. de defensione
admittẽda nullum est verbũ. Et quãtis loque- 9
retur tam de exceptione , quam de defensione: *Legitima*
tamen legitimæ exceptiones in casu illius legis *exceptiones*
quintæ dicuntur à lege cognitæ,& sic de cõten- *quæ dicantur.*
tis in lege quarta debent intelligi verba legis
quintæ: nam *legitimas* in Castellano sermone
dicũtur à lege cognitæ: lex autẽ non debet esse
de iure communi Romanorum,sed de legibus
Castellanorum , nam iuris appellatione istud
venit apud nos,& sic eius regni , vt notat Ioan.
Lup.de Palacios Ruuios in introductione rubr. 10
col.3.de dona. inter vir. & vxo.& per Bal. in c.
1.de feudi cognitione, & de hoc iure naturali,
& à nobis cognito debent intelligi illa verba,
argu.text.in l.fi.C.de his qui veni. ætatis impe-
tra.Et cũ leges nostræ Hispan. non cognoscant
iura cõmunia,de incognitis non videtur loqui
dicta l. 5. argument. text. in l.si cum tutoribus
ff.de transact. Et iudicandum est iure Regni, &
non alio,vt in l.6.titul.4.part.3.ibi. *Por las leyes
deste nuestro libro, è no por otras.* Et in l.2.in ll.de
Toro. * Quæ est l.4.titu.1.lib.2. Recopi. illa
ergo verba legis quintæ de legitimis exceptio-
nibus probandis, de necessario sunt intelligẽda
de contentis in l.4.supra eodem titulo : in qui-
bus seruandis distinctè debet procedi , de quo
latius dixi in tracta. meo apostillarum , quem
addidi ad lecturam Roderic.in d.l.post rem.

Ex hoc quoque infero exceptionem non 11
numeratæ pecuniæ non posse opponi contra *Exceptio*
contractum publicũ,quia ista dicitur defensio, *non numeratæ*
vt in l.9.tit.1.part.5.nisi quando agenti credi- *pecuniæ non op-*
tori facta solum allegatione de non numerata *ponatur.*
pecunia,incumbit probatio:nam tunc exceptio
quæ ipso iure ex natura contractus inest , non
videtur exclusa:istam eandẽ opinionẽ sequitur
Rebuff.in tracta. de chirographo,& cedulæ re-
cogni.articulo 2.n.36.quia ista talis nõ est cõtra
contractum vel sententiã , de quibus loquitur
dicta lex.4. * Quæ est d.l.1.titulo 21. lib.4. Re-
copilat. * Dum dicit, *Mandamos que contra las
obligaciones*, imò est secundũ naturã obligatio-
nis,vt talis iuris exceptio admittatur , & in tali
casu,contra contractũ admittitur exceptio non
numeratæ pecuniæ, & dotis, vt notat Matthæ.
de Afflict. in constitutio. regni Siciliæ in lib. 1.
rubric. 4.& per ista debent intelligi & suppleri
quæ notat Roderic. Suarez in d. l. post rem in
versic. sed pro euidentia fol. 139. & quæ notat

loqu...

loquendo de exceptionibus quæ à iure insunt quas allegare sufficit in fol. 144. De quo per Bartol. in l. eum qui §. quidam ita ff. de verbor. obligatio. Item exceptio nullitatis contractus etiam post decem dies potest allegari secundũ Bald. in l. 1. col. 2. C. de iuris & facti ignorant. & est notandum, quòd si lapso termino decem dierum ad probandas has exceptiones sit apposita & probata aliqua exceptio, contradicente creditore nihil prodest illa probatio, notat Bald. in l. properandum in princip. col. ante p. C. de iudicijs, & probat Hyppolit. in l. si quis ne quæstio. ff. de quæstionibus fol. 191. & Ias. in l. admonendi col. 7. & 8. ff. de iureiurand. Item notat quòd re perempta non potest deueniri ad executionem æstimationis ea non liquidata prius quia nondum erit instrumẽtum certum. Vide Bart. in l. Iulianus ff. de confes. vide text. in l. Item si verberatum §. fin. ff. de rei vendi.

* Debent tamen procedere liquidatio huius interesse, vt per Xuarez in repe. l. post rem iudi. in 3. notab. num. 3. *

Per supradicta concludo, quòd nec domini vassallorum, nec alij iudices possunt admittere alias exceptiones, vel probare volentes, cum ad vnguem leges regni seruare teneantur, vt supra pluribus capitibus dixi, nec iuris ordinem possunt peruertere in regno Castellę, licèt in regno Neapol. aliter posse fieri affectat Thom. Gramma. in suis consilijs ciuilibus consil. 103.

SVMMARIA
Capituli XVII.

1 *Executorum plura sunt genera.*
2 *Executores an habeant salarium.*
3 *Consuetudo in exigendis sportulis debet seruari.*
4 *Peruersio ordinis in exequendo inducit nullitatem.*
5 *Exceptio notoria nullitatis an impediat executionem.*
6 *Decima executionum qualiter exigenda.*
7 *Compensatio an sit solutio.*
8 *Prorogatio solutionis inducit nouationem.*
9 *Facta executione statim debetur decima executionis.*
10 *Decima executionis competit primo executori non ei qui perfecit.*
11 *Decima executoris non debetur nisi facta solutione creditori.*

C A P V T XVII.

In lege 10. *horum mandatorum* de Corregidores, *de executoribus, & eorum sportulis.* * *Quæ est l.* 10. *tit.* 6. *lib.* 3. *Reco. & l.* 7. *tit.* 21. *li.* 4.

ORRECTOR cuiuslibet Ciuitatis duos ad minus debet habere executores quos Hispan. sermone *Alguaziles* appellamus, per quos mandata sua exequantur, vt in authent. de defenso. ciuitatũ §. deinde col. 3. & in auth. de iudicibus §. is qui causas collat. 6.

Quod iure regni probatur in l. 7. tit. 4. part. 3. ibi: *Deue auer cõsigo homes señalados que prẽdan.*

Et huiusmodi iura loquuntur in ordinarijs iudicibus non in delegatis, nam isti licèt possint nuncios creare, non tamen alguazelos, vt colligitur ex notatis per Bald. in cap. significasti. de officio delega. & per Boerium in decisio. 227.

Et executorum plura sunt genera, de quibus fit mentio in l. executorem C. de execu. rei iudic. & in §. tripli. institut. de actionibus, & in auth. de sanctis. Episco. §. sportularum colla. 9. & ex his sunt qui causam præparantes appellantur, vt in authen. de iudicibus §. his qui colla. 6. aliquando officiales appellantur, vt in authen. de defenso. ciuita. §. ex prouintiali. colla. 9. 1 *Executores*

Et his executoribus iure communi sportularum nomine duo solidi pro citando. ad litem dabantur, vt in l. cũ clericis §. statuimus C. de Episc. & cleric. cũ correctione siliquarũ & solidorũ, de qua in authen. sed hodie eo. tit. & semis dabatur aliquando in casu tex. in l. omnes qui §. executoribus eo. tit. & omnes istæ expensæ ante litem contestatam præstabantur, vt notat glos. in parte reus in §. tripli. instit. de actioni.

Et omnia ista salaria ad rationem tot denariorum pro milliari, & ita pro labore executorum soluuntur secundum Bald. in authen. offeratur C. de litis contesta. & not. Ange. Fab. & Platea. & Ias. in d. §. triplici.

Pro executione vero sententiarum, vel contractuum guatentigiorum ego non inuenio sportulas, vel salaria executoribus assignata: & ea videri meo erat ratio, quia iudex qui protulit sententiam tenetur eam executioni mandare, cum executio sit pars à sententia dependens, & idem quando in cõsensum iubet executio cõtractum guarentigium, vt in l. vna C. de confessis. Nam parum esset ferre sententiam, si iudex eam non exequeretur, vt notat glos. in rubr. ff. de excep. rei iudi. & ideò iudex ex officio suo mercenario tenetur exequi quod iudicauit: vt notat Paul. in l. 4. §. prætor ait ff. de re iudi. quia sicut istud officiũ deseruit actioni, vt per Bar. in l. 1. ff. de iurisdict. omnium iudi. ita debet deseruire sententiæ latæ per executione, & ita notat Andr. de Ysernia in consti. regni Siciliæ, rub. 17. lib. 12. 2 *Salaria executorũ an sint iure communi.*

Et idem est quando ex officio nobili fieret executio, vt notat Bat. in d. §. prætor ait & Angel. in dict. l. qui restituere ff. de rei vendi.

Si ergo iudex tenetur ad dictam sententiam exequendã, siue cõtractum, turpiter faceret, si à partibus pro executione necessaria aliquid acciperet, vt notatur in l. 3. ff. de condi. ob turpẽ cau. Et ideò iudex sine dispendio, & expẽsis

partium tenetur dare executorem secundum Bart.in l.executorem C.de executio.rei.iudi.

Multa enim inducit necessitas præcedentis actus, vt in l.eum actum ff. de nego. gestis, & in l.3.§.scio ff.de mino.& notat gloss.in cap.per tuas de dona.

Fiscus soluebat salaria executorum.

Ideò olim à fisco,& non à partibus soluebãtur expensæ executorum, vt notat Bar.in auth. de iudicibus §.nullo colla.6. & vltra salarium executor habebat expensas, & sportulas, vt in d.auth.§.ne autem, & ibi Bar.vel saltim ex prouentibus officij fiebant expẽsæ: vt in simili probat glo. in parte expensæ in Clem. statutum de electione.

Ius regni.

Hodie tamen iure huius regni aliter est statutum: nam in executoribus curiæ regalis sancitum est, vt pro qualibet executione decima pars detur executori. Extra curiã verò in alijs locis huius regni seruanda est consuetudo, vt illa detur sportula, quam consuetudo induxit, dummodò minor sit decima, & hoc in debitis priuatis,in regijs verò debitis dari debent triginta morapetini, vsque ad quinquẽ millia summæ executionis, vt hæc omnia probat tex. in l.21.tit.14.lib.2.ord.& in l.3.tit.fin.lib. 5. ordin.* Quæ sunt l.7.& 8.tit.21.lib.4. Recop. & l. 10.tit.6.lib.3.Recop.* & probant verba huius capitis decimi, ibi: *Y donde no ouiere ordenanza se guarde la costumbre antigua, tanto que no exceda la quantia de la ley.* Itaque deducitur ex hoc primo inspiciendam ordinationem, vel statutum, deinde consuetudinem, quam forum appellat cap. *Que los derechos de los escriuanos* in pragmaticis *de Alcala*, ibi, *Segun el fuero.*

Imo illa plus addit, quòd non quælibet consuetudo sufficiat, sed illa quæ sit immemorialis,vt probant illa verba: *Costumbre immemorial de cada lugar.*

Et nisi de immemoriali fieret mentio, quælibet alia communis consuetudo legitimè præscripta deberet sufficere,vt notat glos. in cap. 1. de consuet.lib.6. & notat Bald.in cap.cum omnes de constitutio.

Cum igitur ex immemoriali consuetudine locorum ista decima executionum, vel minus debeat exigi, hodie sequuntur ex hoc plura scitu necessaria,& vtilissima in praxim.

3 *Consuetudo super sportulis.*

Primò deducitur,quod si dubitatur de consuetudine exigendarum harum sportularum, & probatur consuetudo exigendi in vicis, & alijs locis extra ciuitatem, vel probatur quod solet exigi in executione sententiarum, non poterit virtute huiusmodi consuetudinis exigi intra ciuitatẽ,vbi nõ est tãtus labor in exequẽdo,neque ex cõtractus guarentigij executione, cum tantum ex sententiæ executione sit probatum. Nam consuetudo strictè est seruanda, nec extẽditur de similibus ad similia, sicut nec pactũ,vt in lege si vnus §.ante omnia ff. de pactis, nam & cõsuetudo pactum est ciuiũ:vt notat Bald,in c.1.de feudi. cogni. in fine. Et ideò strictissimè seruanda est ista consuetudo in exigendis sportulis, hoc est enim proprium consuetudinis,vt arguit Susci.in 2.volu.consil.165. & per plura probat Felin.in c.auditis,de præscr. num. 15. & Petrus de Rauenas in allegationibus consuetud.& per Ias.in auth.quas actiones C.de sacros.Eccles. col.5.& 6.

Crebrior consuetudo

Secundò deducitur, quod nisi probetur certa,& immemorialis consuetudo exigẽdæ decimæ pro executione, aut minus cum qualitatibus, quibus immemorialis consuetudo venit probanda,vt alibi diximus,si diuersitas oriatur in cõsuetudine probata:quia vnus probat quod quinque pro milliario executionis soleant exigi,& alius probat, quod octo, & vterque habet testes,quibus probat suam cõsuetudinem, non spectatur crebrior consuetudo,vt in l.vna ff. de officio quæsto. & per Felinum in c. cum causam de proba.col.3.& Decius in 1.part.cõs.11. & per Matthæ de Afflict. quæstio. 282. & per Rochum de Curte in cap.fi.de consue.fol. paruo. 41.& fol.60.

Imò cum immemorialis consuetudo, quæ debet esse certissima,sit probãda, vt in isto cap. si non probatur, reditur ad ius commune, vt nihil exigatur ex doctrina Bart. in l. 2. ff. solu. matri.in fin. princ.

Iudex potest percipere decimã.

Tertiò deducitur, quod si probatur immemorialis cõsuetudo,quod minister, siue alguazelus iudicis solet habere decimam bonorũ, in quibus fit executio illa, seruãda est etiã in casu pro ipsemet corrector per propriã personam exequatur:nã quãdo per alguazelũ exequitur, ipsemet iudex propriè dicitur exequi, vt in l. certè §.1.ff.de preca.& in cap.qui per alium de regul.iur.lib.6.maximè in regno Castellæ, in quo alguazelus capitur ferè pro eodẽ iudice, & sic est illi coniunctissimus, vt in l.1.tit.14.lib.2. ordi.* Quæ est l.4.tit.23.lib. 4. Recop. quãuis aliquantulum mutata.* & in l.20.tit.9. par. 2. Et ideò sicut alguazelo exequente, decima percipitur, eodem modo percipienda est si iudex ipse exequatur, prout exequi potest, vt in l.1.tit.27.par.3.

De peruersione ordinis in exequendo.

Multum tamen interest quando ipsemet iudex exequitur,vel eius minister,vel alguazelus nam si iudex in exequendo peruertit ordinem, de quo in l. à diuo Pio, §. in venditione ff. de re iudi.executio non est ipso iure nulla : sed debet appellatio interponi ad superiorem, secundum Bart.in d.§.in venditione, & notat Bal.in auth. sed hodie C.de actio.& oblig.& Abb.notat in cap.quoad consulationem, de re iudi. & Anto. in cap.quoniam frequenter,vt lite non contest. & ibi Ioan.Andr.in nouella.

Si verò alguazelus excedit fines mandati, & peruertit formam, de qua in d.§.in venditione, exequutio est ipso iure nulla,& sine appellatione retractabitur, vt notant doctores vbi suprà, & Vincentius ab Herculanis in d.§.in venditione col.fin. & notat Felin. & ibi apostill. in cap. quoad consulationẽ, de re iudi.& notat Matth. in decis. 358.

Propria opinio.

Ego verò in vtroque casu diceré executionem nullã, si ordo dicti §.in vẽditione,peruertitur,siue cùm iudex,siue cùm alguazelus exequitur,quod probo ex l.3.tit.27.par.3.vbi conditionaliter ex verbis illius legis requiritur, vt non deueniatur ad venditionẽ immobiliũ, nisi

mobi-

mobilia non possint inueniri, vt probat litera, ibi: *E si el mueble no abondasse.* Itaque lex illa in executione facienda conditionaliter loquitur, antequam vendantur immobilia, deberi vendi prius mobilia: & peruersio formæ legis inducit nullitatem, vt in l. cùm hi. §. prætor. ff. de transf. & per Felin. c. cum dilect. de rescrip. in tract. de forma. & præcisam necessitatem seruandi illam formam inducunt verba dictæ legis tertiæ, ibi, *Se deue mandar complir.*

Et quod sit nulla talis executio quando peruertitur ordo dictæ legis, notat in expresso Robert. Maran. in specul. aureo. in titul. de executione num. 9. Nicolaus Euerar. in sua centenaria, loco primo, fol. 12. & Matth. de Afft. in dicta decisione 358. & Cassaneus in consue. Burg. rub. 11. §. 6. in gloss. contre. num. 7. & in rub. 5. §. 2. nu. 19. In Francia verò executio non est nulla, vt probat Reb. in tract. de liter. oblig. art. 11. in glo. 4.

5 Secundo interest, quando iudex exequitur, vel alguazelus: nam exceptio notoria nullitatis allegata coram iudice, executionem impedit, & iudex debet supersedere, vt in l. si cum nulla, ff. de re iudi. Sed quando minister exequitur, hoc non habet locum: imò iudex, facta executione ab alguazelo, corrigere de nullitate notoria, vt notat Ang. in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud. & Inn. & doct. in c. de cætero. eod. tit. in Decret.

Tertio interest, oam si iudex exequendo inuenerit resistentes, potest manu armata etiam congregatis hominibus executionem facere, donec illa sortiatur effectum, vt in l. qui restituere, ff. de rei vendicatio. in leg. 2. titu. 27. par. tertia.

Hoc tamen locum non habet in alguazelo, siue executore, vt notat nominatim Io. Fab. in l. 1. C. de offi. milita. iud. & in leg. fin. C. de execut. rei iudic. & per Innocen. io cap. cum olim. de priuileg. & per Felin. in dicto cap. de cætero.

Quartò interest in modo recuperandi quod iudex soluit ex iniqua sententia, vel alguazelus ex negligenti executione, secundum Bald. in cap. 1. §. iudices, in versi. & probat. de pace iura. fir.

Statutum contrarii consuetudini Quartò deducitur ex eo, quod ex immemoriali consuetudine soluatur decima, quod cum illa inducat fauorem tam populi, vbi viget, quàm iudicum, & executorum, non potest per contrarium statutum tolli, vel minorari, non consentientibus omnibus, quorum interest. Et vt colligitur ex Bart. in l. omnes populi in 3. q. ff. de iust. & iur. & Abbas in c. cum accessissent. de const. & Bald. & ibi Apost. in l. ex placito. C. de rer. permut.

Vt tamen iustè, & sine vlla repræhensione, vel pœna, decima ista possit exigi, plura exiguntur à legibus huius regni.

6 *Decima executorii qualiter exigenda.* Primum est, quod exigatur ratione quantitatis debitæ, vt probant illa verba, *Por deuda* Non ergo debetur decima, quando executio fit in actione reali, quando res capitur, & creditori traditur: quia debitor fuit condemnatus in ipsa re: secus si pecunia daretur ex subhastatione rei, aut pignus datur in solutum, iuxta formam tex. in l. à diuo Pio, §. si pignora, ff. de re iudic. aliud est enim debitum quantitatis, aliud verò res ipsa, vt notat Bald. in l. cum necessitatem, C. de fideicom. & notatur in princ. inst. de actio.

Cum ergo persona non soluitur, decima ista minimè petitur: & ob id dicendum est quod si debitor, quia bona non habet, incarceratur, & postea cedit bonis, ista decima non dabitur alguazelo, ex latè notatis per Paris. de Put. in tract. syndi. in parte, expensæ.

Secundum quod requiritur est, vt fiat executio in causa quantitatiua, & non in causa criminali: nam pro illa cruenta executione dátur vestes berruario, vel spiculatori, vt in l. Diuus. & ibi Bart. ff. de bon. damn. & in l. 29. tit. 14. lib. 2. ordinam.* Quæ * est l. 1. titu. 32. lib. 4. Recopilat.

Tertium requiritur, quod sit facta solutio debiti creditori verè, vel fictè: verè, quando solutione eius quod debetur, tollitur oblig. vt in l. solut. ff. de pign. actio.

Fictè, quando per acceptilationem, vel compensationem debitor à debito liberatur: nam ista omnia sunt fictæ solutiones, secúdum Bar. & Paul. & doct. in l. solutam, & in l. solutio. ff. de compensa.

Et quod sufficiat ficta solutio, vt debeatur ista decima, probant illa verba: *Se diere por contento.* Et ibi: *Hasta que sea pagago de la deuda.* Nam quælibet solutio, vel quæ sit loco solutionis, sufficit, secundum Barto. in d. l. solutionis, & est tex. in l. Iulianus, ff. de cond. & demonstr. & in l. 4. §. condemnatum, in ver. soluisse, ff. de re iud.

Compensatio verò vbi non interponitur iuramentum de soluendo, pro vera, & naturali solutione habetur, vt notat Abb. & ibi apostill. allegat concordantes in c. 2. de ord. cogn. in parte, compensare. 7 *Compensatio est solutio.*

Et iure regni probatur in leg. 20. titu. 14. par. quinta, & in l. 2. eodem titu. ibi. *O por compensacion.*

Item ficta solutio erit, si reddat creditor debitori instrumentum cancellatū, vt in l. Labeo, ff. de pact. & in l. 9. tit. 14. p. 5.

Imo si dolose redditur instrumentum in fraudem executoris, non solum decima exigetur, sed arbitrariè puoietur creditor, qui voluit fraudare alguazelum, vt io l. in vendendo. §. 1. ff. de contra. emptio. & in l. 1. §. si duob. ff. de colla. bono.

Item pro vera solutione erit, si per creditorē stat quominus fiat ei solutio, nam facto deposito ab executore, habebit decimam, vt in l. acceptam, C. de vsuris, & solutio habetur pro facta, vt in l. iure ciuili, ff. de condi. & demonstrati. & probatur ex l. hæc venditio. in princ. ff. de contrahend. empt. & io l. opus, ff. loca. & facit glo. in cap. statutum, §. accessorem, in verb. communiter, de rescr. li. 6. & notat Ias. in l. si quis Titio, ff. de leg. 1. & facit l. obsignatione, C. de solu. & in l. si prius q. C. de distr. pign. *Quādo per eum stat.*

Item

Item pro solutione erit si facta executione ab alguazelo veniat creditor, petens ne vltra procedatur, quia prorogauit terminum debitori: nam hoc ipso quod impedit creditor, ne fiat sibi solutio, habetur debitum pro soluto argum. tex. in l. Iulianus ait, ff. de conditio. & de monstr. & probatur fere in proprijs (vt aiunt) terminis in l. 4. §. proinde, ff. de manumissionibus, vbi dicitur quod facta prorogatione solutionis, statim competit libertas à lege ei qui tenebatur verè soluere, nam illa prorogatio habetur pro solutione.

Nam licet prorogatio solutionis non sit nouus contractus, vt in l. sed & si manente, ff. de præca. & notatur in l. si cum Hermes, C. loca. & notant DD. moderni in l. si vnus, §. 1. ff. de pactis, & Doctor. in cap. constitutus, de fideiussor. & Barto. in l. Lucius, §. Paulus, ff. de admin. tutor.

Istud est verum, quantum ad ipsos contrahentes non respectu tertij: nam contractus prorogatus, nouus contractus est respectu tertij, vt notat Bald. in l. Æmilius, ff. de mino. quem sequitur Philipp. Dec. in 1. p. consi. 93. * Sentit ergo quod facta prorogatione cum principali, fideiussor liberabitur: sed contrarium, tenet Ias. in l. 1. C. de iudic. num. 18. cum sequ. & Anto. Gom. in 2. tomo, cap. 13. num fin. versi. 6. & vltim. &c. *

Quando resultat effectus respectu tertij.

Et quando ex contractu inito cum tertio resultat effectus respectu alterius tertij, non est in potestate contrahentium tollere illud ius: & ideo vendita re censuali adquiritur ius domino, etiam si venditio annulletur, notat Ioa. Fab. in §. 1. instit. de empt. & vendit. & Bart. in l. si á me tibi, ff. ad l. Falcid. & DD. in l. ab emptione, ff. de pact. & notat Guid. Pap. in decisio. 162. & Bald. in l. 1. §. si rem, ff. depositi, & loquendo in gabellario idem notat Bald. in l. si constante in versi. exceptis, C. de dona. ante nupt. & DD. in l. si in insulam, §. fin. ff. solut. matri. & per gloss. ibi Bart. in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de libe. & posthum. & facit text. in l. fin. C. de repudian. hære. vbi ius tertio quæsitum semper manet illæsum, & probatur in l. habere licere, ff. de euictio, facit glo. in l. 61. tit. 5. p. 5. & in corroborationem huius conclusionis possem referre plures doctrinas, de quibus per Bart. & alios in l. qui Romæ §. Flauius Hermes, ff. de verborum oblig. vbi ius quæsitum tertio non tollitur facto partium; argume. text. in l. post mortem, §. fin. ff. de contra. tabu. vbi aperta semel via illa non potest renuntiari in præiudicium tertij, & facit text. in c. 1. quid iuris si post aliena. feud. & per Bal. in l. cum a socero, C. de iure dot. & per Ias. in l. fi. ff. de pact.

Et hoc iure regni apertè deciditur in capitibus, *de los juezes de residencia.* cap. *otrosi que no lleuen.* ibi. *hasta que la parte este pagada, ó contento, o las partes se contentaren.* * *Este es el cap. 15.* & non inuenitur in Recopil. * Quibus verbis patet quod si partes conueniunt in danda noua dilatione ad soluendum, quod executor potest statim habere suam decimam, & apertius id probatur *en el aranzel de los derechos de los alguaziles*, ibi, *y que si se hiziere la execucion vna, ó mas vezes, é se sobreseyere.* * Est cap. 5. titu. 31. lib. 4. Recop. & l. 7. in fin. tit. 21. & l. 12. ti. 21. li. 4. Recopil. * nam si supersedetur, statim exigitur decima.

Prorogatio cũ suis qualitatibus.

Et cum qualitas obligationis illa sit, vt facta executione statim executori debeatur decima: sequitur ex hoc quod prorogatio partium intelligitur facta cum suis qualitatibus actus prorogati, secundum Innoc. in cap. præterea. de appell. & per DD. in l. 1. §. & post operis, ff. de nou. oper. nunt. & notant communit. DD. in l. lecta. ff. si cert. pet.

Et cum istud ius exigendi decimam habeat de per se causam, & rationem propriam in remunerationem laboris quem executori impédit, cessante causa in principali obligatione, nõ cessat in accessorio, vt est textus in leg. ex placito, C. de rerum permuta. & notat Hyppol. in singula. 17.

Et sicut facta transactione litis aduocatus percipit suum salarium, idem erit in executore facta transactione inter creditorem & debitorẽ arg. tex. in l. fi. ff. mand.

Neque obstat, si quis opponat: Quomodo potest debito non soluto exigi decima ab executore, cum à lege regni conditionaliter requiratur, quod fiat prius solutio creditori: quæ forma legis non debet omitti. ibi. *Seyendo primeramente pagada la parte principal.* Et sic tam creditor debiti, quam ipse executor. qui creditor quoque appellatur vno post alium debent exigere, alter debitum, alter verò decimam.

Et exigit primo creditor principalis, quia eius debitum est antiquius, nimirum si prius soluatur, vt in leg. potior. ff. qui potiores in pignor.

Datum loco pecuniæ.

Nam huic obiectioni facilis est responsio, paria enim sunt dare pecuniam, vel aliud loco pecuniæ & satisfactionis, vt in l. solutam, §. omnis, ff. de pignor. action. & paria sunt aliquid esse, vel aliquis eius loco argument. tex. in leg. pretij, C. de contrahen. emption. & est gloss. in cap. 1. de feud. cogni. & in cap. 1. de consue. recti feud. & qui dicit se esse contentum, videtur recedere à iudicio executiuo, vt in l. qui volebat, ff. de hæred. instit.

Ex hoc patet, quocunque euentu debitum postea exigatur, vel non, ex remissione creditoris; vel ex eius pigritia atq; segnitia, nihilominus tamen facta semel executione, statim debetur decima executori, qui proprium impedit laborem. 9

Ius ad decimam.

Ex quo sequitur, quod cum executor statim habeat ius de præsenti ad istam decimam, & nõ in spe, tale ius habetur inter bona propria executoris, & transmittit ad hæredes sicut cætera bona hæreditaria, vt in l. inde Nerat. in prin. ff. ad leg. Aqui.

Secundo, sequitur ex hoc, quod ratione huius iuris potest statim executor pignus capere pro dicta decima executionis, & deponere apud tertium, vt notat Paul. in authent. offeratur, C. de litis contestat. & notat Ioan. Fab. in

§. qua-

§. quadrupli. instit. de action.

Et probatur iure regni in l.3.tit.fin.lib.5.ordinam.ibi. *E que a elle tal dexen assi mismo las prendas que sacaren por sus derechos.* * Quæ est l.10.tit.6.l.3.Reco. & vide l.7.ti.21.lib.4.Rec.*

Tertio sequitur, quod si partes supersedeant in exactione debiti principalis, & debeat reus absolui ab illa instantia executionis, nisi actum sit in contrarium, vt notat Ioa. Faber. in §. fina. insti. de perpe. & tempo. actio. quem sequitur Capp. Tholos. quæst.5. tamen decima quæ debetur alguazelo, & aliæ expensæ statim debentur, licet pendente instantia executiua exigi non posset: quia obstat exceptio non soluti debiti, vt notatur in simili in l. centesimis, ff. de verborum oblig. & in l. item quia, §.1. ff. de pactis, & in leg. certi condictio, & ibi gloss. in verbo, agere, ff. si certum petat. & in l. ita stipulatus, & ibi Bart. in 3. quæstio. ff. de verborum obligationum.

Quarto sequitur, quod facta semel executione per vnum executorem, si ille moriatur, vel remoueatur ab officio, nihilominus tamen executor qui eius loco ponitur, non debet habere decimas, sed expensas tantum fiendæ executionis: imò decima danda est primo executori, qui non tenetur communicare cum successore. argumen. text. in l. Verum, §. si seruo communi, ff. pro socio, dum litera dicit, Nec oportet id communicari quod quis non propter societatem, sed propter suam partem adquisiuit, quia primus executor iuste recondidit fructus: & quamuis postea colligatur ista decima, nihilominus effectus retrotrahitur, & videtur inesse tempore causæ, vt in l. huic scripturæ, §.1. ff. ad l. Aqui.

Et facit l. at vbi, ff. de peti. hæred. quo casu bonæ fidei possessor hæreditatis non cogitur restituere pœnam, quam exegit ob iniuriam suæ personæ illatam, licet in causa & negotio hæreditario, quia illud obuenit ratione personæ: sic decimam, quam alguazelus fuit consecutus propter suam diligentiam personalem, capiendo bona & forte personam debitoris, id non debet restituere cum officio, & consideranda est in his fructibus industrialibus magis persona executoris, quàm adiumentum officij, vt notat Bald. in l. ancillæ column. penulti. C. de furtis.

10 *Prima radix.* Et cum prima causa & radix debeat considerari, quare debeatur decima, vt in l. fin. C. de duobus reis, & in l. penultim. ff. de conditio. ob turpem causam: ideo primo executori, & non ei qui successit & perficit executionem, danda est decima. Et licet nonnulli ex doctoribus velint has opiniones concordare, & more rusticano autument diuidendam hanc decimam inter primum, & secundum executorem: tamen quod debeatur primo executori, etiam si detur officium ex causa onerosa, est communis opinio, quam per plures doctores tenet Paris de Puteo in tracta. syndic. in parte, prouentus, & Guillelm. Benedict. in cap. Raynuntius de testamen. in parte cœtera bona, num. 38. folio mihi. 179. & Cassan. in consuet. Burgund. in rub.1.§.7. in gloss. l'amende. & Iaf. in l. more, ff. de iurisdict. omn. iudic. & Socin. in 4. vol. consilio 70. & Boerius in prima part. decisio. 5. & Montalu. in l.4. titul. de los homezillos, foro. ll. libr.4.

Non negarem tamen expensam aliquam ob laborem impensum dandam secundo executori, qui perfecit executionem, vt in l. si operas, ff. de vsufruct. & notat Bald. in l. pen. ff. de officio consu. column. pen. & facit eiusdem doctrina in rub. de const. n.25. nam primus executor tenebatur exequi, & perficere, vt in l. Nesenn. §.1. ff. de neg. gest.

Et nouus executor virtute primi mandati dati antecessori, potest exequi sine nouo mandato, vt notat Ang. in auth. vt nulli iudicum, §. & hos. colla.9. & Feli. in cap. cum contingat. de foro compe. & faciunt notat. per DD. in l. fundum. in princ. ff. de adquire. possess. *Successor exequitur virtute pri mi mādati.* * Sed quid si iudex, *que dio el mandamiento con conocimien to de causa*, mortuus fuit, an debeat, & possit exequi huiusmodi mandatum? Dicas quod sic ex d. Couarr. pract. qq. c.11. nu.2. vers. secundo hoc ipsum &c.*

Et cum decima ista detur alguazelo ob mediocrem solutionem sui laboris, de prima vice, & de prima solutione debet intelligi, vt nominatim tenet Bald. in l. inuitus ad finem, C. de procurato. quem sequitur Decius in prima par. consi.23. & consil.77. Et plures doctrinas cumulat Felin. in cap. innouamus. de tregua, & pace. Et ideò lex ista dicit, *Que por vna deuda no lleuen mas de vna vez derechos de execucion.* Et vna dicitur obligatio, licèt sint plures causæ debendi, vt in l. & an eadem, §. actiones, ff. de except. rei iud. & vnum debitum dicitur, licèt plures interueniant debitores, vt in §. huiusmodi insti. de duob. reis, & in l.3. §. final. ff. eodem titulo. Et fideiussoris atque principalis vnum dicitur debitum, vt in dict. §. fina. Et testatoris atque hæredis vnum est debitum, vt in l.2. §. ex his, ff. de verb. oblig. & notatur in l. postul. ff. ad Trebell.

Quæ dicta sunt de exigenda decima ab executore, locum habent, quando executio fortita est effectum, vel sortiri potuit: nam si executio pronuncietur nulla ex inualiditate contractus, non debetur decima, nam cessante causa cessat effectus, & argumento eorum quæ de gabella diximus, quæ non debetur ex contractu nullo, secundum Baldum in l.2. C. de eunuchis. & in l. non dubium, C. de legibus, & per DD. in l. ab emptione, ff. de pactis, quos refert & sequitur Hypp. in rub. ff. de fideiuss. nu.107. & per Ioan. Fab. in l.1. C. quando lice. ab emp. disce. & in l. fi. in fi. C. commu. de lega.

Si verò pronuncietur nulla ex defectu ordinis, de qua in §. in venditione, vt dixi supra. Isto casu si fit ordinarie, nihilominus debetur decima.

Quando verò executio petitur non nulliter, sed iniuste, putà quia iam erat debitum solutū, & [v]uilt creditor iterū exigere, cum bona fides non patiatur, vt bis idem exigatur: in isto casu qui iniuste petit executionem, soluet decimam

exe-

executori,& in hoc casu intelligo verba textus, quæ dicunt. *Y el que injustamente impidiere la execucion, que pague los derechos al Alguazil, y no el otro.*

11 *De eo quod soluitur dãda est decima.* Vnum tamen pro vera resolutione huius materiæ sciendum est, quod si debitor non habet tantum in bonis, quod possit solutio fieri, tam debiti principalis, quam decimæ, nihilominus iuxta id quod soluitur, debet executor habere decimam, quia non dicitur esse in bonis debitoris nisi quod superest deductis expensis faciendis ad consequendum debitum, secundum Bart. in l. quotiens, & in l. quantitas, ff. ad l. Falcid. & Paul. in l. sed si §. 1. ff. de condict. & demonstr. & per Ias. in l. non amplius. ff. de leg. 1. & in §. tripli. instit. de actio. & in l. cum quędam puella. §. fin. ff. de iurisd. omn. iud. & est tex. in l. quod priuilegium, ff. depositi. Et quod expensæ executionis debeant deduci, etiam si nõ sufficiat quantitas ad soluendum creditori, cuius quoque geritur negotium, notat Rebuff. in const. regn. Franci. in tract. de lite. oblig. art. 12. in gl. vnic. n. 8.

Item vt iuste alguazelus exigat decimam, non sufficit debitum principale esse iam in pecunia numera. in potestate executoris, imo realiter debet iam fuisse solutum creditori, vt probant illa verba. *Seyendo primeramente pagada la parte principal.* Itaque licet receptis nummis ab executore liberetur debitor à debito, vt in l. quæsitum, ff. de distra. pign. & per Io. Fab. in l. si eo tempor. C. eod. tit.

Tamen nondum facta reali solutione creditori, vt supra dictum est, non potest executor iura sua percipere, imò si percipit, videtur animo deprædandi accessisse, secundum text. in leg. si pupilli. §. sed & si quis, ff. de negot. gest.

Et quanquam vendantur bona stabilia, quæ sunt in alia iurisdictione, vbi non viget consuetudo, quod exigatur decima: si tamen solet exigi in foro iudicis, qui iubet exequi, soluenda est decima: nam huiusmodi consuetudo spectatur, vt in l. missi opinatores, C. de exact. tribut. lib. 10. & per Bald. in l. 1. C. de execu. rei iudi. & notant communiter DD. in l. 1. C. de summa Trin. & fide cath. & per Hyp. in l. fi. ff. de iurisd. omn. iud.

Nota etiam, quod licet iure communi contra exigentem plus decima executionis punebatur pœna quadrupli, vt per Io. Fab. in §. quadrupl. insti. de acti. hodiè verò ponitur pœna *Ius regni.* septupli, vt probant illa verba. *Que lo pague con las setenas.* Imò iudex qui talem exactionẽ dissimulasset, non seruando consuetudines cuiusli bet fori, faceret litem suam, secund. Bal. in c. cũ omnes de constit.

S V M M A R I A

Capituli XVIII.

1 *Pœna extraiudicialis non est exigenda.*
2 *Domini an habeant pœnas.*
3 *Iudex an possit transigere super ea quæ sibi pertinent ex condemnatione.*
4 *Pœna septupli est infamatoria.*
5 *In impositione pœnæ seruanda sunt verba legis.*
6 *Ius homicidij quid sit & quando habeat locũ.*
7 *Ius homicidij quando non exigatur.*

C A P V T XVIII.

De exactione pœnarum à iudicibus sine sententia non facienda, & de expositione legis vndecimæ, & duodecimæ, & decimatertiæ, & decimæ quartæ. * *Quæ est l. 11. tit. 6. lib. 3. & l. fi. titu. fi. lib. 8. & l. 13. & 14. tit. 10. lib. 5. Recopilat.* *

1 *Pœna extraiudicialiter nõ exigitur.* Præmitto, pœnam à iudicibus extraiudicialiter, & sine sententia non esse exigendam, secundum Abb. in cap. licet. de pœnis. quem sequitur Felin. in cap. irrefragabili. §. ceterum. de offic. ordi. notat Steph. Aufr. in repe. Clemen. 1. de offic. ordi. in ver. quærunt hic. fol. 12.

Et cum sint in iure statuti modi ad exigendas pœnas, si extraiudicialiter procedat iudex, non præsumitur pro eo, vt in l. 1. & ibi glo. de fide instrument. & iure hastæ fisca. libr. 10. & per Doctor. in l. iustè possidet, ff. de adquiren. possess.

Imò etiam præcedente sententia non potest iudex sibi pœnam, vel partem applicare. gloss. in Clement. nolentes, in parte. Ecclesiæ, de hæreticis. & in Clemen. statuimus. in parte, ex iurisdictione. de electio. per Angel. in authent. vt nulli iudic. §. quoniam vero. collat. nona, & per Bartol. & Plate. in leg. 1. C. de excusa. mune. libr. 10.

Iudex perpetuus applicat sibi pœnas. Quod iure regni probatur in l. 48. tit. fi. li. 8. ord. * Quæ est l. 4. tit. 26. li. 8. Rec. & vide l. fi. tit. 9. lib. 3 Recop. *

Quod procedit in iudicibus temporalibus, secus in perpetuis, vt in comitibus, ducibus, & similibus, secundum Ange. in auth. vt nulli iud. §. vbi autem, coll. 9. & notant Docto. in dict. ca. dilectus, de offi. ordi. & quia habent isti domini ius confiscandi, notat sic Platea in l. 1. C. de bonis vacan. lib. 10. quem sequitur Cassan. in consue. Burg. rubr. 2. §. 1. in glo. & aparcient. Et iure regni attenta consuetudine dominorum, ita probatur in l. 12. tit. 1. partit. 2. ibi. *O segun la antiqua costumbre que vsaron.* * Omnia hæc trãscripsit Plaça de delict. lib. 1. cap. 23 numer. 11. versic. quibus, & illud, &c. Et videndus Auiles.

les in cap.secundo prætorum,num.5.& cap.12. num.3.

Et in calumnijs & iure homicidiorum statutum est in l.5.titu.5.lib.1.ordinam.* Quæ est l.5.tit.1.lib.2.Reco.* & in alijs pœnis, in l.fi.ti.5.li.4.foro.ll.& de iure comm.notat Aym.consil.128.

Et semper est intelligendum, quod licet dñi sibi possint pœnas & mulctas applicare,& percipere,semper tamen sententia præcedente secundum Oldr.consi.7.

Ista tamen doctrina,quod domini vassallorũ percipiant pœnas intra sua dominia,fallit in casibus sequentibus.

2 *Quando domine nõ habeãt pœnas.* Primò,non habent domini vassallorum huius regni condemnationes,quas intra sua dominia proferunt iudices,vulgò appellati *Pesquisidores*: nã has pœnas isti delegati applicant cameræ regiæ,nam postquam rex manum apposuit ad causam, omnia causæ accessoria, inter quæ est pœnarum impositio, ad regem pertinent,nec vnquam auditum est harum pœnarum perceptionem ad dominos pertinere,neq. eos præscripsisse: & ita nominatim notat Cass. in consue.Burgund.rub.1.§.5.versi& quoniam numer.395.& ita notat in regno Castellæ viget in practica, quod domini inferiores ægrè ferunt.

Secundò, isti domini non habent bona & condemnationes hæreticorum, quando confiscatio aduersus hæreticos imponitur,vt in cap. cum secundum leges,§.fi.de hæretic.lib.6.& ita notat Guid.Pap.in dec.76.& dixi supra cap.11 num.6.

Quãdo appellatur à sententia. 3 Tertiò,si a sententia lata per iudices dominorum appelletur ad iudices, & regios prætores,licèt executio pœnæ corporalis remittenda sit ad locum delicti, & exequenda sit sententia per iudicem à quo,vt notat Bald. in authent. si quis litigantium,C.de episco.audi.& interim detinetur reus in carceribus iudicis, à quo, vt in l.eos,§.1.C.de appell. Pœnarum tamen pecuniarum exactio fit á camera regia, & eius custos,& procurator exigit, quod etiam quando ex negligentia deuoluitur iurisdictio ad superiorem, sic debere practicari,notat Ioann. Faber in authent.bona damnatorum, C.de bonis damna.

Iudicesqu° pœnas percipiant. Cæteri autem iudices,qui non sunt perpetui sed temporales,vt correctores,vel similes iudices possunt habere sibi mulctas spretæ citationis, & alias pœnas expressas in legibus huius regni,vt in litera nostri textus expressè dicitur. ibi. *No lleuen penas algunas de las que disponen, &c.* Cum enim à lege dentur huiusmodi pœnæ,non videtur iudex eas sibi applicare, cum sit tantum declarator,vt in leg.prima, §.nam si quidem,ff.ad Turpilia.& notat Bald.in l.1.colum.5.C.de confess.& huiusmodi pœnæ magis beneficio legis videntur datæ,quam ministerio iudicis: nam qui declarat, nihil de nouo agit, in l.hæredes palam,§.sed si notam,ff.de testam. & cum legis beneficio hoc fiat, non videtur ex radice cupiditatis eas percipere. Et isto argumento vtitur Felin.in cap.irrefragabili,§.ceter. col.2. de offi.ordin. * Et adde hæc ad l.11.tit.6. lib.3.Recop. *

Nec videtur iudex in causa propria, vt dicit gloss.in l.pen.ff.ad municipa.quia illa glos.non loquitur quando lex, vel consuetudo applicat partem pœnæ ipsi iudici,vt notat Barto. in l.1. colum.2.ff.si quis in ius voca. non ierit. & in l.si quis ex aliena. ff. de iudicijs, & facit textus in cap.cum ab omni.de vita,& honestate clericorum.

Nec ratione commodi iurisdictionis non videtur iudex suspectus, sicut habetur ratione contractus,vt notat Bald.in cap. 1. an apud iudicem,vel curiam domi.in vsib. feudo. de quo per Ias.in d.l.1.in 4.col.ff. si quis in ius voca.& per gl.in c.1.de pęn.li.6.

In casibus tamen, quibus iudex potest pœnas percipere, non erit nisi lata sententia,vt exprimit lex nostra:lata tamen sententia, & appellatione suspensa,bene potest iudex super parte sua cum parte condemnata transigere. * De qua re vide Guterrez, in quæstionibus ciuilibus super Recop.1.p.quæst. 35. per totam. * nec illud est genus criminis ex pluribus causis. 3 *Sẽtentia requiritur.*

Prima causa est, quia sufficit latam esse sententiam,pro qua præsumitur, vt notant communiter doctores in l.furti,in prin.ff.de his qui notan.infami.& per Abbatem,Felin.& Philippum in rubr. de appella. & transactio quæ fit præcedente sententia,non reprobatur ab ista lege,sed exactio pęnarum,vel concordia super his,quando sententia non procedit: quod omnino non conuenit,quando præcessit sententia, licet illa sit appellatione suspensa:nam licèt ante sententiam, quis non cogatur litis expensas, vel alimenta aduersario ministrare: si tamen lata est sententia,licet illa sit appellatione suspensa propter præsumptionem quę ex ea oritur, pro eo in cuius fauorem lata est, debent alimenta præstari,vt in l.si instituta, §.de inofficioso.ff.de inoffic.testame.Eodem modo lata sententia pro iudice, vel ministro, cum quo fit transactio super pœna, toleratur ob præsumptionem,quæ est pro iudice, vel ministro.

Secunda causa est, quia eo ipso quod agitur de concordia,& assentit condemnatus concordiæ, & vult soluere,videtur consentire condemnationis aduersus eum factæ: & sicut soluendo totam condemnationem virtute sententiæ iudex est tutus,eodem modo si mediante concordia soluitur pars condemnationis,vt est text.in l.ad solution.C.de re iud.

Tertia causa, est quia si lata semel sententia permittitur in condemnato assentire, & soluere condemnationem, eodem modo permittitur tractatus concordiæ, per quem peruenitur ad assensum,argum.tex.in l.oratio. ff.de sponsa. nam ex tractatu solent negotia perfici,vt in lege sciendum, §.dictum, ff.de ædilitio ædict.& in l.si voluntate C.de resc. ven.

Et ex his rationibus concluderem, quod in casu huius tex.& in l. 47. in eo valebit transactio super exactione pœnarum,lata semel sen- *Lata sententia fit transactio super pœnis.*

ten-

tentia, sicut & compositio pœnarum admittitur in casibus, de quibus late per Par. de Put. in tract. synd. in par. compositio.

Quod fallit, nisi condemnatio fiat super condemnatione pœnæ septupli, nam ibi nec lata sententia, nec post eam admittitur concordia vel remissio, vt in pragmat. huius regni lata apud Hispalim, folio antiquioris impressionis 41. column. secunda. * Quæ est l. 11. titu. 6. libr. tertio, Recopil. & vidé l. 12. titu. 26. lib. 6. Recopilat. *

Item quod lex ista præcipit non exigendam pœnam à iudice, non præcedente sententia, supplendum est, vel non præcedente præcepto, puta si iudex mulctat turbantem curiam in pœna, quæ ex statuto applicatur & iudici, & parti iniuriatæ: nam si iudex hoc casu condemnat, illud notorium habetur pro sententia, & sufficit, vt in ca. Deus omnipotens, 2. q. 1. & ibi glo. & Alber. in l. eos, C. de modo mulctandi. & Paris de Put. in tractat. syndic. in parte, præceptum.

Et pœnæ spretæ citationis, præcedente præcepto, exiguntur à iudicibus: & has obuentiones prohibet locari, leg. 16. in isto titulo. ibi. *No arren dara los plazor.* * Quæ est l. 13. tit. 6. lib. 3. Rec. quæ aliquid addit. *

Remittere autem pœnas quando liceat dominis, late dixi supra in cap. 7. vbi videas. Et nota semper, quod pro dominis vassallorum in remittendis pœnis notat Andre. de Ysern. in titulo quæ sint regal. in verbo, & bona. & Baldus in capit. 1. quid iuris sit si pro aliena. in vsibus feudor.

Et nota, quod pingius ius habet dominus in calumnijs, quam pars in debito, vt in l. 105. in legibus *Del estilo.* Quid autem in fisco, videatur Io. de Plat. in l. 1. pœnis fisca. credi. præferri. lib. 10. sed contra dictam l. stYli videtur text. in l. 2. tit. 10. lib. 4. ordinam. in fi. * Quæ est l. 2. titu. 15. lib. 8. Reco. *

4 Pœnam autem septupli nullo casu potest iudex habere etiam ex consuetudine, vt in l. 12. infra eodem. ibi. *aunque digan que estan en vso y costumbre de las lleuar.* Quam pœnam septupli iudex prudenter infligat, nam est apud nos nimis infamatoria: de qua fit mentio in l. 6. titu. 5. foro leg. lib. 4. & in l. 1. tit. 12. lib. 6. ordinam. & in l. 4. tit. 4. lib. 7. ordi. & in dicta pragm. fo. 41. * Quæ est l. 11. tit. 6. lib. 3. Recop. & l. 12. tit. 26. li. 8. Recop. *

Et facta semel condemnatione non potest de ea iudex plus disponere quam de cæteris redditibus, vel patrimonio regis, vt notat Bald. in leg. 2. C. de episcop. audi. Quæ autem pœna sit imponenda iudicibus exigentibus pœnas contra formam legum regni: & dicerem quod si ex transactam in rem iudicatam, pœna est septupli: & idem est si lata sententia & applicata pœna camaræ regiæ accipiatur à correctore, pœna est septupli etiam in pœnis arbitrarijs, vel piæ causæ applicatis, vt in cap. *otro si que las penas*, infra isto titulo. * Quæ est cap. 45. *de los Corregidores*, quæ est l. 35. tit. 6. lib. 3. Recopil. * nisi essent pœnæ *de setenas*, quia si partem aliquam iudex accipit, est pœna quadrupli, & nõ septupli. vt in cap. *Otrosi mandamos quo lor Corregidores*, in isto titulo. * Quæ est cap. 49. *de los Corregidores*, quæ est l. 11. tit. 6. lib. 3. Recopilatio. *

Et quando in defectum pœnæ septupli corporalis pœna venerit infligenda, si vnus nummus deficeret, integra pœna corporalis venit infligenda, vt notat Paul. in l. 4. §. Cato. ff. de verbor. oblig. quia conditio soluendi septuplum non potest diuidi, vt in l. cui fund. ff. de condi. & demostr. & per Bald. in l. quandiu, ff. de distract. pigno. *Quãdo deficit vnus nummus.*

Et in vniuersalibus si aliquid deficiat, tota oratio reperitur falsa. vt in l. si is qui. §. si cert. ff. de reb. dub. Cum ergo septuplum non sit integrè solutum, pœna corporalis imponetur, secundum Baldum in l. cum sit. C. de sepulchro violat. & facit quod Bald. notat in rubric. C. de contrah. emptio. quæ. 10. vbi in emphyteosi si vnus nummus deficiat, tota res incidit in commissum: & facit glos. in l. comm. diuid. ff. commu. diuid. de quo per Bar. in l. fraudati, ff. de publi. & vectig.

Pro quo in simili potest adduci quod notat Ang. in l. executione, §. final. de verborum obligatinnum, vbi dicit, quod si bannitus in capite debet rebanniri, si Reipublicæ centum soluerit si vnus tantum nummus deficiat, non debet rebanniri: nam non dicitur actum, si aliquid restat agendum, vt in l. ædificinm, ff. de verbor. significationum, & notat Bald. in l. penul. C. de his quibus, vt indig. & facit gloss. in l. res bona fide ff. de contrah. empt. & tex. in l. si sernus, §. fina. ff. si quis cautio. & quod notat Alex. in d. l. in executione, §. finali, & istam partem puto veram.

Quam limito, si condemnatio pœnæ exigeretur pro leui abusione: nam si quis condemnaretur in tali casu ad soluendum centum, & his non solutis flagelletur, vt est exemplum in eo, qui furatur paruas vuas, vel lusit ad azardum bis: nam si non habet vnde integre soluat pœnam, tunc non flagellabitur, neq; imponetur pœna corporalis, & ita Bald. in l. quicunque, column. 3. C. de seruis fugitiu. & sic intelligo ea, quæ contra hoc dictum Bald. notat Iason. in §. pœnales, institut. de action. num. 50. & in l. si quis id quod. num. 28. ff. de iurisd. omn. iudicum. *Leuis abusio.*

Si autem nihil soluat ex pœna condemnatus, licèt in bonis non habeat vnde soluat, vt est in casu textus. in l. 6. tit. 5. lib. 4. foro legum. ibi. *è si no buuiere de que lo pechar.* isto casu, si aliquis soluat pro eo, liberatur condemnatus à corporali pœna, vt in exponenda d. l. regia adnotat Rod. Sua. in lect. de fideiuss. in caus. crim. fol. 103. col. 2.

Item in modo infligendæ pœnæ in causa criminali, si lex vtitur verbis infamatorijs, iudex per eam verba habet pœnam imponere, nec sufficeret sine qualitate verbi infamatorij tantundem pœnæ imponere, vt putà, si lex dicat, *perche las setenas, o el quatrotanto:* nam si debet exprimi in eadem quantitate valoris, 4 *Verba legis seruanda in impositione pœnæ.*

quæ

quæ sunt *las setenas*: detracta enim qualitate, minus videtur solutum, & non iudicis arbitrio sed legis vigore pœna est imponenda, vt in l. 1. §. nam si quidem, ff. ad Syllania. & à verbis legis non est recedendum, argumento textus in l. non aliter, ff. de legat. tertio. & forma legis nō est omittenda, vt in l. cum hi. §. prætor. ff. de transa. cum ista forma verborum, quæ in l. exprimuntur, censeatur substantialis, secundum Bald. in l. comparationes, C. de fide instrumento. & digressio formæ in aliam formam totum actum vitiat, argumento textus in l. Iulianus, §. sed & si quis, ff. ad exhiben. & in forma legis vtile per inutile vitiatur, vt colligitur ex doctr. Bartol. in leg. Græce. §. illud, ff. de fideiussor. & quando aliquid iubetur à lege dari, eo ipso inducitur forma, vt sic detur: de quo allegat bona iura. Ias. in l. si mater. C. de institut. & substitut. sub condit. fac. Nec debet naturalis illa qualitas condemnationis septupli legalis omitti, & suppleri alia forma supposita, quia nomē, *setenas*, est qualitas infamans, sicut in vsurario notat Bald. in rubric. C. de vsuris. & argument. text. & quæ ibi notantur in l. si ita quis, §. final. ff. de leg. 2. Si enim lex vult vt ignominiam condemnati constet qualiter propter vnum nummum condemnatus soluit septem, & sic clarè & specificè hoc debet exprimi, non sufficit, si per relationem ad acta velato & fucato modo implicitè idem dicatur: nam ex hoc non inducitur clara dispositio, argumento eorum quæ in simili arguit Baldus, in l. minoribus. C. de his quibus, vt indignis, quem sequitur Ias. in l. Gallus, §. & quid si tantum. versi. idem credendum, ff. de liberis, & posthum. num. 16. Et cum ista non fit clara condemnatio, gerere actum præter formam legis, par est, ac si contra fieret: vt notat Abb. in cap. prudentiam. in 4. notab. de offi. del. & non potest iudex vitare infamiam, in l. non potest. ff. de furt.

Quādo aliquid debet præcedere. Quibus accedit: nam est regula, quod quando aliquid debet præcedere iuxta text. in l. gemma. ff. ad exiben. vt inde aliquid sequatur, nisi illud præcedat, quod sequitur non valet: & ideo non valet dictum testis, si iuramentum non præcedat, vt notat Bald. in rubr. de offi. iudicis, non enim potest iuramentum sequi, vt notat Abb. in cap. de testib. ad fin. extra de testibus, quem sequitur Felin. in c. cum dilecta. versi. primum signum, de rescrip.

Cum ergo ad condemnationem septupli, vel quadrupli debeat præcedere condemnatio, & æstimatio simpli, si iudex id non exprimat in sententia, illa nullo modo potest esse certa. vt in §. curare. inst. de act. & ideo non satisfit legis voluntati. Oportet ergo, vt supra dicta cessent, septupli condemnationem, vel quadrupli speci fice, & expressè in sententia exprimi.

Calumnia Item ad vnum aduertant iudices, ex quo elucidatur intellectus legis decimæquintæ horum mandatorum regalium.* Quæ est l. 12. tit. 6. li. tertio Recopilat.* quòd vltra pœnas per leges Partitarum, & aliarum legum huius regni impositas, introductum est iuri fori Hispanico, & consuetudinario, vt homicida condemnetur in quingentis solidis, & istud appellatur *caloña del homezillo*, vt in l. 4. titu. 17. lib. 4. foro. ll. ibi. *Tomen quinientos sueldos de sus bienes.* quæ moneta solui debet in vsuali, vt in capi. olim. de censi. Valor tamen horum solidorum, licèt sit expressus in l. 1. & in l. 19. titul. 11. libr. quarto, ordinament. tamen in pœna homicidij mutatus est in taxa, de qua in l. 141. *del Estilo*: ibi, *trezientos y quarenta marauedis que han vsado lleuar.** Omnes præcedentes leges, non inueniuntur in Recop. sed redactæ sunt ad additionem sequentem. * Et istud quoque iure nouissimo mutatum est, & pro homicidij pœna sexcenti morapetini exiguntur, vt in aranzelio regali continetur, in capitulo quod incipit *Del homezillo.** Quæ est l. vnica, cap. 2. titulo. 10. libro tertio Recopilatio. Et est l. valdè notabilis ad intellectum l. 12. in fine titulo 9. lib. 6. Recopilation. & ad intellectum, leg. 3. titu. decimo, lib. quarto, Recopilati. ibi, *Si el delito fuere de muerte.* * dummodo consuetudo probetur, quod tanta quantitas soleat exigi: nam totum hoc à consuetudine, & non à iure pendet: & talis consuetudo, & stylus curiæ per eiusdem tabelliones, & procuratores solet probari, vt notat Bar. in l. lege Iulia. ff. de testib.

6 *Ius homicidij.* Probato igitur stylo & consuetudine, fiet huiusmodi exactio calumniæ pro homicidio in quantitate consueta: & quando super crimine homicidij proceditur in absentia contra aliquem: & constito quòd dignus est condemnatione capitali, & facta prius cōdemnatione, vt in pragmatica *de Alcala*, ibi. *Seyendo primeramente iuzgado, y no antes.* & ibi. *Si el delito fuere tal, en que merezca pena de muerte, sea condenado en la pena del homezillo.* * Quæ est l. 3. titul. 10. lib. 4. Recopilat. quæ in multis immutata est. * & facit l. 69. in ll. *del estylo.* * Quæ non inuenitur in Recopila. sed reducitur ad præd. l. 3. * Itaque ex euentu condemnationis apparebit, an delictum sit morte dignum, argumento textus in l. iure nostro, §. final. ff. de testa. tute. & in l. quædam, ff. de reb. dub. & ideò quamuis dato secundo præconio contra absentem exigi possit ista calumnia homicidij, semper tamen considerandum est à iudice exigente, quod euenire potest, vt in §. illud, institutio. de rerum diuisio. & in l. si idem cum eodem, §. fin. ff. de iurisd. omn. iud. & in l. sed si restituatur. §. si. ff. de iudic.

Et solum exigitur istud homicidij ius in casibus quando de morte hominis, vel mulieris agitur, vt probant verba huius legis quindecimæ. ibi. *En caso de muerte de hombre, o de muger.* Secus verò esset si ageretur propter animal occisum etiam contra contumacem: nam calumnia homicidij contra dantem noxam non exigitur, vt in l. 10. in fine titulo duodecimo, libro sexto, ordinamentorum. * Quæ est lege tertia, titul. decimo, lib. quarto, Recopilatio. * & ibi reprobatur contraria consuetudo: & quod in casibus tantum quando agitur contra absentes, & non contra præsentes, debeat exigi istud ius homicidij, & præcedente præconio, & condem-

natione,saltim per interlocutoriam, probatur in legibus supra citatis: & in l.9.tit.2.lib.3.ord. * Quæ est l.3.tit.10.lib.4.Recop. * Quod fallit quando ageretur pro homicidio culposo, quia etiam si agatur contra præsentem,potest exigi. vt in leg.decima quinta,titu.13. libr.8. ordinamentorum.

Et in curia regali hæc homicidij calumnia ad alguazelos regios pertinet,vt in l.29. tit. 14. lid.2.ord.* Quæ est l.13.& 16.tit.23.lib. 4. Recop. * Alibi verò seruatur consuetudo cuiusq. fori.

Aliqui tamen casus possunt notari, quibus ista calumnia homicidij non exigitur.

7 *Quando nō exigatur ius homicidij.*

Primus est,si iudex qui de causa cognoscit, est omnino incompetens, putà si iudex *de la hermandad* format processum in absentia contra eum qui non commisit crimen.de quo in l.1. *del quaderno de la hermandad.* * Quæ est l.1. & 2.tit.13.lib.8.Recop.* nam si citat reum absentem,non habita prius informatione de delicto qualificato *de hermandad*: talis citatio notoriè iniusta non arctat citatum ad comparendum,vt in cap.placita.15.quæsti.4. & cum reus citatus non sit contumax,vt notat Felin. & Decius,& communiter DD.in cap.si duob.de appella.& Hypp.in sua pract. crim. §. postquam, folio paruo 22.& in rubr.de proba. folio.26. & notat Bald.in l.cum fratrem.column.penul.C. de his quibus,vt indignis. nec in iudicem qui non sit competens non videtur prorogata iurisdictio,secundum Paul.in l.2.in princip.& in §.sed si dubitetur,ff.de iudic. ex his non data vera contumacia in absente non debetur calūnia homicidij quæ contra absentes, & contumaces,& non aliter ponitur.

Quando nō seruatur forma contra absentes.

Secundus casus est si forma pragmaticæ contra absentes non fuit ad vnguem seruata in modo procedendi, prout debet seruari. * Hanc refert, & sequitur Mexia Ponce de Leon,in l. Toleti 2. quæst. fundamento.12.num.11. * iuxta ea quæ latè dixi in dubijs meis in primo dubio. Et quando non seruatur forma,licitè potest absens appellare à citatione per edictum,vt colligitur ex Barto.in extrauag.ad reprimendam in verbo per edictū & notat plures citando Carrer.Reg.in l.obseruare,C.quorum appella.non recipian.in princ. num.92.

Imò reus fugiens non habetur in absentia pro confesso si citatur inualidè, vel quia iudex non est competens,vel quia non seruatur forma pragmaticæ contra absentes, vt per plura concludit Carrer.Regin.vbi supra,num. 78. & 93.& per Hyppol.in sua pract.crim.§.diligenter nu.46.& 52.

Itaque si non seruatur in procedendo dicta forma,neque processus valet, neq; reus potest dici contumax,neque habetur pro confesso: & per consequens calumnia dicti homicidij non potest exigi,vt colligitur ex doctr.Barto.in l.filius 2.ff.de interrog.actio. quem sequitur Hyppol.in dict.pract.§.postquam. & in l.fin. ff.de iurisd.omn.iud.so.31.colum.1. & quod istè talis non debeat contumax reputari, notat Ang. in leg.fin.C.de canon.præsta.lib. 10.& Felinus in capit. quoniam contra. de probation.num. 13.

Aduertant ergo iudices ne his casibus, vel similibus cupiditatis cæcitate errantes istam pœnam, vel calumniàm homicidij extorqueant: nam non sòlum in exteriori foro, sed etiā in foro conscientiæ ad restitutionem tenebuntur,nec dimittitur peccàtum, nisi restituatur ablatum. Quod est omne id quod iniustè percipitur, nam non dicitur quis posse, nisi quod rectè potest, vt in cap. cum iuramento. de homi.& in l.filiusfamilias, ff.de condi. institutionum.

SVMMARIA.

Capituli XIX.

1 *Iurisdictio competens alicui intelligitur accumulatiuè.*
2 *Iudicibus dominorum an liceat causas aduocare.*
3 *Aduocatio duplex, tacita & expressa.*
4 *Consuetudo qualiter introducatur.*
5 *Populus an possit facere statuta sine Regia scientia.*
6 *In condendis statutis requiritur authoritas iudicis.*
7 *Votum conciliorum quando preferatur voto correctoris.*
8 *Rectores assistunt in visitatione carceris.*
9 *Domini vassallorum an confirment statuta.*
10 *Vici, vulgo dicti aldeas, an possint statuta facere.*
11 *Confraternitates an faciant statuta.*
12 *Statuta obligant in foro conscientiæ.*
13 *Statuta non debent esse partialia.*
14 *Electio publicorum officialium qualiter debeat fieri.*
15 *Ordo sessionis inter personas est seruandus.*
16 *Votantes habentur loco testium.*
17 *Nobiliores debent eligi ad officia.*
18 *Nobilitas quomodo consideretur.*
19 *Inter nobiles datur prælatia.*
20 *Conuersi an possint eligi ad officia publica.*
21 *Matricula nominatorum debet domino, vel eius procuratori præsentari.*
22 *Inhabiles non sunt eligendi ad officia publica.*
23 *An liceat nominare successorem.*
24 *Electi ad officia an compellantur ea exercere.*
25 *Debitor Reipublicæ non potest eligi ad officia publica.*
26 *Habens duodecim liberos an excusetur à muneribus realibus personalibus.*
27 *Quilibet de populo impugnat electiones.*
28 *Electi ad officia tenentur prestare iuramentum ante ingressum officij.*
29 *Falsos officiales potest iudex punire etiam si sint clerici.*
30 *Merces corruptas potest iudex deperdere & proijcere.*

31 *Ciuitas potest statuere, vt merces vendantur certo loco.*
32 *Iudex potest præcipere ne vnus officialis vtatur signo alterius.*
33 *Tempore carestiæ vicini compelluntur vendere certo pretio.*
34 *Tempore penuriæ diuites compelluntur mutuare pecunias.*
35 *Rustici quando compellantur vendere intra ciuitatem.*
36 *Ciuitas quando possit reuendere.*
37 *Tassa victualium qualiter intelligatur.*
38 *Artes fætidæ non debent exerceri iuxta vias publicas.*
39 *Iudex quando possit domos alienas destruere propria authoritate.*
40 *Occupantes vias publicas qua pœna teneantur.*

CAPVT XIX.

In legem decimam septimam. * *Quæ est l. 14. titu. 6. lib. 3. Recopilatio. & videatur omnino l. 8. titu. 1. lib. 7. & l. 4. titu. 14. lib. 8. & l. 8. tit. 8. lib. 7.* * *De potestate populorum Castellæ in condendis statutis, & de annona, & munditia populorum & electione officiorum.*

Onclusimus in capite primo, & alijs capitibus huius praxis iurisdictionem esse apud regē Castellæ, sicut aqua in fonte à quo fluit: nam etiā minima iurisdictio non potest alicui competere, nisi ex regia volūtate, vt ista verba de imperatore citat Bal. in c. ad hoc in. 3. & 4. col. de pace iura. firman. in vsibus feudo.

1 Et si priuilegio, vel prescriptione ad aliquē competit iurisdictio, hoc de iure communi intelligebantur accumulatiuè ad iurisdictionem regiam: non tamen priuatiuè, vt notat Barto. in l. 1. C. de offic. præfect. vrbis, & per Bal. in auth. habita. C. ne fi. pro pa. & per Feli. post antiquos in c. cum contingat. de foro compe. & Tho. in voto 28.

Quod ius etiam hodie seruatur in terris regijs, prout licet videre in locis marchionatus de Villena, & similibus locis, vbi ponuntur ex præscriptione, vel priuilegio iudices ordinarij vltra regios correctores: in terris vero Comitū, Ducum, & Marchionum, & similium domino rum non cognoscit rex, nisi in casibus curiæ, de quibus in l. 14. tit. 2. lib. 3. ordi. * Quæ est l. 8. cum seq. tit. 3. lib. 4. Reco. * Quia proximus iudex est adeundus, vt ait Bald. in c. significantib. in fi. de offic. dele. Et sic in prima instantia domini habent iurisdictionem priuatiuam: non enim cognoscit in prima instantia rex, nisi data prius negligentia dominorum, vt in l. 6. in fi. tit. 13. lib. 3. ordinam. * Sed potest allegari l. 1. in prin. ti. 1. li. 4. Reco. *

Et quandocunque iurisdictio ex priuilegio, vel præscriptione debet exerceri in certo, & limitato territorio, vel loco, in illo tantum debet exerceri, & apud superiorem locum non censetur esse iurisdictio: & ita procedit doctrina Bald. in d. cap. ad hoc colu. 2. de pac. iur. fir. Si verò competeret iurisdictio de iure communi & non respectu certi loci, & tribunalis: tunc vbiq; potest exerceri, vt in cap. cum Episcopus, de offic. ordi. in præscripta verò, vel priuilegiata competente iurisdictione secus est, argumen. latè notatorum per Bar. in l. 1. §. si quis hoc interdicto, ff. de itin. actuq; priua. & per Abb. in c. cum dilectus, de capel. monacho. etiam si hoc competeret ex immemoriali consuetudine, nō fieret extensio. ex notatis per Decium in 1. par. consil. 85. & per Felin. in cap. auditis, de præscript.

Quando exercetur iurisdictio loco limitato.

2 Et ex eo quod competit iurisdictio accumulatiue, & non priuatiue, infertur, quod iudices in locis dominorū qui dicuntur correctores, nō possunt aduocare causas, vel negotia quæ pendent apud alios iudices, qui dicuntur *Alcaldes ordinarios*: per Boerium in tract. de potestate magni Consil. sub num. 158. Nam cum illi post præscriptionem, vel priuilegium cognoscant iure proprio, non debent iure suo priuari. Sed neque ipse dominus vassallorum non posset facere, vt notat eleganter Paul. in l. iudicium soluitur, ff. de iudi. & in l. nemo, C. de iurisd. omn. iud. & in l. nulli. C. de iudic.

An liceat causas aduocare.

Et quod inferior à rege non possit causas aduocare, notat Bal. in l. 1. colu. pe. ff. de offi. cōsu. & Matth. de Afflī. in dec. 361. n. 18.

Si verò esset scandalum, si non aduocasset, vel adesset similis causa: bene posset aduocare, ex notabili doctr. Pau. in auth. qua in prouintia C. vbi de crim. agi opor.

Rex verò in locis sibi subditis potest ad libitum aduocare, causas, vt in cap. vt nostrum, de appell. quod eleganter tract. Matth. in prælud. consti. regni Sici. & Thom. Gram. n. in voto 28 & Io. de Rip. in c. cum M. de consti. col. pe. Cuius rationes eleganter cumulat Tho. Gram. in consi. 2. fori iudicat.

Rex aduocat.

Et est ratio, nam datio iudicum operatur aduocationem, vt eleganter notat Bald. in capi. studuisti. de offic. legat. & huiusmodi aduocationis duo sunt genera, altera expressa, altera verò tacita: expressa, quando rex ponit verbum Euocamus, vt notat Abba. & DD. in cap. vt nostrum de appella. & notat Archidiac. in cap. ei autem 3. quæst. 3. sicut dicitur de reseruatione: quia requiritur verbum Reseruamus, vt in cap. inter dilectos, & ibi Ioann. Andr. de excess. prela. & quando aliquid dicatur expressum, ponit Iass. in l. prætor. in princ. ff. de nou. operis nunciat.

Tacita verò aduocatio est eo ipso quod dominus rex incipit cognoscere de causa, nam tacite videtur ab alijs euocare, vt notat Innoc. in

cap.cum M.de constitu.nam sicut verbo declaratur voluntas regis,ita & facto,vt in l.de quibus,ff.de legibus.& in l.non figura.ff.de actio.& obligat.& in leg. Labeo,ff.de supellectili lega.

Et eo ipso pro recta supplicantis petitione dominus rex dicat: Audiat talis & citet: videtur se ad partis petitionem referre,vt in l.si defensor,ff.de interroga. actio.& sic videtur causam euocare,& ita notat Domi. in conf.47.incipit Supplicatur Papæ:& Paul.in 1. volu.conf.253. incipit,Ad confirmationem,& notat Dec.consil.137.& Rota.in nouis decision.67.incipit Si petatur.

Citra Roder.Suar.

Ex quo infertur,quod si commisso delicto in terris dominorum rex mittere decreuit iudicem commissarium, & dominus vel eorum iudices vltra non possunt se intromittere,vt infra ca.cæterum,& ibi DD.de rescrip.& idem nota.in c.pastoral.& in c.cum contingat eo.tit.

Hæc autem euocatio nota debet fieri iudici inferiori,alias valeret quod interim facit,ex notatis per Bar.in l.multum,ff.de condi.& demôstra.& per Cardi.in Clem. quia contingit in 3. oppo.de religi.domi.& notat Dec.consilio.29. Euocatio autem ista causæ non indistinctè,sed ex causa fieri solet à domino rege. Et ideò in eduocatione causarum adeunda est regis persona & eius scientia fit euocatio, vt in l.4.tit.3. lib.2.ordin.* Quæ non inuenitur in Recop.sed est l.nouior.22.& 24.tit.4.lib.2.Reco.* Ex causa enim,& non aliter princeps subuenire solet, vt in l.1.ff.ex quib.cau.maio. quia licet dominus Rex supra omnes iudices sit: tamen hanc sibi legem imposuit,quod extra casus, quos dicimus *de Corte*, causas non aduocet: nam nec dominus directus ab vtili causas aduocat,secûdum Bald.in l.1.q.43.ff.de rerum di.sic nec potestas Bononiæ nô aduocat à potestate artis lanæ,teste Ang.in l.iudicium soluitur,ff.de iudic. Nimirum si dominus noster rex non in distinctè,vel passim,sed ex causa velit causas aduocare,de quo per Paul.in auth.qua in prouintia. C.vbi de crim.agi opor.& per Abb.in c.pen.de iura.calum.

Item ex eo,quod apud populos Castellæ nulla natiua competit iurisdictio, sequuntur plures conclusiones ad praxim vtilissimæ,vltra dictas in c.1.sup.eod.

Consuetudines qualiter introducantur.

Prima conclusio est,quod cum non possit introduci consuetudo,nisi de scientia & voluntate eius qui habet in loco iurisdictionem,vt in l.5.tit.2.part.1. vbi sola scientia exigitur domini,etiam si non habeat potestatem legem condendæ,prout exigebat de iure communi Inno. in rub.de consue. quem sequebatur Ange.in l.de quibus,ff.de legibus,& corrigitur quod notabat Bal.& Iaf.ibi sub n.30.& Abb.in c.fi.de consue.& ibi Roc.de Cur. apud quos erat cômunis opinio,quod non requirebatur scientia dominiuiu in introducenda consuetudine: tamen hodie iure regio secus est,nec potest inscio domino introduci consuetudo: quam materiam sub breuissimis conclusionibus resolui in meo dictionario Hispano,in parte *Costumbre* Videatur docto. Dueñas in regula. 141.* Et quæ notata sunt per istum supra in cap.octauo num.3.*

Statutû rationabile facit solus populus.

Secunda conclusio est,quod sicut hodie populi Castellæ sine scientia, & authoritate regia possunt introducere consuetudines:ita quoque sine licentia & authoritate regia possunt rationabilia,& iusta statuta condere. Et præscripta iurisdictione præscribitur ius condendi secundum Barba.in rub.de reb. Ecclesiæ non aliena. column.17.& notat Rebuff. in constituti.regni Fran.in procemio.num.5.Et sic condita iudices regij tenentur illa seruare,& facere pro viribus vt obseruentur: de quo est text. expressus in isto cap. 17. nam dicit. *De vera las ordenanças que la dicha ciudad, villa, o lugar, o partido que fuere a su cargo, y las que fueren buenas las guardara y hara guardar.* Non enim exigunt ista verba, quod statuta sint confirmata, sed quod sint tantummodo rationabilia: sicut in consuetudinibus supra conclusimus: nam statutum,& côsuetudo non differunt, nisi vt tacitum & expressum,secundum Anchara.in cap.1. de constitu.col.35.& Abb.in cap.1. de consue. Solum differunt respectu modi & formæ, secundum Bald.in l.2.C.quæ sit longa consuetud. & notat Alex.in 2.vol.consi.189.& in 6.vol.consi.52.& ibi probat quod consuetudo est maioris authoritatis quam statutum: quod sequitur Matthę. de Afflict.in constitu.regni Sicil. in prælud.q.8. Differunt etiam in modo reuocandæ consuetudinis,nam aliter reuocatur statutum & aliter consuetudo,vt probat Cassan. in consuetudin. Burgund.rubr.§.6.in gloss.fulda, versic. quinto num.22.

Si ergo in rationabili consuetudine non requiritur hodie confirmatio regis, cum sit maioris authoritatis, quare debet exigi in rationabili statuto, quod est minoris quam consuetudo? si vero sunt irrationabilia,officio iudicis rescinduntur,secundum Io.de Rip. in suis respo. tit.de leg.c.11.

Quinimo si bene gustentur verba huius leg. quando de nouo debent fieri statuta præsente correctore,aut etiam mutari, non prohibet ea obseruari,imò dicit mittenda statim ad regem, vt ipse videat,& prouideat quid agendum, ibi. *Y las que assi ordenaren, o de nueuo hizieren, embien a nos el traslado dellas, para que nos las mandemos ver, y proueer sobre ello.* Itaque de confirmatione verbum nullum: sed neq; de inibitione interim, quod sit prouisio à rege,& sic omissum debet haberi pro omisso, vt in l. si vero. §. de viro,ff.sol.matri. Et in l. quiquid astringendæ,ff.de verbo.obligation.& interim quod statuta non reuidentur,si sunt reuidenda, aut reformanda,seruanda sunt,vt notat Bal.in c.1.de const.num.19.

Sed neq; ipsa statuta iubet lex mitti ad regê, sed copiam eorû:& interim non prohibet q̃ rationabilia non habeant executionê paratâ, nec dicit confirmationê petendâ à rege.Nâ data cômissione super statutis nihilominus statuta certa & clara sunt conseruanda & exequenda sunt.

Bal.

Bald. in cap. cum omnes. de constitution. sub num. 31.

Et respectu rationabilium statutorum ex ista nostra lege confirmatur communis opinio doctorum contra Barto. in l.omnes populi, ff. de iustit. & iure. quam appellat veriorem in puncto iuris Iass. ibi in lectura.num. 27.& in repetion.in 3.& 8.colum.& ibi per omnes concluditur, posse populos condere statuta, & illa valere sine regia appropatione, vel confirmatione. Et idem notat Paul.in l. priuatorum, C.de iurisdict.omnium iud.& Bal. & communiter DD.in cap.cum omnes de constitu.num. 22.Et idem Barto.in rubr.de constitu.num.25. Imò si bene aduertantur verba Bart.in l. si qui ad extraordinarium,C.de legatio.lib.10.solum voluit posse practicari.l.omnes populi in populis liberis qui non recognoscunt superiorem: in alijs verò populis semper exigit confirmationem:quod corroborat Matth.in prælud.const. regn.Sicil.q.2.

Dicunt tamen doctores Itali supra allegati, & alij vltramontani,non valere de generali cósuetudine statuta, nisi confirmentur. Quod aliter refert Alberi in l.formam,C.de offi.præfect.prætoris. Et ante confirmationem dicuntur imperfecta, secundum Baldum in l. 1. de constit.pri.

Ius regni.

Apud nos tamen etiam si populi Castellæ careant propria iurisdictione, cessante consuetudine,vel priuilegio, & sint populi non liberi, quos rex possidet tanquam res captas in bello, vt dixi supra cap.1.tamen possunt statuta rationabilia condere,& illa valent sine regiæ confirmatione,interim quod non præcipitur per regem, ne talia statuta seruentur,donec sint confirmâta: quod facillimè supremi nostri prætores, & senatores regij quotidie præcipiunt, & visis postea statutis confirmant, vel infirmant, prout libere possunt. * De hac materia confirmationis statutorum,vide Gutierrez de iuram. confirmator.1.p.cap.38.per totum.* & ideò in litera huius legis iubetur, vt ad regem copia statutorum mittatur secundum Bald.in 3. volum.cons.430.& notat Rebuffus in tracta.de consuetud.in gloss.2.in fine. Vide in articul.2. gloss.20. Si tamen statutum tangit authoritatem superioris, semper & indistinctè exigitur regis & superioris confirmatio, vt probat Aymon.in consi.97. in num. 6. Quæ confirmatio, etiam si non exprimatur, prout quotidie exprimitur,intelligitur sine præiudicio confirmantis,ex notabili doctrina Bald.in cap.venientes, de iureiurand. Et ex solo eo quod detur forma exequendi dicta statuta videntur confirmata, licèt non dicatur quicquam de confirmatione, secundum Baldum in rubric.ext. de constitu. num.19.

De statutis temporalibus

Supradicta conclusio limitatur in casu quotidiano: nam populus in rebus suis proprijs vtendis & conseruandis possunt sine vlla dubitatione, vel confirmatione statuta condere, maxime si illa sint temporalia super victualibus, vel similibus negotijs,vt notat Bald.in rubr. de consue.col.4.Et in c.cum omnes de constit.nu. 23.in versi.item dictum.Et notat Io. de Platea in l.1.C.de vsuris fiscal.lib.10.per text.in l.fi.§. Item Episcopi,ff.de muner.& hono.& plura refert Matth.de Afflict.in constit.regni Siciliæ. quæst.3. Et in singulari exemplo loquendo de statutis quæ fiunt à capitulo sine Episcopo,ponit exemplum Anton. de Pute. in Clypeo pastorali,cap.5.num.17.in 2. volum.tract.fo.201. Et apud nos potest poni exemplũ in casu textus in leg.2.tit.5.lib.7.ordinam.& in cap.92. in curijs *de Madrid*.anno 1534. & in lege 2.titu.1. lib.7. ordinam.& in l.5.eo.tit.* Quæ sunt l.8.ti. 8.lib.7.Rec.& l.8.tit.1.lib.7.Recop.& l.14.titu. 6.lib.3.Recop.quæ est omnino videnda.& magis,vide l.4.tit.14.lib.8.Recop. & ista statuta præmaximè essent seruanda,si esset periculum in mora petendæ confirmationis, vt in l. tutor qui repertorium,ff.de administra.tutor.etsi sequeretur grauis expensa,vt in l. pro locis, & in l.mediterraneæ.C.de anno.& trib.lib.10. & per Iasso.& DD. in l.de pupillo,§.si quis ipsi, ff.de nou. ope.nunc.

Quinimo dico, quod in casibus,quibus vniuersitates sine confirmatione faciunt statuta sine regia confirmatione,possunt pro obseruãtia addicere pœnam:quia sic est consuetum fieri,& talis consuetudo valet secundum Ioan. de Platea in l.1.de vsuris fisca.lib.10.& Alexandr. in l.1.col.6.ff.si quis ius dic.non obtempe.& Iass. in d.l.omnes populi,nu.15. & sub num. 28. Et Matth.de Affl.in prælud. constitu. regni Sicil. cap.3.n.9.& 10.Et istud hodie viget in practica.Licet de iure fieri non posset ex not.per Bellug.in spec.princ.c.2.

Secundò limitatur supradicta secunda conclusio, vt non possit vniuersitas facere statuta rege præsente,& sic in curia regia nulla statuta facere potest vniuersitas illius populi,& nisi cõfirmentur non valent,notat Bald.in l.humanũ in 4.nota.C.de legib.& in l.priuatorum, & in l.fi.C.de iurisd.omn.iud.Et notat Bellu.vbi supra sub num.6. 5

Taxatio victualium in curia regali.

Et inde oritur ratio ad cap.39.in curijs, de *Madrid*,anno 1534.& ad l.14.ti.21.lib.2.ordin. * Quæ est l.6.titu.11.lib.7.Reco.* vbi dicitur, quod taxatio victualium in regia curia fiat per regios prætores,& non ex ordinatione,vel statuto populorum nam illud non valet nisi à rege qui præsens est confirmetur.

Tertiò limitatur quod reformatio antiquorum statutorum,vel condere de nouo,non pendet ex voluntate rectorum vniuersitatis,vel cõcilij, sed iudicis, vel correctoris illius ciuitatis, vel villæ, ipsius enim arbitrio hoc comittitur ex dispositione nostræ legis ibi. *E si vieren que algunas ordenanzas*. Nam his verbis significatur, vt pendeat ex arbitrio solius correctoris, tanquam boni viri quando debeant statuta de nouo fieri, vel reformari,hoc enim importtant illa verba, videri tuo vt in lege finali, ff. de fideicommissar. liberta. & notat Bartolus in lege si sic. digest. de legatis, & in lege creditor. §. Lucius. digestis manda. & facit lege fideicommissa.§. quanquam ff. de legatis tertio.

Arbitrabitur autem iudex tanquam bonus vir facienda esse, vel reformanda statuta ex causa publicæ vtilitatis, vel necessitatis: nam in ista materia ad paria iudicantur, vt in cap. I. de his quæ fiūt à maiori parte capituli, & per Card. in Clem. I. de rer. permut. & per Ias. in l. maiorem ff. de pact. in 7. limit.

Et si recte pensentur verba huius legis ibi. *Las faran de nueuo*. Quæ verba diriguntur ad iudicem: & ideo ex suo officio tenetur inspicere an statuta sint de nouo facienda, vel reformanda iuxta plures doctrinas citatas in. l. eam demum. alias. in l. si soror, C. de colla. & non solum totius vniuersitatis: sed quoruncumque collegiorum statuta sunt reuidenda ex iudicis officio, vt notat Bartol. in l. sub prætextu. ff. de extraordin. crimin. & in leg. final. ff. de colle. illicitis.

6 *Authoritas & volūtas correctoris in cōdendis statutis.*

Proposito autem à iudice quod fiant statuta, modus & forma statutorum condendorum copulatiuè requiritur, quod cum authoritate correctoris, & rectorum populi fiant: nam istud significant illa verba: *Con acuerdo*. Nam dictio, Cum, latinè copulatiue sumitur, vt in l. Titiæ textores, §. nihil differt, ff. de leg. I. & in l. siquis inquilino. & in l. si quis legauerit, ff. de verbor. sign. & in l. triplici, & in l. vbicunque §. fin. ff. de ventre in poss. mitten. & in l. si ita fuerit, ff. de manu. testa. & in l. si quis ff. de vsufruct. acrescen. & notat Bald. in rub. C. de instito. col. 3. & ibi probat quod dictio, Cum, significat simultaneitatem, vel. illi. ff. de vsufruct. lega. Et ideò si accordium concilij, & authoritas correctoris non interuenerit, non valet statutum de nouo factum, aut reformatum: & de vigore dictionis, Cum, per Luc. de Pen. in l. omn. col. 16. de decur. lib. 10.

Non enim est leuis solennitas illa quæ posset, vel iudicem, vel rectores mouere ne sic statuāt, vt in cap. 2. de arbi. lib 6. & plura iura, & doctr. refert Fel. in c. ex tuæ, de sim. & in c. cum accessissent. de const. in 4. col.

Et ex hoc sequitur quod si rectores, & iudex dissentiunt super condendo de nouo, vel reformando statuto, consulendus est rex, quia cum hoc sit commissum duobus, scilicet iudici, & rectoribus, alter sine altero non procedit, vt in cap. si duo. de procur. libr. sexto, & in capit. prudentiam. de off. delegat. & sic corrector & concilium discordantes, ad inuicem se impediunt.

Si verò ex rectoribus nonnulli volunt consentientes cum iudice, alij verò dissentiunt: in hoc casu seruanda est forma tradita ab alijs statutis eiusdem ciuitatis: si verò non sunt statuta, seruari debet ius commune, vt in l. 5. & 9. tit. I. lib. 7. ordina.* Quæ est l. I. tit. 2. lib. 7. Rec. & l. 5 eodem tit.*

Et in dubio præualebit votum maioris partis, vt in l. quod maior, ff. ad munici. & eo tempore contradictio minoris partis non impedit ordinationē à maiore factā: si nō appellet apparet quod rationabiliter fuit appellatum propter iniquitatem statuti prout licet iuxta notata in l. I. in fine, ff. de doli. excep. cassabitur dispositum à maiori parte, etiam si vnus solummodo ex rectoribus appellasset, secundum Abba. in cap. cum in cunctis column. I. de his quæ fiunt à maio. parte. capi. & facit glo. in capit. 65. distin. in hoc tamen semper consulerem recurrendum ad distinctionem Lucæ de Penna, in l. nominationum, C. de decurio. lib. 10. col. pen. in gl. Et quod sanior pars præferatur, vide in inquiridione iudicum Ecclesiastic. notabi. 66. vbi per plura probat.

Maior autem pars in isto casu considerabitur tantummodo respectu ipsorum rectorum, & tantam partem in votando hoc casu habet ipse corrector, quantam ipsi rectores, nam quando actus committitur vni nomine collectiuo, vt puta concilio, vel rectoribus, & alteri personæ simul, vt corrector: illud collectiuum est pro vna persona in dimidia parte, & altera persona tantundem repræsentat: & ita notat Ang. & Imo. in l. liber homo. §. Titius. ff. de hære. institu. & sequitur Iasso. post Alexand. in l. si pater. la. I. ff. de vulgar. & pupill. vbi plura allegant. *Maior pars quædicatur*

Et ideo cum adinuicem discordant, rex noster adeundus est, vt in l. Pompon. & in l. duo. ff. de re iudi. 7

Quod verum crederem, nisi ista discordia inter correctorem, & repræsentantes populum esset super aliquibus ordinationibus temporalibus, vtputà circa electionem medicorum, nam præualere debent in hoc vota consiliariorum populi quibus hoc præcipuè est commissum, vt est text. & ibi Albe. in l. I. ff. de decret. ab ordi. facien. & idem esset in eligendis professoribus, & obstreticibus, vt per plura comprobat Io. de Rip. in tract. de peste. in 3. p. in 7. causa, f. paru. 106. & fol. 128. *De tēporalibus statutis*

Et idem est dicendum in electione œconomorum ciuitatis & custodum annonæ, quos vernaculo sermone appellamus, *mayordomos de la albondiga*. Nam præferuntur rectores & consiliarij ciuitatum voto correctorum, vt in l. Item eorum, §. decuriones, ff. quod cuiusque vniuersita. & notat Platea in rubric. C. de admi. Reipub. lib. 11. & Ioan. de Rip. in dicto loco. & idem Ioann. de Plat. in l. I. C. de irenearchis, li. 10. & in l. 2. C. de decurio. eod. libr. De quo videatur elegans consilium Sigismundi Neapolitani in materia feudali consi. 4. f. consiliorum de Beati Braui 140. *Economus*,

Quod est verum nisi esset consuetudo in cōtrarium: nam illa valere potest, vt in similibus causis leuis præiudicij soli rectores aliquid faciant sine iudice, argument. text. in cap. ea noscitur. de his quæ fiunt à præla. sine consensu. cap.

Et ne quis hæsitet in quibus expressum a iure quod corrector seruare teneatur consuetudines locorum quorum est corrector, cumulat quinquaginta. Lucas de Penna. in lege mili optnatores, Codic. de exacto. tributo. libro decimo. & ideo cum consuetudines, & statuta respiciant vtilitates populorum, non debent introduci, vel mutari sine consilio eminētiorum. i. rectorum eorundem populorum *Casus obseruandarum consuetudinum.*

vt

vt idem Lucas notat in l. si quos spontaneos C. de decurio. lib. 10. & Paris de Puteo in tracta. syndica. in parte præceptum in versic. restat.

Et sicut corrector sine consiliarijs non mutat, vel condit statuta, ita nec soli rectores, vt supra dixi qui sine iudice non possunt se congregare ad statuendum, vt in l. 3. §. si tamen ff. quod vi aut clam. & notat Alberi in rubri. C. de seruis Reipubli. manumi. Vt notat Sigismũdus inter consi. feudalia. consi. 4.

Imò si inuito correctore concilium congregetur, iudex debet resistere, nec permittere, vt quicquam damnosum fiat: alias ipse iudex negligens punietur, vt in l. nemo C. de operi. publi. & notat Alber. in l. de quibus ff. de legibus num. 30.

Imò fortius probat ista lex nostra, quòd non solum iudex debet obuiare, ne quid iniquum statuatur: imò postquam statutum fuerit debet præcipere ne obseruetur, ibi. *Y si viere que algunas ordenanzas se deuen desfazer*. Et de iure communi notat Bald. in l. nauicularioru C. de nauicula lib. 11. & Paul. consil. 123. quos refert & sequitur Hyppol. in sua pract. crimi. §. aggredior. num. 72.

Quod autem dixi non debere se congregare istos rectores sine iudicis præsentia, procedit, nisi velint syndicum cõstituere, vt contra correctorem querelam proponat coram rege, nam tunc licite possunt soli rectores se congregare & statuere, vt notat Alberi. in l. 1. §. fin. ff. de decretis ab ordi. facien. & Puteus in tracta. syndi. in prin. cap. pone quòd vniuersitas, de qua materia eleganter scribit Cassaneus in consuetu. Burgund. rubri. 13. §. 6. & Iacobus Vainerius: in inquiri. iudi. Ecclesiasticorũ, singulari. 103. & quæ personæ debeant ad concilium vocari, per eundem in notabili. 48.

8 *Rectores assistant in carcere.* Item aduertendum est quod sicut supra cõclusimus iudicem debere obuiare rectoribus, ne quid iniquum fiat, ita quoque rectores populorum debent instare coram correctore, vt liberet iniuste carceratos, vel diu detentos, vt in l. iudices C. de Episco. audi. & notat Bal. in l. 1. in 2. lectura ff. de offic. consu. & facit l. in multis locis ff. de libe. homi. exiben.

Et ex hoc corroboratur practica quæ habet. *Por carta acordada que se da a los pueblos para que vn regidor o dos assistan en la visita de los presos con el Corregidor*, ne capti vexentur iniusta captura, vt in l. vis eius, & ibi Bar. C. de proba.

Imò fortius dico quod iudex Ecclesiasticus possit adiri, vt præcipiat correctori quod iniuste captum liberet à carcere: quod notat Innocen. in cap. exposita. de arbitris, & notat Lucas de Penna in l. nemo carcerem col. pen. de exactio. tributo lib. 10. quod dubito an posset obtinere in practica, verissimum tamen est de iure.

9 *Comites & duces confirmãt statuta.* Tertia conclusio circa materiam condendorum statutorum est quod apud nos Comites, Duces, Marchiones, & alij domini temporales possunt confirmare statuta suorum locorum, & reuidere secundum formam nostræ legis, & valet ac si rex confirmasset, vt probat text. in l. 13. tit. 1. part. 2. ibi. *Ni fazer ley ni fuero nueuo sin otorgamiento del pueblo*. Volente ergo populo possunt forum introducere, quia forus & consuetudo æquiparatur statuto, vt supra dixi. & notat Ysernia in rubri. quæ sint regalia. & in sua peregrina. in prin. colum. 4.

Et ita viget in practica, licèt aliter concludat Matth. in constitut. regni Sicil. in præludijs q. 3. & Angel. in l. 1. ff. quod quisque iuris, & Alexan. in 4. vol. consi. 124.

Quarta conclusio est, quod vici vulgò dicti, *las aldeas*, non possunt statuta facere, sine licẽtia ciuitatis, cui subsunt notat Bart. in l. si quid extraordinarium C. de legatio. lib. 10. & probat tex. in l. 17. tit. 1. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 2. titu. 6. lib. 7. Recopil. & vide cap. 98. *de las Cortes de Madrid del año de 73*. Vbi confirmatur per d. l. & imponitur noua forma. * Qui probat, quod etiam intra tria millia non possunt vici facere contributionem, nisi rectores ciuitatis cui subsunt, reuiderint rationes, & idem notat Bart. in l. omnes popul ff. de iustitia & iure. q. 1. quod procedit, nisi vicus legitime præscripserit in contrarium, vt notat Ioan. de Ripa in tractu. de peste in 2. par. num. 468. 10 *Vici an statuant.* *

Quinta conclusio est, quod confraternitates & collegia licita per modum etiam pacti, vel contractus, possunt statuta facere: quia respectu suorum officiorum habent etiam apud nos iurisdictionem, & deputant iudices, vt in l. 2. tit. 4. part. 3. & ideò possunt in eadem ratione statuere, vt per plura probat Iass. in dicta l. omnes populi num. 35. & concludunt DD. in l. 2. C. de consi. pecu. & in l. fin. C. de iurisdict. omnium iudi. & in l. 1. C. de monopo. & Feli. in cap. cum omnes de consti. num. 14. & Bald. in cap. veniẽtes, de iureiu. & glo. in l. & quia ff. de iurisdict. omni. iudi. 11 *Confraternitates.*

Sexta conclusio est, quod statuta licitè facta non solum in foro iudiciali seruanda sunt, sed etiam in foro conscientiæ, secundùm Bald. in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. quem sequitur Ias. in l. post diuisionem C. de iuris & fac. & ideo sententia lata contra formam iusti statuti, cum non valeat, non obligat, sicut nec lata contra legem, vt in cap. 1. de sentent. & re iudi. Secus verò si statutum esset iniquum, nam nec in foro iudiciali nec conscientiæ non obligat secũdum Ysern. in tit. quæ sint regalia. colu. 3. de quo melius quam alibi per Andre. Tiraq. in tract. de vtroque retracta in præfact. nu. 73. fol. 11. & per DD. in cap. 1. de consti. 12 *Statuta ligant in foro conscientia.*

Iudex tamen alterius territorij, in quo non viget statutum, non tenetur exequi sententiã latam secundum formam statuti, si non vult, etiam ad literas requisitorias iudicis, vbi viget statutum. Et ita per plura probat Hyppoli. in singu. 138. * Hæc opinio non videtur vera, nã seruandum est ius loci contractus, & vbi res gesta est l. si fundus ff. de euictionibus Matth. de Afflictis decis. 216. num. 4. Non ergo debet inspici locus iudicis requisiti, sed locus iudicia requirentis. Secus quoad formam iudicij. * Et nota quòd statuta populorum, si derogent in aliquo *

aliquo honorificentiæ regis vel dominorum, nihil valent in eo quod derogant:& ita per plura probat Antonius de Pratis in clypeo pastorali c.5.in fine,& est in 2.volum. tractat. fol. 201.

His sex conclusionibus præstringitur materia condendorum statutorum, quam latissimè examinat Anchar. & DD.in cap.1.de constitu.

13 *Statuta nō sint partialia.* Inter alia quæ in ista l.17.præcipuè commēdantur, illud est quod statuta circa electionem officialium sint æquissima, & absque vlla partialitate. Ex quo corroboratur quod notat Bal. in cap.cum accessissent, de consti,nu. 11. quod populus non potest facere statuta quæ sapiant diuisiones & æmulationes secretas in populo: quia talia statuta fiunt mala mente,& ad exterminandam concordiam, & mutuam societatē ciuium: ideò lex ista dicit, *Para que se elegan justamente è sin parcialidad.* Vt in l.1.& ibi DD. C.si propter inimicitias lib.10.

Si verò statuta carent ista suspicione partialitatis, & sunt rationabilia, seruanda sunt ad vnguem, vt in l. non tantum §. finali ff. de decurio. & in l.super creandis C. de iure fisci. lib. 10.& gloss.in cap.cum olim de cleri. cōiugatis.

Vt igitur electio, vel nominatio personarū, vt fiant rectores populorū,valeat, plura consideranda sunt,quibus omissis aut nulla esset electio aut saltim posset periclitari. De cuius forma sunt videnda quæ notat Bald.in l. 1. nu. 44. C.qui admitti.

De electione officialium publicorum. Primo debent adesse personæ, quem secundum mores ciuitatis adesse solent, & cessante consuetudine, vel statuto seruanda est forma, de qua in l. nominationum C. de decuri. libr. 10.& ibi notat Luc.de Pen.addens,quod illa lex quæ de decurionibus loquitur, habebit hodie locum in consiliarijs ciuitatum & locorum nominandis, vel eligendis: & si vnus ex vocādis non vocetur, ille solus potest agere de contemptu,& non valebit electio, vt notat Abb.in cap. quod sicut de electio.quē sequitur & corroborat Inquiridion iudicum Ecclesiast.in notabili.63.

14

Et non interest an agatur de nominatione, an de electione officialium, vt est text. & ibi glos. in parte,nominationem C. de decurio.lib. 10.Si verò non vocati non agunt de cōtemptu, mero iure valet electio. vt probat Ioan. de Ripa in suis responsis tit.de rescriptis cap.21.

Citatio. Secundò debent inspici citationes, siue nominatim, siue ad sonum tubæ,vel campanæ, vt in d.l.obseruare: & an sint absentes vocati, & an adsint duæ partes ex tribus omnium, nam absentes vocandi sunt, quando non sunt saltim extra territorium, vel in longinquo, seruato de citatione absentium, quod statuto vel consuetudine introductum est, secundum Lucam in dicta lege nominationum, & Ioan. de Ripa in dicto responso 21. Item si electio est ardui negotij, debent nominatim scribi nomina eligētium nisi aliud sit de consuetudine, notat Bar. in l.1.ff.de albo scriben.& in l.fin.C. de priuilegijs curia. lib. 10. notat Bal.in l. nulli ff. quod cuiusque vniuersi.nomi.& in l.fin.C. qui bonis cedere poss.& Corneus consi. 189.col. fin. vol. 3. vel debet dici duas partes interuenisse & quòd maior pars consenserit secundum Alex. consi. 68. col. 2. lib. 2. & consi.1.lib.4. & notat Alexan. & Iass.in l.& hæred. §. hodie ff. de pactis, & Feli.in cap. cum omnes col.10. de constitu.

Tertiò, viso quod citatio & conuocatio legitima præcedat, inspici debet an sint congregati in loco solito ad nominationem vel electionem celebrandam, vt in d. l. 2.C.de decuri. *Locus.*

Si tamen omnes votum habentes, sint congregati in loco solito & sine citatione solita, in his fieri nihilominus omissio citationis non vitiat, nam præsentes non sunt citandi: & ideo actus nominationis vel electionis sic factus valet, & tenet, vt notat Bart.in d.l.2.quem sequitur Decius 5.volu.consi.199.

Quarto, inspici debet tempus, nam citatio facta ad certum diem, si ex ea comparet vel non comparet citatus, vitiat actum, si alio tēpore geratur, vt notat Bart. in l. aut qui aliter §. fin. ff. quod vi aut clam. Sic postquam introductum est à consuetudine, vel statuto,quo tēpore debeat electio vel nominatio fieri, si fiat alio tempore nullo modo debet valere, quia actus geritur extra tempus præfixum argu. tex.in l.si eo tempore C.de remiss.pigno. *Tempus.*

Si verò non sit statutum, vel certa consuetudo in tempore faciendæ electionis, tunc illa celebranda est tribus mensibus, antequam finiatur tempus priorum officialium: & ita probat Ioan.de Platea in l.si ad magistratum C.de decurion.lib.10.

Tempus autem & dies debet obseruari vt in eo fiat electio vel nominatio, etiam si sit feriatus in honorem Dei: nam cum in hac electione tractetur de causa publica, & de prouidendis rectoribus locorum, habet in se quandam pietatem. Et ob id sicut feriatis diebus datur tutor, eodem modo potest fieri electio officialium, nam æquiparantur tutoribus vt in lege præses C.de trāsactioni. & minor & Respublica æquiparantur: & rationibus supradictis ne vacet Ecclesia,valet electio Ecclesiastica in diebus feriatis, vt notat Specul. in titul.de ferijs §. sequitur in versi.porro.& in feriatis diebus etiā in honorem Dei datur tutor pupillo: & eodem iure possunt dari rectores vniuersitatibus, vt est text.in l.35.titul.2.parti.3. & loquendo in simili casu circa iudicia quę proferuntur tempore nundinarum, quæ celebrantur in diebus feriatis, ita tenet nouissimè Rober. Marant.in speculo aureo in 16.distin.iudiciali. in fine. *Tempore feriato fit electio officiorum.*

Quarto, debet tractari de nominatione eligendorum, dicendo quilibet quod sibi videtur, hoc enim importat tractatus, vt in cap. tua de his quæ fiunt à prælato. Et an sufficiat in scripto votum præstare sine loquela, videatur Boerius in decisi. 1. Propositionem autem faciet præsidens concilio petendo votum ab alijs, & ita notat Specul. in tit. de locato. §. sequitur vers. & scias. Et ad votandum debet præcedere iuramentum de recte eligendo, sicut iurat tutor: & sicut in electione tutorum regis, vt in l. 3. tit. 15. part. 2. *Tractatus.*

Votum

Votum autem dabit priùs qui dignior est, vt per plura probat Præpositus in cap. Episcopus 17.distinct.& melius gloss.in regul. Chancillariæ Iulij secundi.in 6. parte primæ regulæ, fol.paruo.81.& facit glos.in capi. Episcopus,7. q.1.& quando præcedit tractatus,cessat conspirationis suspicio,vt probat Io.de Rip.in li.2.respons.c.12.& 13.

Et nisi statutum,vel consuetudo aliter dispo nant,seniores debent præcedere in votando, vt in cap.1.de controuersi.feud.inter pares termi. & ibi notat Baldus & Ludou.Roman.in singular.81.

Et quamuis ratione antiquitatis,& vt honor seruetur,honor sit primam vocem, & votum præstare, tamen tale votum non ideò est maiorijs efficaciæ,quam sit prima vox & votum, vt notat Paul.in leg.si quis ita ff. de hære. inst.

15 *Ordo sessionis.* Quinto,debet inspici ordo sessionis inter personas quæ debent votare,nam ne quis loquatur ante antiquiorem,neue sedeat in altiori loco,iudex debet obuiare,vt in l. 1. ff. de albo inscribendo.de quo plura refert Felin.in cap.statuimus,de maiori.& obe.& Ioan.de Leicer in tracta.primogenituræ lib.2.q.3. & stylus Pariensis in tracta. de authoritate magni consilij folio 127.

Nam ius sedendi ante alios,est priuilegium, quod decet esse mansurum, & ordo cõfunderetur si istud priuilegium priuilegiato non seruaretur,vt nominatim comprobat Feli. in d.c. statuimus,

Ex quo infertur quod si quis abutitur isto priuilegio,nitens occupare altiorem locum alteri debitum,non solum expelli debet à iudice, & resisti à parte etiam manu armata,& violenter,vt per plura comprobat Cassaneus in consuetudi.Burgund.in rub.6.§.4.in 1.glo. à num. 1.vsque ad numer. 20. sed etiam occupator ius propriæ sessionis perdere debet,atque eo priuari, & poni in loco inferiori à proprio loco ad voluntatem iudicis, vt in cap. præcipimus. 63. distinctio. & notatur in l.si qua loca. de specta. lib.11.& notat Roman.in singu.non debet minor.

Itaque in modo sedendi inspiciat iudex consuetudinem,sicut inspici debet in modo procedendi,quando fiunt processiones,vt notat Baldus in l.obseruare,§.antequam verò,ff.de offic. proconf.

Et vbi non est datus alius ordo,melior est cõditio possidentis,vt notat idem Baldus in lege per agrum, Codic. de seruitut. & aqua. & sic primus occupator loci, vel sessionis tuendus est.

16 Sexto,debet inspici ætas & habilitas eorum, qui debent votum præstare,nam votãtes habẽtur loco testium, vt notat Felin. in cap. causam quæ.de testibus.& ideò impubes, qui non potest regulariter esse testis,quamuis possit habere officium rectoriæ ciuitatis,non tamen poterit votum præstare in huiusmodi electionibus, vt in l.spurij, §. minores.& ibi Alber.ff.ad muni.& in leg.ad Rempublicam,ff.de decurion.& notat Bald.in leg. si pater, C. quando prouoca. non est necesse. & Paulus in lege. in prouintiali.§.si in publico.ff.de noui.oper. nuncia.& de officio rectoriæ an minori conferri possit, & quando valeat dispensatio, & allegat Roderic. Suar.in alleg.12.& quod ex causa penuriæ possint minores eligi ad officia publica,est tex.in l. non tantum,§.1.ff.de decur. & potissima causa est penuria,vt notat gl.in l.ad rempubl. supra alleg.

Septimo,debet considerari qualitas eligendorum,nam consideranda est nobilitas, prudentia, fidelitas,& bona conscientia cum mentis integritate proueniens,& rerum experientia vt in §.sed cum sit necessarium, C.de nouo, C. componen.& solertia,& diligentia,vt in proœmio Institutionum.ver.cumq; Deo.Item morum probitas & peritia.vt in lege prima,ff.de decretis ab ordin. faciend. & notat Ioann. de Platea,in l.1.C. de condi. in publi. horre. libro 10. *Quantitas personarũ.*

Item,qualitas personarum non solum à iure spectata est, vt infra subijciam, sed etiam quæ inducta est à consuetudine: nam si consuetudo est, vt ex aliqua progenie, vt est apud ciuitatẽ, *de Soria*,eligantur rectores, illa cõsuetudo qualificat personas,& est seruanda. Nam sufficit si dicatur,ita consuetum est eligi,vt est gl.in cap. abbate sancti Siluani. de verborum significati. facit leg.pen.ff.de iustitia,& iure. Imò etiam si ex priuilegio naturales haberentur pro ciuibus: si tamen soli ciues naturales admitti solent ad honores,alij qui non sint naturales,licèt habeantur pro ciuibus,non admittentur secundũ Bald.in l.in vrbe,ff.de statu.homi. Vt notat gl. in l.vt gradatim. ff. de mune. & hono. quod si non seruetur,illi de progenie licite possunt appellare,vt in l.d. C. de potiori ad mune. non vocan.lib.10. * Sed quod officia debeant dimidiari,tenuit.d.Horoscius in l.2. ff. de origine iuris.nu.77.& facere videtur l.1.ti.13.li.8. Rec. quæ iubet,*que en los oficios de la hermandad se partan en los dos estados.**

Qualitas autem quæ à iure inuenitur expressa,vt ex nobilioribus, & ditioribus vicinis ciuitatum sint eligendi officiales publici, vt in authen.de defensoribus ciuitatum, §.interim,collat.3.& est tex.in l.honores.§.si is qui. ff. de decurio.& in auth.præsides gentium,C.de episco. audit.de quo plures doctrinas citat Ioann. de Palacios Runios in repetitio.rubr. de donat.inter virum,& vxorum §.9.num.8. Et est ratio, nam ditiores & bonæ opinionis homines alijs præferri debent.vt in auth. sed cum testator.C. ad leg.Falcid. Et iura huiús regni vicinis dicũt officia conferenda, vel originarijs, vel saltim illis,qui volunt domicilium habere in loco vbi debet officium exerceri,vt in l.8. * Quæ est leg. 1.titu.3.& 4.lib.7. Recopil. licet aliquantulum immutata. * iuncta.l.23.ti.2.li.7.ord. * Quæ est l.5.tit.2.li.7.Rec. quæ legatur attentè,quia mutat nonnulla. * 17 *Nobiliores, & ditiores præferũtur.*

Pauperes autem & infimi, aut viles, non sunt ad officia publica eligendi, vt in l.rescripto,§.1.ff.de mune. & hono. & notat Platea in l. ad subeunda. & in l.si quis decurio. C.de decu-

rio.

rio.lib. 10.& in l.ne quis,C.de digni.lib.12.& in authen. de defenso. ciuita. & glos.in parte, obscuri. col.3. Viles autem dicuntur,vt in dictionario meo,in parte, Viles & sordidi. qui communiter tales reputantur, vt notat Luc. in l. maximarum C.de excusa.mune.lib.10.

13 Nobilitas autem & bona æstimatio in personis eligendorum est consideranda,secundum æstimationem huius seculi,vt est glos. satis notanda in dict. auth. de defen. ciuit. §. interim coll. 3. Alibi autem consideratur nobilitas secundùm bonos mores,vt notat Bal.in l. ex diui Pij C. locati. Et consuetudo regionis spectanda est in æstimatione nobilitatis in hoc casu,vt notat Ioan.Andre. in addi.ad Spe.in tit.de teste §.1.vers. sed quid aliàs autem quid sit nobilitas, & quis nobilis, de iure communi late congessit Tiraque.in tracta.de nobilitate. Et ego de iure nostro Castellano dixi in dictionario meo in parte, *cauallero*, & in parte, *hidalgo*, & in parte, *nobles*. Imò in materia electionis ad officia quis dicatur nobilis, est arbitrarium, secundum Alexandrum in apostillis ad Bart. in l.3.ff.de testibus.

In impetrationibus verò beneficiorum quis dicatur nobilis, & quid iuuet illa æstimatio, videatur per Lodoui.Gomez.in regula Chancellariæ, de annali possessore quæst.37.

Nobilitas. Nobilitas igitur cum debeat considerari secundum æstimationem loci, vbi eligendus demoratur, non debet attendi, an illa æstimatio sit respectu potentiæ, nam potentes potius debent non admitti ad officia quam nominari ad ea: nam ita præcipit faciendum l.15.tit.1. lib.7. ordi.* Quæ est l.12.tit.1.lib.7. Recopil.aliquãtulum immutata.* Imò correctores potentes non sunt nominandi, vt in l.4.tit.16.lib. 2. ordin.* Quæ est l.2.titul.5.lib.3.Recop. * & melius in l.5.eo.tit. * Quæ est l. 22.tit.5.lib.3. in Recopil. *

Dicitur autem potens persona, vt in l. 6. tit. 1.lib.6.ordin.* Quæ est l.9.tit. 10. lib. 9. Recopil. * & illa est singularis decisio Castellana.

Quasi possessione æstimationis non est quis priuandus. Et in tantum hæc populi æstimatio consideranda est, quod postquàm quis ex electione præcedentis officij adquisiuit æstimationem illius gradus, ne generetur confusio, non debet illa æstimatione priuari, & eligi ad inferius officium, putà, Si *fue Alcalde no lo han de baxar a ser alguazil.* argumento text. in cap. ad hoc 89. distin. nam sine causa præemmentia alicui adquisita non debet auferri.argu.tex.in l.interdum ff. de operis liberto.& est glos.in c.nullus, *el segundo.* 2. quæstione 2. & est text. in l. 2. C. quemadmo. ciuilia mune.indican.lib.10.& ibi Platea. Et ista quasi possessio æstimationis per matriculam prætcritam probatur: nam hæc constituit quem in quasi possessione, secũdum Bald.in l.scrinarios C. qui testa.face. pos.& ad officium indecens statui suo non debet quis compelli, vt probatur in l.1.& 2. C. ne quis liber inuitus lib.11.& æstimatio consideratur, vt conseruetur in posterum, vt l. obseruare §.1.ff. de offic.procon.ibi hoc enim soleot magni facere populi, & in l.si in aliquas eo.tit.

Imò semper ordo ascensionis & descensionis seruandus est, vt in l. vt gradatim, & in l. honor.§.gerendorum ff. de mune. & hono. Et honor adquisitus & qui augetur nõ debet nocere adquirenti, vt in l.1.& ibi Albe.ff.de iure aureor. annullo.

Et honores per vicos ciuitatis æqualiter secundum ætates & dignitates & gradus debent iniungi, vt est elegans tex.in l.& qui originem §. præses prouintiæ ff. de mune. & ho. quod, proh dolor, hodie pessime seruatur.

Communicatur electio. Octauo debet inspici, quod non ex nobilioribus, siue fidalguis, aut scutiferis, debent omnes officiales concilij eligi, sed partim ex his, partim explebeis, dummodo non sint pauperes, & viles,vt supra dixi, nam siue sit onus, siue sit honor, inter socios vnius Reipublicæ debet æqualiter diuidi. argu. tex. in l. si non fuerint ff. pro socio. Socij autem sunt trium statuum, scilicet, militium, & scutiferorum, qui minores sunt militibus, vt in l. 23. tit. 22. part.2.& plebeiorum, & ex his tribus debent elegi officiales, licèt status scutiferorum antiquatus est.

Et quòd æqualiter sit celebranda isthæc nominatio officiorum, probatur arg. tex. in l. 2. ff.de origi. iu. §. eisdem temporibus,& §.deinde cum post. & ibi notat Alberi.imò addit plures eligendos ex nobilioribus,quàm ex plebeis nam per nobiles potius defensatur Respublica, sicut de Ecclesia notatur in cap. constitutus, de appellat.& notat Lodoui. Gomez in d. regul. de annali posse. q.37.& quod in commodis siue incommodis æquentur respectu administrationis publicæ nobiles cum plebeis, notat Betran.io 1.par.consi.141.Et ita quoque æquat eos tex.in c.lex 2. dist. vbi dicitur quod nobiles & plebei simul debent statuere progubernanda Republica.

Et potest addi alia ratio, nam in numero & in paritate personarum semper debet præferri ille,qui est descendens à nobiliori sanguine, vt notat Bal.in l.ne nulli C.de aduo.diuer. iudi. & facit l.si cohortalis,de cohorta.lib.12. Nam qui decoratur natiuitate nobilioris generis, præsumitur melior,vt est glo.in l.cum vnus ff.de alimen.& ciba.lega.Et sic non solum æquari nobiles plebeis, sed præferri possunt: nam splendor publicus spectatur, vt in l. rescripto. §. 1.ff. de muner. & hono.

Vtilissimum ergo est Rempublicã regi per nobiliores sanguine, & æstimatione,ex quo dicerem esse irrationabilem, & in damnum Reipublicæ consuetudinem illam, qua disponitur, vt oobiles aut fidalgui excludantur ab officijs Reipublicæ: ideò nec priuilegium valere debet, vt notat Platea in l.exemplo C.de decurio. lib.10.& in l.nec damnosa, C. de precibus impera. offeren. Imò in præiudicium regis esset tale priuilegium,ob quod valere non debet,vt in l.16.tit.25.par.2.& contra rempublicam,cuius causa priuilegiantur, vt probat Roma. consf.436.

Fidalgui. Imò sicut fidalgui & nobiles Hispani ideo gaudent prærogatiua nobilium, quia sunt deputati

putati

putati in defensam regni Castellæ & ad oppugnandum contra inimicos, eodem modo debent frui & deputari in seruitio Reipublicæ particularis, & vt eam defendant & ad id possunt induci illa verba tex. in l.5.tit.2.lib. 4. ordi. * Quæ est l.5.tit.2.lib. 6. Rec. * dum dicunt, *Deuen ser fauorecidos los fidalgos por los Reyes, pues con ellos fazen sus conquistas, y dellos se siruen en tiempo de paz y de guerra*, & sic tempore pacis æquum est hos nobiles eligi ad seruiendum regi in administratione Reipublicæ, sicut in electione beneficiorum Ecclesiasticorum probat Feli. in cap. cum adeo. de rescrip. colum. fina. Et semper in iure nostro nobiliter viuentes præferuntur negotiatoribus & alijs inferioris conditionis hominibus, vt per plura probat Guido Pap. in decis. 196. & nobiliter viuentes dicuntur quoque scutiferi, nam Castellano sermone, *escudo*, significat *defensa*, vt in l. 23. tit. 22. par. 2. & ideo, *escuderos quiere dezir* desensores regis vel regni.

19 *Prælatio inter ipsos nobiles.* Imò adhuc inter ipsos nobiles eligendos datur prælatio: nam nobilis, qui habitat in ciuitate præfertur nobili qui in rure habitat, nec debent eligi ad regendam ciuitatem ruri inhabitantes, vt notat Angel. in authent. de defenso. ciuita. in princip. col. 3. de quo est elegans decisio Nicol. Boerij q.272.

Item si ex nobilibus alter sit antiquior & maioris æstimationis, ratione antiquioris habitationis præferendus est, arg. notatorum per Ludo. Gomez in §. item Seruiana. instit. de acti. & notat Luc. in l. si quisquis conductor. C. de omni agro descr. lib. 11. & notatur in tract. de peste in 3. parte ver. est autem publica. fol. 103.

Item si ex his nobilibus alter sit tabellio, alter non, qui non est tabellio debet præferri: nã tabellio non debet eligi ad administrandum officium Reipublicæ, vt in l. vniuersos. & ibi Ioan. de Platea C. de decurio. libr. 10. De quo vide rationé per Aymon. consi. 163. volum. 1.

Seniores. Item inter ipsos naturales & originarios, seniores sunt præferẽdi iunioribus, vt notat glo. in l. vt gradatim ff. de mune. & honori.

Item qui pluribus annis decursis non fuit electus ad officium Reipublicæ, præfertur illi, qui proximis annis fuit officialis, vt per circulum omnes ciues benemeriti vtantur officijs Reipublicæ, vt in l. honorum §. de honoribus ff. de mune. & honori. & in authen. de defenso. ciuita. §. interim. ibi, per circulum, & in fine, coll. 3. & in l. 1. C. de officio magistri officiorũ: & in hoc ne ordo & circulus peruertatur, omnis color fraudis debet vitari, secundum Bal. in l. nemini. C. de aduoca. diuer. iudi.

Legitimus. Item si alter ex nobilibus sit legitimus, alter bastardus, præfertur legitimus: nam bastardus infamis habetur, vt per Azonem in summa de natura. libe. & facit l. generaliter §. spurios ff. de mune. & hono. Non tamen bastardus excluditur à doctoratu vel magisterio, vt notat Bal. in cap. innotuit. de electio. col. 1.

Item si vnus exercet artem vtensilicam, licèt regulariter non debeat eligi ad officia publica, si tamen eligitur seruata forma textus in l. eos qui vtensilia. ff. de mune. & hono. & in l. si cohortalis C. de cohorta. lib. 12. & alter non vtitur dicto officio, hic præferendus est.

Hæ quoque prælationes locum habere possunt, quando inter plebeios contenditur super electione officiorum publicorum.

Item inter plebeios oritur quotidie contentio, nam quoddam genus hominum, quos vulgus appellat, *Christianos viejos*, odio non mediocri abhorret aliud genus, quod vulgus appellat, *conuersos, o marranos*, tanquam diuersos: nam marannatha hoc latine significat, vt in cap. Guilisarius 23. quæst. 4. & hi conuersi in vulgi opinione pro infamibus habentur. De quo per Septimancensem auditorem regium in tracta. de institu. Catholicis cap. 46. numer. 21. vbi eleganter differit de materia. Et quamuis sit praua secta, ex qua multa mala orta sunt, propter secretam diuisionem Christianismi, & æmulationem, & schisma. Et hæc differentia Christianismi apud nobiles, de quorum numero nos quoque sumus, soleat sperni: tamen diabolus quotidie instat in cordibus aliquorum, vt audeant durissimo animo asserere, Christianos descendentes de genere Iudæorum ad officia publica non esse admittendos: quibus obuiat & aduersatur expressa lex huius regni, in l. 6. titulo *de los Iudios*, parti. 7. quæ indistinctè dicit ad officia publica admittendos: quod per plura iura comprobat Montal. in l. 2. titulo, *de las iniurias*, foro ll. lib. 4. & facit text. in l. libertorum C. de digni. lib. 12. quæ probat, etiam nepotes seruorum ad clarissimas dignitates esse admittendos: & facit text. in cap. eam te. de rescriptis, vbi ad Ecclesiastica quoque officia & beneficia possunt admitti: & notat Rom. in sin. 672. 20 *de diuersis.*

Quod limitatur nisi ipsemet fuerit olim Iudæus, aut Maurus: nam facile non admittitur, vt in cap. constituit. 17. q. 4. & notat Anani. in cap. cum sit de Iudæis, nisi conuersus esset persona insignis, & multum decorata, vt notat Feli. in cap. eam te. de rescriptis num. 12. seruato quod non sit filius ex personis, quæ prohibentur habere officia publica: de quibus in pragmatica Granatæ, fol. 5.

Cæteri verò conuersi, de quibus dixi in dictionario meo, in parte, *Iudios*, admitti possunt ad officia publica: tamen propter æstimationem seculi, data paritate, ego præferrem istis conuersis antiquiores Christianos, per supradicta, & per ea quæ notat Ioan. de Ripa in conuerso. in cap. eam te. rescript. nu. 39.

Nono debet inspici, quod cessante consuetudine aut præscriptione in contrarium facta, matricula nominatorum præsentetur regi, aut cui ipse commiserit, & in locis dominorum, comitum, ducum, aut aliorum præsentetur ipsi domino, vt eligant officiales, vel cõfirmẽt nominatos quæ confirmatio signum est superioritatis, vt notat Bald. in l. fi. C. de legibus, & Felin. in cap. 1. de constit. colum. 7. in quo potest respublica instare, non ipsi nominati. nam cum pendeat ex voluntate alterius, quis sit nominãdus, propter huiusmodi incertitudinem, 21 *Matricula.*

nemo

nemo ius habet prosequendi. Et hæc conclusio potest probari ex notatis per Rot. in decisio. 592. & ex notatis per Angel. in authen. de collatio. §. ad hoc prohibemus collat. 9. & ex notatis per Stepha. Bertrand. in 3. parte consilio 2. num. 4.

Facta autem electione personarum à domino rege, vel à domino loci, talis electus dicitur habere iurisdictionem ab eligente, & non à cócilio faciente matriculam: nam populus aut cócilium non dat quod non habet: & sic ab eligente vel confirmáte dicitur haberi iurisdictio. secundum Ange. in authen. de defenso. ciui. §. de cætero. col. 3. & facit l. lege obueuire ff. de verbo. signific. & ista confirmatio est altæ & non vasæ iurisdictionis, secundum Bal. in cap. cum omnes de constit. num. 22. & ideo crederé non debere fieri à domino extra territorium: & quod ista electio dicatur propria donatio dominorum & probatur arg. glo. in cap. relatum de præben.

Quod extenderem, etiam si nominatio siue electio ista fiat à rege vel domino loci per procuratorem, prout fieri potest, ex notatis per glo. in l. cum esse mihi ff. de seruitu. rustí. prædio. & facit l. certe §. 2. ff. depreca. & quod per literas fiat electio probat text. in cap. ea noscitur, de his quæ fiunt à præla.

Et aduertát domini qui passi sunt etiam semel nominare concilia personas eligendorum ad officia publica: nam ex hoc cóstituitur vniuersitas in possessione nominandi, à qua sine ordinario processu priuari non debet, vt notat Decius in primo volumine, consi. 129.

22 Item aduertere debent eligentes, ne eligant inhabiles, puta, *a los que han resumido corona*, vel alios de quibus in l. 17. tit. 3. lib. 1. ordinam. * Quæ est l. 3. tit. 4. lib. 1. Rec. & vid. Couarr. vbi eam l. declarat in pract. quæst. cap. 33. nu. 6.* nam isti non sunt capaces officiorum publicorum, etiam si non fuerint per sententiam ab Ecclesia liberati: solum enim factum resuméndi priuilegium tonsuræ consideratur, vt pœna legis locum habeat, argu. doctrinæ Bal. in l. 2. in fine C. de epis. audi. & videtur expressa lex regni in l. 3. tit. 4. lib. 6. ordi. * Quæ est l. 14. tit. 16. lib. 9. Rec.* Et in hoc casu, quo factum tátum consideratur, & non effectus non loquitur Bald. in l. si quis in suo C. de inoffi. testa. quem sequitur Feli. in c. 1. de præsumptio. in 8. fallen.

De electione inhabilium.

Si ergo nominauerint in officiales futuros eos qui sunt incapaces officiorum publicorum, superior ex his non tenetur eligere, imò nominatores tanquam lege contrauenerint sunt árbitrariè puniendi, vt in l. nemo martyres, & ibi Baldus C. de sacrosan.

Et de nouo præcipiet dominus electionem faciendam, non tamen priuabuntur nominantes pro illa vice iure nominádi, prout nonnulli doctores tenuerunt, contra quos probat hanc conclusionem Ioan. de Ripa in tractat. de peste in 3. parte sub numero 424. Et idem notat Bal. in sua practi. titu. de cautelis & remedijs versicul. 15. & notabiliter Cynus in l. 1. in fine ff. quis in ius voca. non iuit. & Albericus in l. sextumdecimum §. quæsita ff. de vaca. mune. & Boerius in decisio. 2. nume. 3.

Decimo, aduertere debent isti nominatores ne vnum tantum eligant, nam electio non datur nisi inter plures, vt in l. fisci. & in l. si tibi electio. §. 1. ff. de opti. lega. & tex. in authen. de defenso. ciui. §. fin. col. 3.

In vno non cadit electio.

Et quod non nominent eligendos vt sint officiales in plures annos, quia in vnum tantum annum sequentem aut plus in biennium; & non vltra sunt officiales eligendi, vt est text. in l. neminem C. de suscepto. & archa. libr. 10. & notat Abb. in cap. fina. col. 2. de iudicijs, & Capitius in decis. 121. sub nume. 4. aliàs est sub numero 5.

Vndecimo, aduertere debent isti qui certo tempore aut die limitato debent eligere, ne tempus laboratur, & nequeat electio celebrari post lapsum temporis. Fiendum enim certo tempore, illo debet exequi, vt notat Bal. in c. damnamus, de summa Trinita. & fide catho. si forte contenditur, an vnus vel plures debeant vota præstare, & allegetur contra aliqué, quod non potest, nec valet votum præstare: & alter contendit quod potest, ne tempus in hoc labatur: quia forte probationes non sunt in continenti paratæ, in tali casu non differtur nominatio, sed omnes personæ, quæ solent admitti, præstare debent vota, & admittetur votum illius, contra quem opponitur, si, & in quantum de iure valeat: nec nocebit nominationi, si postea appareat non habuisse eum ius votandi: & notat Abb. in cap. Cumana. de electio. quem sequitur Cepola in cautela. 232. Item facit, quia vitium litigiosi super potestate eligendi, non impedit eligere qui est in possessione, vt notat Bal. in l. alienationes ff. familiæ hercis cun.

Quando est tenditur super personis eligendorum.

Duodecimo est aduertendum, quod in pluribus concilijs est cósuetudine, vt iudex vel rector illius anni nominet eligendum in sequétem annum: quæ consuetudo ne sit irrationabilis, sic est intelligenda, quod antecessor in illa adunantia concilij possit proponere personam eligendam pro anno sequenti, & inter omnes tractetur an habilis & admittendus sit: tunc enim si omnes vel maior pars conueniat, approbando eius personam, à toto concilio. nominatus videtur in concordia, vel à maiori parte, si nonnulli reluctauerint. 23

An liceat nominare successorem.

Si verò ille, qui nominatur ab antecessore, omnino debet admitti, vt ponatur in matricula, talis nominatio & consuetudo admittendi eum est irrationabilis, & non valet: quia reprobatum est, ne quis sibi sui officij eligat successorem, vt in cap. Apostolica. §. his omnibus 8. q. 1. Et sic nominans videtur se ipsum nominare: nam successor etiam in officijs secularibus videtur eadem persona cum antecessore, vt nominatim notat Signorolus de Homodeis, in consilio 64. Et licet aliqua iura ciuilia dicant, conueniendum cum qui in magistratu nominatur successorem, vt in l. ordine 9. in eum, & in l. libertus §. nominati & in l. quotiens §. 1. ff. ad municipa. non tamen aperiunt illa iura eum nominatum admissum ex sola nominatione,

sed

ſed quòd ordo decurionum admiſit, quia voluit vel comiſit hoc nominanti, vt in dicta l. quotiens §. conſenſiſſe in parte, creauit, vbi gloſſ. hoc ſentit.

Et experientia compertum eſt, ſic nominātes ad ſuos amicos & conſanguineos vota dirigire, in quo magis carnales effectus, quàm publica ſignificatur vtilitas, quæ vigere debet: & ideo iudex huiuſmodi nominationes pati non debet: nam licèt pater pro filio, & filius pro patre poſſit in conſilio vocem aut votum præſtare: quia motus præſumitur ob bonum Reipublicæ potius quàm ſanguinis affectione, vt notat Paul. per tex. ibi in l. iſtud ff. quod cuiuſque vniuerſi. nomi.

Si tamen colligeretur, quòd iſta vota & nominationes præſtantur, vt ad inuicem colligētur in damnum Reipublicæ, & vt inter ſe cōtinuentur officia & honores, hoc iudex pati non debet, vt in l. 1. & ibi notat Barto. C. ſi propter inimici. libro 10. & facit quod de amico illius qui habet litem cum Republica notat Ioan. de Platea in l. diuum Verum C. de decurio. libro 10. & facit: nam inter eos qui ſunt eiuſdem domus non debent continuari honores: vt adnotat Nicolaus Boeri. in deciſione 2. num. 5.

Et hoc quotidie practicatur, *en pueblos do ay vandos*, per quos Reſpublica læditur, vt in l. ſi quis ingenuam §. in ciuilibus ff. de capti. & poſt. *ò donde alguno tiene pleyto con el concejo*, & nominatur eius amicus.

Quando negatur qualitas nobilitatis.

Decimotertio debet inſpici, nam ſi opponitur contra perſonas quæ nominantur, quòd nō poſſunt nominari, putà quia allegatur, ꝙ non eſt fidalgus vel nobilis, ideo officium fidalgorū habere non poteſt: in iſto caſu, ſi quidem eſt in poſſeſſione, ante hanc obiectionem ea non obſtante poteſt nominari, & vti hac quaſi poſſeſſione. Si verò non fuerit in poſſeſſione huiuſmodi pręeminentiæ & reputationis, non poteſt admitti, donec probet ſe nobilem: & ſic in primo caſu, etiam pendente quæſtione nobilitatis poteſt admitti ad officia fidalgorum ſiue nobilium: & ita probatur argumen. text. in l. ſi vt proponis C. quando prouoca. non eſt neceſſe. Et reſoluit Didacus de Couarru. in lib. 1. reſolut. capit. 16. Et ad hoc poteſt induci tex. in
* l. 6. titulo 2. libro 4. ordina. * Quæ eſt l. 9. titul. 11. lib. 2. Recop. * Et ſecūdum iſtam diſtinctionem intelligo quæ notat Alberic. in l. imperatores §. idem reſcripſerunt ff. de decurio. & eorum filijs, & Cepola in cautela. 234. & Rochus de Curte in tractat. iuris patron. in verbo, cōpetens nume. 54. in ſua opinione. Sed quid ſi inhabilitas electi opponatur poſt electionem, videatur an debeat ſtatim ſuſpendi ab adminiſtratione, quod notat Specula. in titu. de cenſibus §. nunc dicendum, & quod notat apoſtill. in quæſtionibus Capellæ Toloſ. quæſtione 370.

24 *Qualiter compelluntur electi.*

Decimoquarto debet inſpici, quod facta electione perſonarum ad officia publica, ſi detractent officia accepiare, cogēdi ſunt eiſdem coactionibus, quibus tutores cogi ſolent, vt in l. ſi quis magiſtratus ff. de mune. & hono. & probat Platea in l. ſi ad magiſtratum C. de decurio. libro. 10. & ad hoc detrahitur de domo propria, vt ſit officialis, & de facto procedi poteſt, vt notat idem Platea in l. ex domibus C. eo. titu. de quo vide Alex. in apoſtill. ad Bart. in l. munerum §. iudicandi. ff. de mune. & hono.

Mayordomo de concejo.

Quod maximè procedit contra eum, qui de tractat eſſe collector pecuniæ publicæ, quem, *mayordomo de concejo* appellamus: nam talis compellitur omnino officium acceptare, vt notat Alberi. in l. munerū ff. de mune. & hono.

Et ab huiuſmodi officij acceptatione nec ætas, vel dignitas, vel etiam infamia excuſat, ſecūdum Barto. in l. 1. numero 18. C. de mune. & in quo loco libro. 10. Et contra nolentes acceptare officia, ponit pœnas text. in l. ſi ad magiſtratum, & in l. ex omnibus domibus C. de decuri. libr. 10. Quæ pœnæ locum habere poſſent, niſi iuſta cauſa non acceptaſſent, vt eſt videre in caſibus ſequentibus.

Cauſa recuſandi officia publica.

Primus caſus eſt, ſi nobilis eligeretur ad officium vile, putà, ad cuſtodiam portarum, vel ſimile: nam non cogitur acceptare, vt in l. fin. & ibi Bar. C. de ſuſcepto. libr. 10. & in l. 1. C. ne quis liber. lib. 11.

Indignum.

Secundus eſt, ſi indignus ad officium eligeretur: nam non cogitur acceptare, cum acceptando incurreret in pœnam: poſſet enim extra ordinem puniri, vt notat ſingulariter Alberic. in l. quintum vno §. qui ad beſtias ff. de re mili. & Abb. in capit. præterea. num. 11. de teſtibus cogendis, & Capitius in deciſione 178. num. 3. & facit l. 2. C. ſi ſeruus aut liber. libr. 10. & per Roderi. Sua. in allega. 12. fol. 157. & Feli. in c. 1. de teſti. cogen. & Thom. Gramma. conſil. 48.

Infamis.

Quod fallit, niſi ad officium honoris eligeretur infamis: nam illud officium, licèt habeat annexum honorem, non poteſt recuſare infamis prætextu infamiæ: nam ex pœna præmiū conſequi non poteſt, vt in l. relegatorum §. final. de interdictis & relega. & notat in ſpecie Innocen. in cap. ſciſcitatus, de reſcript. quem ſequitur Ioan. de Platea. in l. nec infames C. de decurio. libr. 10. De quo elegantiſſimè per Tiraq. in tract. nobilitatis q. 24.

Sunt autem infames, de quibus in cap. infamibus de regu. iuris libr. 6. inter quos habebitur ille, qui publice verecundiam paſſus eſt, vt probat Decius in 1. parte cōſi. 90. & Baſtardus, vt per Azo. in ſumma. C. de his qui notan. infa. & per Thom. Gramma. conſil. 48.

Infirmus.

Tertius caſus eſt in infirmo perpetuo morbo, vt per totum C. qui morbo & qui ætate, & de maiore ſeptuaginta annorum probat textus & ibi gloſſ. in l. 2. §. fin. ff. de decurio. & in l. ſextum decimum §. corporis, & ibi Albericus ff. de vaca. mune. * Hæ ſunt allegationes, nam in *
his iuribus probatur, quod maior. 55. annorū excuſatur à muneribus perſonalibus, & ſic probat tex. in l. fin. C. qui ętate libr. 10. * Sed qualiter intelligatur iſta ſenectus ad excuſationem munerum, videatur Ioan. de Platea. in l. 2. C. de his qui non impleti. ſtipen. libr. 10. num. 2. & in l. cum decurionatus C. de decurio. lib. 10. & in l. ſi vltra. eo. titu.

Iſti tamen non excuſantur, ſaltim ſenes, vt

præstent consilium, quos vulgò: dicimus, *deputados de concejo*, nam isti non dicuntur habere officium, sed votum cum alijs, vt notat Bald. in l.decernimus C.de Sacrof. Eccl. sub num. 2. vbi qui habet consilium cum alijs dicitur præeminétiam habere, non dominium, vel officiũ. Et quod à consulendo Reipublicæ, & ab assistendo in concilijs nemo excusatus videatur priuilegiatus, est text. in l.si decurio fortunam, & ibi Plate. C.de decuri. libro 10. notat Martinus Laudensis in tract. de fisco.q. 17.

Et hac ratione fulcitur decisio tex. in l.9.tit.3. lib.7.ordi. * Quæ est l.3.in fin. tit.5. lib. 7. Recop.ibi, *Pero los otros officiales*, & erat l.6.tit.1. lib.6.veteris ordinam, & faciunt l.4.& 9. tit.co. lib. 9. Recop. * Vbi permittitur his bona conciliorum locare: quia cum non habeant officium, nequeunt impressionem facere: nam ibi deputati solum præstant consilium & appellatione officij non venit consultor, imò prohibitus habere officium potest esse cósultor. Bal. in authen. ingres. C. de sacrosf. Ecclesiæ. * Nu. 4 num.10.in fin. *

Confinatus.

Quartus casus est in confinato, vel relegato à ciuitate: nam tales confinati non possunt eligi ad officia publica, nec valet statutum in cótrarium, vt notat Ioan.de Plate. in l.ad tempus C.de his qui in exilium dati, lib. 10.

Quod fallit nisi confinatio sit fraudulenter procurata, vt l. quamuis prouisum, & ibi Ioan. de Platea C. de decurio. lib. 10. & in l. spadonem §.fina. ff.de excusa. tuto.

Alibi electus.

Quintus excusatur alibi electus, etiam si electionem impugnet.argu. tex.in l.diximus ff.de excusa.tuto.ex quo probatur, quod pendente impugnatione alicuius actus, potest quis se iuuare ex illo actu impugnato contra tex.in cap. mulieri,de iureiu.ꝙ quando procedat videatur Feli.in c.capitulũ nu.8.& in c. super literis nu. 26.de rescri. & quod alibi electus excusetur à secunda electione, notat Spe. in tit. de censi. §. nunc dicendum versi. si vero & Bald. in l. si vt proponis C. quando prouoca.non est necess.

Sextus casus est in electo loco originis, & eodem tempore loco domicilij: nam iustè non acceptat electionem loci originis, vt probat Ioan.de Platea in l.exemplo C.de decu. lib. 10. & in l.ciues C.de incolis eo. lib.

Cótinuatio honorum.

Septimus casus est si filius nolit acceptare, & intrare officium honorabile quod proximo superiori anno pater habuit: nam ista continuatio officiorum est prohibita, vt in l.1. & ibi distinguit Ioan.de Platea de mune. & honori. non conti. inter patrem, & fili.libr.10.

Excommunicatus.

Octauus casus est in excommunicato: nam non potest eligi ad officia etiam secularia, vt notat Belenzi. in apostil. ad Abb. in c. si duobus de appel.&.per Ioan. de Ripa in singularibus responsis, in titu.de rescrip. cap. 21.

25
Debitor Reipublicæ.

Nonus casus est in debitore Reipublicæ, qui non dedit rationem, & reliqua soluit: non enim potest nominari, nec eligi ad officium eiusdem Reipublicæ, vt in l. rescripto. §. debitores, & ibi glo. quæ allegat concordantes ff. de mune. & hono. & hoc est generale in omnibus officialibus qui non sunt syndicati, & rationes redierint, vt probat Ioan. de Ripa in tractatu de peste in 3. part. in vers. susceptores sub num. 290.

Priuatus honoribus.

Decimus casus est in eo qui priuatur ab honoribus futuris: nam si appellat, ad noua officia aspirare non potest, vt in l. reus delatus §.fi. ff.de mune. & hono. officium tamen quod habet exercebit pendente ab appellatione, nisi in syndicatu sit officio priuatus: nam non potest eum exercere pendéte appellatione, & hoc casu sententia syndicatus habet executionem, vt in cap. 7. infra, *en los capitulos de los juezes de residencia.* * Quæ est l. 14. titul.7.libr. 3. Reco. * Et de ratione tex. in d.l.reus §. fina. videatur Barto. in l.qui à latronibus §.1.ff. de testamen. & Feli. in cap.omnipotens de accusa.

Priuilegiatus.

Vndecimus casus est, in eo qui habet priuilegium à principe ne eligatur ad munera, vt in l. senatus ff. de offi.præsi.& notat Ioan. de Platea in l.1.C.primiciæ lib. 12.

26
Habés duodecim liberos.

Duodecimus casus est, in eo qui habet duodecim liberos, nam etiam à decurionatus honore excusatur, à cæteris auté muneribus publicis personalibus numerus quinque liberorũ excusat, vt est tex.in l.fina.C.qui numero liberorum, & notat Ioan. de Platea in l. in albo.& in l.si vltra C. de decurio. Et an hoc procedat mortuis aliquibus ex liberis, vide Alciatum in tractat.præsumptionũ 1.regula.præsump.36.à realibus verò muneribus, etiam iste numerus duodecim liberorum hodie non excusat, non obstante l. si quis decurio, & ꝙ ibi notat Bart. C.de decurio.nam apud nos illa lex non habetur pro lege, sed neque pro ratione cum per leges nostras Hispanas omnes tenẽtur cótribuere, nisi certe expressi in legibus nostri regni, vt in l.2.titu.4.lib.4.ordi.* Hæc lex non inuenitur in Recop. sed vide l.10. & ibi Greg. Lopez in glo. 1.titu.18.part.3. vbi noua additio testatur hanc & similes ll. quas ibi allegat Gregorius, non esse in Recop. * Nihilominus tamen quotidie videtur ꝙ dantur mãdata in supremo cósilio, vt habens duodecim liberos excusetur à muneribus realibus sicut à personalibus, & quo iure fiat cogita, quia ego non inuenio. Et cũ habentes numerum duodecim liberorũ, non sint exempti per leges nostras Hispanas, nó est in dubio ista quæstio: nam tenentur ad omnes reales cótributiones: & ista opinio seruatur quoque in regno Franciæ, vt attestatur Guido Papæ in decisione Delphinatus 401. & Guillelm. Benedict. in cap. Raimuntius, de testament. in parte, si absque liberis, & Cassane. in consuetud.Burgund.in rubr. 1.§.1.in glos.& sur. n.55.

His casibus & alijs quam plurimis quos curiosus poterit inuenire, nominatus habet excusatiunem, ne eligatur ad munera personalia officiorum publicurum, ad quæ si nominatur, vel eligitur poterit appellare intra quinque dies, secundum formam textus in l. qui ad ciuilia, & in l.nominationes C.de appellati. & in cap. nominationes 2. quæstione 6. & per plura probat Ioan.de Platea.in l.2.sub num.5. C.de decurio. libr.10.

Instan-

Instantia tamen ad prosequẽdam huiusmodi appellationem non durat vltra duos menses, vt in l. 1. C. de tempo. appell. & sic debet intelligi textus permittens appellari à nominatione in l.8.titulo 23.part.3.limitari text.in l.3. titul. 16. libr. 3. ordinam. * Quæ est l. 11. titu. 18.lib.4.Recopil. * & debet finiri causa excusationis citato concilio qui nominauit, vt in l. de vno quoque ff. de re iudi. & in l. nam ita diuus ff. de adoptio.& in isto casu notat Bar. in l. vna C. de sumptu.recupera. lib.10.

27 *Quilibet de populo impugnat electiones.*

Impugnatio autem electionis factæ de huiusmodi officijs, competit cuilibet de populo, vt in l. si reus delatus §. fina. vbi notat glos. ff. de mune. & honori. & notat Abb. in c. dilecti. col. 2.de excepti. & Federicus de Senis. consi. 227.& glo.in cap. vi circa in verbo, aliqui de electio. lib. 6. Quod limita. vt per Ioan. de Ripa in suis responsis titul.de rescriptis cap.21. & per Rebuffum in l.vna C.de senten.quæ pro eo quod inter est notabi. 9.num.9.

Et instantia huiusmodi prosecutionis cuius expẽsis debeat prosequi, notat Oldrad. in cõsi. 38. & Ioan. Lup. de Pala. Ru.in rub. de donatio.inter vir. & vxo. §.39.in fin.

Iuramentũ electorum. 28

Decimo quinto debet inspici, vt facta electione horum officialium, antequam officium exerceant iurent de fideliter administrando, vt probaui supra cap. 2. in princ. & per Abb. in cap. transmissam de ele.

Et facto iuramento, si de consuetudine est introductum, vt soluat aliquid erogandum in piam causam, soluet priusquam administret: & ita per plura iura & exempla probat Ioan. de Ripa in tract. de peste in 3.parte, in versic. posset num. 30. & Archid. in cap. si quis 42. distin.

Item licet quis sit nominatus & electus ad officium, non habet ius in eo ante ingressum corporalẽ ipsius officij, vt in l. post aditam. C. de impube. & alijs substi.& in l.priuatorum,& in l. fina.C.de iurisdictio. omnium iudic. & in l. receptitia C.de constit.pecu.& per Abb. in capit. nihil de electio. & per Oldrad. consilio. 191.& per Bart.in l.ex eo.ff.de testa.mili.& per Felin. in capit. fina. de iudicijs col. 1. & Parid. de Puteo in tractat. syndi. in parte, electio.c.in officijs, pro quibus est text.in l. Publius ff. de conditio. & demonstra.& ingredi debent officiales à principio mensis Ianuarij, vt probat ista lex.

Et si fortè agat electus interdicto restituẽdæ tanquam officio priuatus, non solum possessionem per ingressum supradictum debet probare, sed suam electionem rectè factam, aliàs minimè poterit obtinere, vt notat Bellamera in decisi.17.& Matth. de Afflict.in cõst. Regni Sicil. cap.cum satis sub rubr.48.

His quindecim considerationibus in electione officialium præhabitis, rectè & laudabiliter procedit electio: quibus omissis possit forte periclitari.

Procedendo vlterius in expositione & interpretatione huius l. 17. consideranda sunt illa verba, quæ dicunt, *Y otros oficiales que vsen de sus officios bien y fielmente y sin fraude alguna.*

Pro verò intellectu huius tex.præmitto, quòd officiales, siue menestrales dicuntur, vt in l. 5. titulo. 20. par.2.& per glos. 1.in l.1.ff.de tributo.& per glo.in l.legatis ff.de legat.3.& ibi Bart. & Alex. & in l.1.de nauicu. lib. 11.

Sub quo vocabulo tam laici quam clerici officiales comprehenduntur: & ideò si clericus officialis in officio suo commisit abusum, punietur statutis laicorum: nam his quoque ligantur, cum respiciant publicam vtilitatem, vt notat Innocen.& Abb. in cap. cum ab Ecclesiarum de offic. ordi. & in cap. fin. de vita & honesta. cleric. & per Bal. in sua margarita in parte clericus ver. 19. * Latè de hoc Mexia in prag. *del trigo*, conf. 5.num.32.*

29 *Falsos officiales punit Ecclesiasticus.*

Et non solum iudex Ecclesiasticus, sed secularis poterit punire, argum.tex. in c. 2. ne prælati vices suas, quem commendat Cassa in consuet. Burg. rubri. 1. §. 5.nu.71.& nu. 91.& Stepha. Aufreri.in Cleme.1.de officio ord.in 1. regu. fallentia in ver. 16. * Contrarium in simili casu decidit Grego.Lopez in l. 24. tit. 15. part.7.verbo. *el ganado*, in versic. per suum tamen, &c. Et Castellus, in l.70. Tauri nu. 18.*

Item contra officiales laicos practicanda est lex ista non solum viros, sed fœminas, vt in l.1. §.1.ff. de cõstit.pecunia,& notat Barto in l. iura.in fi.ff.de legibus, & per Alexan. in l. si constãte §.fin.ff.solut. matri.præmaximè cũ simus in materia fauorabili Reipublicæ, quod animaduertit Decius in l.fœminæ nu.112.ff. de regul. iuris, præmaximè considerata mente statuti, vt notat Ias. in l. testandi C. de testament. quod facit cõtra mulieres, vtẽtes publicè ministerijs.

Et ex eo quòd officiales & menestrales non debent committere abusum in suis ministerijs, sequuntur plura ad praxim conducibilia.

30 *Merces corrupta.*

Primum infero quòd merces corruptas potest corrector de facto proijcere & perdere argu.tex.in l. cætera §. mala ff. fami. hercis. & in l. item quæritur §. si quis mensuras ff. loca. & in l. lectos ff. de peri. & commo. rei vendi. & in pluribus exẽplis notat Pute. in tractat. syndi.in parte iudicis suprema potestas, & Ioan. de Ripa in tracta. de peste in 3. parte num. 41. & ista est ratio ad pragmaticam *de Alcala.* fol.73.* Quæ non inuenitur in Recopil.sed facit l.5.titul.14.libr.5.Recopil.& magis facit l. 3. titul.5.libr.1.Recopil.& quæ tradit Greg. Lopez in l. 1.tit. 7. part.5.ibi. *ni boluiendo*, & Mexia, in pragmatica, *del trigo*, conclus. 1. nu. 79. cum seq.*

Contra apotecarios.

Secundo infertur quòd merces apotecariorum, & aliorum potest publicè concremare, argu. text.in l.damnato C.de hæreticis, & in l. quicunque in fine eod.titu. & in l. nullius C.de Iudæis, & in l.Manichæos C.de Episco.audi.& per hæc iura ita notat Iacobus de Velouiso, in practi. iudicia. titulo de iniurijs in parte falsarium.

Tretio insertur, quod non solum quando merces in totum sunt corruptæ debet fieri, quod supra dictũ, sed quando est mixtum corruptum cum in corrupto, vt putà cera noua cum antiqua; nam tota concremabitur, vel

dabitur pauperibus, secundũ Angel. in l. 1. C. condi. in publicis horreis, libro. 10. & ista est ratio ad capitu. octauum, *En las ordenanças de los cereros*. fol. 72.*. Quæ est l. 8. 13. & 14. tit. 18. lib. 7. Recopil. *

Triticum mixtum. Quartò infertur, quòd si in tritico misceatur abena, vel hordeum, aut in hordeo palea, vel puluis, constito quòd de industria fuerit mixtũ, vel si aqua in lana, vel iuxta lanam, potest talia faciens extraordinem puniri, secundum Angel. in l. annonam ff. de extraordin. crimi. & hodie punitur apud nos, vt in pragmat. *de la vrga*, fol. 10. antiquæ impressionis. * Quæ est d. l. 3. tit. 5. lib. 1. Recop. *

Remostado. Quintò infertur, quòd vendẽs vinum mixtum, vulgò dictum, *remostado o adobado*, potest puniri, & adhuc vinum effundetur, cum fit nociuum humanæ saluti, & ista potest esse ratio ad cap. 97. in curijs Maioriti anno 1532. & est text. in l. 1. titu. 10. foro legum, lib. 3. * Quæ non inuenitur in Recopil. sed est l. 5. tit. 4. lib. 5. Recop. *

Ne colligatur vindemia. Sexto infertur, quòd ne fiat vinum acerbũ, potest fieri statutum ne colligatur vindemia, nisi certo tempore, vt cõcludit Bartholomæus Cepola in tractatu de seruitu. rusticorum prædio, cap. de messe & vindemia: nam omnis occasio fraudis vitanda est à iudicibus, vt in l. vna §. sed ne C. de latina liberta. tollen.

Contra tabelliones. Septimò infertur: quod potest fieri statutum puniens tabelliones scribẽtes literas cum atramento albo, vel contra pictores, qui vtuntur fictis & adulterinis coloribus, & contra sutores; qui ex corruptis, vel malis pellibus faciunt calciamenta: & contra istos habet locum pœna stelionatus, secundum Barto. in l. 2. C. de murilegu. lib. 10.

Contra piscatores. Octauo infertur, quod piscatores qui in aqua fluuiorum proijciunt taxum, vel alias herbas mortiferas ad capiendos pisces, puniri possunt: nam huiusmodi pisces solẽt esse nociui, & eorum pastu homines infirmantur: & ita notat Andr. de Ysernia in consti. regni Siciliæ cap. de vẽditore veneni. lib. 4. & ista est ratio ad nouã pragmaticã huius regni latã apud Maioritũ. * Quæ est l. 9. tit. 8. lib. 7. Rec. & melior. l. 10. ibidem. * quæ prohibet isto anno 1552. *que no se eche veleño in torvisco para pescar en los rios*.

Contra vendentes ligna. Nonò infertur cõtra rusticos vendẽtes ligna in ciuitate, & vt maius appareat onus lignorũ, & vt carius vendantur, & plus pretij arte sua extorqueant, faciunt ex vno ligno duos scindendo per medium: nam per supradicta iura fraus ista extra ordinem punietur, & per statuta certa pœna est imponenda virtute huius legis dicentis, *Que los oficiales vsen bien de sus oficios*: nam appellatione *de menestrales* veniunt quoque *labradores*, vt in l. 5. tit. 20. part. 3.

Contra pistores. Decimo infertur posse iudicem iustè punire pistores, quos vulgò *panaderos* appellamus, qui cum aceto solent lauare manus vt panis exhaletur, & maior appareat, & carnifices qui in flant arietis mortuos, vt grossiores appareant specie carnis: quod vitium viget apud ciuitatem Valentiæ, vbi fui doctor creatus sub examine peritissimorum doctorum.

Item puniri possunt caupones, siue tabernarij qui vinum album, aut sofisticum vendunt pro muscatelo. & sartores qui ponunt lanam in thoracibus loco bombicis, siue *algodon*, & eos qui vasa stannea, aut alterius materiæ conficiunt, & causa vt aiunt, ornamenti faciunt interlineaturas, vt citius corrumpantur, & eos quoque qui vendunt camisias fucatas auricalco, & dicunt esse auri veri.

Nam huiusmodi fraudatores, & similes potest iudex punire tanquam committentes fraudem de re ad rem, vt dicit Bald. in l. non dubiũ col. 5. C. de legibus, & notatur in viatorio iuris sub rubri. de collegijs illicitis, & monopo. & istud notatur contra officiales quos *joyeros*, appellamus: apostilla ad Angel. de maleficijs, in tract. malefic. in parte mendore, de malidadi, in principio.

31 Et vt apertius huiusmodi fraudes quæ in istis vtensilibus, & rebus quæ venduntur, facilius appareant, potest iudex, & ciuitas statuere, vt nisi in certa platea, vel loco deputato ad hoc non fiant venditiones rerum quas isti officiales vendunt, & quod alibi vendentes perdãt mercimonia, & ita per multa iura probat Lucas de Pẽna in l. 1. C. ne rustica. ad vllũ. opus liti. & istud est singulare verbũ, & quotidianũ in prac. *Quod vendatur certo loco.*

Itẽ contra monopolia officialiũ debent iudices multum aduertere, vt in l. vna C. de monopo. & in l. 2. titulo 7. parti. 5. & contra officiales inuntes pacta, ne doccãt alijs suum officium, vt notat Lucas de Penna in l. fin. C. de legatio. lib. 10. *Contra monopolia.*

Et vt officiales vtantur rectè & sine fraude suis officijs, factæ sunt pragmaticæ prohibẽtes mercimonia quædam. Item iubentes fieri tassam calciamentorum, & pannorum, quod & de iure communi statutum erat, vt in cap. 1. & ibi DD. de emptio. & vendi. & notat Barto. & Platea & DD. in l. fortissimus C. de eroga. milita. annonæ lib. 12. vbi dicit, quod potest cogi officialis ne vltra florenum habeat pro chlamyde. *Tassa.*

Eteadem tassa ponẽda est in hospitibus publicis, & in his quæ ibi venduntur & ministrãtur: & ideò est in practica, vt ponatur tassa, quę dicitur aranzel, cuius trangressores debent puniri in pœnis ibi expressis, & tãquam præcepti transgressores, vt notat Alberic. in l. 1. §. cura carnis, ff. de offi. præfecti vrbis. *Contra hospitantes.*

32 Item ne carius opera artificium vendantur si aliquis est famosissimus in suo officio, putà, *el cuchillero de Guadalajarra, que se dize Lacero*, potest præcipere, vt ipse & non alius artifex vtatur suo signo, & puniri contra facientes, vt notat Platea in lege quemata C. de fabric. libro vndecimo, & Baldus in lege secunda C. quæ res vendi non possunt. Idem probat per bonas allegationes Rebuffus in lege vna C. de senten. quæ pro eo. in glo. 1. num. 36. videatur Benedict. in cap. Rainuntius de testamẽ. in parte de Clera. num. 83. & Alber. Brunus in tract. de rebus & dispositi. dubijs in princ. & in l. 1. & in l. fi. C. pro socio. vbi dicit, quod in balis mercatorum potest iudex præcipere ne vnus mercator *Quãdo officiales est famosissimus.*

vtatur

vtatur signo alterius, & potest punire contrarium facientem, & posset esse punitio criminis falsi, vt probat Rebuffus de literis obligato. arti.4.in gloss.4.in fine.

Authoritate tamen iudicis ex legitima causa insignia aliena possunt deferri, ex notatis per Alberi.in l.sanctum ff.de rerum diui.& idē est in pastoribus, ne vnus in suis ouibus vtatur signo alterius, ne confusio generetur, & vt fraudes vitentur, sicut in simili dicitur de mutatione nominis C.in l.1.

Et huiusmodi causæ contra officiales frudatores breuiter & summatim etiam diebus feriatis poterunt finiri, vt in l. 1. & ibi Platea C. de pistori. libr.11.

Vlterius præcipit lex ista, *que la tierra sea bien bastecida de carnes y pescados*. quod iure communi statutum est in l. 1. §. cura carnis ff. de officio præfect. vrbis, & in l. munerum §.item Episcopi ff. de muneri.& hono.

Quando est carestia.

33 Quod præmaximè aduertendum est tempore carestiæ, quo tempore quilibet de populo cogitur ad vendendum subiectis,& adhuc moderato pretio: suadet enim hoc vtilitas Reipublicæ, vt in l.si pendentes §.si quid cloacarij, & ibi Ange. ff.de vsufruct.

Compellūtur diuites mutuare.

34 Imò hoc tempore si vniuersitas caret pecunijs, in communi possunt vicini diuites cogi mutuare pecunias vt frumentum ematur, & postea pecuniæ reddātur: & si sponte non mutuauerint pecunias, coguntur stare in carcere, vt notat Guillelm.de Cuneo in l. neminem C. de Sacros. Ecclesi. & Platea in l. 1. C. de omni agro deser. lib.11.& Ioan.de Rip.in tract. de peste in 2.parte ver. sextam num.161.& Cassane. in consue.Burgund.rubr.1.§.4.num.48.

Quod procedit, etiam si isti diuites sint nobiles aut fidalgui, secundum plateam in l. vna C.vt nemi. liceat. lib.10. & in ordinationibus antiquis est lex regis Alfonsi sexti apud Com- plutum.* Quæ lex non in Recop. reperitur.*

Et compulsio ad mutuandum pro emendo, debet esse generalis,& non particularis,contra vnum, vel duos vicinos, vt notat Bartol. in l. nullus C.de Iudæis, de quo in apostill. ad quæstiones Capellæ Tolosa.q. 446. & melius notat Lucas de Penna in l.1.C.de quibus muneri. & præsta. lib.1.

Et vt constet quæ vbertas frumenti sit in ciuitate,concilium ciuitatis tempore necessitatis potest facere scrutationes, quas vulgo, *calas y catas del pan*, appellamus: in quo actu seruandus est ordo positus per Ioa.de Ripa in tractat. de peste §. sextam in 2.par.nu. 158.

Rustici cōpelluntur vendere in ciuitate.

35 Et vt sit vbertas, ciuitas cogere potest rusticos habentes frumenta & victualia, vt illa vēdant in ciuitate, & non extra territorium,vt in l.2.ff.de nundinis,quibus ob hoc maior summa assignada est quàm ciuibus, vt in l.1. C. de frumen.vrbis Alexand.nam satis fatigantur itinere,& non sine incommodo à proprijs domibus auocantur,vt in l.pro locis C.de anno.& tributis lib.10.& in l. penul.ff.quemadmu.testa.ape.

Non tamen debet multum crescere tassa pretij,quia in rure non tam facile inuenirent emptores sicut in ciuitate,vt animaduertit glo. in cap. clericus 21.q.1.

Venditio in grosso.

Item est curandum, vt isti rustici vendant mercantias in grosso, & non minutatim,ne diu morātes in ciuitate damnum sequatur agriculturæ:& ita notat Ioan.de Platea in l.colonos C. de agrico. & censi. libro. 11. & sæpe in grosso permittitur, quod minutatim non esset tam vtile, vt notat glo. in l. 2. C. quando & quibus quarta pars debea. lib.10.

Panis coctus vendatur ad tassam.

Item stante penuria panis in ciuitate, iudex cum prioribus ciuitatis statuere debet quantū panis cocti vendi debeat singulis diebus in ciuitate, secundum Ioan.de Plat.in l.1. C.de frumento vrbis Constant. lib.11. seruata semper in distributione æqualitate argumen. tex. in l. prouidendum C.de postulan.

Contra regatarios.

Et ob vbertatem & penuriam commodius regendam statui potest, ne forenses & regatarij,& dardanarij ciuitatis emant victualia, donec transeat hora certa: & iterim ciues possint emere: nam cessantibus emptoribus vilescit pretium rerum,& pretio viliori res emitur in commodum ciuium,quorū Respublica portat onus regiminis,nimirum si possint hoc cōmodo vti,ex notatis per Ioan. de Platea in l. septē diebus C. de erogatio. militaris anno. lib. 11. Vendens propria frumenta, vel vina, non dicitur negotiator.vide Aymon.1. vol. consil. 163.

Et præmaximè contra regatarios hoc faciēdum est, quorum officium sordidum & satis exosum est, vt concludit Lucas in l. maximarum C. de excusa. mune. lib.10.

Contra obligatos Reipublicæ.

Inter alia est aduertendum, quod si aliquis est Reipublicæ obligatus,quod singulis diebus vendet in mercato apud becariam certā quantitatem arietum,& boum,aut piscium, si superuenit multitudo hospitum, vel militum,aut ex alia iusta causa cogitur,non obstante cōtractu, plures oues aut pisces vendere eodem die: & ita concludit Bartolus & Ioannes de Platea in l.quoad præsens C.de murilegu.lib.11.

Præuiso à iudice, vt si damnū patiatur obligatus ex tali venditione,crescat pretium carnis aut piscium, vltra tassam obligationis. Et ita per bona iura concludit Ioan. de Ripa in tracta. de peste in 2. parte in versic. sed vlterius num. 177.fol.74.

Cessante verò dicta superueniente necessitate, debet omoino contractus initus cum ciuitate seruari, vt in l.1.ff.de pactis,& in l.1.ff.de consti. pecu. etiam si offeratur adiectio, vt in l. Lucius §.fin.ff. ad muni. & in l. Antiochensiū ff.de priui. credi.

Et in seruandis contractibus & ordinationibus ciuitatis iudex debet esse diligens, vt notat Ioan.de Platea in l.1.C.de pistori.lib.11.

De becaria.

Et in memoria sit semper iudicibus, vt in becaria abundet caro arietum:nam melior sanguis ad cōseruationem vitæ generatur, secundū Ioā.de Pla.in l.1.C.de eroga. mili.anno. lib. 12. Vbi verò ciuitas non habet publicè obligatū qui vendat carnes militibus principis superueniētibus,& rustici ciuitatis sunt tenaces in præstandis alimonijs,gualdana principis capit

victualia sine pretio, vt notat Bald. in titul. de pace Constan.in ver.nobis.

Populi nomine venduntur carnes.

Et apud nos pro vtilitate publica iam diu receptum est ex consuetudine immemoriali, vt ex locatione concilij in publico præconio vnus tantum carnes, vel pisces, oleum, & aliquando vinum publicè vendant: quæ consuetudo rationabilis est, & valet, secundum Innocen. & Abbatem, & omnes scribentes post eum in cap. significante de appellatio.

Libertas vēdēdi infringitur.

Et ratione publicæ vtilitatis potest infringi libertas vendendi, secundum Pari.de Puteo in tracta. syndica. cap. de excess.baro. ver.si.excedunt, & allegat tex. in l. Lucius ff. de euictio. & in l. item si verberatum ff. de rei vendi. Et eadem ratione publicæ vtilitatis posse infringi seruitutem, notat Las. in l. quominus numero 32.& nume.85.& ff.de flumi. Et multa de publica vtilitate cumulat Hyppolitus in sua practi.crimina.§.attingam,cuius ratione frumentum venditum, retrahitur pro tanto, vt in capit. 14. in curijs *de Madrid.* anno 1528.* Quæ est l. 17.& 18. tit. 1 1.lib.5. Recopil.faciunt l. 18. cum sequentibus & melius l.21.ibidem. *

Cessiones vt frumentum asportetur extra regnum.

Item eadem ratione publicæ vtilitatis concessiones regis nostræ Castellę,quę fiunt vt frumentum asportetur in regna, vel Aragoniæ, vel Portugaliæ, limitari debent, prouiso prius vt supersit abundantia in regno Castellæ,cuius publicæ vtilitati prius cauendum est, vt notat Ioan. de Platea in l. si quis per diuinam C. de aquæ ductu.lib.11.

Interdictio ne asportetur frumētum.

Et per supra dicta venit limitanda l.3.titulo 9.lib.6.ordina.* Quæ est l. 28. titulo 18.libr.6. Recopil. & melior textus in l.1.titul. fin. libr.5. Recopil. ibi. *Y porque por esperientia, &c.* Quia donec peruisum fuerit, an ciuitas habeat abūdantiam frumenti, potest interdici ne extrahatur de ciuitate, vel territorio. Et ita per bona iura probat Ioannes de Ripa in tractatu de peste in 2.parte sub numero 16. & nume. 189. Videatur Florianus in l. si pendentes §. si quid cloacarij ff. de vsufruct. & Montal. in l.4. tit.5. part.5.

Ciuitas ad reuendat.

36 Item eadem vtilitate publica inspecta, potest ciuitas emere frumentum, vt necessitatis tempore reuendat pro abundantia ciuitatis.Et idem possunt caupones & pistores, vt vel in minuto vendant hordeum, vel in pane cocto frumentum: & ista non est reuenditio, vel genus dardanariæ prohibitum per leges nostras regias. idque colligitur ex Ange. in d. l. annonam ff.de extra. crimi.

Item ex eadem vtilitate publica fauore agriculturæ curare debet iudex, vt rustici vendant mercantias in grosso,potius quam minutatim, ne dum in foro sedet agricola, agricultura negligatur, vt notat Ioan. de Platea in l. colonos C.de agricolis & censitis lib.11.

Pacis violatores dicuntur dardanarij.

Item contra vendentes carius quam tassatū est, alimēta tempore caristiæ,debet iudex procedere velut contra pacis violatorem, vt notat Albert.in l.qui metu.§.miles ff.de re militia.Et ita procuret frumentum publicum & alimonias dispensare, vt successor in officio inueniat, in quo ipse quoque incipiat dispensare, secundum eundem Albericum in l.qui ordinariam C.de officio præfec. prouin. & facit tex. in auth.de mandatis princi. §. sed pro vbertate col. 2.

Tassa qualiter intelligatur.

Tassa autem victualium, quæ in foro venduntur, etiam si ex statuto vel consuetudine fiat à rectoribus ciuitatis, intelligitur accumulatiue ad correctorem, vel iudicem ordinariū: 37
nam ipse quoque potest tassare & reuidere, maximè ad querelam vendentis, vel procuratoris populi, vt notat Bald.in l.si in aliquam ff. de officio proconsu. & statuta confirmata, vt rectores tassent,intelligitur sine præiudicio iuris ordinarij iudicis, secundum Bal. in l. sæpe audiuit. ff. de officio præsidis, & sic iurisdictio rectoris in tassando, cum sit inferior, non extinguit iurisdictionem iudicis superioris, secundum Bal. in proœmio Gregoria. in prin. Et tassa generalis quo tempore debeat fieri, vide Ysermam in cap. 1.§.post natale.de pace iuramen. firman. in vsibus feudo.

Subiungit postea lex ista, calles & exitus ciuitatis debere esse sine vllo impedimento atque fœtore, quod iure quoque communi erat statutum, per tex. in l. ædiles ff. de via publica.

Et ideò prohibitum est, ne artes fœtidæ exerceantur iuxta vias publicas, ne malus odor infestet transeuntes,vt notat Alb. & Flori. in l. æquissimum §.si tamen ff. de vsufruct. & contra candelarum artem exercētes,& peliparios, & similes notat Cepo.in tract. de seruit. vrba. prædio. rubri. de aëre. 38

Aqua fœtida nō proijcienda in via.

Et contra emittentes vrinam,vel vini fæces, vel aquas fœtidas ex domibus in vias publicas, notat Ioan. de Ripa in tract. de peste in 2. part. in versi.in anseo. num. 64. Et plura exempla notat Plate. in l. decernimus C.de aquæ ductu. lib. 11.

Casarazos.

Item prouidebit iudex, ne iuxta vias publicas sint casalmæ, quas vulgus appellat, *casarazos, o casas caydas*, ex quibus putredo decurrit ad vias publicas, vel domos vicinorum: nam iudex cogit eas derelinqui, vel re ædificari, ne ciuitas sit ruinis deformata, & ita notat Bald. per text. ibi in l.præses ff.de officio præsidis, & Decius in l. creditor ff.si certum petat, & quādo dominus cogatur vēdere huiusmodi casalmas, notat Roma. in singulari. 777.

Quas domos liceat destruere.

Item vt ciuitas pulchrior, efficiatur, potest iudex de facto domos parui præiudicij destruere, soluto pretio dominis, vt in l. ædificia.C.de operi.publi.& notat Roma.in singulari.710.& Hyppoli. in sua practi. §. aggredior num. 68. & Alexand.in apostill. ad Bart.in l. fina.ff. de damno infecto.& Felt. in cap.non nulli, de rescriptis vers. ad euitendos, & Angel.in l. 2. §.si quis nemine ff. ne quid in loco publico. 39

Quando laditur publica vtilitas.

Et quando ædificium publicam lædit vtilitatem, propria authoritate potest à iudice demoliri,notat Bal.in l.lapilli.ff. de rerum diuisi. & facit l. Proculus §. fina. ff. de vsufruct. & l. præscriptio.C. de operib. publicis, quod iure regni videtur comprobatum in l.3.tit.7.part.3.

Et

Contra vallantes fundos proprios. Et ne via publica, vel exitus ciuitatum occupentur, potest iudex prohibere, ne quis propriũ fundum vallet, aut circundet: & etiam si fundus esset longè à ciuitate, si ex circundatione generareur scandalum, secundum Ioannem de Plate. in l.2.C. de fundis limitro. Et ita debent Intelligi glo.& tex.in l. per prouintias, C. de ædificijs priua.

Imò vt latior fit via publica, finium fundi pars potest auferri ex iudicis officio, vt in l.si locus §.1.ff.quemadmo.serui.amitta.

Occupatio debet esse perpetua. Et istam nostram legem, quæ prohibet occupationes viarum, & exitum ciuitatum & locorum, limito, & intelligo quando occupatio est perpetua: secus si esset temporalis, intereà dum aliquid ædificatur intrà ciuitates: nam lapides, & ruderia possunt poni in via ad tempus, & illa occupatio temporalis est à iudice toleranda: quia si ædificare licitum est, omnia ad ædificandum necessaria sunt permissa, vt nominatim notat Bal.in l.præses, ff.de offi.præsi. & Iass.in l. quominus, ff.de flumin.n.68.

Et hac ratione, & ne damnum patiantur trãseuntes, viget in practica, *Que los retejadores ponen señal en la calle, y los que edifican los materiales con que ocupan las calles*, quod sine iudicis licentia posse fieri asserit Io.Fab.in §.item inftit.ad l. Aqui.

Pergula. Item limito secundo, nisi quando viæ publicæ, vel platea occupantur cum pergulis, quibus vendentes vtuntur, vt se tueantur à vento, & pluuijs, vt notat Bal.in l.basilicam. C. de oper. publ.nam has pergulas, quas vulgò *tendejones* appellamus, debet omninò iudex tolerare.

Item lex nostra principaliter contra occupãtes vias publicas, siue exitus ciuitatum loquitur, sed contra occupantes eas vias, quæ sunt iuxta muros, loquitur tex.in l.22.ti.fi. p.3.

40 *Pœna occupantium vias.* Pœna autem occupantium vias de iure communi illa erat, scilicet, quinquaginta librarum auri, vt in l.qui fine, C.de operibus publicis. licèt alij dicant, quòd pœna peculatus debent puniri, vt notat Cassan.in consue.Burg.rub.1.§.t. num.35.

Iure verò nostri Regni aliter distinguitur: nam contra occupantes calles publicas habet locum pœna centum morapetinorum, de quibus in l.32.tit.fin.lib.8.ordin. * Quæ est l.5. titu. 26.lib.8.Rec.* & ista lex loquitur de vijs intra ciuitates, vel loca.

Si verò extra ciuitates, si ex statuto certa pœna est imposita, illa seruanda, est, vt in l.2. C.de noxal.

Si vero non est statutum, vel certa consuetudo, locum habet pœna, de qua in l.1.tit.6.lib.4. foro legum.

Et vltra pœnam damnum resarcitur, vt in l. fi.ff.de via pub.pro quo iudicis officium competit, secundum Paul.in l. quibus diebus, ff. de cond.& demon.

S V M M A R I A.

Capituli X X.

CAPVT XX.

In legem decimam octauam, de ædificatione domorum del Ayuntamiento, *& carcerum. * Quæ est l. 15. tit. 6. lib. 3. Recop. & vide l. 1. titul. 1. libr. 7. Recop. **

Olim Iure communi statutũ est, fabricanda prætoria, & domos publicas, vt sint in vsu publico, & quibus iudices inhabitent, vt l.nulli. C.de offi. recto.& facta domo publica, non licebat iudici alibi inhabitare in domibus priuatorum, secundum Barto.in l.Aquilius Regulus, ff.de dona.& de huiusmodi domibus iudicum loquitur text. in l.prætoria, C.de oper.public.

Vt autem iudex cum rectoribus, & alijs per sonis publicè deputatis, consuli possit vice populorum, vt in §.senatusconsultum, institution. de iustitia & iure. ne talia parlamenta fierent in ecclesijs, contra text.in cap.decet. in versi. cessent.de immuni.eccles.lib.6. necesse fuit, vt domus ad huiusmodi ministerium ædificarentur: & id primò statutum fuit, lege prima, titu. 1. libro 7.ordinamen.* Quæ est l.1.tit.1.lib.7. Recop.& l.15.titu.6.lib.3.Recopi.* quæ lex in locis, quibus iurisdictio exercetur, loquitur, & nõ in vicis, quas vulgo *Aldeas* appellamus, in quibus tantus splendor domus publicæ non requiritur, cum vbique possint homines faciliùs cõgregari.

Aedificium autem huius domus publicæ faciendum est, si commodè, & sine maximo ciuium incommodo fieri potest, vt notat Bald.in l.singularium, C. de operibus publicis. data enim difficultate maxima, ædificatio difficilis reputatur impossibilis, vt in l. non dubium. in fin. ff.de legat.3.& in l.si alieni. ff.de solut. & est gloss.in l.fideicommiss.§.si verò. ff.de leg.tertio 1 *Aedificium domus publica quomodo fiat.*

&

& notat Felin.in cap.ecclesia S.Mariæ, colum. trigesimaquarta,de constitutionibus,& in maxima difficultate idem citat noster frater Alfonsus de Castro in libr.primo de lege pœnali. folio 4.

Difficultas. Difficultas autem non minima reputatur, si sunt ædificia publica, refectione indigentia, vel si sunt alia opera publica imperfecta; namque prius hæc sunt perficienda,quam alia inchoanda,vt in l.penultim.& ibi notat Bald.C.de operibus public.& in l.nemo iudicum.eod. titu.vbi dicitur,quòd prius labefacta ædificia sunt reparanda,& idem probatur in l.fin. in princi.ff.de operi. public.

Fabrica. Fabrica autem huius domus de iure communi facienda est ex pecunia publica, si otiosa est,aliàs facienda est ex prouentibus fundorum publicorum,quos nos *proprios de Concejo* appellamus,vt notat Lucas de Penna in l.fina.C. de quibus mune. nemi.liceat.libro decimo. in qua st.8.

2 Ius Regni. Hodie verò iure nostri Regni sine vllo dubio est, quod ex redditibus populorum hæc domus publica debet ædificari, & ad id sunt à lege redditus deputati, vt in lege 4. & 5. titu.28. parti.3.

Et fauendum magis est istis ædificijs publicis, quàm debitis publicis, vt notat Paulus per text.ibi in l.cœtera,§.senatus.ff.de lega.1.& per supradicta debet intelligi verba huius legis, ibi: *Den orden como se hagan*,domo vero, *del Ayuntamiento*, facta, illa dicitur caput populi, attenta distinctione,quam Bal.notat in rubr.ff. de rer.diui.vers.sed hic quæritur.

Et sic quando possessio loci accipitur, sufficit quòd in domo ista tanquam in capite ciuitatis accipiatur,vt dixi suprà,& notat Bal.in l.1. ff.de off.præf.August.

Et ad domum istam possunt rectores ciuitatis compelli vt veniant, & congregentur ex causa publicæ vtilitatis,vt notat Abb.in c.quia propter in 2.not.de electi.& notatur in Inchiridio. iudic.Eccl.in nota.64.

Mulctantur rectores. Et qui moniti,vel ab statuto, vel ab homine non venerint ad dictam domum, possunt à iudice mulctari, etiam si tot ex consiliarijs venerint, quod eorum sola præsentia possit actus expediri: nam nihilominus non obtemperantes sunt puniendi,vt eleganter notat Io.de Pla. in l.in filijs,C.de decurio.li.10.

Et postquā fuerint congregati,vnusquisque debet officium suum impendere, secundū ordinem,vel ab statuto,vel consilio,vel à iudice deputatum,vt notat idem Plat.in l.fi.§.erit autem C.de re mili.lib.11.

Congregatio autem debet fieri certis temporibus, nec rectores debent semper congregari ad libitum superioris, secundum Abba.in cap. his quæ, column.1.de maiori.& obed.& notat Franc.Pataui.in tract.de autho.c.sede vacan.§. & quod cœtus.

3 Domus del Ayūtamiēto nō est de forma. Nec tamen quis putet domum *del Ayuntamiento*.adeo pro forma esse necessariam, quòd nisi intra eam fiat concilium, quòd non valeat quod agitur: nam si omnes qui debent ad perficiendum actum etiam alibi congregentur, nihilominus valet quod agitur: ita notant Bart. Paul.& docto.in leg. vniuersis. C.de præci.impe. offic. & idem Bartol.in l.2. C.de decurion. libr.10.

Domus enim publica cum sit quid inanimatum,nihil statuit,& per consequens non est de forma,iuxta doctrinam Bald. in capit. cum in terra.de electio.

Et in dubio locus actus non præsumitur, quòd sit de substantia,vt in c.non loca.& in ca.multi 40.distinct.

Et domus *del Ayuntamiento* magis demonstrandi gratia sit ad congregationem quam quòd sit de substantia,argument. text. in l. qui in futurum,§.1.ff.de pactis. Valere ergo debet actus,etiam si alibi congregentur, dummodò collegialiter,& non singulatim, iuxta notata per Abb.& post eum Feli. in c.omnes.de const. col.16.& plura citantur in Inchirid.iudic.Eccl. notab.65.

Carcer autem publicus, licèt nonnulli asserant quò sit fabricandus expensis fisci, cùm sit inuentus ad custodiam delinquentium, & debitorum,vt in lege aut damnum,§. solent,ff.de pœnis,& in l.fina.C. de custo. & exhibi. reo. & in cap.cum Episcopus.de officio ordin.lib.6.& in cap. contra idolorum. 26. quæstione 5. & in Clementi.1. de hæretic. Et inde malefactores abducti iudicibus præsentantur, vt puniantur, vt l.si quis ea culpa. C.de exhibitione reorum. Et ista punitio cum sola Regis authoritate fiat, eius quoque authoritate carcer esse debet,vt in l.vna,C.de priua. carce. Et sic fabrica publici carceris pertinere debet ad fiscum, qui ad hoc habet de publico redditus deputatus,vt suis expensis ministret iustitiam, vt in cap. grandi. de supplen.negligen. præla.lib.6. & notat sanctus Thom.in secunda secundæ,quæst. sexagesimatertia.& probatur in l.sexta,tit.28.parti.3. * Et vide Auiles in cap.18.prætorum.verb.*se haga*. num.1.vbi dicit,quòd de consuetudine carcer fit expensis reipublicæ ex proprijs: & superadde Iulium Clarum recep.sentent.lib. 5.§. final. quæstio. 46.num. 3. & sic videtur tenere autor infra.num.5.* 4 Carcer.

Et eadem ratione iure communi si partes nō habent in bonis,malefactor capitur & custoditur expensis fisci,vt per bona iura probat Henricus in cap.ad aures.de simo.& capell.Thol.q. 41. & Steph.Aufr.in Clem. .de offic.ord.q.2. ad finem: de qua materia per Bar.in l.lege Cornel.ff.ad Sylannia. & in l.fin. C.de eroga.mili. anno.lib.11.& per Bald.in c.nonnulli de rescriptio.& in cap.hic finitur lex feudo. & in capell. Tholo.q.100.& in l.2.titu.18.lib.8.ordinam. * Sed est l.3.titu.16.lib.8.Reco.ibi. *Y mandamos otro si, &c.* & idem videbatur decisum *en los casos de la Hermandad* per l.25.tit.13.lib.8.Recop. sed illa lex est correcta *por el cap.13. de las Cortes del año de 1583. que manda que en esto se guarde la ley de los adelantamientos*: quæ aliter disponit, vt patet in l. vigesimaquarta, titu.4. libr. 3. Recopil. ibi: *Con que las personas que embiaren,&c.** 5 Malefactor cuius expēsis custodiatur.

Item

Item quia carcerem habere, est quid iurisdictionale: ideò eius fabricatio ad Regem, cuius est iurisdictio, videtur pertinere, secuudum Card. in Clem. 1. §. sanè. in vers. secundo quæro. de hæret.

Tamen supradictis non obstantibus, fabricam domus carceris ad Respublicas pertinere, custodiam verò carceratorum ad Regem & eius iudices, tam consuetudine interpretatum est, quàm de iure probari videtur ex sequentibus.

Primò quia in carceribus vinciri malefactores interest reipublicæ, vt inde abducti publicè puniantur, vt in l. licitatio. §. fin. ff. de publica. & vecti. & in l. ita vulneratus, ff. ad legem Aquili. quod iure Regni probatur quoque in l. 1. tit. 1. versic. *e a gran pro.* par. 7. Et sicut in punitione criminis, qui est finis, publica interuenit vtilitas: ita quoq; in præambulo ad punitionem, quæ est carceratio, vt in l. oratio. ff. de sponsal. Si ergo reipublicæ interest, respublica soluet expensas, vt notat Bald. per text. ibi, in l. 2. C. quibus casi. serui. reipubl. pro liberta. præmi. merue. & facit lex munerum. §. hæc omnia. ff. de mune. & honori. ibi. Neque à naue, vbi dicitur, quod nauis publica expensis subditorum fabricatur: si ergo nauis, cur non & carcer?

Nam domus carceris dicitur publica custodia, & depositum reipublicæ, & ideò carcerarius dicitur depositarius, secundum Paul. cons.
6 *Carcer dicitur depositũ*
42. & Paris. de Pute. in tract. syndi. in parte, carcer, cap. an si plures, & facit l. fi. ff. de custod. & exhibitio. reo. & notat Bart. appellando custodiam publicam in l. 3. §. transfugas. ff. ad l. Corneli. de sica. Si ergo depositi publici domus dicitur, facienda est reipublicæ expensis, argum. notatorum per docto. contra gloss. ibi in l. quoniam liberi. C. de testib. & nominatim ita notat Pute. in dict. cap. an si plures. sub nume. decimo quinto. & ista officio iudicis vt fiant, incumbunt.

carcerãtur aliqui non ob solum delictum.
Nam vltra punitionem delinquentium ex alijs causis videtur, quod sit commune negotium tàm Regis, quàm subditorum: nam debitores priuatorum creditorum incarcerantur non datis bonis, vt per gloss. in l. 3. ff. de suspe. tuto. etiam ex pacto, vt in l. 3. C. de pign. & per Bart. & docto. in l. Titio centum. §. Titio centũ. ff. de condit. & demonstr. & notatur in l. non est singulis, ff. de reg. iur.

Item aliquando capitur filius cum pater deliquit, nec vult comparere coram iudice, secundum Bal. in l. fin. C. de cura. fur. quem sequitur Alexand. in apostil. ad Bar. in l. fin. ff. de quæstio. Item medicus culposus carceratur, vt l. 9. titulo 15. parti. 7. Item condemnatus præcisè ad factum, siue ciuile, siue criminale, donec impleat, detinetur in carcere, vt est gloss. in l. stipulatio. §. operis. ff. de noui operis nuncia. & Barto. in l. 2. §. Diuus, ff. de iure fisc. & Put. in tract. synd. in parte, captura, nu. 15.

Qui condẽnatur. vt dicat mẽtitus sum.
Et in criminalibus condemnatus, vt dicat mentitus sum, secundum formam text. in l. 2. titul. *De las iniurias* lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 2. titu. 10. lib. 8. Recop. * si non vult sibi contradicere, cum condemnetur ad factum propriũ, potest carceribus præcisè detineri, donec sibi contradicat. Et si durat contumaciter non se contradicendo, potest alia pœna puniri propter impossibilitatem exequendi sententiam, nolente condemnato se contradicere: argument. eorum quæ notat Ioan. Andr. in cap. in toto, de regu. iur. lib. 6. & per Abba. in consil. 25. colu. 2. versic. secundus modus libr. 2. & in consi. 65. eo. lib. in 2. dub. & per Aymon. consi. 12. vol. 1. & similiter commutatur pæna quando delinquẽs non est capax pœnæ, á iudice imponendæ, vt probat Anani. ad cap. ad liberandum. de Iudæ. num. 10. & est glos. fin. in cap. finem litibus, de dolo, & contum. videatur l. 6. tit. 9. lib. 4. ordi. * Quæ est l. 6. tit. 8. lib. 8. Recop. ibi: Y *si desdezirse no quisiere, &c.* * & l. 2. eod. titul. & dixi in declaratione l. 2. tit. De *las injurias*, libr. 8. ordi. num. 19. * Quæ est situata in alio tomo post responsa. *

Quod procedit, etiam si condemnatus sit nobilis, aut fidalgus: nam in pœna contradictionis nulla est distinctio in persona plebeia, vel fidalga, aut nobili: lex enim secunda supra allegata non distinguit: imò quilibet condemnatus de illis sex iniurijs debet satisfacere parti sibi ipsi contradicendo, in satisfactionem famæ læsæ contra iniuriatum. * Quod iam cessat per l. 2. tit. 10. lib. 8. Reco. *

Et quando agitur de satisfactione facienda parti læsæ, non fit distinctio personarum, an illæ sint nobiles, vel plebeiæ: & ita notat eleganter Bal. in l. nemo clericus, C. de sacros. Eccl. & in c. 1. de const. quem sic allegat, & intelligit Bologn. in consi. 37.

Neque obstat lex 131. in legibus *del estylo.* * 7 *Expositio l. 131. del estylo.*
Quæ non inuenitur in Recop. sed vide d. l. 2. ti. 10. lib. 8. Recopil. * quam nonnulli allegant in contrarium: quia illa loquitur respectu pœnæ imponendæ, quando iniuriam facit quis fidalgo: & sic quando fidalgus est actor, non tamen quando est reus, vt probant illa verba: E *si fuere fijodaldo de nostado*: nam ex lege fori quando iniuriam patiebatur plebeius, iniurians condẽnatur in pœna contradictionis, & in trecentis solidis: si verò iniuriabatur fidalgus, pœna additur vsq; ad quingentos solidos: & id interpretetur ex dicta lege styli, non tamen per illam tollitur in fidalgo iniuriante pœna contradictionis: & ita rectè intelligentibus probat lex octuagesimaquinta in legibus eiusdẽ styli. Et ista est vera interpretatio, licet aliqui dormitent in contrarium somniantes. * Vide istum authorem in tract. de iniuria nu. 21. versic. neq; obstat, &c. Et D. Perez in l. 1. titu. 3. libr. 1. ordin. colu. 114. versi. supradicta etenim procedunt, &c. *

Item arbitri discordantes in præiudicium partium compromittentium incarcerantur, donec concordent, vt l. 26. ti. 4. p. 3.

Item pater, qui non præstat alimenta filio, cum iussus fuerit à iudice, incarceratur, vt in l. 2. tit. 19. p. 4.

Item mulier quæ non vult cohabitare viro suo, incarceratur, secundum Abbatem in cap.

lite,

iteras, column.8. de restitut. spoliat.

Item carceratus adhuc detinetur in carcere pro sua expensa, vt concludit Guid. Pap. in dec. Delph. quæst. 448.

Et in pluribus alijs casibus, quibus non agitur de punitione meri criminis, incarceratio locum habet ad vtilitatem reipublicæ, & non solius Regis.

Cum igitur vertatur commune negotium in vtilitatem tàm fisci, quàm ciuitatum, ideò di uisa est expensa hoc modo, quod fabrica domus carceris pertineat ad ciuitates, custodia verò carceratorum ad Regem, & eius iudices.

8 *Alguazelus custodit captos.* Nam alguazelus tenetur captos custodire, vt in l. 20. ti. 9. p. 2.

Et sicut dominus castri tenetur ad custodiā fortalicij, vt per Iass. in l. diuortio. §. impendia. ff. solut. matrimon. eodem modo Rex, qui est dominus carcerum, tenetur per se & suos Iudices atque ministros ad custodiam dictorū carcerū vt notat Gerardus in singulari. 37. & subdit nec alimentare, nec captos tenentur custodire, vt probat Stepha. Bertran. in. 1. p. consil. 17.

Cura carceris. Cura ergo custodiæ carcerum ad Regem pertinet: fabrica verò ad vicinos populorum, & sic onera partiuntur, ad inuicem; & cùm sit negotium commune, communibus geritur expensis vt vnusquisque partem suam tueatur, iuxta notat in. l. quoniam liberi. C. de testibus. & in. l. si irruptione. §. finali. ff. de. nego. gest. & in. l. 3. §. 1. ff. si mensor falsum. & per Bart. in. l. si postulauerit. ff. de adult. & per Pari. de Puteo in tract. synd. in parte, accessor.

Addit quoque lex nostra, vt sit cura iudicibus vt intra carceres sint prisiones, & sic vt diuersa ponuntur domus carceris, & vincula carcerū. Ex quo sequitur, quod positus, atque detentus intra domum carceris, licèt dicatur captus, secundum Ang. in l. qui in carcerem, ff. quod me tus causa. quem sequitur Iass. in l. si pecuniam, §. si. ff. de condi. ob caus. & Ant. Capic. in decisi. 144. nu. 4.

Non tamen dicitur vinculatus, & sic positus *en prisiones*, nam est quid vltra capturam personæ, & eius incarcerationem.

9 *Blasphemus qualiter carceretur.* Ex quo declaratur pragmatica huius Regni * Quæ est l. 5. & 6. tit. 4. lib. 8. Recop. * præcipiens, vt blasphemans verba iniuriorum iuramétorum, de quibus in illa lege, sit per triginta dies *en prisiones*: nam non sufficeret esse intra carcerem: nam duo copulatiuè requiruntur, quod sit intra carcerem, *y en prisiones*: nam prisiones debent esse vincula, vel cathenæ, aut cipi: de quibus lex nostra loquitur, dum dicit, *prisiones* in numero plurali. Si verò dixisset, *prision*, in singulari numero, intelligeretur de ipso carcere, vt probatur ex l. 4. in fine, titu. 29. part. 7. & in l. 6. eod. titu. & in l. 11. & 13. & in l. 8. titu. 15. eadem part. * Et vide hunc authorem infra in 2. par. cap. 5. num. 22. & 23. & an tempus quod stetit in carcere, debeat computari in his. 30. diebus: tempus, inquam, quod stetit in carcere ante sententiā? & videtur quod sic, ex dispositione, l. omnes, C. de pœnis. quæ benè videtur ad hoc facere, iunctis ijs quæ tradit Tiraquell. de pœnis temperandis. causa. 41. num. 1. & 3. Et quæ iste author tradit infra in 2. par. cap. 5. nu. 26. Tamen cogita super hoc, quia verba d. l. Regiæ dura videntur esse in cótrarium.*

Et verbum, *prisiones*, sumitur naturaliter pro cipis, atque cathenis, vel similibus: nam & sic intelligit vulgus, & naturaliter sunt verba con sideranda, vt in l. fi. C. de verb. signi. & sic verba ista naturaliter. & non ciuiliter sumuntur, vt in l. fin. C. de his qui veniam ætatis impetra. & ibi docto. & de his qui veniam ætatis impetra. & ibi docto. & notat Alexan. vbi allegat in 4. volum. consi. 4.

Ex quo infero, quòd in casu dictæ pragmaticæ contra blasphemos non sufficeret condem natum esse detentum intra carcerem per triginta dies, & etiam cum fida custodia quia debet omninò detineri *en prisiones*, scilicet, naturalibus, & non fictitijs: nam veritas carcerationis consistit in facto, & non in ficto, secundum Bald. in proœmio Gregor. colum. 4. & in cap. 1 de costitu. column. 7. & in cap. 1. de his qui feu. dare possunt. & colligitur ex doctrina Bart. in l. is qui pro emptore, versi. tertio principaliter, ff. de vsucapion. pro empto, quod potest quoque induci, *contra los que tienen presos con vna sola arropea*. Et latius dixi libr. secundo, cap. 5. vbi vide.

SVMMARIA.

Capituli XXI.

1 *Clauium custodia ad quem pertineat.*
2 *Instrumenta posita in arca concilij an faciant fidem.*

CAPVT XXI.

In legem decimam nonam, de custodia instrumentorum reipublicæ, & eorum fide. * *Quæ est lege quinta, titu. 6. lib. 5. Reco. ibi:* Que a lo menos tengan tres llaues, &c.*

Olim de iure communi fuit contentio, apud quem deberet esse custodia clauium alicuius reipublicæ, & portarum ciuitatis: nā nonnulli dicebant, quod apud solos iudices, argum. text. in l. officium, §. 1. ff. de re mil. alij dicebant, quòd apud consules ciuitatis, vt probat Guid. Pap. in consi. 1. nu. 4. & no tat 1 *Clauium custodiam*

tat Ioann. de Rip. in tracta. de pest. in secunda p.num.415.

Ius Regni.

Hodie tamen ex lege nostra quantum ad instrumenta, & monumenta publica aperte deciditur in lege ista, quod clauium custodia, & instrumentorum publicorum pertinet ad iudicē, & ad alias personas in hac lege comprehensas sub tribus clauibus. Quæ claues debent esse diuersæ, vt in Clem. vna. §. sane, de hæreticis, ibi, Erunt duo claues diuersæ, & non vniformes: & sic bona dicetur custodia, quod requirit lex ista ibi, *a buen recaudo.*

Et data forma custodiæ, vt in ista lege locus iste non minoris authoritatis erit, quàm camera Episcopalis, vel Cardinalis alicuius, vel Camerarij Papæ, de quibus loquitur Abb. in c. ad Audientiam, de præscr. & in c. post cessionem de prob.

2 *Instrumēta posita in arca concilij fidē faciūt.*

Cumque ex dispositione huius legis ista arca, vbi instrumenta conseruantur, sit custodia publica, instrumenta ibi posita, maximè libri stimorum, quos vulgò padrones appellamus, faciunt fidem, & per libros ibi positos probantur census, & redditus populorum, secundum Bald. in l. exemplo. C. de probatio. per text. in l. census, ff. de probat. & notat Abb. & moderni in dicto capit. audientiam, de præscript. & per Bald. in rubr. C. de fide instrum. & in l. fina. C. si sine censu vel reliq. & Plateam in l. fina. C. de conueni. fisci debito. lib. 10. per Ioa. de Rip. in lib. responsf. tit. de legib. c. 21. in fi. & Ant. Capit. in dec. 107. nu. 12. Et iure regni est tex. in l. 11. titu. 18. lib. 2. ordinam.* Quæ est l. 26. tit. 25. lib. 4. Recop.* Et in casu huius legis ex sola persona tabellionis *de concejo* datur fides non ex archiuo, & sic non propter locum solummodo, nam non dicitur publicus archiuus nisi cum requisitis, de quibus per Aymon. in tract. de temporum antiqu. in 1. p. vers. 4. limit. in casu tamen quo agitur de fide horum stimorum, quæ vulgò dicuntur *padrones* faciunt fidem.

Quod extende etiam respectu tertij, vt est videre in exemplis citatis per Bart. in l. nuda ratio, ff. de dona. & per Ias. & Io. de Rip. & DD. in l. admonendi, ff. de iureiu. nu. 132. & per Bar. in l. quædam. §. nummularios, in fi. ff. de eden.

Custodienda ergo erit ista arca diligenter, & ad vnguem seruanda huius legis forma, alioquin habentes claues puniri debent extra ordinem, vt notat Fel. in cap. cum P. tabellio. colu. 1. de fide: instrum. & per Bal. in l. 1. de indic. vidui. tollen.

Quod adeò verum est, quod si huiusmodi instrumenta non sint in ista arca, continuò & perpetuò recondita: sed alibi extrahantur, aut asportentur & ponantur in arca ad effectum, vt fidem faciant, nullam fidem faciunt, vt nominatim notat Angel. in authent. de defens. ciui. in princ. colu. 3. quod est notandum ad euitandas fraudes quæ in contrarium quotidie attentantur.

S V M M A R I A
Capituli X X I I.

C A P V T X X I I.

In legem vigesimam, de practica Bullarum Alexandri Papæ, de clericis coniugatis. Quæ est lege 16. titul. 6. libro tertio, Recop.*

DVo præcipit lex ista curanda à correctoribus, alterum cum iuramento, alterum cum diligentia notificandum.

Primum ne ipsi correctores procurent, vt iudices Ecclesiastici promulgando censuras suæ obuient iurisdictioni.

Alterum, quod si absque vlla procuratione ecclesiasticus se interponat, quibus casibus non possit, notificetur regi si non cesset.

Ratio primi est, quia procurata, & affectata prodesse non debent iudici affectanti; de quo viginti doctrinas citat Felin. in c. fi. de testib. & Cœpol. in caut. 15. & Io. de Rip. in c. cum. M. de de constit. in fin.

Et ne iudex secreto affectet, iurare debet, vt postea culpabilis deprehensus puniatur vt periurus: quod ex pluribus medijs corroborat Anchar. cons. 408.

Et si secundum neglexerit notificare regi, illa negligentia dolo comparatur, vt in capit. ab eo, & ibi glo. de appellatio. libr. 6. & notatur in 1 *Negligētia iudicis dolus est.*

l. man-

l. mancipia. C. de seruis fugit. & in Leos, §. final. C. de appel. & per Puteum in tracta. synd. in parte, Iudex negligens: imò contra iudicem statim obtemperantem censuris Ecclesiasticorum iudicum, vt se inhibeat, & non appellantem, & regi notificantem, oritur grauis & sinistra suspicio occultæ fraudis in derogationem regiæ iurisdictionis, & ob id potest arbitrio iudicis puniri, vt nominatim probat Guillelm. Benedict. in cap. Rainutius. de testam. in parte Vxorem nomine. nu. 443. & in procuratore nō appellante in causa domini, notatur in l. inuitus C. de procur.

Quod procedit quando aperte promulgantur censuræ causa impediendæ secularis iurisdictionis, & sic in casu illicito, vt probant illa verba legis, *Para que se impida la nuestra iurisdicion Regal*. Si verò Ecclesiasticus procedat in casu à iure permisso, tunc secularis iudex ob temperare debet, & bonam fidem agnoscere: nam in Ecclesiasticis maior est iudex ecclesiasticus quàm secularis, & ideò præcipit, & ei est obtemperandum, vt in cap. si iudex laicus. de sentent. excomm. lib. 6. & in cap. licet. de ioreiu. eod. lib. & per hæc, & alia iura ita notat Ioann. de Rip. in suis respons. titul. de legibus capit. 13. num. 11.

3 *Iudex secularis remittit clericū sine monitione ecclesiastici.* Imò etiam si nihil præcipiat iudex ecclesiasticus, nihilominus secularis iudex nemine petente debet negotium ad ecclesiasticum remittere, putà si clericus primæ tonsuræ detentus est pro crimine leui, & non atrocissimo, vel scandaloso, & ipse allegat, & probat se clericū, & petit remissionem ad forum Ecclesiæ, isto casu iudex secularis non expectatis censuris debet remittere, vt probat Feli. in cap. exceptionē col. 10. de except.

Etiam lata sententia. Quod procedit etiam post latam sententiam à iudice seculari: nam cum ista declinatoria fori in hoc casu reddat iudicium retro nullum, quandocunque potest opponi, vt in ca. at si clerici. de iudicijs. Et nominatim in isto casu per plura probat Stephanus Aufr. in repetitio. Clement. 1. de officio ordin. in 2. q. sub num. 20. & d. Felin. in d. c. exceptionem. sequitur Cass. in consu. Burg. rub. 1. §. 5. fol. 49. & Socc. in 1. volu. consi. 12.

Item si facta captura clerici in flagranti delicto, vbi copia ecclesiastici haberi non potest, quo casu secularis iudex capit clericum, vt concludit Abb. & ibi communiter DD. in cap. cum non ab homin. de iudi. & Steph. Aufr. in d. Clemen. 1. de offi. ordin. in 2. q. isto casu illico faciet remissionem non expectatis præceptis iudicis ecclesiastici.

Quando est dubia probatio. Item non solum in casibus certis debet iudex secularis obtemperare præceptis ecclesiastici iudicis: sed etiam in casibus dubię probationis: vt est videre in casibus quotidie in practica contingentibus.

Nam vera conclusio est, quod clericus primæ tonsuræ, si commisit crimen scandalosum, vel damnabile, vel est inclusus in profundum malorum, quia multa delicta commisit enormia, de quibus in l. final. titul. 11. part. prima, vel assasinij quo casu non debet gaudere priuilegio ecclesiæ, vel similia criminaob quæ habetur pro incorrigibili, vt notat Ancha. consi. 128 & Cœpol. in consi. 11. 5

4 *Clericus qd punitur sine degradatione.* Si huiusmodi clericum capit secularis, potest eum punire, non spectata degradatione ecclesiastici iudicis, quia illud crimen est adeò graue, quod Ecclesia non habet pœnæ impositionem condignam. Et ideo statim punit secularis secundum Abb. in cap. at si clerici. de iudic. column. 16. quem sequuntur plures citando Guillerm. Benedict. in cap. Rainunti. de testament. in parte vxorem nomine, sub numer. 44. & Stephan. Aufrer. in Clemen. 1. de officio ordin. in prima regu. fallen. versicu. fallit. 19. & Cassane. in consuetud. Burgun. rub. 1. §. 5. num. 66. & noster vere Episcopus Calagurritanus Ioan. Diaz de Luco, in pract. cano. in parte parricidæ. fol. 78. & Carrerius Regin. in sua practica crim. §. homicidium el quinto, num. 11. folio paru. 186.

Vbi omnes concludunt, posse istud ita practicari istis clericis primæ tonsuræ, non obstantibus, quæ in contrarium notat Decius in dict. cap. cum non ab homine. de iudicijs: imò etiā in clerico beneficiato posse practicari concludit Ant. Capit. in dec. 112. quæ est aurea.

Tamen vt iudex secularis possit hoc facere, debet crimen adeo verè, & certissimè esse probatum, quod nulla posset tergiuersatione celari: ista enim qualitas granitatis criminis commissi ante omnia est probanda, vt possit iurisdictio in talem clericum competere iudici seculari. In tantum quòd cum agatur de priuatione, etiam si crimen sit notorium, requiritur sententia, vt notat Bald. in cap. 1. in princ. quando domi. proprie. feud. priuetur.

Quando de delicto constat præsumptione. Si verò præsumptiuè constat de grauitate criminis, in hoc casu iudex secularis non posset contra talem clericum procedere sub colore grauitatis criminis, quod non verè, sed præsumptè probatum est, putà quia allegantur insidiæ, & non constat de insidijs per confessionem, vel testes: sed quia visus est armatus, quo casu de rixa præsumitur cogitare, vt per glo. in l. licet, & ibi Iasso. & Doctores, C. de pact. Nam propter hanc præsumptam probationem, non dicitur constare de insidiatione: nemo enim priuatur priuilegio clericali, nisi conuincatur per veras probationes, & non præsumptas, & ita concludit Aretius in dict. cap. cum non ab homine. de iudic. quem sequitur Cassan. in consuetud. Burgund. vbi supra in fin. per text. in cap. cum inter. & ibi gloss. fina. de purga. cano. Pro quo facit, nam defectus nostro proprietatis obstat petenti restitutionem, vt in cap. ad decimas de restitu. spoliatorum, & in cap. significasti. de diuortijs, & cap. constitutum, de filijs presbyter. nam istud est verum quando de defectu constat per veras probationes, & non per præsumptas, vt in c. porrò. de diuor. & notat Ant. Rosel. in tract. de potestat. Pap. 14. vol. tract. fo. 244. col. 2.

Longe enim nimis distat an aliquid sit verè probatum an præsumptè, nam in adulterio præ- 6

sum-

sumpto habet locum transactio, & non in vero secundum Ange. in l. si maritus. §. si negauerit, ff. de adulte.

8 Et ideo crimen lenocinij non committitur præsumptam, & suspectam vxorem adulterij retinendo: secus verò esset in vera adultera, vt in l. 2. C. de adulterijs. Item si latam esse sententiam constat ex falsis & apparentibus probationibus, ipso iure sententia est nulla: secus si ex præsumptis nam necessaria est in integrum restitutio, vt concludit Zasi. per plura in sing. respons. li. 1. c. 13. & ita esse intelligendam puto l. 12. tit. 22. p. 3.

Aucten doctrina. Et plura iura, atque doctrinæ quibus hæc conclusio posset fulciri, possunt videri per Ancha. in consi. 408. cuius doctrinam appellat cedro dignam Vlda. Zasi. in l. 2. ff. solut. matrimo. num. 10. & notat Augusti. de Aremino in apostil. ad Angel. in tracta. maleficio. in parte quod fama, vers. quæro an in voum indicium, & in parte cheme adulterato. versi. visis capitulis, & de falsitate præsumpta notat Felin. in cap. fraternitatis. de hæretic. nu. 17. nisi essent præsumptiones iuris, & de iure, iuxta doctrinam Bal. in l. si is qui adulterij, C. de adult. & Hypp. singul. 116.

Et pro crimine verè probato vera pœna imponitur, pro præsumpto verò extraordinaria, iuxta doctrinam Innoc. & DD. in cap. quia verosimile. de præsumpt. & Bald. & DD. in l. si. C. de probat. de quo per Hyppol. in dict. singulari. decimo quinto. & per Felinus in rubrica de probat.

7 *Priuilegiũ nõ perditur præsumptis probationibus.* Et quando agitur de præiudicio tertij, vt esset in præsenti casu in quo iurisdictioni ecclesiæ fieret præiudicium, non potest tolli priuilegiũ, vel infringi dispositio ex præsumptis probationibus, sed ex veris & legitimis. Et ideo nõ sufficit contra præstantem opem probare delictum principalis ex præsumptionibus, sed verè, & non sufficit facta confessio ex fuga, vel ab sentia, vt colligitur ex pluribus relatis per Felin. in cap. sicut dignum. de homici. & per Hyppolit. in sua practica criminali. §. constante. & per Barto. in leg. si is qui. §. si initium. ff. de furt. & plura refert Carrerius Reginus in sua practica criminali. §. homicidium el quarto. num. 57. Cui addo Bald. in leg. quamuis. C. de fideicommiss. libert. & vbi à iure vera confessio exigitur, non sufficit ficta, secundum Bald. in leg. cogi. in fio. C. de peti. hæredi. Et dixi infra. lib. 2. c. 7. num. 4. versi. secundo infertur, vbi vide.* Et valde vtilia sunt hæc ad leg. 3. titu. 10. libr. 4. nou. Recop. *

De quodã sodomita primogenito. Ex quo semel dicebam in practica, quod cũ quidam miles accusaretur in absentia, quod cõmiserit crimen sodomiæ, dixi, quòd licèt ipse posset puniri, & damnari absens, tamen bona maioratus in præiudicium successorum non possunt confiscari, nisi de crimine constet per veras probationes, secundum formam pragmaticæ huius Regni: de cuius declaratione latius diximus in dubijs nostris. Et id quoque notat Ioan. de Rip. in l. admonendi. ff. de iureiu. num. 174.

Si ergo in crimine qualificato, cuius non habet veras probationes, secularis vult procedere, & inhibetur ab ecclesiastico, obtemperare debet, & omninò remittere ad forum ecclesiæ per supradicta.

Item, & in alio casu etiam, stantibus veris probationibus debet remittere, quando ille clericus attentauit delictum committere, nec perfecit: nam licèt alias regulariter à iudice omninò competente in atrocissimis delictis attentatus puniretur pœna ordinaria, vt notat Gandi. in tractatu male. in titulo de homicidio, versic. sed pone. Et concludit Angelus consil. decimo quarto. & Bal. in leg. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cleric. & Felin. in tractatu de conatu. & Cassan. in consuetud. Burg. rubri. 1. §. quinto, num. decimo, & Philipp. Decius in l. non vult hæres, ff. de regul. iur. & in c. 1. de homic. libr. 6. & iure Regni est text. in l. 2. tit. 31. p. 7. *Quando attentatur crimen.*

Tamen priuilegium, vel forum ecclesiæ propter solum attentatum amitti non debet, iuxta doctrinam Anani. in cap. primo, de homic. libr. 6. & doctores in cap. perpetuæ. de electio. lib. 6. Et in grauioribus delictis antentatus non punitur, nisi actus attentationis sit quasi pars eius intrinseca, secundum Bald. in l. si quis non dicam. col. 3. C. de episcop. & cleric. & Caprium decisio. 126. 8

Item ex supradictis assero tenendum in practica, quod in grauissimis delictis fugiens ad ecclesiam, non debeat gaudere eius immunitate: vt est videre per notata à Guidone Papa in decision. Delphi. quæstione 121. & per Ioannem Fabrum in §. item lex Cornelia. instit. de publi. iudi. & per Montal. in leg. final. titu. nono, part. prima. * Neque hanc reperio allegationem. * & per Cassaneum in consuetudi. Burgund. rubric. 1. §. 5. versicul. decimussextus. 9 *Fugiens ad ecclesiã nõ gaudeat immunitate.*

Inhibitio autem extra causam quæstionis præiudicialis, de qua loquitur Abb. in ca. tuam. de ordin. cogn. & Federi. in consi. 121. & Lap. in allega. 61. & Stephan. Aufrer. in dicta Clementina vna. de officio. ordina. in vltima parte, ver. nono. semper debet esse citata parte, & præcedente causæ cognitione, alias licitè appellatur, vt concludit Alexander in 4. volum. consil. nono, præstantissimè, & in 2. volumi. consil. 91. & Celsus in apostill. ad Lamphrancum in c. quoniam contra. in parte, confessiones, vers. quæro aliquis accusatur. & Iass. in l. ne quicquam, ff. de offic. proconsul. num. 30. & apostill. ad Bald. in authen. statuimus, C. de episcop. & cleric. & per August. Beroi. quæst. 77. num. 4. Istud de citatione procedit, nisi quando Papa committit causam cum potestate inhibendi: nam fit inhibitio statim sine citatione, vt per plura iura probat Aug. Bero. q. 124. 10 *Inhibitio quãdo promulganda.*

Quod procedit, etiam quando sine accusatore, & solo officio iudicis proceditur, secundum Baldum in Margari. ad Innocen. in parte, iudex, & Cœpollam in consil. 10. imò non solum citatio requiritur, sed comparitio & persecutio, ne maneat circunducta, secundum Ioann.

de Rip.in tit.de legib.in respon.5. Quod est notabile.

11 *de expositio ne Alexandrina.* Item antequam iudex secularis remittat causam ecclesiastico, de cognitione criminis commissi à clerico primæ tonsuræ, plura prius debet præuidere.

Primum, quod clericus ille incesserit tempore commissi delicti in habitu clericali.

Alterum, quod illud gestauerit quatuor mensibus ante commissum crimen.

Tertium, quod habitus & tonsura decens sit. Et ita probatur in Extrauag.domini Alexand. Pap.fol.pragm.12.& seruitium Ecclesiasticum ex concil.Tridentin.sess.vigesima tertia, de reform.c.6.

Et ista tria ponuntur ibi copulatiuè probanda pro forma, etiam si non negentur, vt est glo. in l.cum de lege.ff.de proba.& in l.eum actū.ff. de negot.gest.in l.si verò.§.fin. ff.qui satisd. cogant.

Nam tam de iure communi, quàm ex dicta Extrauag.Alexandrina, vt clericus possit gaudere priuilegio clericali, conditionaliter requiritur, quod tonsuram & vestes deferat clericales, vt in cap.1.de clericis coniuga. lib.6.ibi: Si tonsuram & vestes deferant clericales: & in Extrauaganti Alexandrina dicitur, Si tempore commissi delicti, & per quatuor menses. Ex quibus verbis colligitur, quòd duo copulatiuè requiruntur, scilicèt, vestium delatio, & quod ista fuerit certo & limitato tempore. Quod tēpus in dubio est de forma, vt per Bald. in auth. quæ supplicatio, C. de precib. impera. offeren. Si ergo istæ conditiones potestatiuæ non fuerint impletæ, non debet gaudere clericus priuilegio clericali, ex doctrina Bald.in authen. matrim.& auiæ, C.quando mulier tutel.offic.fungi.& implementum conditionis legalis probādum est ab eo, qui agit, iuxta doctrinam Bar. in l.eum qui ita, ff.de verborum obligat.& in §.omnium institu.de actio. per Iass. Et facit l.si ita fuerit, ff.de manu.testa.

Et ideò, quòd clericus dicta duo debeat probare, vt gaudeat priuilegio, notat Rota in dec. 202.imò non solum hoc, sed quòd honestè clericaliter vixerit probandum est, secūdum Alex. in 1.volum.consi. 8. Et licèt ibi dicat sufficere, quod tempore commissi delicti reperiatur in habitu clericali, vt est videre in octaua colla. Hodie tamen duo copulatiuè requiruntur, alterum quod tempore commissi delicti in vestibus & tonsura clericali incesserit, & quod idē habitus continuò decens fuerit, vt in Clement. 2.de vita & hone.clericorum, & quod per quatuor menses ante commissum delictum detulerit: & alterum sine altero non sufficit: & in limitatione quatuor mensium ista dispositio Extrauagantis est noua.

An clericus debeat habere vestes tempore delicti. Imò si tempore commissi criminis clericus non probat clericales vestes deferre, non solum gaudere non debet priuilegio clericali, sed eum offendens non incidit in sententiam excommunicationis, secundum Bartolum, & Angelum in lege item apud Labeonem, §. si quis virgines, digest. de iniurijs. & in lege si quis ignorans, ff. locat.

Et huius dicti argumento concluditur per Ioannem de Platea, & alios in l. prohibitum C. de iure fisci. libr. 10. quod resistens nuntio, vel alguazelo, non portanti signum consuetū, quod vulgò *vara de justicia* dicimus, non incidit in pœnam: & sic limitatur text. in l.5.titu.12.lib.8.ordin.* Quæ est l.5.tit.22.lib.8.Recop.* & ita concludit Put.in tract.synd.in parte, nuntius.

Et ex dicta Extrauaganti Alexandrina oritur hodie apud nos notissima conclusio, quod receptio clericatus, & assumptio vestium post delictum commissum nihil proficit assumenti, quin per iudicem secularem possit puniri, & de iure communi ita concludebant docto. post gl. ibi, in cap. 1.de obligationib. ad ratiocinatio.& per Bart.in l.1.ff.de pœn.& plura refert cappel. Tholos.quæsti.144. * In hoc reprehenditur vir iste à Couar.in practicar.quæstio.cap.32. num. 4. vers. ego verò, &c. sed istius opinionem tenet Anton. Gomez.3. tom. cap.decimo, numer.5.* 12 *Receptio clericatus post delictum.*

Imò fortius probatur hodie authoritate dictæ Extrauagantis, quòd licet iure canonico suscepto ordine post delictum commissum non poterat iudex secularis tangere personam iam tonsurati, licèt quoad bona posset instantiam finire, vt est communis opinio quamplures allegando, ita concludit Stephanus Aufrer. in Clementin. prima, de offic. ordin. in regula prima fallen. versic. vndecimo fallit. num. decimo nono, tamen hodie iudex secularis non solum bona, sed personam capere, atque punire potest: & in hoc est noua dispositio vltra ius canonicum, & tenenda cum à Papa lata fuerit.

Et vltra supradicta aliud quoque nouum inducit dicta Extrauagans: quia in clerico coniugato duo copulatiuè requirebantur, quod tonsuram deferret, & vestes: in non coniugato alterum sufficiebat, vt concludit Cardinal. in cap.perpendimus. de sentent. excommunic. & Cœpoll.in consil. vndecimo, num.42. Hodie verò sit clericus coniugatus, siue non coniugatus, sine vlla distinctione coniugij, nisi vtrunque deferat non potest gaudere priuilegio clericali, si non sit beneficiatus, vt probatur ex verbis Extrauagantis, ibi, Huiusmodi clerici primam dumtaxat tonsuram habentes, non beneficiati: ista enim exceptio beneficiati firmat regulam in contrarium, vt leg. nam quod liquidè.§. fin.ff.de penu lega. & per Decium in l. 1. ff. de regul.iur. *Quid in clerico nō coniugato.*

Item ex dicta Extrauaganti aliud nouum inducitur: nam iure communi seruus clerici, & adhuc eius vxor ex persona clerici gaudebat priuilegio clericali, vt per Bald.in leg.2.C. de episc.& cleric.de quo per Abb.in cap. 2. de foro compet.& per Platea in l.mulieres, C.de digni.lib.12. Hodie verò cum non possit vxor, vel seruus vestes deferre clericales in propria persona, prout exigit dicta Extrauagans non videtur quod gaudere possint priuilegio clericali. 13 *De vxore clerici coniugati.*

Publicatio Alexãdrinæ. Vt autem à iudicibus secularibus possit practicari dicta Extrauag. Alexandrina, debet pręcedere eius publicatio per modum monitionis, in tribus Dominicis primis cuiuslibet Quadragesimæ, qua munitione cessante, ius commune antiquum manet illæsum: nam per non delationem habitus non perdit clericus priuilegiũ clericale, de iure diuino sibi competens, nisi sit præmonitus. Si verò factis legitimis monitionibus negligit deferre, perdit priuilegium, vt cõcludit eleganter Bald. in cap. transmissam. de electio. de quo plura bona congerit Ant. Capi. in dec. 161.

14 Et ideò trina monitio exprimitur, quod fiat secundum formam d. Extrauagantis: quia sine trina monitione non potest amitti priuilegiũ clericale, vt in cap. audientiam. de sent. excom. & per Abb. in cap. tuæ. de aposta. & per Fulgos. consi. 157.

Et fieri debet diuersis temporibus: nam vnica pro tribus non sufficeret, vt notat glos. in Clem. 1. de vita, & honest. cler. & in c. si verò. 9: 1. de sent. excomm. & in c. sine ornatu. 5. q. 4. & notat Inn. in c. ex literis. de sent. excom. & Alexand. in 1. vol. consi. 8. & Socc. in 1. vol. consi. 12 & consi. 122. volum. 4. & per Hypp. consi. 67. & Tho. Gram. vot. 33.

Synodalis monitio nõ sufficit. Imò nec monitio per synodalem constitutionem non sufficeret, sed verbalis monitio requiritur illis tribus primis Dominicis Quadragesimæ, vt in d. Bulla Alexandrina continetur: & ita notat nominatim Hostie. in c. 2. ne clerici, vel monac. & in c. fi. de vita & honest. cleri. & notat Matt. de Affl. in const. regni Sicil. sub rub. de aposta. nu. 12. & Cass. in consue. Burg. rub. 1. §. 5. in glo. *si la grace*, n. 72.

Et monitio ista ab alio, quàm à iudice ecclesiastico facta non sufficeret: & ita exprimitur in d. Extrauag. Alex. & ita notat Abb. in c. cum contingat. de foro comp. & Cepol. in consi. 11. num. 41.

15 *Si postea deferat vestes an gaudeat* Si tamen legitimis factis monitionibus, secundum formam dictæ Bullæ Alexandrinæ, clericus deliquit, & non inuento in habitu & tõsura punitus fuerit à seculari iudice: si iterũ velit reassumere habitũ, & tõsurá, & de nouo deliquerit, non tñ poterit gaudere priuilegio clericali, quod semel amisit: & sic non obstante qđ postea vestes, & tonsuram deferat, poterit á seculari iudice puniri: & ita colligitur ex doctrin. Inn. in c. 1. de aposta. & in c. 2. de nou. ope. nuncia. & concludit Ysern. & post eum Matth. de Affl. in rub. de apost. n. 15. & Cass. vbi sup. n. 57. & ita fuit declaratum per prælatos huius regni in declaratione, quæ incipit, *Don Yñigo Manrique*, ibi, *E sean auidos por hombres merè legos, assi como si nunca fueran ordenados*. Et sic delatio vestium de nouo nihil iuuat, cum perpetuò debeant haberi pro non clericis: & ista pars videtur verior, licèt contrarium notat Montal. in l. 25. tit. 9. p. 1. & Capi. in dec. 161. n. 5.

Vestes autem, quas dicta Extrauagans præcipit deferri, debent esse decentes, vt in Cleme. 2. de vita, & honest. cler. & ne possit modus in arbitrãdo excedi, declaratum est in hoc regno, quis habitus sit decens, & illa declaratio ponitur in pragmaticis huius regni, post d. Extrau. Alexandri: & incipit, *Don Yñigo Manrique.* * 16 *Vestes decentes.*

* Quæ non inuenitur in Reco. sed est lex nouior à domino nostro Philippo II. facta post declarationem Pij IIII. quæ est l. 1. tit. 4. li. 1. Recop. * & ibi refertur, quòd prælati ecclesiarum huius regni interuenerunt in facienda illa declaratione, siue interpretatione: nam ad eos pertinet declarare quis habitus sit decens, & illa declaratio, ita à seculari, quàm ab ecclesiastico iudice tenenda est, vt per bona fundaméta probat Fulgen. cons. 123. & Cepol. consi. 11. n. 30. quem sequitur Cass. in consue. Burg. rub. 1. §. 5. in parte, *sin la grace*. n. 58.

Et vbi non esset facta declaratio, ibidé standum est consuetudini, quis habitus dicatur decens, dummodò sit distinctus ab habitu laicorum, & ideò tunc sufficit de tali habitu distincto, & consuetudinario probare, vt concludit Fulge. vbi supr. & facit quod in simili notat Innoc. in c. 1. de apostat. & apostil. ad Abba. in c. cũ non ab homin. de iudic. & notat Bald. in l. si qua per calumn. C. de episc. & cleric. *Consuetudo super vestibus.*

Probatio autem ordinis clericalis, & delationis vestium, cum agatur de præiudicio regalis iurisdictionis, debet esse integra, & non summaria, secundum Bald. in cap. licet vniuersis. de testib. & Bellam. in dec. 91. in simili casu, & vel titulus exhibitus, vel testes sufficiunt, sicut in probando doctoratu secundum Paul. in l. si solennib. C. de fid. instr. & per plura probat Matthæ. de Affl. in const. regni Sicil. in rub. de apostar. col. pen. & Ludouic. Gom. in reg. de annali possessore q. 36. & Alex. in apostill. ad Bart. in l. Herennius, ff. de senatorib. 17 *Probatio clericatus.*

Et probato verè titulo clericatus, si clericus effectus bigamus est, vel se immiscuit sæuis & enormibus, non gaudet priuilegio: imo capi potest & distringi à seculari iudice, vt in c. vnico. de bigamis. lib. 6. & in c. 1. de vita & honest. cleric. eod. lib. & plura de hoc per Steph. Aufr. in d. Clem. 1. de offi. ordi. in 1. fallentia. n. 16. *Bigamus.*

Et quando liceat capere clericos, & ad suos mittere episcopos, vel ad curiam, ne fallat imperitorum abusus, videatur Luc. de Penn. in l. 2. C. de naucul. non excusan. li. 11. & per Put. in tract. syndic. in parte, cleric. 18 *Clericos qñ capere liceat seculari iudici.*

Ex supradictis elucescet qualis qualis doctrina in expositione d. Bullæ Alexandrinæ, & qñ secularis in his debeat suam defendere iurisdictionem, cui onus impositum est in ista lege, & dissimulare, esset grauis culpa, sicut in alijs custodibus reperitur expressum per Io. de Platea in l. 1. C. de fundis & saltibus rei domi. lib. 11. & in l. frumenta. C. de susceptoribus & archiarijs. lib. 11. & in l. placet. de excusatio. numer. eo. li.

Finis Primæ Partis.

MANDATORVM REGALIVM,

LIBER SECVNDVS.

SVMMARIA.

Capituli primi.

1 *Iudex non debet preces, nec patrocinia potentiorum admittere.*
2 *Patrocinium dupliciter admittitur.*
3 *In factis arduis præsumitur scientia, & ignorantia non creditur.*
4 *Expensæ præsumuntur factæ instante eo, cuius interest fieri.*
5 *Acceptatio donationis præsumitur, eo ipso, quod donatarius possidet partem rei donatæ.*
6 *Ius acceptandi donationem, an transmittatur ad heredes.*

CAPVT I.

In quo ostendimus, qualiter Corrector puniatur, si patrocinium potentiorum acceptet: & à literis eorum exoratus, iustitiam non administret in l. 21. Quæ est l. 17. titul. 6. lib. 3. Recopil.*

1 Preces iniustæ omninò respuendæ sunt à iudicibus, idque iurant in officiorum ingressu, vt in l. 6. in versic. *la quinta.* titu. quarto, par. 3. Quod si in contrarium rei fuerint inuenti, arbitrio iudicis syndicatoris puniendi sunt, tanquam huius nostræ legis transgressores, vt in cap. vides. to. distin.

Contra inuocantes patrocinia. Iure enim communi, pœna erat statuta contra actorem, & reum, patrocinia potentiorum inuocantes, vt in l. 1. C. ne liceat potentioribus, quo in loco Paul. & Iass. notabant illam legem facere contra procurantes literas missiuas iudicum superiorum ad inferiores: nam puniebantur ob solam impetrationem literarum, vt in lege illa continetur. De iudice autem literas, vel patrocinium sequente, & ob id ius partis peruertente nihil dicitur, sed neque crimen reputabatur, si patrocinium huiusmodi à potentiore, qui non habebat officium impetrabatur: & ita Ias. & alij asserunt in prima illius legis limitatione. Hodie verò ex hac nostra lege regni colligitur ex ea iniunctum fore iudicibus, ne patrocinium, vel literas acceptent: & contrariū facientes arbitrariè ex hoc solo puniētur vltra læsionem partis, contra quam fecerunt, quod esset iniustum: de qua pœna in cap. 1. de re iud. lib. 6. Quod non solum locum habet quando à iudicibus superioribus literæ mittuntur: sed à quacunque persona, vt probat verba text. ibi, *No acepten carta, ni ruego, que les sea escrita en los casos de justicia por persona de nuestra Corte, ni de fuera della.* *Ius Regni.*

2 Et aduertendum est, quod text. literas legere, & recipere non vetat, sed cum effectu preces illas sequi, acceptando cum effectu, vt in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris. & sic quādo iudices de transgressione huius legis accusarentur in syndicatu, probandum est motos fuisse iudices ex illis literis, aut precibus, sicut in simili est quando agitur ad rescissionem sententiæ prætextu falsorum instrumentorum, vel attestationum: nam etiam si permisceantur veræ cum falsis extra causas fisci, probandum est motum fuisse iudicem ex falsis, aliter recisio locum non habet, quia delictum non præsumitur, & sic iudex confitebitur, ex quibus motus fuit, vel quia dixit, vel quia nunc fatetur, & ita colligitur ex doctrina Bald. in lege falsam, C. si ex falsis instrument. Et facit gloss. in lege cum prætor, §. Marcellus, ff. de iudic. vbi per verba declaratur animus, & in leg. Fulcinius, §. fin. vbi gloss. ff. ex quib. caus. in poss. eatur.

Acceptatio autem, siue in hac materia, siue in qualibet alia duplex est, siue expressa, siue tacita: expressa, quando claris verbis exprimitur, vt in l. consensu. ff. de actio. & obli. & quando est acceptatio qualificata, firma manet excludendo aliud extra qualitatem, vt in l. cum prætor. ff. de iudic. & in materia acceptantis arma ad duellum, ita firmat Paulus Paris. in prima parte consiliorum, consi. 30. sub n. decimoquarto, tacita autem ipso facto, vt est videre in *Acceptatio quotuplex.*

casibus quibus non minus quis facto loqui videtur, quam verbo, vt in l.non figura.ff.de acti. & obligat.in l.certum,ff.si certum peta.in l.reprahendenda,C. de instit.& subst.& est gloss.in cap.constitutio.de sentent.excommun.lib.6. & plusquam quinquaginta casus, quibus quis factis, aut signis loquitur, posui infra in cap. 21. super expositione leg.42.infra isto titulo mandatorum regal.* Quæ est l.33.titu.6.lib.3. Recopil. *

Et ex omnibus illis inducitur voluntas, ex qua acceptatio actus præcedentis colligitur, quibus etiam annumerare placet alios, quibus ipso facto colligitur priuilegiorum, aut donationum regalium acceptatio, etiam si actus nullus esset, per tex.in l.fin. ff. de rebus eorum. & plura ponit Hyppol.in rubr.C.de proba. folio 35.& est textus in l.qui tutelam.§.fin.& in l. si pater,ff.de testam.tutel.& notat Decius in primo volu.consi.172. etiam si scriptura esset imperfecta probat voluntatem acceptantis, vt notat Soccin. in l.cum auus, ff. de conditition. & demonst.num. 26. licet pro validitate priuilegij, aut donationis non solum acceptatio, sed sola scientia donatarij sufficit, vt in l. absente. ff.de donatio.est comm.opi.teste Iass.in l.fi.ff.de const.princ.n.46.& n.51.

Et huiusmodi scientia sufficit, si tacitè, vel præsumptiuè probetur, argum. notatorum in l.de tutela.C.de integrum restitutio.& in leg.8. C.vnde cognati.& est glo. in cap. præsentium. de testib.

Imò ipso iure præsumitur scientia in donatario, vt nominatim notat Imol.consil.8. & allegat glos.in l.optimam,C.de contrahen.& committen.stipula.& quod notat Bar.in l.1.eodem tit. Maxime quando tabellio loquitur in tertia persona, secundum Bal.in l.Lucius,ff.de his qui not.infam.

3 *Factum arduum.* Item si factum contentum in priuilegio, vel donatione fuerit arduum, vel magnum, præsumitur, & probata censetur scientia donatarij: nam in facto adeò notorio non creditur ignorantia, ex notatis per Feli.in c.in nostra. corolario 5.de rescript.& notat Ant.Capit. in dec.69. num.14.

Quod potest, vel ex eo corroborari, quod priuilegia, vel donationes maximè commoditatis, & splendoris, vigilantissimè solent procurari, & adhuc acceptari præsumuntur: & ista coniectura à solitis est non minima probatio acceptationis, iuxta latè cumulata per Iass. in l. certi condictio.ff.si cert.pet. in §. si nummos.n. 5.& Aym.cons.168.

De curiali. Item scientia priuilegij, & acceptationis præsumitur, si facta esset alicui curiali, vel familiari regis, aut illius qui donat, vt per plura probat Aymon.Crau.in consilio. 164. incipit: de duobus. Maximè si donatarius dilectus erat à donante, eò quia multa seruitia impenderat, quorum rex debitòr erat, vt autumat Guid.Pap.in consi.23.incipit, Viso facto.in col.9. versi. iste contractus. Et Io.de Rip.in lib.1.respons.c.17 colum.4.

Diuturnitas tẽporũ. Item ex temporis diuturnitate scientia præsumitur: vt notat Salyc. in l.authoritatem, C. vnde vi. Et Decius in 1.volum.cons.185. colu. penult.& Aym.in lib.de temporum antiquita. in 4.p.num.131.& Anton.in cap.continebatur de his quæ fiunt à præla.& Ioan.de Rip.in libr. 2.respons.cap.22. num.11. & Soccin.Iun.in 1. volum.consi.76.num.52.& per Anto.Capic.in dec.4.num.29.

Item ipso facto probatur acceptatio, si priuilegium, aut donatio reperiantur in persona donatarij, aut successorum expedita in publica forma, & solutis expensis sigillorum, aut tabellionum: nam expensa illa præsumitur facta ab eo, cuius interest, & ex eo præsumitur acceptatio, vt in proprio casu notat Bal.in c.ex parte decani.de rescript.num.19. vbi si literæ reperiuntur in forma cancellariæ impetratæ, præsumitur factum ad petitionem, & cum legitimo mandato illius, in cuius fauorem sunt concessa: & præmaximè hoc verum est quando expeditione fiunt expensæ: nam omnis actus, in quo requiruntur expensæ, præsumitur factus instante eo, cuius interest, vt in l.si seruus, §. qui margaritam, ff.de leg.1.& notat Bart.& doct.in leg. cum seruus, ff.de verborum oblig. & in l.fin.C. de alim.pupill. præstan. de quo per Ioannem de palacio Ruuios in c.per vestras.de dona.inter vir.& vxo.in 1.notab.ad fi.§.1.fol.mihi.123 & plura cumulat Felin.in c.sicut olim.in versi. fallit quinto.de re iud.& Ant.Capit.in deci.86. nu.11.& loquendo in citatione, quòd præsumitur facta ad petitionem eius, cuius interest, quia habet expensas, notat August.Beroi.in q.39. & quod soluens expensas, videatur ratificare, notat Spec.in tit.de synd.versi. pone quòd vniuersitas, & notat Alex.in 5.vol. cons. 157. & cons. 185.in fin.& Aymo.1.volum.consi.55.& quod possessio rei præsumatur habita & acceptata virtute priuilegij, quando in persona donatarij vel successorum inuenitur, probatur ex glos.in l.quadam mulier, ff.de rei vendicatio.& in l.2. C.de acquir.possess.& notat Bald.in lib.1.consi.190.incipit, istæ allegatio.colum.2.& in lib.2. cons.51.col.2.& notat Lamphran. in c. quoniã contra.de prob. parte, testium, in depositione. num.166.

Quomodo priuilegiũ est apud donatarium.

4 *Expensæ priuilegiorum à quo p̃sumãtur soluta.*

Et ideò domini vassallorum huius regni, possidentes terras à principibus concessas videntur possidere ex isto tit. præambulo, & virtute illius acceptasse illas, vt notat Ioannes de Ripa in suis resp.sub tit.de rescr.c.2. in fi. & in tit.de const.resp.1.sub nu.19.

Item acceptatio priuilegiorum, & donationũ eo ipso præsumitur, quòd reperitur instrumentum donationis apud donatarium, vel alium eius mandato, ex doctr.Bar.in l.cum tabernam §.idem quæsijt.in fi.ff.de pigno. & sic per ostensionem tituli probatur eius acceptatio, secundũ Bal.in 5.vol.consi.380.

Item receptio priuilegiorum præsumitur facta, prout de iure huius regni fieri debet, scilicet de manu regis, vt probatur in lege vigesimasexta, titulo decimo octauo, part. 3. nam præsumi debet instrumentum deuenisse de manu eius, à quo debuit euenire, secundum

Bald.

Bald. in l. generaliter quæst. 7. C. de non num. pecunia & de manu regis, qui cócedere debuit, præsumitur datum, argumento notatorum, per Bald. in l. si qua per calumniam C. de episcopis & clericis, & per Paulum in l. Mæuia. ff. soluto matrim. per text. in l. fin. C. de pactis conuen.

Cùm igitur rex donat priuilegium, & donatarius accipit, acceptatio donationis inducitur, vt in l. 1. C. de donatio. & eius præsentia in dubio præsumitur coram donante, licèt nihil dictum sit, & ita notat Nicolaus Boerius in decis. 352. num. 3.

5 Item acceptatio priuilegiorum, vel donationum in dubio inducitur eo ipso quòd in aliqua parte contentorum in priuilegio reperitur possessor donatarius: nam ex hoc apparet voluntas vtendi in totum, vt in l. is qui vsumfructum ff. quemadm. vsusfruct. amitta. & ibi Alber. & facit l. si filii cidij §. fin. cum l. sequent. ff. quemadmo. seruit. amitta. & notat Bart. in l. 3. in fin. principij ff. de acquir. poss. & Ioan. de Ripa in cap. cum ecclesia Sutrina. de caus. poss. & proprie. num. 57.

Vtenti pro parte conseruat in totum.

Et dicta acceptatio priuilegiorum non solù in persona primi donatarij locum habet, sed suorum successorum, quorum mentio habita est in priuilegio, vel donatione: nam ipsis quoque ius acquiritur, vt in l. quotieos C. de dona. quæ sub modo, & notat Paul. conf. 162. incipit in causa, quæ vocantur maioris, & notat Deci. in conf. 44. col. 5. & conf. 498. col. 3. & notant communiter DD. in l. quod dicitur ff. de verb. oblig.

6 Et sic priuilegium nondum acceptatum per primum donatarium, transmittitur ad hæredes, argumento notatorum in l. non solum ff. de minor. & notat Areti. in l. si quis posthumos §. si filium col. 3. ff. de liber. & posthum. & Socinus conf. 153. in 2. volum. num. 14. & per Decium in 2. par. conf. 239. num. 6.

Et ex supradictis patet, qualiter acceptatio tacitè inducitur vltra notata per Bart. in l. quo enim ff. rem ratam habere, & in l. si filius familias ff. quod cum eo. & ista tacita donatio non minoris effectus est, quàm vera, vt in l. cùm quid ff. si cert. pet. Et supradicta conducunt in fauorem domus de Mendoça contra iniustissimam litem motam à vasallis, quorundam vallium Marchionatus de Santillana. Redeundo igitur ad materiam nostræ legis, acceptatio rogitus iniusti, qui continetur in literis missis ad iudices, obligat eos pœnæ, & sola receptio literarum à curiali missarum obligat eum, vt mittat eas ad manus regis, dum tamen mittantur in forma fidem faciente, quam ponit Iass. & DD. in l. admonendi ff. de iure iur. num. 139. aliter non sunt mittendæ, quia esset sine effectu, vt in cap. plerumque 2. quæst.

Pro factione de Mendoza.

SVMMARIA.
Capituli secundi.

1 *Fortalicia etiã in proprio solo nõ licet ædificare.*
2 *Limitatio ad l. 25. tit. fin. par. 3.*
3 *Reædificatio turris, aut antiqui fortalicij non prohibetur nisi tyranno, aut notoriè iniusto possessori.*
4 *Intellectus ad l. quicunque castellorum C. de fundis limitrofis lib. 10.*

CAPVT II.

In legem 22. de ædificatione fortaliciorum, & domorum, quas fuertes appellamus. Quæ est l. 18. tit. 6 lib. 3. Recop. & per hanc legem, & l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop. correcta est l. per prouintias C. de ædificijs priuatis, & vide D. Perez in l. ... 7. tit. 7 lib. 4. veter. ordin.**

RO enucleatione, huius tex. præmitto, quod etiam in proprio solo non licet ædificare, quando ædificium non conuenit antiquitati aliorum ædificiorum, sed nouam formam inducit tàm in amplitudine, quàm in altitudine & fortitudine: nam in ædificijs antiquitas obseruata spectanda est, vt in l. an in totum C. de ædificijs priua. & per plura probat & distinguit Alberic. in l. per prouintiam C. de operibus public. & in l. opus ff. eod. tit. 2. 1

Antiquitas spectanda in ædificijs.

In dubio autem seclusõ peritorum arbitrio, domus, aut turris facta, & vallata muro, & circundata barbacanis, dicitur domus aut turris fortis imminens contra quietem publicam: & hæc vitanda est, vt notat Ioan. de Platea in rubr. C. de meta. & epidimi. lib. 12. Et huiusmodi ædificia non solùm antequàm fiant, sed post quam facta sunt, debent vitari, & prohiberi à iudicibus, secundùm Bald. in l. lapilli ff. de rerum diuis. quia cùm non conueniant antiquitati ædificiorum eiusdem loci, aut prouintiæ, tanquam scandaloso ædificia vitantur: nam, vt dixi, consuetudini debent conuenire ædificia: & ad id alludunt verba text. in l. 25. titul. fin. part. 3. ibi, *Quanta acostumbraron a dexar sus vezinos.* Si ergo ex ædificio præsumitur ipso facto scandalum, iudex ex suo officio se interponet, vt euitet, vt in l. si quis ingenuam §. in ciuilibus ff. de capti. & postlimi. reuerf. Et si ob id potest iudex personis libertatem adimere, & iubere ne quis domum exeat, aut talem plateam perambulet, vt in l. fin. ff. de interdictis, & notat Barto. in l. quod iussit ff. de re iud. & notat Alberic. & Iass. in l. finali. ff. de offic. procur. multò fortius debet in ædificando scãdalosè comprimi dicta libertas, & tanquàm quid

Quæ dicatur domo fortis.

quid rixosum debet à ciuitate amoueri, argumento textus in l. si conuenerit ff. pro socio. nam ratione vitandi scandali plura permittuntur, vt in l. æquissimum ff. de vsufructu. & notat per plura Felin in cap. nihil cum scandalo. de rescrip.

Quando perturbatur pax populi. Et quanquam esset ędificāti commodosum ædificium, si tamen pax populi perturbaretur, vitandum est, vt probant illa verba. *Si perturban con ellas la paz del pueblo.* Et quia lex ita expressit, seruandum est, siue principaliter, siue secundario pax populi turbetur: & ita nominatim loquendo in statuto contra pacis perturbatores, dicunt Bald. & Angelus in l. 1. §. huius studij ff. de iusti. & iure.

Et ex ista nostra lege limitatur lex. 25. tit. final. part. 3. & aliæ leges de iure communi dicētes, quòd licitum est cuilibet in suo solo ædificare: quia limitatur, nisi sint turres fortes, aut ædificia scādalosa: nam non licet illa ædificare.

Secundò intelligitur dicta lex partitæ, dummodò solum sit proprium ædificantis, si verò sit emphyteoticum, etiam si iudex non obuiet, nec respublica conqueratur, non licet in huiusmodi solo turrim, aut castrum ædificare: & ita notat Ioannes Faber in l. per prouintias C. de ædificijs publi.

3 *Reædificare* Reædificatio verò antiqui fortalicij, aut turris, non funditus dirutæ, non prohibetur hac lege, iuxta notate in l. 5. §. si quis ædificium ff. de noui operis nuntia. & in l. si vt proponis C. de nuptijs, & in cap. consuluit de Iudæis, & per Matthæum, de Afflict. decis. 392. nisi fortè qui velet ædificare, esset tyrannus, vel notoriè iniustus possessor: quia sicut à principio posset prohiberi ne ædificaret: ita nunc potest prohiberi ne reædificet. Ita limitat Felinus in c. cum accessissem, col. fin. de constit. & notat Innoc. & Abb. in cap. pisanis, de restitut. spoliato. & Paul. in l. ex hoc iure ff. de iustitia & iure num. 27. & Alexand. in apostil. ad Bart. in l. t. §. fin. autem ff. de noui operis nuntia. & ex his venit intelligenda lex. 46. in legibus Tauri. * Quæ est l. 6. tit. 7. lib. 5. Recop. * & ista lex nostra venit in confirmationem: & practicam text. in l. 7. & 8. atque 9. tit. 7. lib. 4. ordinam. * Quæ est l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop. & l. 18. tit. 6. lib. 3. *mandadas guardar* per legem 6. in fine tit. 7. lib. 5. Recopil. per quas ll. correcta est l. per prouintias C. de ædificijs priuatis. Et vide suprà 1. part. cap. 14. nu. 2. * vbi disponitur, quòd sine regia licentia non licet de nouo castra, aut domos ædificare, neque occasione horum ædificiorum à viatoribus quidquam exigere vltra id quod à tempore immemoriali solitum esset solui, & sic veniunt intelligenda illa verba, *Y separan si se hazen fuerças, o agrauios, de las fechas nueuamente*, & non solum intra suam iurisdictionem, hoc coinspicere debent, sed etiam in locis sibi non subditis, vt probant verba huius legis, ibi, *E si en las comarcas de su jurisdicion se hiziere alguna casa fuerte, luego que lo supieren nos auisen dello.*

4 *Ius nouum* Et licèt olim iure communi ędificare castella tantummodò esset prohibitum inlimitrofis: hodie verò ex nostra lege vbique intra regnū prohibetur: & sic venit hodie intelligenda lex quicunque castellorum C. de fundis limitrofis lib. 10.

Et quanquam huiusmodi turres, fortalicia, aut domus fortes non fiant ad æmulationem alterius ciuitatis, nihilominus sine regia licentia ædificare non valent & sic intelligitur hodie quod notat Bart. in l. opus ff. de operibus publicis, & Iasōn in l. ex hoc iure ff. de iustitia & iure, & Angelus in l. per prouintias C. de operibus publicis.

Et aduertendum est, quòd ista lex nostra loquitur tantummodò quando vertitur quæstio de ædificando: si verò esset an liceat inhabitare in fortalicio, ius commune seruandum est, vt liceat talis inhabitatio, nec posset allegari non vsus in contrarium: quia cùm sit actus meræ facultatis, si non probaretur acquietum esse prohibitioni, non inducitur præscriptio, iuxta notata in l. filijs C. de decurio. lib. 10. & per Abbatem in capitulo. Abbate sancti Syluani de verborum signific. Et per Felinum in cap. cùm accessissent in finalibus verbis, de constit. *An liceat inhabitare fortalicia.*

Fortalicia autem, quæ per sententiam iussa sunt destrui, & fuerunt destructa, non licebit vllo modo ædificare, vt notat Ioannes Faber in l. si seruus C. de pœnis, dixi latiùs c. sequenti. *Destructa per sententiam.*

SVMMARIA
Capituli tertij.

1 *Iudex sine regia licentia non potest nouum opus incohare, extruendum publicis expensis.*
2 *Iudex potest propria authoritate reparare antiqua ædificia.*
3 *In locis non limitrofis, neque insignibus, non est necessaria reparatio murorum.*
4 *Domini castellorum, & fortaliciorum, tenentur ad eorum reparationem, & custodiam, & quid de castellis Regis.*
5 *Hodie exceptis castellis limitrofis non sit solutio salarij ad custodiam.*
6 *Reparatio murorum quibus expensis fieri debeat.*
7 *Supra muros villæ, aut ciuitatis, quando liceat ædificare.*
8 *Reparatio aut ædificatio pontium quibus expensis fieri debeat.*
9 *Reparatio aut ædificatio fontis, quibus expensis fieri debeat.*

CAPVT III.
In legem vigesimamtertiam, de reparatione pontium, & ædificiorum publicorum. * Quæ est l. 18. tit. 6. lib. 3. Recopil. *

PRO-

1 *Opus publicum sine regia licentia non fit.*

PRO Intellectu huius legis præmitto, quod regulariter sine Principis authoritate nemo iudicum potest nouum opus inchoare extruendum publicis expensis, vt in l. nemo. & in l. si aliquãdo C. de ædific. publ. Priùs enim vetera publica opera debent perfici, aut diruta, vel vetusta reparari, quam de nouo opus construi, vt in l. fin. C. eo. tit.

Quod adeò est verum, quòd pecunia legata ad nouum opus inchoandum potest legis authoritate in reparationem operum publicorũ, quæ sunt vetera deputari, & conuerti, vt in l. fi. ff. de oper. publ.

Iudex fabricat solus ædificium necessariũ.

Ista tamen regula de non ædificando sine regia licentia, fallit quando essent necessaria horrea, aut publica stabula: nam solus iudex suo arbitrio sumptu publico potest ea ædificare, vt in l. nemo iudicum vers. horreorum C. de ædificijs publicis. Cuius dispositio non solùm in horreorum, vel stabulorum ædificatione sibi vendicat locum, sed etiam in alijs quibuscunque operibus publicis, quorum ædificationem necessitas vrgens exigat: nam præcedente de huiusmodi qualitate informatione, prout de iure debet regulariter præcedere, vt est glos. in Extrauag. ad reprimendam, in parte, per edictum in princip. quomodò in crimi. læsæ Maiesta. procedatur. Habita igitur dicta informatione, etiam renitentibus in contrarium rectoribus ciuitatis, aut loci, solus iudex potest facere ædificium necessariũ sumptu publico, per dictam legem nemo iudicum, quam sic intelligit attenta eius ratione, & non exemplis Ioannes Faber, ibi. Cuius dictum tanquàm quotidianum est aduertendum.

2 *In ædificio reparatiuo.*

Secundò, dicta regula fallit in ædificio reparatiuo: nam illud iudex non solum sine regia licentia facere potest, reparando collapsa, vel vetustate corrupta, vt in l. intra vrbem C. de ædificijs publi. ibi. Ea tamen instaurandi, quæ iam deformibus ruinis intercidisse dicuntur, vniuersis licentiam damus, & in l. fin. C. eod. tit. & in l. fin. ff. eo. sed si fortè iudex neglexisset, posset de negligentia iudex conueniri ad instar tutoris, qui neglexerit sartatecta reparare, vt in l. 2. & ibi Bartol. & docto. C. de con. in publi. horre. lib. 10. & ad hoc alludunt illa verba legis nostræ, *Que vean como estan reparadas las cercas*: itaque indistinctè iudex tenetur ad reparationem horum ædificiorum.

Quomodo plus expenderetur, quam res valet.

Quod subintelligo, si ex reparatione sequatur vtilitas: nam si fortè plus expenderetur, quàm esset vtile, inanis sumptus fieri non debet: & tali casu iudex excusatur negligentia. vt loquendo de tutore notat Bart. in l. mediterraneæ C. de anno. & tribut. lib. 10. & negligentia non nocet, vbi diligentia non sufficeret, vt in l. 2. ff. quis ordo in bonor. posse. seruetur.

Ædificia ampla inutilia.

Quod etiam corroboratur ex doctrina Ioan. Fabri, in l. omnes C. de oper. publ. vbi dicit, quòd si ædificia sunt amplissima & magna, in quibus plus expenderetur, quàm esset valor vtilitatis, relinquenda sunt, vt funditus pereãt: & dicit, quod idem est in omnibus casibus, quibus reparatio non esset vtilis, quod satis probatur ex verbis nostræ legis. quæ dicunt, *En los lugares do fuere menester*: nam vbi non adest vtilitas, non est reparatio facienda: & ita iure communi statutum est in auth. de mandatis Principum §. si quis autem coll. 3.

3 *In locis nõ limitrofis neque insignibus non est necess. reparatio murorum.*

Ex hoc infero vnum notabile ad praxim, quod exceptis locis insignibus limitrofis huius regni Castellæ, in quibus murorum reparatio vtilis est & necessaria in alijs villis, aut ciuitatibus, quæ sunt intra regnum istud pacis plenum, non est necessaria murorum reparatio, nisi in locis insignibus, aut in ciuitate Toletana, Segouia, & similibus; imò priùs expẽdi debet pecunia publica in alijs operibus, quã deueniatur ad murorum reparationem, vel fossarum, de quibus loquitur ista lex nostra: & dum loquitur de castellis limitrofis, istud probatur per argumentum ab speciali in l. 1. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ sunt ll. 1. & 2. titul. 5. lib. 6. Recop. & l. 7. eod. tit. quamuis aliquantulum sit mutata. *

4 *Reparatio, & custodia castrorũ ad quem pertinent.*

Reparatio autem & custodia castellorum, aut fortaliciorum, ad quem pertineat, & cuius expensis fieri debeat in regno castellæ, operæ pretium erit in præsenti capite per tractare.

Nam regulariter de iure communi, licèt habitatores & vicini locorum sentiant commodũ ex tuta vicinitate castellorum: istud tamen est commodum secundarium, & ideò domini castellorum, & fortaliciorum, quorum est principalis vtilitas, tenebantur ad reparationem, atque custodiam, & ita notabat Ang. per text. ibi, in l. turres C. de operib. pub. vbi dicit, quod istud procedit tam guerræ tempore, quàm pacis: quod sequitur Ias. in l. diuortio. §. impendia. ff. solut. matrim. & in l. ex hoc iure col. 2. ff. de iustit. & iure, & in l. sumptus, ff. de legat. 1. & clarè Zasius in dict. §. impendia. & Gerard. sing. 37. & istam materiam elegantissimè recitat Nicolaus Boer. in decis. 212. & idem quòd custodia castrorum pertineat ad dominos, notat Lucas de Pen. in l. 2. C. de exacto. & exec. libro 12. & Florianus in l. arbor. §. si per eundem ff. communi diuidun. & Romanus consil. 230. & Bald. in l. si ita §. dominus ff. de vsu & habita.

Et ista resolutio de iure communi, quòd custodia castrorum pertineat ad dominos, iure quoque nostri Regni vera est, quando castra, vel castella sunt particularium dominorum: nam isti suis expensis tenentur ea custodire, vt probat text. in l. 1. titul. 18. part. 2. in versic. *E aquellos a quien los dan por heredamiento.* Et tempore guerræ, licèt isti domini præmaximè sint adstricti ad custodiam suis expensis: tamẽ Rex castellę potest ponere fidas personas atque fideles homines, qui custodiant dicta castra, & ita probat Ias. in dict. §. sumptus.

De castello Regis.

In arcibus verò, aut castellis, quæ non sunt particularium dominorum, sed Regis Castellæ, quæ lex appellat radices regni, vt in l. 4. titul. 15. part. 2. siquidem sunt castella limitrofa,

quæ

quæ vulgò dicuntur *castillos fronteros*: horum custodia & reparatio pertinet ad Regem Castellæ, vt in l. 1. & 7. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ est l. 2. & 3. tit. 5. lib. 6. Recopil. * si verò huiusmodi castella non sunt limitrofa, sed intra regnū in prouintijs pacificis ad reparationem & custodiam talium fortalicium tenentur vicini, & non Rex: imò cura faciendi huiusmodi reparationes, ad Regem pertinet, vt probatur in d. l. 7. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ est l. 3. tit. 5. lib. 6. Recop. * & idem probatur in d. l. 5. tit. 28. par. 3. ibi, *O de las fortalezas, o tenencias de los castillos*: & meliùs in l. 20. titul. 32. part. 3. Et huiusmodi reparatio expensis communibus ciuitatis, aut villæ facienda est, quos vulgò dicimus, *propios de concejo*: quibus deficientibus, imponitur collecta, secundū vires patrimonij vniuscuiusque: vt in d. l. 20. ibi, *A cada vno por lo que tuuiere*: & notat Barto. in l. ad instructionem C. de sacrosanct. eccles. & per Alexand. in l. rescripto. §. final. ff. de mune. & hono.

5 Praxis tamen circa hoc admisit, vt exceptis castellis limitrofis, & aliquibus alijs, quæ sunt intra regnū, non fit solutio salarij, vel soldatæ ab antiquo deputatæ pro huiusmodi custodia, quia cum vigente pace cesset artium custodia, cessare quoque debet onus salarij, siue soldatæ, & ita nominatim concludit Romanus in consilio. 417. nam finita causa promissionis, finitur promissio: vt in l. planè ff. de operis liber. & in l. scio. in principio. ff. de annuis legat. & cessato nomine officij, cessat officialis, vt notat Bartolus, & Rebuf. in l. diurnos C. de frumē. Alexan. lib. 1 1. & notat Cassaneus in consuetud. Burgun. rub. 6. §. 5. in gloss. & separare nu. 9. & facit text. in l. à filia. §. alumno. ff. ad Trebel. vbi finita causa dilationis, finitur dilatio, & facit quoque l. ait lex. ff. de ritu nuptia. & quod notat Ysernia in rub. quæ sint regalia. Quòd posset corroborari, ex ratione text. in cap. de cætero, de sent. excommunic. & in cap. eos eod. tit. lib. 6. & quod notat Bal. in R. de consue. in si vbi cessante causa consuetudinis, cessat consuetudo, & plura cumulat Tiraque. in relectione cap. cum cessante causa, cesset effectus.

Salarium castellorum an cesset hodie.

Quæ omnia conducunt, vt ex expensis vigiliarum pro custodia nocturna castellorum nullo modo possint hodie exigi à vassallis, cùm cesset bellum & timor belli, & sic causa vigilandi in iàm pacifico regno: & id nominatim tenet Ysernia in rubr. quæ sint regal. num. 5. & Boerius in d. decis. 212. & plura alia quæ contra huiusmodi impositiones fauore castellorū in grauamen subditorū exercētur notat Montal. in 2. compilatione fori, in parte, Rex. Ioànes, in fin. & Caietan. in summa. in parte lex iniusta, in fine.

Expensa de velas de fortalezas.

6 Murorum autem fabrica de nouo, vel refectio, & reparatio antiquorum hoc modo soluitur: nam in de nouo ædificandis expensa fit ab vniuersitate, cui ob id præstanda est tertia pars portagiorum, quæ de nouo imponuntur, vt in l. 7. titul. 7. part. 5. ex qua lege colligitur, quod iure communi in contrarium notabat Albericus in rubr. ff. de mune. & hono. num. 13.

Expensa murorum.

Et fabrica horum murorum sine æmulatione facienda est: vt in l. opus ff. de operibus publ. & ad voluntatem Regis Castellæ: vt in l. 2. tit. 11. part. 2.

Si verò agatur de reparatione murorum, vicini tenentur ad expensas: vt in l. 7. tit. 7. lib. 4. ordin. * Quæ est d. l. 3. tit. 5. lib. 6. Recopil. * & alij qui tempore necessitatis fruuntur refugio murorum, vt in l. 18. tit. 1. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 3. tit. 6. libro 7. Recopil. * & quòd ex redditibus communibus, & eis deficientibus ex collecta debeant muri reparari, est text. in l. neque splendidissimè C. de operib. public. & in l. omnes prouintiarum eod. tit. & per Lucam de Penna in l. 1. C. de expensis ludo. lib. 11.

Istud tamen limitatur, nisi reparatio esset parua: nam ad modicam reparationem murorum non omnes vicini tenentur, sed illa tantùm qui sunt proximiores habitatores circa muros: nam tales ob proximitatem habent maiorem vsum, & ita probat Ioan. de Plat. in l. per viciniam C. de excus. nemin. conced.

Facta autem murorum ædificatione iudex curam habere debet, ne iuxta muros fiant ædificia: vt in l. 24. titul. fin. part. 3. Antiqua tamen ædificia etiam supra muros facta non debet diruere, sed sunt toleranda, & adhuc alia de nouo fieri vbi est consuetum: vt notat Albericus in l. sacra. §. muros ff. de rerum diuis. *y assi se puede ver en vso en Toledo, Valladolid, Burgos, y Madrid*, & pluribus alijs. 7

Iuxta, vel supra muros quomodo liceat ædificare.

Si tamen muri Principis authoritate sint diruti, nullo modo sunt reparandi, vt notat Bart. in d. §. muros, & Faber in l. si seruus C. de pœnis, & Matth. in constitutione regni Sici. in cap. castra & munitiones lib. 2. de quo per Ias. in l. quo minùs ff. de flumi. num. 14.

Item iudex secularis non solùm muros, sed ecclesias quoque dirutas potest facere reparare: vt in cap. sicut excellentiam 23. q. 4. & plura allegat Guiller. Benedictus in cap. Raynuntius de testam. in parte, si absque liberis, *lo segundo*, num. 34. Hoc tamen licèt sit pium & iurisdicum, de consuetudine non seruatur, vt notat Albericus in l. si in aliquam ff. de officio proconsul. necessitate tamen belli eminēte, potest iudex secularis cogere ad muniendam & fortificandam turrim ecclesiæ, vt notat Bald. in l. 2. C. de summa Trinit. & fide Catho. & facit tex. in auth. vt alearum vsus C. de relig. & sumpt. fune. ibi non solùm bella, sed res sacras ordinamus.

Iudex secularis an reficiat ecclesias.

Pontium autem ædificatio, aut reparatio proprium Regis erat iure Partitarum in l. 1. tit. 11. part. 2. & ad pontium ædificationem tanquàm ad opus pium & publicum possunt fundi priuatorum accipi, vt in l. 31. tit. 18. part. 3. ibi, *Que ouiesse à fazer castillo, o torre, ò puente.* 8

De pontibus ædificandis.

Et absque licentia Regis non poterat pons priuatus ædificari, secundùm Bald. in R. ff. de rer. diuis. vers. quæro an in aquis fluminum. Hodie verò quilibet priuatus suis expensis potest sine vlla impositione collectæ pontē ædificare in fluminibus publicis, vt l. 8. tit. 10. lib. 6. ordi. * Quæ est l. 9. tit. 11. lib. 6. Recop. & vide suprà

suprà 1.par.cap.12.num.13.vers.sed est aduertendum. * nam cum loca naturaliter sunt libera, transeuntibus non debet exigi *portaje*, etiam si solitum sit solui, & mutetur infrà, vel suprà locus pontis, vt notat Baldus in l. si plures col.4.C.de cond. inser. vers. vidi dubitari: & facit doctrina Bart.& Alex.in apostillis in l. 1.§.si quis interdicto. ff.de itine.actuque priua. & facit text. in l.hoc iure §.si aquam ff.de aqua quotidia. & æstiua. ibi, Quia eo loco imposita seruitus non sit, & idem probatur in simili. in l.10. tit.10.lib.6.ordin. * Quæ est l.7.tit. 11.lib. 6. Recopil. * & quod notat Bald. in l.2.C. de seru. & aqua.vers.18.& in l.3. C. de priui. fisci.

Et quanquam pro reparatione pontis priuatus vellet imponere collectam non liceat, vt per totum C. noua vectig.& ob id crediderim esse correctam doctrinam Ioannis de Platea in l.1. C.de vetera. lib.12.

Expensas pontis fabricandi quis soluat.

Ad fabricam autem pontis quæ fit à ciuitate, vel alio loco cogi possunt à domino rege populi conuicini qui vtilitatem sentire possunt ex fabrica pontis, vt notat Albericus in R. ff.de mune.& hono.nu.23.argumento tex.in l.postquam C.de officio præfec. Afric. & in l. diuus ff.de iuto.datis ab his. Et ad hoc quotidie dantur mandata regia habita prius informatione necessitatis: & idem est in reparatione viarum: nam qui juxta possident prędia tenentur ad reparationem, vt in l. honor. §.viarum ff.de mune. & hono.& in l. ædiles ff.de via pub. & in l.si locus §.fin.ff. quemadmodum serui. amitta. & licet ista nostra lex ponat exemplum *en los caminos*, tamen idem est in callibus: nam ad iudicis officium pertinet, vt via sit recta & secura, vt in l.nequid & ibi Bar.ff.de incendio, ruina & naufragio & per Lucam in l. ad reparationem C.de aquæductu. lib.11.

De reparationis pontis.

Et facta semel ponte si reparatione indigeat illa fieri debet & fulciri communibus expensis, seruata distinctione tex. in l. in parietis communis & in l.in reficiendo ff.de damno infecto, & in l.si vt proponis C.de ædif.priua. & in l. si fratris §. si quis ex socijs ff. pro socio & notat Lucas in d.l.ad reparationem & per Cepolam in tracta.de puteo sub libro seruitutum & per specula. in tit. decens §. 1. versi. Item pone. & per Romanum in singulari. 67. & per Bal. in l. cum fructuarius ff. de vsufruct. & per Ias. in l. 2.colum.7.C.de iure emphyteo.& per Hyppolitum in sua practica.crim.§.aggredior. nu.73. & quanquam socij renuncient vsui pontis, tenentur contribuere sicut & parrochiani pro reparatione Ecclesię, vt notat Abb. in cap. 1.de Eccles. ædifi.

Recipiens portagium reficiat pontem.

Et si fortè solitum est ab antiquo solui portagium, quicunque recipit commodum portagij tenetur ad reparationem pontis cuius causa ob transitum soluitur, vt concludit Cepola post plures quos allegat in tracta.serui. C. de seruitute viæ num.50.& Cassaneus in consuet. Burgun.R.1.§.4.in glo. videre num. 12. & per Ioannem de Platea in l.in omnibus C.de cursu publ. lib.12.

Fons aut

9 Si verò agatur pro expensa pro fabrica fontis aut putei communis expensa fieri debet à vicinis habitatoribus illius loci, quo fons, vel puteus sit, in quo primò consumentur bona communia, quæ nos vulgò, *propios de concejo* appellamus, quibus non sufficientibus, deuenitur ad collectam inter habitatores tantum illius loci in quo fons, vel puteus fabricatur, & ita probat text. in l. 20. tit. 32. part. 3. ibi. *Los moradores de aquel lugar*: & idem notat Guido Pap. in decisionibus Delphina q. 444. Quod facit vt habentes bona immobilia intra territorium, in quo sit fons, non teneatur pro fabrica contribuere, quia non sunt loci habitatores.

puteus quibus expensis fieri debent.

S V M M A R I A

Capituli quarti.

1 *Portagium de nouo non potest nisi à principe introduci.*
2 *Omnes exactiones regulariter præsumuntur prohibitæ.*
3 *Rex ex noua causa potest pedagium tollere.*
4 *Rex neque in ponendis neque in tollendis vectigalibus non debet vti absoluta potestate.*
5 *Vectigal non debet imponi sine causa.*
6 *Causa quando præsumatur in principe.*
7 *Casus in quibus à iure censetur impositum portagium.*
8 *Priuilegium ad habendum portagium debet esse confirmatum iuxta formam l.13. titu. 10. lib.6.ordina.*
9 *Subditorum præstatio longa in percipiendis impositionibus non sufficit.*
10 *Immemorialis consuetudo pro veritate habetur.*
11 *Consuetudo ad exigendum portagium qualiter probetur.*
12 *Portagium non debetur ex sola conuentione subditorum.*
13 *Iure regio quod tempus requiratur ad exigendas impositiones, & num.15.& 16.*
14 *In adquirenda quasi possessione non sufficit bina præstatio.*
17 *Præstationes voluntariæ non inducunt obligationem in futurum.*
18 *Præstatio ad piam causam etiam voluntaria inducit obligationem.*
19 *Immemorialis consuetudo quando non iuuat dominum ad exigenda seruitia vassallorum.*
20 *Regalia an possint præscribi, & num.21.*
22 *Memorialis consuetudine an adquiratur vt subditi teneantur ire ad molendinum.*
23 *Seruitus per quam publica læderetur vtilitas, debet infringi, & num. 24. 25. 26.*
27 *Immemorialis consuetudo qualiter sit probanda remissiuè.*

CAPVT

CAPVT IIII.

In l. 24. de exactione portagiorum, & aliarum collectarum. Quæ est l. 19. tit. 6. lib. 3. Recop. & vide l. 9. tit. 5. lib. 6. & l. 1. tit. 11. lib. 6. & magis l. 8. titul. 15. lib. 4. Recopilationis. *

PRaƈticabilem materiam habet ex ista, quam pro tenui facultate mea breuibus perstringam, veriores conclusiones recitando: pro cuius enuclatione præmitto.

1 Quod portagium de nouo non potest nisi à principe introduci, vt in l. 1. & in toto tit. C. noua vectig. institui non poss. in auth. de mandatis principum §. sed neque coll. 3.

2 *Exactiones prohibitæ.* Imò omnes exactiones regulariter præsumuntur prohibitæ, nisi à iure permittantur, vt in cap. quia cognouimus 10. quæst. 3. vel nisi legitima consuetudine confirmentur, vt in cap. conquestus 9. q. 3. & idem esset si statuto à non recognoscentibus superiorem secundum Innoc. in cap. 1. de excess. præla. quia recognoscentes non possunt vectigalia imponere, vt in l. vectigalia C. de vectiga. quod facit contra Barones, secundum Ioan. Fab. in l. 1. C. eod. tit. & Bal. in l. pen. C. de nautico fœnore, solus enim rex vectigalia imponit, vt in cap. super quibusdam §. 1. de verborum, signifi. & notat Bart. & communis schola. DD. in cap. 1. quæ sint regalia, & id sine legitima causa facere non potest, aliter peccaret secundum Host. in titu. de immuni. Eccle. §. à quibus in sua summa, & inter potiores causa est, vel necessitas, vel vtilitas publica. secundum Host. in dicto loco quē Ioannes Fab. sequitur in d. l. 1. C. noua. vectigal. nam cessante causa cessare quoque debet portagium, vt notaui supra cap. 3. num. 5. & notat Puteus in tracta. Syndica. cap. de regum & principum excessibus in cap. excedunt quoque dum filias, & notat Ysernia. in titu. quæ sint regal. vers. fluminum.

3 *Qualiter vectigal tollatur.* Quinimo etiam non cessante causa potest rex ex alia noua causa pedagium tollere, vt per plura probat Cassaneus in Catalo. gloriæ mundi in 5. par. consideratio 20. in præminentia principis num. 128. Rex tamen neque in imponendis neque in tollendis vectigalibus non debet vti absoluta potestate secundum Innocentium in cap. innouamus, de censib.

4 Imò in his casibus non præsumitur iusta causa in actu principis, vt bene probat Iass. in l. quo minus ff. de flumi. num. 5. & ideò quando princeps imponit vectigal, causam exprimere debet: quam si non exprimat, vel nisi ostendatur, non valet impositio vectigalis, secundum Innoc. in cap. præterea de dilatio & Romanum cons. 493. & Oldr. cons. 316. & posset corroborari excongestis per Felinum in cap. super literis, in decima regula de rescrip. & per Capitium decisio. 69. num. 26. cum in præsenti casu agatur de præiudicio tertij etiā si rex dicat quod imponit de certa scientia, non præsumitur causa, secundum Bal. in præludijs feudornm in versi. item dicit, & notat Aretius cons. 5. & Alexand. consi. 23. col. fina. volumi. 5. Et Paulus in consi. antiquioris impressionis 137. Et sic venit intelligenda l. 34. titul. 18. par. 3. In solo ergo portagio in casibus à iure expressis venit principis priuilegium interpretandum de soluendo portagio, si alia causa soluendi non appareat: nam verba priuilegiorum in dubio debent esse conformia iuri communi, vt in l. ex facto. Et ibi Iass. ff. de vulg. & pupil. & Paulus in l. ex imperfecto. C. de testament. & notat Deci. in 1. par. consi. 77. col. 4. & Hyppolit. in singulari. 84.

6 Imò supradicta veniunt notabiliter extendenda: vt etiam si exprimatur causa imponendi portagium in aliquo loco: si tamen ibidem sunt alia vectigalia imposita, nisi hoc sciat, & exprimat princeps, non valet concessio noui portagij, vt notat Oldra. consi. 22. & Iass. in l. de pupillo. §. in pluribus ff. de noui operis nunciatio. & Ioannes Lup. de Palacios Ruui. in c. per vestras de dona. inter vir. & vxor. versi. 4. nota. num. 11. folio paruo mihi 164. col. 3.

In dubio autem in qualibet concessione portagij intelligitur de eo quod à iure est impositum, vt possit exigi quod inuenitur in casibus sequentibus. Primus in octaua parte mercium quæ debetur à mercatoribus fisco, vt in l. omnium, & in l. ex præstatione C. de vectig. & cōmiss. & notat Bal. in l. 3. C. de priui. fisci. 7 *Vectigalia à iure imposita.*

Quod iure regni probatur in l. 5. tit. 7. par. 5. quæ lex loquitur in portagijs ante illam legem ab antiquo impositis: secus si de nouo imponerentur, nam duæ partes debentur fisco, tertia verò pro refectione murorum, vt in l. fin. C. de vectiga. & comis. & in l. 7. tit. 7. part. 5.

Quæ iura procedunt nisi consuetudine aliter sit interpretatum, vt in l. si publicanus §. fina. ff. de publi. & vectiga.

Secundus casus est in vectigali, vel portagio, quod à tempore immemoriali solitum est solui, quia semper ex iusta causa præsumitur interpositum ex traditis per Feli. in cap. cum à nobis de præscrip. & nominatim notat apostill. ad Abb. in cap. innouamus, de censi. in parte, sic etiam.

Quod iure regni videtur probari in cap. 20. in curijs maioriti anno 1528. * Est l. 1. titu. 11. lib. 6. Recopil. & l. 9. tit. 5. lib. 6. & l. 19. titul. 6. lib. 3. & magis vide l. 8. tit. 15. lib. 4. Recop. quæ est ista pragmat. *del año*. 1528. * Et ideò ad exigenda seruitia à subditis non sufficeret probare cursum longi temporis, sed immemorialis consuetudo exigitur, secundum Lucam de Penna in l. litibus C. de agrico. & censiti. lib. 11. & Alexand. in 2. volu. consi. 35. & notat Thom. Grammat. in voto. 12. Et istud in iudicio petitorio

torio non in possessorio locum habet, vt in d. c. 20. * Quæ est d.l.8.tit.15.li.4.Recop. * Et ex his in iudicio proprietatis, videtur in exactione portagiorum corrigi.l.1.tit.10.lib.6.ordina. vbi dicebatur quod in præscriptione portagij quinquaginta annorum cursus sufficiebat. * Sed in Recopil. ista lex aliter habetur, vt patet in l. 1. 11.lib.6. Recopil. *

8 *Ius regni.*

Imò si quis ad leuandum portagium niteretur priuilegio regio, si illud non apparet confirmatum à regibus Catholicis, anno 1580. iuxta formam traditam in l.13.tit.10.lib.6. ordi. * Quæ est l.15.tit.27.lib.9. Recop. circa finem, ibi. *Y porque se puede mejor saber, &c.* Et l.9.tit.10.lib.5.Recop. * nihil iuuat huiusmodi priuilegium: vt probant illa verba legis: *So pena que los priuilegios y cartas, y otros titulos que basta alli no fueren mostrados, dende en adelante no ayan fuerza ni vigor: y desde agora los damos por ningunos*: & sic sententia huius legis quæ perpetua est, annullantur priuilegia quæ non fuerint registrata.

Igitur habentes huiusmodi priuilegia non registrata, cautiùs agēt ex immemoriali cōsuetudine per testes probanda, nullatenus priuilegio portagij nō registrato minimè exibēdo, ne forte infringatur dicta consuetudo, constito de initio inualido, à quo illa præsumitur habuisse initium, vt in l. si is cui via. in fin. ff. quē admodum seru. amitta. & notat Paul. consi.18. quem sequitur Feli. in c. sicut olim. de re iudi. nu. 33. & Alexan. in 4. volu. consi. 1. & Matthæus de Afflictis in decisi. 107. & Balbus in tract. præscrip. 1. par. tertiæ partis versi. 14. num. 13. & idem notat Thomas voto. 12. num. 13.

9 *An præstatio subditorū sufficiat.*

Ex quo infertur, quòd cum in istis impositionibus percipiendis sola immemorialis consuetudo proficiat, non sufficeret longæua subditorum præstatio, prout iure communi probat Alex. in 4. vol. cons. 124. & Balb. vbi suprà.

Secūdò infertur quod licet dñs vassallorum non possit à subditis præscriptione adquirere ius exigendi seruitia, vt probat Cynus, & Alberi. in rubri. & in l.1.C. quæ sit longa cōsuetudo: hodie tamē possunt adquirere, vel ex antiquissimo priuilegio in populantibus illum locum concesso, vel ex immemoriali consuetudine.

10 Et in hoc casu ex mero consensu & non metu præsumitur illa seruitia à subditis domino soluta. * Et vide Mieres de primogenijs 2. p.q. 20. nu. 55. * Nam immemorialis consuetudo pro veritate habetur iuxta notata per Feli. in c. cum à nobis de præscript. & sic cessat quod notat Ioan. And. in c. 1. de præscript. lib. 6. quem sequitur Iass. in §. quadrupli. Insti. de actio. col. 21. & Abb. in c. quod latenter. de regu. iur. & Guid. Pap. in consi.1. & consi.65. nu. 4. & Puteus in tractat. syndi. in parte syndicantur officiales si concussionem.

11 Tertiò infertur, quòd cum ius cōmune resistat agētibus, vt soluatur portagiū, si inuentur consuetudine contra hominum transitum qui liber præsumitur, vt in c. licet causam in fin. de probatio. ista consuetudo per plures testes, quā per duos probanda est, vt concludit Specula. in titu. de probatio. §. fina. versi. vlti. nota. quod sequitur Iass. in l. sciendum ff. de verb. oblig. num. 10.

12 *Ex obligatione subditorū non debetur portagium.*

Quarto infertur, quod cum priuilegium, aut sola immemorialis consuetudo sufficiens sit vt introducatur portagium, sola cōuentio subditorū non sufficit, vt possit deberi ex mera obligatione: & ita notat mirabiliter Bald. in cap. si cautio in fine, de fide instrumen. licèt extra cōstitutionem portagij, aut vectigalis dominus bene possit cum subditis contrahere, secūdum Bal. in l. his quibus C. de fideicōmissa liberta.

Causa an exigatur.

Quinto infertur, quòd licet iure communi ad obtinendū in istis impositionibus & præstationibus contra subditos sufficiebat probatio possessionis obtēta per quadraginta annos cū expressione certæ causæ idoneæ ad exigendū, vt per plura iura probat Guido Papæ in decisioni. Delphi. q. 306. & q. 708.

13 Hodie verò sufficit probatio immemorialis in petitorio, & quadraginta annorum possessio sine alia causæ expressione, quia iusta causa præsumitur quod præcesserit cōtra quam non admittitur probatio in cōtrarium, neq; allegatio erroris, sed solummodo admittitur probatio, quòd non est decursum immemoriale tempus, vt notat Felinus in c. cum à nobis de præscrip. col. 2. & in c. causamq; col. 3. eodē tit. in ver. sed aduerte, quē sequitur Balbus in tractatu pręscriptio. in 1. p. tertiæ partis, vers. 14. n. 22.

An duæ præstationes sufficiant.

Sexto infertur, quod licet iure communi in acquirenda quasi possessione harum præstationum, vt dominus diceretur possessor, sufficiebant duæ præstationes, vt notat Roma. cons. 311. & Guido Papæ in dicta decisio. 307. in fine, & Cassaneus in consuetudi. Burgund. rub. 11. §. 2. in principio. num. 26.

14 Hodie tamen ex dicto c. 20. in curijs, *de Madrid.* * Quæ est d. l.8. tit.15. lib.4. Recop. * non sufficit bina præstatio, sed requiritur quadraginta annorū possessio, & sic cessabit dispositio gloss. in c. cum Ecclesia Sutrina. de causa posse. & proprie. in parte trium, quæ tres vices requirebat in quasi possessione.

15 Septimo infertur, quod licèt de iure cōmuni dominus, qui semel habet ius seruitutis in suos vassallos debeat cōtra dictos homines obtinere nisi ipsi probēt libertatem, & sic in huiusmodi casu allegantí libertatem incumbit probatio, vt notat Faber in §. æque si agat, col. fi. in stitu. de actio. tamen hodie de iure regni licèt dominus sit in possessione per quadraginta annos, si ipso possidente proclament vassalli in libertatē, dominus tenetur probare, vel ex priuilegio, vel immemoriali cōsuetudine ius suū, aliàs vassalli absoluentur in petitorio, vt in dicto c. 20. *de Madrid.* * Quæ est d.l.8. tit.15. libr. 4. Recop. * & sic intelligitur quod notat Guido Papæ in decisionibus Delphi. q. 28.

16 Octauo infertur, quòd licèt super imponēda collecta sit standū consuetudini, & illa seruanda sit notat Bar. in l. vna. C. de auro coronario. lib. 10. quem exponit Balbus in tractat. pręscrip. in 2. parte quintæ partis q. 6. tamē vt dominus vassallorū exigat collectā à suis vassallis,

lis, non quælibet consuetudo sed immemorialis tãtùm iuuat, vt in d.c.20. *de Madrid.* * Quæ est prædicta l. 8.*

17 *De voluntaria præstatione.*

Quæ supradicta sunt, quòd ex consuetudine immemoriali causatur iustus titulus ad exigẽdas collectas à subditis, sunt vera, nisi actus præstationis habeat in se formam voluntariæ præstationis & non præcisæ obligationis, vt est exẽplum, *en los presentes que los vassallos suelen dar las pasquas al señor*, quia ex ipso actu oritur pręsumptio iuris, quod illa præstatio non inducitur animo inducendę obligationis in futurum. Et sic actus merè voluntarius excludit iuris necessitatem, vt est glo. & ibi DD. in l. solent §. fin. ff. de officio proconsu. & notat Bal. in l. fin. C. ne de statu d. functo. & notatur in l. eum de in rem verso. ff. de vsuris, & in l. cum de indebito. ff. de probatio.

Nam quando actus qui solet de gratia exerceri, prout est ista doni datio, non preiudicat agenti, etiã si non præstetur, & ita notat glos. in parte temporis in c. cum Ecclesia Sutrina. de causa poss. & proprieta. & ibi Abb. in 3. notabi.

Quando est vniuersalis prestatio vel vniformis.

Quod præmaxime verũ est, si ista doni datio non est vniuersaliter vniformis, sed diuersa in præstatione singulorum annorum, putà vno anno dantur gallinæ, aut perdices. altero anno dantur spatulæ porcorũ, nam ex hoc actu colligitur coniectura, quòd non vi obligationis, sed ex voluntata istud præstatur, & per consequens etiam ex tempore immemoriali non inducitur præscriptio, vel obligatio: neque hoc casulo cum habet dispositio, c. 20. *de Madrid*, & ita colligitur ex doctrina satis notanda Bal. in l. obseruare §. non verò ff. de officio proconsu. & Angelus in l. male agitur C. de præscriptio. 30. vel 40. annorum, & notat Iass. in l. quo minus ff. de flumini. num. 28.

Et est ratio, quia cum propter liberalitatem dantis & recipiẽtis non inducatur formata possessio à principio, vt in l. qui familiaritatis ff. de acquirenda possessio. sine possessione non procedit præscriptio: & huiusmodi argumento in simili casu vtitur Ancharra. consi. 157.

18 *Quid si fauore piæ causæ.*

Istud fallit nisi diuturna præstatio facta ex mera liberalitate fieret fauore piæ causæ, putà, *limosna para monasterios, ó leña que se suele dar las pascuas à los hospitales*, nam talia præstantes obligantur ex huiusmodi actu liberali ad præstanduũ in futurũ: & ita notat Paulus de Leazar in c. in literis, de restitut. spolia. per tex. in capit. ad Apostolicam de simo. & sequitur Hippolytus in singulari. 192. & Felinus in dicto capit. ad Apostolicam.

19 *Quando est præstatio respectiua.*

Item fallit dispositio, d. c. vigesimi in curijs, *de Madrid*, 5. vt vassalli non teneantur præstare seruitia, vel impositiones domino, etiam si probetur immemorialis consuetudo, quando immemorialis consuetudo haberet causam respectiuam ad aliquod emolumentum præstandum ex parte domini, putà vt pręstentur terræ ad arandum, aut pastura pro animalibus vassallorum, aut quid simile, nam cessante domino præstare ex parte sua, cessare quoque possunt vassalli præstare seruitia, vt notat Bar. in l. cum de in rem verso. colum. fina. ff. de vsuris, pro quo tex. in l. munerum §. præterea habent quædam ff. de mune. & hono. Imò si prius soluissent vassalli, & causa redeat ad non causam, haberet locum repetitio, vt in l. cum quia §. 1. & ibi Pau. ff. de inofficioso testamen. & facit in simili tex. in l. pater §. fin. ff. de testamen. tute.

Item in alio quoque casu non iuuat consuetudo immemorialis, quando domini vassallorum prætendunt extorquere à vassallis aliqua quæ regi castellæ debentur in recognitionem vniuersalis dominij, puta, *Si quieren que les paguen la moneda forera que se suele cobrar por el Rey de siete en siete años, è si quieren cobrar alcaualas*. Vel alia de quibus in cap. 1. quæ sint regalia, & in l. comperit. C. de præscriptio. 30. vel 40. annorum, nam etiam si subditi sint in consuetudine soluendi aliqua, de his quę in rationem dictæ recognitionis solui solent, non dico de alijs: non tamen possunt domini vassallorum hoc adquirere à subditis, quia sunt in præscriptibilia contra regem, vt in l. 6. titu. 29. par. 3. etiam si ex parte dominorum qui sunt incapaces, probetur immemorialis consuetudo, vt notat Bar. in l. 1. C. de annali exceptio. col. 1. & Montal. in 2. cõpila. fori. in parte rex Ioannes, *y en lo de alcaualas*, facit l. 3. in quaterno huius gabellæ. * Quæ est l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopil. & melior l. 2. tit. 15. lib. 4. suprà. * 20

An regalia possint præscribi.

Moneda forera.

Quod subintellige nisi domini vassallorum habeant priuilegia regis ad percipiendum: nam etiam in his quæ sunt à rege inseparabilia, valet ad vitam regis concedentis, vt in l. 5. tit. 15. versi. *fueras ende*, part. 2. saltim interea quod ipsemet rex non reuocauerit, vt notat Bart. in l. hostes ff. de capti. & postlimi. reuers.

In alijs autem quæ non sunt in recognitionẽ dominij regalis, si habetur titulus à rege, saltim inuiolatus per spatium quadraginta annorum, eius virtute valeret præscriptio, secundũ Bald. in dicta l. comperit. & Alexand. in 5. volu. consil. 30. & notat Balb. in tractatu præscriptio. in 5. parte, quæstio. 7. & sic cessante errore iuris, per huiusmodi præscriptionẽ potest suppleri & declarari priuilegium secundum Bald. in l. si solemnibus C. de fide instrumen. quod potest corroborari ex dicto Pauli in l. si seruitutes ff. de seruitu. vbi dicit, quod titulus inualidus dat causam præscribendi in incorporalibus sine scientia aduersarij.

Item aliud quotidianum exemplum potest poni, quo non iuuat immemorialis consuetudo dominis vassallorum, putà quando volunt percipere decimas, vulgò apud nos. *Tercias* appellatas, quę sunt apud nos iura regalia ex concessione Papali, vt in l. 2. tit. 1. lib. 6. ordina. vbi inter iura regalia computantur huiusmodi *tercias*. * Quãuis ista lex non inuenitur in Recopil. sunt aliæ multæ quæ probãt, *que las tercias son rentas reales*, vt patet per totũ tit. 21. lib. 6. Recop. sed per l. 1. ibi, est nouiter declaratum, *que basta prescripcion immemorial.* Caue ergo ab Auendaño in hoc. * De quibus loquitur Mõtal. in 2. cõpila. fori, in parte rex Ioannes, & Ioannes de Palacios Ruuios in rubrica de donatio. 21

Tercias.

natio inter virum & vxo.§.37.num. 13. & Rodericus Suarez in allega.28.

Et causa quo istæ tertiæ non essent de regalibus,laici sunt incapaces ad percipiendum: & data incapacitate,immemorialis cõsuetudo nõ iuuat, vt in c.2.& ibi Ioan. Andre.de prab.lib.6. & dixi supra in lib.1.c.1. fo.8.col.1. nisi allegaretur titulus habitus ante conciliũ Lateranẽse: nam tunc probata immemoriali possent laici decimas percipere, vt notat Abb.in c.continebatur, de his quæ fiunt à præla. & alia iura refert Bald.in tractatu præscrip.in 1. parte quintæ partis principalis quæst.7.n.10.& Cassaneus in consuet.Burgun.rub.§.6.in gloss.1. num.35. quod facit,*para ante yglesias de montañas,y otras diezmas que lleuan caualleros.*

22 *An cogantur subditi ire ad molendinum.* Extra dictos casus & alios similes efficacissima est probatio immemorialis cõsuetudinis, nam ex ea præscribitur, ꝙ vnus solus habeat fundum, vel molendinum, quò homines alicuius loci teneantur ire ad macinandũ,vel furnum ad coquendum panem, vel quod ipse solus sit venditor carnis in becaria publica, vt in c.significante de appellatio.& ibi Abb. & Decius, & comm. DD. de quo loquitur Matthæus de Afflı.in constitu.regni Sici. rubrl. 85. in lib.1.in c.fi.& quod ista iura possint acquiri præscriptione,notat per plura Boerius in decis. 125.& acquisito semel hoc iure in eius præiudicium, non potest nouum molendinũ aut furnum ædificari, vt notat Rip.in l. quo minus ff. de flumini.nu.82.& in nu. 30. & ex his limitatur l.18.tit.32.part.3. de quo per Curtium in cõs.33.& per Stepha.Bertrand.in 3.par.cõs.29.

23 Si tamen ex hoc publica læderetur vtilitas, ista acquisitio seruitutis, vt eant homines ad vnum molendinum, vel furnum, debet infringi, & naturalis libertas concedi.secundum Iass. in l.quo minus ff.de flumini.nu.32. & Signor. de Homodeis consil. 91. de quo per Socinum in 2.vol.consi.272.

24 *Hospitatio.* Et idem est quando prohibetur hospitatio, vt in l.1.in prin.ff.de nau. fœno; & notatur in c. 1.de empti. & venditio. vel si ciuitas prohibeat subditis, ne vadant in aliam prouintiam ad laborandum: nam ex hoc infringitur libertas secundũ Soci. vbi Ripa, & notat Ripa in tractat. de peste in 2.par. q. fin. & ibi allegat Ioannem Baptistam in repetitione legis omnes populi, col. 36. ff.de iusti. & iure.

25 *Derechos de suelos.* Item si dominus vellet exigere, *derechos de suelos*, à venientibus ad mercata, vel terras sitas,nam infringitur libertas, & est reprobatũ, secundùm Plateam in l. 1.C.de vetera. lib. 12. & in pragm. *De los derechos de las justicias del Reyno*, in cap. *Otrosi que no lleuen derechos.* *

* Est l. vnica.c.fi.tit.10.lib.3.Recop. *

26 *Tauernas.* Item si dominus prohibeat ne alij vendant vina & frumenta donec ipse vendiderit, per hoc quoq; infringitur libertas, vt notat Alber. in l.illicitas §.illud ff.de offic. præsi. & per Pari. de Puteo in tractat. findi.in cap. de excessibus Baronum C. excedunt.

Et notandum est, quòd quando iniustè huiusmodi impositiones ex torquentur, possunt subditi de facto resistere, vt notat Lucas de Penna in l. fin.C.de superindicto lib. 12.

Et vt apertius intelligatur mens illius capitis vigesimi, *de las Cortes de Madrid*, disponentis, quod in casibus quibus prodest immemoria lis consuetudo, debet probari, *por la manera y con las calidades y circunstancias que por derecho y leyes destos Reynos se ha de prouar.* * Hodie melius habetur in Recop.l.1.tit.15.lib.4.& clarius, *en lar Cortes de Madrid del año de 1573.* cap.34.vt iam caueas à domino Ant.de Padilla in l.si aquã n.56.C. de seru. & aqua. * Necesse est hoc capite differere qualiter immemorialis cõsuetudo probãda sit,& loquor de cõsuetudine non de præscriptione,quia illud caput, *dize la costumbre*:& cõsuetudo atque præscriptio inter se differunt, vt notat Inno.in c.cum Ecclesia Sutrina de causa poss. & proprie.& Bal.in l.2. C.quæ sit longa cõsuetudo,& in l.siquis ad declinandã C.de Episcopis & cleri. & notatur in c.fi.de cõsuetud.maximè per Rochũ de Curte. 27

Igitur in probanda immemoriali consuetudine requiruntur quæ supra scribuntur lib. 1. cap. 6. num. 10.

Qualiter probetur immemorialis. Vide lib. 1.cap. 6.num. 10.

Vlterius dicendum est,quod licèt de iure nõ sit parua quæstio,an ea quæ pertinẽt ad coronã regiam regis Castellæ sint præscriptibilia, & possint alienari,vel præscribi tacitè vel expressè etiam volũtate regia, quam quæstionem vltra alios quos ibi refert Aymon in tractatu de tẽporũ antiquitate, in 4.parte sub nu.9. & vltra: tamẽ de iure huius regni vidẽdus est tex.in l.5. tit. 15.p.2.tamen in materia eorũ qui sibi volũt vendicare redditum *de las alcaualas*, ex venditionibus, vel ex per mutationibus, clarum est quod illi redditus *de las alcaualas*,nullo tempore possunt percipi, etiam siquis alleget immemorialem consuetudinem: nam immemorialis consuetudo percipiendi huiusmodi redditum non iuuat, & vltra cedulam latam apud Cæsaraugustam, & in alijs locis huius regni, tamen hoc apertè probatur in l. 4.*en el quaderno de las alcaualas*, ibi, *Que nuestra merced es que todos paguen el alcauala, no embargante que digan que nunca la pagaron, y que estan en possession de no la pagar, y no embargante qualquier ordenamiento que sea. &c.* & ibi, *Saluosi las tales mercedes y franquezas, o priuilegios fueren assentadas en los nuestros libros de lo saluado, e sobre escrito de nuestros contadores mayores.* * Est l. 1. tit.18.lib.9. Recopil.& l.2.tit.15.lib.4. Recop. * Nam per huiusmodi verba excluditur immemorialis cõsuetudo:quia vt acquiratur ius percipiendi *alcaualas*, plura requiruntur.Primum forma priuilegij, in quo seruanda est forma l. 2.tit.18.part.3.cum concordantibus. Secundo requiritur non solum voluntas regis priuilegiantis,sed etiam subscriptio,quia forma dictę l.4.dicit, *priuilegios assentados en los nuestros libros*: nam illa forma geminata debet esse pars priuilegij, scilicet, subscriptio illa: & ita isto casu licèt immemorialis cõsuetudo habeat vim priuilegij, non tamen potest habere vim priui-

legij ſcripti, quia licèt vigore iuris immemorialis vim habeat priuilegij, intellectualiter & ciuili modo, non tamen habet vim priuilegij ſcripti, vt requirit illa l.4.* Quæ eſt d.l.1.tit.18. lib 9.Recopil. * Nam priuilegium ipſum debet videri & conſpici, tanquam ſi corpus ipſum videretur: neque ſufficit tantundē intellectualiter videri, vt notat Bald. ſingulariter in l. legem C.locati, & loquendo de priuilegijs loquitur Felinus in c.cum venerabilis nu.43. de exceptio. & forma ſpecifica legis ad vnguē debet ſeruari, vt in l.cum hi.§.prætor.ff. de trāſactio. & late per Felinum in cap. cum dilecta. de reſ. & in dubio dicta forma legis, vt valeat priuilegiū, quod debeat inſpici ſcriptum & ſubſcriptū à computatoribus regis debet videri, aliàs probatio immemorialis eſſet inſufficiens, quia l.4. adimit voluntatem priuilegiandi quādo ipſum priuilegium non conſpicitur ſubſcriptum à tabellionibus: & in materia *de los partazgos*, idem eſt diſpoſitum per leges huius regni, vt in l. 13. titul. *de los portazgos*, libr.6.ordina. verſ. *ordenamos y mandamos.* * Quæ eſt l.15.tit.27.lib.9. Recop. * & idem eſt, *en las aſſenciones de los pechos*, vt in l.2. verſi. *Saluo aquellos que fueren ſaluados* tit.4.lib.4. ordi. * Non inuenitur in Rec. ſed refertur, hæc & aliæ ſimiles à Greg. Lopez. in l.10.tit.18.p.3. in gloſſ.1. Sed quod omnia huiuſmodi priuilegia debeant ſcribi intra annum, *en los libros de lo ſaluado*, & quod alias nō valeant, ſunt expreſſæ ll.lex.9.tit.10.lib.5.nouæ Recopi.& l.15. circa finem tit.27.lib.9.Recop. * & in huiuſmodi exemptionibus & immunitatibus procedendum eſt ſtrictè neque à forma dictæ legis 4. receditur iuxta latè tradita per Alexand. in 2.volumi.conſ.125.col.penult. & iſte eſt magnus effectus ad intellectum effectus immemorialis conſuetudinis in materia reddituum regalium. *Y lo miſmo en las tercias que fueron dadas por los Pontifices à los Reyes de Caſtilla*, vt notat Velluga doctor Valentinus, & fiſcalis regius in ſpeculo principū, titu. de decimis §.videamus per totum. *Y las dichas tercias reales ſon hazienda propria del Rey*, vt in l. fin. tit. *de las tercias* lib.6.ordin. * Et melius l. 1.tit. 21.lib.9.Recop. *

Redeundo igitur ad materiam portagiorū dico, quòd in locis vbi debetur, & eſt iuſtè impoſitum cum qualitatibus de quibus noſter religioſiſſimus frater Caſtro notat in tractat. de lege pœnali. cap. 10. poteſt recuperari leuato velo & ſine libello, vt notat Bal. in cap. ad noſtram el.2.de iureiuran.

S V M M A R I A.

Capituli quinti.

1 *Crimen blaſphemiæ grauiſſimum.*
2 *Crimen blaſphemiæ a quolibet de populo poteſt accuſari.*
3 *Punitio blaſphemiæ eſt mixti fori.*
4 *In crimine blaſphemiæ aliàs inhabiles admittuntur in teſtimonium.*
5 *Periurus non admittitur in teſtem.*
6 *Inimicus non admittitur in teſtem.*
7 *Minor decem & ſex annis non admittitur in teſtem.*
8 *Teſtes dubij an probent contra blaſphemum.*
9 *Blaſphemia quid ſit.*
10 *Irreuerentia facto commiſſa contra Deum, eſt pluſquam blaſphemia.*
11 *Blaſphemia aliquando tranſit in hæreſim.*
12 *Iracundia quando excuſet à blaſphemia.*
13 *Conſuetudo quando excuſet à blaſphemia, & num.14.*
15 *Pragmatica de los periros quare ſic nūcupata.*
16 *Simile quid dicatur.*
17 *Pœna blaſphemiæ habet locum in fœminis.*
18 *Blaſphemia punitur à iudice ſeculari non obſtante ſententia iudicis Eccleſiaſtici.*
19 *Ebrietas excuſat à blaſphemia.*
20 *Minor an excuſetur à pena blaſphemiæ.*
21 *Forma pœnæ cōtra blaſphemātes nō mutanda.*
22 *Pœna cōtra blaſphemū qualiter debeat infringi.*
23 *Pœna capturæ contra blaſphemum qualiter ſumatur.*
24 *Vna captura debet duos effectus operari.*
25 *Carceratio cōtra blaſphematē datur loco pœnæ.*
26 *Blaſphemus non incarceratur ex ſolo teſtimonio vnius teſtis.*
27 *Blaſphemus qui confeſſus eſt delictum, an poſſit appellare.*
28 *In dubio regulariter deferēdū eſt appellationi.*
29 *In crimine blaſphemiæ non habet locum repulſa teſtium.*
30 *Blaſphemus non poteſt eſſe teſtis.*

C A P V T V.

*In l. vigeſimamquintam, de punitione blaſphemantium contra Deum. * Quæ eſt l.20. tit.6.lib.3. Recopil. & adde totum tit.4. lib. 8. nouæ Recop.**

PRO enucleatione huius materiæ placet tranſcribere quādam reſolutionem (olim iunior) à me compoſitam, in ciuitate nobiliſſima, de *Guadalajara*, quā elaboraui ſub nomine nobiliſſimi & in iure periti & verè clericaliter viuentis, domini mei, *don Pedro Gonzalez de Mendoza*, filij domini mei Ducis *del Infantado*, nunc Abbatis de Santillana & Santāder, & Archidiaconi eiuſdē ciuitatis *de Guadalajara*, vbi hæ lucrubrationes fiunt.

1 Nemo ambigit crimen blaſphemiæ grauiſſimū eſſe, vt in authen. vt non luxuriētur homines cōtra naturā §.1.coll.6.& glo.in c.2.de maledicis, & notat Iaſſ. in l. ait prætor §. iurari. ff. de

Crimē blaſphemia grauiſſimum.

de iureiuran.& est tex. in c. qualis 25.distin. & in l.1.tit.28. part.7. & ob sui grauitatem reputatur crimen contra naturam, vt in l. 4. titu.4. par.2.& cum obiectũ huius criminis sit Deus, crescit crimen, vt notat Bal. in l.cum ancillis C. de nuptijs, & Decius 1.parte consi.65.

2 *Blasphemia est crimen publicum.*

Ex quo sequitur, quòd blasphemus publicũ crimen cõmittit, & eum accusans dicitur laudabile genus intentionis habere, vt notat Bal.in l.siquis in hoc genus C.de episco. & cleri. & ob id ad prosecutionem omnes indistinctè etiam infames possunt admitti, secundùm Angelum in authenti. quomodo oporteat episcopos §.fi. col.1.quem sequitur Augist.in apostil. ad Ang. in tracta.malefi.in parte, hæc est quædam, versic.tu autem.

Quo iure regni probatur in l.1.titul. 28.par. 7. ibi, *Qualesquier que sean los que ay se acertaren los puedan prender, y acusar, testimoniar*, saltim contra viles, quos lex appellat *raez*, de quibus dixi in dictionario meo in parte *Vil.*

Dispositio in materia blasphemia latè interpretanda.

Et cum vtilitatem publicam concernat punitio huius criminis, eius dispositio debet latè interpretari secundum Bart.in l.1.§.exercitum ff. de his qui notantur infamia, & Paulus in l. bona fides ff. depo. & Abb. in c. ex tenore qui filij sint legiti.& Bald.in l. siquis seruo. C. de furtis col.2. & Bar. in l. quemadmodum C. de agricol.& censi.libr.10.& Iasso.in l. si filius familias ff. si certum petat. & Carrerius Reginus in sua practica crimi.in prin.num.99.

3 *Punitio est mixti fori.*

Et propter offensam Dei punitio huius delicti est mixti fori secundum Cardi. & Anani. in cap.2.de maledicis, & Felinum, & Decium, & alios DD. in c.cum sit generale de foro cõpe. vers.alius est casus nu.18. etiam si blasphemus esset Iudæus, secundùm Ancharranum conf. 15.& DD.in c.postulasti. de Iudæis, & est texe. in l.34.titul.3.lib.1.ordinamen.* Non inuenitur in Recop. est verum tamen quòd blasphemia est mixti fori, vt per Abb.in c.2.de maledicis n.9.& Greg.Lopez in l.4.tit.28.glo.2. p.7.*

Quod intelligo de blasphemia cõtra Deum, secus de illa quæ contra regem committitur, nam & illa quoque blasphemia dicitur, vt in l. 1.C.siquis impera. maledixerit, & in l. 3. tit.8. * lib.8.ordina.* Quæ est l.3.tit.4.lib.8. Recop.* & talis blasphemus potest propria authoritate capi, & ad carceres duci, vt probãt verba dictæ legis ibi, *lo puedan traer a la carcel publica, y poner en cadenas.* Alij verò qui propria possunt authoritate capi, nõ ad carceres sed ad iudicem trahi debent, vt in l.interdum §.qui furen. ff.de furtis, & in l.1. C.de falsa mone. & in l.2. C. de his qui latro. occulta. & notat Puteus in tract. syndica.in parte captura c.officialis, & in l. 1. *de* * *la hermandad.* * Quæ est l.2.tit.13.lib.8.Rec.ibi *entregando toda via, &c.* * & de clerico capto à seculari notat Bald.in c.1. §. si quis verò de pace iura.firmã.& probat text.in l.7.titul.14.lib.2. * ordina.& in l.3.tit.1.libro 1.ordioamen.* Quæ est l.9.titu.3.libr.1.Recop. & Iulius clarus latè in practic.crimin.§.fin.q.28.num.6.*

Et licèt priuatus capiet blasphemantem, nihilominus cũ alijs poterit esse legitimus testis contra blasphemum, vt notat Ysernia in constitutio.regni Siciliæ lib.2. cap. humanitatem fo.mihi 71.

4 *Capiens blasphemantem est testis.*

Imò propter grauitatem criminis blasphemiæ omnes testes admittuntur indistinctè, vt ferant testimonium, vt per bona iura probat Paris de Puteo in tracta. syndi.cap.an potestas, & notat Robertus in speculo aureo, in titulo de repulsa testium capit.decimo octauo.

Quilibet potest esse testis in crimine blasphemia.

Quod iure regni probatur in l.1.tit.28. part. 7.ibi, *qualesquier que sean puedan acusar è testimoniar contra ellos*, & hoc indistinctè verũ est quãdo agitur cõtra vilẽ, quẽ lex appellat, *raez.* Idem est in alijs criminibus exceptis, in quibus prohibiti testificare admittuntur, vt in c. contra Christianos, de hæriti.lib.6.& in c.pagani.2. q.7.& in ca.licet vniuersis, de testi.& in leg.fin. ad l.Iuliã maiesta. & sic in his criminibus non admittitur repulsa testium, sicut neque iniudicijs summarijs & executiuis, vt notat Roma. singula. 382. & Matthæus de Afflictis in decis. 351.Ex quo dico, quòd quando agitur remedio tenutæ in maioratibus, non admittitur repulsa testium, quia iudicium est summarium, & ita debet intelligi pragmatica super hoc lata apud Maioritum. Quod venit limitandum nisi in testibus periuris, quia non admittuntur etiam in criminibus exceptis vt in cap. paruuli. 22. quæst.5.& notat Felinus in c. per tuas de simo. & in c.ex parte de testi.& Hyppolitus in l.maritus ff.de quæstionibus num.37. & in singulari.74.& Matthæus de Afflictis in constitutioni. regni Siciliæ lib.3.tit.de periurijs col. 6. nu. 20.

5 *Testis periurus non est testis.*

Imò vt quis habeatur pro infami & periuro, non requiritur de hoc sententia, imò sola confessio sufficit, & ex illa resultat infamia, vt in l. 5.tit.7.part.7.ibi *o que lo otorgue el mismo enjuyzio*, per quam legem cessat quod aliter notabat Barto.in l. ictus fustium ff.de his qui notan. infamia: quod mirabiliter declarat Thomasius Grammaticus in voto 3.columna octaua.

Si verò ipsemet periurus non confiteretur, sed testibus probaretur periurium, nam ante condemnationem non posset testis vt periurus repelli, licèt in huiusmodi casu qualitas probata dicatur, secundum Bal. in l. 1. C. hæredib. instituend. col.4. versiculo quandoque de quo per eũdẽ Thomasiũ voto.11. & voto.30. col.pe.

Ius regni.

Tamen licet iure communi istud sit verum, iure tamen regio aliter est dicẽdum, imò quòd non solum propria confessio testis, sed sola probatio ante sentẽtiam sufficit vt testis periurus repellatur ex l.8.titul.decimosexto par. 3.

De quo vltra allegata videatur de iure communi, quod notat Bald. in l. si vteris C. de fide instrument.& Iass.in l.si duo §.fin.ff. de iur. iu. & quod nota Guido Papa singul.97.

Ex duobus testibus inhabilibus ponitur pœna extraordinaria.

Quod supra dico admitti non testes inhabiles in hoc crimine blasphemiæ, est intelligẽdum vt ex tribus aut pluribus fiat integra probatio ad pœnam ordinarium: si verò sunt duo testes in habiles, imponetur solùmodo pœna extraordinaria, vt notat Francis.de Aretio in c.fi.de testib.quẽ sequitur Ioãnes Lup. de Palacios Ruuios in dispu.de hæresi. §. fi. & Iasson

in l.cunctos populos C. de summa Trinit. & fide catho. num.51.

6 *Inimicus.* Item ista inhabilitas in testibus non debet originem sumpsisse ex inimicitia: nam inimicus in nullo casu admittitur in testem, & sic huiusmodi testes odio ipsorum repelluntur secundum Bar.in l.in quæstionibus ff.ad l.Iuliam maiesta. cuius opinio communis est, teste Felino in cap. per tuas de simo. & Hyppolitus in l. 1. §. præterea ff. de quæstionibus. Et in l. de minori.eodem tit.num.13.

Ius regni. Quod iure regni probatur in l.22.tit.16.par. 3.& in l.6.tit.33.par.7.ex quibus legibus colligitur quæ sit inimicitia capitalis repellens testem: nam alia minor vltra expressas in illis legibus non sufficeret, vt ibi probatur & latius dixi in dictionario meo, in parte *enemigo.*

Suspectus inimicus. Per quas leges puto non sufficere suspectionem inimicitiæ ad repulsam testis, cum vera inimicitia debeat interuenire: & sic fortè non debet apud nos practicari, quod aliter notabat Felinus in c. cum I.& A.de re iu. sub nu. 7.vel illud procedit vt minus credatur his testibus.

7 Item inhabilitas testis non debet venire ex defectu intellectus, quia forte est minor annis decem & sex: quia maior ista ætate debet esse testis in criminalibus ad plenam fidem, vt in l. 6.tit.8.foro legum.lib.2.approbata per l.1.vers. *è ansi declare.* tit.4. lib.3.ordina.* Quæ est l.21. tit. 8. libr. 4. Recopi. sed lex fori nisi per hanc relationem quam facit prædicta lex. 2. non est in Recopilatione.* per quam limitatur l. 9. titul.16. part.3.

8 *Testis singularis an probet.* Item inhabilitas probationis non debet interuenire ex singularitate testium, putà quia vnus testis deponit quod audiuit Petrum dicentem *no creo en Dios*, & alius deponit, quod audiuit dicentem, *por vida de Dios*, *o no creo en Dios*, *vna destas palabras*, *no se acuerda qual*: nã vnus testis tantùmmodò manet singularis: alter verò quia dubie deponit & sine affirmatione non probat, vt in c.in præsentia de probatio. & ideò potest hunc testem iterum interrogare vt certum quid deponat, vt notat gloss. in capi. 3. §.in criminali. 4. q.3. imò Antonius in c. nihil de verborum significatione, voluit quòd testes deponentes de verbis ab alio prolatis, deberent deponere de ipsis verbis formalibus: quod sequitur Iasson. in l.2. C. de bonorum possessio. secundùm tabulas, & Felinus in c.licet ex quadam de testibus col.4.licet hæc doctrina Anto. nij sit nimis rigorosa, vt notat Tho.Grammat. Testes autem de auditu, si est interpositus paries, non probant isto casu, quia causa est criminalis, vt notat in simili Imola in c.2. de confue. & per Felinum in c. præterea. de testib. & per Angelum in l.non speciali.C.de testamen. aliàs si causa esset ciuilis, tale testimoniũ valeret, vt per Imol.in l.in summa. §. item Labeo. ff. de aqua pluuia arcen.& per Hyppolitum in rubr. C.de proba. fol.paruo.39.

Quid sit blasphemia Præmissis his quæ dicta sunt de probatione criminis blasphemiæ, quæritur quæ sit blasphemia, & licet possem legentes mittere ad Thomasium Gramma.in decisio. Neapoli deci. 50. vbi eleganter loquitur, tamen vt rectius materia digeratur, diuido eam in conclusiones sequentes post nostrum doctorem *de Simancas*, in suis institutioni. cap. 4. & post allegationes doctoris *de Dueñas* in regula.190.

Prima conclusio est, quòd blasphemia respectu Dei committitur attribuendo Deo quæ Deo nõ cõpetunt, asserendo istud solũ verbis & non in durato animo: nam tunc hæresis esset: & hæc cõclusio colligitur ex sancto Tho.2.2. q. 13. & 13.& in 4.sentẽtiarũ distin.14. & notat summa Ange.in parte blasphemia, & Alberic. in suo dictionario in parte blasphemia, & elegantissime per Soci.in 1. parte, consi. 102.& Lucas de Penna in l.si vacantia C.de bonis vacant lib.10. & doctor Simancas in dict. c.8.nu.7.& Couarruuias in c.quamuis pactum 1.part. §. 7. nu. 8. 9

Secunda conclusio est, quòd repræsentare membra in Deo sicut in hominibus est, blasphemia, vt probat Archidia.in c.si quis per capillos 22. quæstio.1.& apostill.ad Abb.in c.1.de maledicis, ideò iurare per membra Christi, verè est blasphemia, vt in auth. vt non luxurientur homines contra naturam §.1.coll. 6. & notat Angelus in tractatu maleficiorum in parte verba iniuriosa, ver.tu autem, & Marianus dicto consi.102.vbi extendit hoc etiam si iocosè fiat ista repræsentatio membrorum Dei aut eius matris.

Tertia conclusio est, quod omne turpe, seu sceleratum in contemptũ Dei est blasphemia, vt notat Angel.& Imol.in l. his verbis §. 1. de hæredi.instituen.& Ias. in l. ait prætor. §. iurari ff. de iur.iur.

Quarta conclusio magis lata est, quod nomine maledictum respectu Dei aut sanctorũ, dicitur blasphemia latè sumpto vocabulo, vt notat Bar. & ibi Alexan. in apostill. in l. apud Labeonem §. ait prætor in fin. ff. de iniurijs & DD. vbi supra.

Quinta conclusio est, quod irreuerentia facto commissa contra Deum, est plusquã blasphemia, puta, si quis proijcit lapidem contra imaginem Christi, aut eius matris, vel gladio percutit, aut radit imagines, vel spuit in cœlũ in despectum Dei, & ita notat Anani in c. 2.de maledicis referendo Ang. in l. si ex senatu. ff. de sicarijs, vbi dicit, quòd vidit abscindi manũ eius qui irreuerenter percussit Christi imaginem: de qua seuerissima pœna dixi in c.r.supra lib.1.col.3.de quo per Matthæum de Afflictis in constitutio. regni Siciliæ in tit. de blasphemantibus in 8. dubi. lib.4. pro quo tex. in cap. si canonici §.fin.de officio ordi.lib.6. 10 *Irreuerentia.*

Blasphemia ex facto. Et de huiusmodi blasphemia quæ facto fit, nõ loquuntur pragmaticæ huius regni, sed de blasphemantibus verbo: facto autem blasphemantes, etiam Iudæi acerrimè puniuntur, vt notat Guido Papæ in decisi.Delphi.decis.63. & per Aluoro.in vsibus feudo. c.1.§. Gazaros, de statutis contra liberta. Ecclesiæ.

De verbis excusabilibus. Sexta conclusio est, quod proferens verba aliquo modo excusabilia, tamen semper in duriorem partem interpretanda sunt & ratione exẽpli, & venit puniẽdus qui sic locutus est, vt notat

notat Hostien. in summa de Iudæis, §. in quibus, ad finem, vbi dicit, quod pecunialiter puniuit quendam qui dixit, malim esse suspensus sicut ille, cum esset crucifixus circa, & ille intelligebat de alio qui erat suspensus versus Septentrionem, & hoc dictum laudat Felinus in cap. auditis de præscription. sub num. 32. & Matthæus de Afflict. in d. titul. de blaspheman. quæst. 5. licèt ipse vellet ab hoc rusticum excusare.

Septima conclusio est, quod blasphemia trãsit in hæresim quando ex mente & voluntate profertur, & sic debet practicari quod notat
11 Bald. in l. accusationem, C. qui accusare non possunt, vbi dicebat, quod blasphemia erat species hæresis, & Guido Papæ in decisio. Delphi. quæstio. 63. & quando blasphemia sapit manifestam hæresim, punitio debet fieri per Inquisitores hæreticæ prauitatis, vt notat Oldr. consi. 36. in fine: & idem est iudicandum, quando aliquis solitus blasphemare fuit monitus ne blasphemaret, & noluit desistere: nam licet ex animo non constet an pertinaciter, vel ex errore blasphemet, nihilominus tamen propter monitionem Inquisitorum, vel iudicis competentis, ad similitudinem hæretici puniendus est, & ita post sanctum Tho. concludit Matth. in constitutioni. regni Siciliæ cap. de hæretic. num. 53. in libr. 1.

Blasphemia an sit hæresis.

Si verò de indurato animo verè, vel præsumptè non constet, sed ex iracundia, vel leuitate,
12 aut alia qualibet in consideratione profertur blasphemia, Inquisitores hereticæ prauitatis solent à tali cognitione abstinere, secundum Oldrad. in dicto consi. & Ioannes de Palacios Ruuios in dict. alleg. §. 4. in fin. & notat Doctor de Villadiego in tractatu contra hæreticam prauitat. cap. 1. & Doctor Simancas vbi supra. nu. octauo. & ita suppletur quod notat Couarruu. vbi supra num. decimo, & 12. versicu. blasphemia verò, & Doctor Dueñas in regul. 292. in fine.

Quãdo excuset iracũdia.

Non tamen negandum est, posse dominos patres Inquisitores cognoscere contra blaspemantes, & examinare quo animo prolata fuerit blasphemia, & adhuc leuiter punire, vt in simili de lamijs loquendo notat Iason. in l. huiusmodi. §. is cuius. ff. de legat. 1. nam in blasphemante non semper iracundia excusat, vt notat Hostien. in summa de maledicis. §. 1. & Abba. in cap. 1, eodem titul. & Sanctus Thom. 2. 2. q. 154. artic. 7. nisi forte tanta esset iracundia (si hoc probabile est) quod à mente alienaret secundum Hostien. vbi supra, & Abb. in cap. 1. de his qui filios occide. & notat Dec. in leg. quidquid calore. ff. de regul. iur. & apostill. ad Abba. in cap. sicut ex literis. de iureiur. & Lanphran. in c. quoniam contra. de probatio. in part. confessiones.

Inquisitores quãdo cognoscunt de blasphemia

13 Octaua conclusio sit, quod an verbum maledictum proferens contra Deum, vel sanctos, debeat vt blasphemia puniri, consuetudo & prauus vsus talia dicendi debet inspici. Itaque si in aliqua prouintia frequens sit vsus dicendi, *despecho de Dios, pese a Dios, no creo en Dios,* quæ verba viles homines, & trasones atque lenones solent proferre, licet in effectu verba sint blaspemiæ, tamen punientur vt verba male dicta ob multitudinem hominum blasphemantium sic in illa prouintia: & ita notat Roma. in l. quoties. §. si quis nomen. ff. de hæredib. institu. & Ange. in l. his verbis. §. 1. eodem tit. & Felin. in prooemio Gregoria. num. 12. & Ias. in leg. ait prætor. § iurari. ff. de iur. iur. & Alex. in apostill. ad Barto. in l. apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de in iurijs & Angel. in tractat. maleficiorum in parte verba iniuriosa, versi. tu autem, & Gerard. in singul. 84. & Thom. Gramma. in dicto consi. 50. & ab huiusmodi consuetudine interpretatio facta est, vt non pro blasphemijs, sed pro sceleratis, & maledictis iuramentis hæc verba sint punienda: & ita notat Bald. & DD. in l. 2. C. de reb. credi. & iu. iu. & Matth. de Affli. in constit. regni Sicil. tit. de blasphemantibus cap. 1. lib. 3.

Consuetudo blasphemãtium.

Et hęc opinio iure nostro regio comprobata est pragmatica condita apud Vallisoletum à regibus catholicis confirmata, & superaddita inuictissimum & Christianitatis magnum exemplar Carolum Regem nostrum in curijs Toleti, anno 1525. ibi. *por vida de Dios y otras tales y semejantes palabras.** Quæ est l. 6. ti. 4. li. 8. Recop. *

Et ex huiusmodi pragm. multa de iure communi statuta immutantur, nam iure communi blasphemiæ pœna mors erat, vt in authentic. vt non luxurient. homines contra natu. collat. 6. quod practicandum erat si reus pluries illud crimen reiterasset secundum Cynum, & Baldum, & Salic. in dict. l. 2. C. de rebus creditis & iureiur. 14

Ius regni.

Posteà verò hoc immutatum est consuetudine, vt notant dicti docto. & August. refert plures in tractatu. Ange. de malefic. in parte verba iniuriosa, versic. tu autem; & sic arbitrio iudicis iure communi puniebantur blasphemantes secundum Iasso. in l. ait prætor. §. iurari. ff. de iureiurand. & in §. si quis postulante. institut. de actioni. nume. 26. & notat doctor *de Simancas* vbi supra.

Hodie verò iure regni aliter puniuntur: nam si quis commiserit crimen blasphemiæ, de quo in l. 1. & 2. titu. *de las blassemias.* * Qui est tit. 8.* lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 1. & 2. titu. 8. lib. 8. Recop. * puniuntur pęna corporali ibi expressa: si verò dixerit verba expressa in dicta pragmatica, mitius punietur, cuius in litera exprimitur, quod causa moliendi pœnam fuit assuefactio, dum litera dicit: Y *porque la continuacion destas palabras es trabida en costumbre dañada,* & ibi, *è tienen ya en continuacion las dichas palabras.* * Quæ est dict. l. 6. titu. 4. lib. 8. Recopila. vbi tamen non sunt hæc verba, sed solum dicitur in principio legis, *que tienen costumbre,* &c. * & sic consuetudo fuit causa alleuiande pœnæ, licet regulariter assuefactio & frequẽtia aggrauat crimen, vt in capi. admonere. 33. quæst. 2. & in cap. tres. in fin. de pœni. distin. 1. Tamen pœna minoratur propter multitudinẽ delinquentium, nam & consuetudo potest inter-

terpretationem facere super pœna maleficij, vt probat Decius in 1. part. consi. 65. & nominatim probat Thomas Grammaticus in decisio. 50.

15 *Quare dicitur pragmatica de los perjuros.* Quo perpenso conditores dictæ regiæ pragmaticæ addiderunt in titu. seu rubr. *de los perjuros*, quia cum per modum iurandi, & afferendi, tam de præterito quàm de futuro soleant homines illa verba proferre, non iuramenta sed periuria sunt censenda, vt in cap. sicut. de iur. iuran. & ideo titulus *de los perjuros*, vel ideo quia non pro blasphemis sed pro sceleratis iuramentis habentur: nam dictio, Per, addit, vt in l. vrbanis. §. pernoctare. ff. de verborum sign. & in cap. cum pe. de accusatio. & notat Bald. in rub. C. de exercit. actio. & sic verba pragmaticæ appellantur periuria, id est, verba excedentia iuramenta.

Si verò quis vltra verba expressa in dicta pragmatica profert alia magis scandalosa, maiori pœna puniendi sunt ea proferentes, nam in maioribus quam quæ sunt expressa in dicta pragmatica, quod non mutatur de iure communi, stare censetur, vt leg. præcipimus, C. de tempo. apella.

16 *Quæ blasphemiæ dicatur similes.* Neque obstant verba dictæ pragmaticæ quæ dicunt, *ni otras semejantes palabras*: nam loquitur de similibus expressis in dicta pragmatica essentia & consuetudine dicendi, & quod non sint maiora expressis: nam litera dicit tales, & sic requirit eandem quidditatem, qualitatem, & essentiam: nam similia dicuntur quæ sunt idem in qualitate, vt notat Bald. in additio. ad Specul. titul. de disputationibus, & allega. §. si mina. & in l. 1. colu. 1. C. quæ sit longa consuet. & Abba. in cap. venerabilis de excepti. vel saltim arbitrio iudicis relinquitur quod dicatur simile, vt notat Soccinus in dicto consilio 102.

Et sic simile dicitur quod parem æquitatem & rationem habet cum expressis, vt in l. si quis seruo. C. de furtis & notat Archidiacon. in cap. quamuis. de procura. lib. 6. & Inocent. in cap. cum dilectus. de capellis monacho. Si ergo sit maior substantia in forma, & scandalo, quam sint verba, dicta pragmatica expressa, iura communia remanent incorrecta, & sic vltra expressa in pragmaticis nihil fuit additum in cap. 69. * in curijs apud Maioritum ann. 1528.* Quæ est d. l. 6. ti. 4. li. 8. Reco.*

Et nisi in dicta pragmatica esset expressum, quod eius dispositio extenderetur contra proferentes verba similia, eius dispositio cum sit correctoria, saltim in imponenda eadem pœna, non extenderetur: vt notat Abba. in capitu. perpendimus. de sentent. excommunica. de quo per Puteum in tracta. syndi. in parte pœna. cap. quia multa: ad finem, & ex supra dictis cessat, quod sine vlla distinctione inaduertenter dicit Cels. in suo repertorio in parte blasphemia, dicendo, quod pragmatica corrigebat iura partitarum.

17 *Fœmina punitur de blasphemia.* Item aduertendum est, dispositionem dictæ pragmaticæ practicandam, non solum in masculis, sed in fœminis, vt probant eius verba, ibi, *an si hombres como mugeres*, etiam si sint extranei à regno, cum sit crimen alias prohibitum, & grauissimum, quo casu forenses ligantur ex doctrina omnium in l. cunctos populos, C. de summa Trinit. & fide catholi. non solum si verbo dictæ blasphemiæ proferantur, sed etiam per scripturam, vbi maior arguitur deliberatio, iuxta notata in cap. si cautio. de fide instrument. nam per scripturam non minus ligatur quis excommunicatione quam loquela, vt est glo. in cap. constitutionem. de sentent. excommuni. lib. 6. & practicabitur dicta pragmatica.

Etiam si de crimine constet iudici incidenter, nam pœna ordinaria imponetur, nouo inchoato processu secundum Abb. in cap. cum. super de confe. & in cap. causamque de testibus. *Quando à iudicij incidenter.*

Item procedit pœna etiam si reus peccatum confessus fuerit sacerdoti, secundum Felinum in cap. de his. de accusa. & Matthæum de Afflictis in dicta constitutione de blasphemantibus in princip. & noster vigilantissimus Couarruuias in lib. 2. resolutio. cap. 10. numer. 13. & doctor Septimacensis in dicto cap. 8. suarum institutio. *Quādo blasphemus est confessus fuit.*

Et quamuis iudex in sententia minorem pœnam imposuerit, nihilominus suplenda est ex notatis per Andr. de Ysernia in tit. quæ sunt regalia, in parte. & bona, colum. 4. & Puteus notat in tractatu synd. in parte pœna, cap. iuxta prædicta. *Supplenda pœna.*

Cuius contrarium, imò quod sententia ista transeat in rem iudicatam, notat Platea in lege nemo carcerem, C. de exacto. tributo. colum. 3. & Bald. in l. non dubium in 6. oppositio, C. de legi. & Nicol. Boeri. in decisio. 289. & istud credo verius, saltim vbi non est notorius iuris error in sententia. * Contrarium tenet Simancas de catholicis insti. tit. 8. n. 5.*

18 *Quando fuit confessio iudici ecclesiæ.* Item procedit dicta pragmatica etiam si primò iudex Ecclesiasticus ex officio, vel instante accusatore cognouisset, & iudicasset blasphemum nam si leuem pœnam imposuerit, nihilominus secularis iudex se intromittet, & supplebit vsque ad debitam pœnam, notat Bald. in authenth. clericus, C. de Episc. & cleric. colu. 2. & in l. 1. colum. 6. versi. modo circa hoc. C. de summa Trin. & fide catho. & plura refert Matthæ. de Afflict. in constitu. regni Siciliæ in titul. de patarenis libr. 1. num. 28. & in titu. de sacri. fol. 29. in lib. 1. & Ancharan. in cap. ea quæ de regu. iur. libr. 6. & Alexander in apostil. ad Bar. in l. cunctos popul. C. de summ. Trin. & fid. cathol. col. 4. & per Bal. in l. placet. C. de sacrosan. Eccle.

Tamen quando secularis non imposita ab Ecclesiastico pœna condigna, iterum cognoscit, mitiorem pœnam debet imponere, vt concludit Boe. dec. 289. & Rober. in Spec. aur. in 6. p. n. 97. fo. 147. & noster Couarr. in d. cap. 10. sub num. 6.

Sed quid si aliquis punitus fuit à iudice tanquam pro prima blasphemia, & detentus per triginta dies intra carceres, & postea accusatur cri-

criminis eiusdem blasphemiæ coram eodem iudice, adiecta qualitate, quod sit secunda, & tertia blasphemia, & probatur alia vice eum blasphemasse, & punitum esse, atque petitur quod lingua abscindatur, quæ est condigna pœna tertio blasphemantis, est dubium an iterum puniatur non obstante priore sententia lata super huiusmodi condemnatione: & crederem quod habet locum secunda condemnatio ex doctrina Bartolum in lege senatus, ff. de accusat.

Necessariò tamen fatendum est, quod debet minorari pœna abscissionis linguæ commutando eam in verecundiæ pœnam, vel similem minorem pœnam, quia cum prima pœna capturæ per triginta dies non posset repeti, vel trahi in computum cum secunda pœna, æquitate cogente, sic est in minorem condemnationem arbitrandum, notat Ang. & ibi. Alex. apostill. ad Barto. in dict. leg. senatus, & isto casu minoratur quodammodo pœna dictæ pragmaticæ regalis. * Quæ est dict. l. 6. titu. 4. lib. 8. Recop. * quod est addendum ad ea quæ dico in c. 40. infra eodem.

19 *Qñ ebrius blasphemauit.* Item si probatur quòd aliquis fuerit ebrius tempore quo protulit blasphema verba, si de ebrietate constet eo modo quo dicit probandā fore. Bald. in cap. à crapula, de vita & honestat. clericorum excusabitur ebrius ab huiusmodi pœna blasphemiæ: vt notat Ioann. Andre. in c. 2. de maledi. quem sequitur Matthæ. in dict. titu. de blaspheman. in 4. dubi. & Felin. in cap. ex literis de iureiur. pro quibus text. in leg. omne delictum, §. vnum, ff. de re milita. De quo videatur Decius in prima parte, consilio 112. & Carrerius Reginus in sua practic. §. homicidium. 6. num. 22. doctor de Dueñas in reg. 292. num. 5.

Et licet ebrietas posset excusare iuxta distinctionem positam in dictis locis: iracundia tamen non semper excusat à pœna blasphemiæ, vt supra dixi, versi. Si verò de indurato: & qui errat & statim se corrigit an excusetur à blasphemia, vide Alexand. in 3. vol. consi. 14. & est quotidiana decisi.

20 *Minor an excusetur.* Sed an minor excusetur à pœno blasphemiæ ex generali dispositione legum huius regni, in eo qui sit minor decimo anno & dimidio, videtur dicendum quod excusetur: vt in l. 15. titul. 1. part. 1. & in l. 4. titu. 19. part. 6. & in l. 8. tit. 31. part. 7. Quod videtur limitandum nisi huius minoris tanta fuerit malitia, quod arbitrio iudicis extra ordinem debeat puniri: vt adnotat Hypp. in minore doli capace in l. infans. ff. ad l. Cornel. de sicar.

Si verò maior est decimo anno & dimidio, licèt sit minor decimo septimo anno, quo casu iura huius regni præcisam necessitatem inducunt iudicibus, vt minorem pœnam imponant huiusmodi ætatis minoribus, vt dicta lege 4. titulo 19. part. 6. ibi. *No les puedan dar tan gran pena como a los mayores;* & in d. l. 8. ibi. *Menor de diez y siete años deuen le menguar la pena.* Quæ minoratio fieri debet à iudice ex suo mero officio, etiam si à minoribus decem & septem annorum non petatur, vt per bona iura probat Thomasius Grammatic. in voto 14. in princip. Et cum leges huius regni abnegent potestatem dictis iudicibus, ne possint maiorē pœnam imponere, nimirum si ex officio id teneantur facere: alias possent puniri tamquam excedentes metam potestatis: quod esset secus si iudicis arbitrio esset commissum, vt in l. non quicquid, ff. de iudic. Et ita procedit arbitrium tributum à leg. auxilium, §. in delictis. ff. de mino. In delinquentibus verò ante decimum septimum annum propter omissionem iuris naturalis subuenitur vsque ad illam ætatem, etiam de iure communi, vt est videre in authe. vt cum de appella. cognosci. §. si vnum coll. 8. & notat Barto. in auth. de hæredi. & Falcid. §. pupillus. coll. 1. & notat apostill. ad Barto. in l. etiam, ff. de mino. His tamen non obstantibus semper crederem posse imponi huiusmodi minoribus pœnam capturæ detinendo eos per spatium triginta dierum ad cathenam intra carceres, quia cum huiusmodi pœna propriè non sit corporalis, sed tantummodo priuatiua libertatis per breue tempus, dictæ leges regiæ præcipientes quod minoretur pœna, loquuntur eo casu quo pœna imponenda minoribus esset criminalis corporalis, vt probat dicta. lege octaua, titul. trigesimo primo, parte. 7. ibi, *quando se da juyzio de escarmiento*, nam *escarmiento* in potiori significatu pœnam corporalē significat, & quæ publicem ad exemplum aliorum debet imponi vt alludunt verba. text. in leg. fin. titu. 31. part. 7. Si verò non deberet imponi huiusmodi pœna grauis corporalis; æquè posset imponi minoribus sicut & maioribus, maxime in huiusmodi crimine blasphemiæ: & ita quotidie practicatur, maxime attentis verbis dictæ pragmaticæ quæ dicunt, *las executen sin excepcion de personas de mayor ni menor condicion.* Imò in huiusmodi pœna pro blasphemia imponenda omnis spes dispensationis est sublata vt in leg. secunda, titu. *de las blasfemias.* *Opinio propria.* * Qui ex titu. octauo, * lib. octauo, ordina. ibi. *E nos no entendemos remitir la dicha pena a instācia ni suplicacion de persona alguna.* * Quæ est l. 2. in fine titu. 4. lib. 8. Recopila. * Cum ergo nec rex vellet pœnam blasphemiæ remittere, sed neque Episcopus possit dispensare, secundum Abb. in cap. 2. de maledi. & notat Baldus in leg. accusationem, C. qui accusare non possunt, & Iasso. vbi reprehendit quandam cautelam in l. ait prætor, §. iurare, ff. de iureiura. Idem quoque prohibitum est iudicibus, remittere per viam dispensationis, vt probant illa verba pragmaticæ, & huius legis, *que si despensaren con ella:* dispensatio autem est iuris communis relaxatio, vt in cap. nisi rigor. 1. quæst. 7. & solet appellari vulnus iuris, vt in cap. ipsa pietas. 24. quæst. 4. & notat Hostien. in summa de pœnit. & remiss. & ideo nullo modo à iudice potest fieri: imò indistinctè contra omnes debet huiusmodi pœna exerceri.

Et sicut pœna blasphemantium non remittitur, eodem modo eius forma non mutatur, vel remittitur: ex quo sequitur quod non potest 21 *Pœna blasphemorum nō mutatur.*

test iudex facere quod condemnatus ad carceres per spatium triginta dierum, posset complere per interualla dierum, nam immutaretur forma legis, cum in dubio illud tempus debeat esse continuum, vt est gloss. in Clem. vna de in integrum restitut. & per plura probat Alex. in 4. volum. consil. 9. & Felinus in procemio Gregorian. in parte rex pacificus, & probatur in l. non solum. §. annus. ff. de excus. tutorum, & in authenthic. de hæred. & Fal. §. si quis. coll. 1. & notat Barto. in leg. interdum. §. quotiens. ff. de publica. & vectigal. & Bald. in l. 1. C. si má. fuerit aliena.

Et nominatim loquendo de pœna quæ certo & limitato tempore debet impleri, quòd tẽpus illud debeat esse continuum, notat Socci. in 1. p. consi. 33.

Tempus debet esse continuum. Quod in præsenti casu nostro adeo verum est, quòd qui discontinue stat, non dicitur stare in vinculis per spatium triginta dierum, quia cepta pœna, si quid deest tota oratio & pœnæ solutio inutilis habetur, argum. textum in l. si is qui, §. vtrum, ff. ad l. Falcidiam, & in simili notat Ias. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisf. omnium iud.

Quod vel ex eo potest corroborari, quia sicut in debitis ciuilibus particularis solutio multa incommoda affert, nec debet admitti, vt in leg. plane. ff. fam. hercis. & in l. tutor, §. Lucius ff. de vsur. eodem modo non debet admitti in criminalibus: nam & delinquens pœnæ debitor dicitur, vt in lege imperatores, ff. de iure fisci. & per plura probat Barto. & Iasson in lege ex hoc iure, ff. de iustitia, & iure, & notat Paris de Puteo in tract. synd. in parte compositio, in fine.

Captura debet esse in vinculis. Item infertur ex supradictis, quod non sufficeret condemnatum pro blasphemia stetisse intra carceres per dies triginta, nisi steterit captus in vinculis: nam duo copulatiuè requiruntur, vt probat illa verba, *sea preso y este en prisiones vn mes*, nam sermone Hispano ista dictio. E. vel I. copulatiua est vtrumq; requirit vt in leg. 14. titu. 1 1. part. 5. & in l. 13. titu. 4. par: 6. oportet ergo blasphemantem debere esse captũ taliter quod possit dici *preso*, de quo mentionem facit textum in l. 8. & 9. & 11. titu. 29. partita. 7.

De iure autem communi ille quoque dicitur captus qui ex aliquo loco ad sui libitum recedere non potest, vt notat Ange. in leg. qui carcerem. ff. quod metus cau. vbi infert, quòd si ex forma statuti aliquis debet esse captus, vel carceratus, satis est ad implementum statuti si iudex alicui nobili assignet vnum palatium, vel ciuitatem, à qua recedere non possit: nam talis nobilis dicitur carceratus & sic dicit hoc practicari in leg. 2. C. de exhiben. reis. & hæc dicta Ange. sequitur Iasso. in leg. si pecuniam. §. fina. ff. de condi. ob causam: & idem videtur tenere Bald. in leg. fin. C. de postlimi. reuersis, vbi dicitur, quod ille dicitur detineri inuitus, cui non permittitur abire. & facit leg. succurritur cum leg. sequenti. ff. ex quibus caus. maio. & in l. qui neque. ff. de verborum significat. & quod notat Immol. in l. qui à latronibus, ff. de testa. & quod notat August. de Arim in apostil. ad Ang. in tracta. malef. in par. quod fama publica vers. quinto etiam.

Et attenta huiusmodi doctrina & discrimine iuris inter capturam nobilis & ignobilis, de qua in leg. fin. C. de accusa. videtur quod si nobilis, aut fidalgus blasphemasset proferendo verba dictæ pragmaticæ, quod sufficeret assignare palatium loco carceris publici, vbi stet captus per spatium triginta dierum ligata cathena ad pedes constringendos: nam talis verè dicitur carceratus. Quod ego admitterem si in tali palatio vltra capturam personæ assignaretur nobili fida custodia suis expensis, ne inde valeat recedere, vel cathenas tollere: nam in loco priuato assignato loco carceris, non diceretur aliter sine custodia captus & carceratus: & ita colligo ex doctrina Barto. & Angel. in dicta l. qui carcerem. Pro quo potest induci aurea lex in leg. 4. titu. 29. part. 7. vbi assignato loco priuato pro carcere alicui nobili, est imponenda à iudice custodia: & idem probatur in l. 6. eodem titul. & ex serie harum legum colligitur, quod non vni, sed plurius est hoc casu committenda custodia: imò & districtus, & ligatus debet esse talis nobilis, vel cippo, vel cathenis, vt vere carceratus dici valeat, vt notat gloss. in lege fina. C. de curiosis, libr. 12. & Corsetus in singulari in parte captura. De quo per Hyppo. in sua practica criminali, §. attingam, num. 26. 22 *Quando capitur nobilis.*

Et est non leuiter aduertendum quod verba pragmatic. * Quæ est dict. leg. 5. titu. 4. libro 8. Recop. * dicunt quod blasphemus detineatur: *en prisiones*, non autem dixit litera, *en prision*, nam hoc nomen *prision*, sermone nostro Hispano, vt plurimum sumitur in singulari pro ipso loco carcerationis, vt probatur in dicta lege 4. titul. 29. partit. 7. ibi, *en la carcel, o en otra prision que sea bien recaudado*; & in lege quinta ibi, *meterlo ya en prision*: & in leg. 6. ibi. *de la carcel, ni de la otra prisiom* & idem probatur in l. 7. & ferè per omnes leges illius tit. & in l. 8. tit. 15. parti. 7. 23 *Prisio quid significet.* *

Prisiones autem in plurali numero non locum carceris, sed ipsa vincula, quibus detinetur persona carcerati, significatur, vt sunt cippi & cathenæ: & ita probatur in d. l. 6. tit. 29. p. 7. ibi, *que no puedan limar las prisiones en que ca[y]eren*: & cum antecedens litera loqueretur de cippis, aut cathenis, has appellat *prisiones*: & idem probatur in l. 13. eod. titu. ibi. *Deuen los meter en mas fuertes prisiones*: & idem probatur in l. fin. eodem titulo, in leg. octaua, titu. 15. part. 7. * *

Sed contrariũ posset fundari ex l. 1. ti. 6. p. 7. ibi. *Y aun dixeron los Sabios, que no es suelto ni quito de prisiones, &c.* Vbi dicit lex *que esta en prisiones quien esta en encerrado*: cogita.*

Cum ergo dicta pragmatica vltra carcerationem requirat quod persona blasphemãtis sit *en prisiones*, intelligitur quod debet esse ligatus istis vinculis naturalibus, taliter quod euadere non possit fugiendo, non autem sufficerent vincula ciuilia, de quibus loquitur Ang. in d. l. qui car-

carcerem, & dixi in cap. 24.nam ista verba, *preso ò prisiones*, naturaliter & non per interpretationem sunt practicanda. argum.text.in leg. fin.C.de his qui ve.ætatis impetra.& notat Bal. in cap. 1. de constitutio.colum.7.& in cap.2. in princip. de his qui feud. dare possunt, & notat Barto.in leg.si is qui pro emptore.versic.tertio principaliter, ff. de vsucapio.dixi supra cap.20. lib. 1.

Et in dubio ligamen vinculorum intelligitur in forma consueta vera & non ficta:nam simulata & fictitia carceratio,non est carceratio,argumento textus in l.eleganter.§.qui reprobos. ff.de pigno.actio.cum sua materia. Quod facit *contra los que estan con sola vna arropea presos en lugar de grillos o cadenas*: nam istud non sufficit.

Et casu quo capitur aliquis pro aliquo crimine,quod non sit blasphemia,& interim quod

24 *Vna captura duos effectus operatur.*

cognoscitur de isto crimine,condemnatur in pœna triginta dierum ad cathenas: nihilominus vna eademque captura operatur duos effectus,sicut & vna eademque solutio ciuilis solet operari,vt in l.in numerationibus.ff.de solutio. & notat Oldrad.consi.50.& allegat gloss.in capi.prouida.in parte continuum,de elec.lib.6.& quod operetur istum effectum debet à iudice exprimi,ne obstet doctrina Barto.in leg. in senatus,§.fin.ff.ad Turpilianum, vbi dicit quod in dubio finita prima carceratione,incipit secúda. Et est omnino aduertendum in ista materia de punitione blasphemantium, quod licet regulariter carcer sit ad custodiam & non ad

25 *Carceratio qñ sit pœna*

pœnam,vt in leg.aut damnum,§. solent.ff. de pœnis. tamen quando punitio delicti non spectat aliam pœnam à lege,vel statuto expressam, vel ex consuetudine,tunc carceratio datur nomine & loco pœnæ,vt est tex.in l. 1.in fin. ff.de alea.& in leg.nemo. & ibi Angel. C. de aleato. libr. 10.& notat Salice.in l. 1.C.de custo. reorũ. quem refert & sequitur Angel.in tracta.maleficiorum,in parte quod fama publica,sub num. 79.& Corsetus in singulari, in parte custodia. Pro quo ego allego tex.expressum.in l.senatusconsulto cauetur,ff.de iniur.& carceratio quodammodo est tortura,secundum Bal. in l.2. C. de episcopa.aud.col.2.

Ex quo infertur, quod in casu dictæ pragmaticæ, contra blasphemantes tempus incarcerationis per spatium triginta dierum datur nomine pœnæ, & non custodiæ causa: quò fit, qđ licet cum informatione vnius testis in alijs criminibus reus possit capi, & incarcerari, iuxta notata per gloss.in leg.3. C.ad leg. Iuliam maiestat. & in leg.fin.C.familiæ hercis. & per Angelum in leg.item apud Labeonem. §. quo vis. ff. de iniurijs: tamen in casu dictæ pragmaticæ licèt cum informatione vnius testis possit reus ad carceres trahi, vt ab eo recipiatur confessio cum iuramento, secundum formam leg.quarta,titu.29. par.7. si tamen reus negat dixisse

26 *Ex minimo testimonio an fiat captura.*

blasphemiam,statim debet sub fideiussore relaxari,donec integra habeatur informatio ex testimonio duorum testium, qua possit condemnari: & prohibita condemnatione ad carceres ex sola vnius testis depositione, prohibitum quoque est principium capturæ,argumen. tex. in leg.oratio,ff. de sponsa: & non faciendam esse capturam ex vnius testis assertione notat Bernardus Diaz de Lugo meritissimus pastor Ecclesiæ Calagurritanæ in sua practica Canonica, in parte incarcerari,in fin.fol.101. * Et in cap.116.in fi.& in noua practica, quam Salcedo suam esse dixit,& in cap.124. & faciunt hæc ad eam quæstionem de qua supra, diximus aliqua in 1.p.c.20.nu.8. * & in simili notat Ysern. in const.regn.Sicil.cap.obscuritatem, fo.paruo 87. *

Facta vero condemnatione contra blasphemum conuictum testibus, atque confessum, cum pœna sit certa, non licet appellare, vt in lege secunda, C. quorum appellat. non recipiand.

27 *Blasphemo an liceat appellare.*

Si verò non esset confessus, sed testibus probatum esset crimen, contra quos obijcitur inimicitia capitalis, vel alia obiectio quæ sufficiat ad repulsam in huiusmodi crimine blasphæmiæ,in tali casu magis dubia redditur difficultas. Nam si post appellationem cum vellet testes in secunda istantia repulsare, reus detineretur in carceribus,tempus ipsum consumeret iustitiam causæ,vt in l.fin.C.de sepulchro violato: & notat Specul.in titu. de appellatio. §. in quibus.versic.8.& notatur in cap.fin.de iudicijs 28 & in dubio regulariter deferendum est appellationi,vt in l.& in minoribus, C.de appellatio. & per glo.in l.qui restituere,ff.de reiuendica.& iure regni est tex.in leg.13.tit.23.par.3. nisi in casibus de quibus in leg 16.& alijs eisdem tituli:cùm ergò crimen blasphemiæ probatum solummodo testibus non sit exceptatum, appellationi in huiusmodi processu deferendum videtur in dubio interim condemnato reo sub fideiussoribus detento.

In ista difficultate ego sic distinguo,nam siquidem constat de blasphemia prolata per spõtaneam & certam confessionem capti, & condemnati,etiam si appellet, non est appellationi deferendum: & ita nominatim tenet Rober.in spec.aur.tit.de appell.n.349.& notat Carrerius Regi.in sua pract.crim.li.2.c. quorum appel.in prin.n.45.

29 *Repulsa testiũ cessat in crimine blasphemia Lenones.*

Si verò tantummodo constat ex depositione testium,si quidem in prima instantia fuerint repulsari,& oppositæ aduersus eos obiectiones & crimina, neque fuerunt probata,& facta cõdemnatione ex depositione horum testium, reus appellat,non est admittenda appellatio, nisi falsitas allegetur contra huiusmodi testes: quia in causa appellationis non habet locum repulsa testium,nisi quando falsitas aduersus eos opponitur,vt adnotat Mattheus de Afflict. in decisio. Neapoli.quæsti.266.& Franciscus de Aretio in cap. ex parte.de testibus, & Robert. Marant.in specu.aureo,in 6 p.titulo de testium repulsa, nu.13.& idem videtur sentire l. 18. in ll. *de Madrid.*ibi. *Para las prouar en primera ni en segunda instancia*. * Quæ est l.1.in fin.titu.8. * libr.4.Recop. * cuius ratio esset, quia particularis, & germana in isto crimine blasphemiæ

&

& quia in eius punitione proceditur summariè, vt supra dixi, & in summarijs non semper locum habet testium repulsa, vt notat Romanus in singulari. 183. & dixi in libr. 1. cap. 4. & multo minus habere debet in causa appellationis, & ideò conuictus per testes in prima instantia de blaspemia, non auditur appellans, nisi quã eos esse falsos vellet probare: nam regulariter in crimine blasphemiæ reprobatio testium locum non habet, sicut nec in crimine læsæ Maiestatis, vt notat Paris de Puteo in tracta. synd. in parte condemnatio, colum. 4. & adnotat Robertus in dicto tit. de testium repulsa. num. 18. & idem notat non admittendam in causis summarijs in num. 19. vbi plures authores citat, nisi in casibus de quibus dixi supra, versi. Imò. Et cum graue sit falsitatem testium probare, ferè in nullo casu, aut saltim rarissimè possunt blasphemantes admitti ad appellandum. Si tamen iudex admiserit appellationem, grauiter punietur, & causa deuoluitur ad superiorem, vt notat Ang. in leg. constitutiones, ff. de appella. quẽ sequitur Augustinus de Arimino in apostill. ad Ang. in tract. malef. in part. Præsente d. Gayo, vers. quæro an omnis iudex.

30 Et adde, quod inter alias pœnas, quas punitur blasphemus, est illa ne sit testis, vt probat Thom. Grammat. in voto 22. num. 6. quod latius explicat Couarruuias in cap. quamuis pactum, de pact. li. 6. p. 7, num. 12. sed tanquam infamis non repellitur, vt per Aymon. consi. 6. col. 2. 1. vol.

S V M M A R I A
Capituli sexti.

1 *Lenones expellendi à ciuitate.*
2 *Mendicantes, quos vulgus appellat baldios, expellendi à ciuitate.*
3 *Meretrices, & inhonestæ mulieres expellendæ sunt à vicinia & n. 4. 5.*
4 *Leprosus expellendus à ciuitate.*
5 *Lupanaria debent esse extra ciuitatem.*
6 *Infirmus peste debet expelli à ciuitate.*
7 *Rex potest expellere forenses à regno suo.*
8 *Hæreticus expellendus a ciuitate.*
9 *Excommunicatus repellendus à consortio vicinorum.*
10 *Monachus audiens legens expellendus ab schola.*
11 *Seditiosi homines expellendi à ciuitate.*
12 *Malleator expellendus à vicinia literarum.*
13 *Exercentes fætidas artes expellendi à ciuitate.*

C A P V T VI.

* *In lege vigesimam sextam.* * *Hoc capit. 26. non inuenitur in Recopilatio. sed solum reperies. leg. 6. titul. 22. libr. 8. Recopilatio. & leg. 4. titu. 16. eod. libro.* * *In quo disseritur de expulsione aliquorum à ciuitate.*

Ispositio huius text. fuit olim in vigilantissima obseruãtia hodie tamẽ post deuictos, & fugatos Sarracenos ab Hispania nostra, antiquata est, tam obseruantia huius legis, quã pragmaticarum quæ conditæ fuerunt apud ciuitatem Hispalensem & Granatensem, vt patet in lib. pragmaticarum antiquarum f. 6. & 7. * Quæ sunt l. 2. 3. & 4. tit. 2. lib. 8. Recop. *

Ex sententia tamen harum legum colligitur, expellendos esse à ciuitate eos, cuius conuersatio Reipublicæ possit esse nociua: quod nostri correctores possent ad praxim conuertere in casibus sequentibus.

Primus in lenonibus, quos vernaculo sermo 1
ne, *rufianes* appellamus, nam huiusmodi ho- *Lenones.*
mines tanquam pestiferi sunt extra ciuitatem
expellendi, vt in authent. de lenonibus, §. sancimus coll. 2. & probatur in l. 2. & fin. titu. 14. lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 4. titu. 11. libr. 8. Recop. * & ibi probatur idem esse in muliere lena: dicitur autem leno, vt in l. 1. tit. 22. part. 7. & istæ mulieres tanquam falsa committentes immitrantur, & flagellatæ expelli debent á ciuitate, secundum Plat. in l. cum supr. C. de re milita. li. 12. De expulsione horum rufianorum loquitur gl. in l. 4. ti. 2. for. ll. li. 4.

Secundus casus est in medicantibus validis, 2
quos vulgus appellat *baldios*, vt in l. 4. ti. 20. p. 2. *Mẽdicãtes*
de quibus loquuntur capitula regni, *Contra los* *validi.*
pobres, y bolgazanes.

Tertius casus est in meretricibus, & alijs in-
honestis mulieribus, nam possunt expelli ne 3
habitent in comitatu, vel vicinia, vt in l. non *Meretrices.*
aliter, ff. de vsu & habita. & plura alia iura allegat Lucas de Penna in leg. si qua. colu. 3. C. de spectacu. lib. 11. & notat Paulus, & DD. in lege nullus hæreticus, C. de summa Trini. & fide catho. de quo per Barbat. in c. Rodulphus. de rescript.

Extendendum est hoc, etiam si mulier inho- 4
nesta esset maritata, & velit habitare in vicinia, *An marita-*
consentiente marito, nam potest expelli, vt pro *ta.*
bat Matthæus de Afflictis in constitutione regni Siciliæ. tit. de prohibi. habita. inhonestarum, libr. 3.

Secundò, extende, etiam si talis inhonesta
mulier cohabitet in sua propria domo: nam 5
expellenda est extra viciniam, vt probat Cassane. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 5. in glo. 1. num. 57.

Quartus casus est leprosis, nam propter con- 6
tagiosam infirmitatem separantur à conuersa- *Leprosus.*
tione aliorum, & eijciuntur extra ciuitatem,

vt

vt in c.1.de coniugio leproso, & ex hoc inoleuit practica, *que las casas de San Lazaro estan fuera de los pueblos.*

7 *Lupanaria.* Quintus casus est in Lupanaribus toleratis inter Christianos: nam ita permittitur in cap. inter opera de sponsal. nam cum in dictis lupanaribus demorentur inhonestæ mulieres, ne infectēt oculos earum, quæ honestè viuunt, habitare debent in loco secreto, vel extra ciuitates, & ita notat nominatim Cassan. in Consuet. Burg. rubr. 1. §.8. in glo. 1. nu. 6. & Put. in tract. synd. in parte excidunt, & Cępol. in tract. de seruit. rust. præd. c. de iure pascen. col. 7.

8 *Pestilentiosus.* Sextus casus est in eo qui laborat morbo pestilentiæ; nam illico potest de facto expelli extra Ciuitatem sine vllo processu ne inficiat alios, vt notat Iaf. in l. casus C. de testamen. & Puteus in tract. synd. in c. incipienti Iudicis suprema potestas, & in tract. de peste in 3. p. in prin.

9 *Forensis.* Septimus casus est, quando Rex timet, ne aliqui homines forenses, & exteri inficiant animos subditorum: nam potest ipsos arcere à regno suo, vt notat glo. post Bal. quem allegat in l. 4. tit. 6. foro legum lib. 4. & ideo lata est pragmatica qua Reges Catholici expulerunt Iudæos ab hoc Regno: & eadem causa posset expellere homines exercentes vsuras, vt notat Andr. de Isern. in rubr. quæ sint regalia, & notatur in tract. de peste in 2. p. vers. aggredior nu. 469. & est text. in c. 1. de vsur. lib. 6.

10 *Hæreticus.* Octauus casus est in hæreticis, & Lutheranis, nā huiusmodi homines furore populari sunt à Ciuitate expellendi, secundum Guillelmum, & ibi notat Paul. in l. nullus C. de Summa Trini. & fid. Cath.

11 *Excommunicatus.* Nonus casus est in excommunicato, qui propter vitium contagionis æquipafatur leproso, & tanquam infamis repellendus est à consortio, secundum Bal. in c. intelleximus de iudic. ex quo inoleuit practica, *que el juez ecclesiastico los aparta, y pone en carcel.*

12 *Monachus.* Decimus casus est in Monachis audientibus leges, aut physicam, nam expellēdi sunt ab schola, vt in c. 1. ne clerici, vel monachi, & est glos. in c. 1. de vsur. lib. 6. in parte expellant.

13 *Seditiosus.* Vndecimus casus est in hominibus seditiosis, & scandalosis: nam possunt expelli à Ciuitate, secundum formam tex. in l. 3. tit. 18. lib. 8. ordin. regal. * Sed est l. 6. tit. 22. lib. 8. Recopil. & lib. 4. ti. 16. lib. 8. * & hoc quotidie practicatur ad querelam Syndici locorum.

13 *Malleator.* Duodecimus casus est, in malleatore, vel alio quolibet Officiali, qui malleat, vel strepitum facit iuxta Ecclesias, vel Monasteria, aut iuxta domos Doctorum, vel Scholas: nam sunt expellendi ex extra Ciuitatē ad loca secretiora: non obstante appellatione: & ita per plura probat Iaf. & Moderniores in l. 1. ff. solut. matrim. nu. 45. * Vide Anto. Gom. in l. 6. Tauri num. 17. vers. decimus casus &c. * idem extenderem ad omnes casus in quibus publica quies prætenderetur: & ita colligo ex rationibus Iaf. ibid. & ex Platea in l. vna C. de studij liber. lib. 1.

14 *Exercentes fœtidas artes.* Decimus tertius casus est in exercentibus artes fœtidas: quorum odor infestat nares transeuntium: & ita notat Cępol. in tract. de seruitutibus sub rubr. de aere. & notat Ang. in l. 2. §. idem ait, si odore ff. ne quid in loco publ. & notatur in tract. de peste in 2. par. c. transeo ad alia remedia fol. 63. num. 74. & ne fraus fiat in huiusmodi expulsione: & an liceat in suburbijs habitare, videatur Bal. in c. significasti de rescrip.

S V M M A R I A

Capituli septimi.

1 *Præstans auxilium post delictum commissum punitur eadem lege sed non eadem pœna.*
2 *Receptator qui requisitus non tradit Iudici delinquentem, punitur sicut delinquens, & tenetur ad debitum.*
3 *Deliquens potest expelli à ciuitate, etiam cum tumultu.*
4 *Receptator quando dicatur delinquere.*
5 *Iudex quando puniatur vt receptator.*
6 *Iudex an teneatur remittere delinquentem, & num. 7.*
8 *Iudex vt remittat delinquentem debet requiri in propria persona.*
9 *In contractibus habet locum remissio.*
10 *Mulier receptans maritum qualiter puniatur.*
11 *Ignorantia excusat à pœna receptationis.*
12 *Visitans, vel alimentans delinquentem in Ecclesia, punitur extra ordinem.*
13 *Pœna receptationis habet locum contra receptantes personas delinquentium.*

C A P V T VII.

*In l. vigesimamseptimam * Quæ est l. 20. tit. 6. lib. 3. Recop. * De puniendis receptatoribus delinquentium.*

1 *Contra præstantes opem delinquentibus.* PRO vera resolutione huius materiæ præmitto iure communi non esse in dubium, præstantes opem, aut auxilium personis delinquentibus, vt euadant à punitione: quia personis tantummodo fauent, & non delinquentium criminibus, puniuntur eadem lege, sed non eadem pœna: sicut ipsi principales delinquentes, & sic arbitrio Iudicis puniuntur, ex titu. C. de his qui latron. occulta. & notat Bald. in l. 1. C. ad leg. Iul. pecul. & in l. 1. C. de Nili agge. non rumpen. & Angel. in tract. malefícior. in verbo dicto malefi-

maleficio, vers. quæro qua pœna, & Hyppol. in l. si in rixa ff. ad leg. Cornel. de sicar. num. 49. & notat Mattheus de Afflictis in Constit. Regni Siciliæ tit. de patare. num. 4. & 6. & Carrerius Reginus in sua pract. crimin. §. homicidium el 4. num. 25.

Præstantes quoque fauorem personis delinquentium post delictum commissum, vt euadāt à Iudice, dicuntur quoque receptatores, & arbitrariè puniuntur, vt notant DD. in l. 1. ff. de receptator. & Gandin. sua pract. tit. de furib. & latro. num. 13. & Archid. & Dominicus in c. 2. de hæret. lib. 6.

2 *Contra receptantes.* Receptantes autem malefactores in domibus aut fortalitijs, si requisiti non tradant eos Iudicibus petentibus, talis receptator propter authoritatem Iudicis exclusam, tenetur eadem pœna, sicut principalis delinquens, vel ad debitum, si debitor existat, vt est tex. in l. fin. titul. 8. lib. 8. ordination. * Quæ est l. 4. & 5. tit. 12. lib. 8. Recop. * & l. 2. tit. 16. eod. lib. & l. 1. tit. 19. lib. 5. Recopil. *que hablan contra los receptadores.* * ibi. *Sea tenido è obligado à las penas que el malhecor deuia padecer por su delito, y a la deuda que el deudor deuiere*: & cum ista verba sint generalia, omne genus delinquentium comprehendunt, & sic potest extendi tex. in l. 1. C. de his qui latron. occulta. ibi, Par ipsos, & reos pœna expectet, & in l. 2. eod. tit. ibi, Conuicti pœnas subeant competentes: & sic stante requisitione Iudicis contra receptantes, pœna iam non est arbitraria, sed certa, & legalis ob grauitatem huius contumaciæ. *Caso de corte.* Et casus iste Curiæ, vt de eo cognoscatur apud Curiam in prima instantia, non obstante consuetudine, aut priuilegio in contrarium.

Item vltra dictas pœnas, si receptatio durauerit vltra spatium trium dierum, si receptator erat traditor, vel aleuosus receptator, vt aleuosus * punitur, vt in l. 36. titul. final. lib. 8. ordination. * Quæ est l. 4. titul. 18. libr. 8. Recopilat. * & * in l. 6. tit. 11. lib. 1. ordin. * Quæ est l. 7. tit. 25. lib. 8. Recop.

3 *Malefactor expellitur etiam cum tumultu.* Et ex dispositione harum legum Regni probatur, quod licet de iure communi dominus Castri, apud quem receptatur malefactor, non teneatur eum ponere in manibus Iudicis, sed debet ipsum expellere à Castro suo, secundum Bald. in cap. 1. §. si Iudex de pace tenend. in vsib. feudor. tamen hodie secus est, & vltra pœnas supradictas si Dominus Castri renuerit, potest Ciuitas ipsum tumultuosè expellere ab ipsa Ciuitate, & iste est verus sensus, l. 3. tit. 18. lib. 8. ordin. * Quæ est d. l. 2. 4. & 5. tit. 12. lib. 8. & l. 2. tit. 16. lib. 8. Recop. *

In manibus autem inimici Dominus Castri non tenetur malefactorem ponere, imò tenetur ab eo in Castro defendere. Et isto casu procedit, quod notat Bald. in cap. 1. §. conuenticulas, de pac. iuram. firman. 1. col. quem corruptè allegat Matth. de Affl. in dec. 265. col. 2.

Vt ergo quis incidat in pœnas dictarum legum Regni sola causa receptandi reum debet esse, vt euadat Iudicis manus, & sic vt delinquens liberetur à pœna criminis, vel debitor à debito, instante Iudice aduersus reum, vt capiatur, ex quo plura notatu digna, deduci possunt ad praxim.

Primò infertur, quod licet quis deliquerit, si tamen receptus ignorat Iudicem aduersus eum procedere, interim verè non est receptator, quia non facit vt Iudicis manus ille euadat, prout requiritur, ex notatis per Luc. de Pen. in l. 1. C. de desertor. lib. 12. 4

Secundò infertur, quod ille qui receptatur debet in effectu esse delinquens, idq; verè debet constare in processu, de quo agitur, contra receptatorem, vt notat Bar. in l. ne quid col. 2. ff. de incen. rui. & naufr. ver. quæro tunc quando agitur, & dixi supra in lib. 1. c. 22. nu. 4.

Probato ergo prius quod sit delinquens, punitur receptator, etiam si Rex dicto delinquenti pœnam remiserit: quia remissio vni personæ facta, ad aliam non extenditur, vt notat Isern. in cap. Imperialem in princ. de prohib. feud. alien. per Feder. Quod posset corroborari ex pluribus citatis per Matth. de Affl. in Constit. Regni Sicil. rub. de paternis nu. 11. lib. 1. *Remissio delicti non extenditur.*

Tertiò infertur, quod dictæ pœnæ receptatorum tunc demum locum habent, quando habens apud se delinquentem sit priuata persona: secus verò si sit Iudex detinens eum intra carceres, & nolens remissionem facere, ex probabilibus causis: nam si malitiosè relaxasset, & non remitteret, & sic delinquens euaderet impunitus, tunc Iudex, aut receptator esset puniendus, secundum Lucam de Pen. in d. l. 1. C. de desert. lib. 12. 5

Iustæ autem causæ non remittendi delinquentem plures esse possunt, inter quas illa, scilicet, quia causa, & delictum est leue: quo casu remissio cessat, vt in auth. vt nulli iudicum §. si verò coll. 9. & notat glo. in l. 1. tit. 10. lib. 2. for. ll. & DD. in c. 1. de rapto. *In leuibus cessat remissio delinquentis.*

Secunda causa est, quando petita remissione delicti non simul mittitur informatio commissi criminis, quia Iudex requisitus sine eo quod sibi constet de delicto, remittere non tenetur, vt per plura probat Guido Pap. in decis. Dalphina. q. 202. & Felyn. in cap. fin. de foro compet. & probat Cassan. in Consuetud. Burgund. rubr. 11. §. 1. & de iure Regni est text. in l. 1. tit. 29. par. 7. Quæ lex fortius probat, quod ad solas literas Iudicis requirentis, debet remissio fieri sine informatione delicti, sed solummodo, quod vel sit infamatus, vel accusatus proposita accusatione, secundum formam tex. in l. 1. & in l. 14 tit. 1. p. 7. nisi hanc legem primam suppleas, quod captura, & remissio fieri debeat, præcedente informatione: de quo per Iacobum de Bellouiso in repeti. cap. Romana §. contrahentes de for. comp. lib. 6. & per Hyppol. de Marsil. in sua pract. crimin. §. opportune nu. 32. 6 *Constare debet de delicto, vt fiat remissio.*

Tertia causa, ex qua remissio fieri non debet, est quando proceditur contra vagabundum, quia vbicumque capitur, potest puniri, vt est glos. in l. 4. §. prætor ait, ff. de damn. infect. & notat Guido Pap. in decision. 202. 7 *De vagabundo.*

202. & Hyppol. in consil. 86.

Quarta causa non remittendi, est consuetudo præualens, ne fiat remissio: nam illa valet, vt notat Paul. in l. hæres absens §.1. col. 3. ff. de iudicijs, & notat Roch. de Curte in cap. fin. de consuet. fol. paruo. 17. col. 1.

Sed iure nostro regio hoc non procedit, neque valeret huiusmodi consuetudo, sed neque priuilegium: imò omninò est remissio faciẽda, vt in l. 1. & 2. tit. 17. lib. 8. ord. * Quæ est l. 2. & 3. tit. 16. libr. 8. Recopil. Nam cùm omnes domini temporales huius regni subsint regi Castellæ, apud quem est suprema potestas; indistinctè debet fieri remissio ex iurisdictione vnius ad alterius iurisdictionem, vt est elegans doctrina Bal. in l. 2. in vers. sed nunquid C. de seru. fugi. & notat Angelus in auth. de testibus §. quoniam col. 7.

Ex quo subinfertur, quòd siue loca sint vicina, siue non vicina, est omninò remissio facienda, & sic cessat doctrina Ang. in l. non dubium ff. de custo. & exhibitio. reorum.

Et cum supra libatis conclusionibus, & moderaminibus, debet remissio fieri, & sic sunt practicanda, quæ elegantissimè congessit in ista materia Cassaneus in consue. Burg. in rub. 12. §. 1. & Hyppol. in l. vna C. de raptu virg. ad finem, & Puteus in tracta. syndic. in parte, remissio, & Montal. in 2. compil. fori. in parte, delinquens, & dignissimus Archiep. Couarruuias in suis practicis quæstionibus cap. 11.

Vt ergo iudex incurrat pœnam, & quodammodo dicatur receptator, nullam debet excusationem habere, imò & debet moneri, vt remittat, requisitus in propria persona, vt probant verba dictæ l. fin. tit. 17. lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 5. tit. 12. lib. 8. Recop. * ibi, *Requerido el dueño de la fortaleza.* Nam & ad incursum pœnæ pecuniariæ monitio in propria persona requiritur, ex doctrina Paul. & DD. in auth. hoc amplius C. de fideicommiss. & est glossa in Clementina 1. de vita & honestate clericorum.

9 *Quid in contractibus.*

In contractibus autem adhuc potest practicari quòd fiat remissio: maximè hodie, cùm creditor habeat ius in persona debitoris, vt seruiat cum argolla, & sic debitor quoque remitti debent, & non receptari, vt in l. 1. tit. 17. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 2. tit. 16. lib. 8. Recopil. & l. 1. tit. 19. lib. 5. Recopil. * & quòd remissio locum habeat in cõtractibus, facit glos. in l. 1. ff. si quis in ius vocatus, & notat Abb. Felinus, & Decius in cap. 1. de iudicijs, de quo in alphabeto aureo, in parte, remissio.

Quartò in materia receptationis infertur, quòd solus affectus receptandi debet mouere receptantem, vt incurrat pœnã: secus est si carnali affectu motus receptauerit: nam mitius punietur, vt in l. 2. ff. de recepta. Et pecuniaria pœna imponi solet huic receptanti, non corporalis, vt concludit Bonifacius de Vitalinus in tract. maleficio. titul. de recepta col. r.

10 *An uxor quæ receptat puniatur.*

Et quanquam Bonifacius ibi adnotet, vxorem delinquentis receptantem maritum debere puniri: tamen contrarium, & melius notat Angel. in tracta. maleficiò, in parte, dicto Titio. num. 25. & Alexand. in apostil. ad Bart. in d. l. 2. ff. de recep. & Matthæ. de Afflict. vbi supra, & Felinus in cap. cum quidam col. fin. de iur. iur. Et quid de alio consanguineo, qui eximit à manibus familiæ consanguineum captum, videatur Ysernia in tit. de pace iuramẽt. firman. in versi. receptatoribus, & de vxore per Carrerium Reginum sua pract. crimi. §. homicidium, *el quarto*, num. 42. * De ha materia vide Anto. Gom. 3. tom. cap. 3. num. 50. *

11 *An ignorans puniatur.*

Quintò infertur, quòd probabilis ignorantia, quòd ille non sit delinquens criminosus excusat à pœna receptationis: nam vera & non præsumpta scientia requiritur quòd sit delinquens, secundum Bald. in l. 2. C. de adulter. & in l. 2. C. de his qui latro. occulta. & notat Ang. in auth. de ecclesiasti. tit. §. iubemus coll. 9. & Platea, & Lucas de Penna in l. 1. C. de deserto. lib. 12. & in l. 1. C. de colonis Tracen. lib. 11. & iure regni probatur in d. l. 37. tit. fin. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 4. tit. 18. lib. 8. Recop. * ibi, *Seyendole prouado que lo sabia.* In dubio autem præsumitur ignorantia, vt probat Angel. in tract. malefici. in verb. dicto Titio. vers. quid si rem furatam, & glos. in l. 2. ff. de recepta. * Aliàs est in l. 1. in glos. 1. ff. de receptatoribus. * & Roma. cons. 473.

Quod autem requiratur vera scientia, intelligitur ad ordinariam pœnam ponendam; præsumpta verò, aut confusa scientia sufficit ad impositionem pœnæ extraordinariæ, vt colligitur ex exemplo de bannito in genere, vt notat Bart. in l. 1. C. de colo. Illyricis, & in l. omnes de agricolis & censi. lib. 11.

Sextò infertur, quòd in receptante vera malitia, & animus receptandi debet colligi, & non alia coniectura, vt receptans debeat puniri: quid enim si aliquis intrans domum, vel hospitium petit bibere, vel aliquod alimentũ quod præstatur, maximè pretio interueniente; iniquum esset hunc puniri tanquàm receptatorem vel ferrarium, qui cum delinquentis ferro calciauit: isti enim multum absunt à receptatoribus, vt colligitur ex Bart. in d. l. omnes C. de agricol. & censi. lib. 11. & ex Alex. in apostil. ad Bart. in d. l. 1. ff. de receptatorib. & in l. Seiæ. §. idem quæsijt. in cons. 262. in fin. & ex Luca de Penna in l. 1. C. de deserto. lib. 12.

12 *Contra visitantes delinquentes.*

Quod longè secus esset, si cùm esset delinquens in ecclesia, vel fortalitio aliquis visitasset eum, vel alimenta misisset: nam debet omninò extra ordinem puniri, vt per plura probat Carrerius in l. obseruare num. 130. C. quorum appella. non recipian. Et contra literas mittentes, & præstantes alimenta, videatur idem Carrerius, vbi latissime omnia congerit in §. homicidium, *el quarto*.

Septimò infertur, quòd dicta pœna receptationis locum habet contra receptantes personas delinquentium, vt probatur in d. l. 36. sæpius allegata, ibi, *Qualquier que acogere en su casa hombre que hizo traycion.* & ibi, *Malhechores que ouieren hecho maleficio*: quod secus esset in receptãte bona forte furata: nã tunc locũ habet

pœna, de qua in l. eos,& ibi Bal. & doct. C.de furtis & per Hyppolit. in l. fi in rixa. ff. ad l. Corneliam de fica. nu.50. & in l. is qui cum telo. C.ad l.Corneliam de fica. & facit l.18.tit. 14.part.7.

Ex his feptem illationibus manet prælibata materia receptatorum, quę frequens eft apud iudices, quos vulgus *Pefquefidores* appellat, qui aliquando iniuftiffimè procedunt fub colore receptationis contra aliquos: de qua materia loquitur quoque eleganter Platea in l.locorum C.de omni agro deferto.lib. 11.

SVMMARIA

Capituli octaui.

1 *Ad curam regis, & ius iudicum pertinet, vt fiant hofpitia publica.*
2 *Hofpitator cogitur contra voluntatem hofpites recipere.*
3 *Iudex debet taffare ftabularibus præmium hofpitij.*
4 *Stabularij quando teneantur de furto commiffo intra domum, & num. 5.*
6 *Stabularius non tenetur de delicto familiaris.*

CAPVT VIII.

In l.28. Quæ eft l.21. tit. 6. lib. 3. Recopil.* de ftabularijs, & habentibus hofpitia, qualiter vti minifterio debeant, & de folertia iudicum circa hoc.*

Breues, & paruæ folét effe caufæ, de quibus in ifto cap. fermo fiet: ideò fub breuibus perftringam,quę in manibus iudicum veniunt quotidie: etiam de quibus in vijs, atque plateis folét adiri, vt decidãt.

1 Et præmitto, quòd ad curam regis, & fuorũ iudicum pertinet vt fiant publica hofpitia, vt eft text.in l.1.tit.11.par.2. Nam intereft reipublicæ vt forenfes inueniant manfiones, cum huiufmodi receptacula pars fint alimentorum, de quibus per Abbatem, & docto.in cap. 1. de empt. & vend. & cum priuati non teneantur forenfibus hofpitia præftare, exceptis cafibus, de quibus in toto tit.de metatis & epidimiticis lib. 12. & in l. 1. §. munus hofpitis ff. de mun. hono.& in l. 5.§.1. ff. naut. caupo.& ftabul. neceffe eft, vt iudices curent folertiffimè, vbi forenfes recipi debeant, & vltra domos pro hofpitibus recipiendis circa ftabulariorum perfonas multa quoque debent animaduertere.

Forenfes debent hofpitari.

Primum ne homo, aut mulier infamata vitę fit hofpitator: nam hoc iudex poteft ex officio fuo prohibere, vt notat Angel. in l. 1. ff. naut. caupo.& ftabul.

Quod intelligo quando aduerfus hos vigeret fpecialis infamia aliquorum criminum: nã generalis præfumptio, quòd ifti funt viles & rapaces, licèt vigeat ad hoc quod non deferatur eis iuramentum fuper compurgatione fuæ perfonæ, quando agitur de inueftigatione rei, quæ hofpiti furata fuerit, vt notat Bald. in l. 1. C.loca.tamen vt excludatur ab officio hofpitandi hoc non fufficit: quia fine caufa non debet quis prohiberi vti arte fua, vt in l.moris ff. de pœnis, & facit l. viuus libertus ff. de operis liberto.

2 Secundò debet animaduertere, ne cogat cõtra voluntatẽ hofpites recipere,nifi femel incepiffet publicè habere hofpitium: nam deinde cogitur hofpites recipere: argum.tex. in l.verũ. ff.de furtis,& notat Bart.in d. l.1. ff. naut. caupo.nifi propter multitudinẽ hofpitantium valeat excufari, fecundum Bart.in l.1. ff. de furti. aduerfus nautas,vel quòd ille quod vult hofpes fieri, fit riualdus,aut fufpectus de furto: quia poteft repelli, neque hofpitator cogi poteft eum recipere.

Imò etiam poftquàm aliquis receptus eft in hofpitio,poteft expelli ab eo, fi fuperuenit nobilis, & infignis perfona : aut ambafiator, qui recipi debet cum fua familia , excluſo primo hofpite, fecundum Angel.in d.l.1.ff. naut. caupo.

Hofpes excluditur ex caufa.

Tertiò debet aduerti,ne facta fabrica hofpitij,prohibeat vt in hoc folo hofpitio, & non alibi recipiantur hofpites, aut non , antequam illud hofpitium fit plenum hofpitibus, quia iftud eft contra vtilitatem publicam,quod nos vulgò dicimus *eftanco*: & id nominatim tenet Paris de Puteo in tract. fynd. cap. excedunt etiam Barones.

3 Quartò debet aduertere, ne fit in arbitrio ftabularij extorquere ab hofpitantibus quantũ voluerit pro præmio hofpitij: imò taffatio ponenda eft à iudice,vt probant verba huius capitis.* Quæ eft dicta l.21.tit.6.lib. 3. Recop.* ibi, *E fe ponga taffa en ellos*: & probatur in l. 14. tit.2 1. lib.2.ordinam.* Quæ eft l.6.tit.11.lib.7. Recopil. & vide l. 7. ibidem, & l. 9. tit.6.lib.2. Recopil. * & exigẽtes vltra taffam,non folùm pœnis ftatutis debent puniri, fed tenentur in foro confcientiæ reftituere, vt notat Caietan. in fumma in parte, Venditio , & notat eleganter nofter frater Alfonfus de Caftro in lib. 1. de lege pœnali.cap.12.fol.97.

Et vt ifti hofpitantes habeant abundanter alimenta, permittitur eis vt poffint emere in groffo, & reuendere minutatim, vt notat Angel. in l. annonam ff. de extraord. crimi.

4 Quintò debent aduertere, quod tam hofpitãtes, quàm eorũ vxores teneãtur fideliter cuftodire res quas hofpites aduenæ intromittunt in hofpitiũ: quia ex ipfo quòd intromittuntur, videntur eorum curam fufcipere, nifi hofpes pofue-

Hofpitãtes an teneantur de furto.

posuerit res suas in euidenti loco periculoso, vt eleganter distinguit Bald. in leg. 1. & in leg. certi iuris, C. locati. Et de iure huius regni probatur in l. 7. titu. 14. part. 7. & ibi gloss. Montalui. & in l. 26. titu. 8. par. 5. quod infra declarabitur. Et quod stabularius teneatur pro periculo rerum quæ intromittuntur, procedit etiam si protestetur in contrarium quia cum ex necessitate officij teneatur, protestatio officio contraria nihil iuuat, ex doctrina Imo. in c. Cumana, de electio. & Felin. in cap. cum M. de constitu. cul. 17. & facit quod Alexand. notat in apostil. ad Bartol. in l. fin. §. fin. ff. naut. caupo. & stabu.

Pro quo potest induci quod refert Iasso. in §. fuerat. instit. de actio. num. 105. & Inan. de Palacios Ruuios in cap. per vestas. de dona. inter virum & vxorem §. 14. quod pater dotans filiã, videtur de suo dotare, vt in l. fi. C. de dotis promis. cùm faciat ex necessitate paterna, licet pro testetur in contrarium.

Et licet hoc verum sit iure communi, quando ipsemet stabularius, aut eius familiares rem furantur, quia tenetur pro familiari: si tamen furtum fecerit extraneus, & hospitator non sit in culpa, non tenetur soluere rem furatam, ob id tantum quod intra hospitium fuerit posita, nisi custodiam eius stabularius, aut eius vxor acceperit, vt est text. in leg. septima, titul. 14. part. 7.

Item etiam, quando familiaris hospitatoris furatur, non tenetur stabularius, si exonerauit se à custodia, vel tradidit clauem tecæ, & in isto casu rectè intelligentibus loquitur dispositio tex. in l. 26. ti. 8. p. 5.

Si autem traderetur clauis, non capsæ, vel armarij, sed cameræ, adhuc non liberatur stabularius, quia magis videtur tradita clauis, vt res ponat hospes io abscondito, quam vt liberetur à custodia, secundum Ang. in l. 1. ff. naut. caupo. stabularij.

6 Inquisitio tamen posset semper fieri contra stabularium, & attenta qualitate personarum, & indicijs, posset torqueri, iuxta doctrinam docto. loquendo de eo qui reperitur mortuus in domo alicuius, in leg. 1. ff. de offic. præfecti vigi. & in l. cum merces, §. 1. ff. locati. & per Angel. in tractat. maleficio. in parte, fama public. colum. 8. & in l. 2. C. de furtis, & de delicto familiaris stabularij non tenetur stabularius: putà si ille delinquat, vt notat Anania consf. 2. & Iason. in l. 1. C. de seruis fugit. num. 15. Comperto autem fure, qualiter probetur valor rerum, quæ fuerant introclusæ in arca, aut valisia, seruanda est doctr. docto. in c. fi. quod metus causa, & in l. si quando, C. vnde vi. & habet locum iuramen tum in litem, de quo in l. 5. ti. 11. p. 3.

S V M M A R I A.

Capituli noni.

1 *Ludus in pecunia numerata de iure Digestorũ indistinctè erat prohibitus.*
2 *Hodie non licet ludere vltra duos argenteos.*
3 *Ludentes juego de naypes, qua pœna puniantur.*
4 *Adquisita in ludo an debeant restitui.*
5 *Amissa in ludo, vsque ad quod tempus possunt repeti.*
6 *Pœna contra ludentes intra quod tempus potest imponi a iudice.*
7 *Sine informatione ludi non inchoatur processus contra ludentes.*
8 *Informatio ludi, qualis debeat esse.*
9 *Apprehensio ludentium in actu per iudicem, vel eorum ministros est vera informatio.*
10 *Sententia contra ludentem non præsumitur, nisi de ea appareat, vt apponatur secunda pœna.*
11 *Ludentes juego de dados qua pœna puniantur.*
12 *Ludentes non possunt esse testes in causa criminali.*
13 *Crimen ludi est mixti fori.*

C A P V T IX.

In legem 29. Quæ est l. 2 1. tit. 6. libr. 3. Reco. Et de hac materia vide Angel de malefic. in tit. de ludo azardi, & alearũ, et ver. meditori. de midadi. & Couarr. in regul peccatum. 2 p. §. 4. & Auiles in cap. 29. prætor. in prin. verb. juegos.*

Ateria ludorũ copiosissimè congesta est per Pari. de Pur. in tract. de ludo. & nonnulla eleganter addita per nostrũ fratrem Alfon. de Cast. in li. 2. de l. pœn. c. 2. Quæ in iure regio apud nos sunt frequẽtiora decreui perstringere in conclusionibus sequent. inter quæ videnda sunt quæ doctè, atq; religiosissimè scripsit frater Franci. de Alcocer in lib. quem composuit de ludo ann. 1558. Prima conclusio est, quod iure communi Digestorum prohibitum erat in pecunia numerata ludũ exercere, siue magna, siue parua fuerit quãtitas, vt probat tex. in l. solent, ff. de vsu aleæ, & aleato. ibi, Senatusconsul. vetuit in pecunia ludere. 1

Posteà iure Codicis additum est, quod neq; in rebus liceat ludere, vt in auth. alearum vsus, C. de religi. & sump. funer. ibi, Ludendo argento, apparatu, lapidibus, & auro.

Hodie verò iure regni, prohibitio ludendi in pecunia durat, si vltra duos argenteos ludatur: nam intra duos sine vlla fraude, benè licet ludere, vt decisum est in curijs habitis apud Maioritum, anno 1528. cap. 116. vbi exprimitur, quod ista quantitas debet esse, vt consumatur in conuiuio.* Quæ est l. 16. titu. 7. lib. 8. Recopi.

& nouior leg.11.eod.titul.quæ tollit qualitatē, *de que ſtan para comer*.* & ad huiuſmodi cauſam iure communi in qualibet ſumma indiſtinctè licebat ludere, vt in l. quod in conuiuio. ff. de vſu aleæ & alea.

In dubio autem non probato contrario, quęlibet quantitas ludi videtur ad ſolatium, vt præſumit benigniter Io. Faber in dicta auth. alearum vſus.

3 Et quia iudices auaritiæ cæcitate moti, vexabant ſubditos, opponendo, quòd non ludebatur pecunia, duorum regalium ad ſolatium ſiue cōuiuium: ideò lata eſt lex in comitijs apud Maioritum, anno 1534.cap.63. vbi expoſitum eſt, quod vſque ad duo regalia liceat ludere: etiam ſi non ſit ad ſolatium, vel comedendum. * Quæ eſt d.l.11.titul.7.lib.8.Recopilat.* & ex his declaratur leg.7.ti.10.lib.8.ordinam.* Quæ eſt l.5.tit.7.lib.8. Recop. * quæ indiſtinctè permittebat ludi comeſtibilia, ſine quantitatis limitatione: nam illa procedit dummodò duorum regalium non excedat quantitatem.

Secunda concluſio eſt, quod licèt iure communi nulla poſſit ludentibus pœna imponi, vt in authe.alearum vſus, ibi, Nulla ſequatur cōdemnatio, ſed ſolutum reddatur: hodie verò iure regni pro prima vice ſexcentorum morapetinorum pœna eſt impoſita tam contra ludentes, quam contra publicos ludorum receptatores, vt in leg.1.iuncta.leg.3.& 7. titu.10. libr.8. ordinamento. & in d.l.7.* Redactæ ſunt hæ leges ad l.2.3.& 5.titul.7.libr.8.Recop. & vide Auiles in cap.29. prætorum.verb.*leyes*.num. 1. * fit mentio *de juego de naypes*, & permittitur cum eis ludus ſolatij: vetatur tamen & prohibetur vſus *de los dados*, etiam cauſa ſolatij, & ſic iſta exceptio firmat regulam in contrarium & vſus communis interpretatur vetitum eſſe ludum *de naypes*, ſub pœna ſexcentorum morapetinorum, & illa imponenda contra ludentes, & receptatores eorum. Et aleæ appellatione hoc venit, vt notat Syluestr.in parte, ludus. verſi. quinto, frequentantes tamen domos ludentium, & inſpectores eorum, & mutuantes ad ludendum, poſſunt extra ordinem puniri, vt concludit Bonifacius in tit.de ludo azardi.in fine.

Tertia concluſio eſt, quòd lucrātes ſine fraude taxillorum, aut cartharum aliquas pecunias in ludo, ab habente liberum arbitrium ludendi, & non auaritiæ cauſa, ſed dum luditur ſolatij cauſa, & in parua quantitate, attenta qualitate perſonarum, & diuitiarum ſuarum, ſi ex cōſuetudine in huiuſmodi perſonis tolerabile eſt, quod non fiat reſtitutio pecuniarum, excuſantur luſores a reſtitutione pecuniarum, quia talis conſuetudo valet, & quia pecunia videtur donata, cum poſſit peti, & perdens non vult petere, & ſic vti huiuſmodi iure, ob quod præſumitur donatio, argu. eorum quæ notat Rebuff. in proœm.conſt.regni Franciæ.in gl.1. nu.47. Valet ergo huiuſmodi conſuetudo, ne luſores reſtituere teneantur lucrata à veris dominis: & & ita notat Ioan.Andr.& ibi Abb. in cap.pen. de vita & honeſt.cleric. & Rochus de Curte in repetitione capituli fin.de conſue. in tertio notab.fol.paruo decimo quinto, & Petrus de Rauena in tract.de ludo.verſic.aduerte tamen. & Rebuff.in conſt.regni Francię in procem.n.56. & in Syluestrina in parte, ludus.11.& 12.& 13. quæſt.

4 *Lucrans in ludo sine fraude non reſtituatur*

Si tamen aliqui ludunt auaritiæ cauſa, tunc luſor reſtituere tenetur quod lucratur, tum propter peccatum, vt notat Caietan. in ſumma, in parte ludus.& Auguſt.de Arimi.in tract.malefic.in parte metidore.de malidadi.in fin.apoſti. * Et vide Gutierr.de iuram.confirmatorio.1.p. c.53.nu.2.

Tum, quia vltra ſummam duorum regaliū prohibitum eſt ludere, vetantibus legibus huius regni, ob quod lucrantes tenentur ad reſtitutionem, quia actum à lege reprobatum fecerunt, ſecundum Baldum in rubr.C.de cond.ob turpem.& id videtur innuere tex.in l.fi.ti.15.p. 2.& quia lex prohibitiua, actus etiam pœnalis obligat in foro conſcientiæ.

Si verò lucrum obuenit, adquirendo ex ludo cum falſis taxillis, aut carthis, tunc propter fraudem (etiam ſi ludus ſolatij cauſa fiat) vincens tenetur ad reſtitutionem lucri, ſecundum Bald.in d.rubr.& notat Pute.in tracta.de ludo. verſic.an perditum, & Syluester vbi ſupr.in 13. quæſtio.

Si cum falſis taxillis.

Quarta concluſio eſt, quod licet amiſſa in ludo, vſque ad quinquaginta annos repeti poſſint, vt in authent.alearum vſus, C.de religio.& ſump.funer. Hodie tamen parti perdenti, octo tantum dies aſſignantur ad repetendum parti, quibus tranſactis quilibet de populo agere poteſt, & præoccupare ius partis, vel iudex ex ſuo officio procedere poteſt, & debet, vt in l. 2.titu. 10.lib.8.ordina.* Quæ eſt l.2.tit.7.lib.8.Reco.* & iſto caſu quilibet agens pro pauperibus, faciet iſta lucra eis erogari: ſi verò extraneus, vel iudex tranſactis octo diebus non præoccupauerit ius agendi, poſt lapſos octo dies nihilominus poteſt agere, & repetere qui in ludo amiſit, vt eſt gloſ.in c.cupientes.§. quod ſi per viginti. in parte, expectati, de elect.lib.6. * Contra tenet Auiles in cap.29. prætorum, verb.*leyes*.nu. 5.ſed verior videtur Auendañi ſententia in hoc, quod per ſolum lapſum octo dierum victus amittit hanc prærogatiuam, vt neque alius de populo, neq; iudex ſe poſſint intromittere.* & facit text.in cap. ſi tibi abſenti.de præben.li. 6.nam ſi comparet, etiam tanquam alius, iure communi auditur, neque videtur huic iuri renuntiare, iuxta ea quæ cumulat Felin.in c.2. de conſt.in 7.col. 5

Quinimò ſi pater non agit, & repetit in ludo amiſſa, filius eius etiam viuente patre poterit agere, & repetere, iuxta notata per Bal.in l.1. in fi.C.ſi quid in fraudem patro.

Pœna tamen impoſita contra ludentes, non poteſt tranſactis duobus menſibus exigi: nam præſcribitur huic actioni criminali hoc tēpore, licet regulariter contrà, vt in l. quærela, C. de falſis. Et de hoc eſt deciſio in comitijs apud Maioritum c.116.anno.1528. * Quæ eſt d.l.10. tit.7.libr.8.Recopil. * etiam ſi eſſent notorium 6

An præſcribatur lapſu duorum menſium.

eos

eos lusisse, secúdùm Bal. in c. fin. de offic. deleg. col. pe. num. 12. & in l. licèt de procurator. col. pen. & Hyppol. in l. fi. de iurisdict. omn. iud. col. 2. & quãuis offeratur libellus intra duos mẽses: si tamen non emanauerit citatio, & intimetur, præscribitur hoc tempore, vt notat Bal. in l. 1. in prin. ff. de eo per quem fac. erit in fin. Et adde quod in modo probandi, quod ludus factus fuerit intra duos menses, non sufficit, si testes deponant de tempore per verbum, credo, vt probat Alex. in apostil. ad Bart. in l. quid tamẽ. §. pen. ff. de arbitr.

7 Quinta conclusio est, quod non præcedente informatione ludi, non potest inchoari processus contra ludentes, vt in c. 71. in comitijs apud Segouiam, anno 1542. ibi, *La persona que jugare no pueda ser penada ni demandada.*

8 Informatio autem summaria, quæ præcedere debet, sufficit, quod vel modica sit, vt in l. 3. §. causæ ff. de Carbonia. edicto. & in l. 3. §. ibidem ff. ad exhiben. & in l. si is à quo ff. vt in poss. lega. quæ iura in argumentum faciunt, ideoque pro informatione, vel sola fama debet præcedere, argumento notatorum per Bart. in l. congruit. ff. de officio præsi. etiam si probetur per infames, vt not Hyppolitus in l. fi. C. ad ad l. Corneliam de sicarijs num. 7. Item sufficit informatio per testes de auditu, quòd aliqui luserunt, argumento eorum quæ de præsumptione probanda per audit. allegat Curtius consil. 69.

9 Apprehensio autem ludẽtium facta, vel per judicis aut ministros est vera informatio, vt probant verba dicti c. 71. ibi. *Si no fuere tomado*: nam apprehensus non solum in actu, sed in præparatorijs ipsi actui dicitur manifestus criminosus secúdum Bart. & Alexan. in l. 1. ff. de furtis: & plura de apprehensione allegat Ang. intractatu malef. in parte Andreas armatus, & Matthæus de Afflictis in decisio. 176. & in cõstitu. regni Sicil. rub. 10. lib. 2. in nu. 27. & Ioann. de Ripa in tractatu de peste fol. 97. col. 1.

Distat tamen, nam si iudex ipse apprehendit, statim potest ludentem condemnare in pœnam delicti, tanquam notoriè criminosum: & isto casu potest practicari glos. in cap. Deus omnipotens 2. quæst. 1.

Neque potest appellare taliter condemnatus, sicut neque conuictus, vel confessus, vt in l. 2. C. quorum appellationes non recipiantur, & in apprehenso notat Bald. in l. 1. coll. 16. C. ne ex delictis defuncto.

Si verò alguazelus aut minister iudicis apprehenderint, quia sententiam proferre non potest, neque sine sententia pœnas percipere, solummodo potest pecuniam doponere, vt in pragma. lata Burgis fol. 174. & in cap. 72. dictarum curiarum.* Non inuenitur in Recopil. sed prouidetur clariùs, vt in l. 11. tit. 7. lib. 8. Recopil. * & de iure communi istam distantiam posset quis colligere ex notatis per Albe. in l. defensores C. de defens. ciuita. & in l. furti C. ex quibus cau. infamia irroge.

10 Si tamen dubium esset, an esset prima, vel secunda condemnatio ludi, quia in secunda & tertia grauior pœna imponitur: constare debet iudici de prima condemnatione, nam nisi præcedant primæ sententiæ, etiam si pluries luserit, non condemnatur pro secunda aut tertia vice, non constito de prima: nam non dicitur secunda, cum prima non antecedit: & ideò plures vices sine sententia non habebuntur inconsideratione, nisi in casu quo in fraudem duorum regalium qui ludo perdi possunt, ludentes assurgerent fingentes nouum ludum: nam nihilominus si in fine ludi vnà & simul finiti apparet plus lusum quàm in summa duorum regalium, puniuntur lusores, iuxta doctri. Bar. in l. inficiando ff. de furtis, quod optimè distinguit Syluester in summa, in parte ludus 8. & 19. quæstio. * Quo modo 2. & 3. ludi condemnatio grauior esse debeat, vide Auiles cap. 29. prætor. verb. *leyes*, nu. 1. & de cautela ista, *de jugar dos reales y leuantarse*, vide eundem Auiles. c. 29. prætor in princ. verb. *jueguos* numero 5. *

Qualiter probetur an alijs vicibus luserit.

11 Pæna autem cõtra ludentes ad equlos eburneos, quos *dados* vulgus appellat, eò quia ludentes spontè donant, quæ illi fortunæ committunt *Y los dinieros. que se pierden son dados* acrior contra huiusmodi lusores pæna imponitur, vt in pragmatica *de Burgos*. fol. antiquioris impressionis. 174. * Quæ est. l. 7. tit. 7. lib. 8. Recop. & nouior. l. 15. tit. 26. lib. 8. *

Dados.

Sexta & vltima conclusio est, quòd in genere ludorum, qui non sunt prohibiti, non contrahitur debitum si ludatur, in creditum, vt in cap. 22. in curijs habitis apud Maioritum anno 1528.* Quæ est. l. 8. tit. 7. lib. 8. Recop. *

12 Et contra lusores nota, quòd cõmittunt crimen omni iure reprobatum, & præsumitur malè vti substantia sua, secundum Baldum in authent. quod locum. C. de colla. in fine. & non possunt esse testes in causa criminali, vt probat per plura Thomas Grammaticus in decis. 10. & iure regni in l. 8. ibi, *Ni tahur.* tit. 16. part. 3. si probetur quòd sit lusor tempore testimonij, probat Aymon consil. 169. & quod crimen ludi sit mixti fori, & quod offendens habentem domum paratam lusoribus, si occasione ludi offendat, vel ille domum habens, si patiatur furtum, non possit agere pro huiusmodi criminibus.* Vide. l. 1 in princ. ff. de alea lusu, & aleatoribus * & quod mutuanti in ludo non detur repetitio, videatur Tho. Gram. in decis. 40. vbi plura allegantur. 13

Lusor non potest esse testis.

S V M M A R I A
Capituli decimi.

1 *Bona communia reipublicæ sunt duplicis generis.*

2 *Bona communia, quæ sunt in redditibus populorum, in communem omnium vicinorum vtilitatem eroganda sunt.*

3 *Salariũ correctoribus ciuitatũ qualiter soluatur.*

4 Popu-

4 *Populi iustè tenentur soluere salarium correctoribus.*
5 *Domini vassallorum tenentur soluere salarium correctoribus suorum locorum.*
6 *Iudices salariati non possunt sub colore, vel causa assessoriarum quidquam percipere.*
7 *Domus publica, vbi carnes, vel pisces venduntur, quibus expensis debet fieri.*
8 *Salarium medicorum, vel magistrorum liberalium artium debet solui ex pecunia communi.*
9 *Medici qualiter sint recipiendi.*
10 *Decuriones pauperes, qui aliàs non habent aliqua bona, debent ex pecunia publica alimentari.*
11 *Ciuitas aliquando potest donare.*
12 *Ludi publici debent fieri expensis populorum.*
13 *Quæ supersunt finitis ludis, sunt reipublicæ restituenda.*
14 *Expensæ factæ in capiendo malefactorem, debent solui ex bonis ipsius.*
15 *Expensas factas ad capiendos malefactores, quando teneantur iudices soluere. & numer. 16.*
17 *Ad emendum frumentum potest persona deputari, & ei salarium præstari.*
18 *Eleemosynæ, quæ ab antiquo solent dari, possunt ex pecunia publica solui.*
19 *Infantes expositi an possint ex pecunia publica alimentari.*
20 *Expensæ factæ in causa nobilitatis, debent solui ex pecunia publica.*
21 *Pecunia publica non debet consumi in erudiendis pueris.*
22 *Exactiones, vulgò dictæ seruicios reales, non debent solui ex pecunia publica.*
23 *Salarium custodibus præstandum, non debet solui ex pecunia publica, & num. 24.*
25 *Custodia, & conseruatio fructuum debet fieri expensis eorum, quorum sunt fructus, & num. 26.*
27 *Expensæ processionum non debent fieri ex pecunia publica.*
28 *Ecclesia, quando possit de publico fieri.*
29 *Iudex debet exigere rationem, qualiter pecunia publica sit consumpta.*
30 *Rationes qualiter sint exigendæ.*
31 *In erogatione pecuniæ publicæ debet exprimi causa, & dies.*
32 *Erogatio personæ publicæ, quæ fit minutatim, qualiter probetur.*
33 *Ratio reddenda tam in quantitate, quam in forma.*
34 *Camerarius publicus, vulgò dictus mayordomo de concejo, qui aliquid omisit scribere, punitur.*
35 *Visis rationibus potest ferri sententia, dicta de alcance, contra absentem.*
36 *Sententia de alcance, potest exequi non obstante appellatione.*
37 *Contra administratorem pecuniæ publicæ ex mandato, vulgò dictum libramiento, qualiter agatur.*
38 *Ratio reddita, & habita liberatione, non debet iterum reddi.*
39 *Liberatio rationum non valet, non visis rationibus.*
40 *Intricata ratio, quæ facilè non potest intelligi, non operatur liberationem.*
41 *Liberatio retractatur ex enormissima læsione.*
42 *Ciuitas quando possit aliquid donare.*

C A P V T X.

*In legem 30. * est l. 22. tit. 6. lib. 3. Recopil. * de erogatione bonorum conciliorum, & eorum ratione reddenda.*

Mnem rempublicam du- 1
plicis generis bona communia habere, vel ex eo probari potest: quòd quædam sunt velut in peculio, vel pecunia ipsius populi, vt in l. sed Celsus in princip. ff. de cōtrahen. emptio. & iure nostri regni probatur in l. 15. tit. 5. part. 5.

Quædam verò sunt in vsu publico, & communi, vt platea, theatrum, via, & similia, quæ nunquàm occupanti cōceduntur, vel quæ cœlo, teraque inueniuntur, & occupanti naturali iure conceduntur: & licet propriè non sunt reipublicæ particularium, sed totius orbis, sunt tamen in vso publico, & occupanti conceduntur, vt in l. fin. & ibi Paulus, vbi sic distinguit ff. de vsu cap.

Bona autem reipublicæ, quæ sunt in redditu, vel pecunia communi, vt serui & molendina communis, & similia sunt, velut quælibet bona priuatorum, & hæc strictissimè publica appellantur, vt in l. inter publica. & ibi glos. ff. de verb. signif. & quia verè publica non sunt, datur horum propria & vera venditio. & locatio: quod non est in alijs quæ sunt in publico vsu: de quibus loquitur Bald. in rub. C. de contrah. emptio. quæst. 3. & Felin. in cap. ad audientiam, de præscriptio. & Bart. in l. prohibere §. planè ff. quod vi aut clam. & l. 4. tit. 28. par. 3. de quorum vsu abundè diximus suprà in lib. 1. cap. 4. & 10.

Nunc autem de his quæ sunt in pecunia, vel redditibus populorum, oportet differere, de quibus vltra titulum de administra. rerum ad ciui. perti. loquitur tex. in l. 10. tit. 28. part. 3. & in l. 20. tit. fin. eadem par. & per totum titulum tertium lib. 7. ordin. reg. * Qui est tit. 5. lib. 7. Recop. *

Hæc autem bona communia, quæ sunt in 2
redditibus populorum in communem omniū vicinorum vtilitatem eroganda sunt: vt apertè decidunt verba dictæ l. 20. tit. fin. ibi, *Deuen ser metidas en pro comunal de toda la ciudad, o villa cuyas fueren:* & exempla communis boni ibi exprimuntur, & in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordinam. * Quæ est l. 1. tit. 5. lib. 7. Recopil. *

Et quia vltra dicta exēpla tota praxis huius expen-

expensæ, & erogationis bonorum communiũ faciendæ, pendêt ab exemplis: placuit hic nonnulla quæ in manibus quotidie veniunt ponere, in quibus si communia bona ciuitatum, aut villarum expendantur, notissimum erit ea rectè, & iustè consumere.

Salaria correctorũ qualiter soluẽda.

3 Primum exemplum erit, si bona, & redditus populi expendantur in solutione salarij, quod correctoribus populorum est antiquè assignatum: nam ex redditibus communibus reipublicæ id fieri debere præcipit l.7.tit.6. lib.2.ordi. * Quæ est l. 5.tit.5. lib.3.Recop. *

Cuius ratio, vel illa esse potest, quod in solutione huiusmodi salarij communis vertitur vtilitas, & ab omnibus tam nobilibus, quàm popularibus solui ob id debet, vt probat Oldrad. cons. 98. & Bart. in l.1. C. de mune. & in quo loco lib.10.& Alexan. in 2.vol. cons. 68.& Platea in l. 2.C.de anno.& tribu. lib. 10.& per puteum in tract. syndi. in parte, salaria. cap. an syndicatores.

Valeret tamen præscriptio inter nobiles, & plebêios, vt huiusmodi salarium correctori soluẽdum, exigatur per collectam à popularibus, & non à nobilibus, vel exemptis, argumento notatorum in simili per Abba. in cap. dilectus in pe. col. de officio ordinarij, & per Felinum in cap. cum ex officij de præscriptionibus, & in inchiridione iudicum Ecclesia. nota. 174. & ego dixi in meis responsis cap. 16. num. 7.

Aliàs autem cessante legitima pręscriptione, cum omnium vertatur vtilitas, inter omnes tam plebeios quam nobiles debet collecta imponi: & id sonant verba dictæ l. 7. * Quæ est d.l.5.tit.5.lib. 3. Recop. * *Que lo paguen los que suelen pagar en todas las cosas que son pro de concejo*: & quia olim redditus deputati, vt regi nostro singulis annis dentur, sunt in communem omnium subditorum vtilitatem, vt eis rex administret per se, & per alios iustitiæ complemẽtum, & hostes Christianæ religionis & alios valeat appellere & superare, vt probat sanctus Tho.2.2.q.63.& vt maria & terras proprias securas à latronibus & malefactoribus habeat, aliàs tenetur soluere suis subditis & emendare damna & robarias factas, vt probat Bar. in l. ne quid ff. de incendio. rui. & naufra. & Ioan. de Ripa in l. quo minus ff. de flumi. col. 4. & elegantissimus Thom. Gram. in decis.47.

Et vt tuta sint omnia dantur redditus regibus, vt in l. 6. tit. 28. part. 3. quam bene exponit noster Licentiatus Otalora auditor regius, in tracta. de nobi. cap. 5. Ob id videbatur, quod salaria ministranda correctoribus, essent soluẽda à rege, qui dictos redditus, & omnia tributa percipit à subditis, & qui contrarium faciunt, etiam per legem ad id latam, iniquitatem cõmittere videntur, vt elegantissimè videtur probare Lucas de Penna in l. annonas C. de eroga. milita. anno. lib. 12.

Et ob id nonnulli dubitant, an dicta l. 7. tit. 17. iusta fuerit, quæ contrarium decidit, scilicet, vt salaria dentur à consilijs locorum ad quæ correctores deputantur: nam videbântur à rege Castellæ soluenda esse: nam id quoque in Inquisitoribus statutum est l.17.tit.17.par.3. * Sed per dictam l. 7. * Quæ est d.l.5.tit.5.lib. 3.Recopil. * Istud quoque de perquirentibus statutum est immutatum: nam à Republ. sunt solnenda, quoque salaria perquisitoribus data, & sic corrigitur dicta l.17.

Iusta est lex vt populi soluãt salaria correctorum.

4 Et cum dict. l.7. ordi. rega. * Quæ est d. l. 5. & adde, *de salario de los Pesquisidores*, l.7. in fin. tit.1. lib.8. Recopil. * lata fuerit ad petitionem subditorum huius regni, & consuetudine inuiolabili recepta: hodie non est disputandum an iustè fuerit lata, quia volenti & consentienti populo non fit fraus neque dolus: & sic non est immutandum, quod publicè & ex vuluntate populorum Castellæ receptum est, vt ex redditibus publicis fiat ista solutio correctoribus: maximè quia cum rex Castellæ sit verè dominus huius regni, vt probaui in lib.1.cap. 1. ipse qui dotauit Respublicas, vt baberent bona communia (de qua dotatione fit mentio in l. 4. tit. 28. part. 3.) potuit grauare, vt ex dictis redditibus soluantur salaria correctorum, & eis non stantibus, vel non sufficientibus, soluerentur per collectam: & huiusmodi collecta ad soluenda salaria correctorum, sine vllo dubio iustissimè imponitur, quando redditus regi deputati ad alia, quę plùs vrgent, non sufficiũt: nam tunc salarium correctorum ex collecta iustè soluitur, vt probat Lucas de Penna in d.l. annonas C. de erogatio. annonæ militaris lib. 12. in col. 2.

Et cum d. l.7.tit.17.lib.2. ordi. * Quæ est d. l.5.tit.5.lib.3.Recop. * disponat tantummodò soluẽdum salarium ex redditibus populi, quãdo rex deputat correctorem, vt probant illa verba, *Corregidores, que nos embiamos*: sequitur illam legem correctoriam iuris communis antiqui locum non habere, neque posse extendi ad terras, & dominia ducum, vel aliorum dominorum inferiorum à rege: nam ibi non à populis ex redditibus, vel per collectam debêt solui salaria correctoribus, vel iudicibus maioribus ab istis dominis deputandis, quia ipsi domini sunt à regibus deputati iudices perpetui illorum locorum, vt est glos. in auth. de quæstore coll.6.& in l.12.titul.1.par.2.& ipsi duces, aut alij inferiores sunt à dño rege satis competenter salariati: neque vltra possunt alia salaria à suis subditis extorquere, imò ipsemet dominus loco regis deputatus soluere tenetur salaria suis iudicibus vel petant ipsi domini à rege, qui eos in iudices illorum locorum deputauit: & licèt in aliquibus isti domini vasallorum assimilentur regibus, tamen in salario isto exigendo, nihil eis tribuitur ex dict. l.7. 5

Quod limitarem, nisi concilia liorum dominorum ex immemuriali consuetudine soleant soluere aliquod salarium huiusmodi iudicibus dominorum. Nam cùm immemorialis consuetudo præsumatur iustè introducta, vt per Felinum in cap. cùm à nobis, de præscriptio. istud salarium præsumitur iustè debitum, & seruanda esset talis consuetudo ex his quæ Lucas notat in d. l. annonas: & quia inter dominos, & vasallos præsumitur impressio, & violentia,

durum

durum mihi videtur si hoc seruaret praxis.

6 Et isti iudices sic salariati, siue à rege, siue à populis nihil possunt percipere sub colore, vel causa assessoriarum, vt est tex. in l. 13. tit. 16. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 9. tit. 5. lib. 3. Recopil. * ex qua soleo increpare abusum in contrarium, quo domini vassallorum percipiunt redditus à suis subditis: nam extorquent eorum iudices salariati ab his aliquid assessorum nomine, quod est reprobum ex d. l. Si verò non sunt salariati, ab vtraque parte debet salarium assessoriarum nomine percipi, vt est text. in l. fin. tit. 21. par. 3. quod de iure communi latè probat Puteus in d. c. an syndicatores.

De carcere Secundum exemplum est in ædificatione carceris, vel domus *del Ayuntamiento*: nam in huiusmodi negotio communia bona expendi debent, vt latius probaui suprà lib. 1. cap. 19.

7 *Carniceriae.* Tertium exemplum est in ædificatione vecariæ, quam vulgò *carnicerias* appellamus, vel in fabrica domus pro piscibus vendendis, aut præparandis, quam, *pescaderia*, appellat vulgus: nam cum sit à populis huius regni consuetudine obtentum, vt à sola Republi. huiusmodi vendentes carnes, pisces, oleum, & similia deputentur, vt notat Innocentius, & DD. in cap. significante, de appel. communis in hoc omnium vicinorum vertitur vtilitas, & ideò in his consumenda est expensa communis, sicut & in nauis fabrica, de qua in authen. nauigia. C. de furtis, per text. in l. fi. §. hæc autem ff. de mune. & hono. & notatur in simili in l. ad instructionem C. de Sacrosan. Eccles. & horum locorum cura ad iudicem pertinet, vt in l. 1. §. cura carnis ff. de offi. præfect. vrbis.

Aposentadores. Item seruis regijs, quos vulgò, *aposentadores*, appellamus, soluitur salarium deputatum à l. 3. tit. 21. lib. 2. ordi. * Quæ est l. 2. titul. 15. lib. 3. ordin. * idque ex dictis bonis communibus: & istud est quartum exemplum.

Procuradores de Cortes. Quintum exemplum est in salario soluendo legatis ad regé à populis missis, quos dicimus, *procuradores de cortes*, argumento text. in l. legatos §. si quis ff. de legatio. & iure regni probatur in l. 1. tit. 11. lib. 2. ordin. * Quæ est l. 4. tit. 7. lib. 6. Recop. in qua non dicitur, *que se de salario à estos procuradores*, solum est l. 7. tit. 15. lib. 3. Recop. *que dize que se les den posadas conuenibles en la Corte.*

8 *Medici.* Sextum exemplum ponitur in salario deputando magistris liberalium artium, vel medicorum, vel ferrariorum conductionibus, quæ ad tempus fieri solent: nam ex pecunia comuni huiusmodi salaria danda sunt, vt in l. ambitiosa §. fin. ff. de decretis ab ordi. facien. & ex dict. legis facultate, hoc soli decuriones facere possunt: quod intelligo si non solum ab ordine decurionum, sed ab omnibus vicinis & habitatoribus ciuitatis, villæ, aut loci fuerit approbatum, & admissum: nam id copulatiuè lex committit, vt in d. l. ff. de decretis ab ordi. facien.
9 ibi sed ordini, & possessoribus cuiuscunque ciuitatis. Itaque coniunctim ordini decurionum & vicinis commissum est medici locatio, & sic non sufficit maior pars vicinorum, sed ambo æquè, & pariter debent consentire, vt in l. si quis Titio. ff. de vsufruct. accrescen. de quo per Ias. in l. si pater ff. de vulgari. & pupillari. & potior erit conditio prohibentium, vt in l. Sabinus ff. communi diuidun. & si ipsi discordât, iudex eliget medicum. Felinus in rubr. de tregua & pace num. 7.

Collecta per singula capita vicinorum, vel per fumates, vel quolibet alio modo, imponi non potest, inuitis vicinis sine regia licentia: eis autem volentibus ad istud bonum particulare omnium vicinorum bene potest imponi: & illud valebit per modũ facti, vt notat Bald. in cap. venientes de iur. iur. & singuli debent sigillatim consentire: nam quod omnes tangit ab omnibus debet approbari, vt l. per fundum ff. de seruitu. vrba. prædio.

Et cum vniuersi vicini in eligendo medico debeant conuenire, vt supra dico, eius operam non solum pro tempore vnius anni, sed vltra in plures annos potest populus locare, & valebit pactum ab vtraque parte, vt notat gloss. in l. cum antiquitas C. de vsufruct. Si verò vicini suffragia & vota non præstiterunt in locando, neque per mensem valebit locatio à solis decurionibus facta, tanquam contractus factus fuerit omissa forma dictæ l. 1. ff. de decretis ab ordi. faciend.

Omnium autem vicinorum vox in alijs magistris liberaliũ artium non videtur exigi, sed tantùm decurionum, vt in l. ambitiosa §. fi. eo. titulo. quamuis in salario de publico patrimonio ciuitatis soluendo, æquiparentur magistri artium liberalium & medici, vt ibi, quamuis iustior causa medicorum videatur, cum de hominum salute agant, vt in l. 2. §. medicorum ff. de varijs & extraordi. cognitio. & multa mala in formidinem salutis humanæ committere possint, vt in l. medicus, eodem titulo. In dubio tamen præsumitur eos bene vti officio suo medicandi: & ideò quamuis infirmus moriatur, potest ab hæredibus salarium exigere, vt notat gloss. in sum. 83. distinctio, quam corroborat Tiraquelus in tractatu de retractu conuentionali, in §. 7. in gloss. 1. nu. 10. & Henricus Ferra. in dictionari. Alueri. in parte medicus.

Facta autem locatione medici, si ille insufficiens, vel non examinatus reperiatur, poterit reprobari: nam illius maxima est culpa immiscere se officio quod ignorat, vt l. culpa ff. de regul. iuris, & cum non possit propter imperitiam implere ex parte sua, neque populus tenetur ei salarium soluere, quod promisit, cũ ob causam quæ non impletur promissum sit, argumento text. in l. sed & ædes ff. locati. & medicus semel approbatus, ne vita hominum perielitetur, reprobatur iterum secũdum glos. & ibi Bal. in l. sed & reprobari. §. semel ff. de excusa. tuto. & notat Capitius in deci. 178. & omnis conductio medici, etiam iurata intelligitur secundùm naturam contractus arguméto text. in l. quæro §. inter locatorem ff. locati. *de salario medicorum*

Et an istud salariũ quod datur medico de publico, vel percipitur minutatim, dicatur castrense, vide Montal. in l. 1. tit. 3. foro legum. lib. 3.

De

De generibus autem medicorum, & qualiter in eorum scientia vigeat plus coniectura, quàm ratio, videatur per Lucam de Penna in rub. C.de professo.& medic.lib.11.& contra extorquentes magna salaria, per Ias. in §. sed istæ quidem, num.113.insti.de actio.

10 Septimum exemplum est, quando aliquis ex decurionibus ciuitatis senio confectus, labitur in paupertatem, nam sunt ei alimenta decernenda, vt viuat ex populi pecunia, vt est text.in l.decurionibus ff. de decurio. In praxi tamen an hoc sit receptum, nondum audiui.

11 Octauum exemplum est, nam licèt ciuitas donare non possit, vt est pro regula probatum à Bart. in l. ambitiosa 1.col. ff. de decr. ab ord. facien. & per Plateum in l. pen.C.de cursu publi.lib.12.Nuntijs tamen regis bona nuntiantibus, moderatum quid arbitrio iudicis potest donari, vt in l.vna C.publ.lætitiæ libro 11.quod vulgus noster *albricias* appellat.

12 *Fiestas.*

Nonum exemplum est in expẽsis ludorum publicorum, non prohibitorum, sed quorum finis est publica ciuium lætitia, vt hastiludia, de quibus glo.in l. de vsu.ff.de varijs, & extraordi. cog. & alij ludi, qui virtutis experiundæ gratia fiunt, & ob exercitium militare, vt sunt *las justas*: nam hæc, secundùm veterum consuetudinem, possunt in populis exerceri, vt est text.in l.4. C.de paganis, & in l.1.§.qui est ff.de offic. præfecti vrbis.

Ludere autem cum bestia detenta, vbi esset periculum vitæ, non licet, quanquam agitationem taurorum non increpet text. in cap. 13. in curijs apud Toletum anno 1523. * Quæ est l.4.tit.10.lib.1.Recop. Et de agitatione taurorum *ay propios motus de Pio V. y de Gregorio. XIII.* de quibus Nauarrus in Manuali Latino cap.15.num. 18. & nouissimè Gutierrez in quæstionibus Canonicis, cap.7.per totum,* tamen raròsine peccato agitantur huiusmodi bestiæ, vt colligo ex notatis in summa Syluestrina, in parte, ludus, vers. secundo omisso. & in vers. octauo quæritur, & in l.57.tit.5. par. 1. licèt aliter sentiat docto. de Medina in cap. de ludo.& in huiusmodi ludis publicis ex antiqua consuetudine consumpta ab vniuersitatibus, dicuntur in vtilitatem communem consumi, nisi alia maior vrgeat necessitas, putà defensa terminorum, aut fabrica, & reparatio publicorum ædificiorum: nam tunc cessandum est ab huiusmodi ludis, vt in l. 1. C. de expensis ludorum lib.11.Non enim, stante necessitate, debet respublica suum iactare, vt in l.ordinem, & ibi Platea de consul.lib.12. sed bona communia in dictam publicam necessitatem sunt priùs consumenda: & perfecto ludo publicæ lætitię, quod reliquum est debet obseruari, & vẽdi, & quod

13 inde redigitur est pretium reipubl. tanquam ex re sua acquisitum, vt in l. solum ff. de rei vendi.& ministris, vel alguazelis nihil dandum est ex tauris agitatis, quod ex praua olim & reproba consuetudine solebat extorqueri: & id reprobat cap. *Item que no lleuen toro, en al aranzel de los alguaziles*, fol. pragmaticarum antiquioris impressionis 165. * Quæ est l. vnica. c. 6. titu. 31. lib. 4. Recop. *

De vestibus

Et ex eadem ratione, quando in principis ingressu solent vestes ex publica pecunia dari rectoribus, in honorem ipsius principis, & necessariam obuiam regi faciendam, finito ingressu debent reipub.dari, vt est glos.in l.id vestimentum ff.de peculio. Nam illæ vestes causa ingressus videntur paratæ, & cessante, atque finito ingressu, reddi debent, cùm videantur accommodatæ, vt ornatiores appareant rectores in publico coram rege suo: sicut de vestibus festiuis datis vxori à marito, notant DD.in l.si vt certo.§.interdum ff. commod. & Ioan. Lup. in rubr. de dona. inter vir. & vxor. §.6.& in dubio huius ministerij causa vestes insolitæ sic datæ, videntur commodatæ, argum. text. in l. vxori. ff.de auro & argent. lega. & notat Oldr. cons.11. Imò quando alia coniectura sumi potest, vt est in præsenti casu, non præsumuntur dictæ vestes donatæ, vt in l. si cum aurum ff.de solutio. sed neque donatio præsumi potest, quia cùm ciuitas facere non potest, vt in l. præses C. de transactio.& in l.ambitiosa ff. de decretis ab ord. faciend. & sic vidi practicari in hoc regno contra rectores villæ *de Madrid*, stante iudice huius negotij domino Licentiato Alderete, regio senatore supremi regalis consilij. Cui conclusioni potest illa doctrina accõmodari. Nam si viduæ dantur vestes lugubres, & illa transit ad secundas nuptias, vestes reddit hæredibus viri, vt notat Ioan.Lup.in d.rub.§.11.nu.3.quia cessante illa causa viduitatis, cessare quoque debet vestium donatio, vt probat Tiraq. in c. cum cessante fol.4.num.11.

Decimum exemplum est in expensa quę fit, vt capiatur malefactor: nam solui debet primò ex bonis ipsius malefactoris, qui causam dedit expensæ, vt notat Bar. in l. lege Cornel. ff. ad Syllan.& notat Ang. in l.lege Cornelia §. liberum ff. de iniurijs, & licèt iure communi fuerit in dubium, an reus statim soluere deberet has expensas, quia fortè negat. * In l.23.tit.11. part. 4. * se esse rerum & innocentem, & per negationem efficitur res dubia, ideo media via electa est, vt accusator, vel ille ad cuius instantiam captus est reus, soluat statim expensas capturæ, vel remissionis ad iudicem delicti, & postea recuperet à condemnato reo: & ita notat Ioannes de Platea in l.fin.C. de erogatione milita. anno. lib. 12. Cuius opinionem lex. 113. in legibus styli huius regni approbauit. * Non inuenitur in Recop.sed de hoc est l. 3. tit. 16.lib.8.& l.24.tit.4.lib.3.Recop. & vide Boerium decis. 303. per totum, & Couar. pract.c. 11.num.11. * & Puteus in tract. syndicat. in parte, carcer, in cap. an carcerarius. 14

Quam opinionem ego libenter sequerer, nisi in casu quo reus capitur virtute sententiæ latæ contra eum in contumatia, vel eius absentia: nam tunc præsumitur reus fauore sententiæ, & cùm reus habeatur, soluet expensas causæ, & capturæ: neque antea debet audiri ex forma pragmaticæ apud Compl.utum. * Quæ est l. 3. tit. 10.lib.4.Recop. & isto casu statim reus soluet expensas capturæ, & remissionis. Et de hoc

est

est decisio, quæ sic debet intelligi: & ne corrigat dictam l. styli, & iura communia in l. 2. tit. 17. lib. 8. ord. * Quæ est l. 3. tit. 16. lib. 8. Recop. *

Item quando captura rei facta est, vt sub fida custodia mittatur ad iudicem superiorem, ad quem appellauerat, remitti debet expensis ipsius rei, vt notat Bald. & ibi apostil. in l. generaliter §. his de præsentibus C. de rebus cred. & iur. iur. quam doctrinam ornat, & sequitur Stephanus Ausre. in questionib. capellæ Tolosanæ q. 100. & isto quoque casu statim soluet expensas reus.

Item quando captus, vt liberiùs remissus ambulet, & quia salus eius hoc exigebat, committitur custodibus, & sine captura remittitur hoc casu: quia de capti tantummodò agitur commodo, & vtilitate, eius expensis traditur custodibus: & statim ipse soluet, & ita probat Puteus in dict. tract. syndicat. in parte, carcer. cap. an carcerarius, sicut & quando alicui timenti insidias inimicorum permittitur homines habere armatos: nam ipse cuius vtilitas expectatur, soluet expensas, vt per plura probat Platea vbi suprà, & meliùs Petrus Gerar. in sing. 78.

Si verò in casibus, quibus reus ob delictum capitur, non habet vnde soluat, etiam in casibus quibus tenetur statim soluere, tunc accusator, ad cuius instantiam capitur, soluere tenetur: quia eius negotium agitur, vt in l. mulier in opus salinarum ff. de capt. & post limi. reuers. & notat Bald. in cap. 1. hic finitur lex. in vsi. feu.

Quod iure regni probatur in d. l. 2. tit. 17. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 3. tit. 16. lib. 8. Recopil. * ibi, *E sino tuuiere bienes, que lo embien a costa del querelloso.*

15 *Quomodo fiunt expensæ pro capiendis delinquentibus.*

Si verò ad capiendos delinquentes factę sunt expensa, vel ad eos remittẽdos, neque habeat reus, vel accusator vnde soluat expensas, tunc expensæ illius iudicis, in cuius territorio inuenitur delinquens, debet remitti, vt probat d. l. 2. * Quæ est l. 3. tit. 16. lib. 8. Recop. * ibi, *Que lo paguen los oficiales de la justicia del lugar do fuere fallado*: quam legem intelligerem, quòd fiat solutio de pecunia publica, non ex propria bursa horum officialium & iudicum, & ita notat Barto. in d. l. lege Cornelia. ff. ad Syllania. & Plat. in d. l. fin. de eroga. milita. anno. lib. 12.

16 Quod subintelligerem, nisi iudices essent perpetui, quia & ipsi percipiunt pœnas fiscales, & ob id debent ex sua bursa exbursare (vt aiũt) & soluere, vt colligitur ex his quæ loquendo in episcopo, notat Stephanus Aufre. in dict. capella Tolosana quæst. 100. & Ias. in l. 1. nu. 11. ff. de iustitia & iure.

Publica autem pecunia, soluenda in dicto casu intelligitur (genio meo) non illa quæ est in patrimonio populorum, de quo lex ista nostra loquitur, sed de illa quę ad fiscum pertinet, vt in l. inter publica. ff. de verb. signifi. quia hæc eroganda est ad capiendos malefactores: cum regi hoc onus incubat, iuxta notata in l. Diuus ff. de bonis damn. & expensa quoque, quæ in puniendis malefactoribus fit, soluenda est ex huiusmodi pecunia publica, vt probat Puteus in dict. tract. in parte, carcer. cap. an officialis.

Caueat tamen iudex, ne hanc pecuniam ipse eroget proprio mãdato, quia hodie non potest, cùm ad solum regem espectet harum publicarum pecuniarum erogatio: & solummodò possint iudices erogare, ex mulctis, & condemnationibus ad hoc deputatis, quod nos pœnas *para gastos de justicia* appellamus, vt probat Ias. in l. 1. nu. 11. ff. de iusti. & iur. & has pœnas & mulctas in hoc erogare, solis iudicibus hoc non licèt, sed rectores quoque populorum debent in mandatis de consumendo subscribere, vt in cap. 38. in comitijs Vallisoleti anno 1537. * Non inuenitur in Recop. sed vide l. 35. tit. 6. & l. 19. tit. 7. lib. 3. Recop. & in cap. 21. lib. 13. tit. 14. lib. 1. Recop. & l. 2. tit. 26. lib. 8. Recop. & l. 21. tit. 6. lib. 3. Recop. * *Penas del camara.*

Vndecimum exemplum est in salario præstando doctori, siue aduocato ciuitatis: nam debet deputari, & solui ex ista pecunia publica, vt notat Bar. in l. 1. C. de præbend. sala. lib. 10. & idem est in similibus salarijs, quæ sine licentia regis possunt ex huiusmodi pecunia publica deputari, vt vbi notat Lucas de Penna.

Duodecimum exemplum est, si tempore carestiæ, vel abundantiæ respublica vult emere frumentum, oleum, vel quid simile, in succursum annonæ publicæ, vt ciuitas abundet; potest ad emptionem frumenti, vel ad ineundam negotiationem, personam aliquam deputare, eique præstare salarium ex huiusmodi pecunia publica, vt notat Ioannes de Platea in l. 1. C. de frument. ciuitat. Alex. lib. 11.

Decimumtertium exemplum est, nam per iura huius regni statutum est, vt in qualibet ciuitate sit sequester publicus, vt est videre in curijs, habitis apud Segouiam cap. 83. anno. 1532. * Quæ est l. 15. tit. 9. lib. 3. Recopil. & facit l. 22. tit. 1. lib. 3. Recop. & l. 28. tit. 25. libro. 4. & l. 13. tit. 10. lib. 2. * nam huiusmodi sequestrario ex pecunia publica deputari potest moderatũ salarium à iudice, & concilio populi, argum. text. & ibi glos. in Clemen. 1. de sequest. possess. & fructu. & notat Angel. in l. interesse ff. de acquir. poss. 17

Decimumquartum exemplum est, in expensis quę fiunt in transitu regis, tam pro ornatu viarum, & alimentorum, & hospitij regij & ciuium, qui læti, & tripudiantes exeunt in aduentu regis, obuij illi: nam sumptus ad hoc necessarij ex huiusmodi pecunia publica consumendi sunt, argum. text. in nullus, & ibi Platea C. de cursu publi. lib. 12. *Depositarius.*

Decimumquintum exẽplum est, in sumptibus quæ fiunt pro amplianda ciuitate, vt sit maior numerus vicinorum: nam ex huiusmodi pecunia publica fieri debent, vt in l. cùm ratio. §. si plures ff. de bonis damna.

Decimumsextum exemplum est, nam si incarcerati famẽ alimentorum patiũtur, ex qua indigentia mors sequi possit, adiuuari possunt ne moriantur, de bonis cõmunibus, vt probat Par. de Puteo in tract. syndi. in parte, expẽsæ c. an potestas facit tex. in l. 2. C. de episcopal. audi.

Deci-

18 *Limosnas.* Decimumseptimum exemplum est, si concilium consueuit ab antiquissimo tempore de bonis communibus expendere in eleemosynas aliquorum monasteriorum, vel hospitalium, vel alterius rei in Christianæ pietatis splendorem, putà *en dar de comer à los clerigos, y cantores, y sacristan, que suelen acompañar en processiones fuera de los pueblos:* nam huiusmodi erogatio bonorum communium iustissima est, secùdùm ea quæ notat Barto. in l. priuilegia C. de sacrosanct. eccles. & Felinus in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. col. 29. & Ioan. de Platea in l. pen. C. de fide instru. & iure hastæ fisca. lib. 10. & notat Roman. singul. 433. & doctor de Medina in tract. de eleemosyna. C. de quib. rebus fiat eleemosyna.

19 *Para criar niños.* Decimumoctauum exemplum erit in expensa, quæ fit ad nutriendum puerum publicè expositum, cuius mater non inuenitur: nam & iudex potest compellere diuites, vt præstent eleemosynas pro nutriendo hoc exposito, ne fame pereat, vt est glos. in c. sicut 13. 47. distin. & notat Abb. in c. si quis propter necessitatem, de furtis, & interim quod exquirùtur eleemosynæ ex bonis cómunibus. fiet mutuũ in tam laudabile opus eius, qui se nequit saluum facere. Quod intelligo si statim moreretur, nisi hoc fieret: nã aliter hoc ex eleemosynis, vel cópulsio ne diuitũ fieri debet, vt infra dico, & idẽ erit si mater pueri fuerit ad mortẽ damnata: nam vt possit sententia exequi, nutriẽdus est partus de publico, vt probat Cepol. in cautela 2. quod intelligo perquirẽdo publicè pecunias non ex bonis cómunibus, sicut in carcerato dicit Ioã. Fab. in rub. de cust. & exhibitione rerum.

Pesquisidores. Decimumnonum exemplum erit in solutione salarij dandi pesquisitoribus: nam illud soluendum venit ex pecunia publica, in casu & exemplo, de quo in l. 7. tit. 17. par. 3.

Para causas de hidalguia. Vigesimum exemplum est in eo casu, quo quis se nobilem, siue fidalgum asserit, vel iure sanguinis, aut ex priuilegio: nam cum suæ assertioni ius commune obstet, & nemo à muneribus immunis præsumatur, vt probat Bald. in l. non ignorat. C. qui accusa. non poss. & notat Ioan. Lup. in cap. per vestras de donatio. inter vir. & vxor. in 3. nota. vers. venio ad pulchram. nu. 34. & Couar. in lib. 1. resolutio. c. 16. & Bald. in cap. 1. §. si quis rusticus, de pace tenenda, & iure huius regni est text. in l. 2. tit. 4. lib. 4. ordin. * & l. 1. eod. tit.* Non inuenitur in Recop. * & in * pragmatica *de Cordoua,* anno 1492. * Quæ est l. 8. nt. 11. lib. 2. Recop. & ad propositum magis facit l. 13. eod. tit. & libro. * hoc casu cum intersit aliorum vicinorum reipublicæ, ne grauētur supportãdo onera contributionũ, quæ deberẽt inter omnes vicinos diuidi, hoc negotium cùm tangat membra omnia ipsius reipublicæ, debet ex bonis communibus fieri erogatio expensarum, vt declaretur super prætensa immunitate illius qui se asserit fidalgũ: nam ista immunitas vtilitati publicæ aduersatur, vt per plura probat Ancharranus conf. 260. & ob id cómunibus expensis prosequi debet.

Quinimò si deficientibus bonis cómunibus, imponenda est collecta per vicinos: ipse quoque assertus fidalgus interim contribuet contra seipsum, & ita pulchrè notat Bald. in l. ab omnibus §. si Titio. ff. de leg. 1.

Sed quæro, cùm agatur quoque negotium regis, ne quis sit exemptus vel immunis, quia regis interest plures habere deuotos, qui necessitatibus regijs subueniant, vt in l. 6. tit. 28. par. 3. & cũ rege, & eius procuratore fiscali tractãda est causa nobilitatis, & exemptionis, vt in l. 8. tit. 2. lib. 4. ord. * Quæ est l. 12. tit. 11. lib. 2. Recop. * & de iure communi de isto interesse fiscali, ob quod citatur fiscus, notat Ancha. cõs. 389. & appellatur propria causa regis, vt in l. 22. tit. 9. p. 2. & notatur in meo Parisiensi, tit. de adornamẽtis nu. 19. Si ergo in tantum negotiũ istud tangit fiscum, quare non contribuit fiscus in expẽsis, vt cómunibus, & populi, & fiscit fiat expẽsis, vt est glos. in l. si irruptione §. fi. ff. finiũ regũdo, & per Bar. in l. si postulauerit ff. de adulr. & notat in l. quoniam liberi. C. de restibus, & alibi latiùs dixi in lib. 1. supra c. 6. nu. 20. 20

Hoc tamen minime obstãte, expensis populorum, & non fisci huiusmodi nobilitatis causæ (etiam inuito, & nolente Concilio) debent discuti, & prosequi causam cõtra fidalgum: & rationes ponit noster Licenciatus Otalora, senator regius, in cap. 1. in pen. & vltim. col. lib. 3. sui tractatus de nobilitate, vbi videas.

Non est à ratione alienũ, vt rex qui caput, atque defensor regni est, expensis reipubli. cuius principaliter negotium geritur, obuiet, ne in grauamen subditorum quis se immunem ab oneribus fortè iniustè, & per collusionem probet: nam inuitis, & nolentibus subditis in hoc publico negotio potest facere bona cõmunia expendere: argumento eorum, quæ notat Bar. in l. 1. §. quod si nemo ff. quod cuiusq; vniuersi. & in l. 4. §. actor. ff. de re iud. nã cum respublica æquiparetur populo, rex ex suo mero officio nemine petente, eius negotia defendi iubet, & non permittere ne re sua malè vtatur, negligẽdo, vt in sui grauamen fiant nobiles, qui verè non sunt: & prosequi faciet causam, saltim donec liqueat: liquidato autem negotio non est prohibitum agnoscere bonam fidem, vt in l. quotiens, in princ. ff. de adminis. tutor.

Hæc & alia quotidiana exempla referri possunt, quibus iustè pecunia publica erogatur, secundum mentẽ huius textus, dùm dicit, *De los propios solamente se gasten en cosas de prouecho comun,* & ibi, *necessarias al bien comun:* & huiusmodi cõmodi cõmunis, loquitur tex. in l. 5. tit. 4. lib. 4. ord. * Que est l. 19. tit. 14. lib. 6. Recop. * & vide l. 17. eod. tit. * Commodũ autẽ vniuersorum neminem excludit, omnesque respicit, etiam ecclesiã, vt annotat Paulus in l. iubemus 1. & ibi Paulus C. de sacrosanct. eccles. & nomẽ vniuersos, hoc propriè significat, vt l. talis scriptura §. fin. ff. de legat. 1. & in l. quotiens C. famil. hercíscun. & ita in expendenda ista pecunia, commodum, & vtilitas, & necessitas inspici debent, vt probatur in l. si quis hominem, in fin. ff. ad exhiben. & in l. 1. C. vt nemi. liceat. ab emp. Specu. libro. 10. nã ratione publici damni

euitandi reputatur vtilitas reipublicæ, compellere subditos ad emendum frumentum, quod sit corruptibile, & sine spe conseruationis: & eodem fauore reipublicæ, permittitur cómixtio corrupti cum in corrupto, vt in l. 1. C. de decondi. in publicis horreis lib. 10.

Et ista dictio *tan solamente* quæ ponitur in textu, non excludit erogationem horum bonorum publicorũ, non solum in causas cómodi reipublicæ, sed in alios casus, quibus tãta vel maior ratio insit, vt est glo. in l. ob æs. C. de præd. minor. quod per plura probat Iass. in l. 1. C. de bono. poss. contra tabul. nu. 7. & sic in casus huius erogationis sufficit, vel esse commodũ, vel necessitatem publicam: nam hæc æquiparantur, vt in c. mutationis 7. q. 1. & ne vtũ dictione taxatiua debet excludi, vt per plura probat Tiraquel. in tract. de retractu cõuentionali. glos. 6. num. 6. & non sunt parum aduertẽda illa verba, quæ dicunr in text. *Prouecho comun*, neque dicunt, *Honra comun*: nã aliud est honor, & aliud comodum, quãquam enim æquiparẽtur, vr in l. iusta ff. de man. vindi. & notat Bar. & Ias. in l. vt vim ff. de iust. & iure, & idem probat
* text. in l. 16. titu. 1. lib. 7. ord. * Quæ est l. 1. tit. 6. lib. 7. Recopil. * ibi, *En cosas necessarias è prouechosas.*

Gasto de hazerse villas Tamen istud est post acquisitũ, & radicatum honorẽ: nam tunc maioris virtutis est quã pecunia: & sicut ipsa vita potest defendi etiam manu armata: sicut & aliæ præeminẽtiæ defendũtur, vt est ius patronatus, & ius offerendi, & ius sedendi in ecclesia, & processionibus, de quibus dixi supra lib. 1. c. 4. sub num. 21. & pro defensione honoris liquidi, & certi, qui competit reipublicæ, licitum est pecuniam publicã consumere: nam honor ille proprium patrimonium est reipublicæ, vt in l. item si verberarum §. 1. & ibi Angel. ff. de rei vend. & est text. in l. obseruare §. antequam ff. de offic. proconsuli. in vers. magni enim faciunt.

Si verò honor nondũ est acquisitus, sed eum vult pecunia adquirere respublica, siquidẽ continet commodum bursale, putà quia fiat liber populus à soluẽdis muneribus, iustè adquiritur talis immunitas, & ob id cósumi potest publica pecunia consentienribus exemptis, & libertas illa acquisita dicitur ex causa onerosa, neq; reuocatur, iuxta doctrinã Bald. quem omnes sequuntur in l. qui se patris C. vnde liberi. & in huiusmodi redemptionẽ seruitiorũ, vel vt vicus villia fiat, & liber à ciuitate, cui suberat, in hoc rectè pecunia publica cósumitur, ne subditi vlterius sint obnoxij ad soluendum regi munus illud redemptum, vel ne à vico teneãtur ire ad ciuitatem ad petendum iustitiæ cõplementum: quia hoc cõmodum pecuniariũ continet, cùm non sine maximo incommodo quis à domo sua euocatur, vt in l. si quis ex signatoribus ff. quemadmodum testamenta aperiantur, & in hoc cõsentienti maiori parte vicinorũ dabitur licencia à rege, vt conuertatur pecunia publica in hoc: si verò honor quærẽdus commodum pecuniarium non contineret, sed nudam vani nominis bonorificentiam, putà quod eius procurator prius loquatur coram rege, etiã si hoc posset nummario pretio adquiri, vel ius sedendi, vel portandi vexillũ ante alios, in huiusmodi honorificẽcijs, quæ virtute adquirũtur, non pretio, non crederem posse inhuiusmodi velut simoniacã acquisitionẽ, pecuniã publicã posse consumi, quia licèt sit in honorem, coram vano vulgo: non tamen esset erogatio, *en prouecho comun de todos*, vt vult litera huius tex. & istud corroboratur ex ratione tex. in l. iniuriarũ §. de honoribus ff. de iniurijs, vbi non est par ratio, conseruare honorem adquisitum, aut de nouo acquirere, vide Lucam in l. 3. C. de quibus mu. aut præ. lib. 10. Et aduerte, quia litera dicit, *Comun de todos*: quia non sufficeret, commodum redundare in commodum aliquorum ciuium: quia omnium debet esse commodum: quia qui totum dixit, nihil excludit, vt est glos. in l. ad instructionẽ C. de sacrosanct. eccles. in parte, itinerũ, vbi dicitur, quòd non cuiuslibet itineris refectio solui debet ab ecclesia, sed illius per quod publicè itur: & sic commodum debet esse generale, non particulare, etiam si pluriũ persunarum commodum respiciat, vt probant inferiora verba legis, loquendo in plurali numero, ibi, *Ni de otras personas*: & idem probatur ex verbis legis 16. tit. 1. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 1. tit. 6. lib. 7. Recop. * ibi, *En cosas prouechosas y necessarias à la tal ciudad*: & sic erogatio horum bonorum cummunium, non certarum personarum, sed totius vniuersitatis commodum debet respicere: ex quo ad praxim referuntur sequentia. *

21 *Para los niños de la doctrina Christiana.* Primò infero, quòd licèt puerorum pauperum educatio, & hospitalis, atque erudirio honorem ciuitatis, aut populorum respiciat, vt in l. si quid relictum, & in l. ciuitatibus ff. de legat. 1. quia tamen est in commodum certarũ personarum, & non in commodum vniuersale totius ciuitatis, & demorantium in ea, non potest pecunia publica in erudiendis his pueris, sed neque in alijs pauperibus consumi, sed neque in nutriendis pueris expositis: quod ægre ferunt pij fautores *de los niños de la doctrina Christiana*, inter quos elucebat pietas amici nostri doctoris Ludouici Gomez, Ducalis medici, degentis apud ciuitatẽ de *Guadalajara*, cuius solertia, & mansio hospitalis, & alimenta perpetua huiusmodi pueris sunt constituta: in hoc non solùm corporum, sed animarum quoque horum puerorum se medicum solertem ostendit.

22 *Pechos, o seruicios reales.* Secundò infero, quòd huiusmodi pecunia publica non potest cósumi in solutione exactionum regalium, vulgò appellatæ, *seruicios reales*, nam cum illud onus respiciar solummodo certũ genus hominum, quod dicimus *pecheros*, illi ex suo patrimonio soluere dedent huiusmodi onera, & non ex bonis communibus, etiam locando prædia, siue terminos communes, vt dixi, scilicet lib. 1. c. 4. sub num. 19.

23 *Guardas de panes, y viñas.* Tertiò infero, quòd salarium, quod præstari solet custodibus messium, aut vinearum vicinorum alicuius loci, non potest solui ex ista pecunia publica, nam cõmodum custodiæ re-

sultat

sultat in vtilitatem certorum vicinorum habẽtium vineas, vel segetes, ad quos pertinet custodia suorum bonorum, vt in l.diuus ff. de vsu. & habita. & in l.quæsitum §. saltuarium ff. de fundo instructo. & est tex. in l. si à domino §. fructus ff. de peti. hæredi. & notat Bal. in l. 1. C. locati. & Bar. in l. 6. ff. de impẽs. in reb. dotal. factis & Ange. & Alexand. in l. diuortio. §. impẽdia. ff. soluto matrimo. & licèt sit generale commodum, vel vtilitas, vt in eadem ciuitate, villa, vel loco adsit abundantia vini, & frumenti, & annonæ, vt in l. 1. §. cura carnis ff. de officio præsi. & ob id ciues compelli possunt, vt vineas & oliueta plantent, & agros colant, vt notat Bart. in l. quotiens in fine ff. ad municipa. & Floria. in l. ait prætor. §. sicut ff. de his qui deiece. vel effude. quos sequitur Puteus in tractatu syndi. in parte, iudicis suprema potestas, sub num. 17. & de iure regni videtur text. in l. 4. & 5. tit. 20. part. 2. iuncto tex. in l. 1. titu. 11. ea. part.

24 Tamen, licèt hoc sit in vniuersum publicè vtile & necessarium, quia aliàs regnum Castellæ deterioraretur, nisi aretur, & cultiuetur terra, & omnis ager, vt inquit Bald. in l. itẽ si fundi vsufructus ff. de vsufructu. & est text. in l. nõ intelligitur §. diui fratres ff. de iure fisci. tamen hæc vtilitas vniuersalis est secundaria, principalis verò vtilitas est priuata & particularis, quæ resultat in commodũ ciuium, quorum est prædium, vel vinea, quæ cultiuatur, & ad quem perueniunt fructus, quorum conseruandorum causa ponitur custodia messorum, & custodientium vineas: & ideò in soluendis expensis debet haberi ratio illorum, cuius principaliter procuratur custodia, licèt secundario redundet in commodum Reipubli. vt notat in simili Baldus in l. rogasti in prin. ff. si certum petatur, & est glo. in l. ait prætor §. 1. in parte, meum ff. de edendo, & est tex. in l. nihil §. fin. ff. de inofficio. testam. & gloss. in c. 2. in parte detrimentum, de pactis lib. 6.

Quod potest corroborari, ex illa doctrina Ang. in l. nauis ff. ad l. Rhodiã de iactu. vbi dicit, q̃ commodũ obueniens alicui in cõsequentiam, non habetur in consideratione, vt ille, qui tale cõmodũ recipit, percipiat: & ad idem posset velut nominatim citari quod not. Bart. in l. 2. ff. admunic. & plura, quæ possent ad hoc propositum referri, notat, & cumulat Ludoui. Gomez Hispanus in regula Cancellariæ, de iure quæsito non tollendo q. 4. fol. paruo. 19.

25 Et sic, cùm commodum, prouenieus ex custodia messium, vel vindemiarũ, sit principaliter concernens fauorem certarum personarum habentium vineas, vel messes ad illos pertinẽt expensæ quæ fiunt in custodibus, per supradicta: & per ea quæ de mensoribus notantur in l. 1. §. 1. ff. si mensor falso modo dixe. & de testibus in l. quoniam libera. C. de testibus.

Et sic pro regula generali est tenendum, quòd custodia messium, & conseruatio fructuum, debet fieri expensis eorum, quorum sunt fructus, vt notat Bart. & ibi Alex. in l. cum quæreretur §. fina. ff. de leg. 3. & notat Decius in cap. 2. de probatio. num. 107.

Et ob id sequitur, quòd pulsationes campanarum, quæ fiunt ob suganda nubila tempore quo sunt fructus pendentes in agris, debẽt fieri expensis illorum, qui fructus habent, & non de bonis communibus ciuitatum, aut locorum, per supradicta.

Quartò infertur quoque, quòd si graculi, aut vermes, vel locustæ nascantur in vineis & messibus alicuius, potest cogi, vt suis expensis capiat, & occidat locustas, vel graculos, aut vermes illos: tùm ne re sua malè vtatur: tùm ne inde procedant ad aliorum vineas, & messes, & comedãt illas, & omnium vicinorũ sequatur clades, vel calamitas. Quo casu propter inficionẽ aliorum possunt cogi etiam de facto, vt suis expẽsis mundent supradictam, argumento eorũ, quæ de inficiatione not. DD. in l. nullus C. de Sum. Trin. & Fide. Cath. & Puteus in d. tracta. syndi. in parte, iudicis suprema potestas fol. paruo. 155. & de sterquilinio posito iuxta parietẽ alienũ, not. in l. si quando §. si. ff. si serui. ven. & in l. seruitutes la magna ff. de seruit. vrb. prædiorũ, & quę loquẽdo de inficiatione pestis, notat Ioannes de Ripa in tracta. de peste, fol. paruo 111. & est tex. elegãtissimus, qui ad hũc sensum trahi potest in l. si alius §. est & alia exceptio. ff. quod vi, aut clam. & in l. quemadmodum §. magistratus ff. ad l. Aquiliam, & de iure regni est text. in l. 3. titul. 10. par. 7. vbi conseruandarum aliarum ædium causa, tolluntur de facto ędes intermediæ, ne incendatur ignis in eis, & progrediatur vltrà, & consumat omnes: sic ne locustę, aut vermiculi isti vinearũ, qui vulgò dici solent. *el coquo*, deuastent & se extẽdant ad aliorum prædia, possunt cogi domini prædiorũ, vt suis expensis mundẽt fundos suos, & non expensis populorum, nisi locustæ nascerẽtur *en los baldios*, & deuastassent herbas: nam tunc *feria prouecho comun de todos* consumi tales langostas, *que estuuiessen en aquellos baldios*: & cum sint in fundis publicis, vel cõmunibus, deberent mundari expensis publicis: & deficiẽtibus facultatibus publicis debet imponi collecta iuxta patrimonium cuiuslibet, vt in l. omnes C. si sine censu, vel reliquis. 26

Quintò infertur, q̃ expensæ, quæ quotidie fiunt in processionibus annuis, publicè euntibus vicinis ad eremitoria, quæ sunt in campestribus locis, vel ad alia loca religiosa, vt in leg. vel religionis ff. de procurato. vbi vina, & panes, & alia ad edendum consumuntur pro refectione corporis humani: nam pedestres ambulãt tam viri, quàm fœminæ, non debent fieri de publico: nã licèt hoc sit in Domini seruitium, non tamen est in commodum publicum: sed est in commodum particulare cuiuscũque, & expensa fieri debet ab his quorum principaliter interest, argumento notatorum in l. quoniam liberi. C. de testibus, & in l. sed si hæreditas §. 1. ff. ad exhibendum. 27 *De expẽsis processionũ.*

Si tamen ex consuetudine clericis & sacristis, & alijs gestantibus cruces in processionibus soleat dari aliquid ad comedendũ per modum Eleemosynæ de bonis publicis concilio-

rum, hæc laudabilis consuetudo seruanda est, argumento tex. in c. ad audiētiam, de simonia: & tunc iusta est talis erogatio: vel etiam si aliqua moderatè erogantur in tripudijs, & alijs, quæ die Corporis Christi fiunt in honorificentiam solennitatis illius diei: nam huiusmodi expensæ, quamuis de bonis publicis fiant, iustè erogantur: argumento tex. in auth. de collat. §. iubemus ibi, solennitatibus, coll. 9. & id quoque generali Hispanorum cõsuetudine admissum est, quam in futurum sequendam, & adiuuandam putarem, argumento text. in l. vt prophanos C. de paganis, & templis eorum.

28 Septimò infertur quòd si Ecclesia & beneficiati non habent sufficientes redditus, vnde viuere valeāt, & illa Ecclesia reædificatione indigeat; si vna est tantum Ecclesia parochialis, cum ius publicum cõsistat quoque in sacris & sacerdotibus, vt l. 1. ff. de iustitia & iure, & commodum spirituale, quod in Ecclesia percipitur, omnes tangat, in tali necessitate posset succursum pręstari ex bonis cõmunibus vniuersitatis ad partē reædificationis ecclesiæ, ex notatis per Abbatem, & doctores in cap. 1. de ecclesijs ædificandis, & in cap. 1. de reb. eccl. non alie.

His casibus, & similibus potest pecunia publica expendi, & ea deficiente perueniri debet ad collectam inter vicinos, à qua neque clerici possunt excusari, qui etiam inconsulto Pontifice possunt exigi, & ab eis recuperari, quod eos tangit in hac expensa ob bonum commune, iuxta eleganter notata per Luc. de Penna in l. 2. C. de quibus mune. lib. 10. col. 4.

Vnum tamen aduertendum, quòd erogatio istius pecuniæ publicæ, secundùm dispositionē illius text. facienda est de mādato iudicis, & rectoris ciuitatis copulatiuè, vt probant illa verba tex. *Librado de la justicia, y regidores*: & in hoc est ius nouum: nam de iure communi soli rectores erogabant sine præsidis arbitrio, licèt ipse nonnulla facere iubebat, vt in auth. de coll. §. iubemus vers. sed neque prouintiarum col. 9. not. Luc. in l. 3. C. de qq. muner. lib. 10. q. 8. & in l. si quod C. de leg. eo. lib. & per Bar. in l. 2. ff. ad municip. Hodie verò iudex in ista erogatione habet arbitriū simul cum rectoribus, vt hic patet.

29 Facta ergo erogatione pecuniæ publicę ipse iudex debet exigere rationē, an benè vel malè fuerit pecunia consumpta, vt probant illa verba tex. *Y las que no fueron tomadas y fenecidas las tomen*: & in hoc est ius nouum ista lex: nam olim de iure communi ista ratio exigebatur ab episcopo loci cū quinq; primatibus, idq; fiebat singulis annis, vt in auth. de coll. vers. sed neque prouintiarū col. 9. Hodie verò hoc cessat, & iudex ipse exigit præteritarū consumptionum, & erogationum ante ipsum rationes, vt hic videmus, & ita practicatur, licèt aliquando hoc adimitur iudicibus ordinarijs per sacrū Concilium regium, & committitur alicui speciali iudici, qui exigat rationes, quem vulgus appellat *Iuez de cuentas de ciudad*: & ista practica fundatur ex dicta auth. de col. §. nulli verò ad

Iuez de cuentas de ciudad.

fina. Regulariter autem dicta ratio exigitur per iudices ordinarios, vt hic disponitur.

Ratio vbi debet exigi.

Et ista ratio publicè exigenda est in publico concilio, vt notat Platea in l. securitates C. de suscep. & arca. lib. 10.

30 Forma autem exigendæ, & rationis dandæ per ipsum camerarium, siue rationalem publicū, & administratores reipublicæ, hæc esse debet: debet enim exhiberi liber publicus, quē vulgus appellat *libro del cargo*, in quo debent esse nominatim scripta omnia quæ recipit camerarius, siue rationaris, & ex qua causa, vt in l. apparitores C. de exactor. tribu. lib. 10. & notat Bartolus, Platea, & Lucas de Penna in l. 2. C. de nauicula. lib. 11. & in ista computatione priùs fit computatio introitus, quàm expensarum, vel erogationis, vt not. glos. in l. Thais ancilla. §. libertatem ff. de fideicom. liberta. Sunt enim ista adeò connexa ad inuicem, vt nunquàm præiudicet confessio introitus, nisi acceptetur expensa, & è contrà, vt in l. cum quæritur ff. de administra. tuto. & notat Platea in l. 1. C. de apoc. publ. lib. 10. & Alex. in apostil. ad Bart. in l. si pupillus ff. de administ. tuto.

Confessio introitus an praeiudicet.

31 Et in erogatione debet exprimi causa & dies, vt in l. neminem C. de suscepto. lib. 10. neque aliter videtur perfectè reddi ratio, nisi hæc omnia clarè exprimantur, quia non aliter bono modo comprehendi potest, an aliquid fraudis admissum sit: neque videtur reddita ratio, quæ non potest intelligi, vt in l. argentarius §. edi. ff. de eden. & ideò cum magna cautela præcipit lex ista, quod videatur expensa erogationis, dum litera dicit, *No passando en cuenta saluo de lo que se mostrare libramiento de justitia, y regidores, con cartas de pago.* Et in tantum exigitur scriptura in ista *carta de pago*, quod à forma huiusmodi probationis non potest recedi. Et ideò non valeret probare per testes istam solutionem, vt notat Decius in 1. par. cons. 94.

Quæ apocha de recepto sufficit, quamuis sit priuata. Vt notat Iass. in l. admonendi ff. de iureiuran. Et ita vtimur de cõsuetudine: & idē est ad probandum quòd rationalis, vel camerarius publicus recepit aliquid à debitoribus reipublicæ: nam vt ipsi sint liberati à debito, vt exigatur à camerario, sufficit apocha priuata à camerario facta, quòd recepit illam pecuniam à cõmuni, cum sic de cõsuetudine obseruetur: quæ probanda est, vt notat Salyc. in l. exemplo C. de probatio. intelligendo notata in l. 2. C. de conuen. fisci debito. lib. 10. & ita notat Iass. in d. l. admonendi num. 133.

32 In minutis verò erogationibus sufficit liber camerarij, cum iuramento, & ita illa est vera probatio, de qua loquitur litera istius textus, ibi, *E lo que se gastare por menudo se informen*: nā ista informatio in minutijs sufficit per librum cum iuramento, vt in l. fin. §. in computatione. C. de iure deliberandi, & notatur in l. si quis pro redēptione capt. C. de reuocan. donatio. & notat Lucas in l. 2. C. de nauicula. libro. 11. Quod procedit, si talis liber continet verisimilia, secundùm Iass. in d. l. admonendi, nu. 125. & facit text.

text. in l.25.tit.9. par. 2. ibi, *Por alualaes de los que las recibieron:* & quod notat Felin. in cap. fin.de præscrip.in fine, & Lucas in l.fin.C.de ven. rebus ciui. in fin.

Patronus. Item ista ratio exigenda à correctore, debet esse minutatim, quid, & quantum, & in quibus rebus sit expensum: secus est in patrono ecclesiarum, qui licèt exigat rationes, illæ non debent esse minutatim, sed quomodò regantur possessiones, & quomodò prouentus expendātur, non quantum expendatur singulis diebus, in carnibus, pane, vel piscibus: ita notāt docto. in cap. cùm & plantare §. in ecclesijs, de priuileg. sequitur Rochus de Curte in tract. iuris patronatus, in verb. honorificum in fin.

Et quod de mandato regis debeant istæ rationes exigi, in bonis conciliorum, locorum, & ciuitatum huius regni, viso libro registri, quod suprà nominaui *libro del cargo*, est aurea lex partitæ in l. 9.tit.19.p.3.& licèt de iure cōmuni reuisio harum rationum pertineat ad regem, vel ad dominos temporales, cuius est iurisdictio: tamen standum est in hoc consuetudini: vt eleganter concludit Guido Pap. in decis. Delphi. decis. 331.de quo eleganter loquitur Aymon Craueta in 2.part.consiliorum cons.238. incipit, Diuino subsidio.

33 Et ista ratio non solùm in quantitate, expēsa exigenda est, sed etiam in modo conseruandi pecuniā publicam: nam si camerarius reipub. expendit pecuniam, in suis proprijs cōmodis, & mercantias facit cum ea, exigenda est huius talis ratio, & venit camerarius puniendus pœna, de qua in l.14.tit.14. part. 7. vbi est text. expressus de ista quæstione: & vltra pœnā criminalē administrator pecuniæ publicæ poterit ad interesse (quod ius ciuile vsuras vocat) cōueniri, seruata distinctione, de qua per Plateam in l. 2.C.de his qui ex officio administrato. conueniun.lib.10.& facit l.cùm quidam §. eos qui ff. de vsuris, & in l.si beoē collocatæ, eodem titul. & dict.l. 14. correxit notata in pœna de iure communi. in l.1.& per totum C. de his qui ex publ.ratio.lib.10.

34 Item dicta ratio, contra administratores reipublicæ exigitur, non solùm in supradictis, sed etiam inquirendo an in dicto libro rationum, qui appellatur *libro del cargo*, scripserit omnes introitus, & prouentus, & pœnas pecuniarias: & alia quæ nomine reipublicæ receperit: nam si non scripserit aliqua, tenetur ad duplum eius quod omiserit. Ita notat Platea in l. excellentia C. de erogatio. milita. anno. lib. 12. & tutor, qui surripit sibi, occultans pupillo, quæ pupilli sunt, conuenitur ad duplum, vt in l.5. tit.14.part.7.& alij multi conueniuntur ad duplum: quos notat glossa in l.defensioni facultas, in parte, integrum C. de iure fisci lib. 10.

Camerarius qui aliquid omisit, qualiter punitur. Et in administratore communi, qui omisit scribere dictos introitus, & recepta, quòd conueniatur ad duplū, & non quadruplum, videtur æquius, quamuis in quadruplū condemnandos afferat Puteus in tract. syndicatus, in parte, redditio rationum, vbi eleganter sub breuibus loquitur de forma reddendæ rationis publicæ: & quia non est moris mei aliena transcribere, ibi legentur quæ hic possent à lectore in proposito vltra supradicta peti, & quòd dictus camerarius communis, qui omisit scribere, cōdemnetur in duplum, tenet Cepola in auth. sed nouo iure.num.15.C.de seruis fugitiuis.

Item viso libro ratinnum, & perlectis introitibus & exitis, quæ exhibita sunt à dicto administratore pecuniæ communis, sententia diffinitiua, quæ vocatur *el alcance*, bene potest ferri contra absentem non citatum, ita notat glos. & ibi Bart. in l.2.§.1.ff.de administr.rerū ad ciuit. perti. quam sequuntur multi docto. quos refert Ias. in l. ne quicquam ff. de officio procons. & lega. num.45. & facit glos. in l. 2. C. de contra iudi.tutel. & quod notat Abb. in c. cùm non ab homine, col.pen. de iudicijs, & Platea in l. fin. C.de priuil. scholar.lib. 12. & notat Iass. in l.si quis arbitratu.ff.de verb. oblig. num.23. 35 Alcance.

Et cùm lata fuerit sententia, dicta *de alcance*, à iudice illa debet statim exequi, non obstante appellatione, argumēto text. in authēt. de sanctissimis Episcopis §.œconomus, coll. 9. & ibi Angel.* Idem resoluit Auiles in cap. 30. prætorum verb. *faga pagar*. num. 3. & Castellus in l. 27. Tauri. ante num.21. Sed hodie *en esto de la execucion de los alcances de cuentas*, seruanda est forma del cap. 49. *de las Cortes del año de* 1585. ad quod recurre.* In cuius proposito possunt allegari, quæ notat Matthæ. de Afflictis in suis decis. quæst. 157.& noster Hispanus Iacob. *del Castillo* in tractatu de ratione reddenda, quē posuit in l. 27. *de Toro*. in suis glossis, vbi latè de ista materia, maximè in finali parte, & per Paulum in l.si cui libertas ff. de cōdition. & demonstratio. vbi de proferenda sententia à calculatoribus loquitur: & vide Plateam in l. fin. C.de debito. ciuita. lib. 11. 36

Et contra administratorem pecuniæ communis, non solùm respublica, sed ille cui mandatū est solui, potest agere virtute mandati, in scriptis dati, quod vulgò dicimus *libramiento*: quod debet continere formā, de qua in l. ista: nā sine scriptis, mandatum ad recipiendum non probatur, vt notat Bart. in l. falsus C. de furtis, præsentato autem mādato, siquidem acceptatur solutio, nulli dubium, nisi quod debetur, vt in l.si literarū C. de solutioni, & licèt expressē nō acceptetur, sufficit acceptatio tacita, secundùm Salicetum ibi per l.si filius familias ff. ad Macedonianum: si verò non acceptetur, agendum est ordinariè contra administratorem, vt soluat de pecunia communi, qui si negauerit eam habere, fit calculatio, vt videatur an dicat verum, argumento text. & quæ ibi notat Bald. in l. residuum C. de distractio. pignorum. 37

Et nota vnum, quod est speciale in ista materia fauore reipublicæ, quod licet regulariter in alijs vltima mora noceat: tamen si camerarius reipublicæ tenetur aliquid soluere salariato, si paratus est soluere tempore constituto, nec soluit, quia creditor non petit, si transacto tēpore petat, nō per hoc cōstituitur respublica in mora: vt in l. fortissimi milites, & ibi notat Platea C. de erogatio. milita. anno. lib. 12. quem Fauor reip.

dicit vnicum Ludouicus Gomez Hispanus in §. ex maleficijs instit. de actio.num.48.

Vassalli an teneantur rationem reddere.

Item nota, quòd vassalli non poterunt habere excusationem, quo minùs ratio istorum bonorum cōmunium reddatur domino, aut suo iudice, etiam si dicant, nunquam eam temporibus præteritis redditam fuisse: nam talis non vsus non indicit cōsuetudinem, quin ratio sumi possit: & ita notat per bona iura Guido Papæ in quæst. Delphi. q. 631. nisi in casu quo dominus non habet iurisdictionem nisi in præuentione, quia si iudices ordinarij prius acceperūt rationes, & præuenerint, illi præuentione standū est: nam semel res iudicata & diffinita per competentē iudicem, habetur pro veritate, & nisi consuetudo sit, q̄ soli administratores successores exigant ab antecessores exigant ab antecessoribus, vt probat Aymon. in secunda parte consiliorum 238. diuino subsidio, vide quæ dixi supra in lib. 1. cap. 9.

38 Data autem semel ratione per camerarium communis, si semel visis rationibus habuerit apochā, quod vulgo dicitur *fin y quito*, non tenetur idem reddere rationes: & ita notat Bart. in additio. ad Bar. in l. semel de apochis publi. lib. 10. & alios allegat Decius 1. p. cōs. 94. Quod intelligo, nisi allegetur error calculi iuxta notata in l. calculi. ff. de administra. rerum ad ciui. perti. & in l. vna C. de errore calcu. quia super errore calculi intra tempora ibi statuta agi poterit vt reuideatur, & veritas præualebit errori: vt in l. 30. titu. 11. part. 5.

Et an quæ per iniustam sententiam sunt applicata remanere debeant apud rempublicam, vide Bar. in l. 2. §. quod si de frumentaria ff. de administra. rerum ad ciui. perti.

Et quod Respublica habeat hypotecam in bonis sui administratoris vide tex. & ibi Plateā in l. fi. C. de debito. ciuita. lib. 11. & per Rebuffum in constitutio. Franciæ, & in tracta. de constit. reddituum arti. 1. glos. 14. num. 29.

Et licèt supra dixerim, semel tantum rationem administrationis dandā ab administratore, tamen si ostendatur liberatio, quod vulgo
39 dicitur, *fin y quito*, & cōtra illam liberationem, dicatur quod fuit data nō viso libro rationem, qui ex consequentia actus administratorij, venit ostendendus, vt inquit Bal. in rubri. C. de exercito. actio. nu. 12. versi. & ideo, cum nō dicatur legitime reddita ratio, nō valet liberatio, imò administrator dicitur fuisse in dolo, & dolosa redditio rationis, & eius liberatio nullo modo valēt, & plura, quę possem allegare citat Alexander in 7. volumi. consil. 74. in causa, & lite, & notat vltra eum Bar. in l. tutor qui repertoriū ff. de administratio. tuto. in fine & elegantissimè notat Matthæus de Afflictis in decisi. 360. inter marcum, & facit text. in l. si quis ex argentarijs §. penultim. ff. de edend. & qui non habet hos libros, videtur in dolo, tanquam transgressor legum, vt notat Aymon consilio 193. num. 13. volum. 1.

Fin y quito

Etiam si talis liberatio habeat plures renuntiationes, & pœnæ adiectiones de non contraueniendo, quia su: : ipso iure nullæ, & tanquā accessoriæ regulantur à principali, quod nullo modo valet: vt est glos. in lege prima §. finali. ff. si quid in fraudem patroni. & est tex. in lege fi. ff. de constitut. pecu. & in l. de bonis §. primo ff. ad legē Falcidiam, & in cap. 2. de præcarijs, & notat per plura Decius in l. cum principalis ff. de regulis iuris, & Socinus in l. 1. ff. soluto matrimo. num. 102. & Oldra. consi. 138.

Idem est si ostēderetur liber, & rationes pre- 40
cessissent tam intricatæ, & quæ non facilè possent intelligi, nam intricata ratio non est ratio, nec data videtur: vt in l. cum seruus ff. de conditio. & demonstratio. & in l. summa cum ratione §. primo ff. de peculio: & nisi causa liberationis vera appareat, non dicitur ratio reddita, sed quædam confusio. vt in l. cum plures §. in primis ff. de administra. tuto. & notat Baldus in l. 2. C. de nauicula. libr. 11. & in rub. C. de fide instr. & in l. 1. C. de eden. & Bar. in l. neminem C. de suscepto. & arca. lib. 10. vbi dicit, quod nisi nominatim constet, cui datum sit, & qua de causa, non poterit intelligi ratio, neque valebit liberatio, tanquā data super ignoratis, vt in l. si cum tutoribus ff. de transactioni. in l. si ignorans ff. loca. & in l. argentarius §. edi. autem ff. de eden.

Et quando cessat causa liberationis, cessat quoque liberatio: & infinita quæ possent allegari, notat Tiraquellus in cap. cum cessante de appella. in verb. liberationis nu. 174. & Soci. in consi. 159. versi. quarto lib. 2. & nominatim loquendo de liberatione, idem probat per bona iura Aymon. 1. volumi. consilio 142. diuino subsidio. num. 9. & 11. & 21.

Item etiam potest retractari dicta liberatio,
vulgò dicta, *finiquito*, si ex ea resultat enormis- 41
sima læsio, ex qua de necessario resultat dolus: vt in l. si de meis §. recepisse, & in l. sed & si in seruum §. si quis iudex ff. de arbi. & vbi est enormitas in proposito, ibi resultat dolus: vt probat Bal. consil. 380. præmitto; maxime si per insidias & persuasionem fuerit data liberatio: vt probat Corneus cons. 236. col. fi. & 258. lib. 4. consili. & probat Calcaneus cōs. 11. & cū præsumatur talis dolus ex enormissima lęsione, nō valet liberatio facta, & potest retractari etiā si ei renūtiatū esset, ex notatis per Anto. de Butrio cōs. 24. quęstio hæc: & notāt DD. in §. arbitrio. pro soc. & Soc. cōs. 24. lib. 1. & Corneus cōs. 288. lib. 3. & quādo dolus & persuasio dolosa cum læsione concurrunt in liberatione facta, eo ipso est liberatio & difinitio nulla ipso iure, & semper potest peti vt ratio de nouo reddatur, argu. notatorum per Oldra. consil. 37. ad primam: quod est mirabile.

Retractatur liberatio.

Et tex. ibi *a quien quieren hazer gracias*, licèt
regulariter ciuitas non possit facere gratiā, quia 42
esset ambitiosum decretū, iuxta not. in l. ambitiosa ff. de decretis ab ord. faci. & in l. præses C. de transactio. tamen si aliquis seruiuit multum Reipublicæ in aliquo negotio, neque habuit cōueniens salarium, & Respublica bene lucrata est, propter singularē illius industriam & laborem, bene potest vltra paruum salarium iam potest præstitum, aliquid vltra remunerare,

Ciuitas an faciat gratias.

iuxta

iuxta seruitium meritum, & ista non erit donatio, & si eam saperet, tamen posset fieri à repu. secundum Alberic. in d. l. ambitiosa, per tex. in l. cum plures §. fi. ff. de administ. Tuto. & in cap. quicumque suffragio 12. q. 2. & facit text. in l. etiam in princ. ff. de manum. vind. & sic limitarem istam nostram legem, vide Pla. in l. 1. C. de decret. ab ord. fac. lib. 10.

Sed an in criminalibus possit ciuitas remittere iniuriam, vel violentiam factam Reipublicæ, vide per Bal. in c. 1. §. iniuria de pac. iuram. firm. in vsib. feud. col. 2. & sicut tutor de morte patris pupilli non potest transigere, quando homicidium est certum, & de homicida per veras constat probationes: vt notat Gandi. in tit. de transact. sub num. 23. & notat Bonifac. in tit. de pace vers. sed nunquid pupillus, in vers. sed an tutor: ita nec Ciuitas poterit remissionem facere, quãdo de violentia, & iniuria liquidò constat.

Et qualiter Respublica debeat respondere Nuntijs Regis, petentibus aliqua sibi donare, per Plat. in l. 1. C. ne quis liber. lib. 11. & expensa quæ fit in malos vsus, qualiter corrigatur: vide Plateam in l. ordinem C. de consu. & non spargen. pecun. lib. 12.

SVMMARIA

Capituli vndecimi.

1 *Iudices & Rectores qui sibi aliquid percipiunt de bonis communibus, qua pœna puniuntur.*
2 *Officiales publici an possunt aliquid percipere vltra salarium, remissiuè.*

CAPVT XI.

In l. trigesimam. Est l. 22. tit. 6. lib. 3. Recop. & vide quæ habes supra cap. 10. num. 16. vers. caueat tamen Iudex, &c.**

T materia huius legis clarissima est, neque indiget alia interpretatione, nisi quod aduertant Iudices, & Rectores Conciliorum, ne quid in suum commodum conuertant de bonis communibus, nam vt fures pœna sextupli condemnabuntur. Cætera videantur in l. ambitiosa ff. de decret. ab ordin. faci. & in foro quoque conscientiæ idem consulo faciendum, quia contenti esse debent omnes isti Officiales salarijs secundum consuetudinẽ dari solitis, vt in auth. de defens. Ciuit. §. quia verò etiam col. 3. & an Iudex, vel Officialis vltra salarium possit aliquid percipere, ego latè per quamplurimas conclusiones examinaui materiam hanc satis quotidianam in primo volumine horum mãda. Regalium c. 2. vbi poteris videre ad plenũ, quid, & quando possit aliquid recipi, & quibus debeatur salarium præstari propter officium.

SVMMARIA

Capituli duodecimi.

1 *Bona ciuitatis an omnino sunt locanda.*
2 *In locationibus bonorum ciuitatis debet apponi solennitas consueta.*
3 *Locatio bonorum ciuitatis semel perfecta non debet rescindi, & nu. 9.*
4 *In locatione bonorum ciuitatis debet assignari dies certa, vt fiat licitatio.*
5 *Licitatio bonorum ciuitatis qualiter debeat fieri.*
6 *Licitatio faciẽda à Iudice, vel Officialibus Reipublicæ præsentibus.*
7 *Locatio bonorum debet fieri plus offerenti, tam in quantitate, quam in qualitate.*
8 *Licitator simulatus non lucratur promissum, vulgo dictum (prometudo)*
10 *Adiectio del quarto, an admittatur in locatione bonorum ciuitatis.*
11 *Intellectus ad l. 76. in quaterno Gabellarum.*
12 *Ciuitas an restituatur contra locationem solenniter factam.*
13 *Licitatio bonorum ciuitatis debet fieri cum fideiussione.*
14 *Iudex reuocat locationem (bonorum ciuitatis) male factam.*
15 *Perfecta locatione competit Arrendatoribus ius in re.*
16 *Respublica potest agere contra socios in locatione bonorum.*
17 *Licitatio an habeat locum in bonis mobilibus.*
18 *Solutio facta Camerario Reipublicæ inducit liberationem.*

CAPVT XII.

In l. 32. Est l. 23. tit. 6. lib. 3. Recop. & l. 3. & 4. tit. 5. lib. 7. Recop.* De locatione bonorum Conciliorum, & de cura ponenda à Iudicibus.*

Vod locentur bona quæ sunt in redditibus, & pecunia Conciliorum, præcipit lex ista, & ne omissum fiat, quod posset augeri, & cresci in dictis locationibus, iniunxit lex nostra curæ Cor-

Correctorum in illis verbis: *è prouean sobre ello, de manera que no se pierda lo que se podria auer dellos.*

1 *Ciuitas an colat prædia.* De primo, quod locentur prædia, & redditus Conciliorum, si oportuerit, & conueniens fuerit Reipublicæ, disponit tex. in l. 4. tit. 3. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 4. tit. 5. lib. 7. Recop. * ibi, *quando se quieren de arrendar:* non enim de necessitate requiritur quod semper fiat locatio; nam Respublica per suos Administratores posset colere prædia, publica, & fructus percipere, sicut Tutor facit in bonis pupilli: vt in l. 15. tit. 16. p. 6. ibi; *è hazer labrar las heredades:* nam intelligitur sue per se, siue per Colonos: vtilius tamen, & conuenientius est ad euitandas fraudes quod locentur prædia, & alia quæ sunt in redditu Reipublicæ: nam segnius gubernantur per plures communia bona quæ solent negligi: vt in l. 2. C. quando, & quibus quar. pars lib. 10. ideo frequens est horum bonorum communium locatio, quæ vt debitè fiat, attenta mente longum nostri Regni, & iuris communis multa requiruntur vltra subhastationem publicam: nam ista est quid exclusiuum fraudis, & doli in quolibet administratore, vt probat Abb. 2. p. consi. 69. & Ioannes de Ripa in tit. de legibus respons. 9. in tantum quod ipso iure præsumitur quod non interuenit fraus: vt in l. 32. tit. 26. par. 2. ibi: *por que no pudiesse en ellas ser fecho engaño:* & facit quod notat Bart. in l. 2. C. de præd. curial. & Ang. in l. pretia rerum ff. ad leg. Falcid.

Subhastatio excludit frau.

2 *Consuetum fieri seruãdum in locationibus.* Primum est, quod in locatione seruetur solemnitas consueta: nam si consuetum fieri pro forma talis locationis non fieret, nullius momẽti esset locatio, secundũ Bar. & DD. in l. 1. C. de pascuis publ. lib. 11. & notat. Felyn. in c. cum M. de Constitu. col. 3. & Bald. in rub. C. de rescin. vend. & est text. in l. 1. C. si propter public. pensita. ibi. solenniter.

Secundum requisitum est, quod res locanda notificetur publicè per præconium nouem dierum ad minus, quod isti dies taxati sunt à legibus nostri Regni, per tex. in l. 10. tit. 15. lib. 2. ord. * Est l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. sed est alterata in multis. * & in l. 4. tit. 3. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 4. tit. 5. lib. 7. Recop. * & de iure communi excepta venditione rerum fisci, & Ecclesiæ, vbi viginti dies dabantur, ad subhastationem: tamen in rebus aliarum Ciuitatum, & Conciliorum tempus subhastationis est arbitrarium, vt notat Bar. in l. licitatio in princ. ff. de publ. & vectig. & per Plateam in l. si tempora C. de fid. instrumen. & iure hasta fiscal. lib. 10. & notat Mont. in l. 40. tit. 5. par. 5. & iure communi tractat elegantissimè Petrus Rebuffus in Constit. Franciæ in 2. to. in tract. de præconijs. Hodie verò cessat arbitrium, quia ad minus præcedere debet subhastatio nouem dierum: & si fortè plures dies dati fuerint ad subhastandum, vel à consuetudine, vel ab statuto, aut fortè ex arbitrio Officialium Reipublicæ: Nihilominus valebit subhastatio, quia fauor Reipublicæ est illud plus temporis addi, & ita colligo ex Platea in l. si tempora C. de fide instrum. & iure hastæ fiscal. 1. col. Itaq; vltra nouem dies adhuc crederem, quod duret hodie Iudicis arbitrium ad subhastandum: sicut olim durabat, vt notat Luc. de Pen. in l. 1. C. de vend. reb. Ciuit. lib. 11. & circa tempora licitationis, vide quæ posui in dictionario meo Hispanico in parte *Almone-da.*

Et aduerte, quod licet leges nostri Regni requirant fieri subhastationem voce præconis, vt in d. l. 4. tit. 3. lib. 7. ord. * Quæ est d. l. 4. tit. 5. lib. 7. Recop. * ibi: *por pregonero:* tamen in locis quibus non est præco, vt sunt vici, & alia multa loca huius Regni non habentia præcones, quorum voce manifestetur locatio: in illis sufficeret per edicta posita in valuis Ecclesiæ, vel in alio loco publico manifestare locationem per ista tempora: nam ista solennitas edicti sufficit, & æquipollet voci præconis, & plus, vt est text. in l. loca. & ibi notat Plat. C. de locatio. præd. fiscal. lib. 11. & per Angelum vbi de loco publico, vbi de hoc notificetur, loquitur in authen. de alienatione emphyteosi §. hoc etiam collat. 9. & faciunt quæ notat Robert. Marant. in Spec. aureo in tit. de citatione.

Item si est consuetum, vt cum tubis, vel sono campanarum fiat locatio, hoc non debet omitti, vt notat Bart. in l. 1. C. de pasc. publ. & Bald. in rubr. C. de rescind. vend. & Fely. in c. cum M. de Constit. col. 3. & facta semel locatione, etiam si magnum lucrum obueniat, non debet rescindi locatio, quia sicut si locatores essent in damno, ipsi sufferrent, eodem modo si sunt in lucro, inuidere non debemus, vt inquit Bal. in l. cum pro pecunia C. de solution. & facit quod notat idem Bal. & Ang. in l. at vbi ff. de petit. hæred. & Dec. 2. par. consi. 4. 3

Locatio an rescindatur.

Tertium requisitum est, quod assignetur dies certus, in quo adijciatur res locanda licitanti, vt probant dictæ ll. regni supra allegatæ, ibi, *sea señalado, è assignado cierto dia*, & in d. l. 10. tit. 15. lib. 2. ordin. ibi, *è señale dia para el remate.* * Non inuenitur in Recop. nam alterata est, vt patet in l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. & vide hunc Doctorem in dictionario, verbo, *almoneda*, post principium * ibi. *E señale dia para el remate.* Et hæ leges inter aliam formam hoc exprimunt, quod assignetur certus dies, nam ex tali assignatione colligitur vera certificatio ad licitandum, facit tex. in l. at qui aliter §. 1. ff. quod vi, aut clam, & ibi probatur, quod si assignatio diei esset obscura, non valeret: de quo per Rom. in cõs. 379. & per Hyppolitum in rubr. de probat. fol. mihi 44. & facit l. ea quæ §. fi. ff. de contrah. empt.

Et postquam semel assignatus fuerit iste dies *para el remate*, si aliquis fecerit licitationem, quæ vulgò dicitur *postura*, postea non licebit variare in assignatione termini: quia esset in præiudiciũ iuris adquisiti, ita notat Platea in l. 2. C. de fund. reip. lib. 11. & Bar. in l. si tempora C. de fid. instr. & iure hastæ fisca. lib. 10. in vers. 5. quæro, vtrum: & quando fit in *almoneda* loquitur text. in l. 32. tit. 23. p. 2. *Postura*

Quartum requisitum est, quod dies in quo fiat vltima adiectio licitanti, non fit de dictis nouem diebus datis, & assignatis à lege Regni quibus debent fieri præconia, nam tota ista dilatio nouẽ dierum debet deseruire præconijs, & licitationibus

bus quæ dilatio est legalis, & data sine ministerio hominis, qua durante nihil est innouandum, vt in l.siue pars C.de dilat. Post lapsum verò horũ nouem dierum potest fieri *el remate*, in die ab homine assignato, qa ista duo vt diuersa ponuntur in dictis legibus.f.tempus nouem dierum, & dies signatus pro re adijcienda, primum à lege declaratur, quod sit nouem dierum: alterum ab homine signandum, lapsis dictis nouem diebus legalibus, nisi aliter obseruetur de consuetudine.

8 *Licitatio fit Iudice præsente.* Quintum requisitum est, quod licitatio fiat Iudice præsente, aut saltim Officialibus Reipublicæ interessentibus, quando res subhastatur, aliter non valet licitatio, secundum Bal.in l.fi.C.noua vect.inst.non po. sequitur Alex.in apost.ad Bar. in l.1. C. de fid.instrum.& iure hastæ fisc.lib.10. & in l.licitatio in prin.ff.de publ.& vectig. & loquendo de fiscali re, quæ locatur, est text.in l.1. C.de locat.præd.fisc.lib.10. Istud intelligerem procedere, vt fiat de mandato Iudicis, & illorum qui præcipiunt rem locari, aliter sufficeret præsentia, vel mandatum Iudicis in ipso remate, quia licitatio partis quæ dicitur, *postura*. sufficit si fiat coram tabellione, etiam si Iudex absit, vt colligitur in simili doctrina per Plat.in l.si tẽpora C.de fid.instr.& iur.hast.fisc.li.10.post Bar. ibi. * Et est bonum verbum ad l.4.tit.11.lib.9. Recop.* & fieri debet subhastatio cum publicatione veri pretij, & non debet fingi maius pretiũ cum minus offeratur: quia tunc seruandum est quod ponitur in gloss.Gregorij in l.33. titul.27. par.2.

7 Sextum requisitum est, quod trãsactis nouem diebus, quibus res licitatur, & completo tempore adiectionis, res adiudicetur ei, qui in pretio, & commodo Reipublicæ alios vicerit, vt probant verba tex.d.l.10.num.15.lib.2.ordin, ibi, *è se remate en aquel que mayores precios diere.* * Non inuenitur in Recop.quia l.3.titul.5.lib.7.Recop. aliter se habet, sed, vide l.4.d.tit.5.lib.7. Recop.* & pondera, quia litera dicit, *precios*, non dixit *precio*, neque enim ad solum pretium nummarium attendendum, sed etiam ad quamcumque vtilitatem Conciliorum, de qua vtilitate, & meliore conditione ponit exempla tex.in l.cum qui emit §.melior, cum duabus legibus sequentibus ff.de in diem adiect. & notat Luc. in l. congruit C.de locat.præd.ciuil.lib.11.& Bar.in d.l.si tẽpora, & pondera, quia tex. dicit *diere*, quod debet cum effectu intelligi, nam si falsus sit licitator, & in effectu nihil dat, sua licitatio dicitur impostura, & non valet, imò qui talem licitationem facit, & qui ei consentit venit puniendus: vt in l.3.§.si quis imposturam ff. de crimine stellio. pro quo tex.in l.item quod ff. de in diem adiect. ibi, Vel falsus existat. Nam talis licitatio simulata, & falsa, nihil valet, nec liberat priorem licitantem, nec obligat ipsum qui facit imposturam, sed pœnæ reddit obnoxium: notat sic Romanus in singulari 567. Si autem verus fuerit licitator, etiam si in præconio non fuerit dictum, quod plus offerenti daretur res licitata, sed simpliciter diceretur, *venga y recebille han su postura*, nihilominus, daretur licitata, si est maior, & melior licitatio, ex dispositione huius legis Regni, per quã corrigitur doctrina Bar. quæ aliter distinguebat in l.si tempora C.de fid.instrum.& iur.hast.fisc. lib.10.& Rom.sing.755.

8 *Licitator simulatus.* Ex hoc infertur, quod quando simulatus licitator ponit pretium, non lucratur lucrum promissum, quod vulgò dicimus, *el prometido*, nam cum licitatio, quæ est principale, non valeat, non valebit lucri promissio, neq; aliud tale pactum, aut confessio, iuxta doctrinam Bal. in l.si absentis col.fi.C.si certum petatur, per tex.in l.fi.ff.de constitu.pecu. & alias infinitas doctrinas allegat apostill.ad Bal. ibi, quam vide, & facit tex.in l.1. §.quis cum C.de latin.libert.tollen.

De licitatore supposito. Item infertur, quod si primus licitator supposuit alium, qui plus offerret, vt se liberet, non est admittendus talis secundus licitator: nisi sit idoneus ad soluendum, & interea quod non fuerit admissus, non habet primus ius quod admittatur, quia in effectu non dat maius pretium quam primus: vt ista lex Regni requirit: si tamẽ de facto fuerit expresse, vel tacitè admissus ab Officialibus, qui faciunt subhastationem, liberatur primus, & Officiales tenentur Reipublicæ: & ita colligo ex doctrina Paul.& Alex.in apostil. ad Bar.in l.licitatio in princ.ff.de publ. & vectig. Vide in proposito huius conclusionis tex.in l.qui per collusionem de act.emp.& vend.

Quid in foro conscientiæ. Et nota quod ista lex Regni, dicens quod res licitata detur plus offerenti, non procedit in foro conscientiæ: quia res non debet dari plus offerenti, sed iustum pretium offerenti. Etiam si minus sit illud plus quod offertur: & contenta debet esse Respublica iusto, atq; communi pretio, & non superfluum quærere: & ita colligo ex doctrina Ang.in authen.de alienatione, & emphyteosi §.hoc etiam coll.9.in col.3. tamen in dubio licitatio designat iustum pretium, iuxt.not. in l. pretia rerum ff. ad l. Falc. & in l.si seruus communis ff.de cond.fur.& per Rebuff.in d.tract.de præconijs.

9 *Quis plus offerat.* Item dicta lex Regni, quæ dicit, *que se da al que mayores precios diere*, * Que non inuenitur in Recop.vt habes supra num.7. * venit intelligenda quando istud plus pretij offertur antequã res locanda adiudicetur, nam postquam res bene est locata, in causis Reipublicæ, non admittitur adiectio pretij, vt remoueatur res ab eo qui locauit.& detur huic qui addicit, tex.est in l.Lucius §.fi.ff.ad municip.& ibi glo. quæ alia iura allegat, & idem notat Bar.& DD. in l.si tempora C.de fid.instrum.& iur.hast.fisc.lib.10.& in l.1.C.de venden.reb.ciuit.lib.11.& in l.eos dedit prædijs eod.lib.de quo per Alex.vol.7.cons.9. & dixi supra, & notat Plat.in l.fundi C. de locatio. præd.fisc.lib.11.

10 *De adiectione del quarto.* Et sic lex, *del quaderno de las alcaualas*, & alia iura huius Regni, quæ permittunt adiectionem *del quarto*, in locationibus gabellarum, habet locum, & debet regulariter tantum modo practicari in locationibus bonorum Regis nostri, & intra tempus trium mensium, & non post illud tempus, argum. text. in l. scire oportet §.consequens ff.de excus.tuto. & in l.statu liberum §.1. ff. de excus. tutor. & plura quæ possent referri, no-

notat Thom.Gram.conf.78. & fic debet intelli-
11 gi tex.in l.76.in legibus, *del quaderno de las acaualas*. * Quæ eft l.7. cum multis fequentibus tit.13.lib.9.Recop. * & in folis bonis fifci practicanda eft lex illa:non tamen locum habet in locationibus aliorum bonorum Ciuitatum, & Conciliorum, quia non habent Ciuitas fimile priuilegium cum fifco, vt in l. fimile priuilegiũ ff. ad municip. nam cum illæ leges fint priuilegiatiuæ tantum fifci, non extenduntur ad alios: vt in l.in omnibus ff.de reg.iu.& aliud eft fifcus, & aliud eft Refpublica, vt eft glof.in l.fciendum ff.de legatio, non ergo dicta adiectio *del quarto*, locum habebit in bonis rerum publicarum. Et adhuc extenderem in gabellis fiue *alcaualas*, dominorum huius Regni quas ipfi percipiunt ex tolerantia, & priuilegijs Regni Caftellæ, nam cum vtuntur eis velut patrimonio proprio, & nõ fifcali, non tranfit ad dictos dominos gabellas habentes priuilegium competens Regi in fuis gabellis:nam iftud eft regulare in quolibet particulari fucceffore, vt in l.creditor, & ibi Paul.ff.de actio.emp.& vend.& in l.licitatio §.fi.ff.de publ. & vectig.& dixi fupra c. 1. verf. nam ficut effet iurifdictio: & fic facta locatione à dominis temporalibus huius Regni fuarum gabellarum, non poffunt propter nouam adiectionem *del quarto*, auferre dictas gabellas, aut *alcaualas*, locatas á locatoribus, nifi in locatione adiecerint, quod locẽt, *con las condiciones de las leyes del quaderno*: nam tunc propter pactum partium haberet locum adiectio *del quarto*, & non folum adiectio *del quarto*, practicãda eft fi locatio redditus Regalis fiat pro vno anno, fed pro pluribus annis, & intra tres menfes primi anni à tempore *del remate*, fieri bebet adiectio: nam vna eft locatio, licet per plures annos, vt notat Bart.in l.fi feruus communis Mæuij §.fi. ff.de ftipul.feruo. & notat Socc.1.par.conf.125.

Intellectus ad l.76.del quaderno de alcaualas.

Quid in rebus dominorum temporalium.

Et idem effet fi Ciuitas fua bona licitaffet cũ forma, & conditionibus de quibus in ll. *del quaderno de las alcaualas*, nam poffet fic licitare, & aliud quodcũq; ftatutum facere, vt in locatione fuarum rerum admittatur adiectio *del quarto*, fiue alia maior, vel minor, nam tale ftatutum valet, & tenet, & notat Plat.in l.1.& in l.fundi C.de locat.prædio.ciui. lib.11. & in d.l.fi tempora, & probatur bene in d. l.Lucius §.fi.ibi, Si nullam legem Ciuitas propriam habeat de adiectionibus admittendis:& notat Iaf.in §.fuerat inftituta de act.col.33.& eleganter per Plat.in l.1. C.de vend.reb.Ciuit.lib.11.

Et cafu quo non effet ftatutum fcriptum, fi tamen eft in confuetudine antiqua, vt in locationibus bonorum Ciuitatum, & Conciliorum admittatur poft perfectam locationem adiectio *del quarto*, vt in redditibus Regijs, talis confuetudo dicitur propria lex Ciuitatis, & feruanda erit, cum habeatur pro lege, & fit confuetudo fauorabilis Reipublicæ: & omnis locatio bonorum Ciuitatis, aut Concilij intelligitur, quod fiat more folito, & fecundum ftatuta, & confuetudines locorum, & notat Plat. in l.1. C. de pafcuis publ.lib.11.& faciunt notata in l.quod fi nolit §. qui affidua ff. de ædil.edict. & in l. nemo ff. de duob.reis. Imò fi Iudex omittat confuetudinem in ifto cafu locatio præfumeretur clandeftina, vt eft glo.in l.1. C.de fid.inftrum.& iur.haft.fifc. lib.10.& in fimili notat Abb. & ibi apoftill. in c.cum inhibitio.de clandeftin.defponf. in fin. & Bar.in l.fi.ff.de ritu nupt.& Iaf. in l.clam poffidere ff.de acquir.poff. & cafu quo attenta confuetudine deberet adiectio admitti, illud effet in forma per confuetudinem introducta fecundum Bal.in rub.C.de rer.permut.

An in bonis Ciuitatum.

Ceffante veró confuetudine, aut ftatuto de adiectione admittenda in locatione bonorum Ciuitatum, eft dubium, an faltim in integrum reftitutio poffit peti aduerfus locationem, ex eo, quod de nouo maior offertur vtilitas, & pretiũ Reipublicæ:& videtur dicendum, quod fi lucrũ offertur, quod concedatur reftitutio:nam minor & Refpublica æquiparantur, vt in l.Rempublicam C. ex quib.cauf.maio. & vtriq; conceditur ius reftitutionis, vt in l.fi.& ibi DD. C.de iure Reipub.lib.11.& latè per Matthæum in prælud. Conft. Regni Siciliæ q. 5. fed propter nouam licitationem quæ offertur, conceditur minori reftitutio in integrum cõtra contractum locationis, aut venditionis, vt eft tex.in l.fi fine §.quæfitum ff.de minor.& de iure huius Regni eft text. in l.5.tit.19.p.6.verf.*Otrofi dezimos*. Ergo idem videtur dicendum in Republica quæ eft æqualiter priuilegiata.

An admittatur reftitutio.

Hoc tamen non obftante, contrarium credo verius, quia fi contractus fuit folenniter celebra- 12
tus, & in iufto pretio, & præcedentibus ligitimis fubhaftationibus, non debet concedi reftitutio, etiam fifco, quanto magis Reipublicæ, quæ loco priuatæ perfonæ habetur, nifi ex noua caufa caufetur læfio: & ita tenet loquendo in fifco, Albe.in d. §. quæfitum quem refert, & fequitur Matthæus de Afflictis in fuis decifionib. q.340. vbi dicit, ita fuiffe iudicatum: de quo aliquid loquitur Rochus in cap.fi.de confuetudine fol.48. non enim facile concedenda eft reftitutio contra locationes, & contractus fobriè factos, vt in l.verum §. fciendum ff.de minorib. & in l. quod fi minor §.non femper eod.tit. & ideo Luc. de Pen.in l.congruit C.de locat.prædior.ciui.lib.11. dicit, quod licitationes non funt leuiter admittẽdæ, ne dum commodum quæritur, locatores mutentur: & non inueniat Refpublica qui cum ea contrahat, & fic videtur reftitutio deneganda, nifi maximum, & magnum commodum offerretur, vt loquendo in minore fentit dict.l. partitæ.

Et iftud habetur fæpiffimè in practica in locatione, *del baftecimiento de carnecerias, y tauernas, y tiendas de los pueblos*. * Vide idem tenentem Greg.Lop.in l.5.tit.19.par.6.verbo *mas por ellas*, & Guttie.in q̃ftionibus ciuilibus ad Recop. 1.p.q.38.nu.1. cũ feq. & nouiffimè fifcalis Reg. Doctor Pefcador in l.fi tempora C.de fid. inftr. & iur.haft.fifc.lib.10.num.20.cum feq. & fuperadde l.14. & 15.tit.9.lib.9.Recop. Vnde iam caue bis ab Auiles, qui contra tenebat in cap. 32. prætorum num.11.& prædicta omnia. * *por coftumbre, fe tienen por proprios*, quia commodum vt moderato pretio. & quotidie vendantur illa ali-

Carnecerias.

alimenta, redundat in commodum singulorum vicinorum populi: & propter huiusmodi commodum vendicatum est á Republicis, vt ipse tantummodo habeant vecarias, siue *carniccrias*, vt vni detur ius vendendi carnes per annum: quod potuit consuetudine acquiri, vt notatur in dicto cap. significante de appellatio. & ibi per Decium.

Prometido. Circa quod est notandum, quod administrãtes' redditus Republicarum possunt allicere Conductores dando eis, vel promittẽdo certam quantitatem pecuniarum, vel aliarum rerum, ob id quod conducant in certa quantitate, vel in euentum alicuius conditionis, & vulgò apud nos dicitur *dando prometidos*: & istud non est propriè donatio, quæ prohibetur regulariter Administratoribus, vt in l.cõtra iuris ciuilis, & in ll. ibi allegatis per Modernos ff. de pact. & in l.præses C. de transact. & in l.ambitiosa ff. de decre. ab ord. fac. sed est donatio ob causam, velut in mercedem, & remunerationem laboris, & periculũ, quod subit conductor, in conducendo illos redditus Reipublicæ, quo casu licita est promissio, & sponsio de donando, vt est tex. in l. 1. §. ideo, ibi, Sed magis operam beneficij ff. si mensor falsu modum dixerit.

Et videtur tex. in l. si remunerandi §. maurus ff. mand. ibi, mercedem pactus ob suam fideiussionem: & cum sit honesta causa huius promissionis, valet sponsio, vt in l. si rem §. sponsionis ff. de præscrip. verbis, & ex eadem ratione propter susceptionem periculi potest promitti, & statim dari pecunia assecuranti periculum nauium, nam valet talis promissio, vt in l. in naui Sauseli. ff. locati, & ibi notat Paul. num. 6. quem sequitur Par. de Put. in tract. de ludo in vers. an, & quando sit licita sponsio, & Bal. l. cunctos populos col. 6. C. de Sacrosanct. Eccles. & Ioan. Lup. in cap. per vestras de donat. inter virum, & vxor. super text. in vers. ampliari sub num. 5. & in §. 9. & ista est communis opinio, teste Decio, in prima parte cons. 115. num. 2. Et ex eadem ratione valet pactum, quod aliquid detur, eo quòd quis se obliget, vt fideiussor, vt est tex. in l. hoc iure §. 1. ff. de donation. & in l. si non rem §. fi. ff. mand. & notat Bar. & Paul. in l. antiquæ C. ad Velleia. & notant Ioan. Lup. vbi supra nu. 10.

Et ex radice eiusdem rationis, cum dare huiusmodi pecunias, vel alias res, vt aliquis fiat cõductor dictorum redditũum, non sit mera donatio, sed ob causam datio, valet, & tenet: nam quælibet causa honesta, etiam extranea, iustificat huiusmodi promissiones, vt in l. á Titio, & ibi notat Bar. & DD. ff. de verb. oblig. & notat Socc. in c. inter delictos de excess. prælat. & notatur in l. 2. §. circa ff. de dol. excep.

Et cum natura dat hominibus prudentiam circa futura, vt in l. si quis domum §. 1. ff. locati, & in l. Seruius ff. quod vi, aut clam, & in l. diuortio ff. de nego. gest. satis prudenter dicitur factum, si parua pecunia promissa, vel data fiant in tuto, & securè locẽtur redditus populorum, datis fortè quinque pecuniarum nummis pro centenario, vt notat Alex. in Apostill. ad Bar. in l. licitatio in princ. ff. de publ. & vectig. in parte forma, ad finem, & ex his, alijs quæ possunt exagitari, valet promissio harum prouisionum, quæ vulgò *prometidos* dicuntur, quas dari passim admittunt leges Quaterni in bonis Regis. * Quæ est l. 22. tit. 17. lib. 9. Recop. * & in bonis Ciuitatum, & aliorum populorum est admissum in practica, & consuetudine, quæ tanquam vtilis, & experientia compertum est, cessante alia fraude seruanda est, vt notat Bar. in l. 1. C. de pasc. publ. lib. 11. & cum hoc sit consuetum, & toleratum, seruandum est tanquam rationabile, ex notatis per Bal. in cap. 1. de feud. cognit. & videtur esse conforme Regiæ voluntati, argum. tex. in c. fi. de consuetud. li. 6. & in c. cum dilectio. de consang. & affin. & videtur tacitè mandatum, vt in l. hæc verba ff. de legat. 1. & in l. non rectè C. de fideiusso.

Septimum requisitum est, quod arrendatio, siue locatio fiat cũ fideiussione de soluendo Reipublicæ pretium locationis, vt in l. prior §. prædium, & in l. fin. §. Imperatores ff. de administr. rerum ad ciuit. pertin. & si fideiussor non exigitur, Arrendantes tenentur de periculo Colonorum siue locantium: videatur Montal. in 2. compila. fori, in parte arrendare, & tex. in l. 32. tit. 27. par. 2. 15

Octauum requisitum est, quod locatio non fiat personis prohibitis, de quibus in l. 2. §. 1. ff. de administr. rerum ad ciuit. pertin. & in l. 1. C. quibus ad conductionem lib. 11. & in d. l. 10. tit. 15. lib. 2. ordin. * Est l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. & l. 4. & 9. tit. 10. lib. 9. Recop. & d. l. 23. tit. 6. lib. 3. Recopil. * ibi. *Tanto que no sea de los dichos Alcaldes, Alguaziles, ni Regidores*, & ibi, *Mayordomo, ò Escriuano*: & idem prohibetur *à los Iurados, è à otros qualesquier Oficiales de Consejo*, vt in l. 8. tit. 3. lib. 7. ordin. * Quæ est l. 3. tit. 5. lib. 7. Recopil. * idem prohibetur, *en las personas poderosas*, vt in ista nostra lege, & in l. 13. tit. 3. lib. 7. & in l. 61. *del quaderno*. * Quæ est l. 9. tit. 10. lib. 9. Rec. * & dicitur potius: & per Ioa. Fabrum in l. per diuersas C. mand. & in l. 6. tit. 1. lib. 6. ordin. * Quæ sunt d. l. 4. & 9. tit. 10. lib. 9. Recop. * & idem est in locatione *del bastimento de carnicerias*: nam Officiales Conciliorum prohibentur, vt in c. 25 in Curijs *de Toledo* anno 1525. * Est d. l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. ibi, *Ni de las carnicerias dellas.* * & de iure communi isti, & aliæ personæ prohibentur locare, de quibus in l. vnica C. quibus ad conductio. lib. 11. & exceptis regulariter quilibet admittitur, vt in l. ad officium C. communi diuidundó, & qui prohibentur, debent habere qualitatem tempore ipso quo locant, vt l. 2. C. de excusation. tuto. & notat Bar. in l. impuberem ff. de falsis; nam qualitas excludens debet esse tempore actus, vt notaui infra c. 20. vers. & ponderanda est litera. Ex quo sequitur, quod si iam erat *Arrendador*, non prohibetur vti arrendatione, quia facilior est retentio, quàm adquisitio, vt in l. fi. ff. vnde liberi, & causa de præterito inspicitur, vt in l. in ratione la. 1. ff. ad leg. Falcid. §. 1. & in l. Pomponius 2. ff. de nego. gest & lex Regni prohibet locare illum, qui est Officialis, & sic tempus verbi inspicitur.

Item licet Decurio prohibeatur conducere *Retentio.*

red-

redditus suæ Ciuitatis, non tamen prohibetur retinere, vt est tex. expressus in l. Decurio ff. de Decurion. & ibi sunt Concordantes in glo. & ni mirum quia multa prohibentur á principio, quę post recepta permittuntur, de quibus ponit exépla gl. in l. longa ff. de mortuo inferen. & in l. si is qui ff. de acquir. possess.

14 His octo requisitis benè impletis, locatio bonorum Conciliorum non erit irrita: & si Iudex propter negligentiam, aut partialitatem Officialium viderit malè aliquid locatum, faciet talem locationem reuocare, vt probant illa verba, *prouean sobre ello de manera que no se pierda lo que se podria auer dellas*: nam Officiales, qui propter negligentiam, aut dissimulationem non adquirunt Reipublicæ, videntur donare de bonis Reipublicæ, & debent puniri in interesse, vt in l. 2. C. de fid. instrum. & iur. hast. fisc. lib. 10. & ista appellatur velata donatio, quæ non valet, vt in l. 2. C. de decretis Decurion. lib. 10. & facit tex. & ibi Plat. in l. vsus aquæ C. de fundis Reipubl. lib. 11. & contra talem negligentiam facit textus in l. Iudices C. de annonis, & tribu. lib. 10. & contra tertios *corredores* fraudantes videtur tex. in l. 33. tit. 27. p. 2.

Et sicut iniungitur per istam legem cura Iudicibus, vt bene locentur redditus Ciuitatis, & nihil committatur, eodem modo debet esse in cura Officialibus Conciliorum, inspiciendo quando mons publicus, aut vinea communis, vel aliqua domus locatur, vt cóductor vtatur benè, & more consueto relocata, & non cultiuetur per inexpertos; nam si aliquod damnum datum fuerit, illud venit cura Iudicis per Colonos emédandum, vt in l. 1. & ibi Plat. C. de mancip. & colon. lib. 11. & si in vltimo anno exfructuant nimis fundos, vel vineas, tenentur Coloni, vt notat Paul. in l. & hæc distinctio §. 1. ff. locati.

Et si pro reparanda re locata, necesse fuerit aliquid consumi, Iudex habet cum Rectoribus potestatem consumendi in reparatione rei locatæ tertiam partem emolumentorum locationis, vt in l. restaurationi, & ibi Plat. C. de diuers. prædijs vrba. lib. 11.

15 *Arrédatori an statim habeat ius in re.* Facta tamen locatione in forma supradicta redditvum Conciliorum, dicti Arrendatores statim dicuntur habere ius in rebus, & redditibus locatis, & tanquam procuratores communis poterunt vti omni iure, Conciliis (á quibus locant) competente, non attento an fuerit iam datum mandatum, quod nos vulgò appellamus *recudimiento*: & ita notat Bart. in l. in prouintiali §. si ego ff. de noui operis nuncia. Imò si sunt plures Locatores, & Arrendatarij, videtur inuicem habere mandatum ad agendum; vt notat Ias. in l. si vnus ff. de pact. & Petr. Rauen. in Alphabeto aureo in parte gabell. in si.

Si tamen isti Locatores turbarentur in perceptione redditvum locatorum, vt eis dentur remedia possessoria, vel Iudicis officium, de quo loquitur glo. in l. Aquilius Regulus ff. de donat. non sufficeret ostendere, quod sunt in possessione percipiendi hos redditus, nisi de legitima locatione constet monstrando titulum vt notat Plat. in l. 1. C. de fugi. colo. patri. lib. 11.

Et nota vnum quotidianum, quod sicut socij gabellarum videntur ad inuicem habere mandatum ad agendum, vt supra dixi, eodem modo, si aliquis conducit bona à communi, & illa cómunicat socijs sine mandato Reipublicæ, & sic facit sibi in illis redditibus, & vectigalibus socios, prout quotidie fit: nam solent appellari, *compañeros en las rentas*, Respublica potest agere ad solutionem pretij locationis contra tales socios, eodem modo sicut ageret contra ipsos principales Arrendatarios, siue Locatores: notat Angelus singulariter in l. 1. ff. de loco public. fruen. & eodem modo tales socij sine vlla cessione poterunt agere contra debitores Reipublicę, sicut principalis Arrendator, vt supra dixi, quod est menti tenendum. 16 *Soci.*

Et qualiter Respublica agat contra Locatorem, si deserit rem locatam, & de nouo locatur à Republica, quod vulgò dicitur, *tornose à echar en quiebra*, qualiter agat de interesse, videatur quod allegat Ias. in l. diem functo ff. de offic. Assessor. nu. 34.

Et an Respublica habet tacitam hypothecam contra debitores ex administratione, vel alio modo, vide text. in l. an Respublica, & ibi Platea, & DD. C. de iure Reipubl. lib. 11. & an constituto speciali procuratore ad exigenda debita, liberetur generalis, vide Roman. in singu lari. 320.

Et nota quod ista nostra lex, & omnes leges dicentes quod fiat licitatio, loquuntur in redditibus Conciliorum, vt probant illa verba, *las rentas*: non autem loquuntur in rebus immobilibus, quæ venduntur in foro publico modo, in quibus nó cadit particularis affectio: nam tales res, vt frumentum, vinum, vel oleum, aut quid mobile, possunt vendi sine licitatione, & valet venditio: & de his non loquuntur leges istius Regni, & ita colligo ex doctrina Bald. in lege prima, in fine C. si propter publicas pensitationes. 17 *Quid in rebus mobilibus.*

Et facta arrendatione Coloni debent soluere Oeconomo, siue Curatori Reipubli. & liberantur sicut debitores pupilli soluentes tutoribus: & quamuis talis Oeconomus fugeret, vel efficeretur non soluendo, nihilominus Arrendatores soluentes liberantur à debito, notat Plat. in l. pro his C. de naufrag. lib. 11. 18 *Quid de soluente Camerario Reipublicæ.*

Et quia in ista materia subhastationis audio, quod Matthæus de Afflictis facit lecturam, & ponit triginta quæstiones in l. 1. de fide instrum. & iure hastæ fisc. lib. 10. ibi possunt perquiri quæ hic desunt: nam illa lectura nondum ad manus meas peruenit.

VM

SVMMARIA
Capituli decimitertij.

1 *Opera publica quibus expensis debent construi.*
2 *Locatio operum debet fieri cum fideiussione.*
3 *Locatione operarum non habet locum l.2.C.de rescin.vend.*
4 *Facta locatione operis publici, an possit opus confici per substitutum.*
5 *Vicini compelluntur domos proprias Reipublicæ locare.*

CAPVT XIII.
In legem trigesimam tertiam.* Est l. 24.tit.6.lib.3.Recopil.*

DE operibus publicis bene construendis tractat prima pars huius legis, & quod curatori operis non detur in erogationem operis pecunia, disponit vltima pars legis, quæ incipit, ibi. *Y el que fuere obrero, ó veedor de la obra.* De prima parte quòd opera publica debeant construi sumptibus publicis illius loci in quo fiunt, probatur in l.neminem C.de sacrosanct.Eccles.& per tot. ff.de oper.publ.& debent fieri opera necessaria, vt ista nostra lex præcipit, nec sunt importabiles sumptus imponendi, vt in l.Titius §.fi. ff.de excusation.tutor. & curator operum debet esse fidelis,& diligens, vt in l. si pupilli §. videamus ff. de negot.gest.& ita notat omnia ista Bald. in l.si in aliquam ff.de offic.Proconf. & cum idonea cautione sunt opera locanda, vt in l.fi.§.Imperatores ff.de adminift.rer.ad ciuit.pertin. Ita quod vitium operis possit á magistro, & eius fideiussoribus exigi vsque ad annos 15. vt in l. omnes quibus C.de oper.publ.& in l.21.tit.32.par.3.& ideò assumuntur de bonitate operum isti fideiussores, quibus atq; magistris operum consulo, vt perfecto opere faciat citare concilium, & quod videatur de mandato Iudicis opus confectū, & faciant eum approbari pro bono opere completo, atq; perfecto, quo facto amplius non posset conueniri magister operis, neq; dicti fideiussores, vt notat eleganter Albe. in l.si pollicitus §. si quis opus ff.de pollicit. & est vna bona limitatio ad d.l.omnes,& ad d.l.partitæ.

Secundò limitantur dictæ leges, nisi magister operis faceret dicta opera dietim laborando pro certo stipendio, quod vulgò dicimus *jornal*, nam talis magister, qui quotidie sic laborando facit opus, non tenetur postea de vitio operis: ita notat Bart. in l. ea lege §.locaui ff. locat. & idem notat Roman.in sing.31.Ideo consultius est Reipublicæ, vt opus fiat *á destajo*, quod vulgò dicimus, nā in tali casu loquuntur dictæ leges, quod faber, atq; eius fideiussores tenentur vsq; ad 15. annos de vitio operis: idem notat Bal. in l.2. C. loca.& Auendaño Aymon.in singul.80.

Et inter alia est aduertendum quando opus Reipublicæ debet fieri in certa forma *á destajo*, vt supra dico: quod si tale opus conficiendum est *á traça*, non debetur de iure salarium magistro operis, donec ad vnguem fuerit impleta forma, vt notat Bal.in l.ædem in 4.col.C.locat. nisi ante promittatur numerus: nam si non soluitur non cogitur laborare, vt in l.si hi qui C.locat. cū cautione tamen potest solui aliquid conductori, vt in l.insulam §.fi.ff.locat.& notat Bal. in l.2.C. eodem titul. facit l. qui insulam §. qui ædem ff.locati.

Et isti Officiales, qui conducunt operas suas, ad conficiendum opera *á destajo*, vel in licitatione, quæ dicitur *almoneda*, non possunt allegare (vt liberentur ab obligatione) fuisse deceptos vltra dimidiam iusti pretij, de quo est apud nos decisio Regia in c.85.in Curiis *de Valladolid* anno 1537.*Quæ est l.3.tit.11.lib.5.Recop.*& de iure communi an in contractu cuiuslibet locationis habeat locum remedium l.2. C.de rescin. vend.videatur gloss.in l.si olei C.locati,& Faber in §.j.instituta locati,& Bal.in l.si ea pactione C. de vsur. 3

Sed pone, quod facta locatione alicuius operis publici, magister confecit illud opus per aliū magistrum, an possit: videtur quod sic, vt notat Faber in l. antiquitas C.de vsufruct.vbi dicitur, quod ex coniecturata mente contrahentium potest quis operas præstare per substitutum, maximè si est Officialis alteri adstrictus laborare, vt sentit glo.in l.inter artifices ff. de solution. & quando aliquis promittit operas suas, quę per alium æquè idoneum præstari possunt: isto casu liberatur per substitutum æquè idoneum opus cōficiendo: ita notat Bal.in l.si hi contra quos C. loca. tamen hoc non obstante aliter distinguerē: nam aut magister operis dixit: Promitto dare confectum tale opus, non exprimendo per me, & tunc quia non videtur eius industria electa personalissimè, sufficit dare confectum opus, non attento quis fecerit, quia solus confectionem effectus, vt in l. cum seruus, & in l.continuus §. item qui insulam ff.de verborum obligation. & in l.nemo ff. de duobus reis, aut opus est in quo magis operatur industria artificis, quam opera manualis, & tunc in dubio videtur electa industria personæ, vt notat Bart. in d.l.inter artifices, & Platea in l.nullum 3.C.de Decurion.libro decimo, & isto casu compellitur factum præstare per seipsum, & præcisè compellitur seruata distinctione, quam ponit Bald.in l. vna C. de sentent. quæ pro eo quod interest proferuntur numero 71. maximè quia in operibus conficiendis ob piam, vel publicam causam constituendis præcisè quis compellitur ad factum, vt in l. fideicommissa §.fi.ff.de leg.3.& notat Bald. vbi supra: si verò non esset opus publicum, aut piū, velut Capella intra Ecclesiam, aut retabulum, vel Imago facienda, tūc artifex potest per alium tale opus perficere: maximè si non sit opus subtile, & ita colligo ex notatis per Bald. in l.vna §.ne autem C. de cadu. tollen. & maximè istud est afferendum, si conditio personæ artificis erat

4 *An opus publicum possit per aliū magistrum confici.*

erat talis, quod per alios, solebat opus conficere vel erat consuetudo artificum sic conficere opera per alios: & pro hoc possunt adduci in mediũ plura, quæ notat Felyn. in c. 1. de summa Trinitate, & fide catholica, vbi plures Doctores citat, & si plura promisit opera facere, prior promissio est implenda, vt in l. operis ff. locati. Bal. in l. 2. in fi. C. eod. tit.

De Armas. Sed an illi quorum mãdato conficiuntur opera publica, possint facere depingere arma, & insignia in ipso opere in memoriam suam? & videtur dicendum, quod si suis sumptibus opus conficitur, nulli dubium, nisi quod arma possunt ponere, vt in l. fi. de operibus public. & per Alberi. in rubr. eod. tit. & notat Bald. in l. 1. C. pro socio. & Bart. in tract. de armis. Si verò pecunia publica opus fit, nullo modo licet arma depingere particularia, vt in dicta lege finali: & in casibus, in quibus licet depingere, si quis deleuerit, aut corruperit, ad arbitrium Iudicis punitur, vt in l. qui libertatem, & ibi Bart. ff. de operibus publicis, & facit text. in l. qui statuas ff. de iniurijs. Quod facit contra delentes arma quæ ponuntur in Cappellis Ecclesiarum, vt notat Iasson, & Ludouic. Gomez in §. pœnales institut. de actionib. num. 5. & in tract. de seruitutibus vrbanorum prædiorum, cap. de picturis, seu incrustationibus, & facit tex. in l. nam, & si ramos §. 1. ff. quod vi, aut clam, & nota, quod si quis assumit arma, vel nomen nobilioris, ille potest illa delere, & prohibere, ne suo nomine vocetur, de quo vide per Guillelm. Benedict. in capit. Raynuntius de testamentis, in parte, & vxorem nu. 997.

5 *An vicini compellantur locare domos Reipublicæ.* Sed quid si Ciuitas careat nummis, quibus opera publica faciat, an possit vicinos compellere ad locandum domos proprias, quibus recondatur frumentum publicum? aut fit carcer? & videtur quod sic, fauore publico, argum. tex. in l. si quis sepulcrum §. 1. ff. de religios. & sumpt. funerum, & in l. lege Cornelia ff. ad Syllan. nam fauore publico cogitur quis locare domos conuenientes, quibus recipiantur infirmi, vt per plura concludit Ioannes Francus in tractatu de peste, vltima parte vers. sed quid si extra sub numero nono, vbi extera possunt videri: & istud practicarem vrgente necessitate publica, & sine maximo incommodo subditi, cui res locanda aufertur.

Sed pone quod Corrector non facit opera publica, sed demolitur publica, vel priuata, an teneatur ad emendationem damni? & siquidem sine causa rationabili fecerit demolitionem, tenetur vt priuatus, vt in l. si quis fumum §. 1. ff. ad legem Aquiliam, & l. si alius §. est & alia ff. quod vi, aut clam, si autem vt arceatur incendium, vel ex alia iusta causa Iudex fecerit illam demolitionem, cum istud faciat Iudicis authoritate, & sit casus quod licet priuatis sua auctoritate sine vlla pœna facere demolitionem, vt in lege duodecima, titulo decimo quinto, partita septima: nulla emenda facienda est à Iudice, siue á vicinis illis, cuius domus demolita est, neque est quidquam à Republica soluendum, sed dãnum huiusmodi ascribitur illi, qui cum patitur, & ita seruatur de consuetudine, & notat sic Albericus in lege quo naufragium §. quod Prætor ff. de incend. ruin. & naufrag. imò posset attentari, quod impensæ, quæ fiunt in diruendis domibus, vt arceatur ignis, quod debent solui ab eo, cuius domus facit incendium, qui dat causam expensis, argumento eorum quæ in simili notantur in tractatu de peste, in tertia parte, sub numero quadragesimo nono, fol. mihi centesimo vigesimo septimo, versiculo vlterius quæritur: & tenet Bald. in l. apud vetustiores ff. de offic. Præfect. vigi. & qualiter Iudex compellat arcere ignem incensum, vide Alberi. ibi, & text. in l. 3. tit. 16. par. 2.

In text. ibi, *no tenga cargo de recebir, y gastar el dinero*. Videatur pro ratione text. in authentica de collatoribus §. iubemus collat. 9.

SVMMARIA

Capituli decimiquarti.

1 *Ius collectandi, competit Regi.*
2 *Ciuitas de iure communi poterat collectas imponere.*
3 *Ciuitas non potest se congregare sine licentia Iudicis.*
4 *Ciuitas de iure Regio qualiter imponat collectam.*
5 *Ciuitas ad imponendam collectam non iuuatur consuetudine.*
6 *Ad imponendam collectam requiritur licentia expressa.*
7 *Casus in quibus imponitur collecta sine licentia Regis, & nu. 8. & 9.*
10 *Vici an possint separari à ciuitate ad subeunda onera.*
11 *Munera personalia inter omnes vicinos debant communicari.*
12 *Pretium sobrogatur loco muneris personalis.*
13 *Munera personalia non subeunt nobiles viduæ nec clerici.*
14 *Munera Realia qualiter soluantur.*
15 *Collecta imponitur habẽti vsumfructum, etiam si non habeat proprietatem.*
16 *Colonus, creditor, & sequestrarius possunt collectari.*
17 *Contributio hodie qualiter fiat.*
18 *Possidens immobilia in alieno territorio, an teneatur ad collectam impositam pro defensione terminorum.*
19 *In his quæ concernunt publicam vtilitatem, tenentur contribuere alias exempti.*
20 *Collecta imponenda secundum consuetudinem loci.*
21 *Collecta imponitur solis habitatoribus pro refectione fonctis.*
22 *Possidens bona immobilia in alieno territorio, quoad seruitia habetur pro ciue illius loci.*
23 *Asserentes se nobiles, cum non sint, qua pœna puniantur.*
24 *Intellectus ad pragmaticam de Tordesillas datam anno 1403.*

25 Pu-

25 *Publicæ functiones non præscribuntur contra Regem.*
26 *Fidalgus qui soluit collectas per decennium præiudicat sibi in possessione nobilitatis.*
27 *Rectores ciuitatum tenentur soluere collectas, nec liberantur ratione officij.*
28 *Doctores an teneantur soluere collectas.*
29 *Cathedratici actu legentes, an teneantur contribuere.*
30 *Domini vassallorum an teneantur soluere collectas.*
31 *Bona hospitalium sunt libera à contributione collectarum.*
32 *Emphyteota Ecclesiæ non tenetur soluere collectas pro bonis Ecclesiæ.*
33 *Habens duodecim liberos, non tenetur soluere collectas.*
34 *Paniaguados virtute priuilegij non tenentur soluere collectas.*
35 *Matricula collectarum debet fieri coram Syndico Vniuersitatis.*

CAPVT XIV.

1 *In l.34.de imponendis collectis.* Quæ est 25. tit. 6. lib. 3. Recopil. & l.15.tit.seq.eod.lib.& l.5. tit.6.lib.7.Recop.* & de iure immunitatis circa collectas:*

Rgentibus bellorum aduersus Turcas grauissimis necessitatibus, est in Regno nostro frequens vsus collectarum: de qua materia erit sermo in declaratione huius legis, quã diuido in duas partes, in quarum prima videndum est, quando liceat Concilijs locorum huius Regni propria authoritate indicere collectas, & quãdo sit necessarius Regis assensus, atq; licentia: in secunda parte quæ incipit, ibi, *E los, que tuuieren cargo*, tractabitur de forma peræquandi collectas, ne vlli plusquam alij grauentur.

2 Quãtum ad primam partem videtur de iure communi, quod ius imponendi collectas nõ potest competere vniuersitatibus: quia est de Regalibus, atq; reseruatis Principi, vt in c.1. quæ sint regali. & notat Bald. in l. etiam col.4. C. de execution. re. iud. & facit l.1. C. de superindicto. lib. 10. & quod notat Bart. in l.1. §. quod si nemo ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomi. & licet istud esset indubitatum, tamen villa, ciuitas, & quodlibet Concilium pro suis necessitatibus bene poterat imponere collectam, & ita notat Bart. in d. l.1. C. de superindicto. & in l.1. C. de munc. & in quo loco lib.10. & concludit Alex. vbi multa allegat in l. si non obtulit ff. de re iud.

Ius collectandi est de regalibus.

3 *Iure communi Ciuitas pro suis necessitatibus imponebat collectas.*

Imò non solum pro necessitate propriæ vniuersitatis, sed etiam pro necessitate vicorum, & aliorum, qui sunt intra suam prouintiam, & territorium, hoc possunt Concilia facere subueniendo eorum necessitatibus, & omnes tenentur contribuere, vt in l. omnes C. de operibus publicis, & facit glo. in authen. quibus modis natu. effician. sui. §. si quis igitur collat. 7. & idem tenet Alex. in l. actor ff. de re iudi. & Felyn. in c. cum dilecta vers. singulari de rescriptis, & Guid. Pap. in suis decisionib. Delphin. quæstione penult. & quod pro communi vtilitate possit imponere de iure communi Ciuitas collectam sua authoritate, erat indubitatum secundum Cassaneum in Consuetud. Burgundiæ rubr. 1. §. 4. in glo. & sur ses sub num. 47. & Matthæus in Constitutio. Neapol. tit. de contumacia Vniuersitatis in lib. 1. & elegantissimè per Thom. Grammaticum conf. 69. Aldea.

Et licet istud erat de iure, tamen ad congregationem super imponenda collecta, non poterat Vniuersitas accedere, nec se congregare sine licentia Iudicis, alias illicita censebatur congregatio, & ad malum finem, & taliter se congregantes, poterant puniri, vt concludit Guido Papæ in decisio. 106. vbi sunt iura allegata: & quælibet congregatio sine Iudice est illicita, vt probat Puteus in tract. syndic. in parte, pone quod Vniuersitas fol. 24. maximè quando vsurpatur authoritas magistratus, vt probat Aymo. 1. par. conf. 4. num. 2. vbi eleganter de materia congregationis.

5 *Congregatio sine Iudice est illicita.*

Hodie tamen ista conclusio de iure communi, in parte approbatur, & in parte corrigitur, per istam nostram legem: & per tex. in l.16. tit. 1. libr. 7. ordinam. * Quæ est l.1. tit. 6. lib. 7. Recopil. * nam vsq; ad quantitatem trium millium marapetinorum Ciuitas sua authoritate pro necessitate propria potest indicere in subditos collectam: vltra dictam verò summam non potest sub pœna amissionis bonorum, & hoc est regulare quando Ciuitas, & vici subiecti faciunt vnum corpus vniuersale in contribuendo: si verò inter eos diuisa est contributio, Ciuitas de per se poterit collectare vsque ad tria millia, & vici, siue *los pueblos de la tierra*, poterunt inter se collectare alia tria millia in omnibus locis in vniuersum, non in quolibet loco: & istud probatur in ista nostra lege, ibi. *Saluo donde la tierra suele repartir por su parte*, hoc tamen in vicis debet fieri cum præsentia, & licentia Iudicum, & non alio modo, vt in l.17. tit. 1. lib. 7. ordinam. * Quæ est l.2. tit. 6. lib. 7. Recop. & adde c. 98. *de las Cortes de Madrid del año de 1573.* quæ addit aliquid. * & per illam legem approbatur de iure nostri regni id quod notat Guid. Pap. in dicta decis. 106.

4 *Ius Regni*

Et istas leges intelligerem, quod vsq; ad tria millia liceat collectas imponere, non solum per modum contributionis, sed etiam per modum sisæ, sic vulgariter appellatæ, imponendo tantum pro pondere mensuræ, panis, vini, aut carnis, vel olei, quod vulgariter, appellatur *Sisa*: nam cum in effectu par sit ratio in ista sisa, quæ viget in contributione, vsq; ad quãtitatem *Sisa.*

trium milliũ,idem ius debet statui,vt in c. dilecta §.1.de confirmatione vtili,vel inutili,& sic limitarē l.118.in legibus *del quaderno de las alcaualas* *Quæ est l.16.tit.8.lib.9.Recop.& l.12. tit. 11.lib.6.Recop.* prohibens quod non imponatur sisa, nam illud est verum vltra summam trium millium marapetinorum, secus intra tria millia, quia illud, cũ sit modici præiudicij,bene licebit:& de ista contributione per modũ sisę facit mentionem glo.in Consuetud.Burgund.rub. 1.§.4.in glo.surses nu.48.

5 *Reprobata consuetudine venit immemorialis.* Item dictam legem, prohibentem collectam vniuersitatibus vltra tria millia marapetinorũ, extende locum habere, atq; procedere, etiam si allegetur,& probetur,quod sit de hoc consuetudo immemorialis:nam per istam nostram l. 34. *Quæ est d.l.25.tit.6.lib.3.Rec.* reprobatur cõsuetudo,vt probant illa verba, *aunque digan que està en costumbre de repartir algunos marauedis:* nam cum sit consuetudo per istam legem reprobata,vt not.per glo.in clemen.statutum de elect. & per Ias.in l.de quibus ff.de legibus,& per Ias. & Paul.in l.si mihi,& tibi §.fi.ff.de leg.1.etiam si sit consuetudo præterita, quæ reprobatur immemorialis.* Sed contra videtur tenere ipsemet Auendañus Respon.16.num.1.& seq.& per istã legem corrigitur hodie dictum Bar. in l.ambitiosa ff.de decret.ab ord.faci.vers.item an virtute,vbi dicit,quod valet consuetudo,vt pro sua necessitate possit Ciuitas imponere collectam, & multi DD. idem concedebant posse fieri ab adunantia populi generali, pro necessitate Reip. quos refert Ioan.de Rip.in tract.de peste 2. par. nu.31.f.58.

Item corrigitur quod notat Alex. in Apostil. ad Bart.in l.1. C. de superindicto lib. 10. vbi allegando Bald. in l. fin. C. si sine censu, vel reliquis, dicit, quod licet imponere collectam sit quid regale,tamen ius collectandi potest acquiri consuetudine: nam istud hodie cessat per nostram legem, cum talis consuetudo sit omnino reprobata.

Non tamen per hoc est negandum,quin collecta iam adquisita,& alicui debita possit ab alio præscribi:quia bene hoc licet,vt per Bart. in l. si publicanus §. in omnibus ff. de publ. & vectig. & dixi latè supra.

Item extende secundo nostram legem, quod Concilium non possit imponere collectam vltra tria millia procedere,& locum habere,etiam

6 *Licentia.* si sit casus,in quo Princeps aditus concederet licentiam ad collectandum,quia sola opinio quòd Princeps solitus sit concedere, non est iusta causa,vt excusetur á pęna,quia requiritur quod pręcedat licentia expressa: & ideo non sufficit licentia præsumpta,aut consensus præsumptus,vt notat Ioannes in c.Abbatem de elect. lib.6. cum quo est communis opinio secundum Corsetum in singularibus suis,in parte licẽtia,& notat Dec. cons.39.col.3.& maximè hoc procedit, quia litera dicit expressa,quo casu non sufficit licentia coniecturata,iuxta notata per Ias.in l.Prætor in princ.ff. de noui operis nunc.& cum mandatum, siue licentia de imponendis collectis pendeat à iurisdictione, & sit quid iurisdictionale vt supra dixi, non sufficit voluntas Regis tacita,sed debet esse scripta, expressa, vt in l.1.C.de mandat.Principum,neq; sufficeret tolerantia de qua in l.1.§.magistrum ff.de exercitoria.

An Rex propria authoritate percipiat seruitia Regis. Tertio extende istam legem procedere, & habere locum, etiam si collecta imponeretur á Concilio pro donando Principi in aduentu,vel quolibet alio casu,quo liceret donare: nam sine licentia Principis talis collectã non est imponẽda,secundum Bart.in l.1. C.de superindicto. & in l.placet de excusatio.mune.lib.10.& notat glo. Burgun.vbi supra col.4.si enim Princeps egeret tributis,vel collectis pro subeunda necessitate, ipsemet potest ea percipere sua propria authoritate Regali,vt est text.mirabilis de iure nostri Regni in l.2.tit.1. par.2. hoc tamen seruitium sine congregatione totius Regni,& Procuratorum non solet Rex noster percipere,& congregato Regno, vt Vniuersitas, omnes Procuratores solent consentire, vt saltim maior pars: & illud videtur sufficere,iuxt. notata per Guid.Pap. q.424.& quãdo Rex imponit collectam pro suis necessitatibus,illud debet esse, si alij reditus Regni non sufficiunt,de quo videatur Guid.Pap.in singul.13.

Aliqui tamen casus possunt cõsiderari,quibus licitum est sine licentia Regia imponere Collectas:quibus dictæ leges Regiæ fallunt. 7

Primus casus est quando collecta imponeretur virtute,aut vigore iurisdictionis, sed virtute pacti, puta si plures homines se congregent, & omnes præstent mutuum consensum de indicẽda inter se collecta ad bonum finem: nam virtute talis consensus valet pactum, & est soluenda collecta secundum Bald. in l. etiam C. de exception.rei iud.col.pen.vers.dico ergo, & notat Guid.Pap.in decis.Delphin.quæst.penul.& facit nam qui non conuenitur ex lege ad collectas,potest conueniri ex pacto, notat Bal.in auth.sed periculum C. si sine censu,vel reliquis,& quod pactum valeat,notat idem Bal.in c. venientes de iur.iur.

Bonus autem finis, ad quem se possunt ciues congregare, est vt adeant superiorem pro tuenda Republica, aut euitanda oppressione: nam pro expensa consumenda potest indici collecta, & valet pactum, & licita est congregatio, notat Puteus in tract.synd.in princ. vers.pone f.24.

Secundus casus est, quando obuenisset casus magnæ necessitatis,puta pro reparatione pontis, cuius imminet ruina propter impetum aquarũ, qui fortè rueret, si Princeps adiretur pro impetranda licentia ad imponendam collectam pro exigenda pecunia necessaria ad reparationem: nam isto casu sine vllo metu pœnæ potest indici collecta,imminente dicta necessitate, argumen. text. in l.pro locis, & in l. mediterraneæ C.de annon.& tribut.& ita in expresso notat Luc.in in l.hac prudentissima col.pen.C.de quib.mune. nemi. liceat se excusa; lib. 10. nam casus tantæ necessitatis nulla lege, aut dispositione videtur exclusus,vt in c.licet de ferijs. 8 *Si periculũ est in mora, imponitur collecta sine licentia.*

Tertius casus est, quando Parochiani alicuius Parochiæ se congregant per modum Pa-

parochiæ, & non per modum vniuersitatis loci, & pro ornamentis emendis dictæ Parochiæ, aut pro fabrica campanæ congregant se, & indicunt collectam, & exigunt, quia istud possunt sine vlla Regia licentia facere: cum fiat virtute consensus in seruitium Dei, & non vigore iurisdictionis: & ita concludit Cassan. in Consuetudin. Burgun. rub. 13. §. 6. in glo. de porte.

9 *Vicini compellantur ad mutuandum.*

Quartus casus est quando non per modum collectæ, sed per modum mutui Concilium vellet compellere suos vicinos, donec mutuent certam pecuniæ quantitatem: nam quodlibet Concilium potest hoc facere si imminet necessitas emendi frumētum propter necessitatem famis, vel si oportet dare aliquid exercitui, vt discedat à prouintia, ne milites deprædent vicinos: nam vt tali publicę necessitati succurratur, potest Cōcilium loci, etiam recognoscentis superiorem, vt sunt loca huius Regni, compellere vicinos ad mutuandum, si sunt diuites. & possunt commodé mutuare, quibus postea soluetur, vel ex pecunia communi, vel ex collecta imposita authoritate Regis. Mutuum tamen sine vlla Regia licētia potest fieri, vt notat eleganter Gullielmus in l. neminem C. de sacrosanct. Eccles. & Plat. in l. 1. C. de omni agro desert. lib. 11. & in tract. de peste, per Ioan. Fran. in vltima parte fol. mihi 72. & dictis Consuetudinibus Burgundiæ in dicta rub. 1, §. 4. f. 36. in vers. sed dicimus, & istud habetur quotidie in practica, de quo vide in quæstionibus Capellæ Tholos. q. 347.

His casibus, & aliis similibus poterit practicari, quód Ciuitas, & Concilia, atq; vicini locorum possint collectas inducere, non præcedente Regia licentia, neq; per hoc incurrunt in pœnam perditionis, vel amissionis bonorum, cessante fraude, & bona fide interueniente.

10 *Si se puede apartar en Deseruicios la tierra de la ciudad.*

Dicit tamen litera nostræ legis, quod vbi vici subiecti Ciuitati, aut Villæ solent per se contribuere, quòd seruanda sit consuetudo, & quod quodlibet corpus de per se potest imponere collectam vsque ad quantitatem trium millium morapetinorum: super quo oritur dubium quotidianum, an vici quos hæc litera appellat *la tierra*, possint petere quòd fiat diuisio inter eos, & Ciuitatem, aut Villam cui subsunt, quantum ad onera supportanda, & soluendas collectas. Et omissis disputationibus, dico, quod diuisio, vel vnio terrarum non potest fieri sine authoritate superioris, aut virtute consuetudinis antiquæ, vt notat Plat. per text. ibi in l. 1. C. de metropo. Bery. eodem lib. 11. & per Paulum in l. si eadem ff. de offic. Asser. & in l. 2. tit. 1. par. 2. itaq; si de consuetudine sunt vnita in solutione dictarum contributionum, Ciuitas, aut Villa cum locis sibi subditis, standum est consuetudini, neq; est facile mutanda, licet quantum ad inæqualitatem onerum adeò Respublicæ læduntur, quod viris, & viribus destituuntur, vt in l. fi. C. de offic. Præfect. Orien. & ibi notat Alberi. & per Lucam in l. omne C. de cens. & censit. lib. 11.

Diuisio vicorum à ciuitate potest fieri ex causa.

Si tamen Ciuitas, & vici subditi difficulter congregantur ad repartitiones, vel alia necessaria perequandis oneribus, propter distantiam locorum, vel similem causam, quia forté multū distant populi inter se, vel creuit nimis vicinitas & amplitudo negotiorum, propter hoc non obstante consuetudine, potest iustissimè peti diuisio á Ciuitate, vel à vicis, & quod vnicuiq; de per se iniungantur onera, argum. tex. in l. in nomine Domini vers. interea vero C. de offic. Præfect. Præto. Afric. & ibi ad hoc notat Alberi. & est notabilis determinatio, & frequēs in practica.

Item si vni loco reuocatur immunitas à collectis, quia erat priuilegiatus, quod quando liceat ponit Ias. in l. ex hoc iure ff. de iust. & iure num. 53. isto casu debet reduci ad vnionem, quā antiquitus habebat, de quo si non constat, potest de per se ei assignari à Principe, vt contribuat, quia nemo potest ad societatem compelli.

In secunda parte literæ istius tex. multum iniungitur, quod peræquatio, siue repartitio collectarum fiat iustè, & sine grauamine subditorum quod quando fiat ex sequentibus apparebit, distinguendo inter onera realia, & personalia.

Personalia enim sunt de quibus in l. munerum ciuilium ff. de mune. & hono. in quibus talis est seruandus ordo, vt qui semel laborauit seruiendo Reipublicæ, cum personali labore suæ personæ, non debeat semper in tali labore durare, sed diuidatur labor ponendo alios in eodem officio: ita notat Plat. per text. ibi in l. placuit C. de palac. sacri largitio. lib. 12. pro quo text. in l. æstimationem §. fi. ff. de mune. & hono. vbi probatur quod positus in labore personali pro Republica, si non perficit negotium intra tempus datum, non cogitur semper durare, sed alius ponendus est, & sic diuidatur labor, & facit text. in l. legato ff. de vacatio. mune. & quod notat Plat. in l. ab honoribus C. de mune. & hono. inter pat. & fil. non continu. lib. 10. 11 *Munera personalia qualiter diuidantur.*

Et inter alia est considerandum in istis muneribus personalibus an durent personalia semper vel an subrogatur aliquid loco laboris personalis, puta si Rex mandat, vt vnaquæq; Ciuitas mittat centum soldatos ex vicinis Ciuitatis, numerando sumates populi: nam isto casu mulieres, & aliæ personæ de quibus in l. 14. tit. 3. lib. 4. ordin. *Quæ est l. 7. tit. 4. lib. 6. Recop.* excusantur à bello, de quibus loquitur quoque Plat. in l. apparitores C. de exact. tribu. lib. 10. & quamuis loco istius muneris personalis subrogetur munus reale, puta quia distribuitur collecta, & conducantur homines admittendos eos loco vicinorū in dictam guerram; ista collecta subrogata in loco personalis collectæ, semper habet naturā collectæ personalis, nec exigetur à dictis personis quæ sunt exēptæ à personali munere in dicto casu, vt notat Bal. in l. etiā in fi. C. de execut. rei iud. & isto casu si tali mulieri viduæ, quę exēpta est à iure á personali munere, vt in l. & qui originem §. corporalia ff. de muner. & honor. vel cæteris exemptis imponeretur dicta collecta, grauarentur nimis, & sunt à Correctore subueniendi per istam l. & istam opinionem elegantissimè decidit, prout ego distinguo cum Bald. Ioan. Franc. in suo notabili tract. de peste in 2. par. vers. sed quæritur sub num. 435. & finitur vera decisio in vers. discussa sub nu. 150. & notat Plat. in l. inductione C. de annon. & tribu. lib. 10. 12 *Pretiū subrogatum loco muneris personalis.*

Hydalgos, y exemptos, an cogātur ad custodiā messium, & bestiarum.

13 Et ista quæstio solet esse quotidie in practica quando per statuta, *ò costumbres se les suelen guardar las bestias por concejo, y los puercos, y los panes è viñas*, á qua custodia licet personæ viduarum, & fidalgorum, & clericorum sint exemptę in personalibus, tamen tenetur contribuere in expensis quę fiunt ponendo alias custodias, quia in his omnibus particulare commodum principaliter vertitur, vt dixi supra c. 10. in l. 30. vers. infertur etiam, & dato quod esset commodum commune, magis videtur onus impositum ratione rerum quam personæ: & ideo habentes res quæ custodiuntur personaliter, tenentur cōtribuere, & ita colligerem ex Alberi. in rub. ff. de mune. & hono. nu. 18. & quando casus obuenerit cogēdi clericos ad huiusmodi collectas quibus tenentur, vt possit secularis sine metu excōmunicationis ipsos cogere ad soluendum, sumi debet cōsilium ex doctrina Bal. in auth. sed periculū C. si sine censu, vel reli. licet aliter videatur decidere idem Bal. in l. administrationē C. de sacrosanct. Eccles. & in dicto tract. de peste sub nu. 456.

Munera Realia qualiter imponantur.

14 In realibus verò muneribus quæ ratione bonorum imponūtur, de quibus per tex. & ibi Bar. & DD. in l. rescripto §. fi. ff. de mune. & hono. & & per Ias. in l. placet C. de sacrosanct. Eccles. de iure huius Regni per sententias latas in supremo Concilio video certam tassam vsque ad quantitatem octogentorum millium marapetinorum, & non supra imponi pro medietate, *de la dicha quantidad que se dize cañama*. De iure veró cōmuni talis collecta imponebatur iuxta vires singulorum: itaq; si multum erat in bonis, crescebat multum collecta ratione patrimonij contra dominum, vt in l. omnes C. de oper. publ. & est communis doctrina Bar. & aliorum DD. in l. 4. §. actor. ff. de re iudi. & in l. ad instructionem C. de sacrosanct. Eccles. & probatur in l. 2. §. vicinales ff. ne quid in loco publ. & notat Abb. in c. non minus col. 3. de immun. eccles. & bona considerantur quoad æstimationem immobilia attento redditu, vt in l. si quos C. de rescind. vend. & in l. 2. C. de præd. nauic. lib. 11. & notat Plat. in l. 1. C. de censi. & censi. eod. lib. & cum ista onera sint impendia fructuum, vt in l. neque ff. de impend. in rebus dotali. fac. attenta qualitate fructuum debet considerari valor rerum, vt imponatur collecta iuxta valorem fructuum, & rei fructificantis. & ita debet intelligi tex. de iure huius Regni in l. 20. tit. fi. par. 3. ibi. *Pechar comunalmente cada vno por lo que le viniere*:

Valor bonorum qualiter consideratur.

15 habere autem quando quis dicatur, vt imponatur collecta, nō solum in possidente proprietatem ratione dominij intelligendum est, vt possit collectari, sed etiam si solum habeat vsumfructum; nam pro eo soluet collectas, vt in l. quæro ff. de vsufru. lega. & per Alex. in 5. vol. cons. 4. & isto casu fructus considerantur ratione publicæ vtilitatis non deductis expensis, vt notat Paul. in l. fructus ff. soluto matrimonio, de quo vltra Modernos ibi scribit eleganter Matthæus de Afflictis in decisionibus suis decis. 252. & quod vsufructuarius soluat collectas probatur, vt in l. Iulianus §. hæres ff. de legatis primo, de quo bene loquitur Soccinus consil. 217. intellige tamen quod tenetur á tempore quo percipit fructus, & non ad præteritas collectas, licet nonnulli voluerunt contrarium asserere, contra quos tenet Cassan. in Consuetud. Burgund. rub. 4. §. 6. in glo. & supportet.

Iuros.

Item, ille qui solum possidet annonas ciuiles in aliquo loco, quod nos possumus exemplificare, *en los que tienen juros reales, situados en rentas de algunos pueblos*: nam ibidem tenentur ratione illius redditus soluere collectas, & istud est notabile verbum ponendo in practica quod notat Lucas de Penna in l. fi. C. de fundis limitrofis lib. vndecimo, & eadem ratione idem asserendum censeo in possidentibus *censos al quitar, ò perpetuos*. *Censos.*

colonus creditor sequestrarius an collectentur.

16 Item Coloni, item Pastores, item Creditores ratione pignorum, & missi in possessionem ex primo decreto, item sequestrarij, & similes personæ possunt collectari ratione bonorum, quæ tenent, & eis à fructibus eorum fruuntur, ideo debent sustinere pro his collectas: & plura iura hoc probantia, quæ possem referre, ponit elegātissimè Lucas in l. hac prudentissima C. à quibus mune. & præsta. nemi. liceat se excusa. lib. 11. vbi hæc, & alia in materia possunt videri, & in pecuniam habente otiosam, per eumdem in l. j. C. de prædijs, & omnibus rebus nauicul. lib. 11. & per Plat. in l. indictiones C. de annon. & tribu. lib. 10.

Ius Regni.

17 Ista tamen conclusio, quòd vnusquisque debeat contribuere secundum valorem bonorum, immutata est per Consuetudinem ferè in omnibus locis istius Regni, quia solent contribuere por cañamas, vsq; ad certam tassam bonorum, ne diuites supportent ferè omnia onera; quæ cōsuetudo, vbi non grauantur aliqui, neque mittuntur querelæ seruanda est, si verò nonnulli vicini dicunt eam grauosam in contributione seruitiorum regalium, & emendetur, dele grauamina, & fiat iustè contributio: data est hodie forma per capitulum 100. in Curijs *de Valladolid*, anno 1537. *Quæ est l. 3. tit. 14. lib. 6. Recop. *vbi videatur forma.

Et si non esset istud capitulum, ego in forma contributionis inspicerem causam, an illa cōcernat contributionem respectu personarum, an respectu patrimoniorum, & attenta causa facerem formam contribuendi pro dicto seruitio, ex dicta causa oblato, & non sufferrem quod sarcina potentiorum, & ditiorum ad inferiores, & pauperes transferretur, vt in l. 1. C. de censi. & censi. lib. 10. & singulis annis facerem matriculam possessorum bonorum, quòd vetus matricula, & solutio extimorum præteritorum non includit nominatum, semper esse possessorem, vt notat Paul. in l. si pater C. de act. emp. & vend.

Dubium tamen est, an habentes possessiones, & bona stabilia in alieno territorio, teneantur ad collectam, quæ deficiētibus bonis communibus imponitur, pro defensione terminorum: quorū pastu habentes dicta bona immobilia fortè non fruuntur, quia demorantur in alio territorio, & propter distinctionem terminorum, quilibet populus fruitur suo pastu. 18

Et

Et videtur dicendum, quòd habentes dicta bona teneantur pro rata ad contributionem collectæ, ratione bonorum impositę, vt est textus in l. omnes C. si sine censu, vel reliquis: nam litera dicit: Omnes pro his agris quos possidét, publicas pensitationes agnoscant, id est, solitas solui, vt ibi exponit gloss. & sic ex illo textu notat Baldus ibi quod possessor fundi debet soluere collectas: quod debet intelligi quādo percipit fructus, nam aliàs percipiens fructus, etiā si sit vsufructuarius soluit collectas, vt supra in leg. quæro. ff. de vsufruct. lega. notat Bart. & ibi plura refert Alexander in apostill. in l. nec stipendium ff. de impen. in rebus dota. factis, & loquendo in emphyteota possessore Alexāder in quinto volumine consi. 4. & Decius in prima parte consil. 156. Item onera patrimoniorū à possessoribus patrimonij soluenda sunt, vt in lege prima §. patrimoniorum ff. de muneri. & honori.

Possessor collectatur. Quod in tantum procedit, quòd etiam alienigena, qui aliquid possidet in alieno territorio debet onera patrimonialia sustinere, modò illa indicantur ratione possessionis vt in l. rescripto §. finali. ff. de muneri. & honori. & in l. prima, & secunda C. de anno. & tribu. libro decimo, & est gloss. in rubrica de mune. patr. & in dicta lege secunda, vbi dicit, hoc procedere etiam in possidéte mobilia, vt putà quia fœnus exercet, vt in l. filij §. fi. ff. de muneribus & honoribus, & notat doctissimus auditor Otalora cap. 1. sub nu. 6. imò & pro solutione harum collectarum bona possessorum sunt tacite à iure obligata, vt in l. prima & secūda C. in quibus cau. pignus vel hypote. taci. contra. & in l. aufertur §. fiscus ff. de iure fisci. & iure regio est textus in l. vigesima quinta, titul. decimotertio part. 5. & notat Anto. de Fano in tractatu de pigno. in 4. membro.

19 Et quæ supra dicta sunt in tantum procedunt, & sunt vera, quòd in contributionibus, & collectis quæ respiciunt publicam vtilitatem, communem, quales sunt munire vias, reficere muros, fontes, & pontes, ac defendere terminos populorum, & his similia, clerici, & Ecclesiæ tenentur conferre sicut cæteri, etiam nobiles, vt in l. 1. titulo *de los perlados y clerigos.* lib. 1.
* ordinam. * Quæ est l. 11. titu. 3. lib. 1. Recop. & l. 4. ibidem * & in l. 15. tit. 4. *de los excusados* li-
* bro. 4. ordinam. * Et lege 17. titulo 14. libro. *6.* Sed parum facit: magis faciunt duæ leges precedentes. * & notat eleganter Ripa in suis responsis, titul. de rescriptis num. 20. & cum principaliter hæc sint munera patrimonialia, ab his nemo excusatur, & sic non attēdiiur exemptio vel fauor personæ, sed res ipsæ quarum causa soluuntur retributiones, vt notat Bartol. in l. rescripto. §. sciendum ff. de muneribus, & honoribus, & notant moderniores in l. ad instructionem C. de sacrosanctis Ecclesijs. Item pro ista parte facere videtur decisio Guidonis Papæ numero septimo, vbi ipse notat, quòd forenses possidentes bona immobilia in alieno territorio teneniur ratione bonorum cōtribuere pro fortificatione castri, aut villæ. & ibi non foueant domicilium, ex eo quòd dicta fortificatio, & refectio concernit commune omnium bonum: & idem notat idem Guido Papæ, & latius in quæst. 372.

Et quando onera sunt patrimoniorum, ad quoscunque bona transeant sequitur onus collectæ, vt l. apud Iulianum §. hæres ff. de legatis primo, & plura iura quæ possem referre, notat Matthæ. de Afflictis in constitutio. regni Siciliæ libr. 3. rubrica 5. cap. 2. & per Ioannem de Ripa lib. 2. responso. cap. 22. & plura alia possem in corroboratione huius partis referre, quæ notat Montaluus in l. 7. titu. 11. lib. 2. foro legum & per Matthęum de Afflictis quæstio. 95. & per Socinum in secūda parte consil. 217. & per Cassaneum in consuetudine Burgundiæ rubrica. 9. §. 18. in glo. taliable.

Supradictis tamen minime obstantibus in quæstione nostra aliter puto distinguendum, & primo inspiciendum est, an habentes alibi domicilia sint consueti contribuere pro defensione terminorum, nam valet consuetudo, vt alibi demorans teneatur contribuere pro bonis alibi sitis: etiam si dubitetur an collecta imponatur pro rebus, an personis ratione rerum, & ita notat Alexander in apostill. ad Bartol. in dicta lege fina. §. secundum, & notat Bal. in dicta lege fina. C. si sine censu vel reliquis extendendo valere de hoc priuilegium sub numero 3. & Guido Papæ in quæst. 372. & Montaluus in dicta l. 7. titul. vndecimo. lib. 2. foro legum. 20 *Consuetudo expectatur in ponenda colecta.*

Cessante verò priuilegio, aut speciali consuetudine, quæ de sui natura debet restringi, de iure distinguendum est, siquidem in causa quæ vertitur, agitur de proprietate terminorū, quia alter ex concilijs ligantibus dicit vsque vnam leucam vel alterum spatium terræ esse suum proprium, & non illius populi qui habet occupatum, in huiusmodi casu, cum termini proprietas pertineat principaliter ad conciliū quod possidet, & illius habitatores & commorantes cum laribus, & vxoribus suis: de qua habitatione facit mentionem textus in l. si quis à liberis §. domum ff. de liberis agnoscendis, & in l. final. titul. 31. partit. 3. & ad commorantes, & habitatores pertineant termini, vt in l. 4. tit. 28. partita tertia, defensio terminorum debet fieri expensis ibidem commorantium, cum ad eos tantùm res pertineat, ideo eorum expensis debet defendi, vt in l. si irruptione §. ad officium ff. finium regun. & in l. sed hæreditas §. plane. ff. ad exhiben. & per Bart. in l. si postulauerit ff. de adulterijs, & per Iassonem in l. prætor. §. etiā ff. de edend. per Felinum in cap. quia indicante de præscriptio. & per Bal. in l. 1. C. de relatio. Itaque res propria debet proprijs expensis defendi, etiam si inde resultasset commodum forensibus ibidem aliquas possessiones habentibus: nam interesse secundarium non habetur in consideratione, sed quod principaliter agitur, vt est gloss. in cap. secundo de pactis lib. *6.* in parte detrimentum, & ibi ponit concordantes Georgius Natan.

Et ex huiusmodi ratione quando imponitur collecta pro vijs reficiendis, aut pro fonti- 21 *Quis sol-*

bus,

Bam pro refectione fontis. bus, vel similibus ædificijs, quibus principaliter vtuntur habitantes in loco vbi fit talis refectio, in huiusmodi casu solummodo commorantes in loco & non forenses debent collectari pro huiusmodi operibus: & iste est verus intellectus text. in l. 20. tit. fina. part. 3. & quod istud pertineat tantummodo ad habitantes notat Guido Papæ in decisione 444. & sic in tali casu forenses ratione bonorum nihil debent omnino contribuere. Et ad huiusmodi opera principaliter sunt deputata bona communia, vt in l. quinta tit. 28. par. 3. & in ca. trigesimo. supra *en estos capitulos de corregidores.*

Et de ficientibus dictis bonis communibus, si perueniatur ad collectam, illa debet imponi tantummodo inter eosdem commorantes, & non ratione bonorum: quia principaliter imponitur personis pro rebus, vt probatur in d. l. 20. tit. fin. par. 3.

Et collecta quæ subrogatur, debet diuidi inter easdem personas, quæ tenentur ad onus, & non ad bona aliorum debet extendi secundum Bart. in l. 1. col. 3. C. de mune. & in quo loco, & plura refert Ripa in suis responsis cap. de rescriptis responso. 20. num. 3.

Si verò non ageretur de proprietate terminorum, sed de iure pastus vel alterius seruitutis, isto quoque casu est distinguendum: nam siquidem pastus pertinet ad vicinos, & commorantes eiusdem loci, ad eos tantùm pertinet defensio sui iuris, & inter eos imponenda est collecta, vt notatur in l. ab omnibus ff. de legatis primo.

Si vero ius pastus non solum morantibus & habitatoribus loci commune est, sed habentibus bona stabilia intra territorium, vel aliorum populorum vicinis, putà *a los de toledo vn suelo:* isto casu si deficiût bona communia ipsius populi, & deuenitur ad collectam, illa soluenda est ab omnibus habentibus ius pastus, quorum mera facultas pascendi diminuitur, si plures alij vtantur pastu, ideo ab his sunt soluendæ litis expensæ qui iura communia tuentur, vt est textus & ibi Baldus in l. ex parte ff. familiæ herciscundæ, & notatur in l. cum duobus §. fin. & ibi glos. allegat concordantes ff. pro socio. & hoc casu crederem viciniores qui frequentius vtuntur pastu esse in aliquot plus collectandos tanquam ad quos maius commodum quàm ad longe positos perueniat. argumento text. in l. omnes & in l. pro locis de anno. & tribu. lib. 10.

22 Quæ supradicta sunt vendicant sibi locum quãdo agitur de contributione, & collecta pro defensione terminorum: si verò ageretur de soluẽdo tributo, aut indicto, vel superindicto, vel seruitio regio, tunc habentes bona tenentur contribuere pro rata bonorum quæ in territorio possident, vt in pragmatica *de Madrid,* quæ tantum loquitur in rege, & ideo ad iura ciuitatis tuenda non debet extendi, quia non simile priuilegium habet ciuitas cum fisco, vt in l. non simile ff. ad munici. & in l. Anthiochẽsium ff. de priuileg. credi. & respectu regis Castellæ, cuius est regnum, habens bona in aliquo territorio, pro quibus tenetur subire collectas, habetur in hoc pro ciue illius territorij, vt per Feli. in cap. quoniam de officio. ordi. col. 1.

Si verò ageretur de defensione tam proprietatis termini, quàm iurisdictionis, isto casu & ciuitas, & dominus particularis eius qui non sit rex, tenetur contribuere, iuxta ea quæ dixi in isto libro meo. cap. 4.

Item, vt se eximant multi ab huiusmodi cõtributionibus, & sibi, atque posteris fidalgorum, siue nobilium nomen relinquant, solent fraudulenter cum concilijs, & aliquando cum solis peræquatoribus conuenire, vt extra genus hominum contribuentium relinquanrur: quibus cum resistat ius commune, facilè potest à iudicibus obuiari: vt ne talia fiant in necem, & damnum Rerum, publicarum, summa ope, & vigilantissimo studio intendendum est: nã cum apud nos Castellanos nobilitas tempore adquiratur, multi propter ignauiam incolarum populi habẽtur inter nobiles, atque fidalgos, quorum origo fuit ex hominum genere infimo, ne dicã infami, & cum non possit probari propter temporum obumbrationem, par est, ac si proponi non potuisset, vt dicit gloss. in l. qui habebar. ff. de manum. testamen. quam dicit mirabilem Alexander in secundo volumine consil. 107. & Iasson in l. qui Romæ §. duo fratres nu. 17. ff. de verborum obligario. & facit text. in l. si quis seruum §. si inter quos ff. delega. 2. & in l. habere licere ff. de euictio.

Et an nobiles propter magnam necessitatem regis possint collectari, videatur Cassaneus in catalogo gloriæ mundi, in quinta parte, in 20. consilio, num. 119. excellentia principis: quis autem dicatur nobilis apud Hispanos, videatur text. & ibi glos. in l. 6. tit. 9. part. 2.

Præcauendum ergo est, ne simulatè aliqui extra matriculam, quæ vulgò padron appellatur, relinquantur immunes, nemini enim est immunitas concedenda, & falsarij possunt dici qui simulatè non scribunt in dicto *padron*, siue matricula: contra quos inuehit textus in l. 1. & ibi Platea. C. de immuni. nemi. conceden. libro decimo. & in l. siquis C. de cursu publi. libro duodecimo, & contra notarios gloss. in l. 1. C. de agricol. & censi. libro vndecimo. Imò asserens se nobilem & exemptum cum non sit, & resistens soluere in tributis regalibus, incurrit pœnam, de qua in l. 24. titul. 4. libr. 4. ordin. * Non inuenitur in Recopil. sed in casu simili, *del que se llama Licenciado, no siendolo,* vide l. 5. in fine tit. 7. lib. 1. Recop. & in materia hac vide l. 2. tit. 7. par. 7. * & adhuc tanquam falsarius debet puniri, qui se dicit nobilem, cum non sit, & extraordinaria pœna propter solam nominationem punietur, vt concludit Cassaneus in cousuetudin. Burgundiæ rubrica 6. §. 4. gloss. se parte, & faciunt quæ de se nominante doctorẽ, cum non sit, notat Baldus, & doctores in l. sub pretextu C. de sacrosanctis Ecclesijs, & apostill. allegat Bar. in l. eos §. fin. ff. de falsis, & quod sit pœna extraordinaria, propter nominationem, notat Baldus in cap. nõnulli 1. col. de rescriptis, & Felinus in cap. tertio loco, de probatio. & videatur Guido Papæ, quæstione octuagesima nona, 23

Pœna cõtra asserẽtes se nobiles cũ non sint.

nona, & glossa legis primæ C. de priuilegijs schola. libro duodecimo. Imò siquis plebeius permittat se ad aliquod officium eligi, tanquã fidalgus, cum non sit, venit propter talem simulationem puniendus, vt in lege secunda C. si seruus aut libertus ad decurio. aspi. libro decimo, de quo loquitur eleganter Rodericus Suarez in allegatio. 12.

Quãdo diu nō soluit collectas. Et licèt de iure cõmuni qui diu stetit quòd non soluit collectas, si super hoc inquietatur, potest se nominare nobilem siue fidalgum, & petere à iudice ne quid contra eum moueatur, collectando eum, vt in expresso notat Iacobus Rebuffus in l. viris C. de magis. scrinio. libro 12. & quod taliter grauatis consulatur officio iudicis, notat Baldus in l. qui ad ciuilia. C. de appellatio. & Iasson in l. fina. in fine ff. de constitutio. princip. & ex hoc potest fundari quæ-
24 *Ius regni.* dam pragmatica huius regni, condita *en Tordesillas* per regem Henriquum anno. 1403. *
* Quæ est l. 9. tit. 11. lib. 2. Recopil. & vide Couar. lib. 1. variarum c. 16. num. 11. * vbi datur facultas quibuscunque iudicibus inferioribus, quòd si aliquis cum patre, vel cum auo simul fuerit per totam vitam in aliquo loco, vel prope in comarca in possessione nobilitatis, quòd idem iudex potest sua authoritate reddere pignora, si qua fuerint capta, tanquam non esset fidalgus, & propter hoc iudex non incurrit pœnam. Sed istud est verum si ipse iudex ex suo officio, vel concilium, aut quilibet alius tacuerit: nam si fortè aliqua moueretur quæstio, vel contradictio, nullo modo iudices inferiores se possunt intromittere in talibus causis nobilitatis, sed nihil innouando debent remittere ad iudices *de los hijos, dalgo*. & iste est verus sensus illius pragmaticæ, in illis verbis, *Pero es mi merced, que si alguna contradicion les quisiereder, ò quisieren poner alguna persona contra lo en esta mi carta contenido, que no conozcades dello, sino que lo vengan a demandar ante los mis Alcaldes de hijosdalgo, porque ellos lo oyan.* Ratio est, quia multa quæ propria authoritate possunt fieri, non licet si fiat resistentia: vt quando Princeps concessit licentiam intrandi possessionem, valet si non fiat resistẽtia, secundùm Alexandrũ, vbi alios allegat in l. iustè possidet. ff. de acquirenda poss. Ex hac tamen l. & ex l. 6. tit. 2. lib.
* 4. ord. * Quæ est d. l. 9. tit. 11. lib. 2. Recop. * probatur quòd diuturna possessio in vna persona illius qui se dicit nobilem, aut fidalgum, non sufficit vt tueatur in possessione, sed requiritur copulatiuè continuata possessio patris, vel aui: tamen in pragmatica *de Cordoua* requiritur in possessorio continuata possessio trium personarum, vt probant illa verba, *Por la qual prouanza parezca, como seyendo casado, è biuiẽdo sobre si y su padre, y su abuelo, todas tres personas estuuieron pacificamẽte en reputacion è possession de omes hijosdalgo.* Quæ pragmatica lata
* est anno 1492. fol. mihi 153. * Quæ est l. 8. tit. 11. lib. 2. Recop. * Et idem probatur in principio illius pragmaticæ, ibi, *E como ellos son tenidos de prouar de tiempo immemorial, a lo menos de padre, y de abuelo, y del que contiende,* & ibi, *Se requiere que aya prouanza de todas tres personas:* & sic videtur quòd illud quod notat Iacobus Rebuff. procedat, nullo stante cõtradictore: tunc enim iudex potest tueri istum qui est in quasi possessione non cõtribuendi, dummodò non sit possessio à se solùm, sed à patre, vel auo: & in quantum exiguntur plures personæ, est ius nouum, & alludit, atque declarat quod notat Aristotel. in 2. lib. Rethoricæ, vbi dicit, *Nobilitas quid sit.* quòd nobilitas est maiorum claritas, & honorabilitas progenium. Et in 4. Politicorum dicit, quod nobilitas est virtus, & diuitiæ antiquę: nam nobilitas non nascitur in ictu oculi, vt notat Baldus in §. alia in præludio feudorũ: quid autem sit nobilitas, & qualiter de iure communi probetur, vide per Guido. Papæ in consilio 217. & ista antiquitas generis declaratur his legibus, vel quòd sit immemorialis, aut saltim quantum ad possessorium descendens ex consuetudine, & in possessione habita cum patre, & auo: qui enim in tali possessione descendente ab his personis reperitur, potest petere vt tueatur in possessione, neque fiat contra eum nouitas, vt in l. scimus §. caueant de agricol. & censiti. libro vndecimo, & notat Platea in lege prima C. de magist. scrinio. libro duodecimo, & nisi taliter continuata possessio probetur, prout in dictis legibus regijs continetur magis acquisita per diuersitatem personarum ascendentium, quàm per solam personam illius qui se dicit nobilem, in dubio non præsumitur nobilitas, nec fidalguia, vt notat Bald. in c. 1. §. si quis rusticus, de pace tenenda, & eius violato. & in l. non ignorat. C. qui accusa. non possunt, & probatur in dicta pragmatica, ibi, *Pues el derecho resiste à su possession:* & ideò non iuuaret, quòd se quis diceret nobilem, & probaret possessionem in sua persona: quia posset esse principium possessionis in posteros suos, si non turbatur sibi, tunc nihil iuuat: & licèt iure cõmuni non soluens collectas per quadraginta annos sit tutus, vt tradit per multa Boerius in decis. 246. tamen iure Castellæ hoc non sufficit, & licèt de iure communi possit esse nobilis ille, qui secundùm consuetudinem loci reputatur nobilis, vt notat Bartolus in l. 2. C. de dignita. libro 12. & in l. 1. C. de muneri. & in quo loco eodẽ libro, & Paulus in consil. 126. primo volumine, in noua impressione, de quo benè loquitur glossa in l. 50. in regul. Cancellariæ: tamen in nostra Castella non facit nobilem sola reputatio, sed possessio maiorum, aui, & patris, & in persona istius, qui se asserit nobilem seruata distinctione dictarum pragmaticarum, imò sola reputatio nobilitatis vana semper habetur, & parui momenti, vt notat Lucas in l. mulieres, versiculo nono, ex cõmuni opinione C. de dignita. libro duodecimo. Imò licèt sit verum quod per fama probatur nobilitas personæ, vel an descendat ex alio genere personarum, vt notat Baldus in l. prouidendum C. de posthum. & in l. 1. C. de testi. & sequitur Hyppolitus in l. de minore §. plurium num. 88. ff. de quæstionibus. Hodie verò in persona auorum, & proauorum sufficeret fama cum alia possessione

ſione patris, & filij ſuiſmet cum quo agitur, ſecundum formam pragmaticarum regni: ſed quando vltra reputationem concurrit tam diuturna poſſeſſio, ſeu conſuetudo non ſoluendi gabellas, cum publicè imponerentur vicinis populi, eo ipſo quòd vniuerſitas relinquebat iſtos immunes, ſcilicet, patrem, & auum, videtur perdere in eos, & in poſteros ius collectandi, vt notat Platea in l. 1. C. de exactione & tranſlatione milit. anno. lib. duodecimo, & Comitatenſis preſcribit quòd ſit ciuis ſecundùm Bart. in conſil. 172. & ob id dicti nobiles ſic relicti videntur præſcribere contra fiſcum, & vniuerſitatem, vbi demorantur, & licèt ipſi nihil faciant, tamen actus reipublicæ quod ſcribuntur alij vicini, & iſti omittuntur, habetur pro vera poſſeſſione propter patientiam reipublicæ, & præſcribunt, licèt ſciant ſe teneri ad collectas, vt per Boerium decis. 246. nu. 4. & propter actum ſoluendi collectas quas alij ſoluunt pro iſtis omiſſis extra matriculam: & ille actus ſolutionis collectarũ non eſt gratuitus, vel ſpontaneus, ideò inducit obligationem in futurũ contra ſoluẽtes, vt ſemper ſoluãt regi pro iſtis exemptis, & inducitur munus à rege non ſingularibus perſonis, ſed toti vniuerſitati, & populo, vt notat Platea in l. actores C. de exacto. tributo. libr. 10. & intra populum vnum genus hominum præſcribit libertates contra alium.

25 *An publica functiones præſcribantur.*

Eſt enim doctrina notabilis, quod licèt iura principis & publicæ functionis non poſſint præſcribi, vt in l. comperit. C. de præſcription. 30. vel 40. anno. tamen iſtud eſt verum, vt id quod præſcribitur adimatur regi, iſtud enim fieri nõ poteſt, tamen quod certum genus hominum præſcribant, quod alij homines integrè ſoluãt fiſco dicta ſua iura, & collectas, & quod ipſi ſint exempti in ſolutione partis eis tangentis, bene poteſt adquiri cõſuetudine, & præſcriptione, & ita charitatiuum ſubſidium, & procuratio legatorum, & alia quæ non ſunt præſcriptibilia poſſunt per aliquos præſcribi taliter quòd non fiat prçiudicium illis quibus iſta debentur, dum tamen ſolutio oneret tantummodo certos homines, vt eleganter concludit Ioannes de Liniano in cap. accedens, de præſcriptio. quem ſequitur defendendo à Cardinale & Abb. qui contrarium volunt aſſerere, Felinus ibi ſub nu. 6. verſiculo cæterum, & attenta iſta doctrina ſatis commodè poteſt affirmari, quod fidalgui poſſunt acquirere conſuetudine, quod ipſi ſint exempti à contributionibus regalibus, & ea ſoluant alij vicini tributarij, niſi in initio poſſeſſionis fidalgorum vitium probaretur, putà quia per violentiam, vel fauorem aliquorum potentum iſtud fuerit toleratum: nam talis vitioſa poſſeſſio non iuuat, vt probant dictæ leges regni, & notat Ancharranus in cõſilio 260. Vitium tamen non præſumitur niſi probetur, ideoque fidalgus tuetur in dicta poſſeſſione, non probato ex aduerſo vitioſo initio, aut mala fide, quę in tam diuturna poſſeſſione paternæ & auitæ libertatis cum lapſu maioris temporis quàm viginti annorum non pręſumitur, ſed bona fides, iuxta ſingularẽ doctrinã Bart. in l. fin. C. vnde vi. quem ſequitur Matthæus in ſuis deciſionibus, deciſio. 374. & poſſunt adduci in medium quę notat Guido Papę, deciſione. 316.

Aduertẽdum eſt ſemper quòd fidalgus qui eſt in iſta poſſeſsione & permittit ſe pignorari, & ſoluit collectas per decennium, preiudicat ſibi, quia licèt quãdo aliquid adquiritur conſuetudine, vt eſt iſta poſſeſsio nobilitatis, tantum tempus requiratur ad perdendum quantum fuit neceſſarium ad adquirendum, vt per gloſſ. in cap. cũ de beneficio, de præbend. libro ſexto, tamen iſtud procedit niſi res reducatur per contrariã conſuetudinem ad ius commune, vt eſt gloſſa in cap. finali de conſuetudine. libro ſexto: & notat Bellamera deciſione. 1. & Felinus in cap. cum acceſsiſſem, de conſtitutio. columna. 20. & cum reducatur hæc res ad ius commune, ſufficiunt decem anni. 26

Item nonnulli volunt ſe eximere à contributione collectarum, ea ratione, quia ſunt officiales regij, & iſti durante vita ſua gaudebunt exemptione, non tamen tranſibit immunitas ad filios, quia ceſſat non durãte officio propter quod illa concedebatur, vt eſt textus in lege decimatertia titulo 4. libr. 4. ordinam. * Quæ eſt l. 18. titulo 14. libro 6. recopil. * vxor tamen vidua gaudebit immunitate, qua vir eius defunctus fruebatur propter officium, vt dicit dicta lex, & in hoc eſt caſus vbi pater maius priuilegium transfert ad vxorem quàm ad proprios filios, & gaudet vxor priuilegio mariti, etiam ſi priuilegium ſit exorbitans, de quo per Bart. in l. quoties C. de priuileg. ſcholar libro duodecimo, & per Felinum in cap. ſuper eo. de teſtibus, & per Plateam in lege in filijs C. de decurion. libr. 10. & per Socinum primo volumine conſiliorum, conſil. 12. num. 18. *Officiales del Rey.* *

Item alij, eo quod ſunt *Regidores, ò iurados de los pueblos*, volunt ſe eximere à contributione collectarum, & exceptis *los jurados de Seuilla*, de quibus loquitur l. 16. titulo 4. libr. 4. ordinam. * Quæ non inuenitur in Recop. ſed eſt melior l. noua 11. titul. 25. libr. 4. Recop. & vide Otaloram 4. par. cap. 2. num. 8. * omnes alij iurati aut rectores locorum huius regni nõ excuſantur à contributione collectarum ratione officiorum, vt eleganter notat. Ange. in l. ædiles ff. de via publica, & Lucas de Penna in lege prima C. de immuni. nemini. conceden. libro decimo: & gloſſa in l. ſi quis §. honorem ff. de muneribus & honoribus, licèt Bartol. teneat ibi contrarium, & Guido Papæ quæſtione 398. de quo vide Plateam, poſt gloſſ. in l. actores C. de exacto. tribu. libro decimo, & Boerium deciſione 246. 27 *Regidores.* *

Item clerici coniugati volunt ſe excuſare à contributione collectarum, contra quos eſt textus in l. 33. titu. 4. lib. 4. ordina. & in l. 13. titulo *de los perlados*. libr. 1. ordinam. * Eſt l. 2. tit. 4. lib. 1. Recop. nouior iſtis, * & quod notat Guido Papæ in deciſio. Delphi. quæſt. 383. *

Item alij volunt ſe eximere à contributione, quia ſunt doctores, ſed in noſtro regno clare 28 *Doctores.*

deci-

decisum est, quod nisi in Salamanticensi, aut Vallisoletensi, aut collegiati in Bononiensi, aut Complutensi studio fuerint graduati non gaudent immunitate, vt in cap. 126. in curijs *de Madrid* anno 1534. * Est l.8.& 9. titu. 7.lib. 1. Recopil. * & quæstiones de iure communi quibus quæritur an licentiatus gaudeat priuilegio doctorum, debent in Castella nostra practicari de graduatis in dictis studijs, & non in alijs, de quo vi. Gui. Papæ in decisi. Delphi. q. 390.& dum lex regni dicit, quòd bachalaurei contribuant, datur intelligi, quòd doctores & licentiati non debent contribuere: & an licentiatus gaudeat priuilegio doctoris, vide per Ioannem de Ripa in l. centurio. numero 18. ff.de vulgari & pupilla. & an bachalaurei aduocati gaudeant immunitate gabellæ, vide Baldum in l.aduocati C. de aduocatis diuerso. iudic.& Puteum intractatu Syndica. in parte gabella num.319.& ibi dicit de iudicibus, & casus quibus de iure bachalaurei non contribuunt, de quibus loquitur l.20.titulo quarto lib. 4.ordina. videatur ibi, * Est l.2.tit.14.libr. 6. Reco. & vide circa eam Greg. Lopez in l.fin. titu. 10. par.2.in gloss.magna circa finem, * & in l. aduocati.& ibi Baldus C.de aduoca.diuerso iudic. & exempti propter artem non gaudent illi qui nomine tantum, & non re exercent officium, videatur Bart. in l. semper §.fina.ff.de iure immuni. & in l.fina.ff.de excusation. tutorum, & in rubrica.C.de nauicula.& ibi Alexander in apostil.vbi dicit, quòd nec gaudet seruiens per substitutum, vide Bart.in lege prima C.de tyroni.lib.12.& vide l.1.titulo quinto lib.4. ordina. * Est l.2.in cap.8.tit.20.lib.5.Recop. *

29 Caterdaticos.

Item, alij doctores legentes actu & exercitio in studio Salmanticensi, aut in alio approbato à iure, non est negandum nisi quòd non tenentur contribuere per tex.expressum in l.8.tit.31. par.2.& notat Guido Papæ quæstione 388. Neque obstat dictum cap. *de Madrid*. 126. quia non loquitur de doctoribus actu legentibus, vt l.semper §.negotiatores ff. de iure immunitatis, sed de illis, qui sunt tantummodo doctores, & obtentu doctoratus volunt se excusare: non tamen loquitur de doctoribus legentibus in scholis, nam fauore lecturæ scholarium liberantur à contributione: & istud priuilegium inclusum in corpore iuris non videtur per generalia verba illius capituli *de Madrid* derogatũ. Vide tamen quæ notat glo. noua Gregoriana in l.fina.tit. 10.partita.2.vbi ponit praxim.

Estudiantes.

Item alij volunt se excusare à contributione quia sunt scholares, qui nullo modo valent se à tali contributione liberare, nisi sint clerici primæ tonsuræ, non tenentur contribuere, vt in l. 13.tit.3.lib.1.ordina. * Est nouior. l.2.tit.4.lib. 1.Recop.& facit l. 2. tit.14.lib.6. Recop. & l.8. tit.7.lib.1.* & notat Guido Papæ in quæstione. 383.& facit text.in cap.Ioannes de clericis coniuga.& text. in cap. vno §.in cæteris, eodem tit. lib.6.& ratio huius vltra dicta iura potest esse, quia clerici primæ tonsuræ, vel in minoribus ordinibus constituti non ligantur statutis aut constitutionibus laicorum, de quo plura quæ possem referre notat Rochus in cap. fin. de cõsuetud.fo.mihi 66. Videatur in proposito Antonius Corsetus in singulari in parte gabella, vide Plateam in l.2.C.qui ætate lib.10.

Ordenades ad titulum patrimonij.

Item, alij nituntur se excusare à cõtributionibus bonorum, donando ea filijs suis, vel alijs in titulum patrimonij, vel similem causam: nã talis donatio omnium bonorum est suspecta, tam contra successores, quam contra fiscum, si transferuntur in personam exemptam, vt in l. omnes §. Lucius ff. de his quæ in frau. credito. iunctis notatis per gloss. in l. qui testamentum ff. de probatio. & idem est si non omnia bona, sed quasi omnia donauit, vt notat Baldus in l. 1. quæstio.3.C.si quid in fraud. patro. & in l. si vnquam C. de reuocandis donatio. & notat Alexander in primo volumine consi. quinquagesimoquinto, & quando donatio tendit in præiudicium tertij, vt est in præsenti causa, & casu, etiam si donetur sub colore consanguinitatis non valet donatio, & præsumitur frudulenta in præiudicium tertij, notat Paulus in consilio 65.incipit, super isto puncto.& notatur per Bar. in l.post contractum ff. de donatio. & ideò vt euitentur inter patres & filios istæ donationes fraudulentę, vt euitentur collectę, lata est lex.212. *del estylo*, quæ dicit, quòd sub colore tituli patrimonij, vel simili non detur filio nisi quantum posset ex hæreditate percipere, quod est apud nos valor legitimæ, & tertij, & quinti, & vltra non liberabuntur bona donata à contributione, imò recipientes donationem, vel venditionem in fraudem fisci, & collectarum, debent talia bona perdere, & confiscantur, vt in l.1.C.vt nemo ad suum patroci. susci. lib.vndecim, & Bart.in l.cum contractibus C. de iure fisci.lib.10.& in l.fi. §. memoriale C. de bonorum possessioni.subla. eodẽ libro. & istud est quotidianum in practica, quod commendat alia iura allegando Corsetus in singulari. in parte gabella. & practica procedendi contra donantem in fraudem, ponitur in lege sexta. titulo nono, libro quinto ordina.

30 Señores de vassallos.

Item alij volunt se excusare à contributione, cum hominibus tributarijs, eo quia habẽt vassallos, licèt ipsi non sint de genere nobiliũ, & siquidem contributio est in reparationem, vel fabricam pontium aut murorum, vel similium operum, domini vassallorum non possunt se à contributione excusare cum vassallis, imò contribuent sicut & ecclesia & clerici, & alij nobiles & fidalgui contribuunt, & ita notat Lucas in l. hac prudentissima C. à quibus muneribus nemi. liceat se excusare lib. 11. in quæstione 19. Si verò contributio est pro seruitio regio, vel in similem causam domini vassallorum, etiam si non sint de genere nobilium, nõ tenentur contribuere, quia vassallos habere est dignitas, vt notat Bald. in cap.1.§. marchio. colum.4. qui feudum dare possunt. Pro quo solet ponderari textus in cap. Abbate sancti syluani, in fine, de verborum significatione: & ista dignitas est tantæ potentiæ, quòd liberat dominum vassallorum à contributione, vt cõcludit Guido Papæ, licèt supra dicta non alleget

get in decisio Delphina.q. 385. sed illa loquitur in feudalibus. * Et in sing.486.& Tiraq.de nobilitate cap.7.num.2. * & durum esset hoc in practica, licèt idem notat Albericus in l. 1. §. fi. ff. de aqua quotidia.& æstiua. & Boerius decisione 246.de quo videatur Bertrandus in consilio 141. in prima parte.

31 *Hospitales.* Item alij volunt bona excusare, eo quod sunt alicuius hospitalis,& dicunt quod non debent describi nec pro his contribuere : & bene dicūt si vere sunt hospitalium, nam eorum bona pari gaudent priuilegio cum bonis ecclesiæ, vt notat Baldus in l. omnes §. præterea nullus C. de episcopis & clericis, quem sequitur Alexāder in secundo volumine consi. 9. & ideo bona hospitalium libera sunt à communibus,vt eleganter concludit Felinus in cap. de quarta , de præscriptioni. num.decimo.& idem dicerem in bonis fraternitatum secularium, si illa bona, & eorum fructus cōsumuntur in hospitalibus, & pijs negotijs, nulla admixta profanitate, nā si in conuiuijs, vel in agitandis tauris cōsumerentur talia bona, & fructus eorum,crederem, *Cofradias.* quòd cum tale collegium confraternitatis sit seculare,& profanum, vt notat Baldus in authentica hoc ius porrectum , colum. secunda. C.de sacrosanctis Ecclesijs, & Paulus in l. collegium C.de hæredibus instituendis, quod eius bona non sunt libera à muneribus, sicut & cætera bona laicorum, nisi forte maior pars esset hominum fidalgorum in illa tali fraternitate: nam isto casu propter maiorem numerum exemptorum totum collegium reputatur nobile,& propter communionem laicorum non sunt exempti quantum ad illa bona collegiater communia liberaretur à muneribus propter exemptos socios, & confratres : & in isto casu practicarem, & non alio gloss. in l.1.C.de mune. non conti. inter patrem & filium libro decimo. * Alias in gloss. verbo fratribus in l.fi.eo titu. * quæ dicit quòd socius gaudet immunitate in bonis propter communionem socij exempti, de quo loquitur Hyppoltius in singulari. 180. & refert & sequitur Cassaneus in consuetudin.Burgūdiæ rubrica 1.§.4.in glo.prouer. *De armas.* num. 59. aliàs extra istum casum dubium esset in nostra Hispania practicare exemptionem ratione societatis aut communionis licèt in modo & forma diuidendi collectas debeat attendi, an patrimonium sit in communi, aut diuisum , aliter enim patri viuo , aliter viduæ, aliter filijs simul habentibus mortuo patre imponitur collecta,vt Platea in l.fi hi qui. C. de filijs famil.& quemadmodum pater pro his tenea. lib. 10.

Capellanias. Item alij volunt excusare bona,ne imponatur collecta, quia dicunt ea data in seruitium Dei, cum onere dicendi aliquas missas , quod vulgò dicimus *bienes de capellanias*, & ista censentur bona profana , si non sint auctoritate episcopi instituta, & omnia seruiant pijs causis, vt notat Guido Papæ in decisione Delphina.quæst.187.ideò talia bona eximi non debent ab onere collectarum, vide text.in l. 1. §. fin. ff. ad l.Falcidiam: sed istud limita in notabili casu quem notat Ancharranus in consilio 129.

Item alij volunt eximere dicta bona, dicendo,quòd illa sunt fabricæ ecclesiarum, & quòd non tenentur ad munera tanquam sint ecclesiastica, & bene dicunt,nisi in casibus quos notat Felinus in capit.ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutio. num. 77.& nisi in casibus quibus clerici tenentur, de quibus Abb. in cap. non minus versi.fin.de immunitat. ecclesiarum & Boerius in decisi. 246.

Item alij dicunt quòd habent bona in censum, vel emphyteosim ecclesiæ, vel monasteriorum, quorum est directum dominium bonorum , & ideo dicunt, quòd pro huiusmodi bonis non tenentur soluere collectas , & allegant Bart. in l. priuatæ C. de excusatio. munerum libr. 10.vbi dicit,quòd emphyteota ecclesiæ pro bonis non tenetur subire onera collectarum,licèt de consuetudine seruetur contrarium Perusij: & idem in emphyteota priuilegiati tenet Bal.in l.1.col.1.C.de iure emphyteo. Tamen contrarium notat Angelus in consil. 206.incipit pro decisione & Felinus in cap. ecclesia sanctæ Mariæ num.99.de constitutio. vbi dicit, quòd in emphyteota ecclesia ratione valoris quē habet iure proprio in bonis emphyteoticis tenetur ad collectas, & munera, & ista opinio viget in practica, & est tenenda. Vide Rochum de Curte in cap. fin. de consuetudi. fol.50.& Iasso. in l. 1. C.de indicta viduita. tollen. in fin. & Yserniam in titu. quæ sint regalia in parte & plaustrorum. 32 *Censualistas de iglesias.*

Item alij volunt se eximere à collectis, eo quia sunt pauperes : pro quibus est gloss. in l. omnes la. 1. C. de annonis & tribu. lib. 10. quam sequitur Iasso, in l.4.§. actor. ff. de reiudica. & illa paupertas tam in personalibus, quā in patrimonialibus excusat, si sit paupertas intolerabilis, puta quia oporteret dictum laborare, & victum quærere : ita intelligit Baldus in l.etiam ad finem C. de executio. rei iudica. & Platea in l.fin.C.de his qui nume. libero.lib. 10.& Baldus in authenti. defuncto.col. fina. C. ad Tertullia. & notat Gerardus singulari. 3.& apostol. ad Abba in cap. licet de censibus : pro quibus est tex. in l. 2. versi. *Otro si el que fuesse tan pobre*, ibi, *que no pudiesse guarescer sino por obra de sus manos.* titulo 17. part.7. isti enim pauperes excusantur à dictis muneribus , vt in l.cura. §. inopes ff. de muneri. & honori. pro quo est gloss. in l. paupertas de excusatio. tutorum, à qua habuit ortum dict. lex. 2. tit.decimo septimo, part.sexta, de quo per Barba. in cap.significātibus,de officio delega. & per Lucam in dict.l.fin.C.de mune.& in quo loco. *Pobres.*

Item alij propter vtilitatem personarum excusantur à collectis, vt sunt meretrices,quæ opera vtilissima suarum personarum dietim laborant, vt victum quærant, vt notat Angel. in authen. de lenonibus colla. 2. & notat Petrus Rabena in alphabeto aureo in parte gabella. *Meretrices.*

Item alij volunt se eximere ex eo quia habent duodecim liberos, & allegant pro se tex. in l.si quis decurio.C.de decurio.lib.10.& quod ibi 33 *Habentes duodecim liberos.*

ibi notat Bart. & Platea: & licèt aliqui dicant quòd excusat numerus sexdecim liberorum,& non minor, tamen contra vtramque opinionẽ dicit tenendum de consuetudine Guido Papæ in quæstionibus D. lph.q.401.& glo.in consuetudinibus Burgun fol.37.col.3.maximè dum à rege per sententiam non conceditur exemptio & immunitas. De qua immunitate concedenda non iudicabunt alij iudices nisi fiscales, & citato fisco, cum de eius agatur præiudicio,pro quo facit l.2 tit.4.li.4.ordi.* Alias l.8.tit.2. lib. 4.vet.ordi. & est l.12.tit.11.lib.2.Recop.& vide Otaloram de nobilitate 1.part.tert.partis principalis cap. 9. num. 2. * & l. siquis decurio. loquitur in decurionibus perpetuis vt per Boe. in decis. 256.

Item alij volunt se eximere eo quia sunt forenses, contra quos respectu bonorũ quæ habent in territorio, est pragmatica *de Madrid* ann.1415.lib. pragmaticarũ fol. mihi 65. * Est l.5.tit.9.lib. 7. Recop. & vide istum authorem resp. 16. per totum & l. 20. titu. 32. par. 3. vbi Gregorius verbo *por lo que ouiere* * & pro ea est quæstio decisa, de qua tractat Bar.in rub.de muneribus,& in quo loco li.10.& in l.rescripto & ibi Alexan. §. fin. ff. de muneri. & honori.& per Bal.in l.etiã C.de executio. rei iudi. & per Bart.in l.cum neque C.de incolis lib.10. & per Alexan.vbi plura allegat.in 2.volumine consil. 98. & per Guido Papæ in suis decisionibus Delph. decis.7.& per Montal.in 2. cõpila. fori, in parte domicilium,& in l.7.tit.a.lib.2. fori.

34 *Pani aguados.* Item alij volunt se excusare à muneribus virtute priuilegiorũ,eo quia sunt *paniaguados*, quos licet virtute priuilegiorum excusare, vt in dictis priuilegijs continetur, dum modo nõ sint de maioribus tributarijs, siue *pecheros*, sed de mediocribus,vt in l.3.tit.4.lib.4.ordi. & seruata forma l.11.titu.eod.* Vide l. 22.& 23. tit. 14.lib.6.Recop.quę leges sunt nouiores,& corrigunt hic allegatas * & iustũ est vt electio fit de mediocribus,argum.text.in l. qui lãce.ff. de auro & argento lega. & in l. legato generaliter ff.de legat.1.vbi mediocritas complectitur, & in l.siquis argentum §.1. C. de donatio. & tales excusati à muneribus nunquam intelliguntur ab officijs excusati, vt notat Platea in rubric. C.de vacatio mune.publ. lib. 10. & quia datur certus numerus ad excusationem, seruanda est forma priuilegiorũ,nam vltra numerum nominati non gaudent exemptione, vt notat Albericus in l.eos C.de officio magistri mili. videatur Bart.in l.ei qui ff.de iure immuni. & ibi dicit,an vicinis de nouo venientibus possit cõcedi immunitas ne soluant collectas, & in l.vacuatis C.de excusatio. nemini cõcedẽ.lib. 10.

In his omnibus casibus & similibus aduertendum est à iudice ne sequatur aliquod grauamen in cõtributione collectarum:&, quãdo exhibentur priuilegia aliquorum locorum super non soluẽdis collectis,ea debẽt strictè interpretari,nam huiusmodi priuilegia sunt restringẽda,ne vnus pro alio grauetur, & ita notat Platea in l. actores C. de exacto. tributo. tributo. li.10.& subsistente maxima necessitate, priuilegia non valent, quod notat Paulus in l. diuus ff.de peti. hæredita.& ibi Curtius in apostill.

Item est notandum, quando fit repartitio collectarum per singulares personas populi sol uẽdas,quòd ad æstimanda eorũ bona non sunt singulæ personę vocandæ,sed præsente syndico vniuersitatis,vel alia persona publica, de mandato iudicis fit æstimatio, & repartitio in singulas personas, & illud dicitur *padron*:ita notat Platea in l. indictiones C. de annonis & tribu. lib. 10.& illud debet exhiberi à collectore,quãdo exigitur pecunia à vicinis ne exigatur vltra modum, & videant an sint grauati, & ita notat Platea in l. omnes 1.C.eodẽ ti.& in l. apparitores,de exactori.tribu.eo.lib.nam si sunt grauati,possunt iudicis officium tales grauati implorare, vt tollatur grauamen, vt in dicta l. indictiones: & in l.qui grauatos C.de cẽsi. & censi. lib.11.vbi post annum elapsum à tempore collectę impositę,qui dicit se grauatũ,non auditur intra annũ verò,etiam post quinque dies datos ad appellãdũ,bene auditur,vt ibi, & notat Bar. in l.forma §.ft.ff.de censi.& Iass. in l. prætor ait §.fi.ff.de noui operis nuncia. Annus autẽ currit à die publicationis matriculæ repartitionis, vt notat Alber.in rubrica ff. de muneribus & honoribus col.fi.Reuisio autẽ huius grauaminis quandocunque debet fieri,illud fit per eosdem peræquatores, sine nouo processu, vt notat Bar. in l. per hanc C. de tempori appellatio. & peræquatores,qui semel tassauerunt,non debẽt propria authoritate mutare tassationem, sed de mandato iudicis, quia aliter incident in crimen, vt in simili notat Platea in l.1. C. de meta.& epedi. lib.12.

35 *Ad repartitionẽ collectarum qui sunt vocãdi.*

S V M M A R I A

Capituli decimiquinti.

1 *Acta iudicialia debent fieri coram tabellionibus de numero ciuitatis, & num.2.*
3 *Tabellio subrogatur loco alterius, vrgente necessitate.*
4 *Tabellio potest recusari vt suspectus.*
5 *Tabellione recusato debet alius de numero associari.*
6 *Tabellione associato, quis teneatur soluere salarium.*
7 *Tabellio de concejo an cõficiat acta iudicialia.*

CAPVT XV.

In l. trigesimamquintam. * *Quæ est l.26. tit.6. lib. 3. Recop.* * *de tabellionibus ciuitatum, coram quibus debent acta iudicialia fieri.*

S IN

N prima parte huius legis disponitur, quod acta iudicialia debent fieri coram tabellionibus numeri cuiuslibet loci, & non coram alijs, vt probant illa verba *los fagatodos ante los escriuanos del numero de la ciudad, o villa donde vuieren de conoscer*, & ibi, *e no tomen otro ningun escriuano*, & iusta fuit dispositio huius text. nam dato certo numero personarum, quarum industria actus debet fieri, esset in derogationem suæ præminentiæ, ꝙ alius extra numerum admitteretur, ad illum actum exercendum. Et non solum contra præeminentiam, sed etiam contra commodum pecuniarium ratione sportularum, ita notat Felin. in cap. cum omnes, de constitutio. sub numero 18. ver. tertio fallit, idē notat Boerius in decisio. 258. numero 12. & quando vsus alicuius rei certus deputatur, illi tantum, & non alij vti debent: vt in l. quicunque & ibi Bald. C. de operi, publicis, & in l. 2. titulo 1. libro 7. ordinam. * Lib. 2. titul. 1. libr. 7. Recop.* & publica versatur vtilitas, quòd acta fiant per tabelliones de numero, & non per alios, vt faciliùs inueniantur ab his ad quos pertinent nec habeāt necesse forinsecos tabelliones adire pro scriptis argumento text. in l. prætor ait §. 6. ff. de edendo ibi, hoc enim primo deliquit qui aliò instrumentum transtulit, imò si ex aliqua causa de contentis in hac lege acta facta fuerint coram extraneo tabellione, cessante illa causa totum processum dabit iudex tabellioni ex numero cui voluerit gratificare: vt probant verba istius Libi se remita, & notant Platea, & Bal. in l. 1. §. cōsules ff. de officio cōsu. in secunda lectura per tex. in l. quæsitū ff. de tutelis, & regula est quòd vnus notarius non potest se intromittere de officio alterius notarij, sed vnusquisque contentus esse debet vti notariatu in loco sibi permisso, & non vsurpet alium: vt in l. quicunque C. de excu. & exacto. libr. 12. & notat Bal. in l. repetita. C. de episcop. & clericis, & multas alias leges, & iura quæ possem referre incorroborationem istius conclusionis, ponit Lucas de Penna in d. l. quicunque.

2 *An alius tabellio sumatur de consensu partium.* Ex quo potest dici, ꝙ etiam si iudex vellet ex consensu partium assumere notarium, apud quem fiant acta iudicialia, exclusis notarijs de numero, ꝙ non posset hoc facere: & ita tenet Boerius in decisio. 258. sub nu. 21. ꝙ per istam nostrā legē extra locū bāchi iudicialis possunt tabelliones extranumerarij facere fidē, & non ad banchum iudicis, quia specialis in illo loco prouisio tabellionum excludit alios: vt in l. doli clausula ff. de verbo. oblig. per quod patet, quod non valeret prorogatio, vt in tali loco quantum ad acta iudicialia, vt possint fidē facere, & ita concludit Bal. in d. l. repetito, & idē notat in l. 1. C. de sportu. vbi dicit, ꝙ si alius scribit acta quā ille qui debet scribere, acta non faciunt fidem: argumento text. in l. in fraudem §. quotiens ff. de iure fisci de quo per Bald. & docto. in l. testamenta omnia C. de testamentis, per quæ videtur, quòd ista acta, quæ fierent coram istis tabellionibus qui non sunt de numero, si sunt iudicialia, etiam de consensu partium, nullam fidem faciunt, saltim in præiudicium tertij, nā quoad ipsos consentientes, si confessi fuerint illud instrumentum, præcisè valebit confessio, & vim instrumenti habet secundum Bald. in l. fi. C. de edict. diui Adria. tollen. sub num. 40. & facit text. in l. fin. C. de fideicommissis, vbi dicitur, quòd vbi est confessio non est necessaria scriptura.

Imò fortius est tenēdum, quod etiā ex causa necessitatis propter absentiam vel infirmitatē tabellionis, coram quo acta iudicialia sunt cœpta, si alius tabellio debet deputari vt perficiat acta, prout licet, vt concludūt omnes docto. in d. l. 1. C. de sportulis, per tex. in l. 1. ff. de officio consu. tamen iste tabellio subrogandus in processu loco absentis vel impediti, debet esse eiusdē numeri cuius erat impeditus, & extra numerum non potest subrogari etiam si est tabellio regis, de quo est text. in l. 43. in legibus *de Madrid, sobre la orden iudicial ponderando* text. ibi, *Pongan otro sufficiente de los escriuanos del audiencia, escogiendolo el mismo escriuano impedido.* * Quæ est l. 29. tit. 25. lib. 4. Recop. & sunt multæ leges prohibentes ꝙ tabellio substitutū habeat vt ex l. 6. tit. 2. lib. 7. Recop. & faciunt l. 18. & 19. titu. 3. eodem lib. 7. & sunt de hoc duæ pragmaticæ nouiores prima *de 17. de Enero de 1590.* & secunda pragmatica est *de 14. de Iunio de 1590.* quas vide * & faciunt notata per Mathæum in decis. 6. 3 *An causa necessitatis.*

Ex quo infertur, quòd gloss. in auth. de hæredibus & Falcid. §. si vero absint, in verb. inuētarium, quæ dicit, quòd scriptura inuentarij per vnū cœpta, potest ex causa necessaria per aliū perfici, quod intelligatur, quòd ille alius debet esse tabellio de numero, cum inuentarium debeat robur assumere à iudice, coram quo authoratur, & perficitur, vt in lege tutores, & ibi glossa C. de administ. tuto.

Secundò infertur, quòd si notarius corā quo pēdet processus, impeditur per recusationē partis, & sic solus non potest acta cōficere sine adiuncto tabellione, quia notarius bene potest recusari vt suspectus, vt est glo. in auth. de triente & semisse §. illud, colla. 3. ibi & Boerius in dicta dec. 256. & notat Bal. in l. apertissimi C. de iudicijs sequitur. Lāfrancus in c. quoniā contra falsam de probatio. in parte recusationes, & in parte interlocutoriæ nu. 28. & Bal. in c. fanè de officio dele. & de iure nostri regni est text. in arāzelo, *de los escriuanos*, in capit. incipiēti. *Por sentar la recusacion*, * Quæ est l. vnica titu. 27. lib. 4. Recop. in versi. *Por assentar la recusacion, &c.* * vbi dicitur ꝙ tabellio potest vt suspectus recusari: & valet recusatio, & est tāti effectus ꝙ si post recusationem acta non appareant subscripta ab vtroque tabellione, nullam fidē faciūt, vt notat Bal. in l. si quis ex argentarijs §. 1. ff. de edendo, & sequitur Decius in consi. 35. 4 *Notarius recusatur.*

Nā isto casu, quādo talis recusatio proponitur cōtra notariū, ad iūctus tabellio isti recusato associandus debet esse de numero, & nō extra 5

tra numerum, perdictã legem, quia illi qui nõ sunt de numero nullã possunt fidem facere in iudicialibus: & ideo nõ possunt adiungi, sed adiunctus socius debet esse de numero, & alter sine altero non scribet, licèt processus & acta causę debeãt esse apud primũ notariũ recusatũ, cum sit antiquior in illa causa, argumento tex. in l. fi. ff. de fide instrumẽto, & in l. si quę sunt ff. familiæ hercis. & quæ notat Felinus in cap. 1. de maiori. & obed & in cap. quoniam contra falsam, de probatio. colum. 5.

Tertio infertur, quod si ex mandato, vel prouisione regali debet fieri aliqua probatio corã duobus tabellionibus à partibus nominãdis, ꝙ isti nominãdi debẽt esse de numero, cũ illæ attestationes sint de actibus iudicialibus, & recipiuntur virtute mandati iudicialis, nisi in locis vbi vnus tantùm tabellio est *de concejo*: nam solet adiungi alius tabellio regis, vt coram ambobus fiat probatio.

Quartò infertur, ꝙ si à tabellione qui sit frater agẽtis, vel accusatoris aut cõsanguineus, aufertur processus in totũ secundũ formam text. in c. 84. in curijs *de Segouia*. anno. 1532.* Quæ est l. 7. tit. 25. lib. 4. Recop.* tali casu debet processus dari tabellioni, qui sit de numero, & non extra numerum: & hoc est clarissimum.

Et in proposito istarũ illationũ quæritur, si tabellio de numero associatur, quis eis sub ministrabit salariũ pro labore illius causæ: & non nulli dicunt, quòd soluet ille qui recusauit, tanquam dederit causam istis expẽsis: argumento text. in l. sed etsi hæreditas §. proinde ff. ad exhiben. Ex quo tex. probatur, ꝙ ille soluet expẽsas, qui petit actum fieri: de quo plura tradit Iason in l. prætor ait §. etiam ff. de edendo, & ego dixi supra, maximè quia videtur versari circa vtilitatẽ huius recusantis tãtũ, cũ tabellio associatus sit tiriaca aduersus venenũ primi tabellionis recusati vt suspecti. Et cum sit huius vtilitas, ipsi tãtum videtur incumbere solutio expensarum, licèt secundariò resultet alteri parti vtilitas. vt in l. quoniã liberi. C. de testibus. Quę secũdaria vtilitas non habetur in consideratione: vt per glos. in c. 2. de pactis in 6. & glos. in l. denuo quoq; ff. de re iudi. aliàs si vtriusq; esset principalis vtilitas, vtraque pars solueret expẽsas, vt in l. sed & loci. §. sed si mensor. ff. si mẽsor falsum modum dixerit: & sic ista consideratione nonnulli videntur asserere, quòd iste qui recusat soluet expensas, alij dicũt, quòd recusans non dedit causam recusationi, sed ipsemet tabellio recusatus, qui cùm sit parti suspectus, dat causam recusationi, & ille recusans authoritate iuris petit associari aliũ tabellionẽ. Et cum iustè id petat, actus à lege permissus, nõ debẽt sibi esse onerosus, aut grauosus, & sic videtur, quòd expensa sit potius scribenda ipsi tabellioni recusato, quàm parti recusanti. Tertij dicũt, & fortè meliùs, quòd iste tabellio associatus, nullũ debet habere salariũ: turpe enim esset ei salarium accipere pro negotio, cui tenetur assistere, cum sit de numero tabellionum, qui de necessario venit associandus, vt suprà dixi: & qui salarium recipit pro negotio ad quod tenetur, malè facit, vt in l. 3. ff. de conditio. ob turp. causam. Et etiam si sponte daretur salarium, non potest recipere, vt notatur in l. inuitus ff. de regulis iuris, Cessante ergo salario expẽsæ quæ sunt dandę à parte, tam pro registro, quàm pro transumpto, quod debet esse signatum signo vtriusque notarij, vt probat Guido Papæ decis. 122. erunt communes inter ambos tabelliones, & à die associationis diuidẽtur: quia deinde est prothocolum commune. Et cùm incidãt in communionem, emolumẽta debent diuidi inter socios rei communis, vt in l. quibus casibus ff. pro socio. & sic labor scribendi debet inter ipsos diuidi, & alter sine altero non scribet, argumento textus in l. vnica ff. de officio consul. Et facta probatione, si vnus ex his tabellionibus moritur, non potest alter solus signatũ dare transumptum, imò loco demortui deputatur alter iudicis authoritate, qui cum viuo signet, secũdùm formam traditam per textum, & doctores in capitul. cùm P. tabellio. de fide instrumentorum. Et quòd vterq; tabellio debeat subscribere, & inter eos fiat diuisio sportularum, est text. in l. si quis ex argentarijs §. cogetur ff. de edendo. & in l. quædam §. nummularios ff. eodem tit. & quod dico in sportulis diuidendis inter istos duos tabelliones, idem dicerem in duobus iudicibus, si alter recusatur: nam socius, cùm sit ordinarius in illa causa, habebit expensas cum socio communes, & pœnæ iudicibus applicatæ diuidentur inter eos, & fiet æqualiter diuisio. Et ita semper practicari feci in ista materia, licet non nulli iudices imperitissimi faciunt dare integras sportulas vltra hoc salariũ vtrique tabellioni, adiuncto quòd certè nulla lege (iudicio meo) cauetur. Sed id facit argutia, atque cupiditas tabellionũ, qui vt plurimum in exigendis salarijs metas rationis excedunt, vt in cap. statutum §. notario, de rescriptis lib. 6. & quod vnus ex duobus tabellionibus supradictis non possit ingrossare scripturam, tenet Guido Papæ quæstione 122. suprà allegata, & glos. in cõsuetud. Burgund. rubr. 1. §. 6. in glos. 1. n. 48.

Sed pone, quòd cõmisso aliquo crimine, iudex inquirit ex officio corã vno tabellione *del numero*. Et facit capturam, aut sequestrũ, & procedente iudice ex mero officio coram illo tabellione, superuenit accusator, & vult corã aliũ tabellione querelare, & causam prosequi, an possit cùm fortius sit ius accusatoris, quàm iudicis procedẽtis ex officio? & videtur quòd licèt respectu rei accusati, & ipsius accusatoris maius sit istud ius: tamen respectu tabellionis, cui ius est quæsitũ ex sua diligẽtia, atque industria, non est tantæ potentiæ quòd possit priuari processu, in quo cœpit præscribere, ex beneficio text. in l. 1. C. de sportulis, vbi notat Bald. & docto. Neque fit iniuria accusatori, cùm possit eum tabellionem, qui incepit, recusare, & dato socio processus, procedit sine vlla suspicione: cùm enim tertius venit ad causam, & auditur, non mutatur tabellio, imò auditur in eo statu quo est processus, vt in c. fi. vt lite pẽdente li. 6. & non permittat iudex, vt super vno crimine,

Quãdo iudex procedit ex officio.

vel negotio plures diuisim fiant processus, sed vnus tantùm ventiletur, vt in l. prætor edixit. §.si mihi ff.de iniurijs, & in l.cum duobus §. si plures ff. pro focio. & in l. quidam æstimauerunt ff. si certum petatur.

Sed an tabellio publicus *de conçejo* possit actu iudicialia conficere? & dico quòd non, sed illa tantùm, de quibus in aranzelio *de los derechos de escriuanos de conçejo.* * Qui est titulus 26. lib.4.Recop. * imò si alia faceret acta, illa nullam haberent fidem: quia tabellio ad certos actus deputatus, vt est iste, in alijs non facit fidem, secundum Bald.in l.Imperator ff. de statu hominum, & notat Alexander in 4.volu. consil. 1. num. 8.

SVMMARIA
Capituli decimisexti.

1 *Tabellio tenetur ad custodiam prothocoli, cuius debet copiam facere.*
2 *In sententia requiritur subscriptio iudicis, & tabellionis.*
3 *Iudex tenetur imponere pœnam à lege statutam.*
4 *Pœna legis æqualiter implenda inter nobiles, & ignobiles.*
5 *Pœna consuetudinaria, vel statutaria à iudice implenda.*
6 *In pœnis legalibus cessat iudicis arbitrium.*
7 *Qui non habet in bonis, quando luat in corpore.*
8 *Ex contumacia non imponitur pœna amissionis causæ.*
9 *Iudex non potest recedere ab ordine in impositione pœnæ.*
10 *Coram principe omnis pœna est arbitraria.*
11 *A pœnis legalibus quando liceat iudici recedere.*
12 *Lata culpa in impositione pœnæ corporalis non æquiparatur dolo.*
13 *Ex præsumptionibus non imponitur pœna corporalis.*
14 *Paruitas rei est iusta causa minorandi pœnam.*
15 *Ex consuetudine potest pœna mutari in mitiorem.*
16 *Pluralitas filiorum est iusta causa minorandi pœnam.*
17 *Vbi pœna minoratur, potest imponi mitior pœna corporis afflictiua.*
18 *Infamia æquiparatur pœnæ corporali.*
19 *Vbi pœna est minoranda ex aliqua causa, illa debet esse minor in eodem genere & qualitate.*
20 *In criminalibus an habeat locum compromissum.*
21 *Intellectus ad l. 22. tit. 1. part.7.*
22 *Extensio ad l. 22. tit. 1. part. 7.*
23 *In causis minimis non requiritur quod scribantur acta in processu, sed sola sententia.*

CAPVT XVI.

In legem 36. Est l.27. tit. 6. lib. 3. Recopil.* de forma condendi acta processus, & ne fiat dispensatio à iudicibus circa pœnarum impositionem.*

QVATVOR disponit lex ista, primum instruit iudices, & tabelliones circa opus processus consistentis in papiro: & ordinem actorum in eo describendorum. Secundò, instruit iudices, quod subscribant sententijs simul cum tabellionibus, & faciant diligenter custodire processus. Tertiò præcipit iudicibus, vt à forma legum regni non discedant, neque dispensent contra formam. Quartò, præcipit acta iudicialia confici in scriptis,& audire etiam in summarijs legitimas probationes.

De primo statutum erat olim in authentic. de tabellionibus §.finali.col.4.& de conseruandis prothocolis in l.8.tit.19.par.3. Et in tantum curæ debet esse tabellioni custodia prothocoli, quod ex sola negligentia custodiæ potest extra ordinem puniri, vt notat Felinus in cap.cum p. tabellio.de fide instrumen. tenetur enim tabellio ad custodiam prothocoli, cuius debet copiam facere, cùm opus fuerit, vt probāt verba istius textus,ibi, *Para en todo tiempo dar cuenta dellos*:in tantum quòd tabellio malitiosè occultans prothocolum,& negans se fuisse rogatum, punitur de falso, vt notat Ioan. An. in additio. ad Speculum tit.de fide instrumentorum §. instrumentum in principio, quem sequitur alios allegando Felinus in cap.accipimus,de fide instrumento, sub num.16.& multa alia, quæ de torquendo notario, quando dubitatur de fide sui instrumenti quæ possem referre,notat Bald. in rubrica C.de fide instru. nu. 28. & Lanfran. in cap.quoniam contra falsam de probatio. in parte, instrumentorum productiones num.28. 1

Et inter alia disponit lex ista, quod sententia debet habere subscriptionem iudicis, & tabellionis, vt probant illa verba, *Las sentencias que dieren, assi ciuiles, como criminales, sean firmadas del, ò de sus oficiales que las dieren, è del escriuano ante quien passaren.* Et iste est vnus casus,in quo requiritur de necessitate subscriptio, siue firma. Secundus casus est in omnibus mādatis,& prouisionibus regalibus, de quibus in l.24.titul.3.lib.2.ordina. * Quæ est l. 10.tit.4. lib.2. Recopil. * nam in illis omnibus requiritur regia subscriptio, siue firma per Plateam in l.pen.C.de diuersis officijs lib.12.Tertius casus est in venia criminū, quā rex alicui indulget, quia illa vltra regiam subscriptionem, debet esse subscripta subscriptione vnius prælati, & 2 *De subscriptione sententiarum.* *Casus in quibus de necessitate requiritur subscriptio.*

& vnius nobilis, & trium doctorum, vt in l. secunda, & tertia tit. 11. lib. 1. ordina. Quartus casus est in omnibus contractibus, nam qui se obligat, debet subscribere, aut testis pro eo, vt in pragmatica *de Alcala, sobre las ordenanzas de los escriuanos*. * Quæ est l. 13. titu. 25. lib. 4. Recopil. * ibi. *E si las partes las otorgaren, las firmen de sus nombres*: & istud procedit quando scriptura est publica coram tabellione: nam si est priuata scriptura, quam vulgò appellamus *conocimiento*, non requirit subscriptionem, vt notat Bart. in l. cum tabernam §. 1. ff. de pignorib. & Iasso. in l. admonendi ff. de iureiurand. numero 88. & facit textus in l. 118. titu. 18. part. 3. Quintus casus est in receptis sportulis ratione instrumentorum confectorum, nam tabellio debet subscribere, quod & quantum pro sportulis receperit, vt in pragmatica *de Alcala*, anno 1498. fol. 62. * Quæ est l. 6. titu. 25. lib. 4. Recopil. * Sextus casus est in prothocolis, atque registris tabellionum, nam debent subscribi, vt in cap. 31. in curijs *de Toledo*. 1525. * Quæ est l. 12. tit. 25. lib. 4. Recop. * Septimus casus est, in testamento in scriptis, nam debet subscribi tam à partibus, quàm à testibus secundùm formã textus in l. 3. *de Toro*. * Quæ est l. 2. tit. 4. lib. 5. Recopil. * In testamento verò nuncupatiuo, quod vulgò appellamus *abierto*, non requiritur subscriptio partis, vel testis pro eo, nam sola voluntas testibus probata sufficit, secundum formam text. in l. 1. titulo *de los testamentos* libr. quinto ordina. * Quæ est l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopil. * nam dicta pragmatica *de Alcala*, requirens subscriptionem partis, vel testis, loquitur in contractibus, & non in testamentis, & si tabellio errat in casu pragmaticæ, punitur in partis interesse: in testamentis verò si errat, non ponendo integram solennitatem, punitur vt falsarius, vt in l. iubemus §. 1. C. de testamẽtis, & sic leges requirentes subscriptionem, locũ habent in testamentis in scriptis, non in nũcupatiuis. Octauus casus, in quo requiritur subscriptio, est in casu tex. in l. 11. tit. 19. lib. 2. ordina. scilicet in libellis: nam debent subscribi ab aduocatis. * Quæ est l. 2. tit. 16. lib. 2. Rec. & vide Ant. Gome. in l. 2. Tauri. nu. 6. vbi dicit, ꝙ hoc procedit in omnibus tribunalibus. * Nonus casus est in casu textus in l. scripturas C. qui potiores in pignore habeãt, & in l. 114. tit. decimo octauo par. 3. & in l. 31. tit. 13. p. 5. Decimus casus est, in casu tex. in l. contractus C. de fide instrumento. Vndecimus est in casu textus in l. 2. C. de conueni. fisci. debito. lib. 10. Duodecimus casus est vt operetur confessionẽ de super cõtentorum, requiritur subscriptio, vt in l. fideiussores §. 1. ff. de pignotibus, & per Fabrum in §. 1. instituta de litera. oblig. Alios casus possem perquirere, & hic addere, sed istud potius esset laboriosum quàm subtile, curiosus lector poterit perquirere, & addere, maxime casum l. 30. supra eodem & 42. infra eodẽ: & quãdo præiudicet subscriptio, vide per Feiinum in capit. quoniam contra falsam de probatio. num. 44.

In tertia parte præcipit lex ista iudicibus, ne à forma legis recedant in pœnis vel similibus faciendis, vetatque iudicibus dispensationem nisi in casibus à iure permissis. Et ratio huius est, quia iudex non debet esse lege clementior, vt in authentica de iudicibus §. oportet collatio. 9. & iniuriam legi facit iudex qui pœnã ab ea statutam non imponit, imò ipse punitur vt infamis, vt in l. seruos C. de vi. publi. & in l. fi. C. ne sanctum baptis. & in capitulo vt clericorum, de vita & honestate clericorum, & eadem pœna venit puniendus, quam dissimulauit imponere, vt in dicta l. fina. & istud procedit si dolose iudex dissimulauit imponere, vt ex ista le. colligitur, & notat Andreas de Ysernia, vbi eleganter in titulo quæ sint regalia in verbo, & bona committentium & ibi dicit eleganter, quòd quando pœnas iudex remittit dolosè, ipse pati debet eandem pœnã, quam reus esset passurus, & ideò si manus abscinditur ei qui deberet mortem pati, debet iudex eadẽ pœna mortis puniri. Et istud dictum tanquam verissimũ & notabile sequitur Puteus in tractatu syndica. in parte pœna, in cap. iuxta prædicta quæro, & ibi dicit, quòd ita fuit practicatum tempore Regis Caroli: & idem tenet glossa in consuetudin. Burgundiæ, rub. 1. §. 5. in gloss. arbitrariæ, num. 24. & quando liceat minoribus iudicibus à pœnis legum recedere, vide Dominicum à Soto in libro de iustitia & iure lib. 5. cap. 4. & ibi eleganter loquitur, prout est de more huius viri.

Pœna legi imponenda

Et præmaxime istud est tenendum & practicandum quando iudex procederet ad petitionem partis accusantis: nam tunc nullo modo potest mutare pænam legalem, & licèt pœna minorari aliquando possit ex causis de quibus in l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui notantur infamia: tamen istud est quando procederetur ex officio iudicis, non instante legitimo accusatore, vt notat Hostiensis in c. in archiepiscopatu de rapto. & sequitur Hyppolitus in sua practica crimin. in parte constante numero 34. & idem tenet Ioannes Faber, referẽdo Hostiensem in summa in §. 1. instituta de publicis iudicijs col. 2. & istud probatur in l. 3. titul. 22. part. 3. quę dicit, posse remitti pœnam propter paupertatem: nam loquitur de pœna quæ applicatur fisco, non parti: vt probant illa verba: *Que pechasse a la corte del Rey*. De mulcta autẽ, quæ posset propter paupertatẽ remitti, satis clarum est, vt notat Barto. in l. illicitas §. fin. ff. de officio præsi. Multum enim interest inter pœnam delicti, & contumaciæ, vt notat gloss. in cap. cupientes §. verum, in parte suspensos, de electio. libro sexto, & in c. statutum §. insuper, de rescriptis eodem libro, & per Iasso. in l. properandum §. sin autem C. de iudicijs, & quo iure ista remissio propter paupertatem fit, vide Robertum in Speculo aureo. titulo de sententia numero trigesimo primo.

Itaque stante accusatore, iudex omnino sequi tenetur pænã à lege impositam. Idem tenet Lucas in l. 1. C. de desertori. libro duodecima, columna vndecima, & maximè aduertit, quòd etiam quando procedit ex inquisitione,

& officio in delictis grauissimis, & enormibus, quòd potest iudex, si vult, à pœna ordinaria non recedere, & ita notat Abb. in cap. cum super de confessis. numero decimo. licèt non sit negandum, quòd etiam in istis potest minorem pœnam imponere, vt ibi notat Abb.

4 Item, pœna à lege taxata in tantum est à iudice sequenda, quod etiam propter nobilitatē personarum non licet dictam pœnam mutare, sed eadē pœna pariter nobiles & ignobiles puniuntur, vt notat Bald. in l. nemo clericus C. de sacrosanct. Ecclesijs, quod est maximè practicandum, quando proceditur ad petitionem accusatoris, vt supra dixi: & ita intelligit Bologninus in consilio suo. 37. & per glo. in cap. in singul. 89. dist. & per Matthæum de Afflictis in decisione vlti.

5 *Pœna cōsuetudinaria ponenda.* Item, non solum in pœnis legalibus hoc tenendum est, vt supra dixi, sed etiam in consuetudinarijs, vel statuarijs: nam ab istis sicut à legibus non licet recedere in ordinarijs, neque in extraordinarijs criminibus, vt notat eleganter Bal. in cap. 1. de constitutio.

Item, si iudex transgreditur in pœnis imponendis formam legis, eo ipso præsumitur in dolo: vide tex. in l. iubemus in fin. C. testamentis. Et tanquàm dolosus debet puniri, vt notat Bald. in primo volumine consi. 233. & sequitur Hyppolitus in sua practica crimina. §. successiue num. 9. & punitur, vt per glos. & ibi DD. in l. 1. C. de desertori. & occultaro. lib. 12. Si tamen iudex expresse dicit, quòd alterat pœnam iuris, præsumitur iusta causa motus secundum Specula. in tit. de accusato. §. 1. versiculo quid si iudex, & sequitur Felinus in capit. qualiter & quando, de accusat. num. 45.

Item dicit Bald. in l. fi. C. de probatio. quòd siue sit excedendo, siue sit diminuendo, iudices debent esse contenti pœnis legalibus, prout scriptę sunt, & ita eas imponere, & sequitur Hyppolitus vbi supra in fine, & facit glos. in c. fina. de iure patrona. & multa, quæ possem allegare. scribit nouissimè Tiraquelus in tractatu de pœnis, vbi hæc latius scripsit.

6 Item, eo quia à pœnis legalibus non est recedendum, cōcluditur per Hyppolitum, & DD. vbi supra, quod vbi à lege pœna est imposita, ibi non habet locum, & cessat iudicis arbitriū, & idem tenet Bal. in l. obseruare §. proficisci. ff. de officio præsi. versiculo 25. & Iasso. in l. morem ff. de iurisdictione omnium iudicum, & Felinus in capit. inter cęteras col. 5. de rescriptis.

7 Item vbicunq; pœna est certa, & à lege taxata, si quis est pauper, non habens vnde soluat, etiam cameræ regis, debet in corpore luere, & sic loco pœnæ legalis, & ordinariæ subrogatur corporalis pœna: si verò pœna esset extraordinaria, vel aliqua multa imponenda, qui non habet in bonis non luet in corpore, sed propter paupertatem potest pœna remitti: & ista est elegans doctrina Bar. in l. illicitas §. fi. ff. de officio præsi. & secundum istam distinctionem est intelligendus tex. in l. 3. tit. 22. part. 3. & sic intelligitur tex. in l. quicunque C. de seruis fugiti. & videatur apostill. ad Abba. vbi sequitur Bar. in cap. Odoardus de solutio.

De immanitate criminis. Item, in tantum est pœna à lege statuta, sequenda, quòd si non stante causa, vt propter immanitatē criminis, vel similem, de quibus per DD. in cap. 1. de constitutio. si iudex addit pœnam pœnis iam impositis à lege, est quid detestabile, & multum reprobandum, vt notat Hyppolitus in consil. 21. sub num. 48. & facit text. in l. at si quis §. diuus ff. de religio. & sump. fune. & quę notat Bal. in l. 1. C. de sacros. Eccle.

Iudex non sit nimis gratiosus. Item, in tantum supra dicta sunt vera, quòd non solum in pœnis legalibus certis non est recedendum à tramite legis, sed in arbitrarijs quoque non debet esse iudex nimis gratiosus vt notat Bald. in l. si fugitiui. num. 7. C. de seruis fugiti. quia per minimam pœnam non purgatur magnum crimen, vt in lege prima. C. de sportul.

Item, non solum in criminibus à pœnis legalibus non recedet iudex, sed in punienda quoque contumacia modum quoque seruauit, nec se in tantum extendet, quòd in amissione totius causæ puniat cōtumacem: ita notat Bal. in l. & io multis C. de appellatio. & quòd notat Ancharranus in cap. constitutus de fideiusso & Ange. & Imol. in l. cum stipulatus sum mihi ff. de verborum obligatio. 8 *Pœna omissionis causæ non ponenda.*

Item, à pœnis legalibus adeò non est recedendum, quòd si fortè iudex recedit, & minorem (sine causa) pœnam imponit, sententia est ipso iure nulla, & idem iudex, qui eam tulit, posset reuocare, vt dixi supra in cap. 5. in materia blasphemiæ, versiculo, Octauo extende, vbi poteris videre casum singularem, in quo iudex potest minorare pœnam.

Item, non solum ab impositione pœnarum non est recedendum, sed neque ab ordine imponendi, ne illudatur, putà si alicui debet manus abscindi, & postea ipse debet suspendi vel moriatur, nam non debet prius mori, & postea manus abscindi, sed prius est manus abscindēda, & postea mors infligenda: ita notat glo. & ibi Bart. in l. omnes iudices. C. de dilatoribus, lib. 10. & sequitur Corsetus in singulari suo, in parte, pœna & ideo qui debet concremari intelligi debet, quòd crémetur viuus & non mortuus, vt in l. vniuersæ C. vbi causæ fiscales, & in l. qui ædes ff. de incendio, ruina & nauf. ibi vinctus, verberatus, igni necari iubetur. 9 *Ordo in pœnendis pœnis seruandus.*

De pœna insolita. Item, insolitas pœnas iudex non imponit, vt notat Angelus in l. incredibile C. de pœnis, & de iure huius regni expressè vetantur imponi pęnæ, de quibus in l. 6. titulo 31. par. 7. Vide Puteum in tracta. syndica. in parte pęna cap. an iudex, & per Ias. in l. si quis mihi bona §. 1. ff. de acquiren. hæredita. num. 50.

De ordine. Item, iudex non solum debet esse conformis legibus, quæ appellantur inexorabiles, vt in l. fin. C. de tabula. lib. 10. sed etiam ab ordine imponendi pęnas à lege statutas, nullo modo licet iudici recedere: & ideo executio pœnarum in causis criminalibus debet palam fieri, & non in occulto, putà nocturno tempore, vel intra carceres, quia cum punitio fiat in totius populi exemplum, si quod notum & publicum esse debet

debet, fieret secretum, præsumeretur contra Iudicem, & veniret in syndicatu arbitrariè puniēdus, ita notat Guillelmus Benedictus in repetitione capituli Raynuntius, de testamen. in parte Mortuo itaq; testatore la. I. sub nu. 107. pro quo tex. in l. fi. tit. 31. p. 7. & in tortura imponenda ordinarius quoq; processus seruabitur: neque ex summaria informatione imponetur, nisi ab istis Dominis maioribus Iudicibus de Curia, cum agitur contra insignes malefactores, vt notat Matthæus in decis. 391. & Thomasius in voto 3.

Corã Principe omnis pœna est extraordinaria.

10 Nonnulla alia iura possem hic citare contra Iudices recedētes à pęnis legalibus, quæ per Doctores ponuntur in l. quid ergo §. pœna grauior ff. de his qui notantur infamia, & in l. & si seuerior C. eod. tit. & per Luc. de Penn. in l. 1. C. de deserto. & occult. lib. 12. vbi videantur: & hic est notandum, quod coram Principe non est dare pœnam ordinariam: imó omnis pœna est arbitraria, vide Bald. in l. 1. col. 6. C. de summa Trin. & fide Cathol. num. 7. & vbicumq; in pęnæ impositione additur perpetuò, in tantum est sequēda pœna, quod adimitur dispensatio: notat glos. in c. cupientes §. verum de elect. lib. 6. in parte, perpetuò.

Quando recedatur à pœnis legalibus.

11 Et licet supradicta vera sint, tamen à iure aliquando data est facultas Iudicibus recedendi á pęnis, in legibus expressis: & si vult, his casibus potest moderare dictas pœnas: si verò non vult, id quoq; poterit, neq; ob id in syndicatu conuenietur: vt in l. non quicquid, & ibi Paul. ff. de iud. notat Salyc. & Fulgos. in l. & si seuerior C. de his qui notantur infam. & sequitur Felyn. in c. qualiter, & quando 2. de accus. sub nu. 43. vbi dicit, quod si Iudex non vult moderare pęnam, non potest appellari ab eo: aliquando autem præcisa ponitur necessitas minorandi pœnas, vt est in minore decimo, & septimo anno: de quo dixi supra c. 5. in tract. de blasphemia vers. tertiò fallit in minore; & ex illo casu patet, quòd si in delicto commisso deficit ille dolus, qui communiter in illis delictis solet interuenire, est iusta causa minorãdi pęnam, vt notat Bal. in l. & si seuerior C. de his qui notantur infam. in vers. ex prædictis, & Alex. in 2. vol. cons. 144. de quo, & qualiter minor puniatur, videndus est Dec. in l. ferè in omnibus ff. de regulis iuris, & Hyppol. in l. si quis te C. de sicar. Item si punitur crimen culpa commissum, & non dolo, de necessitate minoratur pœna, vt est tex. in l. 1. tit. 31. parti. 7. nam homicidium culpa commissum morte non ponitur, vt in l. si putator, & in l. item Mella in princ. ff. ad leg. Aquil. & per Bal. in l. 1. C. vnde vi, & plura iura, & DD. quæ possem referre, allegat Hyppol. in l. 1. §. Diuus Adrianus ff. ad leg. Cornel. de sicar. & in l. 1. C. eod. tit. & istud est ve-
12 rum, etiam si culpa esset lata, nam eum requiratur dolus ad imponēndam pęnam corporalem, in huiusmodi pęnæ corporalis impositione culpa lata non æquiparatur dolo; est vt glos. & ibi communis opinio Doctorum in l. in actionibus ff. de in litem iuran. & tradit Cępoll. cons. 36. & Bald. in l. quicunque C. de seru. fugit. & Bar. in l. quod Nerua ff. depos. & notatu in l. Cornelia

Minoritas.

ff. ad leg. Cornel. de sicar. extendentes iura huius Regni, quod delicta culpa commissa, & non dolo, puniuntur arbitrarie, & non corporaliter, lata est l. 4. & 5. tit. 8. par. 7. quæ dicit, quod homicidium cōmissum ab eo qui non vult se iuramento purgare, quod non dolo fecerit, punitur arbitrariè, duabus ex causis, vel quia creditur occidentem esse in culpa, vel quia præsumitur dolus & sic condemnatio in nullo horum duorum casuum potest esse corporalis: nam in culpa patet per supradicta, si verò cessat culpa, & præsumatur dolus, ex præsunptionibus nó potest quis puniri criminaliter, vt notat Innocentius in cap. quia verisimile de præsumpt. & Bald. in l. fi. C. de probat. & per infinita iura id comprobat Hypolit. in sua pract. crim. §. quoniam num. 31. & in l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar. num. 57. Et ex hoc
oritur alia causa minorandi pęnam, à lege statutam, scilicet quando deficit probatio vera, & cōdemnatur aliquis ex præsumptionibus, vt notat glos. in c. inter sollicitudines de purg. canoni. & sequitur Ias. in l. si quis mihi bona §. sed quid si mandaui ff. de acquir. hæred. & notat Fely. in c. qualiter, & quando de accus. nu. 39. Si vero omnino cessat culpa in occidente, quia cū esset amicus occisi gessit actum in loco solito, & in forma solita: & hoc non obstante, secuta est mors, & damnum tertio, tali casu in nihilum tenetur qui fecit actum, ex quo hoc fuit secutum, & ita disponitur in d. l. 4. tit. 8. p. 7. & in l. 15. tit. 13. lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 13. tit. 23. lib. 8. Recop. * & in l. 6. tit. 15. p. 7. & cum cessante dolo, aut culpa, illa quæ cōtingunt, videantur casu potius accidisse, & casualiter non nocent agenti: vt in l. j. C. ad leg. Cornel. de sicar. Et ideo occidens in ludo solito pugnantem secum, liber est à pęna ne dum mortis, sed à quacumque alia, vt per plura iura concludit eleganter Soccin. in primo volumine consiliorum cons. 16. & Cępol. in cautel. 2. nisi ludus esset impellendo alium, vt solet contingere *en los que burlan con armas, ò luchan*, quia qui alium occidit in tali ludo punitur arbitrariè, vt in l. 6. tit. 15. p. 7. in alio veró genere ludi, cum sit liber à pœna criminali, etiam est liber à damno pecuniario: & ideo vxor, aut filij hominis occisi non possunt petere damna hominis mortui, quæ sequuntur, eo quia quis caret eius operibus, vt in l. fi. ff. de his qui deiec. & effud. de quo plura quę possem referre, allegat Mattheus in Constit. Regni Siciliæ in c. incip. qui de alto. lib. 3. & istud procedit, & est omnino verum, si etiam in dicto ludo nihil sit culpæ admixtum; nam si quid esset, licet parum, & leue, ob id veniret extraordinariè puniendus, & in dãnis condemnandus, vt est exemplum in eo qui tempore carnispriuij cum spingarda percussit alium papiro effecto, nam licet id soleat fieri illo tempore, non tamen immittendo contra personas: & aliquando visum est ex hoc mortem contigisse, & ideo fuit in culpa qui tale quid commisit, & ita exemplificat Puteus in tract. synd. in parte pœna, c. tu qui vadis in fi. & ibi in c. anteriori, loquitur eleganter de ista materia. Patet ergo ex supradictis, quod delictum culpa commissum nó punitur ordinaria pœna legis, sed mitius alia

alia pęna, & idem est quando non ex veris probationibus, sed per præsumptiones constat de crimine, idq; de necessitate fieri debet, & notabilissimum exemplum de occidente aliquem culpa, & non dolo ponit Thomasius Gramm. in vot. 23. vbi vide, & alia consilia quæ allegat Dec. in l. ferè ff. de reg. iur.

14 *Paruitas rei.* Item alia causa minorandi pœnam, à lege statutam, est priuatas rei, in qua delictum est commissum, licet qualitas aggrauans pœnam omnino conueniat, puta statutū est de iure huius Regni per tex. in l. 74. *del estylo*, quod ille qui fecerit furtum interuenientibus qualitatibus, de quibus in d. l. quod etiam pro primo furto, debeat morte affligi: ponamus quod aliquis fecerit furtum alicuius vestris, vel alterius rei paruæ valoris, interueniente tamen qualitate effractionis, vel aliqua de qua in d. l. an isto casu debeat mori qui ta le crimen commisit, & est dicendum quod non, imò propter paupertatem rei furatæ recedendū est à pœna mortis, & alia mitior est imponenda, & ista est causa recedendi á pœna in l. statuta, & ita notat Romanus, & alij plures DD. quos refert, & sequitur Hyppol. in sing. 182. & in l. 1. §. Diuus ff. ad leg. Cornel. de sicar. num. 5. & tenet Matth. de Afflict. in Const. Regni Sicil. f. 83. col. 3. & Andr. de Isern. tit. de malefic. clandesti. f. 33. & ista est vna singularis limitatio ad l. styli. & ad l. 18. tit. 14. p. 7. ibi dum dicit, *deuer morir*, nam illa procedit si furtum rei non sit paruæ quantitatis: nam paruitas incendij est iusta causa minorandi pœnam mortis contra incendiarios: vt notat Bal. in l. data opera C. qui accusar. & facit quod notat Augusti. in Apostill. ad Ang. in tract. malefic. in parte, & vestem cœlestem sub nu. 13. licet propter modicitatem rei non recedatur á iure communi: vt in l. quamuis ff. vt in posse. lega. illud est verum in ciuilibus, secus est in criminalibus, ex ista doctrina.

Nobilitas. Item, de eo qui Nobilis est, & diu seruiuit Reipublicæ, quod sit causa minorandæ pœnæ, videatur Thom. Grammat. in decis. 23. vbi mirabiliter.

Item, incestus crimen commissum sub figura matrimonij punitur mitius: vt in l. si adulterium §. incestum, & §. fratres ff. de adulter.

Item, falsificans literas Iudicis iniustas mitius punitur, c. olim ex literis, & ibi Abb. de rescript. Item in delictis carnis mitius agetur, vt notat Bal. in c. at si clerici num. 11. de iudic.

Magnitudo pœna. Item, in causa minorandi pœnam posset esse damnum maius pœna, quod posset sequi, si ad vnguem pœna imponeretur, vt puta, si aliquis cōdemnatus est amputatione manus: & est adeo puer, aut senex, quod si amputaretur manus propter debilitationem virtutis in complexione suæ personæ sequeretur statim mors, facta dicta amputatione manus, nam cōstito de hoc, potest Iudex ex dicta causa, vel alia infirmitate debilitante, vel differre executionem pœnæ, vel in aliā cōmutare: & ita notat, & tenet Saly. in l. quicūq; C. de seru. fugitiu. quem sequitur Petrus de Rauenna in Alphab. aureo, in parte, Iudex: dicit tamen, quod si Iudex non vult hoc facere, quod non cogitur, tamen loquendo in prægnante, cuius partus debilitaretur, aliter notat Bar. in l. Imperator ff. de statu homin. imò quod debet expectare, & idem notat Cępol. in caut. 2.

Item iusta causa minorandi pęnam est, quando lex punit affectum, ac si delictum esset consumatum, vt est de iure Regni in l. 2. tit. 13. lib. 8. ordinam. * Quæ est l. 2. tit. 23. lib. 8. Recopil. & vide l. 2. tit. 31. p. 7. vbi Gregor. verb. *O estando armado*, & Anton. Gomez. 3. tom. c. 3 num. 5. vers. si veró tantum & num. 30. ver. hodie tamen, &c. * In casu illius legis potest Iudex ex potestate sibi á lege commissa, minorem pœnam, & non mortis imponere, sed si non vult, non tenetur secundum Salicetum, & Bal. in l. is qui cum telo. C. ad legem Corneliam de sica. quem sequitur Feli. in tract. de conatu in fi. & Matthæus de Afflictis, in decis. 276. & Tho. Gramm. in voto. 8. & per Matthæum in constit. regni Siciliæ rub. 11. lib. 1. nu. 3. *Affectus.* *

Item, aliam causam minorandi pœnam vide per Alexandrum in 2. volu. consiliorum consil. 140.

Item, in causa minorandi pœnas potest esse ætas, magisterium, coniunctio, nobilitas, & multitudo, & cōsanguinitas, aut necessitas, vel ebrietas, & alia multa, quæ eleganter compilauit Put. in tract. syndi. in parte pœna cap. incipienti, Quot sunt quæ faciunt. *Ætas.*

Item, consuetudo potest mutare pœnam legis in mitiorem, vt notat Bald. in l. data opera col. 4. C. qui accus. non poss. & ita practicatur in lenis, siue alcahuetas, quę de consuetudine flagellantur cum mitra, cum deberent mori, vt in l. fi. tit. 22. p. 7. & idem quod Bal. notat Fely. allegando Abb. in cap. qualiter, & quando, de accusat. num. 38. 15 *Consuetudo*

Item, si condemnatus habet plures filios infantes, qui mortuo patre, ipsi famæ necarentur: quia non habent vnde possint ali nisi ex paternis operibus, ob id est iusta causa commutandi pęnam corporis debilitatiuam, vt pater possit laborare, & filios alere, & ne sequatur ex ista pœna punitio alicuius tertij, ita notat Puteus in tract. syndic. in parte pęna c. quid si per statutum ad finem. 16 *Pluralitas filiorum.*

Item, iracundia orta aliter, quám ex facto offensi, est iusta causa alleuiandi pœnam, vt notat Roman. in l. cum mulier ff. solut. matr. & Felyn. in c. dilecti filij de excep. & plura refert Thom. Gram. vot. 23. *Iracundia.*

Item, iusta causa minorādi pœnam est, si quis diu stetit intra carceres, vt est tex. in l. omnes C. de penis. *Honesta persona.*

Item si persona est honesta, & non assueta delinquere, vt in l. post idoneum C. quib. mod. infam. irrogetur, & notat Thom. Gram. in d. voto 23. col. fi.

Item, iusta causa minorandi pœnas est peritia maxima alicuius artificis, vel magna dignitas personæ, puta quia Rector alicuius Ciuitatis, qui diu seruiuit Reipublicæ est condemnatus ad mortem, nam consulitur Princeps, iuxta notata per Cępol. in 2. caut. vbi latè de materia, & interim his casibus differtur executio, excusatur Iudex, maximè si nō castigauerit potentes, vt notat glos. *Magna peritia artis.*

glos. in Consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 5. in glos. arbitrariè nu. 32.

Dignitas persona.

Item propter dignitatem personæ leuius mortis genus potest infligi, & sic nobiles decollantur, viles suspenduntur, notat Bal. in l. data opera in princ. C. qui accus. non poss. vide tex. in l. 8. tit. 31. p. 7. & glo. in c. quisquis 2. q. 8.

Administratio.

Item, alia causa differendi pœnam de iure admissa, licet de consuetudine non seruata est, si condemnatus teneatur minoribus de tutela, aut mercatoribus de mercantia, vel alia administratione reddere rationem: nam interim dum reddit, detinetur condemnatus intra carceres, vt in l. 1. & ibi Ang. C. de bon. pro script. & in l. interdum ff. de publ. & vectig. & Cœpol. in d. cautela & Ias. in l. seruus vni ff. de leg. 1.

Excessus se defendendo.

Item iusta causa minorandi pœnam, est, si quis modum excedat se defendendo, vt notat Ioan. in c. significauit de pœnit. & remiss. & alias plures authoritates allegat Hyppol. in l. is qui aggressorem C. ad leg. Cornel. de sicar. num. 151. & in singul. 100. & hic hoc est aduertendum ad imum, quod notat Abb. in c. significasti de homicid. quem sequitur Matthæus in lib. Constitu. Regni Siciliæ rub. 11. num. 18. & quando excedi tur modus, ex proposito moderatur pœna, Alex. in 2. vol. cons. 140. & Hyppol. in sua pract. §. quoniam nu. 93.

Amicitia.

Item, amicitia Iudicis est causa minorandi pœnam, vt est glo. in c. nisi de offic. Legati, sed illam reprobat Barbat. per multa iura, practica tamen (proh dolor) est cum glos.

Consummatio actus.

Item causa minorandi pœnam est actus non consummatus, cum agitur de pœna corporali, vt probatur in l. 1. §. fin. ff. de extraord. crimin. & est notabilis doctrina Bal. in l. data opera nu. 77. C. qui accus. non poss. de quo videatur glos. in Const. Regni Sicil. rub. 11. lib. 1. col. 2.

Bonus finis.

Item iusta causa mitigādi pœnam, est, bonus finis in exercente actum: vt putà, aliquis vt faceret quendam dormire, vel iocosè famizare, dedit poculum, ex quo mors secuta est, qui si malitiosè dedisset teneretur pœna mortis, vt in l. si quis aliquid §. abortionis ff. de pœnis, si tamen iocosè, vel ad bonū finem probetur dedisse, mitius punietur, vt in l. 3. §. sed & senatus ff. ad leg. Cornel. de sica. & notat Hyppol. in l. lege Cornel. C. eod. tit. & in practica criminali §. vlterius, & ibi ponit alios duos casus quotidianos, in quibus mitigatur pœna mortis, quia præcessit culpa, & non dolus, & practicatur *en los oficiales que hazen andamios, por verse fiestas, que si se caen, y matan algunos,* punitur extra ordinem Officialis, & nō pœna mortis, & sic quando crimen committitur præter opinionem committentis; nihilominus punitur, maximè quando actus est culposus vt in dictis exemplis, de quo loquitur Dec. in 1. par. cons. 9. & in l. ferè ff. de reg. iur.

Minor probatio.

Item iusta causa minorādi pœnam est, si quis occidat adulterum, quem non potest verè probare adulterum, sed præsumptè, vt in exemplo de quo per Puteum in tract. syndic. in parte Officialis offensa c. 1.

Ebrietas.

Item iusta causa minorandi pœnam à lege statutam, est ebrietas, aut somnum, vel furor, vt in clemen. vnica de homicid. & in c. aliquis 15. q. 1: Quod est verum, nisi furiosus commiserit aliquod maximum delictum atrocissimum, nam non obstante furore punitur pœna ordinaria. Et ita practicatum fuit, quādo furiosus percussit apud Barchinonam Catholicum Regem nostrum Ferdinandum, nam furiosus percussor fuit occisus, & ita refert, & per bona iura comprobat Hyppolitus in l. 1. sub num. 47. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & de ebrietate videatur tex. in l. 5. tit. 8. p. 7. & delinquere per ebrietatem, lata culpa est, secundum Bal. in l. data opera col. 2. C. qui accus. non poss.

Sola confessio.

Item sola confessio, qua reus dicit, Occidi, sed ad meam defensionem, quam non probat, est iusta causa minorandi pœnam, nam si aliter non constat de homicidio, vel alio delicto, non potest imponi pœna mortis secundum Abb. & Felyn. in c. auditis de præscrip. & Hyppolit. sua practic. crimin. §. postquam num. 24. & isto casu posset practicari doctrina Ang. & Paul. in l. 1. §. fin. ff. si pars hæredit. peta. & ibi est notab. Apostill. ad Paulum.

Nouiter vicinus.

Item, si exterius deliquit contra leges Regni, in quo de proximo intrauit, de æquitate pœna remittitur, secundum DD. in l. cunctos populos C. de summ. Trini. & fid. Cathol. & notat Isern. in rubr. quæ sint regal. col. 3. Item quando Iudex Ecclesiasticus prouocat, & cognouit de crimine, & punit, si secularis de eodem cognoscit, minoranda est pœna, ita Boer. in decis. 289. Item si captus amore virginis delinquat, punitur mitius, vide Aymon. de tempor. antiq. fol. 15. col. 4. num. 46. Item crimine non liquidè probato, minuitur pœna secundum Put. in tract. syndic. in parte compositio. num. 5. Supradictæ, & aliæ potissimæ in iure nostro causæ reperiuntur, ex quibus pœna legis ordinaria non imponitur, & ita practicatur tex. in l. hodie ff. de pœnis, & in his omnibus casibus, licet Iudici aliam pœnam imponere, quàm eam, quæ in lege exprimitur: & licet Hyppol. de Marsil. in l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar. num. 61. & in pract. crimin. §. quoniam num. 96. dicat, quod quando ex aliqua causa

17 *In quo genere pœna fit commutatio.*

ætatis, vel simili pœna corporalis commutatur, quod debet commutari in relegationem, vel pecuniariam, & non corporalem, argum. text. in l. si adulterium cum incestu §. Imperatores ff. de adulter. Tamen ista sua determinatio non est vera: imò tenendum est, quod potest imponi alia minor pœna, etiam corporalis eiusdem oneris: & ita tenet Bald. in l. penul. C. de nautico fœno, & in l. 3. C. de prob. & notat Fely. in c. qualiter, & quando el 2. de accus. num. 35. & notatur in tract. gabellarum p. 7. q. 5. & Saly c. in l. vltim. C. de rapt. virgi. & Gandin. in tit. de homicidiar. & Angel. in §. interdum instit. de furt. & in omnibus his locis dicitur, quod si minoratur pœna afflictiua, alia minor in eodem genere, etiam afflictiua corporis potest imponi, & sic qui debet mori, potest truncari manu, vel percuti flagello, aut mittitur perpetuò ad galeras, & ita practicatur, & idem notat Paul. in 2. vol. cons. 36. in noua impressione.

Neque obstant fundamenta Hyppol. nam tex.

Responsiones ad Hyppolitum.

tex. in §. Imperatores, non dicit quod pœna mortis, ei qui iusto dolore motus occidit vxorem adulteram, mutetur in pecuniariam, sed adhibita distinctione personarum, an sit occisor humilis, vel non, dicit, quod sufficit si relegetur, & relegatio perpetua est pœna infamiæ, vt notat Bar. in l. eius §. fi. in fi. ff. de testam. & cum imponatur pœna infamatoria, vt in l. ad tempus ff. de Decurionibus, talis censetur punitus pœna corporali, nam infamia pœnæ corporali æquiparatur,
18 cum indueat verecundiam, vt in l. pecuniæ ff. de alimen. & cib. leg. & sic in effectu in casu dicti §. Imperatores, pœna corporis afflictiua imponitur, & non inducit litera præcisam necessitatem illam imponendi, sed dicit litera, quód sufficit si illam imponat, non tamen negatur, quin aliam sufficienté valeat quoq; imponere, licèt sit corporalis, & quod in litera non tollitur stare censetur: imò cum lex illo casu subroget pœnam, non licet aliam imponere, secus si lex non subrogasset.

Ad l. qui ædes.

Item, non obstat text. in l. qui ædes, & in l. si fortuito. ff. de incend. rui. & naufra quia in casu illarum legum, vbi cessante dolo, debet propter culpã extraordinaria pœna poni, non potest esse corporalis, vt supra dixi, versicul. & licet, & ideò leuior pena imponitur quàm corporalis: vt probant verba dictæ legis, qui ædes, ibi leuius castigatur, & de iure huius regni interpretatum est, ꝙ istud leuius intelligatur in relegatione quinq; annorum, vt in l. 5. titu. 8. & in l. 6. titu. 15. par. 7. & cum dicta lex qui ædes loquatur in delictis, culpa, & negligentia commissis, non potest adduci in argumentũm, ad probandum, quòd in alijs delictis dolo cõmisis, quibus à iudice minoratur pœna, debeat fieri commutatio in relegationem, vel pecuniariã penã, quia istud nullo modo probat dicta l. Imò Bald. in l. data opera. C. qui accusare non possunt, in 2. col. dicit, quod dictæ leges, qui ædes, & l. qui fortuito, non loquuntur de necessitate in pœna corporali mortis, vel mutilationis membri, sed in alio genere pœnæ corporalis benè loqui possunt. Et attento isto intellectu Bald. qui dicit, eas loqui posse de pœna corporali, clarum est, quod probat contrarium eius, ad quod eas allegauit Hyppol. cum commutatio pœnæ mortis, potest fieri in corporalem, vel magnam pecuniariam, ex dicto intellectu Bal. qui est directè contra dictum Hyppolitum.

Item, non obstat text. in l. si quis in graui §. 1. vers. si maritus vxorem ff. ad Syllan. & in l. Grachus C. ad leg. Iul. de adulter. & in l. 1. §. fin. ff. ad leg. Cornel. de sicar. vbi si maritus occidit adulteros non occidendos, punitur, vel exilio, vel relegatione secundum distinctionem illarum legum, & sic pœna mortis commutatur in relegationem, vel exilium, quod est minor pœna, & nõ imponitur corporalis: quia respondeo, vt dixi ad §. Imperatores, quem supra allegaui, vel quod illa iura loquuntur in casu suo, quando pœna mortis minoratur, ex eo quod prouocatus quis à iusto dolore, fecit homicidium, non enim talis dolor potest facile temperari, vt in l. neque in ea ff. de adulter. in fin. ideo in eo casu relegatio, vel exilium imponitur, & non alia pœna corporalis, & cum authoritate legis in eo casu sit pœna commutata, non licet aliam imponere: vbi verò lex non subrogaret expressè pœnam loco maioris pœnæ, non est negandum, quin possit minorari, in eodem genere: & sic imponi corporalis pœna, ex doctrinis supra allegatis: & quod imponatur relegatio, quando iusto dolore quis deliquit, & non alia pœna, etiam de iure istius Regni, est exemplum in l. 14. tit. 17. p. 7.

Quinimò si quis consideraт benè mentem legum Regni huius, illæ non negant, posse pœnã minorari, quando minoranda est in eodem genere, sed solum dicunt, non debere imponi tantam pœnam in quantitate, secus in qualitate: nam illa non excluditur, vt probatur ex l. 4. tit. 19. p. 6. ibi. *No les deuen dar tan gran pena como a los mayores*, & sic quantitas pœnæ vetatur, qualitas verò non excluditur, nisi à lege reperiatur exclusa, vt est in legibus, quas pro se allegat Hyppol. nam si benè aduertat quis, id quod notat Abb. in c. 2. de delict. pueror. non debet alia pœna imponi ei, cui ex causa ætatis, vel simili minoratur: sed eadem pœna à lege statuta punitur, minorata tamen, prout Iudicis arbitrio visum fuerit: & sic eadem debet esse qualitas pœnæ, si potest minorari. Et non eadem quantitas, quod esset satis diuersum secundum doctrinam Hyppolit. videatur Oldr. in cons. fin.

Item non obstat alia ratio, quám ponit Hyppolit. in l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar. vbi dicit, quod quando minorari debet pœna mortis, non potest infligi pœna abscissionis membri: nam istæ pœnæ æquiparantur, vt in auth. de collat. §. prohibemus collat. 9. & citat Alex. idem tenentem in 7. vol. cons. 55. quia licet sit verum, quod pœna mortis, & abscissionis membri, æquiparentur, istud non est in quantitate, neque in qualitate pari: nam clarum est, quod maius est mors totius hominis quàm membri abscisio, cum mortuo homine separetur animus à corpore: in altero verò quando membrum abscinditur, non separatur, sed vnus homo manet, nisi sit membrum principale sublatum, vt est cor, caput, iecur, stomacus, vel similia membra, quibus, vel altero ex his abscisis, homo moritur: & dato casu, quod manus sit abscissa, & dicatur illa mortua, illa talis mors est illius membri tantummodo, & sic est mors partis, & nõ mors totius, quæ sunt inter se multum diuersa: & æquiparatio, de qua in d. §. prohibemus, est quantum ad abnegationem iurisdictionis, vt illam in casu mortis, vel membri abscisionis, non possint exercere Locumtenentes: nam horum cognitio data est tantum Iudicibus principalibus, & abnegata vicem gerentibus, & non abnegantur æqualia, sed vt maius, & minus, & sic inter se mors, & membri abscissio non æquiparantur: sed in cognitione pariter denegatur vicem gerentibus, & sic iste §. prohibemus, nihil iuuat Hyppol.

Pœna mortis, & abscisionis æquiparantur.

Neq; obstat consilium Alex. quia ideò in casu de quo loquitur, non debebat membrum abscindi, quia crimen non erat dignum ea pœna: & sic 19
not. dicit in proposito Hyppol. id quod allegat Alexander.

Per

Per supradicta patet, quod fundamenta quibus motus fuit Hyppol. non probant suam conclusionem, & non obstante suo dicto, quandocumque minoranda est pœna ex aliqua causa, illa debet esse minor, in eodem genere, & qualitate pœnæ, licet in quantitate non debeat esse tanta: maior autem pœna, quæ in lege exprimitur, vel par, nunquam est imponenda, si decedit à pęna legali, & peruenitur ad Iudicis arbitrium vt est glos. vnica in iure in c. inquisitionis. in parte, alioquin. de accusation. quam sequitur Felyn. in c. ex literis num. 21. de constitution. & Alex. in dicto volum. 7. consi. 55. & sic intrepidè teneré contra opinionem Hyppol. licet eum eo teneat per sua fundamenta Thom. Gramm. in vot. 23. nu. 20 nihil tamen allegat, quod adstringat in proposito, & glo. idem tenet in Consuet. Burgu. rub. 1. §. 5. in glo. arbitrarie nu. 22.

Causa exprimenda. Sed aduertendum tamen est, quod quotiescumque Iudex ex causa noluerit minorare pœnam à lege statutam, debet causam inserere, & si opus fuerit probare, atq; verificare, vt notat Bal. in c. 1. de constit. & plura iura, & DD. quæ pro hoc possem allegare, notat glo. in Consuet. Burgund. rub. 1. in glo. arbitrarie nu. 33.

Quando iudex minorat sine causa. Sed ponamus, quòd Iudex sine vlla causa minorauit pœnam à lege impositam, & timet, q; de hoc conuenietur in syndicatu, quod remediũ pro Iudice? & respondeo, quod fisci nomine, cui pœna applicatur pecuniaria, vel nomine Reipublicæ, cuius interest, petatur in integrum restitutio aduersus sententiam: & Iudex tenetur restitutionem impartire, & de nouo causam iudicare, ita notat eleganter Angel. in l. quid ergo §. quamuis ff. de his qui not. infam. in colu. 2. Vel ageretur de nullitate, vt supra dixi in vers. Item à pęnis legalibus.

Item, cum non est accusata, promptior debet esse Iudex ad mitigandam penam, vt notat Angelus in l. si adulterium cum incestu §. incestum ff. de adulter.

Quando de fictis accusator. Sed quia supra dixi in principio huius materiæ, quod Iudice procedente ex officio, potest minorare pœnam: quæro an idem sit, stante legitimo accusatore, qui destitit à causa, an ex eodem processu possit Iudex procedens ex officio pœnam à lege ordinariam imponere? & nonnulli asserebant, quod non poterat infligi pœna ordinaria per tex. in l. 22. tit. 1. p. 7. ponderando illa verba *vala para quãto no recebir porende pena en el cuerpo el acusado*, & sic asserebant ex istis verbis: quod facta transactione super crimine, in accusatorem, & accusatum, quod non debeat reus condemnari corporaliter. Sed hoc non obstante tenendum est contrarium. Et vt corruat fundamentum eorum, qui contrarium asserebant, præmitto, quod cõmisso aliquo crimine, partes non possunt inter se conuenire per viã arbitrationis, vel ex causa transactionis, taliter q; negotium diffiniatur, & fisco præiudicetur, & Iudex non procedat ex suo officio, vt est tex. clarus de iure huius Regni in l. 24. tit. 4. p. 3. vbi dicitur, quod negotium criminale non potest committi in arbitros *para disinillo*, vt probant verba illius legis in princ.

Et idem est in transactione, nam arbitramentum est quædã transactio, vt in auth. vt differentes Iudices coll. 7. licet impropriè, vt notat Bart. in l. quod si Ephesi §. fin. ff. de eo quod cert. lo. & sic d. l. partitæ loquitur in transactione: & disponit, quòd vt finiatur crimen per transactionem, vel compromissum, nullo modo potest fieri: & 20
hoc est, quod dicitur, quod de crimine non valet compromissum: vt in l. non distinguemus ff. de arbitris, & notatur in l. consensu C. de Episcop. Audi. & remissio partis non tollit ius Reipublicæ, aut fisci, vt in l. 1. §. neque adeò ff. de iniur. & in l. iurisgentium §. si paciscar. ff. de pact. & licet hoc sit verum, quod per compromissum, aut transactionem non extinguatur pœna criminis tamen in casibus, quibus de crimine licitum est transigere, facta trãsactione, pars accusans excluditur, & Iudex ex suo officio causam prosequi potest, & crimen punire, & istud dicit d. l. 22. tit. j. par. 7.

Sed quia transigendo cum accusatore, dato aliquo pretio, prout fuit d. l. partitæ ponderando illa verba quæ dicunt, *Pechando algo, porque no anden mas adelante en el pleyto*, reus qui præstita pecunia trãsigit, videtur crimen de quo accusatur confiteri: vt est text. in l. quoniam ff. de his qui notan. infam. & de iure istius Regni est text. in l. 5. tit. 6. p. 7. ibi, *Ca semeja que otorga aquello de que lo auie acusado, pues que assi pleytea sobre ella:* & istud *pleytea* significat, idest pactum facit, & notatur in l. furti §. quid ergo ff. de his qui notan. infam. Cum ergo aliter transigens videatur confiteri crimen, fuit dubium, an vltra infamiæ pœnam, quàm incurrit sic transigendo, debeat propter dictam fictam confessionem, corporali pęna puniri: si crimen est tale, quod meretur pœnã corporis: & d. l. partitæ 22. determinat, quod non stãte vera probatione criminis, propter istã fictam confessionem, quæ resultat ex trãsactione, nõ possit reus criminaliter in corpore puniri. Et istud est quod in prima parte decidit litera dicendo: *Vala para quanto no recibir pena en el cuerpo el acusado*: & est ratio huius legis, nam cũ deficiat vera probatio, & adsit præsumpta tantũmodo, quæ est dicta ficta confessio, ex fictis, & præsumptis probationibus non potest imponi pœna corporalis: vt notat Innoc. in c. quia verisimile de præsumpt. & plures Auctores allego supra in vers. Et licet supradicta: & istud est, quod 21
apertè decidit d. l. Regni, dum dicit *Para quanto no recebir porende pena en el cuerpo*: nam etiam si ex forma legis potest procedi contra criminosum in absentia, & condẽnari ad mortem, prout est de iure huius Regni in pragm. *de Alcala*, cõtra absentes lata.* Quæ est l. 3. tit. 10. lib. 4. Reco. * sola ficta confessio, quæ oritur ex fuga, vel absentia, non est sufficiens causa, vt condemnetur etiam absens in pœnis corporalibus, nisi de delicto essent aliæ probationes: ita probatur in l. raptores in verb. conuicti, & ibi post legitimas probationes, iure cognitas C. de Episcop. & Cler. & notat Spec. & ibi Io. Andr. in tit. de accus. 4. p. §. fi. vers. sed pone. A. fuit accusatus, & notat Oldrad. in cons. 65. & plures alios DD. refert, & sequitur Hyppol. in l. vnica C. de rapt. virg. num. 129. & in

in sua pract.crim.§.postquam nu.48. & ibi dicit, quod ratio huius conclusionis est, quia ex fictis, aut præsumptis probationibus non potest imponi vera pœna corporalis delicti: & ista ratione expressum est in dicta Pragmatica Regni contra absentes, quod ad hoc, vt reus absens possit condemnari, vt confessus in delicto, debet esse vera probatio criminis: aut vltra fugam debet esse alia probatio, quæ sufficeret ad torturam. Pro quo ponderanda sunt illa verba: *E si por el dicho processo paresciere que ay prouança bastante, para le condemnar, ó que de mas de la fuga, ay tal prouança, ó informacion que baste para poner à tormento al que ansi fuere accusado, o llamado.* Itaq; ex his probatur, quod etiam contra contumaces, & absentes sola ficta probatio non est sufficiens ad condemnationem corporalem, quanto magis non deberet sufficere contra præsentes reos, & ideo dicta transactio, quæ est ficta confessio, in casu dictæ legis 22.tit.1.p.7. non est sufficiens, vt possit ob eam tantúmodo reus condemnari corporaliter: ex quo infert d.l.22. quod in casibus quibus non venerit imponenda dicta pœna corporalis, sed pecuniaria, aut relegationis, in tali casu ex sola trāsactione, ex qua oritur dicta cōfessio ficta, posset à Iudice ex officio præcedente imponi pœna ordinaria: quia cū sit habitus pro cōfesso in crimine, vt probāt illa verba legis *Por razon de tal auenēcia como esta, dezimos que se da por fazedor del yerro, por razon de la auenencia*, sequitur ꝙ potest imponi pœna, dúmodo non sit corporalis. Pro quo ponderāda sunt verba legis in vers. *Pero si la acusacion fuesse hecha sobre yerro alguno, que fuesse de tal natura, que no merescies se muerte, ni perdimiento de miembro, mas de pecho, o desterramiento, puede le condemnar el iuzgador de la pena que mandan las leyes:* itaq; ex illa parte legis vbi ponderatur genus pœnæ, in illa esset pecuniaria, vel relegationis, & nō corporalis, apertissimè colligitur, quod in prima parte legis ideo non fuit imposita propter trāsactionem pœna corporalis, quia ista requirit veras probationes: pecuniaria vero, aut relegationis non veras, sed fictas, aut præsumptas tantum requirit probationes: & ideo sufficit, vt imponatur ficta probatio, quæ ex trāsactione oritur, & istud est quod diuersificat inter primum casum, & secundum illa dictio *pero*, quæ ponitur in d.l.22.

Et quia tám in primo casu illius legis, quàm in secundo propter fictā confessionem, quæ oritur ex transactione, reus habetur pro confesso: & ob id potest condemnari; nihilominus tamen reus qui transegit, ne condemnetur à Iudice ex officio præcedente, potest probare suam Innocentiā, probādo quod non sit reus, neq; ab illo est crimen illud commissum, nam contra fictam confessionem potest error probari: & admittitur contra talem confessionem probatio in cōtrarium, vt eleganter concludit per iura Aretius in conf.147. & Bald. in l.1. C. ne ex delictis defunctorum, loquendo in hærede, qui probat cōtrarium contra confessionem defuncti, & Augustin.in tract.malefic. in parte, etiam vestem cœlestem num. 18. & Ias. in l.si is qui C. qui testament.facere possunt, & Hyppolit.in l.1.§.fin, ff.de quæstion. & in pract.crimin. §. postquam nu.47. & istud est, quod d.l.22. disponit in vers. *Pero si este que fizo la auenencia, pechando à su contendor, lo fizo sabiendo que era sin culpa, & por tollerse del enxeco de seguir el pleyto, tuuo por bien de pecharle algo, si esto pudiere prouar, no deue recibir pena ninguna:* & sic ex ista lege probatur, quod contra confessionem à lege inductam, admittitur probatio in contrarium, quod tenet, & disputat Imol.in l.si.§.illud ff de appell.& Anton.in c.fin.colum.fin.de confess. Constito igitur de innocentia rei, transactio, aut ficta confessio non nocet, neque in crimine, neq; in infamia.

Item, ex mente d.l.22.tit.1.p.7. infertur, quod si vltra confessionem, quæ resultat ex trāsactione, essent aliæ probationes, etiam semi plenæ, ꝙ non purgata innocentia per probationem in contrarium: Iudex qui procedit ex officio posset reum transigentem condemnare corporaliter. Et habita integra probatione, maxime in delictis grauibus, potest imponere pœnam à lege ordinariam: nec alleuiabitur, neq; commutabitur, licet desistat accusator, & ita colligo ex doctrina Abb.in d.c.cum super, de confessis col.3. num. 10. & per supradicta remanet elucidatus intellectus d.l. partitæ, in cuius intellectu multi vsque ad hæc tempora oberrauerunt, nostra tamen interpretatio est tenenda, vt viget in practica. 23 *extensio ad l.22. tit. 1 partit.7.*

In quarta parte huius nostræ legis disponitur quod acta iudicialia scribātur: & concordat tex. in c.quoniam contra de probation. cuius materia benè, lateq; cōmentata est ibi per Scribentes, maximè per Felyn. & per Lanfran. qui repetit literam illius text.

Hodie tamen limitata est lex nostra per tex.in c.60.in Curijs *de Madrid* anno 1534. * Quæ est l.19.tit.9.lib.3.Recop. * nam in causis quatuorcentorum morapetinorum, & infra, non requiritur quod scribantur acta, sed tantummodo debet scribi sententia, vt obstet iudicatum, si agretur iterum, vt ibi dicit litera, & quia licet causæ sint breues, nihilominus requiritur aliqualis fides actitatorum secundum Bal. in d.c.quoniam contra de probation.colum.antepen.& notat Felyn.in c.Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. col. 12.in fi.

Et antequā ista lex Regia super istis casibus, & causis breuibus lata esset, semper consulebam quod in causis quæ vertuntur coram Iudicibus ruralibus non requirebatur forma processus, ex notatis per Alex.in 2.vol.conf.61. cætera videantur in auth.nisi breuiores C.de senten. & interlocut.omn.iud. qui tex. locum habet etiam in criminibus, vt notat Bar.in l.leuia ff.de accus. & videatur in proposito text. in auth. de mandatis Princip.§.sit tibi coll.3.

SVM-

SVMMARIA
Capituli decimi septimi.

1 *Causæ criminales quæ dicantur.*
2 *In criminali, etiam vrgente causa necessitatis, non sit commissio receptionis testium.*
3 *In criminalibus quando possit fieri commissio receptionis testium.*
4 *Princeps in criminalibus potest committere receptionem testium.*

CAPVT XVII.
* In l. trigesimam septimam.* Quæ est l. 28. tit. 6. lib. 3. Recop.* Qualiter commissio testium fiat in criminalibus, & ciuilibus causis.

Rohibet lex ista commissionem testium fieri in causis criminalibus, aut ciuilibus grauibus, concordat text. in l. 27. tit. 16. par. 3. vbi declaratur, quod causæ criminales isto casu sunt, in quibus mors imponi potest, aut mutilatio membri, vel relegatio personæ. Tamen illa lex loquitur quando mittebantur literæ iustitiæ ad Iudicem, vbi testes erant, vt ipse examinaret: ista verò nostra lex loquitur quãdo commissio receptionis fiebat Tabellioni causæ, & in eodem loco demoranti, & vtrumque vna, & eadem ratione prohibetur: nam Iudici de causa cognoscenti testes sunt personaliter præsentandi, si causa est criminalis, vt in auth. apud eloquentissimum C. de fid. instrum. quod commissum erat siue Tabellioni, vel Iudici alterius territorij causa committeretur. Et ideo prohibentur dictæ commissiones, & si passim à lege permitterentur tales fieri commissiones, sequuntur ex hoc infinita incommoda, quorum nonnulla ponit noster Bernard. Diaz Episcopus Calaguritanus in sua pract. canon. in parte habita informatione fol. 97.

1 Causa criminales quæ dicantur.

2 Et in d. l. Regia 27. probatur vnum, quod est est Correctorium aliquarum opinionum de iure communi, quod licet sit verum, quod in casu necessitatis potest fieri commissio testium, etiã in criminalibus de iure communi, vt quando testes sunt in alieno territorio, vt notant Cyn. & Iacob. de Arenis, & Bal. in d. auth. apud eloquentissimum; nam ex necessitate fit licitum, quod de iure alias erat illicitum, vt in l. 1. §. 1. ff. de officio eius cui mand. est iurisdict. vbi causæ meri imperij committuntur propter absentiam, de quo bene loquitur ibi Alex. & sic ne delicta maneant impunita, videbatur dictis Doctoribus posse fieri commissionem testium Iudici alterius territorij: maximè si hoc Iudicis arbitrio videtur cui committitur, secundum Alberi. post Odofre. in d. auth. apud eloquentissimum, de quo per Capyc. in decis. 90. tamen per d. l. partitæ, etiam in isto casu necessitatis non est committendum Iudici alterius territorij, vt examinet testes, sed illi venire debent personaliter ad Iudicem causæ, pro quo verba tex. ibi, *El por si mesmo reciba los testigos, y no otro*, & est exceptio ad casum superioris legis, & istud tenebat de iure communi Dynus in l. 2. §. si publico ff. de adulter. vbi per tex. in auth. de collatoribus §. iubemus colla. 9. vbi tenet quod Iudices per seipsos debent facere inquisitionem de malefactoribus committentibus crimen, ex quo mors, vel membri abscissio sequi posset. Et quod dicta testium debeant recipi ab habẽte iurisdictionem in causa, notat Bald. per tex. ibi in l. 2. C. de iure fisci lib. 10. licet contrarium dicat esse in pract. propter dictam necessitatem, & ita asserit in d. auth. apud eloquentissimum, tamen multum astringit contrarium d. l. partitæ, vt nullo modo debeat alter Iudex examinare testes in causa criminali, nisi ille qui de causa cognoscit, & denegat potestatem alteri Iudici illa lex Regia, & sic videtur quod testes aliter recepti non faciant fidem, quia factum contra legem non valet, vt in l. non dubium C. de legib. & in proprijs terminis ita notat Andr. Isern. in Constit. Regni Siciliæ lib. 1. rub. 51. & probat l. 27. in legibus de *Madrid*, in fine. * Non inuenitur in Recop. sed est l. 28. tit. 6. lib. 3. & l. 15. tit. 6. lib. 2. Recop. & l. 7. tit. 1. lib. 8. & vide Greg. Lopez in l. 25. tit. 16. p. 3. verb. *Escriuano*, vbi deplorat miseriam horum temporum, & Couarru. lib. 2. var. c. 13. nu. 10.*

Neque videtur excusare consuetudo contraria, quæ viget in practica secundum Bal. vbi supra, quia non valet consuetudo, vt in causa criminali possit fieri commissio testium, vt sentit glo. 2. in cap. testes 4. q. 9. quam refert, & sequitur Abb. in c. constitutus de fideiussoribus, & Felyn. in c. cum causam de testib. num. 21. & attendens quàm periculosum sit, in causa criminali committere examinationem testium, etiam si illi degant in aliena prouintia dicit Lanfranc. in c. quoniam contra, in parte testium depositiones sub num. 19. quod licet propter necessitatem possit fieri commissio testium quando illi degunt in aliena prouintia, tamen quod melius foret, si Iudex causæ mittat literas Iudici vbi testes degũt quod mittat tales testes ad ipsum, vt ipsemet examinet, & videat quo calore, vel colore deponant, vt in l. 3. §. 1. ff. de testib. & in l. de minore §. tormenta ff. de quæst. Et istud videtur de necessitate approbare d. l. partitæ, tamen Felyn. in d. c. cum causam nu. 24. sequitur opiniones DD. tenẽtium quod possit exigi officium Iudicis degentis in aliena prouintia, vbi est testis qui ipsum examinat, & mittat eius dictũ ad Iudicem qui de causa cognoscit, & idem notat in c. quoniam contra sub nu. 19. & eleganter Bald. in c. si qui de testib. & facit quod notat Bar. post glo. in l. scire oportet §. oportet ff. de excus. tuto.

Cõsuetudo vt fiat commissio testiũ non valet.

Sed hoc non obstante multum astringit in contra-

contrarium d.l.partitæ, prohibens commissionem testium in criminali causa, in eodem casu, quo DD.loquuntur. Et nescio quomodo Hyspani nostri Iudices non obseruãt d.l.partitæ, sed sequuntur practicam, quam referunt DD. de iure communi, & sic rescribunt Iudicibus vbi sunt testes, vt eos examinent in qualibet causa, & nisi ista practica vrgeret, clarum est, quod Iudices taliter committentes examinationem testium in criminalibus venirent puniendi, vt factum fuit Iudice Perusino, de quo loquitur Ang. in auth. de testib.§.& quoniam coll.7.

Et omissa practica iudicum, est seruata dispositio d.l.partitæ, quod non possit fieri commissio testium in criminali, ne dum Iudici alterius prouinciæ, sed neq; Tabellioni proprio, vt nostra lex disponit, sed istud fallit in casibus sequentibus.

3 *cõmissio testium quãdo fieri possit in criminalibus.* Primò fallit, si causa criminalis non esset talis in qua veniret pęna mortis, aut abscisionis mẽbri imponẽda, vel relegationis, sed esset istis minor pęna, nam in tali casu, bene pôt fieri commissio testiũ sine vlla pęna, & ita colligitur ex d.l.partitæ, vt notat Paul.in l.Iudices C. de fid.instrum.

Quando causa ciuiliter intentatur. Secundò fallit, si causa criminalis ciuiliter intentaretur; nam tunc cum esset pęna corporalis, & relegationis, indistinctè potest fieri commissio, vt colligitur ex dictis locis.

Quando ciuilis est ardua. Tertiò fallit in causa ciuili, etiam ardua, si testes sunt in alio territorio: nam in arbitrio Iudicis cognoscentis de causa est, an velit scribere Iudici, vbi sunt testes, quod eos examinet, & sigillatos mittat, quia hoc licitè potest Iudex facere secundum Paul.in d.l.Iudices, neq; in causa ciuili, hoc vetat d.l.partitæ, quæ in criminalibus causis tantum loquitur, non in ciuilibus, imò in istis indistinctè permittit, quòd fiat commissio testium, scribendo ad Iudicem, vbi degunt testes & ista lex nostra, quæ prohibet commissionem in ciuilibus fieri in causa ardua, loquitur cũ ipso Tabellione causæ arduæ, quę vertitur coram eo, quia cũ cesset necessitas, quæ constringit mittere ad Iudicẽ alterius prouinciæ, per consequẽs debet cessare facultas committẽdi ipsi Tabellioni, imò Iudex ipse per se examinabit testes sub pęna hic contenta, nõ tamen loquitur nostra lex quãdo testes examinãdi sunt in alieno territorio, ad quod necesse est mittere, & sic quod non mutatur stare censetur, vt in l.cum dotẽ ff.solut.matr. & in l.si vero §.de viro ff. eod.tit.solut.matr.

Quartò limito, quod commissio testium non habet locum in causa criminali, est verum, quãdo testes sunt examinandi super ipso crimine, secus est si deberent examinari in aliquo articulo incidẽti extra criminis probationem, puta super verificatione instrumenti, in causa præsentati, aut super ætate probanda, quod incidit in cognitione causæ criminalis, quia in tali articulo fit examinatio testium per commissionem, argum.eorum quæ notat Bal.in l.si ex causa §.nunc videndum ff.de minori.vbi dicit quod licet minori nõ concedatur restitutio aduersus delictum, tamen si læditur in aliquo articulo causæ incidenti, datur restitutio, nam multum inter ista interest, & sic licet in causa criminali principaliter probationem criminis tangenti, non fiat commissio testium; potest tamen fieri super articulis, & probationibus incidentibus, nam idem est quando incidenter, & non principaliter agretur de crimine, vt notatur per Anchar.in c.2.§.testes, de testibus lib.6. & Fely.in c.cum causam de testib. num.23. & facit, nam aliter iudicatur de periurio super principali, aliter super accessorio, vt per Hyppolit. in l. 1. §. præterea num. 31. ff. ad leg.Cornel.de sicar.& in l.eos ff. de fals. & vltra hoc pro mea ista opinione potest ponderari tex. in c.vt officium §. præterea de hæret. lib.6. ibi, Ipsum contingentibus, nam secus si non contingat crimen.

Quintò fallit, si personæ testium infirmitate aut senectute grauantur, taliter quod non possunt ad Iudicem venire, quia propter talem necessitatem fit commissio, vt examinentur testes etiam in criminalibus, dummodo prius Iudex interloquatur per suam declarationem, eos esse impeditos, senes, aut valetudinarios, prout dicit agendum Bal.in c.si qui testium, de testib. Et idẽ est, si testis esset persona multum honorata, vel egregia, nam commissio sui testimonij facienda est, etiam in criminalibus, vt notat Anchar. Domin.& DD.in c.2.de iudic.lib.6. & Fely.in d.c. cum causam nu.22.

Sextò fallit, nisi commissio in criminalibus fieret de consensu partium, quia valet, & tenet, ita concludunt DD.in auth.apud eloquẽtissimum, & Fely. vbi supra.

Septimò fallit, quando esset tanta dignitas Iudicis, vt non deceret ipsum accedere ad testes, etiam intra territorium, nam valet commissio, vt notat Anchar.& DD.in c.2.de iudic.lib.6.

Octauò fallit, si multitudo, & varietas negotiorum grauat iudicem, nam propter talem multitudinem potest committi receptio testium, vt in l. 1. §.huius rei ff.de offic.eius cui mand.est iurisd.& notat Lanfran.in d.c.quoniam contra, in parte testium depositiones sub nu.16.& in dubio præsumitur quod Iudex propter talem varietatem negotiorum fecerit cõmissionem, & sic excusatur a pęna, de qua in ista nostra lege, vt notat Fely.in d.c.cum causam sub nu.30.& sic lex nostra quæ dicit puniendum Iudicem, debet intelligi, si cõmissiones testium in his causis prohibitis sine causa contra eũ probata, fecerit, alias causa in dubio præsumitur, vt notat Capy. in dec.90.

Nonò fallit, si cõmittatur, vt in instrumẽtum in causa criminali ponatur in publicam formã; nam hoc potest committi, cessat enim ratio quæ est in testibus, in quibus inspicitur, quo colore deponant, & ita tenet Anto.per tex.ibi in c.contingit de fid.instr.& refert, & sequitur Belenzin. in Apostill.ad Abb.vbi tractat de materia in c.1.de testib.cogend. & sic ponderandum in nostra lege, in quantum dicit testigos, quia secus est in instrumentis exemplandis in publicã formam.

Decimò fallit in Principe tàm Ecclesiastico, quàm seculari, nam ipse cõmittit receptionem testiũ in qualibet causa, siue ciuili, siue criminali, & ista est cõis opinio DD. in d. auth. apud eloquentissimũ, & per Fely.in d.c.cum causam, iste tñ cui cõmittitur, non potest subdelegare, quia eius videtur electa industria in isto casu sm DD. vbi 4 *Princeps in criminalibus committit receptionem testium.*

vbi supra, & in clem. 1. de offi c. Deleg. & istud quod dico in Principe, intelligendum est in sua propria persona Regia, nã Iudices maiores eius, vt sunt *los Alcaldes de la casa, y Corte de su Mageslad, y Cancilleria*, per se debent examinare testes in criminalibus, vt in l. 17. in legibus *de Madrid, sobre la orden Iudicial*: vbi dicitur, quod saltim vnus ex eis debet examinationem facere, & testes aliter recepti nullam fidem faciunt.* Non inueniuntur in Recop. sed est l. 18. tit. lib. 3. Recopil. & l. 15. tit. 7. lib. 2. Recop.*

Vndecimo fallit in causa matrimoniali, in qua si aliquando contigerit, Iudicem secularem cognoscere, vt potest in casu de quo per Fely. qui allegat Abb. in c. ex literis de sponsa. in c. 2. de desponsal. nu. 28. in tali casu potest in causa matrimoniali fieri commisso testium, vt per plura iura, loquendo in Ecclesiastico, concludit Lapus in alleg. 46.

His vndecim fallentijs præstringitur ista materia, & in eisdem fallit ista lex nostra, vt eius pęna non possit imponi contra Iudicem authoritate iuris facientem commissiones in dictis casibus supra notatis.

Et vbicumque negotium criminale arduum siue ciuile pendeat coram Iudice, consilium est vt in examinatione vltra suam personam, adhibeat Iudex secum alios viros probatæ fidei, qui assistant examinationi testium, & ita notat Bald. in l. nullum col. 2. C. de testib. & facit tex. in c. vt officium §. verum de hæret. lib. 6. & per Bar. in rubr. de controuers. inuestit. col. 2.

Cætera ad istam materiam conducentia videantur per DD. in c. cum Bertholdus de re iudic. & per Matthæum in Constitu. Regni Siciliæ rub. 51. & per Hyppol. in l. 1. vers. 7. ff. de quæst. & per Thom. Gram. in vot. 3. & per Iasin repet. l. admonendi num. 112. de iur. iuran. ff.

SVMMARIA

Capituli decimi octaui.

1 *Tabelliones qui aliquid percipiunt vltra tassam, qua pœna puniantur.*

CAPVT XVIII.

* In l. trigesimam octauam. * Quæ est l. 29. tit. 6. lib. 3. Recopil. & l. 15. tit. 25. lib. 4. Recopilat.

1 Ateria huius legis instruit Tabelliones, ab qualiter debeant mittere processus, & instrumenta signata, qui si huius legis formam omiserint, puniendi sunt arbitrariè, quando non est facta exactio pecuniæ: si verò aliquid percipitur, pęna quadrupli imponenda est: & quia est clara materia, nõ indiget interpretatione, sed an eadem forma seruanda sit quando interponitur prima, vel secunda supplicatio, vt processus debeat transmitti clausus, & signatus, crederem quod non, quia originalis processus solet videri, cum secunda supplicatio interponitur coram eisdem Iudicibus prosecutio fit coram Iudicibus quibus committitur á Rege, alias dicta sunt in appellatione, deberent dici in supplicatione, cuius materia quia quotidiana est, placuit hic nonnulla differere in capite proprio de secunda supplicatione, vt infra patet.

SVMMARIA.

Capituli Decimi noni.

1 *Tabelliones non debent exigere sportulas ab vniuersitatibus.*

2 *In his quæ concernunt vtilitatem Consilij, Tabellio non exigit sportulas à Consilio.*

CAPVT XIX.

In l. trigesimam nonam de sportulis Tabellionum.* Quæ est l. 30. tit. 6. lib. 3. Recop.*

Ex nostra prohibet Tabellionibus, sportulas exigere ab vniuersitatibus, siue pro instrumentis extraiudicialibus, siue pro actibus iudicialibus, vt probant illa verba *de las escripturas, y processos que ante ellos passaren*: & per istam legem corrigitur quod erat de iure communi: nam statutum erat, quod Respublica solueret expensas, sicut vnus priuatus soluere solet: nam cũ vniuersitas loco vnius personę habetur, nimirũ si vt vna persona soluat sportulas, vt in l. mortuo ff. de fideiussor. & ita notat in expresso Plat. in l. fi. C. de re milit. lib. 12. in §. vt autem, vbi reprobat opinionem illorum qui dicunt, duplices soluendas expensas à Republica, quia de iure communi cessante consuetudine, simplices, vt in singularibus personis est statutum, sunt soluendæ: & istud debet sic practicari, præter quam in causis Consiliorum, vbi sunt Tabelliones, nam attento fauore Consilij illius loci, vbi exercent Tabelliones istud officium, tenentur gratis exercere acta, & instrumenta Conciliorum, per istam nostram legem. In causis ergo vertentibus coram eisdem Tabellionibus, quæ sint aliorum Consiliorum, seruabitur dictum Ioa. de Plat. vt simplices tantum exigantur expensæ, nisi in sola præsentatione instrumentorum iudicialium, nam ibidem exigetur duplices, p tex. in Aranzelio *de los escriuanos del Reyno*.* Quę est l. vnica tit. 27. lib. 4. Recop. in *Respublica simplices solua expensas.*

vers. *de presentacion de qualquier escriptura,&c.* *in alijs verò casibus simplices exigentur sportulæ, vt in auth. de Sanctissimis Episcopis §.sportularum coll.9.nisi sit vniuersitas militum, vt in d.l.fi.§.vt autem, & contra Notarios plus nomine salarij exigentes, maximè à pauperibus, à quibus nihil exigitur, vt in auth.de mandatis Principum §.sit tibi coll.3.& per Gerard. in sing.73. insurgit ponendo pœnas Luc. de Pen.in l.mediterraneæ C.de annon.& tribu.lib.10.

Quid sit locatio.

Et credendum, quod ista lex nostra prohibēs exigi pecunias à Consilijs, pro suis instrumentis, aut processibus, quod habeat locū: & debet practicari, etiam si Tabellio habeat tabellionatum per viam locationis ab aliquo Domino temporali, cuius est iurisdictio populi, ad quem spectat ponere Tabelliones; nam solent locare, & accipere pecunias, vt permittāt Tabellionibus exercere officia illa, quod an sit licitum, satis latius alibi examinaui. Siue ergo ista arrendatio, siue locatio de iure fiat, siue de facto, dico quod talis Tabellio non potest quidquam exigere in causis Consiliorum, vbi est Tabellio pro scripturis, aut processibus: nam Dominus vassallorum, qui locauit officium, si per se exerceret, tenetur seruare leges nostri Regni, & sic istam l. vt in l.5. tit.4.lib.1.ordin.* Quæ est l.5.tit.1.lib.2.Recop.* Si ergo Dominus non posset exigere, multò minus ille, cui ipse dat exercitium officij, neque enim potest plus iure transferre, quàm ipse Dominum vassallorum, constat habere, vt in l.traditio ff.de acquir.rer.dominio, & nemo potest dare ius quod non habet, & successor eiusdem iuris est cuius antecessor, vt in l. hæredem ff. de reg.iur. Imò Dominus, qui simpliciter facit locationem officij, videtur dare taliter quod iura Regni seruentur à locatore: & sic ille qui locat non potest virtute arrendamenti se eximere ab obseruantia legis nostræ; nam illicita non videntur permitti, aut committi. Imò contractus videtur celebratus, vt leges, & consuetudines iustè seruentur, vt per Bar.in l.nemo ff.de duob. reis, & per Iaso.in l.certi conditio §. si nummos ff. cert.pet.& sic Dominus vassallorū in dicto contractu arrendamenti, non videtur committere ꝙ exigatur à Concilijs, in casu huius legis, sportula, etiam si ex causa onerosa, & non lucratiuo titulo exerceat Tabellio suum officium: & ista est veritas, & sic feci semper practicare, dum eram Iudex Dominorum domus de Mendeza.

Dicit tamen litera huius nostræ legis, ꝙ sportula cartharum, siue processus, non est exigēda, *de la parte del consejo*, in quo videtur litera significare, quod non tota sportula pertineat ad Cōsilium, sed quod alius quoq; tenetur contribuere: circa quod distingue, quod si instrumentum integrè pertineat ad Concilium, putà, quia est aliqua scriptura ad probationem iurium Concilij, super emptione, aut venditione sibi facta, aut super probādis terminis, vel similibus negotijs, in tali casu solum Cōcilium soluere deberet expensas cartharū, tàm prothocolli, quàm transumpti, nam secūdum naturā est, vt sentiat onus expensarum, qui sentit commodum instrumēti super credito confecti: tàm pro registro, quàm pro transumpto, quia de solo commodo, & securitate creditoris tractatur: & ita notat Alberi.in l.dissolutè C.de condict. ex lege.allegat tex.in l.eos §.interdicta C.de vsur. & eum sequitur Cepola in tract.de simulatio.contractus vers. sexta præsumptio est n.41. Et isto casu, quando expensa concerneret tota Concilium totum, nihil debet expensarum nomine Tabellio percipere, ex dispositione huius legis: si verò processus, aut instrumentum quod conficitur, concernit cōmodum commune, tàm Concilij, quàm alterius priuati, quia cautio est communis, ita expēsa debet esse cōmunis, vt notatur in l. quoniam liberi de testib.& glo.in l.si irruptione §.fin.ff.finium regund.in tali casu priuatus soluet expēsas pro sua parte, & Concilium erit liberum, & frācum pro sua parte ex dispositione istius literæ, quia cum sit priuilegium legale attributum tantum Concilio, ad alium non extēditur, vt in l.quia personale ff.solut. matr. Nec isto casu iuuat communio, iux.ea quæ notat Ias.in l. si emancipati C. de collat.& in proposito hujus legis quādo debitor teneatur soluere expensas instrumenti, vide in quæstionib.Capel.Tholos.q.47.& nota ꝙ instrumentum celebratum in publico Concilio, valet sine testibus secundum Hyppol. in singul.56.

CAPVT XX.

In l.40.& 41. Quæ est l.31. tit.6. lib.3.Recop.*

De materia harum duarum legum tractatū habuimus supra in 1.vol.horum mandatorum Regalium: Ideo videnda sunt ibi scripta, neque est opus longiori interpretatione, solummodo enim notandum est, quod vt possibile fuerit, vitanda est datio Iudicum commissariorum, de quibus istæ leges loquuntur, contra quos clamat Luc.de Pen. in l. si vacantia C.de bonis vacan.lib.10.

CAPVT XXI.

In l.42. Quæ est l.33.tit.6.lib.3. Recopil.* De portatione signorum, quæ vulgò*, vara de justicia, *appellantur.*

Pro vera enucleatione huius nostræ legis præmitto, quod insignia aliquando sunt significatiua ordinis, siue dignitatis personæ, aliquandò sunt significatiua officij dignitatis personalis, vt sunt insignia Proconsulis, vt in l.j.ff.de offic.Procons.& pallium Archiepiscopi 1

De signis, & insignis.

vt

vt in c. 1. de autho. & vsu pallij portatio anulorũ, & celebrare in pontificalibus signum est Episcopale, & ideo potest eo vti Episcopus extra suàm prouintiam, vt in clement. Archiepiscopo de priuileg. & ibi glo. communiter approbata. Item nouitius solet gestare habitum diuersum à professo, vt in c. pen. de regular. Item præpositus sacri cubiculi habet insignia vt in l. 1. C. de Pręposi. sacr. cubic. lib. 12. Item seruus á libero, vt in l. 1. §. qui pileum C. de lati. libert. tollen. Item meretrices aliquãdo distinguuntur habitu à veris matronis, vt in l. Item apud Labeonem §. si quis virgines ff. de iniur. Item fabricenses, vt in l. stemmata C. de fabricens. lib. 12. Item clerici distinguuntur habitu à laicis, vt in c. si Iudex laicus de senten. excommun. lib. 6. & in cap. duo sunt 12. q. 1. de quo per Bal. in proęmio Greg. colum. 5. Item Iudæi distinguuntur per habitum à Christianis, vt in l. 8. & 37. tit. 3. lib. 8. ordinam. * Non reperitur in Recop. *Por que los Iudios, y Moros, se mandaron echar destos Reynos, por la ley* 2. cum seq. tit. 2. lib. 8. Recop. & sic istæ leges quę loquebantur, præsupposito quod erant in Regno, sunt sublatæ à compilatoribus. * & in c. in nonnullis de Iudæis, & in l. j. C. de Episcopal. Audien. Item per signum, vel sigillum cognoscitur voluntas alicuius, vt in l. ad testium ff. de testam. & in cap. post cessionem de probat. de quo melius quàm alibi per glo. in consuetud. Burgun. in conclusione libri, glos. fin. Item per marcum cognoscitur cuius sit vala mercantiæ, vt notat Bal. in l. 1. & fi. C. pro socio. & in auth. dos data C. de donat. ante nupt. Item per signaturam positam ligno adquiritur possessio, vt in l. quod si neq; ff. de peric. & commod. rei vend. Item per arma cognoscitur genus, & vnde quis descẽdat, qui talia gestat, secundum Bald. vbi supra, cum distinctione, de qua per Bart. in tract. de insignis, & armis. Item per marcum cognoscitur cuius sit animal, notat Luc. & Plat. in l. stemmata, & notat Bald. in sua pract. sub rubr. de extra. quæstionib. c. 17. & notat Puteus in tract. syndic. in parte præceptum vers. probatio, vbi eleganter loquitur. Et idem est in Auibus, putá Falcone, vel similibus, vt notat glo. in consuetud. Burgun. rub. 13. glo. 1. nu. 9. Item per campanile positum in Ecclesia, probatur quod in ædificatione interuenit authoritas Episcopi, notat Anchar. in c. nemo. de consecr. dist. 1. & Ioan. de Selua in tract. de benefic. Item signum taliç, quod vulgo appellamus *taja*, arguit probationes, vt notat Dyn. in l. non solum §. sciẽdum ff. de nou. oper. nunc. & sequitur Puteus in dicto tract. in parte Iudex, c. Iudex qui admisit, & signo quis loquitur, vt in l. j. ff. ad leg. Iul. Maiesta. ibi, Signumvè dederit. Item signo fit iniuria, vt in l. 1. C. nemi. licere aliæ rei signum. Item signo Crucis ante delatę significatur dignitas Patriarchalis. Item signo monstratur quoque dignitas Regalis, vt in l. 2. tit. 3. lib. 3. ordinamen. * Sed in Recopil. est l. 8. tit. 1. lib. 4. Recopil. quæ hoc benè probat, & l. 1. post medium tit. 10. lib. 5. Recop. * & in l. 1. C. de vesti. olouc. lib. 12. Item, signo significatur Auctor operis, vt in l. fi. ff. de operib. publ. Item signo statuæ significatur honor alterius, vel dedecus, vt in l. statuas ff. de acquirendo rerum dominio. Item signum limitis est signum restrictiuum, vt in l. in agris ff. de acquiren. rerum domin. Item signo traditur possessio, vt in c. 2. de consuetud. Item clausura ianuarum Ecclesiæ, & celebratio, voce submissa, signa sunt interdicti Ecclesiastici, vt in cap. alma mater de sentent. excommun. lib. 6. Item dissigillatio scripturæ, signum est reuocatæ voluntatis in scriptura contentæ, vt in l. Tribunus ff. de milita. testamen. Item fuga cum gladio euaginato, signum est delicti commissi, vt per Gandin. in tract. de iudic. & præsumpt. Item locutio, & simultanea comestio signum est reconciliationis, & remissæ iniuriæ, vt notatur in §. fi. instit. de iniur. Item denegatio communis loquelæ, & salutationis, signum est inimicitiæ, si antea solebat salutare, vt est glos. in cap. Adrianus 63. distin. & sequitur Felyn. in procemio Gregoriano num. 19. Item baculum curuatum quod gestant Episcopi, signum est coarctatæ iurisdictionis, notat Felyn. allegando Sanctum Thomam in rubr. de constitutio. in 2. colum. Item signatura gratiarum Apostolicarum significat concessionem gratiæ, licet sit informis, notat Fely. in dicta rubrica de constit. colum. fin. Item signum Notarij significat absolutam perfectionem scripturarum ab eodem confectarum, & ne vertantur in dubium, non licet Notario formam signi sui mutare, vt notat Bald. in procemio C. & sequitur Felyn. in proęmio Gregorian. num. 38. Item clauium traditio signum est traditæ possessionis, vt in l. clauibus ff. de contrahend. emption. Item traditio instrumenti signum est traditæ possessionis, vt in l. 1. C. de donation. & in l. 17. in legibus de Toro. * Quæ est l. 1. tit. 6. lib. 5. Recopil. Vide Molin. lib. 4. de primog. c. 2. ex principio. * Item datio arrarum signum est initæ venditionis, vt in l. contractus C. de fid. instrumen. & in l. quod sæpe ff. de contrahend. emption. & in §. item si pretium institu. de empt. & vend. Item subscriptio scripturæ signum est consensus, vt in l. si fideiussor §. 1. ff. de pignorib. dixi supra in principio cap. 16. in l. 36. Item degustatio, signum est traditionis in re vendita, vt in l. quod sæpe §. 1. ff. de contrahen. empt. Item alienatio rei legatæ, signum est reuocatæ voluntatis, vt in l. fideicommissa §. si rem ff. de leg. 3. Item instillatio, signum est adeptę possessionis in prelatura, vt notat Bal. in l. 2. C. de seruit. & aqua. Item traditio rei donatæ inter virum, & vxorem, signum est ad irreuocabilitatem donationis, vt in l. Papinia. ff. de donat. inter vir. & vxo. Item acclamationes alicuius plorantis, vel dicentis, Succurrite, succurrite, signum est illatæ violentiæ, aut oppressionis, vt in c. non satis, & ibi glo. 34. q. 2. & notat Gerar. in singul. 8. & Bald. in c. cum in terra de elect. & notat Hypp. in l. furem ff. ad leg. Cornel. de sicar. & Bal. in l. j. C. de collus. detegen. & facit in l. 12 t. ll. *del estylo*. Item ploratio pueri signũ est occisionis, si reperiatur postea occisus, vide Put. in tract. syndic. in verb. tortura c. mandauit Rex nu. 29. Itẽ mutua cohabitatio inter virũ, & mulierem signum est matrimonij, cum distinctione de qua per DD. in c. illud de præsumpt. Item

longa cohabitatio filij seorsum à patre signum est emancipationis, vt in l.1.C.de patria potestate. Item cohabitatio, & promiscuus vsus rerum inter fratres, signum est societatis, iuxta laté notata per Bald.& Iaf.& DD.in l.1. C.qui testam. fac.poss. Item appositio lignorum in flumine publico, vbi erat clusa, aut molendinum, quod destructum fuit, signum est continuatæ possessionis, vt notat Angel.in l.fi.ff.de vsucap. de quo loquitur eleganter Iaf.in l.quominus ff.de fluminibus num.97. Item subarratio signum est consensus matrimonialis in cap. tuæ de desponf.impube.glof.in c.tenor de re iud. Item locutio secreta ad aurem, secuto statim delicto, signum est præsumpti mandati, cum distinctione de qua per DD. in l. si quis mihi bona §. iussum ff.de acquir.hæred. Item basia, & factura mamillarū præludia, & signa sunt veneris, vt in l.1.ff.de extraord.crimin.Item habere arma ad latus, signum est rixæ, vel mali animi, glo.in c.licet de pactis, Abb.in c.continebatur de cler. percusso. Item varietas signum est mendacij, vt in l.qui falso, vel varie ff.de testib. Item linteamina sanguinolenta signa sunt virginitatis, glo.in c.hæc imago 33.q.5. Item falsitatis signa ponuntur in c.licet de crim.fals.& signa timoris in c.super eo.de renunc. & in c.cum locum de sponsal. & in c.2. de restit.spol. Item signa infirmitatis, & vitij ponūtur in animalibus, per tex.l.in ædiles, & in pluribus alijs ff.de ædil.edict. Item traditio anuli signum est licentiæ ad adipiscēdam possessionem, de quo plura iura in Apostil. ad Dyn.in c.1.de reg.iur.lib.6.in parte Addetur tex. & faciens signum ad furtum, fur est, vt in l.saccularij §.fin.ff. ad leg.Iul.pecu. De signis videatur tex.in l.24.& 25.tit. 26. p.2. Item vestis lugubris signum est tristitiæ, vt in l.decreto C. ex quib. caus.infam. Item signum fugæ est causa capturæ, sicut fuga ipsa de quo per Hyppol.in sing 43. Item interposito manus supra manus, signum est obedientiæ, secundum Innoc. in c.olim inter. de restitut. spoliat. Item signum est canicies senectutis, notat Angel.in auth.de quæstori.& Felyn.in c.quoniā frequenter in princ. vt lite non contest.col.5.

Multa alia exempla de signis, siue ab animatis, siue ab inanimatis rebus descendentibus, possem referre, & solum retuli, quæ inter scribendum se memoriæ offerunt: ex quorum relatione patet quantum operetur signum, maximè quādo concernit dignitatem personæ, quo licitum est vti, etiam intra alienum Episcopatum, aut territorium, vt notat Abb.in c.1.vt lit.pend.in c.antiqua de priuileg.& de huiusmodi signis non loquitur nostra lex, prohibēs ne Correctores permittant infra sua territoria, gestare virgas iustitiæ: itaq; licet Marchio, aut Dux in territorio Regis, appellet se Marchionem, vel Ducem, & gerat insignia denotantia dignitatem Ducatus, aut Marchionatus, non debet hoc prohiberi à Iudice: sed si ille, vel quilibet alius vellet virgam Iustitiæ deferre intra Regium territorium, prohibendus est; nam deferre virgam Iustitiæ, concernit administrationem iustitiæ, & est signum habentis ibi iurisdictionem, & vnus modus, quo probatur iurisdictionis exercitium, est per vexillum iustitię ibi delatum, vt notat Puteus in tract. syndic. in parte iurisdictio, & qui publicè ralem virgam iustitiæ gestaret, præsumeretur Iudex: nam hoc præsupponit officium Iudicis, cum administratio sit effectus causæ præcedentis: & ista sunt ad inuicem connexa, & inseparabilia vt notat Bal.in l.2.C.de seruit. & aqua nu.45. & licet gestatio istius virgæ iustitiæ sit actus discontinuus, cum exerceatur solo hominis facto, argumento tex.in l.foramen C.de seruit.vrba.prędio.& notatur in l.seruitutes *la grande* ff. de seruitut. Tamen posset induci præscriptio contra Dominum Regem, si permitteretur gestari in illo loco, ideo prohibendus est à Correctore, etiā de facto, frangendo virgam extraneam: nam sic potest propulsari violentia, vt in l.quemadmodum §.1.ff.ad leg.Aquil.& in l.si vitem §.qui ad ianuam ff.quod vi, aut clam.& multa, quæ velut in proprio casu possem allegare, ponit Oldrad.in cons.82.dixi alibi in 1.par.horum mandatorum Regalium.

Item, si virgam iustitiæ extraneam licitum est frāgere, multo magis licebit, si extraneus Iudex vellet furcam erigere: nam & illa manu armata potest demoliri, nam per istam furcam significari intenditur efficacius, quod territoriū, vbi furca erigitur, pertinet ad alium; nam furca permanens iurisdictionem demonstrat, vt notat Ioan. Faber in §.retinendæ num.23.instit.de interdict. delatio autem virgæ potest esse tēporalis, & momentanea: & si hæc debet resisti per nostram legem, multo magis furcarum erectio, vt in auth. multo magis C.de sacrosan.Eccles. 3 *Furca potest demoliri.*

Et in tantum virgæ delatio est significatiua iurisdictionis, quod si quis resistit portanti illam virgam, vim committit; nam in dubio præsumitur Iudex, vel Alguazelus, dūmodo signum siue vara, aut virga habeat formam consuetam, vt in l.2.in fin.ff.de seru.fugit.& quamplura iura quæ possem allegare, ponit Put.in tract.synd.in parte minus, & per Plat.in l.prohibitum C.de iure fisci lib.10. 4 *Virga delatio signum est iurisdictionis.*

Pęna autem in syndicatu contra Iudicem qui dissimulauit alienam virgam deferri intra suum territorium, est arbitraria, quia dissimulat quod iure vetitum est, notat Luc.in l. nullus C.de cens. lib.10.& istud delictum grauis reputatur in Correctore, quā in alio, notat Luc.in l.1.C.vt nemo ad suum patroc.lib.11. & ex dissimulatione huiusmodi sequitur violatio pacis, nā ille qui defert virgam, conturbat omne corpus, cum suo non contentus officio vsurpat alium, vt notat Luc. in l.quicumq; C.de exact. & execut.lib.12. & in c.prælatum 90.dist.

CAPVT XXII.

In l. 43. * Quæ est l. 32. tit. 6. lib. 5. Recopilationis. *

Ex ista in sua decisione habuit originem ab his quę de iure communi notat Ioa.de Plat.in l.fi §.vt aut omnifariā C.de re milit.lib.12.& de materia sportu-

sportularum executionum aliqua dixi supra in primo volumine horum mandatorum regalium, ad l.10.cap.17.ibi videantur. Solummodo adde, quòd si Alguazelus incipit facere executionem contra debitores, & eam non prosequitur, vel habet mandatum ad capiendum aliquem, & non capit, quòd propter talem negligentiam potest talis Alguazelus puniri, iuxta notata per Plateam in l. nullus fabricensium. C. de fabricen. libro duodecimo, & notat Puteus intractatu syndicatus.

SVMMARIA Capituli vigesimi tertij.

1 *Quando dicatur aliquos negocium tangere.*
2 *In causa propria non est necessaria iudicis recusatio.*
3 *Consultor non debet esse suspectus.*
4 *Rector ex facto expellitur à concilio.*
5 *Rectores ciuitatum qui præstant votum, dicuntur testes.*
6 *Interesse secundario non habetur in consideratione.*
7 *Qualitas requiritur tempore actus.*
8 *Recusatio rectoris non probatur iuramento proponentis.*
9 *Iudex ordinarius potest recusari vt suspectus.*
10 *Iudex delegatus potest recusari, vt suspectus.*
11 *In notoriis non habet locum recusatio.*
12 *Recusatio respicit futura, non præterita.*
13 *In recusatione iudicis requiritur iuramentum.*
14 *Iudex recusatus tenetur sibi assumere socium.*
15 *Socius assumendus expensis recusantis.*
16 *Recusatio iudicis in prima instantia, durat in secunda instantia.*

CAPVT XXIII.

* In lege quadragesimam quartam. * Quæ est l. 34. titul. 6. lib. 3. Recop.

VTilissima est dispositio huius legis, vt ea quæ in congregatione conciliorum proponuntur sine vlla suspicione concordentur, & ordinētur, & ideo illi quos negotium tangit, statim exire debent extra concionem & locum, vbi initur concilium. Dicitur autem tangere vel cum ipsimet rectores aut officiales in concilio assistentes negotium tangit, aut cum alios tangit illis coniunctos, vt ex cōsanguinitate, aut amicitia, vel alia iusta causa recusandi, vt in simili probat l. quominus ff. de fluminibus: & quod admissis istis suspectis, fuerit ordinatum, nullum est ipso iure. Et istud est quod in effectu decidit lex ista, ex qua colligitur, quòd regula, de qua in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictione omnium iudicum, quæ prohibet, aliquem in sua causa iudicare, & si contra facit, quod iudicat est nullum, vt in l.10. tit.4.part. 3. ibi, *non puede ni deue oyr pleyto sobre cosa suya.* Et cum abnegatur potestas iudicandi, iudicium est nullum, vt in l. non dubiū C. de legibus, & notat Speculator in titul. de officio assessorum in fin. & sic contra iudicem in causa propria non est necessaria recusatio, vt concludit apostilla vbi plura allegat in practica exceptionum Vberti, de Bonacurso, titu. quibus modis examen iudicis declinetur, in parte, aduocatus: ita sicut iudicare prohibetur in propria causa, eodem modo votare prohibetur, etiam cum alijs in propria causa, & si aliter factum fuerit, quod ordinatum fuerit in tali consilio, est nullum ipso iure, sine vlla propositione recusationis, per istam legem, ibi, *& los auctos que se hizieren contra esto no valan:* itaque dicta lex qui iurisdictioni, quæ loquitur in iudicio, potest extendi ad vota consiliorum per istam legem, cuius in hoc plures possunt assignari rationes, inter quas illæ potissimæ sunt, quia si permitteretur huic votare, etiam cum alijs in propria causa, posset suo voto suspecto alios trahere in suam sententiam, vt notat glos. in cap. secundo, de arbitris libro sexto, & sic vna via permitteretur quod alia prohibitū est contra textum in l. scire §. primo ff. de tutoribus, & curatoribus da. ab. Item sicut iudex nō debet esse suspectus eodem modo neque consultor esse debet, vt in cap. statutum §. assessorem, de rescriptis libro sexto, satis autem esset consultor suspectus in isto casu si votaret in sua causa, imo etiam si non præstet votum, neque loquatur verbum, sola præsentia reddit totum actum nullum, vt patet ex ista l. ideò prohibetur assistere dum negotium tractatur, imò statim potest de facto expelli extra concilium, quia qui non possunt ibi assistere vt est iste talis, de facto & cum violenta resistentia tam à iudice, quàm ab alijs consiliarijs sunt expellendi, vt est textus satis notabilis in lege secunda titu.1. libro septimo ordina. * Quæ est l.2. titu. 1.lib.7.Recopil. * ibi, *Que resistan a los que contrario quisieren hazer y que lo non consientan,* & cum iste rector, vel consiliarius de consilio in sua, vel amicorum, aut consanguineorum causa priuetur à lege nostra, suo voto, & sua personali assistentia, redigitur ad instar priuati: & cum sit priuatus expellendus à concilio, & sic conuenit ad literam dispositio dictæ legis secundæ tit.1.lib.7.ordina. * Quæ est d.l. 2. tit.1. lib.7.Recop. * & crederem vnicam sufficere monitionem, vt exeat, quo nolente sit expellendus, vt est glossa in clementia prima de hæret. in parte requisierint.

Et in tantum crederem locum habere supra dicta, & huius legis dispositionē, quòd etiam consentientibus, iudice, & alijs consiliarijs, non potest iste rector, aut consiliarius in sua causa votare, aut assistere votantibus: quia publica vtili-

Marginalia: 1 *Quando dicatur negotium tangere.* — *Ad l. qui iurisdictioni.* — 2 *In causa propria non est necessaria recusatio.* — 3 *Consultor non debet esse suspectus.* — 4 *Ex facto quis expellitur.*

vtilitas vertitur in negotijs, quæ intra conciliū tractantur: & negotium non tangit solas personas aliorum consiliariorum consentientium, & sic non renuntiant cōsentiendo iuri suo, sed iuri reipublicæ, quod non licet: vt in l. ambitiosa ff. de decreti. ab ordin. faciend. & in l. præses C. de transactioni. & in l. nemo ff. de pactis, & ideò non solum illi de cōcilio, sed quilibet alius posset opponere & allegare, quòd actus gestus intra concilium, illo quem tangebat negotium præsente, est vt nullus, vt, in simili casu notat Angelus in authentico, vt iudices sine quoquo suffragio. §. itaque Deo columna 2. & ideò seruanda est dispositio huius legis, quæ in dubio inducit formam ad validitatem actus, & ab ea non est recedendum, etiam de consensu aliorū: & casu quo possit talis consensus valere, quod non admitterem, vnius contradictio sufficeret ad annihilationem illius consensus, vt est doctrina collecta in cap. scriptum, de electio. & notat Iasso. in l. iurisgentium §. hodie ff. de pactis, & Abba. in cap. constitutus de appellatio. & Alex. in apostil. ad Bartolum in l. quod maior. ff. ad munici.

5 *Votātes dicuntur testes.* Item ex alia potissima ratione non debent esse præsentes intra concilium illi quos tangit negotium votandū per conciliū, quia illi qui repræsentant populum, & in concilio præstant sua vota, sunt testes in illo casu, de quo præstant votum, vt notat Felinus in cap. causam, quæ de officio delegat. sed pars contra quam, vel pro qua deponit testis, non potest esse præsens, quia testes debent in secreto deponere, vt in l. nullum C. de testibus, & in cap. venerabili. eodem titul. vbi glossa in parte sigillatim, dicit idem seruandum in votis canonicorum, quod in teste, vt secreto talia vota præstentur, quod non esset, si pars quam negotium tangit, præsens esset: nam non adesset in actu votando plena libertas, si pars principalis ibi adesset, ideo expellendus est à concilio, sicut repellitur doctor suspectus scholari, qui vult doctorari, vt in dicto cap. causam quę & notat ibi Felinus in principio: sicut enim præsentia consanguineorum in aliquo actu præstat libertatem vt est glossa in l. Polla. C. de his quibus, vt in dig. & tenet Bal. in l. fina. C. si quis alium testa. prohibue. ita assistētia alicuius, vt in isto casu, operatur vt non videatur plena libertas in votando ab alijs conciliarijs habita: & ideo excluditur iste quem negotium tangit.

6 *Quādo tangit negotiū secundario.* Sed aduerte quia tunc demum excludendus est, quando negotium tangit istum qui est de concilio principaliter & indiuiduè, vt probant illa verba textus, *que particularmente toque*: secus verò esset si tangeret secundario & non principaliter: quia illud interesse secundarium non habetur in cōsideratione vt iste excludatur à concilio, argumento notatorum per glossam in cap. secundo, in parte detrimentum de pactis, libro sexto, vbi dicitur, quòd principale fundamentum est in consideratione, & non quod euenit in consequentiam, aut secundariò: ad idem est textus, & ibi doctrina Angeli in l. nauis ff. ad legem Rhodiā. de iactu. & plura iura, & doctrinæ, quæ possem referre, ponuntur per Ludouicum Gomez Hispanum in sua solēni glossa ad regulas Cancellariæ, super regula de iure quæsito non tollendo in quæstione 4. fol. 19. & facit l. si nihil §. fin. ff. de inoffic. testam.

Et ponderanda est litera quæ dicit, *que toque*, per verbum præsentis temporis: itaque tempore illo quo negotium tractatur in concilio, debet tangere istum, contra quem obijcitur, neque sufficit quod ante illud tempus tetigerit, vel quod suspiceiur in futurum tangere, sed particulatim requiritur quòd tempore obiectionis tangat, vt in l. 2. §. aduersus ff. ne quid in loco publico, quem text. ponderat Bart. in l. quominus ff. de flumini. quæstione 5. & facit, illa regula quam tradit & comprobat Iasso. in l. 1. C. de testament. in principio vbi dicit, quòd qualitas admittens, vel excludens aliquem, debet esse, & interuenire tempore actus: itaque quando cogitur vt excludatur ista persona, quę est intra concilium, non solùm tangendum, & particulatim est probandum qualiter negotiū tangat eum, quod & in specie est allegandum, & probandum, vt notat Bar. & ibi Iass. per plura sub num. 6. in dicta l. prima C. de testamen. sed quod illud tangat tempore quo actus geritur per istam legem, & hoc liquidato, resultauit iusta causa excludendi à concilio, & non aliter, & quòd tempus actus cōsideretur, quod notat Angelus in lege si in rem ff. de rei vendicatione.

Item non solùm quando negotium tangit ipsammet personam, quæ est intra concilium, excludendus est, sed quando tangit tertium consanguineum, vel amicum: nam eodem modo excludendus est: & consanguineum, de quo litera dicit, *tal deudo*, intelligerem non solùm consanguinitate, sed etiam affinitate coniunctum: nam cum sint alij consiliarij in concilio, quorum voto causa decidatur, repellendus est tanquam suspectus iste qui est consanguinitate aut affinitate coniunctus illi, cuius tractatur negotium, vt est glossa notabilis communiter approbata in cap. accedens primo, vt lite non contestata, & adhuc extenderem ad coniunctū cognatione spirituali illi cuius negotium tractatur: nam ista cognatio fortior est quàm carnalis, vt notat Baldus in l. si quis alumnam. C. de nuptijs, & ideò vnus non potest esse testis pro alio secundum Baldum in l. prima C. de accusationi. & in l. parentes C. de testibus, sequitur Puteus in tractatu syndicatus in parte suspicio, & facit textus in cap. diligenter 3. quæstione 5. & in cap. absens 3. quæst. 9. & ex ista ratione, quia magnus amicus æquiparatur consanguineo, argumento textus in l. in testamento ff. de fideicommissarijs libertatibus, & glossa, & ibi Bald. in l. si iure C. de testamen. manumiss. & in l. 1. §. ait prætor ff. de postulan. sicut in causa consanguinei, aut coniuncti repellitur ista lege, vt non assistat intra concilium, eodem modo repellitur consiliarius in causa amici magna amicitia coniuncti: & ita sunt intelligenda illa verba textus, *ó tal amistad*, & ne exemplis arctaretur *Quid si negotium tangit tertiū.*

ctaretur regula istius textus, processit vltra lex ista, dicendo quod quælibet causa, ex qua quis posset iustè recusari, ex eadem excludendus est à voto intra concilium, vt probant illa verba tex. ibi *O razon por cuya causa deua ser recusado.* Causæ autem recusationis quam plurimæ reperiuntur in iure, quarum nonnullas ponit Puteus in tractatu syndicatus in parte suspicin, & Lanfrancus in cap. quoniam contra, in parte recusationes, de probatio. & per Philippum Francum in cap. postremo. de appellatio. & ex illis quæcunque fuerint sufficientes vt recusetur iudex, ex eisdem recusari poterit iste, ne votet, aut stet intra concilium cum alijs votantibus, per istam nostram legem.

Super quod est aduertendum, quòd licèt regulariter suspicio probetur per iuramentum proponentis suspicionem, tamen in casu huius textus recusatio non probatur solo iuramento, imò requiritur probatio causæ recusationis, quia est regula, quòd quando à lege requiritur quod allegentur causæ recusationis, non solum allegatio, sed & probatio vltra iuramẽtum requiritur, vt notat Bald. limitando illum text. in l. apertissimi C. de iudi. in versiculo, Quinto quæro, quem sequitur ibi Salice. & Iasso. & expellere aliquem à concilio, est verecundia, & quando tale præiudicium infertur, verè probanda est causa recusationis, vt notat Paulus in l. si suspecta. ff. de inofficio. testamento. & facit lex si creditores ff. de priuilegijs credito. & in casu istius textus requiritur allegatio causæ, ergo probatio quoque debet interuenire de dicta causa, an sit sufficiens vel non; & idem est in recusatione proposita contra vnum ex iudicibus audientiæ regiæ, vt probatur in l. 3. tit. 5. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 1. tit. 10. lib. 2. Recop. * & in istis casibus fallit regula textus in l. 1. eiusdem tituli, quæ dicit, recusationem posse solo iuramento probari; nam illud est in casu illius legis: secus est si vnus ex conciliarijs etiã concilij cuiuslibet populi recusetur: nam recusatio probanda est per istam legẽ. Et quia materia recusationis est quotidiana in practica, cũ tam iudices, quàm notarij sæpissime recusentur, libuit hic glossam addere ad dictam l. 1. tit. 5. lib. 3. ord. * Quæ est, l. 1. tit. 16. lib. 4. Recop. & adde in materia recusationis Greg. Lopez in l. 22. titul. 4. par. 3. verbo *por si mismo*, & Couarru. practica. quæst. cap. 26. per totum. *

Et primo dicit illa lex, *Si alguna de las partes alegare, que ha por sospechoso al alcalde*: probatur ibi quòd ordinarius iudex, quem lex ibi appellat *alcalde*, potest recusari vt suspectus: & istum quem dixit *alcalde*, appellat iudicem eadem lex, ibi *Tome el juez consigo por compañero*, & ibi è *el juzgador, y el hombre bueno*: itaque ex his verbis probatur quòd omnis cui potest cõuenire nomen iudicis, potest recusari secundum formã huius legis: ex quo sequitur quòd non solùm iudex ordinarius, sed delegatus potest recusari secundum formam illius legis, quam seruare tenentur, siue sit delegatus ad

Delegatus.

vniuersitatem causarum qui ordinario cõparatur, vt per gloss. in cap. cum clausam, de appellatio, siue sit ad vnam causam tantùm: nam vterque iudex delegatus potest recusari, vt in 10
cap. suspicionis de officio delegati, & nota hic, quòd si dato iudici socio, facta recusatione non esset sufficienter præuisum, iudex in totum tollitur per recusationem, ne de causa cognoscat, nec datus socius: de quo vide Bart. in l. ex quacunque in fin. ff. si quis in ius vocatus non ierit. Item arbiter iuris potest recusari, licèt non possit arbitrator, vt notat Guillelmus, & doctores in l. si quis ex consensu C. de episcopa. audientia. Ista tamen lex nostra non loquitur de isto arbitro, licèt eius forma sit in eo, sicut in ordinario seruanda, nam arbitraria redacta sunt ad instar iudiciorum: in delegato verò iudice quòd forma huius legis sit seruanda, exponitur in l. 3. eiusdem titu. 5. * Quæ est d. l. 1. titu. 16. lib. 4. Recop. * in finalibus verbis, ibi, *que se guarden en los juezes delegados.* Item ex hoc sequitur quòd cum ista lex loquatur in iudicibus, siue ordinarijs, siue delegatis, quòd non habebit locum in assessore: nam licèt assessor recusetur: vt in cap. statutum §. assessorem de rescrip. lib. 6. tamen ille in totum à consultatione causæ repellitur, vt in l. 2. tit. 21. par. 3. non tamen datur sibi socius, prout in ista l. disponitur.

Quando quis non potest esse iudex.

Item infertur, quòd dicta lex prima loquitur in eo qui potest esse iudex causæ: nam huic dabitur socius, secus si iure adimitur tali iudici integræ causæ cognitio: nam expressa & probata causa recusationis nullo modo poterit de causa cognoscere, vt est text. in l. 1. C. si quacũque præd. potesta. & in l. siquis pro locatione C. de appella. & notatur in casu textus in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictio. omnium iudicũ, vel quando iudex fuit in illa causa aduocatus: nam ratione præcedentis aduocationis nec poterit de causa cognoscere, vt in l. eos in prin. C. de appellationibus, & notat Bal. in l. apertissimi C. de iudicijs, neque si fecerit erit liber à crimine, vt in l. 10. titu. 4. part. 3. per illam legem cũ denegatur tali iudici iurisdictio, si protulerit sententiam, illa erit nulla, neque est opus recusatione: de quo eleganter loquitur Apostillator in practica Vberti. titu. quibus modis examen iudicis ordina. declinetur, in parte Aduocatus.

Executor merus an recusetur.

Item ex dicta lege prima infertur, quòd non loquitur in executore mero: nam cum ille non sit iudex, minime potest recusari, vt in cap. nouit de appellatio. & ibi gloss. & docto. & notat Bart. in l. si quis §. 1. ff. de pœnis.

An recusetur iudex in notarijs.

Ex ista illatione executoris sub infertur alia, 11
quod iudex in notorijs negocijs, putà in executione quæ mandatur fieri alicuius sententiæ, vel contractus gaurentigij, vel recognitę cedulæ, vel in delictis notorijs non potest recusari, quia ibi iudex est executor tantùm, iuxta iuris sententiam, neque requiritur ordo iuris, vt in cap. euidentia de accusatio. & in cap. quoniam, de filijs presbyterorum, & in cap. Deus omnipotens 2. q. 1. & cum pœna est certa, iudex est executor, ideo non recusatur, de quo per Romanum in consilio. 535. & notat gloss. in dicta pratica. Vberti. titul. de recusatione in gloss. non recusatur, & quod notat Apostilla. ad

Domi-

Domini in cap. 1. de pœnis lib. 6. & in cap. 1. de officio delegati lib. 6.

Quando constat euidenter.

Ex hoc infertur primò, quòd si de iustitia vnius partis constat per rei euidentiam, quòd altera pars non poterit iudicem recusare, ne iudicet virtute talis euidentiæ, quia hic nulla timetur subornatio iudicis, cum dicta rei euidentia inducat notorium, vt plura iura quæ possem referre in probationem huius conclusionis vltra text. in l. si irruptionem §. final. ff. finium regundo. ponit Hyppolitus in repetitione rubricæ C. de probatio. versicu. modo restat videre super probatione, quæ fit per rei euidentiam.

Secundò infertur, quòd si pœna est certa à lege statuta, vel poni consueta, si iudex vult eam imponere, aut saltim condemnare delinquentem in illa, quia commisit crimen notorium nulla exceptione velandum, in tali casu non habet locum recusatio, tunc quia esset notoriè calumniosa, & per consequens non admittenda, vt appellatio, vt notat Bal. in l. 1. in vers. modo quæro C. ne ex delictis defunctorum: tunc etiam quia in delictis huiusmodi notorijs ordo iuris est non seruare ordinem, secũdùm Baldum in cap. ad nostram 3. de iure iurand. & plura alia quæ possem allegare, ponit Hyppolitus in dicto loco in probatione per notorium.

Super factis præteritis non fit recusatio.

Tertiò infertur, quòd in actis factis à iudice non habet locum recusatio, sed in fiendis de nouo, in quibus iudex posset nocere: itaque recusatio respicit futura acta, in quibus vertitur causæ cognitio, non tamen respicit præterita, quæ constant tantum in reali executione, & hoc est quod dicimus, quòd executor non recusatur, vt in dicto cap. nouit. & est simile in noui operis nunciatione, vbi nunciatio respicit opera fienda non iam facta, vt in l. 1. §. 1. ff. de nouis operis nunciatio. ex quo sæpe dixi in practica, quod si iudex bona fide sumpsit sibi assessorem, qui postquam viderct processum, misit iudici sententiam in causa recitandam à iudice, quo cognito pars aliqua ex litigantibus recusat iudicem, vel assessorem, ne pronuntietur illa sententia, quod non obstante huiusmodi recusatione, quod non retrotrahitur, nec respicit præterita, poterit illa sententia iam scripta, & per consultorem iudici missa, licite proferri, & declarari à iudice: in qua declaratione facienda non assumit sibi socium secundum formam dictæ l. 1. quia qui declarat nihil agit, vt in l. hæredes palam. §. sed si notam ff. de testam. & in declaratione non requiritur causæ cognitio, vt in cap. venerabilem §. denuntiatoris exercuit officium, de electio. licèt facti citatio requiratur: vt per Felinum in cap. Rodolphus, de rescriptis, & istam rationem, ob quam executor non recusatur, ponit Abb. in dicto cap. nouit. de appellatio. & in iudice qui pronuntiant sententiam de consilio assessoris non recusati est alia, quia iste qui iudicaturus est, iam non poterit occultè nocere, quod timetur in iudice suspecto, sed tantum se refert ad voluntatem ab alio scriptis explicatam, vt in l. asse toto. ff. de hæredibus instituend. & ideò ipse non recusatur, quia non habet voluntatem propriam, neque assessor qui protulit sententiam in scriptis, ibique votum suum explanauit tempore habili, quo non erat recusatus. Et ideò initio expectato poterit illa sententia explicari, neque est alius assessor consulendus, cum in isto negotio iudex ipse non dictet sententiam proprio arbitrio, sed alterius voluntatem in illo casu exequatur, vt in dicto c. nouit. de appellatio. & minister potius explicãdæ illius voluntatis quàm iudex sit censendus. * Et facit l. 6. tit. 10. lib. 2. Recop. ibi. *Y mandamos que firmada la sentencia, &c.* *

Notoria iniuria.

Quartò ex supradictis infertur, quòd si iudex notoriam iniuriam sibi, vel officiali suo factam vlciscitur, in casu quo pœna est à iure certa, atque ipse potest de causa cognoscere iuxta notata in l. qui iurisdictio. ff. de iurisdictio. omnium iudicũ, & in cap. 1. de pœnis lib. 6. & per Puteum in tractatu syndicatus in parte iniuria officialis cap. an si officialis in fin. in tali casu iudex etiam in causa propria non poterit recusari, cum potius sit executor quàm iudex: & ita notat Innocen. in cap. ex parte 2. de verborum significatio. & Abb. & DD. in dict. cap. nouit.

In arbitrarijs.

Quintò infertur, quòd vbicunque iudex suo arbitrio nocere non potest, ibi non potest recusari: ex quo inferunt aliqui, quòd iudex post conclusum in causa non recusatur, quia acta faciunt notorium, & nihil vltra debet audire, & cessant allegationes iuris, & facti, ideò nec recusatio venit alleganda, & istam conclusionẽ notat Abb. in capit. auditis, de procurato. & in cap. 2. de ordi. cog. colum. 6. Sed in hoc contraria opinio verior est, imò quod admittitur recusatio post conclusum in causa, quia adhuc iudex nocere potest: & ita tenet Abba. in cap. 1. de mutuis petitioni. num. 10. & in cap. pastoralis in versiculo item requiritur, de exceptio. & Domini in cap. iudex de officio delega. lib. 6. & Felinus in dicto cap. pastoralis, versiculo excipiuntur: & istam opinionem videtur comprobare text. in l. 22. in legibus *de Madrid* de ordine iudicorũ. * Quæ est l. 4. tit. 10. lib. 2. Recop. * & istud viget in practica, de quo vide Angelum in rubrica instituta de exceptio. col. 29.

Aduertendum tamen est, quòd in casibus contra quibus iudicem admittitur recusatio, vt illa valeat, plura requiruntur.

Primum est, quòd recusatio proponatur in scriptis, vt notat Abba. in cap. quoniam contra falsam, de probatio. & ibi Lanfrancus in parte, recusationes, pro quibus tex. in l. 2. tit. 21. par. 3. ibi, *dad nos lo por escrito.*

13 Secundum est, quòd suspicio proposita, etiã sine causæ expressione probetur iuramento, nam de iure ciuili non requiritur in recusatione, iudicis causæ expressio, vt in l. apertissimi C. de iudicijs, & in dicta l. 2. ibi, *Alegare, que ha por sospechoso al alcalde, è jurare,* nam sola allegatio suspicionis sine causę expressione requiritur, & ista erat communis opinio secũdum doctores in l. quia poterat ff. ad Trebellianum,

An requiratur causæ expressio in recusatione

num, & quod suspicio solo iuramento probetur, notat Speculator in titulo, de recusatio. §. qualiter, versiculo quid si præsumptio. & notat. Bart. in consilio 104. & idem est in suspicione notarij, vt notat Alexand. in consilio 14. volumine 5. & ita notat Hippolytus in rubrica C. de probatio. in probatione quæ fit per iuramentum, in versiculo item est alius casus, pro quo text. in l. 22. titu. 4. part. 3. & per ista corrigitur, quod notat Paulus in l. ante litem in fin. verbis ff. de procuratoribus, vbi tenet, quòd in recusatione causa est alleganda, licèt iuramẽto possit, probari quia vt vides, causæ expressio non requiritur per supradicta, & cum tractetur de leui præiudicio, nimirum si probatio suspitionis possit per iuramentum fieri, vt in l. Thesaurus ff. ad exhiben. & in terminis notat Felinus in capitu. quæ in ecclesiarum, de constitutio. col. 16. & istud iuramentum, cum sit de forma probationis, crederem præstandum, etiam si non petatur à parte, vel iudice, & sic intelligo l. 22. titulo 4. part. 3.

Tertium quod requiritur est, quod recusatio dirigatur contra certam personam iudicis, vel assessoris: nam generalis recusatio iudicum, vel literarum alicuius loci non valet, & tanquã vaga & incerta non debet admitti, notat Paulus in l. sed & si. §. cũ vir. ff. de conditioni. & demonstrationi. & ibi notat Bald. quod est notabile, quia quotidie erratur in practica: in hoc videatur Puteus in parte suspicio, num. 7. & Petrus Rebuffius in tractatu de recusatio. art. 9. gloss. 5. nu. 46. * Et est in tertio tomo ad regias constitutiones & superadde Decium in cap. 1. de iudicijs, num. 17. vbi quod in dubio generalis recusatio est in fraudem & adde Cabalinũ in milleloquio. 2. part. concl. 868. Et denique adijcias, *que en el capitulo 18. de las cortes de Madrid del año de 1583. se pidio, que no se admitiessen recusaciones generales, y se respondio, que esto estaua bien proueydo por derecho.*

Ex hoc infertur, quòd si in casu dictæ l. 1. quando in causis criminalibus debet elegi duo rectores associandi iudici, velit quis omnes illos, qui sunt de collegio siue concilio recusare vt suspectos, quòd talis recusatio omnium de concilio non valet, & ea non obstante, poterũt elegi duo, qui videantur non suspecti, & iudicent in causa illa: & ita tenet Puteus allegando Raynerium: & Baldum in dicto tractatu syndicatus, in parte suspicio. num. 7.

14 *Pactum à iudice recusato an valeat.*

Proposita ergò recusatione personæ, aut per procuratorem mandatum habentem ad iurandum, iudex non debet vlterius in causa procedere, nisi facta associatione, secundum formã dictæ l. primæ. Quòd si fecerit, nulliter procedit, iuxta notata in l. quia poterat ff. ad Trebellianum, & iustè potest interponi à tali iudice recusatio, procedente appellatione, etiam si nõ sit à sententia diffinitiua ista appellatio interposita, vt notat elegans lex de iure nostri regni in l. quarta titulo decimosexto libr. tertio ordina. * Quæ est l. 4. tit. 18. libr. 4. Recopilat. * vt ergo cesset grauamen seruatur in associando, vt procedatur in causa forma huius legis: nam in causa ciuili assumetur bonus vir ad arbitriũ iudicis, vt probant illa verba, *tome consigo el juez vn hombre bueno por compañero*, & in dubio quilibet homo præsumitur bonus nisi contrariũ probetur, vt in capitulo. fin. de præsumptio. sed in casu dictæ l. primæ non solùm bonus homo absque suspicione assumendus est, sed vt sit socius, vt probant illa verba text. *por compañero*, quod dupliciter potest intelligi, vel quod sit eiusdem conditionis, vt est ipse iudex: nam si iudex fuerit literatus, iste quoque debet esse literatus, argumento societatis ineundæ, quia in dubio vtriusque socij æquæ partes esse debent, vt in l. si non fuerint ff. pro socio, quæ æqualitas tam in capitali, quàm in lucro & damno est intelligenda, secundum gloss. ibi, & Baldum in l. prima quarta quæst. C. eodem titulo. Quod si non assumatur literatus, supplenda erit imperitia literatorum istius socij per assessorem literatum, sicut imbecillitas minoris suppletur per curatorem, & imperitia iudicis per assessorem: vt in l. hoc edictio. ff. quod quisque iuris, & ita adiuncta persona assessoris æqualiter poterit causa per istos socios determinari.

Vel aliter potest hoc intelligi, quod sit socius siue *compañero*, scilicet, quod mediante iuris dispositione communicetur inter istas iurisdictio ordinaria, & sic vterque simul habet ordinariam iurisdictionem, vt notant docto. in authent. si vero C. de iudicijs, & facit quod notat Bar. in l. duo iudices ff. de re iudica. & Paulus in l. cum furiosus ff. de iudicijs, & facta associatione iam illud negocium dicitur ad vtrumque iudicem pertinere, vt notat Abb. in c. non potest de re iudica. & Felinus in c. ex parte de constitutio. in fi. cum ex verbis dictæ legis primæ colligatur, quod vterque simul debet de causa cognoscere, & pronuntiare, vt probant illa verba, *para que libren el pleyto ambos a dos de consuno*, & quia iurisdictio, quæ primo cõpetebat soli iudici, attribuitur de nouo ab illa lege duobus, scilicet iudici recusato, & socio, ideo vterque iurat administrare iustitiam, vt probant illa verba, *è el juzgador, y el hombre bueno que ansi fuere tomado, juren*, & si discordant in iudicando, nihil videtur inter eos iudicatum, vt in l. duo ex tribus ff. de re iudic. & in l. Pædius §. fin. ff. de arbitris, notat Baldus in authentic. hodie, in fine principij C. de appellatio. & Felinus in cap. cum omnes num. 18. de constitutio. & ideo in tali discordia adeundus est iudex superior, nec socius poterit subdelegare causam, nec alij loco sui committere: argumẽto glo. in l. 1. C. ne liceat potentio. & quod nota Paul. in l. dies §. t. ff. si quis cautio, & non solum quando in causa ciuili discordant iudex & socius hoc seruandum est, sed etiam in causa criminali quando duo deputantur, *que esten con el alcalde a oyr y librar el pleyto*, nam licet sint duo socij, & iudex persona vna, tamen votum duorum non præualet voto iudicis, imò duo reputantur in voto pro vno, & iudex pro alio, nec duo habent maiorem potestatem quàm vnus, de quo plura quæ in corroborationem huius

conclu-

conclusionis possem allegare, ponit Iass. in l. si pater ff. de vulgari & pupillari: Si igitur discordant in dicto casu adeundus est superior, neq; præualet votum duorum, nisi à lege exprimeretur: vt in l. 6. tit. 16. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 7. tit. 18. lib 4. Recop. * vel nisi cum voto iudicis recusati concordasset vnus ex duobus associatis: nam isto casu non potest negari, nisi quod ista sit maior pars, & per consequens sequẽda.

Item aduertendum, quod forma recusationis, de qua in l. ista, seruatur, quando persona iudicis recusatur, quia tunc datur socius adiũctus, secus verò si non propter suspicionem personæ, sed propter locum iudicij non totum recusaretur tribunal iudicis, quia tunc probãda est causa recusandi locum suspectum, vt in cap. ex parte de appellatio. & ibi notat Abba. nisi locus esset notoriè suspectus: quia tũc sufficit proponere suspicionem, licèt illa non probetur, vt in clementi. pastoralis §. Pisana, de re iudica. & in tali casu mutandus est locus iudicij ad securum tribunal, & primus locus omnino relinquendus: ad quem adeundum citatio nõ arctat, secũdum Oldrad. vbi plura in consi. 43. Et ex hoc sequitur notabilis differentia inter recusationem ratione loci, & ratione personæ iudicis: nam quantumcunque quis citetur ad iudicem notoriè suspectum, tamen tenetur cõparere, & proponere atque allegare suspicionẽ, secundum doctores communiter in cap. 2. de dilatio. licèt glossa sentiat contrarium in cap. quoties 2. quæstio. 6. licèt enim iudex sit notoriè suspectus, tamen potest facere iustitiam, & ideò filius si non recusetur, potest esse iudex in causa patris, secundùm Innocen. in cap. ex parte de appellatio. & notant docto. in cap. postremò eod. titu. * L. in priuatis, de iuditijs l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdiction. omni. iud. est l. 9. tit. 4. part. 3. vbi benè Greg. in gloss. 1. & * litigando corã notoriè suspecto videtur quis renuntiare suspicioni, vt in cap. insinuante, de officio deleg. quod non est comparendo in loco non tuto, secundum communiter docto. in d. cap. ex parte.

15 *Cuius expensis sumitur socius.* Item quod ista lex dicit, assumendum sociũ in causis ciuilibus, intelligi debet expensis proponentis recusationem, cum recusatio proposita sit causa expensarum, illæ subministrandæ erunt ab eo qui est proxima causa expẽsarum, vt in l. 4. §. in iudicio. & in l. si irruptione §. fi. ff. communi diuidun. & dixi latius supra cap. 15. neque enim associãdus debet à suis rebus auocari, cum esset sibi damnosum, non dato solario, iuxta veram operam in expeditione causæ expendendam: & id iudex recusatus faciat soluere ex bonis recusantis: nam vt seruetur forma dictæ legis primæ post recusationem propositam semper habet iurisdictionem, neque recusatio suspendit præparatoria, vt tutè & sine vlla suspitione procedat iudicium, ideoque vt satisfiat labori adiuncti socij capit pignora à recusante eum cogere poterit, vt deponat, vt notat Baldus in l. penultim. C. de sententijs ex periculo recitand. columna 2. nec putet tutum esse, dicere cum recusatur, quòd deponatur certus nummus, aliter quod non admittit recusationem, nam non est in iudicis potestate se facere non suspectum, quem oportet statim socium accipere, cum istud sit de legis forma, non autem recusitionem spernere, non dato salario, quod nondum debetur, & quod ipsemet iudex potest accipere ex bonis recusantis, & soluere socio, ideoque consulo semper assumendum socium, & non dictum suspectissimũ reddere responsum, ex quo liber in mente iudicis potius patet quàm recusationis exclusio: & nisi deponatur salarium pro adiuncto, ipse sumat pignora, & procedat.

16 *An in causa appellationis.* Item si iudex recusatus, noluit de causa cognoscere, eamque alius iudex sua terminauerit sententia: & postea in appellationis instantia datus sit iudex, idem qui prima instantia fuerat recusatus, talis iudex appellationis non poterit de causa cognoscere nisi seruet in sumendo socio formam dictæ legis primæ: nam effectus recusationis propositæ in prima instantia, durat in secunda, & ita notat Bal. in authen. habita. collatio. 6. C. ne filius pro patre, & sequitur Alexan. in apostilla ad Bart. in l. 1. §. si quis in appellatione ff. de appellationi, in parte quæro, & ista est vltima extensio ad dictam legem primam.

SVMMARIA

Capituli vigesimi quarti.

1 *Pœnæ fiscales dicuntur de patrimonio regis.*
2 *Receptor pœnarum pecuniariarum non potest illas mutare.*
3 *Pœnæ pecuniariæ apud quem debent remanere.*
4 *Medietas pœnarum debet fisco applicari.*

CAPVT XXIIII.

*In l. quadragesimam quintam. * Est l. 35. tit. 6. lib. 3. Recop. & l. 19. tit. 7. eodem lib. & l. 2. titu. 26. lib. 8. Recop. * de erogatione & custodia pœnarum pecuniariarum.*

POEnarum pecuniariarum peruigileum custodiam ponit lex ista, earumque erogationem, atque custodiam supradictam à manibus iudicum procul esse præcepit, pœnam quam ponit in illos qui contrarium faciunt, & in alios vsus quibus dictæ pœnæ fuerint contenta, illas erogant & consumunt. 1

munr, & iustissima fuit huius legis dispositio, cum enim istę pœnę fiscales sint de patrimonio regis, vt in tit. quæ sint regalia: & notatur in l. mulctarum C.de modo mulctant, & tanquam fructus iurisdictionis regię pertineant ad regē, vt in l.fin.& ibi Bart. & doctores, custodia, atque dispositio,& erogatio dictarum pœnarum voluntate regia fieri debet, nec iudex habet mandatum ad erogandum,sed ad condemnandum, quod excedere nequit, vt in l. diligenter ff. mandati, & sic forma custodiendi has pœnas est de sola regis voluntate, qui liberum in re sua habet arbitrium vt in l. in re mandata C. manda. & licet quando ex causa res aliqua custodiiur, aut sequestratur, donec domino reddita sit, iudex potest apud semetipsum eam deponere, vt est gloss. notabi. in l.apud senatusconsultum §. fin. ff. qui satisdare cogantur: tameo in pœnis fiscalibus, quæ sunt reddendæ nostro regi, talis depositio apud iudicem fieri non potest, neque apud suos officiales per istā nostrā legem, quod expressum est in illis verbis, *Que vos ni vuestros oficiales no las podays gastar, ni tomar en ninguna manera*: nam ex hoc etiam sequestrum vetatur, & quælibet alia receptio quouis quęsito colore cum enim in suos vsus occultat officialis istas pœnas, furi pœnæ se obstringit. argumento textus in §. item lex Iulia peculatus insti. de publicis iudicijs, & in l.14.titulo 14.par.7.& apertius probatur in ista lege, ibi, *que las paguen con las setenas*: sed istud procedit quando ex forma colligitur, quòd iudex vult illas habere nomine proprio in suam vtilitatem, vt probant illa verba ibi, *E si el corregidor cobrare las dichas penas por via directa, o indirecta, oam cobrare*, intelligitur nomine proprio, vt in l. & magis ff. de solutio. & data forma apud quem sit pecunia publica, si illa non seruetur, fraus præsumitur, vt notat glos. in l. 1. C. de fide instrumen. & iure hastæ fisca. libr.10.& sic præsumenda est contra iudicem legis formam non seruantem, nisi manifesta coniectura sumi possit,quòd ex causa legitima has ipsemet acceperit pecunias,vt in l.item veniunt §.amantem versi.eos ff.de petitio.hæredita.in negocium regio seruitio necessarium, & quod dilationem non capiat, nam vrgente necessitate, si in illud negocium istam pecuniam expēdat, necessitas faciet sine crimine id quod alias est prohibitū, vt in l. tutor qui repertoriū ff.de administratio.tuto.& ab effectu colligitur, quòd iudicis animus non est intercipiendi pecunias,sed erogare, & ideò ista mitior cōiectura sumitur, vt in l.meritò, ff.pro socio,& quod aliàs rex esset concessurus, vrgente casu necessitatis non est omnino reprobatum, quòd à iudice regio dispensetur, vt in l. si hominem ff. mandati. & facit glos. in c.tempora pœnitudinis 26.quæstio.7. & faciunt quæ notat Rochus in c.fi.de consuetudi. fol.paruo.27. & facit tex. in l.de pupillo §.si quis riuos versi. præterea ff. de noui operis nuntia. quod intrepide tenendū censeo, si ista pecunia consumenda sit modica, ex notatis per Plateam in l.finali.C. de his qui ex publico.colla.& in l.præcipit.C.decano. lar-

Auendaño.

Pœna fiscales sunt de patrimonio regis.

Pœna fiscales an deponātur apud iudicem.

Quando vrget necessitas.

gitionum lib.10. Cessante igitur ista necessitate,nullo modo potest corrector istas pecunias pœnarum fiscalium accipere,etiam data negligentia io tabellione, cui commissum est ab ista lege,vt pecunias recuperet & obseruet:quia illa verba posita in ista lege, quæ dicunt, *por via directa, o indirecta*, hoc prohibent, operantur, quòd etiā data oegligētia iudex nō accipiat pecunias, vt notat eleganter Albericus in l. nec quicquam in princip. ff. de officio proconsul.

Et in quantū ista litera dicit,via directa,probatur hoc,quòd etiam palam & publicè non potest iudex accipere istas pecunias sub titulo mutui,vel alio modo, quia ipsi iudici prohibitum est accipere,vt hic & in l. 1. & 2. & per totū C.de his quæ ex publica collatio. illata sunt, non vsurpand.lib.10. & ipse officialis receptor prohibetur quoque istam pecuniam mutuare, vt in l. 1.C.de his qui ex publi.ratio. lib. eo. 10. & sic nullo modo etiam publicè licebit iudici hanc pecuniam accipere, sub pœna hac lege expressa, nec tabellio potest dare, vt probant illa verba, *no acuda,ni consienta acudir con ellas a otra persona alguna.*

2 *Pecunia publica nō mutuo danda.*

Item in tantum seruāda est forma huius legis, vt ista pecunia condemnationum esse debeat apud tabellionem concilij, quod iudex nō potest deputare alium receptorem apud quem sit illa pecunia: tum ne præeminentia istius tabellionis publici minuatur: tum etiam ne forma legis subuertatur,& ita ferè in proprio casu notat Platea in l.præcipit. num. 7.C. de canon. largitio.libro 10. Cum igitur sint periculo huius tabellionis pecuoię harum mulctarum,siue condamnationum fiscalium exactio, ipse se potest opponere, ne alij fiat solutio nisi ipsi, cum habeat mandatum ab ista lege, qui postquàm acceperit pecunias, debet illas seruare, & habere in promptu,nec potest in mercantias conuertere, vt in l. in medium, & ibi Platea C. de suscepto. & arca.lib.10. imò si de facto conuerit, & lucrum aliquod ex eisdem perceperit, tenetur in foro conscientiæ restituere, vt notat Platea in l. 1. C. de auri publi. persecuto. lib. 10.

Item non solum istas pecunias fisci iudex accipere non debet, vt in ista lege & in authentico de collato. §.iubemus,versiculo sed neque, collatione 9. sed nec illas quæ in aliquem vsum sunt deputatæ, non potest in alium conuertere, quia esset mutare sententiam, quod soli principi permittitur. Tum etiam quia esset contra text. hoc prohibentem in l.fina.C. de his qui ex publi. collatio. lib. 10. & notat Bart. in l. legatum ff.de adminiftatione rerum ad ciuitat.pertinen.& istud est quod sonāt verba istius legis, ibi, *E que se gaste en aquello para que fue aplicada, y no en otra cosa*: itaque semel facta declaratione à iudice, in quod opus, siue publicum, siue priuatum debeat erogari pecuoia condēnationis arbitrariæ,non licet variare:& in condemnatione vnum semper est necessarium, quòd medietas pœnæ ipso iure censetur cameræ regiæ applicata, siue hoc iudex exprimat, siue non,quia sine potestate ac ministerio

iudicis hoc datur à lege Toleti, de qua facit mentionem iſta noſtra, & illa eſt 48. tit.fin. lib.
* 8.ordina. * Quæ eſt l.2.titu.26. lib. 8. Recopil. * Itaque hodie iudices in dimidia tantum parte pœnarum habent arbitrium, alia verò medietas danda eſt tabellioni concilij, tanquam publico receptori, ab iſta noſtra lege deputato, indeque ſolutio fieri non debet virtute regij mandati, donec computo recepto, ſecundum formam huius legis fuerit renunciatum regi: & ita videtur intelligenda lex 49. tit. finali. lib.
* 8. ordin. * Quæ eſt l. 1. tit. 26. lib. 8. Recop. * ibi, *Pero tenemos por bien que lo que eſtos juezes y alcaldes juzgaren, que nos lo embien a moſtrar, è no ſe faga execucion dello haſta que aya nueſtro mandado*: hoc tamẽ non viget in practica, quia quotidie virtute mandatorum regalium fit ſolutio harum condemnationum pecuniarũ, ſeruata forma text. in c.82. in curijs *de Segouia* anno 1532. quæ mandata non dantur niſi pœnis iam exactis, vt in cap. 49. in eiuſdem curijs. *
* Hæ leges non inueniũtur in Recopil. quia omnia iſta ſunt alterata per nouam legem, *del año de* 1552. quæ eſt l.13.tit.14.lib.2.Recop. ſed redolet *à eſtas leyes la* l.66.tit.4.lib.3.Recop. * & ſic poſt agnitam condemnationem à fiſco, vt notat Bar. in l.1. §. an bona ff. de iure fiſci. & per Alexand. in apoſtill. ad Bart. in l.1.C. de bonis vacantibus lib.10.

Medietas pœnarum applicanda cameræ.

Quod autem dixi, medietatem pœnarum eſſe arbitrariam, intellige, niſi aliter ſit à lege expreſſum, à cuius forma non eſt recedẽdum, & in ſeptupli condemnatione, quòd ſit illa cameræ regiæ omnino applicanda, expreſſum eſt in pragmatica regum Catholicorũ, ſuper cõdemnationibus regni Granatę, lata anno 1499.
* folio pragmaticarum 89.* Quæ eſt l.12.tit.26. lib.8.Recop. & li.11.tit.6.lib.3. Recop. & ſic in ſimilibus legibus eſt aſſerendum, vt probatur
* in l.49. infra iſto titulo. * Quæ eſt l.11.tit. 6.lib. 3. Recop. * & ex illa lege probatur, quòd licèt aliàs iudex, qui ſibi vſurpat aliquam partẽ pœnarum regalium debeat in ſeptuplo condẽnari, vt in iſta noſtra lege, ibi, *que lo pague con las ſetenas*: tamen ſi quod iudex acceperit, fuerit ex condemnatione ſeptuplarum, quæ pro furto ſolent imponi, non punietur iudex intercipiens in ſeptuplo, ſed in quadruplo, vt probant verba dictæ legis 49. ibi, *ſe lo hagan reſtituyr con el quatro tanto*, & cum illa ſit ſpecialis pœnæ impoſitio in illo caſu, præualet generali, de qua in iſta lege. Et addendum eſt hodie in materia, quod pœnæ applicatæ in opera publica non debent a iudice ſolo erogari ſine mandato rectores concilij, vt habetur in pragmatica, ſiue capitulo nono curiarum *de Valladolid*, an-
* no 1337. in cap. 38. * Quæ eſt l.18.titu. 5. lib.3. Recop. *

Setenas.

C A P V T XXV.

** In l. 46. * Eſt l. 40. titul. 6. lib. 3. Recopila. **

ISTA lex non legitur, quia clariſſima eſt eius diſpoſitio, ſeruandaque à iudicibus ad vnguem, maximè cum paſſim in ſtampis poſſint haberi iſta capita regia, vt illa perlegant.

S V M M A R I A
Capituli vigeſimi ſexti.

1 *Fornicatio vtroque iure tam diuino quàm ciuili prohibetur.*
2 *Concubinatus punibilis vtroque foro.*
3 *Fornicatio ſimplex extra concubinam non eſt punibilis in foro ſeculari.*
4 *Fornicatio ſimplex quando dicatur concubinatus.*
5 *Fornicatio ſimplex qualiter puniatur.*
6 *Concubinatus qualiter puniatur.*
7 *Concubina clerici poteſt per iudicem ſecularem puniri.*
8 *Mulier maritata qualiter puniatur ex concubinatu.*
9 *Monitio debet eſſe in perſonam non ad domum.*
10 *Pœna concubinatus non habet locum contra concubinam clerici primæ tonſuræ.*
11 *Quid in cõcubina commendatarij ordinis ſancti Iacobi.*
12 *Pœna concubinatus an habeat locum in ſponſo per verba de præſenti.*
13 *Appellatione concubinæ venit concubina clerici retenta extra domum.*
14 *Concubinatus qualiter probetur.*
15 *Publici concubinarij qui dicantur.*
16 *Concubinatus non porrigitur ad præſentia.*
17 *Concubinarius non poteſt eſſe teſtis.*
18 *Concubinarius non poteſt repelli ab officijs.*

C A P V T XXVI.

*In l. 47. * Quæ eſt l. 36. titu. 6. lib. 3. * Recop. * de punitione fornicationis, & concubinatus.*

Licet de punitione publicorum criminum poſſent hic non nulla referri, tamen de blaſphemia, atque de ludo ſupra dixi nonnulla ad praxim conduentia, cæteriſque criminibus relictis ad fornicationis atque concubinatus crimen referam, quæ in huius noſtræ legis intellectum potiora ſunt, eaque diuidam per concluſiones,

vt

vt facilius memoriæ valeant commendari in ordinem sequentem.

1 *Fornicatio prohibita.* Prima conclusio est, quòd fornicatio non solum iure diuino prohibita est, & contrarium afferentes sunt hæretici, vt in elementina ad nostrum §.7.de hæreticis, sed etiam iure ciuili prohibetur, nam & leges nouæ talem fornicationem prohibent, vt in authentico de lenonibus, versiculo mulieres collatio.3.& in cap.1.de filijs natis ex matrimo. ad armoganicam contract. vbi dicitur, quod fornicatio est peccatũ, & idem probatur in authentico, Scenicæ mulieris, colla. 5. & in authentico quibus modis naturales efficiantur legitimi §.illud collatione 6.& pro his ego allego text.in l.fin.C.communia de manumi. in fine.

Ex hoc sequitur, quòd licèt olim de iure ciuili concubinatus esset admissus, vt per totum ff. & C.de concubina. tamen hodie damnatus est concubinatus, vt notat glossa, & ibi Bar. in l.penultim. ff. de concubina. & in l.in liberæ ff. de ritu nuptia. & est textus in capi. primo 32. quæstione 1.in capit. concubinæ 32. quæstione 2. & concludit Felinus in cap.cum sit generale, de foro competent. numero decimotertio, vbi dicit istam esse communem sententiam, etiam attenta dispositione iuris ciuilis noui: & idem alios citando comprobat doctissimus Couarruuias in lectura quarti, in prima parte cap. 4. fol. 5.

2 *Punitio concubinatus prohibetur, & punitur vtroque foro tam ecclesiastico quam seculari.* Infertur ex hoc, quòd cum ex sententia vtriusque iuris sit prohibitus concubinatus, quòd crimino si poterùt tam per ecclesiasticos, quàm per seculares iudices puniri de crimine cõcubinatus,& sic erit mixti fori, vt notat Hostiensis in cap. lator qui filij sint legiti.& Antonius in c.cum sit generale, de foro competent. licèt non id vsquequaque placet Abb. tamen Hostiensis & Antonius sequuntur elegantem glossam in pragmaticis sanctionibus titulo de concubinarijs, in part. pertinet, & Boerius in decisionibus suis, decisione septuagesima secunda, in prima parte, vbi vide.

3 *Punitio simplex.* Item furnicatio simplex adhuc erit punibilis per vtrosque iudices, hoc modo: nam si non cadit in nomen stupri, aut adulterij, vel incestus, sed solutus cum soluta fuerit fornicatus, siquidem furtim aut secreto commissum fuerit, nullo modo in foro seculari, aut ecclesiastico punitur, licet sit peccatum quoad Deum, & cum lege aliqua non damnetur talis coitus, dicitur impunibilis, vt notat Barto. in l.fina.col. 2.ff.de his quibus vt in dig. occulta enim iudicio Dei sunt relinquenda, vt cap. si omnia 6. quæst. 1. & facit textus in capit. tua de clericis peregri.& in lege trigesima tertia tit.6.par.1.

Si verò solutus habeat publicè fornicationem cum aliqua soluta meretricali modo semel, aut bis publicè ad eam accedendo, idem erit dicendum quòd ista fornicatio meretricalis non sit punibilis lege exteriori, secundùm Barto. vbi supra.

4 *Quando soluta fornicatur.* Si enim fornicatio, etiam inter solutos sit adeò consueta, & infamata, quòd illa soluta ad quam solutus accedit dicatur concubina illius soluti,& ita nota habetur in vicinia vel populo, isto casu propter consuetudinem,& diffamationem fornicatio transit in concubinatum, & isti tales tanquam publicè peccantes licèt soluti, possunt extra ordinem mitius puniri, maximè præcedẽte monitione ne sint publice concubinarij: nã propter in obedientiam expressi præcepti non erit absonum eos puniri extra ordinem, cum suo malo exemplo prouocent alios ad pecandum: & ista ratio colligitur ex textu in capit. præcipue, vndecima quæstione tertia, vbi pellex Lotharij fuit excõmunicata, & ipse Lotharius monetur, ne eam habeat sub eadem pœna, & cũ non cõstet Lotharium eo tempore habere vxorẽ, est ibi textus, quòd soluti propter concubinatum possunt extra ordinem puniri, licèt pœna ibi imposita sit medicinalis, & cum habere concubinam publicè sit res mali exempli,& perniciosi, non est toleranda, vt in l. exemplo C. de probatio. & in l.si quis aliquid §.abortionis ff. de pœnis, & cum lex iubeat honestè viuere, vt in l. iustitia §.iuris præcepta ff.de iustitia & iure,& pudicitia seruanda est, vt in l.si deceptetur, vbi pupillus educa. debeat & Reipublicæ interest homines honestè viuere, vt in authentico de nuptijs §. qua nos collatione 4. ideo contra hoc offendens rempublicam non debet esse impunitus.

5 Item si peccans non vult desistere à peccato ad denunciationem iudicis ecclesiastici, potest excommunicari, & officio atque beneficio priuari, & habetur vt gentilis publicè peccans, & ita notat Abba. & doctores communiter in cap. nouit. de iudicijs, numero quadragesimosexto. Si ergo isti publici concubinarij durant in sua crimine, non est dubium ab ecclesiastico iudice eos posse puniri: quòd si ecclesiasticus non præuenit, quis dubitat, nisi quòd idem possit iudex secularis temporales pœnas imponendo,& suam prouinciam malis hominibus purgando, & ne delicta fiant inquirendo, vt notat Bal. in authentica. adhæc in fi.C.de vsuris, & in l.2.C.si mancipa. ita fuerit alienatum, ne prostitu. & ne aliquis peccet, index potest prohibere, vt notat Abba. in c. tuàs dudum per textum ibi de vsuris, imo si ecclesiasticus iudex incepisset cognoscere de huiusmo di crimine,& alio quouis quod esset mixti fori, in quo esset locus præuentioni data negligentiam, vel dolo iudicis ecclesiastici in non procedendo, potest secularis procedere, nec tali casu censetur ecclesiasticum iudicem præuenisse, vt per bona iura concludit Stephanus Aufreri, in elementina 1.de officio ordina. in quarta regula fallent. num. 48.

Iudici ergo seculari non est neganda monitio vt quis honeste viuat, vt in §. iuris præcepta instituta de iur. natural. gentium, & ciuil. & ideo dicit Alberic. in l.iustitia §. iuris, quòd iudex potest sub pœna subditis præcipere ne habeant concubinas, & saltim ad euitandam ob locutionem & detractionem hominum est satis rationabile hoc fieri, vt in cap. monasteria 2. 18.quæstione secunda, & contra in honestè publicè viuentes post monitionem sanctum

ſuſtumque reputabitur procedere: nam qualitas continuati criminis aggrauat peccantem, vt in capit. primo de cleri. percuſſo. in quo plura allegat Rochus in cap. fina. de conſuetudi. & vt euitetur ſcandalum Reipublicæ inter Chriſtianos iudex prohibebit hos concubinatus publicos, etiam inter ſolutos: quia licèt iura huius regni de huiuſmodi concubinatu non loquantur, iura tamen communia canonica & ciuilia hoc dannant, ideo factum reprobatum pœna arbitraria venit puniendum, vt in lege prima ff. de iure deliberandi, & in capitul. de cauſis de officio delegati, & plura, quæ poſſem referre, notat Decius in conſilio. 170. in principio, & ſatis reprobatum eſt, nam cum homines debeant honeſtè viuere, ad hoc poſſunt iudicis officio compelli, vt notat Paulus in l. ex ea parte §. mulier. ff. de verborum obligation. & ſequitur Ioannes Lupius in repetitione capi. per veſtras §. vigeſimoprimo. numero decimo, de donationi. inter virum & vxorem, & ideo non accederem opinioni noſtri Didaci de Couarruuias in lectura quarti, ſecunda parte cap. octauo numero decimoſeptimo, in fine, fol. 505. vbi notat coitum inter ſolutum lege matrimonij, & caſtitatis cum ſoluta eiuſdem conditionis non eſſe damnatum foro ſeculari: nam ſi publicus fuerit coitus, & concubinarius, damnabilis eſt per ſupradicta, in ſecreto vero coitu placet mihi illius ſententia, & ſic poteſt intelligi. l. ſecunda, titulo decimo quarto, par. 4. quæ alludit ad iura ciuilia antiqua in ſua deciſione, permittente concubinatum inter ſolutos: ſed meam opinionem approbat prœmium eiuſdem tituli, & concordat cum iure canonico hoc vetante.

6 *Pœna concubinatus.* Secunda concluſio eſt, quòd licèt in ſolutis concubinarijs pœna poſſit eſſe extraordinaria, vt ſupra dixi, tamen in concubina vxorati, & clerici aut religioſi pœna eſt certe, & non arbitraria: nam quod de iure cõmuni erat arbitrarium, hodie eſt ordinarium, atque certum, punitur enim publica concubina dictarum perſonarum in marca argenti applicanda, vt in lege vigeſimatertia, & vigeſimaquarta titul. tertio libro primo ordina. & in lege trigeſima titul. decimoquarto, libro ſecundo ordinamen. & in lege quarta, titul. decimoquinto libro octauo ordinament. & vltra marcam punitur in anno relegationis, vt in lege quadrageſima prima, in legibus *de Madrid*, latis circa ordinem iudiciarium ſeruandum. * Iſtæ leges ſunt recopilatæ in l. 1. cum ſequentibus tit. 19. lib. 8. Recop. Sed quid *de los amancebamiẽtos de los no caſados*, & quòd ſit illicitus, vide late Couarru. 4. prima parte in cap. 4. in princip. nu. 8. & quomodo *procedatur contra ellos apercibiẽdoles primero*. Vide in concilio ſancto Tridẽtino Seſſione 24. de reformatione matrimonij cap. 8. quod eſt ſemper præ oculis habendũ. * ipſe vero laicus vxoratus punitur in quinto bonorũ non excedente decẽ mille morapetinos, applicãdo, vt in lege tertia, titul. decimoquinto, libro octauo ordinã. * Quæ eſt l. 5. titul. 19. lib. 8. Recop. ſed quid in concubinario non vxorato ſed diſpenſato, vide Auendañum reſponſo. 10. per totum. * & hoc quando vxoratus habet concubinam extra domum, quia ſi relicta vxore propria, cohabitat intra domum cum concubina, amittit medietatem bonorum applicandorum cameræ regiæ, vt in l. octaua titul. final. libro octauo ordinament. * Eſt l. 6. titul. 19. libro 8. Recopilation. * & adhuc vltra iſtam pœnam erit infamis, & à teſtimonio, & alijs legitimis actibus repelletur: nam ſic habetur qui duas concubinas habet, multò magis qui vxorem & concubinam ſimul habuerit, & ita practicarem, quod notat Baldus in l. ſecunda C. de inceſtis nuptijs, quem ſequitur Alexander in apoſtilla ad Barto. in l. prima ff. de his qui notantur infamia, & Petrus Rauena in alphabeto aureo, in parte concubina.

Clerici verò concubinarij per ſeculares iudices non puniuntur, quia non ſunt de ſuo foro, puniuntur tamen per eccleſiaſticos iudices pœnis de quibus loquitur bene noſter Bernardus Epiſcopus Calagurritanus in ſua practica canonica, in parte concubinarij, & quia ibi allegantur iura, & alij auctores, ſat erit eum legere, & per gloſſam in pragmaticis ſanctionibus titulo de concubinarijs per totum.

Tertia concluſio erit, quòd licèt ex proceſſu cauſato ſiue ordinato per iudicem ſecularem infametur clericus, cum proceditur cõtra concubinã eius, cum pellicis crimen non poſſit detegi quin clericus quoque cũ quo deliquit manifeſtetur; nihilominus tamen iudex ſecularis poteſt cõtra tales cõcubinas procedere, valẽtq; leges ſeculares hoc præcipiẽtes, cũ principaliter cõtra perſonas ſeculares & eorum concubinas ſint ſtatutæ, & nõ cõtra clericos, ſitq; principale propoſitum attendendum, dummodo agatur contra concubinas manifeſtas, quia contra occultas non poteſt procedi, ita cõcludit Anchara. per bona fundamenta in regula ea quæ, de regulis iuris in verſiculo vigeſimoquarto quæro conſilio 196. quem ſequitur Felinus in capit. Eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtitutio. numero 502. & in cap. ſi concubinæ de ſententia excommunicatio. & in capit. cum ſit generale, de foro competenti. & Montaluus in ſecunda cõpillatione fori in parte concubinę: hoc quoq; plures allegando ſequitur Boerius in ſuis deciſioni. deciſio. 72. in 1. parte, & iſta ratione expreſſum eſt in iſta lege, ibi *Ser manceba publica de algun clerigo*: nam cõtra ſecretas concubinas non poteſt procedi, tam ex mẽte iuris cõmunis, quàm ex verbis iſtius textus, & aliarum legum huius regni, & concludit Ioannes Lupus in repetitione cap. per veſtras §. vigeſimoprimo, numero duodecimo, de donatio. inter virum & vxorem, & quòd concubina clerici poſſit per ſecularem iudicem puniri, non ineleganter concludit Vldaricus Zaſius in ſuis ſingularibus reſponſis cap. 17. — 7 *Contra concubinas clericorum.*

Quarta concluſio eſt, quòd non tantùm cõtra concubinans ſolutam alicuius clerici, aut vxorati, vel religioſi poteſt procedi, vt ſupra proxima concluſione dixi, ſed etiam contra 8

illam quæ habet maritum, & est publica concubina clerici, religiosi, aut vxorati, dummodo sit retenta in domo: nam propter publicitatem criminis, & quia in domo retenta est publicè, datur facultas iudicibus, quod non obstāte matrimonio possint tales concubinas puniri, & ita cōtinetur in pragmatica catholicorum regum Ferdinandi, & Elisabeth, condita in *villa de Madrid*, anno 1502. folio mihi pragmaticarū 79.* Quæ est l.3.titul.19.lib.8.Recop.* ponderando illa verba, *Quando alguna de las dichas mugeres estuuieren en casa de los dichos clerigos, y beneficiados*: licèt enim iure regio non liceat adulteram accusare, nisi soli marito, istud est de crimine adulterij, de concubinatus verò crimine non est vetitum, stantibus duabus illis qualitatibus, quòd sit publica concubina, & retenta in domo, quarum altera deficiente, non licebit de huiusmodi concubinatu procedere: quia vtrumque copulatiue requiritur, & per modum conditionis in lege supradicta: & qualitas attribuens iurisdictionem probanda est, vt per Bart. in lege prima §. quod autem ff. ne quid in flumi. public. & notat Decius in cōsilio. 13. & Felinus in c. auditis de præscriptionibus colum. decimaquarta, & Iasso. in lege vt vim in principio ff. de iustitia & iure, & in l. nō solum §. sed vt probari. ff. de noui operis nuntiatio. & licèt in lege siue pragmatica illa ponatur exemplum in retenta in domo clerici, illud est causa frequentię, nam idem esset si in domo religiosi aut vxorati detineretur, cum sit eadē causa prohibitionis, & secundum supradicta sunt intelligenda quæ notat Ioan. Lupus in cap. per vestras de donationibus inter virū & vxorem §. vigesimo primo sub num. 22.

Quādo vxorata est cōcubina. Nunc tamen censeo semper aduertendum in isto casu, nam si ista vxorata concubina sit vxor alicuius personæ nobilis, aut alterius hominis qui eius sit conditionis, vt si sciret vxorem accusatam de concubinatu, vel occideret eam, vel amasium, iudex procedat in causa secreto modo nec causam condemnationis exprimat in sententia: nam idem sequeretur effectus ex secreto processu, qui possit sequi ex publico, & ita consulit faciendū quando proceditur contra clericum concubinatum, noster episcopus Calagurritanus in sua practica canonica, in parte adulterij, & est salubre cōsiliū.

Quādo est suspecta. Quinta conclusio est, quòd non solùm cōtra publicam concubinam alicuius clerici retētam in domo licitum est iudicibus secularibus procedere, vt supradixi, sed etiam contra eam quæ non sit publica concubina, est tamen persona suspecta & retenta intra domum clerici: nam contra istam talem suspectam de crimine potest iudex procedere monendo prius, vt demoretur extra domum clerici intra certū tempus, quo elapso, propter cōtumaciam expressi præcepti, & propter vehementem suspicionem potest cōdemnari vt concubina clerici, & istud disponitur in dicta pragmatica regum catholicorum, in versiculo *è porque està prohibido que los clerigos*, & facit capit. secundum de cohabitatione clericorum, & mulierum. Sed aduerte quia illa pragmatica loquitur quando ipsemet iudex faceret monitionem: nam monitio iudicis habet vim trinæ monitionis, vt in lege secunda C. quo modo, & quando iudex, & notat glossa in cap. consuluit. de officio delegati. & ista monitio debet esse specialis in persona ipsarum concubinarum, nec sufficeret generalis monitio, vel ad domum vbi concubina habitat, sed in propria persona requiritur, vt probant illa verba pragmaticę, *a las tales mugeres*: & nisi hæc præcedant, non habet locum dispositio istius pragmaticæ, & plura iura quæ in comprobationem possem referre, citat glossa in pragmaticis sanctionibus titul. de concubinarijs in parte monere, & in parte dimittit.

Item talis mulier vel debet esse suspecta, & infamata de crimine concubinatus, vel eius cōditionis, contra quā apud graues iusta debeat criminis haberi suspicio: de prima, scilicet infamata debet esse illa, contra quam testes deponerēt esse infamatam de crimine fornicationis cum clerico, debentque testes deponere aliquas præsumptiones, vel coniecturas, ex quibus dicta infamia originem traxit, nam sine istis infamia simpliciter probata non esset infamia, vel suspicio, sed vana vox populi, de qua non est curandum, vt in l. decurionum C. de pœnis, & notat Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstioni. & Salicetus in l. ea quidem C. de accusationi. & per Innocen. in cap. cum oporteat, eodem titu. de secunda scilicet de illa contra quam iusta posset haberi suspitio, notatur par totum titulum de cohabitio. clericorum & mulier. Sed de iure huius regni satis expressum est in personis, quæ non possunt cohabitare clericis, de quibus in l. 37. & in l. 38. tit. 6. par. 1. contra quas cum iure habeātur suspectæ, potest iudex secularis procedere eas monendo vt non cohabitent clericis, quo spreto possunt eas vt concubinas punire per dictam pragmaticā, in cuius practica iudices exoro, vt sine vllo liuore procedant, nec bonum statum clericorum absque rationabili causa non infament.

10 Sexta conclusio est quòd in materia ista de cōcubina clerici, appellatione clerici non venit ille, qui est ordinatus in prima tonsura tātùm, quia licet appellatione clericorum veniant huiusmodi tonsuram primam habentes, vt in authentica presbyteros C. de episcop. & clericis, & dicantur habere ordinem, vt in cap. cum contingat. de ætate & qualitate, & non tantùm latino sermone, sed etiā nostro Hispano appellatione *de clerigo* venit ille qui est *de corona tan solamente*, vt in l. 1. titu. 6. partita prima, & quāuis in concubinatu non solum sacros ordines habentes veniunt, vt in c. si autē clerici, de vita & honestat. clericorum: tamen in ista materia vt aliqua dicatur concubina clerici, vel ille debet esse in sacris ordinibus constitutus, vel si est in minoribus, vt est tōsuratus, debet saltim esse beneficiatus, nam in istis posuit tantùm prohibitionem dicta pragmatica regū Catholicorū, cōdita in Madrid dicto anno 1503.* Quæ est l. 3. titul. 19. lib. 8. Recop.* ponderando eius *Appellatione clerici qui veniāt.*

verba, ibi, *Por que algunas mancebas de los dichos clerigos y beneficiador:*& ibi, *Quando algunas de las dichas mugeres estuuieren en casa de los dichos clerigos y beneficiados*, & sic vtrunque requirit text.ille, quòd sint clerici, & quòd sint beneficiati, & sic alterum tantùm non sufficeret, vt in l.si plures ff. de conditio. institutio. & ita in expressis terminis notat Ioannes Lupus in cap.per vestras de donationi. inter virum & vxorē, §.11.sub num. vigesimoprimo, licèt in quantū ibi dicit, quòd natus excoitu cum illo qui est in minoribus constitutus, non legitimatur per sequēs matrimoniū, non benedici, nam legitimatur omnino, secundum Ioannem Andre. in regula sine culpa de regul. iu. col. 8. & Bald. in c.1.§.naturales de feudo fuerit controuersia, in vsibus feudor. & sic increpat Ioanē Lupū noster Couarruuias in lectura quarti. 2.part.cap.8.§.2.sub num.5. fol. 92. sua tamen opinio Ioannis Lupi, quòd clerici debent esse beneficiati, vt concubina possit puniri pœnis ordinarijs, vera est, comprobataque ex verbis dictæ pragmaticæ, & faciunt notata per DD. maximè Hostien.in c.1.ne clerici vel monachi, vbi dicitur, quod sicut clerici in sacris non se immiscent secularibus, est idem in beneficiatis.

11 *Concubina commendatoris.* Et an idem sit practicandum, si aliquis sit commendator sancti Iacobi de spata, & habeat cōmendam intitulatā authoritate magistri maioris ordinis, & sit clericus primæ tonsure, an dicatur ex hoc beneficium habere, vt possit appellari clericus in minoribus beneficiatus, ad hoc quod eius concubina tanquam sit clerici beneficiati possit puniri dictis pœnis. * Et vtilia sunt hæc ad l.7.titul.8.lib.5.nouæ Reco. * & videtur dicēdum, quod vt habeat locum dicta pragmatica, beneficiatus debet esse verus intitulatus, & non commendator: nam commendator non est prælatus intitulatus, sed procurator, vt est glos. in cap.nemo deinceps verb.commendare, de electi. commendatarius verò est velut perpetuus depositarius, vt in l. commendare ff.de verborum significatio. & in l. Lucius ff.depositi. & sic sola detentatio est penes depositarium, vt est glo.in c.si constiterit extra de accusationi. & non verus titulus beneficij: nam titulus est apud alios qui dicuntur rectores beneficiorum, & commendatarij vtuntur tātum modo fructibus & emolumētis temporalibus, & administratio spiritualium est apud rectorē intitulatum, qui præfigitur authoritate ecclesiastica, commendatarius verò authoritate magistri, & sic verè non potest dici beneficiatus, saltim ecclesiasticus: de quo crederem loqui iura, & leges prohibentes aliquas non debere esse concubinas clericorum, habentium beneficia: nam licet commendatores habeant reditus ecclesiasticos, tamen non habent titulum, aut beneficium ecclesiasticum, & sic non possunt appellari beneficiati, & per consequens habebuntur in ista materia pro clericis secularibus primæ tonsuræ, etiam si habeant commendam, & ideo isti præceptores militum sancti Iacobi de spata non cadunt sub reseruatione Papali, vt notat gloss. in regula cancellariæ 8, & 33. & in 9. regula, & quod commendatores sancti Iacobi magis accedant laicis quàm clericis, & religiosis, videatur Montaluus in l. fin. tit. 1. lib.2. foro legum.

De clerico percussore. Et pari ratione dicerem, quod ille qui est clericus primę tonsuræ, & habet pensiones aliquorum beneficiorum ecclesiasticorum, quòd non dicitur beneficiatus, vt concubina eius puniatur tanquam concubina clerici beneficiati: quia titulus benefici j est apud alium, licet ipse fruatur pensione ratione fructuum, propter quod etiam supportat onera cum intitulato: & plura iura quæ possem allegare, notat Decius in consilio 156. & idem est, in clerico primæ tonsurę, habente tertias, & alia iuta ecclesiastica, quia non ex hoc dicetur beneficiatus, licèt habeat emolumenta beneficiorum, siue redituum ecclesiasticorum.

De commēdatoribus sancti Ioānis. Quod dixi de commendatoribus non extēderem ad illos, qui sunt cōmendæ sancti Ioannis Rhodij, quia isti ex constitutione sui ordinis sunt professi, & religiosi voto adstricti: & possunt dici fratres, licet causa militiæ contra Turcas, & Sarracenos arma bellica non deposuerunt, vt notat Cassanens in consuetudini. Burgundiæ, rubrica 3. §.5. sub numero 18. idē sentit *en los de Alcantara* Oldra consil.93.colu. 3.in princip.& ideo horum concubinas ego punirem pœnis, quibus puniuntur aliæ concubinæ statrum professorum & religiosorum, de quibus iura istius regni loquuntur: non tamen est negandum, commendatores quoque sancti Iacobi non esse veros religiosos, vt concludit Conarrunias in lectura quarti, in 2.part.cap.3. fol.24. vide Vellugam in Speculo principum cap.1. rubrica 7.num.7.

Item in ista materia appellatione *de casado* venit ille qui duxit vxorem per verba de præsenti, licèt non sit velatus in facie Ecclesiæ, vt in l. 47. *de Thoro.* * Quæ est l. 8. titul. 1. lib. 5. Recop. * & licet iste qui præstitit consensum per verba de præsenti, vulgari sermone hispanorum sponsus appelletur, & mulier dicatur sponsa: tamen verū est matrimoniū de præsenti, vt in specie de notat Io.Lupi. decanus Segouiensis, in tractatu de matrimonio & legitima, in princip. vers.ex quibus infertur: quāuis ergo quis non sit velatus, nec seorsum habitet in domo propria cum vxore, appellandus est *casado*, iuxta notata per docto.in rubrica de spōsali. & plura alia quæ possem citare, notat noster vigilantissimus Couarruuias in lectura quarti. c.1. Si ergo aliqua fuerit cōcubina illius qui sponsatus est per verba de præsenti, cum ea cū qua potest esse matrimoniū, punietur pœnis, de qui bus in legibus huius regni, quia verum est eam esse concubinam hominis habentis vxorem, quod aliter esset dicendum si esset sponsus de futuro: nam talis non potest appellari *casado*, licet dicatur *desposado* etiam latino sermone per supradicta. Et vt latius fulciatur ista conclusio vltra Felinum in cap.tertio loco, de præsumptio. vide quę scripsi latissimè in 1.volumi. horum mandatorum regalium, in responsis ibi positis respon so.10. per totum. — 12 *Casado.*

Septima

13 *Manceba.*

Septima conclusio est, quod in ista materia appellatione concubinæ, quam leges nostræ *Manceba* appellant, venit illa, quam clericus, aut vxoratus, vel frater religiosus tenet in sua domo siue extra domum luxurioso affectu, ita tamen quod cum ea carnaliter commiscetur, & de consuctudine constat, & diffamata est in sua, vel concubinarij vicinia, & istam ergo dicerem publicam concubinam; nam hoc appellat publicum, l. 20. tit. 4. p. 1. si de publicatione constat per legitimos testes deponentes de dicta diffamatione, aut de rei euidentia, & de frequenti, & mutua conuersatione, & frequentia suspectæ amicitiæ: & plura iura ex quibus hoc probatur, ponit Ioa. Lup. in c. per vestras de donat. inter vir. & vxor. §. 21. sub nu. 12. & licet vbi videatur requirere in dicta sua determinatione, quod vltra conuersationem clerici, & concubinæ illa recipiat à clerico alimenta, vel alia necessaria, vt dicatur publica concubina, hoc non crederem esse necessarium; nam concubinatus ex luxurioso affectu, & commixtione causatur, vt in §. fin. instit. de nupt. ibi; Ad quam pater consuetudinem habuerat, & in §. nec non, instit. de hæred. quæ ab intest. deferuntur. Quandocumque igitur constiterit de isto luxurioso affectu, & commixtione probatus est concubinatus, & si istud publicum fuerit, est punibile penis legalibus huius Regni, aliter impunitus esset concubinatus publicus, si ipse concubinarius non prestat alimenta, & sic datur via vt passim quis haberet concubinas; nam probata datione alimentorum, & vt plurimum istę cōcubinæ non recipiunt ista alimēta, sed ea præstāt suis concubinarijs: si autem neuter daret alteri, nihilominus probatus est concubinatus: fatendū tamē est apertius istud præsumendum si mulier recipit alimenta à concubinario: nam á communiter accidentibus amasij præstant alimenta, & alia dona suis concubinis, & probatio á communiter accidentibus maximé in criminibus quæ occulté perficiuntur, valet quoad adiuuandā criminis præsumptionem, vt est glos. in. l. neq; natales. C. de probatio. & per Hyppolitum in singulari. 1. & facit. l. si pactū in fi. ff. probatio. & melius de probatione criminis occulti per Thomasium voto. 3. & sic probata fama concubinatus, & liquidato quód clericus frequēter intrat in domū mulieris, & ibi inuicem ambo alimēta recipiunt indubitaté probatum erit crimen, vt ipsa possit puniri tanquam publica concubina: & istud voluit nobis significare Ioann. Lupus, non tamen negat, quin etiam probetur cōcubinatus, quāuis de perceptione alimentorum non constet. Potior tamē accertior modus ex quo resultat probatio concubinatus, est quando clericus habet concubinam in sua domo, & ex ea genuit filium, & ista dicitur publica concubina, vt est tex. in. l. 43. t. 6. part. 1.

De probatione concubinatus.

14 *De probatione præsumpta.*

Item si habeat eam extra domum, per vehementem opinionem vulgi, stantibus alijs coniecturis, inducitur certitudo, vt notat Paulus in l. si posthumus. §. fin. ff. de liber. & posthum. & Baldus in lege neque natales. C. de probationi. & quando testes deponentes de concubinatu, dicūt in suo testimonio: Omnes de vicinia dicunt istud sufficit cum alijs adminiculis ad talē probationē vt notat Abb. in. c. cum dilectus de purgatio. canoni. & debēt testes cōcludere in suo dicto, quod iste concubinatus innotescit pluribus de vicinia, vel populo: nam ex hoc resultat quòd sit crimen manifestum, vt notat Bart. in. l. hæredes palam, in princip. ff. de testame. notat Baldus. in. l. 1. C. de collusione detegenda. & quamuis aliquid colligatur coniecturis, nihilominus manifestum est, vt notatur in. l. licēt. ff. de leg. 1. & notat Abbas in capit. 1. de clericis non residenti. Et licēt testes in suo testimonio deponerent dicendo vnus quòd vidit clericum alimenta præstantem concubinæ, alius quod vidit eos dormientes in eodem lecto, & alij testes deponāt de infamia viciniæ, & quòd viderunt eum sæpe intrantem in illius domum, ex hoc probatum est crimen concubinatus, nec singularitas actuum, de quibus testes deponunt, nocet probationi huiusmodi, cum omnes tendant ad vnum & eundem finem, scilicet ad probandum istum esse concubinarium: & loquendo de manifesto vsurario, ita concludit Bald. in l. 1. sub nu. 14. de testament. & ibi sequuntur Moderniores, & ex natiuitate filij probatur patris incontinentia, vt in cap. proposuisti 82. distinct. sicut in simili dicimus, quod ad probandum matrimonium non requiruntur verba, vt est communis opinio in cap. tuæ. de sponsalibus: si tamen verba exprimuntur, illa est efficacior probatio & certior, secundùm Imolam, & DD. ibi & eodem modo in concubinatu potior probatio erit alimentorum exhibitio.

Sed in vera, siue præsumpta probatione concubinatus semper debet esse probatio concludens, istos esse publicè concubinarios: publici autem sunt, qui aut per confessionem in iudicio legitimé factam, aut per euidentiam probationis, quæ nulla possit tergiuersatione celari, constat illos esse notorie concubinarios: & istud notorium quando sit dignum dicta publicitate, relinquitur iudicis arbitrio, cum à iure non sit expressum, argumento eorum quæ de notorio notat Ioan. Fab. in procemio Institutionum, in versic. protestatur, & Speculator in tit. de notorio crimine. §. iam de notorio. Neq; putandum est, istud crimen manifestum concubinatus requiri esse limitatum respectu apprehensionis concubinariorum in ipsomet actu fornicationis, aut in his quę tali crimini proxima sunt: quia tunc requiretur apprehensio clerici, & concubinæ in ipsomet crimine, sicut dicitur de latrone in. l. fur manifestus. ff. de furtis: sed requiritur ꝙ concubina stet publicè parata ad concubitum cum tali clerico: nam ex hoc habetur pro eius publica concubina, si illud quòd sit parata obuenit ex pręterita, & anteriori consuetudine intrandi clericum cum illa, vel illam ad domum clerici accedendi, vel ad alias partes, & loca adhoc conuenientia, & istud sonant verba legum nostri regni dicentia, *por cada vez que fuere hallada estar con clerigo por su manceba*, & alibi, *Contra la muger que publicamente estuuiere por manceba de clerigo*: sufficit enim quod sit ad illud concubitum velut meretrix in prostribulo, vel vsurarius ad bancum, vt in l. palam in prin. ff. de ritu nupt. 15

nupt.& in c.quamquam de vsur. lib.6. itaque actus concubinatus sufficit,quod sit continuatus respectu aptitudinis,& ita concludit glo.in pragmaticis sanctionibus tit.de concubinarijs,in parte,euidentiam.

Et caueant clerici, habentes has concubinas, ne sint de mulieribus publicè meretricantibus interuentu pecuniæ,vt sunt stantes in lupanario, vel illæ,quas vulgo dicimus *rameras*: nam tunc si has tales habent in concubinas,vt lenones,siue *rufianes*,crimen istud excedit concubinatum,vt *Rameras.*
* in l.4.tit.14.lib.8.ordin. *Quæ est l.4.tit.11.lib.8. Recop. *Y la pena destos se aumentó por la ley* 5. & 10.eod.tit.& lib.* Si vero non habent vt lenones, nihilominus quamuis illa concubina furtim, vel publicè alios admittat,si tamen clericum habet, vt amasium, cuius domum illa intrat, vel ille illius concubinæ,& dormiunt simul,priuatimque conuersantur,taliter quod publicè dicitur,illam esse publicam concubinam talis clerici,vel vxorati,nihilominus,vt concubina erit punienda: nec video causam dubitationis,quam scripsit in hoc Ioa.Lup.in d.c. per vestras §.21. in finalibus verbis.

Et aduertant testes deponentes de huiusmodi concubinatu, quod concludãt quis alium teneat nam si concubina tenet clericum,aut vxoratum in domo sua,eiq; præstat necessaria, & facit expensas,debent testes deponere, ne conuincantur de periurio, quod ipsa tenet eum, & ita notat in Specul.Ioa.Andr.in tit.de cohabit.cleric.& mulier.& sequitur Hyppol.in repet.rubr.de probation.fol.paruo 42.

Item semper concludant in suo testimonio de reputatione populi,aut vicinæ,cõcludentes qualiter illi habentur pro concubinarijs; nam publicè dicitur aliquis excommunicatus, qui pro excommunicato reputatur in populo, seu vicinia, vt est glo.in c.exceptionem de exception. & facit tex.in c. fęlicis de pęnis lib.6. & quod notat Ioa.Lup.in d.c.per vestras §.21.num.16. & cum agatur de probando, velut manifesto, & non de notorio,ideo talis exigitur probatio,vt in l.ciues, & incolæ,& ibi glo.C.de appell.

18 *Quo tempore debent concubinarij apprehendi.* Octaua conclusio est, quod ita Iudex potest procedere contra concubinam, si tempore incępti processus, aliqui sint in ipso crimine concubinatus,nec sufficit quod anno præterito fuerint in concubinatu,aut mensibus præteritis, nisi eo tempore quo Iudex procedit, reperiantur in ipso crimine: pro quo sunt ponderanda verba legum istius nostri Regni,de quibus supra dixi,in quantum expressis verbis dicunt, *Por cada vez que se la fallaren*, & ibi, *No sea osado de tener, ni tenga*, & ibi,*è qualquier que la tuuiere*,& ibi,*Fuere fallada alguna muger ser manceba*: itaq; leges istæ per verba de præsenti, requirunt quod initio,& tempore quo Iudex procedit, sit concubina clerici,aut coniugati ista mulier, nec sufficit, quòd ante illud tempus fuerit,aliud enim est per verbum præsentis temporis dicere, *No tenga, vel tuuiere,vel fuere fallada*, & aliud est dicere, *Huuiere tenido,vel sido*,& sic de præterito,quod enim in præsenti requiritur,non verificatur in præterito,vt concludit Bar, in l.4. §.prætor vers. sed quid si maiore ff.de damn. infect. & quando lex punit continuationem,& apprehensionem de pręsenti,vt est in punitione concubinatus per dictas leges,nisi illa qualitas inueniatur tempore initiati processus,non sufficit de pręterito fuisse, nam leges nostri Regni,& animum cõtinuatum & factum requirunt,& illud esse de præsenti,aliter non datur locus Iudicibus ad procedẽdum: & ita in simili notat Bar.in l.eum qui §.in popularibus ff.de iur.iur.& vbicumque requiritur apprehensio tempore processus,aut per manum Iudicis,vel Ministri,non sufficit probatio criminis de præterito, & plura iura, atque doctrinas, quas possem referre,ponit Ias.in l.j.ff. de acquir. possess.nu.87.& Ang.atque August.in tract.maleficiorum , in parte, dictus Andreas armatus num.7.

Et quia mala consuetudo hominis præsumitur continuata, cum semel malus semper præsumatur malus,vt in c.semel de regul.iur.& in l. si cui §.ijsdẽ ff.de accus.probato quod semel fuerint isti concubinati publicè , præsumitur quod hodie sint in eodem genere mali,atque peccato, quia non est facilis mutatio malę vitę in bonam, & ideo semel concubina, præsumeretur concubina , nisi clarissimè vitæ emendatio probetur, vt quia illa iam habet maritum in legitimo matrimonio coniunctum , vel quia intrauit monasterium , vel in continua societate honestissimarum matronarum dẽmoratur;nam ex tali cohabitatione præsumitur prior malus status mutatus,nam propter desistentiam ab iniquo viuẽdi genere,& reuersionem ad bonum, fingetur quis noua persona,vt elegãter scribit Roma.in cons. 236. Et in dubio si ista mulier probasset, quod per tres annos proximè præteritos benè, atq; honestè fuit conuersata, exclusa amicitia,& familiari conuersatione clerici,aut vxorati, nõ præsumeretur continuatus concubinatus, vt est tex.& ibi notat Ang.in auth.de monachis §.huic autẽ collat.2.nam præsumptio, quæ oritur ex isto honesto genere viuendi , excludit præteritæ malæ vitæ præsumptionem,vt in c.ferrum 50.dist.& per Fely.in cap.cum deputati de iudic. & facit,quod eleganter notat Ioa.Faber in §.scortis instit. de inoff. testam. ista enim præsumptio,quæ oritur, ex præsenti bona vita,excludit anteriorem præsumptionem,quia non sunt paris potẽtiæ,si enim essent pares,tãtum valeret vna ad offendendum, quantum alia ad excludendum, secundum Bald. in l.Sabinus ff.commun.diuid.& mitior pręsumptio in paritate præualeret,& staremus pręsumptioni,de præsenti posse esse. *Mala consuetudo præsumitur cõtinuata.*

Nona conclusio est,quod concubinarij,non solum pęnis legalibus expressis supradictis legibus huius Regni puniendi sunt,sed vltra illas,facta probatione, resultant alia genera pœnarum, atque grauaminum contra concubinarios:inter quas est & illa,quia non possunt esse testes, tum quia perseuerantes in peccato publico non sunt legitimi testes, vt in cap. testimonium de testib. quod exemplificat in practica Lanfran.in c.quoniam contra in parte testium depositiones num. 123.de prob.& facit glo.in l.3.§.lex Iulia ff. de testib. & Felyn. notat in d. c. testimonium vers. 19 *Concubinarius an sit testis.*

tertio

tertio nota,& per Feder.de Sen.in conf.120.tum quia iura nostri Regni hoc expresse disponunt, *En los amancebados*, vt est tex.in l.8.tit.16.p.3.

Item si vxor stipulata fuerit à viro pœnam aliquam, si concubinam habuerit, & ille habeat, committitur pœna,& valet stipulatio,vt est tex. aureus,& ibi DD.in l.ex ea parte §. mulier ff. de verb.oblig.notat Ioa.Lup.in d.c.per vestras §.21. sub nu.6.& Bal.in c.1.vt lite non contest.

Vxor concubinarij fugit sine pœna à domo mariti. Item si maritus habet concubinam in hoc punitur, vt vxor non solum debitum coniugale possit iuste denegare, sed potest fugere à domo viri, nec est ei restituenda, donec dimittat concubinam: & ita notat Ioan. Lupus vbi supra, num.8. & idem eosdem authores allegando notat glo. in pragmaticis sanctionibus, in parte,reprehensibilis, & notat Bal.in c.1.vt lite non contest. 1. col.

11 *concubinarius repellitur ab officijs.* Item publicus concubinarius repellitur ab officijs, seruata distinctione, quam ponit glo. in dictis pragmaticis sanctionibus, in parte, inhabiles,nec præstat votum in electionibus,vt notat Innoc.in margarita,in parte fornicator, & idem Innoc. in c.sicut de cohabit. cleric. & mulier. & concubina nō potest esse testis pro amasio, sicut nec vxor:vide Bonif.de Vitalinis in tract.malefi. in tit.de testib.nu.11.

Item filius ex concubina clerici, in sacris ordinibus constituti, in hoc punitur, vt nec patri, nec matri succedat, vt in l.9.Tauri. * Quæ est l.7.tit.8.lib.5. Recopil. * & illa non solum in concubinario coitu, sed etiam in quouis alio, etiam vnico loquitur, vt filius talis clerici, odio patris, neq; matri, neq; patri nullo modo succedat,licet natus est clerico in minoribus, etiam beneficiato, possit succedere,vt concludit cōtra Rode.Suarez noster Couar. in lectura quarti, in 2.par.c.8.§.5.sub num.17.de qua materia ante eum bene loquitur, & idem concludit glos. in pragmaticis sanctionibus, in parte Arcere, vbi plura iura allegantur.

Item sicut talis filius non succedit patri, eodem modo, neq; parentes eisdem, vt concludūt DD.communiter in dictis locis,& Azo.in summa C.de legit.hæred.

Item si maritus,relicta vxore,cohabitat concubinæ, vel etiam non vult redire ad vxorem, non solum Iudex Ecclesiasticus potest adire sibi per reintegratione,& restitutione, quasi possessionis matrimonij, sed etiam Iudex secularis,qui potest sponsum, & maritum compellere,vt cohabitet vxori, & est ad hoc competens Iudex, vt concludit Abb.in c.ex literis de sponsalib. sequitur Felyn.in c.præterea eod.tit. sub nu.28. & Stephan.Aufrer.in clem.1.de offic.Ordin.in fallentia,ad quartam regulam sub nu.25.

Si concubina sit hæres. Item si concubina fuerit instituta hæres,prætentis,vel exhæredatis fratribus, poterūt fratres querelare testamentum,vt concludit Ioa.Lup.in c.per vestras de dona.inter vir.& vxo.§.9. in cōclusione sub nu.11.& aliqua in materia cōcubinatum,vide per Hyppol.in l.patre ff.de quæst,

SVMMARIA

Capituli vigesimi septimi.

CAPVT XXVII.

In l.48.de punitione falsorum testium, & qualiter periurium committatur. **Quæ est l.57.tit.5.lib.2.Recopilat. & l.4.& 7.titul.17.lib.8.* Mas no estan puestas estas leyes en el tit.6.*lib.3.Recopil.*donde estan los Capitulos de los Corregidores, *loquuntur tamen istæ leges ad propositum, & materiam* hu-

huius Capitul. in lege tamen 36. titul. 6. lib. 3. Recopil. est vnum verbum contra testes falsos.

T in exactissima cura, atque diligentia sit Iudicibus punitio falsorum testium, commēdat lex ista, & nimirum cum periurium sit lege diuina prohibitum, vt in cap. non peierabis 22. q. 4. & in c. quicunque 7. q. 1. & in c. 1. de crimine falsi, & ideo in iure crimen periurij reputatur atrocissimum, vt notat Bal. in l. 1. C. de sepulchr. viol. Imò reputatur grauius crimen quàm homicidium, vt in cap. ille 22. q. 5. & ideo periurium appellatur grande scelus, vt in c. si. 2. q. 1. & dicitur detestanda bellua, & de rebus humanis eximenda, vt in c. homines 22. q. 2. & ideo amissione vitæ punitur periurus, sicut alij grauissimi criminosi, vt in c. Rex debet 23. q. 5. cū enim Deus videatur Auctor illius actus in quo iuratur, vt notat Bal. in l. 1. C. de transact. qui mentitur peierando, illudit Christum, & ideo grāde crimen committit, dignum Dei, & Principis secularis indignatione, vt in d. l. si quis maior, & ob id crimen periurij ab vtroq; Iudice, tàm Ecclesiastico, quàm seculari punitur vt notat Io. And. in c. licet de iur. iur. lib. 6. quem sequitur Alex. in Apostil. ad Bar. in l. omni nouatione C. de sacrosan. eccles. & notat Guid. Pap. in cons. 29. & licet dicat tantum crimen Ecclesiasticum, Roman. in cons. 512. quem refert Couar. in lectura quarti in prima part. cap. 7. in fi. num. 20. fol. 49. tamen mixti fori esse crimen apertius authoritate dictorum Doctorum comprobatur quibus assentio, & idem notatur in quæst. Delphin. q. 78.

1 *Periurium mixti fori.* Nisi intelligas, quod periurium pertineat ad forum Ecclesiæ, respectu pœnitentiæ, vt in c. omnis, & in c. nona de pœniten. & remiss. vel quando ageretur de remissione vinculi iuramenti, nā Iudex laicus non potest remittere iuramentum, nisi principaliter concerneret vtilitatem suam, vt in c. 1. de iur. iur. & in c. 2. de sponsalib. Si tamen facto iuramento ageretur de transgressione, tàm secularis, quàm ecclesiasticus est Iudex, vt de ecclesiastico patet in c. nouit de iudic. & de seculari patet in cap. lex debet 24. q. 5. & vt iuramentum seruetur, accumulatur forum foro, vt in c. cum C. laicus de foro comp. lib. 6. & ad obseruantiam potest laicus per Ecclesiasticum Iudicem compelli, vt in c. licet de iur. iur. lib. 6. & notat Abb. & DD. in c. cum sit generale de foro competenti.

2 *Periurium, quid sit.* Est autem periurium affirmatio mendacij, interposito iuramento, vt notat Bal. in l. fi. C. de rebus creditis, & de iur. iur. & notat Raynerius in summa, de iuramento, & periurio §. 5. & Sanctus Thomas in 2. 2. q. 98. & ideo periurus dicitur nequiter decipere credentes, vt in c. 1. 22. q. 1. & in cap. homines 22. q. 2. & quando aliquis propter periurium aduersarij, aut falsum testimonium testium, de quibus lex nostra loquitur, damnificatur, dicitur pati casum fortuitum: est enim tale falsum testimonium casus fortuitus, vt notat Bald. in l. qui fortuitis casum. 2. C. de pignor. act. sicut & de iusta sententia notatur in l. nn. ff. de administ. tuto.

Et non solum autem ex affirmatione resultat periurium, vt dixi, sed ex dolosa taciturnitate resultat quoque periurium, si testis interrogatus dixisset se ignorare quæ apertè sciuit, quia præsens fuit, & audit, nam hic testis non affirmat mendacium, sed tacet quæ verè sunt affirmanda: propter naturam officij. Et propter huiusmodi dolosam taciturnitatem dicitur commissum periurium, vt notat Ang. in auth. de testib. in prin. collat. 7. & est tex. in l. presbyteri C. de Episcop. & Cler. & in l. 1. tit. 7. p. 7. per Felyn. in c. 1. de testib. cogen. nisi aliqua iusta subsit ratio, qua se posset excusare testis qui nihil se scire affirmauit, vt quia de nocte casus contingit, vel in multitudine hominum: quo casu præsens esse potuit, & ignorasse quæ facta sunt, vt in l. si cum exceptione §. in hac ff. quod metus causa, vbi est glo. De quo loquitur eleganter Cepol. in caute. 231. & Thom. Gram. in vot. 21. & Bal. in c. 1. §. 1. quid sit inuestitura, & an sola præsentia probata sufficiat, vt probetur periurium, notat Iason in rubr. C. de in ius vocan. 3

Et non solum testis qui tacet veritatem, dicitur periurium committere, vt dixi, sed Tabellio qui iurauit rectè suum exercere officium, si celat prothocolum, & dicit se non fuisse rogatum, cum fuerit, est periurus: & adhuc in crimen falsi incidit, vt notat Bal. in l. eum qui C. ad leg. Cornel. de fals. nisi fortè instrumentum esset antiquo tempore initum: nam propter tēporis diuturnitatem, præsumitur ignorantia, maxime in Tabellione bonæ famæ, vt notat Ioann. in addit. ad Specul. tit. de instrum. editio. §. 1. in prin. & sequitur Rabena in Alphab. aureo, in parte notorius, & Roman. in sing 371.

Quod autem dixi ex affirmatione falsa, vel dolosa taciturnitate nasci periurium, intelligo de vero periurio, non tamen negādum est, quin præsumptum periurium nascatur quoque ex nō verisimili depositione testis; quin enim verisimilia non deponit, præsumitur falsum asserere, vt notat Baldu. in l. 1. C. de seru. fugit. & sequitur Matthæus de Afflict. in decis. 345. & isto quoq; casu præsumitur periurium, licet ob id quod sit præsumptum non est punibile sicut periurium verum, vt ibi notat Bal. & est doctrina omnium post Innoc. in c. quia verisimile de præsumpt. *Affirma in falsa.*

Non tamen debet Iudex secularis faciliter præsumere periurium, & super eo declarare: nam tunc istud licet, cum clarè constat de periurio: si verò dubium est, non potest secularis declarare periurium, vt notat Alexan. per bona iura in l. fin. ff. de crimine stellionatus, in Apostill. ad Bart.

Item olim de iure communi, cum crimen periurij esset priuatum, nemo poterat accusare, nisi ille cuius intererat, vt in l. fin. ff. de crimine stellionatus, & notatur in l. 1. ff. de iur. iuran. nisi crimen coram Iudice committeretur, vt in l. nul-

l.nullum C. de testib. & sic non facilis dabatur aditus infamandi homines de periurio: hodie vero iure nostro Regio saltim contra testes falsos deponentes, quilibet de populo potest accusare, & indistinctè admittitur tanquam in crimine publico, vt in l. 1. iuncta l. 5. tit. 7. par. 7. in alijs vero periurijs vltra testes fortè iura communia remanent incorrecta, vt in l. præcipimus in fi. C. de appel. nisi vt infra subijciam, & sic intelligenda est l. 16. tit. 11. p. 3.

5 Aliquando tamen ratione qualitatis admixtæ, periurium est crimen publicum, & cuilibet datur accusandi facultas, vt si quis falsum testimonium deposuit, & iterum in eodem casu videretur esse contestis, mutato nomine, & vestibus adiuit Iudicem, & iterum falsum deposuit, nam isto casu propter admixtam falsitatem, in mutatione nominis, quæ hoc casu committitur, vt in l. falsi nominis, & ibi glo. & Bart. quilibet poterit istud crimen falsi accusare, vt in l. 2. & 6. titul. 7. par. 7.

Item vbicumque Iudici constat de periurio testes siue admixtum crimē publicum falsi, siue non habeat admixtum, sed sit simplex periuriū, poterit talem testem ex suo officio punire, vt in l. fi. tit. 16. p. 3. & in l. 28. tit. 1. p. 7. dum tamen de nouo inchoetur processus contra talem testem: nam sine nouo processu, punitio non fiet, vt probant verba d. l. fi. ibi: *De suo oficio les puedan demandar*, itaq; petitio prius contra testem est dirigenda, atq; eius audienda defensio, antequam condemnetur de falso, & ita tenet Abb. in c. 1. de ordin. cognatio. col. 12. idq; per plura iura corroborat Hierony. Cuchalon. in tract. malef. Angel. in parte, nec non ad querelam, in fi.

Et licet in reprobatione testium, si crimen probetur, non possit à Iudice contra testem imponi pœna corporalis, aut pecuniaria, vt in l. fin. tit. 1. p. 7. tamen ista lex non procedit, si periurio testis probato, repellatur à testimonio, nam vltra reprobationem poterit quoq; testis puniri ex Iudicis officio, pœna condigna, vt in dicta l. fin. tit. 16. par. 3. ibi, *Darles pena segun entendieren que merecen.*

Clericus periurus. Quod intellige, nisi testis sit clericus, quia hunc non poterit secularis Iudex, etiam ex suo officio punire, quamuis in suo iudicio falsum deposuit, & ista est communis opinio ex sententia plurimorum Doctorum, quos refert noster Bernardus Diaz de Lugo, Episcopus Calaguritanus in sua practica Canonica in parte falsi testimonij rei.

Et periurium non solum interposito iuramēto tactura sacrorum, aut per religiosæ rei affirmationem interuenientem, committitur, iuxta notata per Innoc. & DD. in cap. & si Christus de iur. iuran. & per Cardin. in clem. 1. §. porrò de

6 *Quid si fides interposita.* hæret. sed quando fides interponitur inter Christianos, si illa frangitur, frangens fidem, vt periurus punitur, vt notat Ioan. & Hostiens. in c. querelam ne prælati vices suas, & alios refert istam opinionem sequendo Felyn. in c. querelam de iureiuran. & dictus D. Bernardus Diaz in dicta practica, in parte, ac periurij, nam interpositio bonæ fidei iuramento æquiparatur, vt in c. ad audientiam quod metus causa, & sicut iuramētum representat maiorem, ita interpositio fidei, vt notatur in quæstionibus Capellæ Tholosanæ q. 382 & ita intelligerem auth. sacramenta puberum C. si aduersus venditionem, & ista ratione fractor fidei in promissione interpositæ punitur, vt periurus de iure communi, licet extraordinem, & non pœna ordinaria, si sacra non tanguntur, & in isto casu, quando interponitur in contractu siue promissione bona fides, putarem intelligendam l. 26. tit. 11. p. 3. quæ dicit: *Que si alguno hiziere pleyto omenaje para cumplir alguna cosa, que si lo falleciere, es porēde perjuro*, nam *pleyto omenaje* secundum consuetudinem Hispanorum solet interponi positis palmis intra palmas nobilis recipientis promissionem, quæ interpositio est signum humilitatis, & obedientiæ ex parte promittentis, vt notat Innoc. cap. olim inter, de restit. spoliator. & istis palmis interpositis, & permissio homagij habet in se quoddam genus humiliationis, & seruitutis, vt notat glo. in l. si vsusfructus legatus ff. de vsufruct. & ideo per procuratorem non interponitur, vt notat Bal. in l. 1. ff. de acquir. rer. domin. in fi. & hæc procedunt dicendo per hæc verba, *Doy mi fe, y palabra, haziendo como hago pleyto omenaje, como cauallero, y hombre hijo dalgo, segun fuero de España de cumplir, ò hazer guardar tal cosa:* & casu quo hæc verba ponerentur, clara, atque rationabilis est decisio illius legis, cum facta mentione interpositionis fidei, si frangitur promissio, incurrit periurium, sed quia illa lex de fidei interpositione nihil dicit, imò nec in l. 2. tit. 5. par. 7. vbi interponitur *forma del pleyto omenaje*, & in l. 5. titul. 15. par. 7. & per Bal. in c. 1. quo tempore miles, & in c. 1. §. fin. per quos fiat inuestitura, & per Thom. Gram. in vot. 10. col. 3. & per text. in l. 4. titul. 25. par. 4. & ideo quod sit periurus per solam interpositionem verborum *del pleyto omenaje*, videtur satis nouum, attenta mente iuris Canonici, atq; Ciuilis, quia sola tactura palmarum, etiam interposita fide non est sufficiens, vt quis condemnetur pœna ordinaria periurij, licet sufficiat ad extraordinariam pœnam, vt per bona iura concludit Matth. de Affl. in Constit. Regni Siciliæ rubr. 55 sub num. 11. quanto ergo minus sola promissio hominis ad hominem etiam tactis palmis in *forma de pleyto omenaje*, non debet sufficere ad pœnam periurij, de quo in d. l. 26. & ideo, vel illa intelligenda est, quando interponitur bona fides, vel quod frangens *pleyto omenaje*, sit periurus, id est promissionis solemnis fractor, non tamen reatum periurij incurrit. Vel *pleyto omenaje* dicatur publica fides, vt notat Antonius Nebrissensis suo dictionario verb. *omenaje*, quā frangens sit periurus, & tenet Oldrad. consi. 93. 7 *Pleyto omenaje.*

* Tu adde, *en materia de pleyto omenaje* sequentia; primo l. 4. tit. 26. par. 4. & l. 25. tit. 16. par. 3. & Couarru. in c. quamuis pactum 1. par. §. 1. nu. 1. in vers. qualiter autem homagium, &c. & Greg. Lopez in l. 26. tit. 11. par. 3. verb. *o le ficiere pleyto* & D. Padil. in l. si quis maior num. 36. C. de transactio. Pinell. in l. 2. de rescind. vend. 3. par. cap. 1. nu. 13. & Peralta in l. vnum ex familia in princ. nu. 23. ff. de legat. 2. vbi tenet quod qui contra homa-

homagium aliquid facit, peierat, & vide nouissime Gutierez in auth. sacramenta puberum C. si aduersus vendit. nu. 148. & bene Mendoça de pactis lib. 1. cap. 6. q. 6. nu. 12.*

8 *Pena periurij.* Vt liqueat ergo pœna se periurantis attenta mente legum huius regni in concordantia iuris communis, sic est distinguendum: nam aut quis est periurus, vt persona principalis, & non accessorialis, & siquidem iuramentum non respicit alterius damnum, aut interesse, vt est in eo qui iurauit non comedere carnes quas postea comedit, & isto casu periurus nullam pœnam in foro iudiciali incurrit, vt notat glo. in l. 2. C. de rebus creditis, & iur. iur. & ista est communior opinio contra Alex. dico contra Angelum ex relatione Ias. in l. si duo §. fin. ff. de iur. iur. & ista erit prima conclusio.

Quod extenderem, non solum quando sibi ipsi iurat, vt in exemplo supra posito, sed etiam quando alteri iurat ex eius voluntate, vt est in iuramento á parte parti delato, vel á Iudice parti, vt in d. l. 2. C. de rebus creditis, & iur. iurand. & de iure Regni est tex. in l. 26. tit. 11. par. 3. in princ.

Quando iurat non ludere. Et istud subintellige, quando iuramentum litis decisiuum deferiur á parte parti, quod esset secus si cum parte etiam in solum præiudicium iurantis esset iuramentum interpositum: puta si ad instantiam amici, cuius nullum vertitur præiudicium, aliquis iurat non ludere, nam licet ludendo solius lusoris vertatur præiudicium, & nõ amici, ad cuius instantiam iuratur; nihilominus frangens tale iuramentum, periurus est: quia accessit promissioni validæ, vt notant Bart. Paul. Ias. & DD. in l. ex ea parte §. mulier ff. de verb. oblig.

Quando est periurus in contractu. Secunda conclusio in ista materia sit, quod ille qui iurat alteri in illius commodum, aut interesse, si non adimplet iuramentum, incurrit periurium, vt in l. si quis maior. C. de transact. etiam si non dolo, sed culpa interueniente, iuramẽtum non impleuerit, secundum Iasõ, & in l. qui iurasse ff. de iur. iuran. & vltra pœnas infamiæ, & & amissionis actionis, & aliarum, de quibus in d. l. si quis maior, quam benè declarat Anchar. in cons. 148. periurus in contractu amittit omnia bona, vt est text. in l. 1. tit. 6. lib. 8. ordin. * Quæ est l. 1. titul. 17. lib. 8. Recop. quæ declarat quod hoc procedat in contractibus in quibus potest poni iuramentum. * & durius punitur iurans, & periurans in contractu, quam extra contractum, ex causis de quibus per Bal. in c. testimonium nu. 6. de testib. & ideo omnium bonorum amissione ponitur in d. l. 1. *de los perjuros*, * Quæ est d. l. 1. tit. 17. lib. 8. Recop. * quæ loquitur in iuramento de futuro: in iuramento de præterito cessat infamia, vt in glo. & ibi communis opinio in l. Lucius ff. de his qui notantur infam. & glo. in l. quæ sub conditione in princip. ff. de conditio. institu.

Quando nõ valet contractus. Quam legem intellige quando conuentio, seu contractus in quo imponitur iuramentum, est validus, nec contra bonos mores, aut in alterius detrimentum, & sic lex illa loquitur de huiusmodi contractu obligante animam iurantis, vt probant verba legis ibi, *en peligro de sus animas:* si ergo contractus nõ valeret, ex sex causis quas notat Bal. in l. si ad excludendum C. de reb. cred. & iu. iur. vel ex similibus in illis casibus contraueniens contractui, non est periurus, nec habet in eo locum pæna de qua in d. l. 1. Itaque licet quis propria authoritate contraueniat huiusmodi contractibus, in casibus quibus licet propria authoritate contrauenire, de quibus p Innoc. & DD. in c. venerabilem de elect. nõn habebit locũ pœna d. l. 1. tanquam iurans contrauenire contractibus iuramento vallatis: non est tamen isto casu negandum, quin iste qui iurauit illicitè, debeat puniri, saltem extra ordinem, vt est aurea lex 11. in fi. tit. 11. par. 3. & in c. tua nos de iu. iur. & quando quis contrauenit contractui iurato propter impedimentum iuris, á quo affectus est ipse contractus, habent locum supradicta, vt in l. non dubium C. de legib. idem est si quis contrauenerit, aut non impleuerit contractum iuratum, propter impedimentum naturæ, siue propter impedimentum personæ, à quo præstitum est iuramentum, vel cui iuratum est: & exempla quæ possem referre, ponuntur iura Regio in l. 27. tit. 11. par. 3. & de iure communi illa exempla, & alia in praxim vtilissima ponuntur per Matthæum de Afflict. in Constitu. Regni Siciliæ rubr. 55. sub num. 18. Itaq; in istis exemplis pœna d. l. 1. *de los perjuros*, locum non habet: & idẽ adnotat Ias. in §. item si quis postulante de action. num. 68. & per Alex. in Apostil. ad Bar. in l. continuus §. illud ff. de verb. oblig.

Item lex prima *de los perjuros* loquitur quando dolo, vel culpa, siue faciendo, siue committen do contraueniit quis contractui iurato, vt probant illa verba, *quebrantare, ó no guardare*: itaque contrauẽtio dolosa, aut culpabilis propter latam culpam exigitur, vt pœna locũ habebeat: de dolo patet, vt in d. l. si quis maior, & notat Bal. l. obseruare §. proficisci ff. de offic. Procons. & per Alex. in l. fi. ff. qui satisd. cog. & idem in l. qui iurasse ff. de iur. iur. de culpa tenet Bal. & Albaro in c. licet si de feud. fuer. controuers. inter Domin. & agna. in vsib. feud. hoc tamen quantum ad pœnam, & reatum periurij, maximè in causa d. l. 1. *de los perjuros*, vbi pœna est amissio omnium bonorũ, confirmat Ias. in d. l. qui iurasse, cuius opinio mihi in casu isto videtur æquissima: & sic dicta verba, *quebrantare, ó no guarde*, intelligerem frangẽdo iuramentum directè, vel indirectè, ex dolosa tamen intentione. 10 *Dolus, vel culpa requiritur in contrauentione iuramento.*

Quando iusta causam interuenit. Si ergo iusta causa motus non implet contractum iuramento vallatum, non habet locum pœna d. l. 1. quia quælibet causa colorata excusat à dolo, vt per multa iura notat Alex. in 2. vol. cons. 119. & in 5. volu. cons. 75. nec periurus dici potest qui ex tali causa deserit iuramentum, vt est glo. in l. fi. ff. qui satisd. cogant. & in l. si libertus iurauerit ff. de oper. libert. & per Bal. in c. ex literis de Constitu. & per Ias. in d. l. si quis maior in 3. & 4. col. Et eadem ratione debitor qui non soluit vsuras, licet in effectu sit periurus, vt in c. debitores de iu. iur. tamen ex iusta causa, re ipsa quæ resultat non soluendo vsuras, euitat infamiã notat Fely. in c. testimonium de testib. sub nu. 20.

Item

11 *Effectus requiritur in contraueniente.*

Item lex prima *de los perjuror*, locum habet, quando cum effectu ille qui iurauit cõtrauenit contractui: itaq; non sufficit cœpisse contrauẽtioné, sed requiritur cósummatio, vel per actũ contrarium, vel per lapsum termini, vel alio quouis modo, ex quo constet cum effectu, iurãtem impleuisse iuramentum: quia dict. lex. 1. imponit pœnam amissionis bonorum, per verbũ præteriti téporis, & ipso iure, vt probant illa verba *por el mismo hecho ayan perdido y pierdan todo sus bienes*: & quando lex sic loquitur per verbũ præteritũ, aut præsentis téporis, ipso iure pœna infligitur: vt est glos. in l. in criminali. C. de iurisdict. omn. iudi. & notat Bart. in l. exat. ff. quod metus causa. & Ang. in authen. de hæredibus & falcidia. §. si quis coll. 1. & quando ipso iure pœna imponitur, requiritur cósummatio actus, vt in cap. perpetuo. & ibi Domini. de electio. lib. 6. & plura alia notat Felin. in tractatu de conatu, versic. fallit quarto: & vltra consummationem requiritur declaratio, secũdùm Felinum in cap. Rodulphus de rescrip. & per Iassonem in l. 3. §. quod autem ff. quod quisque iuris.

Item dicta lex prima procedit & locũ habet quãdo contrauẽtio aduersus cõtractum iuratũ facta fuit, vt in totum absorberetur effectus cõtractus: & id sonant illa verba, *que quebrantarẽ, ò no guardaren*: secus si differretur effectus dicti contractus iurati, vt est quando impetratur dilatio ad soluẽdum intra longius tempus ex rescripto principis, de quo in l. quotiens, & in l. vniuersa. C. de preci. imperatori offerend. nam contrauentio ista, tum quia non est contra contractum, tum quia fit authoritate regia, facit vt qui ea vtatur, non dicatur contra iuramentum venire, & sic cesset pœna dictæ l. primæ *de los perjuros*: de quo possunt plura iura videri per Decium in 2. parte consi. 352.

Quãdo non soluit coactus.

Item ex eadem causa dicendum est, pœnam dictæ legis primæ cessare, si coactus quis à rege non soluat proui promisit: quod practicatur quotidiè apud Hispalensem ciuitatem, cum aurũ ab Indis transmissum, promisit quis, aut iurauit soluere alicui, apud Hispanos degenti. nã si tale aurum sequestretur à rege, ille qui non soluit. minimè incurrit periuriũ, & idem esset si à iudice cõpelleretur, vt in d. l. 27. tit. 11. part. 3. dummodo coactus proponat coram iudice, qualiter ipse iurauit soluere, & petat sibi dari facultaté soluẽdi, nam si hoc non obstãte superior cogit, tunc verè dicitur cõpulsus, & nõ aliter, & ita probatur in l. ait prætor §. permittitur ff. de minori & in l. 2. in princ. & ibi notat Paul. ff. de iudicijs, & idem Paulus in l. 1. C. si aduersus solutio. & in l. certum §. sed an in ipsos ff. de confessis, & notat Paulus in l. parentes C. de testibus, & Decius in consi. 25. & sic intelligo notata in questionibus Capelle Tolosane. q. 42.

Quando dicatur coactus.

In dubio autem rex, aut iudex inferior non videtur per suum præceptum velle cassare, aut differre obligationes iuramento vallatas, nisi de iuramento specificam faciat mentionem: vt est gloss. notabilis cap. cum non deceat, de electio. lib. 6. quam commendat, plures autores Auendaño.

referendo, Matthæus de Afflictis, in decis. 5. & probatur per gloss. in auth. sacramenta puberum C. si aduersus venditio.

Seguro pera arrẽdar rentas del arçobispado de Toledo.

Ex quo infero vnum, iudicio meo, menti tenendũ, ad euitandas malitas debitorũ degentium intra archiepiscopatum Toletanum. Nã attributum est priuilegium archiepiscopo Toletano, vt volẽtes locare reditus Ecclesiæ, iura, siue reditus archiepiscopatus, possint tutè accedere, & ambulare intra certum tempus, quo durante, non possint capi ob debita, & istud solet vulgò appellari *mandamientos de rentas*, quibus tuti sæpè eluduntur creditores, & vtinã id non fieret malitiosè à debitoribus: & vt cũque, sit, dico ꝙ si debitor iurauit soluere debitũ, nõ potest se excusare quin capiatur, vt soluat virtute dicti priuilegij regij, in tutamen arrendatorum concessi; nam illud non extẽditur ad debita iurata, sed ad alia quæ non sunt iuramẽto vallata, per dictã glo. & loquendo in literis de saluo conducto, ita in expresso notat Guillelmus Benedictus in cap. Raynuntius de testamen. in parte testamentum nu. fol. 19. 189.

Quando labitur tempus ad soluendum.

Item dicta lex prima non procedit in eo, qui ad certum tẽpus promisit soluere, & lapso termino, antequã accusetur soluit: nã non est periurus, vt notat glo. in c. apud misericordiam 32. q. 1. item si per fidelem nuntiũ misit pecuniam, & non fuit soluta, excusatur, vt distinguit Felinus in cap. testimonium, nu. 23. de testibus.

Itẽ dicta lex prima *de los perjuros* loquitur, quãdo ille qui cõtrauenit, est ipsemet qui iurauit: secus si eius hæres contrauenerit: nam licèt effectus iuramenti, & cõtractus trãseãt ad hæredes, tamẽ quia ipsi hæredes non iurauerunt, non incurrunt periurium, vt notat Innoc. cuius opinio est cõmunis, in cap. veritatis de iur. iur. & ita in specie notat Matthęus in dicto titu. de periurijs lib. 3. in constitutionibus regni Siciliæ.

12 *Quando iurat vniuersitas.*

Et idem putarem dicendum in iuramento præstito ab vniuersitate, iurat enim vniuersitas, vt notat Bald. in l. generaliter in princ. C. de rebus creditis, & iu. iur. nam si ciues ficto modo obligantur per iuramentum ab administratoribus, & soli ipsi administrantes ligantur iureiurando, & alij ciues ficto modo cõtraxisse vidẽtur: cur non idem dicemus in istis? quod in hæredibus dicit Innocen. in d. c. veritatis quẽ cõmendat Bal. in l. 1. C. de rebus creditis, & iur. iuran. & Paul. in l. fin. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat, & Feli. in c. quæ in ecclesiarum col. 23. de constitutiu. & in c. cum sit generale nu. 9. de foro cópetent. & quod vniuersitas iuret, vide Ias. in auth. sacramenta puberũ. num. 64. C. si aduersus venditio. sed hoc non obstante, quod ista lex prima quæ loquitur in persona, habeat locum in vniuersitate, tenet Ias. in l. si quis maior. nu. 7. C. de transactioni.

Quãdo iurat non reuocare testamentum.

Item lex prima *de los perjuros* proprie loquitur, quãdo iuramentũ interponitur super contractatu, & esset secus si interponeretur super testamẽtis, aut alia dispositione sui natura reuocabili: nã reuocãs non incurrit pœnã huius legis primæ, loquẽtis in contractibus, & rationibus, & iure relato per Ias. in auth. sacramenta

puberum C. si aduersus venditio. num. 68. & Ysernia in cap. 1. §. sacramenta sub num. 46. in vsibus feudorum.

Quando quasi contrahitur.

13 Item dicta lex prima, quæ loquitur in contractibus, locum habet in quasi contractibus, nam est doctrina generalis, quod vbicunq; tractatur de obseruantia iuramenti, debet extendi & est fauorabilis, & non pœnalis: vt est glos. in c. Sciant cuncti. de electio. & ista est cómunis opinio, vt notat Ias. in authenti. sacramenta puberũ C. si aduersus venditio, nu. 72. & idem notat in l. siquis maior. C. de transactio. in princi. & regula quæ habet, quòd lex pœnalis, quæ loquitur de cótractibus, non extenditur ad quasi cótractus, vt est glo. in c. decet de immunita. ecclesia. lib. 6. & notat Abb in c. qua fronte de appellatio & Ias. in l. more. ff. de acquirend. hæredi. procedit, vbi non interponitur iuramentum, nam eo interposito, lex non est pœnalis, sed fauorabilis: ideo ad quasi contractum extenditur: & contractos, Hipano sermone significat tam nominatos, quam innominatos, de quibus in l. 5. tit. 6. par. 5.

Quãdo iuratur super exercitio officij.

Hoc autem quod dixi, pœnam extendi, ad quoscunque cótractus, intelligo verum, si non cadunt in nomen officij, nam ibi specialis pœna est interposita à iure, cui stãdũ est: & ideo si tutor qui in creatione sui officij, iurauit vtilia facere, & inutilia pretermittere, vt in auth. vbi qui perhibent obligatas se habere res minorũ §. si. coll. 6. contra iuramentũ aliquid fecerit, licèt quantum ad damnũ minoris, obligetur ex quasi contractu, vt in §. tutores quoque Instit. de obligatio quæ ex quasi contractu nascũ. tamen si vt suspectus talis tutor remouetur ab officio, non punitur propter periuriũ in amissione omnium bonorum, vt in d. l. 1. sed est infamis & condemnatur in damno minoris, vt in l. fin. tit. 18. par. 6. iuncta l. 9. tit. 16. ead. part. vbi dicitur, qualiter debeat tutor iurare.

Quãdo iurat iudex.

14 Et idem dicendum puto in iudice qui in introitu officij iurauit administrare iustitiã: nam valet argumentũ de tutore ad iudicem vt notat Paul. in l. iusiurandũ §. defensor. ff. de iur. iurãd. Nã si malitiosè iudex fecerit cótra iustitiam, incurrit infamiam, & venit officio priuandus: vt tradit Bal. in l. si ad excludendã C. de rebus creditis, & iureiurãdo, & est text. in l. 23. tit. 22. p. 3. facit l. quod ait §. miles ff. de his qui notátur infamia. Si verò pretiũ accepit vt iudicaret, punitur iudex pœna l. fi. tit. 22. p. 3. & idẽ dicerẽ in alijs officialibus publicis, vt sunt saltuarij, quos vulgò *guardas de mõtes, ò terminos* appellamus: de quibus loquitur l. 32. in fi. tit. 2. p. 3. nã si probatur falsum retulisse, prout potest probari ex doctrina Abb. in c. cótinebatur desponsali. impube. propter periuriũ sunt infames, & possunt officio priuari, & pecuniariter puniri, prout infra subijciã, non tamẽ in amissione omnium bonorũ sunt condẽnandi: & idem dicerẽ in tabellionibus qui in sui officij creatione iurát fideliter exercere officiũ: nã si rogati nolũt exercere, incurrũt periurium, vt notat Hostieos. in summa. tit. de fide instrumento §. ex quibus vers. & hi qui. & sequitur Cardin. in clem. 1. ver.

Custos montium.

Tabelliones

dandũ de iureiurand. & Deci. in l. inuitus ff. de regul. iur. & Feli. in c. quoniã contra falsam de probationi. col. 3. nã isto casu talis tabellio posset extraordinem puniri, & fortè officio priuari, non tamen amittit medietatem bonorum, saluo casu in quo falsitatis crimen commiserit, nam ibi aliter est dicendum.

Quãdo super retractu.

Vbicunque ergo non cadit quasi contractus in nomen officij, pœna dictæ legis primæ *de los perjuros* locum habere potest, si per modũ promissionis iuretur de futuro, & nõ aliter, ex quo semel dixi, quòd ille qui in iudicio iurauit, quod rem patrimonij, vel auolengi quam volebat retrahere, sibi, & non alteri retrahebat: quòd si postea conuinceretur de periurio, quod licèt illud iuramentum non interposuerat in contractu, sed in quasi contractu (in iudicio enim quasi cótrahimus) quod in tali crimine non solũ in missione actionis, sed in alijs pœnis extra ordinem punietur, in omnium bonorum perditione non posset talis periurus condemnari, ex dispositione dictæ legis primæ, *de los perjuros*. Hoc tamen non extenderẽ ad occultantem bona, vel æstimationem eorum in fraudẽ contributionũ regaliũ, vt in l. 128. *del estylo*, quia in duplo tantùm contributionis punietur: neq; erit infamis, cum iuret de facto proprio de præterito vel præsenti, & non de futuro, vt est glos. in l. Lucius ff. de his qui notantur infamia, & ibi communis opinio doctorum.

Quando se periurat vitando contributionẽ.

Quãdo contrauenitur effectui iuramenti.

Item dicta lex. 1. *de los perjuros* loquitur in casu, quo quis contraueniret ipsemet cótractui *juramento vallato*: secus est, si cótraueniret effectibus ex contractu iurato resultãtibus in fauorẽ tertij: nã propter contrauentionẽ, cum tertio non incurritur periuriũ: vt si inita venditione aut permutatione cũ iuraméto, noluerit quis soluere gabellã, quæ *alcaualá* debetur gabellario, ex dispositione legis primæ *en el quaderno de las alcaualas*. * Quæ est l. 1. tit. 17. & l. 1. tit. 18. lib. 9. Rec. nam per hoc vendés, aut permutãs non dicitur frangere contractũ iuratũ, quia solutio *del alcauala*, nõ est cótractus, sed effectus resultãs ex cótractu: & effectus & causa diuersa sunt, vt in c. cum cessante de appellationibus notat Bal. in l. cunctos populos in 8. col. C. de summa Trinitate, & fide catholica.

Quãdo contrauenitur qualitati.

Ex hoc quoq; potest inferri, quod pœna dictæ legis primæ *de los perjuros*, locũ non habet, si quis cótrauenerat non contractui iurato, si angendo eius effectũ in totum, sed in aliqua eius qualitate: nam contrauenienis tali qualitati, quæ non imminuit contractũ non punietur amissione bonorum, ex doctrina Bart. & Pauli in l. cũ qui ff. de iur. iurand. in quæstione illa, qua dubitatur quæ sunt quæ faciant crescere pœnam per inficiationem, negando factum.

Quãdo cótractus non est acceptatus.

Item dicta lex. 1. tit. *de los perjuros* procedit, & locum habet, quando contractus, super quo interponitur iuramentũ, est certus: nã si esset incertus: & à nullo acceptaretur tanquam dubius, contractus esset nullus, & per consequés, si facto postea contractu cótraueniret iurans, non esset periurus, ad quod potest induci doctrina Bal. in c. veniens de iur. iuran. quẽ sequitur Ias.

in

in l.duobus §.fin.ff.de iur.iurand. vbi tradendo intellectum glo.in c.licet de iur.iuran.lib.6.dicit,quod faciens iuramentum generale de non alienando,dicitur nudam promissionē, & animæ acceptam fecisse,& idem sentit Ioā Fab.in auth.sacramenta puberum C. si aduersus venditio,vbi dicit,quòd dispositio illius auth. locū nō habet,quādo minor iurauit non cōtrauenire cōtractui, quia vt iuramentum repræsentet eum maiorē,iuramentū debet esse especiale,& idem notat Ysernia in c. 1. §. item sacramenta puberum in vsibus feudorum num.42.

Quando cō tractus est respectiuus. Item dicta lex non procedit in contractibus respectiuis, in quibus si altera pars frangit iuramentum,aut fidem,non est alter periurus, si contraueniat, vide Bald. in cap. peruenit el 2. extra.de iure iurand.

Sed qualiter supradicta lex prima *de los perjuros*, poterit practicari, cum in contractibus nequeāt interponi iuramēta per laicos, obstāte dispositione tex.in l.6. tit. 1.lib. 3. ordina. & in pragmatica *de Madrid*, condite anno 1502. * Quæ est l.11.cū seq.ti.1.lib.4.Rec.* Quas Rex Castellæ in tutamen propriæ iurisdictionis, ne laici iurādo efficerētur fori ecclesiastici, potuit iustè stabilire vetādo subditis, ne alienā iurisdictionē directè,vel indirectè prorogēt ex doctrina Bar.& moder.in l.1.§.& post operis ff.de noui ope.nūtia.& Pau.in l.1.C.vbi de crimin. agi oporte.in proprio casu loquēdo,ita notat Guillel.Benedi.in repetitione cap. Raynuntius de testamen. in parte duas sub num. 247. & facit quod notat Pute.in tracta.syndic.in c.de excessi Baronum. Cum ergo dictæ leges concernāt propriam defensam regiæ iurisdictionis, & nō æmulationē,ecclesiasticæ iurisdictionis,nemini dubium esse debet, eas iustissimè conditas ex generali ratione tex.in l.1.§.denique ff.de aqua pluuia arcenda. & in l. altius C. de seruitut. & aqua.& in l.cum eo. ff. de seruitutib. vrbanorū prædiorū, & per hoc cessant notata per Abba. in disputa. quæ incipit, stante statuto.

An in contractibus interueniat iuramentū. Cùm ergo ex dispositione dictarum legum iuramentum non interueniat in contractibus, quomodo in praxim veniet dispositio dictæ legis primæ, *de los perjuros*. * Quæ est d.l.1. titu. 17 lib.8. Recopil. * In quo dicerem multipliciter dando responsum.

Quòd licèt leges regiæ vetent interponi iuramenta in contractibus,si tamen fuerint, quāuis de facto interposita,iudex ecclesiasticus potest adiri,vt compellat seculares iudices ad obseruantiam contractuū,in quibus tale interuenit iuramentum,& sic exequentur tales contractus: ita notat Alexan.in quarto volumine cōs. 39.& Bal.in l.1.in fin.C.de rebus creditis,& dicta compulsione interueniente aduersus iudices seculares poterit practicari : pœna dictæ l. 1. *de los perjuros*. * Quæ est d.l.1.titul. 17. lib.8. Recopil. *

Item aliter & secundo modo poterit practicari dicta pœna in casibus in quibus licitū est laicis interponere iuramenta in causis spiritualibus,& in compromissis, & in alijs ad suam validitatē hoc exigētibus,de quibus in pragma tica regia condita in Talauera, fol. mihi 172. * Quæ est l.12.tit.1.lib.4.Rec. * & per doctorē de Segura in repetitione l. 1.ff.de acquiren.possessio. Vbicūque ergo à lege regia permittitur iuramentum interponi,ibi contra veniens punietur pœna,de qua in dict. l.1.Si verò de facto iuramentum interponatur, contractus non debet exequi: vide Rodericum Suarez in l.post rem ff. de re iudica.limita. decima.

15 Et vbicunque de facto extra casus permissos in dicta pragmatica *de Talauera* fuerit iuramētum interpositum, potest iudex secularis adiri, vt compellat illum cui iuratum est,vt iuramentum relaxet: quia contra legem prohibentem fuit interpositum: & ita notat Federicus de Senis in consil.262.& Abb.in 2.volumi. consil.107.& Alexan.in quarto volumi. consilio 39.& Abb.in cap.peruenit el.2.de iur.iuran. *Causa relaxandi iuramentum.*

Et per hoc dicerem,quod licèt mulier, quæ contraxit sine licentia mariti, & iurauit, possit ligari iuramento,quod non admitterem : quia iuramēti interpositio illo casu est nulla , vt notat Arias in l.52.*de Toro*, sub n.84.& Matthęus de Afflictis in decis.260.& Lucas in rub. de decretis ab ordine facied.lib.10. & plures allegādo, idem comprobat noster Couarruuias in lectura quarti c.7.§.1.in 2.parte n.3.fol.72. tamē licèt iuramentum ligaret,possit secularis iudex adiri,vt cōpellat ad relaxandum eum cui iuratum est: de quo vide Socinum in consil.239. *Quādo mulier contraxit sine licentia viri & iurauit.*

16 Sed cui incumbit probatio periurij in casu dictæ legis primæ, *de los perjuros*? * Quæ est d. l.1.tit.17.lib.8.Recop.* & in hoc dubio respōdeo ex doctrina Bal.in l.actor.in fine C.de probatio.nam si aliquis iurauit soluere in paschate, & ego creditor accuso debitorem de periurio, certè non oportet me probare nisi solam promissionē,ex qua resultat lapsus temporis , quia cum sit mihi obligatus , in obligatione præsumitur perseuerantia, & ideò nisi debitor probet soluisse,conuictus est de periurio: si verò non creditor,sed alius tertius accusat periurium,cū solum periurium sit fundamentum suæ intentionis,denuntians debet hoc probare , etiam si consistat in negatiua, quia agens neque respublica non habent aliud fundamentum, nisi negatiuam,ex qua resultat periuriū , & ita notat Innocēt.in c.super his de accusationi.& Cynus in l.2.C.de iure emphyteotico, quem sequitur Matthæus de Afflictis, in constitutio. regni Siciliæ rubric.55.lib.3.num.17.

Et quia Bal.sentit in dict.l.actor, etiam tertiū posse accusare de periurio,in contractu cōmisso, dicas illud esse verum, si negotiū super quo iuramentum interponitur esse tale, quod resultaret punitio publici criminis,vel quid simile, vt si respublica ex fractione iuramēti læderetur,tunc enim propter admixtionē reipublicæ,ad contractū inter priuatos,non solum cōtrahenti,sed cuilibet tertio daretur ius accusandi,ex notatis per Cassaneum in cōsuetudinibus Burgūdiæ rubri.10.§.6. sub n.17. si verò solū in cōtractu verteretur commodum pecuniarium particulare, ei tantum competit ius accusandi , cuius interest, & ita notat Ysernia *Ius accusādi an cōpetat tertio.*

in tit.de pace iuramento firmand.§.item sacramenta puberum, sub art.n.42.in vsibus feudorum, & sequitur Cassaneus in dicto loco n. 19.

Pœna periurij in iudicio.

Tertia conclusio in ista materia periurij, est quod periurus in iudicio,non punitur tam graui pœna,sicut periurus extra iudicium in contractibus,vt supra dixi, nam periurus in iudicio, aut istud crimen committit in causa, circa primum caput iuramenti de calumnia, in quo iuratur, ne aliquid in causa petat malitiose, & deinde, si dum petit, constat de malitia, nó debet audiri,vt in c.cóstitutus,de in integrú restitut.& in c.suscitata & ibi per Innocétiú eod.tit. & in c.post electionem de concessio. præbend. & in l.si seruus C.de his qui ad ecclesias confugi.& per Felinú in c.de cætero.de re iudicata.

De periuro contra iuramentum calumnia.

Si verò periurat in tertio capite illius iuramenti, quo promittitur non corrumpere iudicem, aut aduocatum, tali casu habent locum pœnæ, de quibus in l.seruo inuito.§. cum prætor ff.ad Trebellia.& in l. 1. C. de pœna iudicis qui male iudicauit, & per Bar. in l.1.§. fin. ff.de calumniatoribus: si verò fallendo pariem per iurauit, habet locum etiam de dolo actio,vt in l.si legatarium ff.de dolo.

Si verò periurus fuerit in quarto capite illius iuraméti de calumnia in quo iuratur, non vsurú se falsis instruméti, si postea vtatur, habent locú pœnæ de quibus in l. 2. C. si ex falsis instruméti & in l. 2.C. de fide instrumentorú, & per Matthæú de Afflict. in decisionibus suis quæst.24.& extra istos casus periurus in iuramento calúniæ non punitur,vt in l.136.in legibus *del estylo*.

17 *De periuro in positionibus.*

Si autem non in iuramento calúniæ, sed in responsione positionum pars principalis deierauit,omissis opinionibus antiquorú,hodie iure nostro regio,siquidem est actor amittit causam, si verò reus fuerit, habetur pro cófesso, vt in l.13.in legibus *de Madrid*, circa ordiné iudiciarium litis. * Quæ est l. 2. in fine tit. 7. lib.4. Recopil. & iunge l.2.tit.17.lib.8.Recop. & super adde d.Perez in l.1.tit.4.lib.3.veteris ordin. columna 917.ex princip.& per seq.columná. * & istud additur per illam legem, *allende de las otras penas*: aliæ autem pœnæ sunt, de quibus lex illa facit mentionem, scilicet, quód punitur arbitrariè de iure communi, vt concludit Bald.in repetitione l. secundæ ff. de iureiurando,& in l. si duo. §. fin. ff. eod. tit. quem refert Rodericus Suarez in lectura l. secundæ titu. *de las juras* lib.2. foro legú, in versiculo ad vnum aduerte. Et istud procedit, non solúm si in toto negando reperitur periurus,sed etiam in parte, putà si negauit debere centú,& probatur debitor in quinque notat Bartol.in l.siquis cum totum ff.de exceptio. rei iudicatæ, & apostilla in quæstionibus Capellæ Tolosanæ quæstione 208. & Alexan. in quarto volumine consiliorum consi.114.col.3.

Item iure quoque regio talis periurans in cruce,& euangelijs punietur in sexcétis marapetinis,vt in l. 10.titu.*de las penas* libr.8. ordinamen. * Quæ est d.l.2.titu.17.libr.8.Recop.* & secundú illam doctrinam intelligo puniendum eum, qui iurat tempore quo petitur executio debiti, secundùm formam text.in l. 8. tit. final. libr.5.ordinamen.* Quæ est l.9.titul. 21. lib. 4. Recop.* Quæ supradicta sunt intelligo quando ipsa pars principalis deierauit, secus si eius procurator ex notatis per Antoni. Capitium in decisio. 67.

De periuro in causa criminali.

Quæ dicta sunt intelligo, quando deierauit respondendo positionibus in causis ciuilibus,si verò interrogatus de crimine cómisso deierauit in criminali causa, & conuincitur de mendacio,& quòd commisit crimen,quod negauerat tali casu, propter huiusmodi periurium, metu aut periculo pœnæ commissum, quoad forú iudiciale, talis periurus non punitur ex doctrina Alexan.in apost.ad Bart.in l.1. ff. de bonis eorum qui morté sibi consciuerunt, & hoc refert Rodericus Suarez in dicto loco, & hoc video vigere in practica, & idem videtur sentire Bald.in l.2.C.de iuramento calumniæ, vbi dicit, licitum esse reo in causa criminali se defendere etiá per calumniam, licèt aliter sentiat Salicetus in l. 2. §. quod obseruari. C. de iurament. calumni. & quia dicti doctores,asserentes istum per iurú in criminali non debere puniri,non distinguúr,an corporalis vel pecuniaria pœna veniat imponenda,nec nos distinguere debemus, vt in l.2.ff.de officio præsidis.

De periuro non redeundo ad carcerem.

Si verò non in dicenda veritate superiurauit in causa criminali, sed cum promisisset quòd rediret ad carceres, quibus tenebatur, & iurauit,nó tamé postea redijt,an in tali casu incurrat periuriú,& an debeat puniri, notat glo.in clemétina pastoralis,de reiudica.quę glo.qualiter sit intelligéda,notat Felinus in c.1. de cóstitutioni.sub nu. 44. & Alexand. in apostilla. ad Barto.in l.lege Cornelia ff.ad Sillanianú,& per Iasso.in l.si duo §.fi.ff.de iureiuran. & per Couarruuiam libro primo resolutionum cap.1.

Testis periurus qualiter puniatur. 18

Quarta cóclusio est, quòd periurás in causa, nó vt principalis persona, sed vt accessoria, & sic vt testis, variè punietur ex subiecta causa,in qua falsum deposuit:nam pro regula est, quòd falsus testis in causa ciuili punitur pœna falsi, vt in l.1.§.1.& ibi Bar.& Hyppoli. ff. ad legem Cornel.de falsis,& ita pœna falsi iure regio est de portatio,vel in insulá,vel ad galeras , vt in l. 1.in vers. *e aun la face*,iuncta l.6.tit.7.par.7. Ex quo resultat quoque pœna infamiæ , vt notat glos.in c.querelam de iureiurando, & in l. 5.titul.6.partita 7.& vltra pœnam criminis potest quoque talis testis ciuiliter condemnari in interesse partis,quam suo testimonio læsit , vt in c.1.de fals.& in c.sicut, de testib. & in l. qui nomine ff.de falsis Bal.in l.presbyteri. C.de episcopis & cleric.& in l.26.tit.11.par.3. & in l. 13. tit.8. lib. 2. foro leg. & de istis pœnis loquitur textus in l. fi. in fine in legibus *de Toro*. * Quæ est l.4.tit.17.lib.8.Recop. quá dicit, esse in practica Gre.Lop.in l.26.tit.11.p.3. verb.*o lisiado*, & est videdus Peguera qui hoc ipsum affirmat in decisionibus Cathaloniæ , decis. 19. per totam, maxime num.5. *

Et extende, quòd non solum iudex, qui de causa cognoscit, potest dictum falsum testem puniri

punire pœnis supradictis, si coram eo falsum deposuit, sed etiam si de commissione sua coram alio falsè deposuit, etiam extra territoriũ iudicis de causa cognoscentis: nam cum effectus iuramenti porrigatur ad tribunal, & territorium iudicis qui de causa cognoscit, poterit ipse iudex causæ contra talem testem procedere, notat Bald. in l. neganda colum. 6. C. qui accusa. non possunt, quem refert Hyppolitus in repetitione l. fina. ff. de iurisdictione omniũ iudicum num. 145. pro quo iure regio est text. in l. *Otrosi mandamos que el juez, o receptor in* pragmaticis *de Alcala, sobre la orden judicial.* * Quæ est l. 8. tit. 6. lib. 4. Recopilat. ibi. *Y si lo contrario hiziere, &c.* * Et idem notat Ferrariens. in sua practica, in forma depositionis testium in parte falsitate: & quòd dicta pœna in causa ciuili puniatur falsus testis, locum habet si testis sit liber, si autẽ esset seruus, talis seruus falsus testis morte puniendus est, vt in l. 6. tit. 7. par. 7. ibi. *Si fuere sieruo deue morir por ello.*

Quid si pecuniam acceperit ut deponat verum. Quod autem dixi, testem puniendum pœna falsi, si cum effectu probatur deposuisse, & mendacium dixisse, si verò & deposuit, & pecuniam acceperit, vt deponeret quod in effectu deposuit, & cum veritate, & absque vllo mendacio, isto casu testimonium est nullum, & propter corruptelam, punitur arbitrariè, vt in * l. 115. in legibus *del estylo.* * Quæ non inuenitur in Recopilat. sed semper attende ad d. l. 8. tit. 6. lib. 4. Recop. ibi. *Y mandamos a las partes, &c.* * quæ lex vtrumque casum decidit, sed si publicè data est pecunia, & non secretè, testimonium valet ex dicto Bal. in c. fi. de appella. cuius cõtrarium, videtur asserere Lanfrancus in cap. quoniã cõtra, de probatio. in parte testiũ depositiones num. 139. & istud verius, quia lex styli non distinguit, & in quantum ista lex dicit puniendum testem arbitrariè, & non pœna falsi, approbat quod notat Decius in c. t. de testibus, contra cõmunem opinionem, dicẽtem, debere punire pœna falsi, vt notat Barto. & Hyppolitus num. 7. in l. 1. ff. de falsis, & Iasso. in l. diuus num. 27. ff. de re iudica. & nota, quòd corrumpens testem vt falsum deponat, punitur pœna

19 falsi, notat Felinus in cap. fin. de testib. cogend. & notat in proposito quod ex testimonio inualido, contrahitur reatus periurij, vt in cap. tua nos, & ibi Bald. de iureiurando, & Iasso. in §. si quis postulante instituta de actionibus.

Quãdo testis deierauit in accessorijs. Item supradicta intellige, quando testis falso deposuit circa merita causæ principalis, in quo negocio ipse est testis, si verò deponit falso, circa accedentalia, & qualificãtia testis personam, vt quia cum esset consanguineus, & posset testificare, illo casu id negauit, vel cum esset pauper, dixit se diuitem: isto casu, non periurus pœna falsi ordinaria, sed alia extraordinaria, & arbitraria minori puniẽdus est, qui mendax est, vt notat Iacobus Butricarius in l. Lucius ff. de his qui notantur infamia, cui adiungit concordantes Hyppolitus in singulari. 76. cui ego addo singularem doctrinam Innocentij, in c. fraternitatis de hæreticis, quẽ sequitur Bellamera in decisione 47. & Iasso. in l. 1. §. hoc autem ff. de noui operis nuntiatione, & Gerardus in singulari. 80. & Alexãder in quinto volumine consilio 88. col. 4. & quod notat Oldradus in consilio 37. & gloss. in l. 28. tit. 16. partit. tertia, & quòd notat Didacus à Castillo in l. final. *de Toro* in glossa 1. versiculo, sed pone, & Felinus in dicto cap. fraternitatis, & Decius in prima parte consilio 100. sub num. 4. & limita per Bald. in c. 1. de controuersia inuestituræ in vsibus feudorum in versiculo, si autem iurauit, & in l. pe. C. de transact. & ibi apostilla.

Item quod dixi habere locum pœnam falsi, intellige, nisi contra periurantes in illa causa fuerit aliqua pœna particularis imposita, ex dispositione alicuius statuti à rege cõfirmati ponentis pœnam contra testes se periurantes, & in illo casu, vt sunt statuta super probandis dãnis montium, messium, aut vinearum: nam tunc cessant pœnæ legales, & illæ statutariæ debent tantùm imponi: notat in simili Hostiens. in cap. relatum, ne clerici, vel monachi, & sequitur Iasso. in §. item siquis postulante nu. 78. instituta de actionibus, nam dispositio huius legis generalis, non extẽditur ad casus, in quibus est lex & pœna particularis, vt per multa notat Iasso. in l. sciendum ff. quia satisdare cogant. & in l. 1. §. sed & si mihi ff. de verborum obligationibus, & per Felinum in cap. 1. de rescriptis colu. 4. & per Baldum in lege prima C. de suis & legitimis hæredib. 20 *Quando est pœna imposita ab statuto.*

Si verò testis, non in causis ciuilibus, aut ciuiliter intentatis (de quibus supra dixi) sed in causa criminali capituli falsum deposuit, tali casu falsus testis puniendus est, ad similitudinẽ supplicij, vt est casus in l. 1. §. 1. ff. ad l. Corneliã de sicarijs, & Baldus & Salicetus in l. 2. C. de rebus creditis & iureiurando, & in c. 1. de pace tenenda, & eius viola. per Bald. in vsibus feudorum, notat Iasso. in dicto §. item si quis, num. 64. & Capella Tolosana in decisio. 17. & Guido Papæ in decisio. 44. vbi eleganter loquitur, & in consilio 89. & idẽ notat Cassaneus in cõsuetudinibus Burgundiæ rubr. 10. §. fina. sub nu. 39. vbi dicit, quòd ex lege Francorũ nouissimè statutum est, quòd testis falsus, siue sit causa criminalis, siue ciuilis puniantur eadem pœna qua puniretur ille contra quem deposuit, si verum esset eius testimonium: tamen iure nostro regio in causa tantum criminali, vbi expectatur pœna corporalis, punitur falsus testis similitudine pœnæ qua puniretur ille contra quẽ deposuit, si verũ esset eius testimonium, & hoc disponit dicta l. final. *de Toro.* * Quæ est d. l. 4. tit. 17. libr. 8. Recop. * per quam approbatur opinio iuris communis, & quod notat gloss. in c. rex debet 23. quæst. 4. & facit lex facciarij ff. de extra ordinarijs criminibus, ibi, quia ipsa res mortem comminatur, & per Felinum in cap. sicut de testib. in vltimo notabili. 21 *Ad l. fin. in legibus de Toro. Quæ est d. l. 4. ti. 17. libr. 8. Recopil.* *Ex lege Francorũ.*

Et nimis necessarium fuit statuere quod dicta lex finalis disponit: nam ante illam multi ex nostris tenebant, quòd tunc demum falsus testis debeat similitudine supplicij puniri, quãdo reus contra quem deponebat, moriebatur, aut patiebatur membri abscissionem: quod si

si hoc non interueniebat, non poterat infligi similitudo supplicij, de quo est textus in l. 26. tit. 1 t. par. 3. ibi, *Si por su testimonio mentiroso fue alguno muerto, o lisiado, que reciba el mismo otro tal pena*: itaque in casu quo iam erat illata pœna, loquitur illa lex partit. Item dicta lex loquitur de læsione, & minime declaratur de quo genere læsionis, ideò lata fuit dicta lex finalis *de Toro*, in qua dicitur, quòd etiam si mors nō fuerit secuta, si tamē ex falso testimonio posset sequi, eadem est testi infligenda, & istud sonāt illa verba legis *de Toro*. * Quæ est d.l.4. tit. 17. lib. 4. Recop. * ibi. *Merecia pena de muerte, o otra pena corporal*, & ibi, *Como se le deuiera dar à aquel, ò aquellos, contra quien depuso, siendo su dicho verdadero, caso que en aquellos cōtra quien depuso, no se execute la tal pena*: itaque sufficit potentia, & attentatus deductus ad actū proximum, licèt non fuerit secus effectus pœnæ: nā crimen testis ex sua parte consummatum fuit, & in his atrocioribus hoc sufficit, etiam quoad pœnam ordinariam, iuxta notata in l. si quis non dicam rapere C. de episcopis & clericis, & per Felinū in tractatu de conatu. & iure regni est elegans text. in l. 7. tit. 8. par. 7. & in l. 12. in modo eodem titu. & per Thomasium Grammaticum in voto 3. & quod iste talis conatus tam perfectus & formatus, in genus criminis puniatur in teste, approbatur quod notat glos. in cap. 1. de crimine falsi. & Bal. in l. 1. C. de sepulchro violato.

11 Ex hoc potest inferri, quòd dicta lex finalis *de Toro*. * Quæ est d.l.4. tit. 17. lib. 8. Rec. * non solum procedit, & habet locum quando agitur contra reum præsentem, sed etiam quando agitur contra reum absentem, cum possit in absentia condemnari corporaliter, & dari pro inimico ex dispositione legum huius regni, & per consequens possit sequi pœna corporalis; ideò testis falsus in tali processu similitudine pœnæ venit puniendus, quia lex finalis *de Toro* non considerat ad punitionem testis effectum sententiæ, sed depositionem falsi testimonij: & ista ratio viget tam in processu agitato in præsentia, quàm in absentia, & in vtroque casu viget dolus & malitia testis, & ideo idem debet reputari delictum, & cum agatur de puniendis delictis, illa lex finalis *de Toro*. * Quæ est d.l.4. tit. 17. lib. 8. Recop. * reputatur fauorabilis, & per consequens extendenda, vt notat Paulus in l. bona fides ff. depositi, & per Rochum late in repetitione cap. si. de consuetudi. fol. paruo. 35. & licèt regula sit, quòd ex sententia lata in absentem, non fiat præiudicium tertio, & in l. præsens C. de pignoribus, & per Hyppolitum in singulari. 4. tamen hic nocet simul cum falso testimonio.

Effectus sententia non consideratur.

Infertur secūdo, quòd si testes deposuit nulliter, taliter quod eius testimonium non potest nocere reo, siue præsenti, siue absenti, quòd in tali casu non habet locum similitudo supplicij, de qua in dicta l. final. *de Toro*. * D.l. 4. tit. 17. lib. 8. Recopil. * quia illa considerat, quod aliquis posset lædi ex testimonio huius testis, & ita notat ibi glossa Didaci del Castillo in parte *contra alguno*: puniatur tamen isto casu talis testis extraordinariè, vt ibi notat gloss. & Angelus in tractatu maleficio. in parte falsario, colum. 3. n. 21. & Felinus in c. 1. de præsumptio. & Ancharranus in consil. 24. & Hyppolitus in dicta l. prima §. t. ff. ad legem Corneliam de sicarijs, sub num. decimoquarto, & Socinus in consilio 103.

Quid si testis nulliter deponat.

Infertur tertio, quòd si ex falso testimonio non læditur, aut non potest lædi persona, sed fiscus contra quem deposuit testis in fauorem personæ, quòd in tali casu non loquitur dispositio dictæ l. final. *de Toro*, D.l.4. tit. 17. lib. 8. Recop. * & sic non imponetur similitudo supplicij sed alia pœna extraordinaria, vt notat Hyppolitus in l. 1. §. præterea ff. ad legem Corneliā de sicarijs, ponderando textum ibi, & idem notant Alexan. in 7. volumine consil. 55. & Thomasius Gramaticus in voto 5.

Quādo falso deponit cōtra fiscū.

Infertur quartò, quòd si vnus tantum testis falsò deposuit in causa criminali, neque sit cōtestis, taliter quod ex duorum testimonio possit puniri reus morte aut pœna corporali, quòd tali casu vnus testis solus falsus, cuius testimonium de iure non sufficit ad condemnationem, non potest puniri similitudine supplicij: & sic vrget ratio dictæ legis finalis *de Toro*, in casu quo propter testimoniū huius falsis testis posset condemnatio sequi, vt quia erat alius testis, & fortè verus: si verò falsus detegitur, nā tunc similitudo supplicij locum habet, si verò vnicus & testis, licèt possit sufficere ad torturam, vt per gloss. in l. 1. C. ad l. Iuliam maiestatis, tamen ad condemnationem minimè sufficit, & ideo alia pœna extraordinaria locum habet, & non similitudo pœnæ: nam sententia dict. l. fin. *de Toro*, spectanda est, quæ non potest verificari si vnus tantum testis deposuit, vt probatur in simili in l. fin. in principio, ff. qui petan. tutores, & facit textus in cap. tua, de homicidio. vbi testimonium vnius, qui non sufficiebat ad condemnationem, non prohibet à promotione ordinum, & pro ista conclusione potest adduci quod notat Ancharranus in consilio 24. quem sequitur Felinus in capi. fraternitatis, de hæreticis in fine: & sic videtur practicanda dicta l. *de Toro*, quando testimonium sufficeret ad cōdemnationem, & non ad præsumptionem, vel indicium, quo casu falsus testis extraordinem punitur, vt notat Socinus in consilio 164. & etiam intelligerem, nisi vnus testis sæpe dixit testimonium, mutatis vestibus, quia tanquam pluries periurus punietur: vide per Boerium in decisio, 253. & licèt iste intellectus videatur aplaudere, tamen crederem, quòd licèt ex vno teste non possit reus condemnari, quia tamen dicta l. fin. *de Toro* punit factum, vt in l. quid ergo §. t. ff. de his qui notantur infamia, & per testem non stetit, quominus ille ex suo dicto puniretur, videtur quod iste testis debeat puniri pœna dictæ l. fin. *de Toro*.

Quid si vnus testis tantum reperitur periuris.

Opinio propria.

Infertur ex eadem ratione & quinto, quòd si postquàm testis falsè deposuit contra aliquē, & fuit condemnatus, veniam impetrauit à rege, & sic pœna non fuit imposita, sed remissa, nihilo-

Quid si pœna fuit remissa.

nihilominus tamen si testimonium fuisset falsum, detegitur quia posset illi pœna imponi, nisi princeps remisisset, cuius voluntas impossibilis reputatur, tamen dictus testis ordinaria & illa eadem pœna suplicij punietur qua reus fuit condemnatus, non obstāte dicta remissione, & ita notabiliter tenet Angelus in lege final. C. de accusationi. per quod elegantissime illuminatur intellectus dictæ legis finalis *de Toro*.

Quando culpa deierani. Infertur & sexto quòd dicta lex finalis *de Toro* locum habet quando testis deposuit dolose, & sic dicit text. *falsamente*: secus verò si lata culpa falsè deposuisset, nam pro crimine culpa commisso similitudo supplicij non imponitur quando illa est corporalis: & ista est opinio communis omnium DD. in l. in actionibus ff. de in litem iurando, & notat Paulus in l. 2. ff. quod quisque iuris, col. 2. Practicanda ergo erit ista lex finalis *de Toro*, quando dolosum, & malitiosum fuit testimonium testis certi, & ideo dicit litera *algun testigo*: neque enim in crimine vagari debet circa personam falsi testis & ita notat Bal. in l. 1. colum. 4. C. de furtis, & in l. duobus 5. fin. ff. de iureiurando; & an culpa sine dolo sufficiat ad incurrendum periurium, notat Ias. in l. qui iurasse ff. de iureiurādo.

* Et cum d. l. finalis *de Toro*.* Quæ est d. l. 4. titul. 17. lib. 8. Recop.* sit lex noua & specifica, disponens debere imponi contra falsos testes similem pœnam, quæ ipsi reo contra quem deponunt imponeretur, non detecto periurio, sequitur hodie quòd pœna l. 3. titul. *de los falsarios*, lib. 4 foro leg.* Non inuenitur in Recopilat. imò est expressè correcta per l. 7. titu. 17. lib. 8. Recopilation. per quam cessant omnia quæ hic dicuntur.* quæ dicit, *que al falso testigo le han de quitar los dientes, o quintar*, secundum literam corruptā, quod illa lex casu quòd probetur in vsu, cum sit lex fori, quòd debet practicari in causis criminalibus in quibus non imponitur pœna ordinaria à dicta l. fin. *de Toro* expressa, sed extraordinaria, & illa potest esse dentium truncatio: & de iure communi lingua falsi testis perforanda erat, vt dicit gloss. in l. omnes C. de delatoribus libr. 10. & ego nunquā isto casu practicarem legem fori, nisi in casu quo ipsemet testis ore proprio fatetur falsum deposuisse testimonium, & sic non sufficeret eum esse testibus conuictum, nisi sit quoque confessus, vt probant verba eiusdem l. ibi. *Y el dixere despues que niego la verdad, è dixo falsedad*, nam & de iure communi reperitur, quòd abscinditur lingua ore proprio confesso crimine, vt notat glo. 1. in cap. de latore, 5. quæst. 6. licet tex. non repugnet, quin confesso, & conuicto simul caput amputetur: & multum inter est an quis tantum sit conuictus testibus, an & confessus simul, vt in l. 2. C. quorum appellatio. non recipiantur, & sic testis, qui ore proprio confitetur se falsum deposuisse, punietur per modum pœnæ extraordinariæ, vbi corporalis pœna locum habet in truncatione dentiū: qui dentes maxima pars sunt loquelæ secundum medicos, & cum illo membro, vt potissima

23 *Declaratio ad l. fori.*

parte, deliquerit testis, falsum deponendo testimonium, nimirum si in illo membro, quo cum deliquit puniatur, vt notat Bal. in l. 3. C. de seruis fugitiuis, & quod notat apostil. ad Abb. in cap. ego enim de iur. iurando, & vltra istum casum non practicarem pœnam, ex dispositione dictæ legis fori.

Sed an consulens, vel mādans iurare falsum, debeat puniri pœna de qua in dicta l. finali *de Toro*? & videtur quòd sic, vt in dicta l. 3. tit. *de los falsarios* libr. 4. fori, in finalibus verbis: & ibi notat gloss. Montalui. Sed contrarium crederem, quia pœna dictæ l. finalis *de Toro*, loquitur in persona testis falsum deponentis, & vltra personam dicti testis non debet extendi, & ita notat Salicet. in l. vnica. C. de raptu virginum, vbi istam quæstionem tangit, & melius per Matthæum de Afflictis in constitutionib. regni Siciliæ, lib. 3. rub. 55. in quæst. 12. & 10 decisionibus suis quæst. fin. num. 6. 24 *Contra cōsulentes in crimine periury.*

Quid si quis vtitur falsis testibus, aut instrumentis à procuratore suo præsentatis, qua pœna puniatur, videatur Antonius Capitius in decisi. 67. & de corrumpente testem, vt falsum dicat, vide Felinum in cap. fin. de testibus cogend. punietur ergo periurare faciens testem pœna relegationis, aut deportationis in insulā in casu dictæ legis finalis *de Toro*, & sic dabitur pœna ordinaria, de qua in l. 6. tit. 7. par. 7. vel alia extraordinaria, vltra casum dictæ legis finalis *de Toro*, & sic potest practicari dicta lex fori, hoc disponens, & istam pœnam imponerem instruenti testi, vt falsum deponat, siue testis deposuerit, siue non deposuerit: quia sufficit ad perfectionem instruentis consiliū præstitisse, de quo est tex. in l. 1. tit. 7. part. 7. *otrosi dezimos que qualquier, ome, que muestra maliciosamente*, & ita tenendum est, licet de iure communi, isto casu pœna tantum extraordinaria esset imponenda, cum ex consilio nemini fuerit damnum illatum, & ita notat Fel. in tracta. de conatu. vers. fallit secundo, & eadem pœna dictæ l. 6. venit puniendus, qui dedit pecuniā testi, ne veritatem deponat in testimonio, vt probatur in d. l. 1. in vers. *esso mismo faze*: sed vt verum dicatur, dare testi pecuniam publicè, & non secretè, bene licitum est: vt eleganter concludit Bal. in cap. final. de appellatio. sequitur Augustinus in apostil. ad Ange. in tractatu maleficiorum, in parte falsario num. 20. Testes tamen arbitrariè punientur, vt supra dixi per l. 115. in legibus del Estylo.* Quæ non reperitur in Recop.* & tene quod primum dixi, ibi in vers. quod autem. *

Item corrumpens testem, non amittit causam, sed ille qui acta causæ corrumpit, amittit causam, vt notat Bart. in l. in fraudem 6. quotiens ff. de iu. fisci. cuius opinio communis est secundum Alex. & Ias. in l. diuus ff. de re iudicata. & Deci. in cap. cum venerabilis, de exceptio. num. 30. & Hyppolitus in rub. C. de probatio. num. 158. *Contra corrumpentes testes.*

Hic nota, quod tentans corrumpere testem, punitur sicut tentans iudicem corrumpere, vt in l. imperatores ff. de iu. fisci. Bal. in auth. sed

nouo

nouo iure C.de pœna indicis, qui male iudicauit, & apostil. ad Abb.in cap. fraternitatis de testibus, & quid si minatur testes aliquis, vide Angel.in l.2.C.ad l.Cornel.de falsis vide l.1.ad fin. tit.6.part. septima, idem notat apostill. ad Abba.in cap.1.de testibus,in princip.& qui subornat testes non excusatur,licèt non vtatur attestationibus, vide Boerium in decisio. 319. pro quo textus in dicta l.1.ad finē tit. 7. par.7.

Qui testes subornat.

25 *Corruptela testiū qualiter probetur.*

Et quia sæpissime ista corruptela testium fit secreto modo, & non sunt testes, qui de datione pecuniarum, aut alterius doni possint deponere, est notandum, quòd si testis solus productus ab eo contra quem deposuit, aut occultauit, veritatem dixerit, qualiter Titius corruperit eum pecunia, plena est talis probatio contra corrumpentem, vt talis testis nullam fidem faciat, & istud notat singulariter Baldus in capit. 1. in secunda col. si de inuestitura lis oriatur inter dominum & vasallum, quem sequitur Felin. in cap.licet causam col.5. de probatio.& Hyppolitus in l.lege Cornelia ff.ad legem Corneliam,& de sicarijs num.3. & in singulari.112. & Stephanus Aufrerius in tractatu de reprobatione testinm,sub num.79.potuit enim talis testis,deponens de facto proprio, inualidare suum testimonium in preiudiciū eius, qui eum corrupit, cum ista inualiditas aliter in notescere non potuit, & conscientia probatur confessione, de quo Hyppolitus in consil. 61. sed in præiudicium eius qui talem testem corrupit,talis probatio non valet, nisi ad inquirēdum contra corrumpentem, sicut in alijs casibus, in quibus ex confessione focij proceditur ad inquisitionem contra socium: & ita in expressis terminis notat Matthæus de Afflictis in constitutione regni Siciliæ, lib. 1.rubric. 27.sub nu. 49. & est verbū multum ad praxim conducibile, & ad torturam sufficeret contra corrumpentem,vt concludit Boerius in decisio.319.nu. 5. Facit, nam assertio notarij quòd instrumentum sit falsum, sibi præiudicat, non parti. vide Boerium in decisio. 255. in fine, & plura concilia diuersorum doctorum, quibus hæc conclusio comprobatur: quod confessio testis, valet ad inquirendum contra corrumpētem cumulantur per gloss. in consuetudinib. Burgundiæ rub.1.in princip.in glos.& Droitz. num.16.& Hippolytus in consilio 78.num.18. & per Thomasium Grammaticū in voto 11.& per Iasso.in l.1.ff.de ferijs, & per Decium in 1. volumine consi. 189. num. 6. & per Angelum in l.& si certus ff. ad Syllanianum, & vide Augustinum Beroium quæst.58.

Quando de periurio cōstat præsumptiuè.

Aduerte, nam quæ dicta sunt de punitione testis,locum habent, quando verè constat de periurio testis: si verò præsumptiuè constat de periurio, vt quia testis deponit de negatiua,in tali casu non habent locum dictæ pœnæ ordinariæ à lege,sed testis, de tali negatiua deponens, suspectus est de periurio: & potest extraordinem puniri, vt notat Iasson in l.1.§.1.si quis ius dicenti non obtempe.¦num. 13. facit quod notat Baldus in l.¦presbyteri. in vltima col. C. de Episcopis & clericis, & sequitur Hyppolitus in repetitione rubricæ C. de probatio. num. 58.

Quādo testes deponūt non verisimile.

Item omne testimonium non verisimile, est suspectum de falso, & ita notat Abba. in cap. quia verisimile de præsumptio. colu.vltima. & plures alios allegat Hippolytus in consilio 78. sub num.31. & ideo testimonium illorum qui verisimiliora deponunt, sequendum est,vt in l. 40. titul. 16. part.3.& Felinus in cap. in ¦nostra de testib. de quo per Baldum in l. scripturæ C. de fide instrumentorum, & per Decium in 1. parte consilio 100. colum.5.

Item si testis non affirmat, sed vacillat, præsumitur periurus, & aliquando torquetur, vt notat Gandinus in tit.de quæstionibus num. 8. & in l. fin.tit.16.part. 3. aliquando punitur, vt in l.qui falso ff.de testib. 26

Et contrarians sibi ipsi, nunquàm reducitur ad concordiam, sed punitur de falso, vt notat Angelus post Bar. in tracta.maleficiorum,in parte, falsario num. 27. & sic est intelligenda lex noua *de Alcala* cōdita anno 1503.super ordine iudicij. * Non inuenitur in Recop. nisi forsan sit l.2.in finalibus verbis titul.7. libr. 4. Reco. * videatur Hyppolitns in singulari. 103.

27 *Quādo testis negat ita deposuisse.*

Que supradicta sunt de testibus periuris puniendis,locum habent quando clara constat de periurio, aut præsumptiue ad pœnam extraordinariam, vt supra dixi: si verò testis negat ita deposuisse, prout à tabellione scriptum est, licèt inter partes quarum in causa deposuit,stādum est testimonio, si tabellio est bonæ, & integræ famæ, iuxta notata per Abba. & DD. in cap.ad audientiam de præscriptio.& in l.15.tit. 18. part.3. Tamen propter solum dictum notarij iste testis non potest criminaliter puniri, vt notat ibi Abb.in 2.col.allegando Specula. & plura alia allegat Thomasius Ferrarius in cautela. 26.& istud dicit bonum remedium ad liberandum testem à pœna periutij: idem notat Imola in clement.1.de hæreticis, vide Romanum in consi.372.

Quādo reperitur periurus in incidentibus.

Item nota, quod tunc demum falsus testis punitur de periurio, si falsus reperitur, in eo quod principaliter vult dicere suo testimonio, secus si in eo de quo non agitur principaliter, & ita notat Ias. in l. siquis neque causam num. 6.ff.si certum putatur, & statutum loquens de puniendis testibus, habebit locum etiam in producente vnum testem: videatur Iasso. in l. singularia num.8.ff.si certum petatur.

Item contrarij testes an sint periuri, notat Decius in 1. par. cons. 100.per totum.

28 *Quid si de ietanit non malitiose.*

Item si testis rusticus,casu fortuito,& non ex sagacitati, vel malignitate falsum deposuit, & sibi ipsi contrarius est, quia caret dolo eius testimonium,nullatenus debet puniri, & in hoc debent multum iudices aduertere, vt notat Angel. in authent. de testibus §. 1. collatio. 7. de quo dubitat Ias.in l. siquis id quod ff. de iurisdictio.omnium iudi. sed Angelum sequitur Socinus in l. si is qui ducenta §.vtrum ff. de rebus dubijs,& ibi dicit,quòd si testes dixit se scire,& probatur auditus, quòd excusatur à falso,de quo & plura ex quibus testis liberantur à

periu-

periurio, videantur per Romanū in conf. 301.

Sed ne fallat doctrina Angeli intelligenda est, quādo rusticus falsè deposuit per errorem, qui error potius præsumitur in rustico quàm in alio: rusticitas enim, licèt excuset à dolo præsumpto, non tamen à dolo vero, & sic probata falsitate in rustico, nisi ex aduerso error probetur punienda est, neque sola rusticitas excusat, & ita intelligit dictum Angeli Belenzinas in apostill. ad Abb. in cap. cum olim de rerū permutatione, & comprobat plures doctores allegando tractatus de peste in 2. parte num. 208. fol. paruo. 77.

Et qualiter quis excusetur, nolens vti testimonio falsorum testium, vel quos habet suspectos falso deposuisse, vide per Matthæum de Afflictis in deci. 189. & quando secularis iudex possit punire falsos testes laicos, qui falso deposuerunt coram iudice ecclesiastico, antequam ipse ecclesiasticus puniat, vide par Matthæum vbi supra, quæstione 219.

Et pro generali regula est tenendum, quòd vltra pœnas supradictas cōtra periurantes statutas, quicunque fuerit inuentus falsò iurasse super sancta Dei Euangelia, & super Crucem copulatiuè non credens fidei habetur: & vltra alias pœnas punitur in sexcentis marapetinis, in cameram regiam dandis; & isto casu loquitur text. in l. 10. tit. *de las penas* lib. 8. ordinamétorum. * Quæ est l. 2. tit. 17. lib. 8. Recop. * si tamen illa ractura crucis, & euangeliorum non interuenit, lex illa non loquitur, neque eius pœna, & sic est in omni casu, in quo tactura requiritur, vt notat Ysernia in cap. 1. §. item sacramenta, de pace iuramento firmanda in vsibus feudorum facit glos. in cap. vt circa, de electio. lib. 6. in parte corporali. & per Abb. & Feli. in cap. tuis quæstionibus de testibus, & per Bal. & ibi apostil. in l. 1. C. si aduersus venditio.

29 *An periurus dicatur hæreticus.* Et quia lex illa decima. tit. *de las penas*, dicit, *no cree en la fe*, intellige, quòd talis periurus dicatur impropriè hæreticus, quomodo simonia dicitur hæresis, & excommunicatus dicitur hæreticus: nam isti omnes operantur sicut si contra fidem sentirent, & sic periurus dicitur hæreticus, ac si contra fidem sentiret deierando, & ista interpretatio colligitur ex tractatu Gundisalui de Villadiego contra hæreticam prauitatem, quæst. 1.

Item vltra specificas pœnas, de quibus in legibus huius regni supra citatis, periurus incurrit vndecim genera pœnarum, quas elegāter collegit Cassaneus in consuetudini. Burgūdiæ rubr. in fine & quia ibi seriatim possunt videri nolui transcribere, & an periuro sit interdictum matrimonium, vide glo. in cap. mulieri de iureiurando, & in cap. sicut extra de sponsalibus.

Quas pœnas incurrit periurus. Sed ad imponendas pœnas contra testes falsos, atque periuros iudex debet singulatim facere processum, nec putet quod sententia lata contra producētem falsos testes præiudicat testibus, neque è contra, vt notant Bart. Baldus & Angel. in l. Lucius ff. de his qui notantur infamia, & sequitur Angelus in tractatu maleficiorum, in parte falsario, num. 26. & quando vno libello plures testes possunt accusari, vide Bald. in apostilla ad Speculatore tit. de accusatore in princ. in apostilla in parte 5. fin.

Et semper est aduertendum, quòd testis periurus, quantumcunque sit emendatus de crimine, in nullo casu, etiam excepto non admittitur in testem. de quo vide Felinum in cap. testimonium de testibus num. 19. & per Stephanum Aufrerium in tractatu de reprobatione testium nu. 81. rabellio tamen bene potest creari, vt notat Iasso. in l. ex hoc iure ff. de iustitia, & iure num. 51. & in l. Barbarius Philippus nu. 58. ff. de officio præsidis.

Vltimò notandum est, quòd accusatus de periurio non gaudet nobilitate, siue fidalguia, & sic poterit torqueri, ita colligo ex Luca de Penna in l. mulieres col. 3. C. de dignitatibus lib. 12. quod corrobora ex notatis per Matthæū in suis decisionibus, in quæstione vltima, per quod limito l. 4. tit. 2. lib. 4. ordina. * Quæ est l. 4. tit. 2. lib. 6. Recop. * videatur quoque Lucas de Penna in l. penult. C. de veteranis lib. 12. 30

CAPVT VIGESIMUM octauum in l. 49.

ISTA lex non eget interpretatione, quàm & eius materiam explanaui alibi, in primo volumine horum mandatorum, ibi dicta sat sint in cap. 7. & cap. 18. num. 2.

SVMMARIA Capituli vigesimi noni.

1 *Vsura est crimen mixti fori.*
2 *Vsura probatur per testes singulares.*
3 *Vsura probatur per testes alias non legitimos.*
4 *Vsurarius an possit torqueri.*
5 *An in contractu societatis possit interuenire vsura.*
6 *An in contractu societatis valeat pactum, quòd socius teneatur probare amissionem capitalis per veras probationes.*
7 *Casus fortuitus in specie probandus.*
8 *In causa vsuraria sententia non transit in rem iudicatam.*
9 *Vsura an prohibeatur in testamento.*
10 *Confessio testatoris in testamento, an probet debitum.*
11 *Declaratio ad l. 3. tit. 8. lib. 3. ordinamenti.*
12 *Confessio testatoris iurata, an præiudicet filijs in legitima.*
13 *Confessio testatoris iurata, an valeat in fauorem incapacis.*
14 *Cōfessio dotis receptæ, à marito facta, an valeat.*
15 *Confessio in testamento facta, habet vim semiplenæ probationis.*
16 *Filius potest reuocare confessionem patris.*

CAPVT

CAPVT XXIX.

* *In l. 50.* Non reperitur ad literam in Recop. sed est l. 36. tit. 6. lib. 3. Recopil. mentionem faciens de cura habenda à iudicibus circa punitionem vsurarum, & facit hoc caput ad totum titul. 6. lib. 8. Recop.* de vsura & qualiter committatur.*

TRIA iniunguntur iudicibus per hanc legem, solerti diligentia punienda: primum est blasphemiæ crimen, de quo est tractatum supra in capite quinto: alterum est crimen ludi, de quo veriores retuli conclusiones supra in capite nono. Tertium est vsurarum crimen, de quo elegantissimè tractatum fecit Laurentius de Rhodulphis, & casus quibus licitè interesse & aliud lucrum vltra sortem sine crimine potest percipi, compilauit Cassaneus in consuetudinibus Burgundiæ rubri. 4. §. 23. & aliqua bona retulit Ioannes Lupus in repetitio. cap. per vestras de donatio. inter virum, & vxorem à §. 8. vsque ad finem operis, & per summistas, tanguntur infinitæ quæstiones, in quibus & vsura committitur, & percipi potest, quorum verba nec sententias minimè est necessarium hic trāscribere, solùm ergo referam, quæ ad intellectum legum huius regni, quæ de vsuris loquuntur, sunt potiora.

1 Et inter alia est, quod crimen vsurarum, licèt sit ecclesiasticum, vt notat glo. in cap. 1. de officio ordinarij tamen & per iura ciuilia, & secularia potest vsurarius puniri criminaliter, vt notat Corneus per plura iura in consil. 19. volu. 3. & noster Fortunius Garcia, in tractatu de vltimo fine illatione 5. ad fin. & istud sequitur Couarruuias in lectura quarti in 2. parte cap. 6. in prin. num. 19. licèt contrarium teneat Decius in consil. 170. & ob id optime statuta est * lex. 1. tit. 2. lib. 8. ordina. * Quæ est l. 4. titu. 6. lib. 8. Recop. * qua vsurarius punitur amissione quantitatis mutuatæ, & applicatur accipiēti ad vsurum, & similem quantitatem soluit in pœnam diuidendam, vt in l. fin. eod. titu. & odio fœneratorum fit inquisitio, vt in cap. ad nostram de iurciurádo, & ibi Innocentius & Bal. in cap. 1. §. iniuria col. pe. de pace iuramento firmanda in vsibus feudorum.

Vsura crimen mixti fori.

De quo crimine vsurarum tunc iudex laicus cognoscit, quando nulla oritur dubitatio in iure, an sit ille casus vsuræ, sed facti tantùm probatio exquiritur, aliàs iudex ecclesiasticus tantùm cognoscit, & ita colligitur ex Paulo, & alijs doctoribus in l. Titia ff. solut. matrimonio. per Felinum in cap. cum sit generale, de foro competenti. maxime in 4. col. Vide Baldum in cap. 1. §. similiter de controuersia inuestituræ in vsibus feudorum, & per Mathæum in constitutionibus regni Siciliæ rubri. de vsuris in princ.

Item lex secularis bene potest præsumere à iusta causa præsumptionē ex qua resultet probatio, an aliquis cōtractus sit in fraudem vsurarum, vel quod præsumatur vsurarius, & ita notat Abb. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ col. 8. de constitutio. & ibi Felinus, & notat Montaluus in l. 6. tit. 2. lib. 4. foro legum.

2 Qua ratione propter difficultatem probandi contractus vsurarios, aut mitos in fraudem vsurarum iustissimè dict. l. 1. tit. 2. lib. 8. ordin. * Quæ d. l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. * potuit statuere, quod per tres idoneos testes, licèt singulares in testimonio, posset probari quis vsurarius: nam vsura etiam ex coniecturis probatur, vt notat Deci. in 1. part. consi. 18. vbi plura allegat, & idem notat Platea in l. fin. C. de vsuris fiscalibus libr. 10. & notat eleganter Iasso. in l. licet imperator in colum. 2. ff. delegatis 1. & in l. si quis ex argentarijs §. prætor ait ff. de edendo, & notat Mathæus de Afflictis, vbi disputat, an singulares testes sufficiant in probanda vsura, in constitutionibus regni Siciliæ lib. 1. tit. de vsurarijs sub num. 19. fol. 32. & ibi concludit, condemnatum fuisse vsurarium ex depositione trium testium singularium contra vsurarium, deponentem de facto proprio, non tamen possunt isti tales quidquam commodi ex dispositione tali percipere, vt notat Bal. in l. dictantibus C. de testa. de quo per Felinum in cap. personas de testibus, & id quoque disponit dicta lex regni nostri.

Vsura probatur per testes singulares.

Et quamuis iure communi non esset minimum istud dubium, an per singulares testes probaretur quis vsurarius, vt disputat Bal. in l. 1. C. de testamentis, & tangit in l. 1. C. de probatio. tamen hodie iure regni clarum est, quòd quantum ad ius fisci, per tres testes singulares de facto proprio deponētes probatur quis vsurarius, dum tamen testes illi tres sint omni exceptione maiores, vt probēt illa verba legis, ibi, *Seyendo las personas tales que entienda el que lo ouiere de juzgar que son de creer.*

Ex quo sequitur, quod si aliquis ex dictis testibus patitur exceptionem, non facit fidem etiam in crimine vsurarum, in quo multū operatur iudicis arbitrium, vt notat Bald. in l. cum allegas C. de vsuris colu. 3. allegat Innocent. in cap. cum oportet de accusatio.

Secundo infertur, quòd quando probatio in crimine vsurarum fit per singulares testes deponentes de facto proprio, admittitur contra testes repulsa & reprobatio testium, etiam in causa vsurarum: secus verò esset, si duo ex his saltim conuenirent, & essent contestes in eodē facto, nam etiam si aliàs paterentur exceptionem, tamen non repellentur in causa vsurarū probāda propter difficultatem probationum, probantis excogitatis fraudibus fœneratorum, ita notat Ioan. Andr. in cap. ex literis, de iureiuran. 1. quem sequitur Alexan. in 3. volumi. consi. 46. Si verò sint testes omnino singulares, procedit d. l. regia, vt non admittantur nisi

sint

sint idonei, & exceptione maiores, ne aliàs duo concurrant specialia: primum quod testes singulares probent: alterum quòd probent etiam si sint inhabiles, quæ duo specialia vitanda sunt ne concurrant in l. 1. C. de dote cauta. non nu.

Vbicunque igitur duo testes concurrunt cótestes, in probando crimine vsurarum, licèt ob aliquam exceptionem in alia causa repellantur, in ista tamen causa non repelluntur, ex doctrina Bald. in rubr. de officio iudicis in decretalibus, vbi dicit quod per coniecturas in tali crimine fit probatio: quod est verum, nisi testes isti sint inimici, quia isti nullatenus admittuntur, vt latius dixi supra cap. 3. vers. cæteri verò testes, & adhuc probatio per coniecturas admittitur propter difficultatem, vt in simili notat Antoni. in cap. veniens de testibus, & Hippolytus in singulari. t.

Tertiò infertur ex eadem lege regia, quod quando per testes singulares de facto proprio deponentes fit probatio, etiam in negotio cuius natura non patitur alias probationes haberi, propter sui difficultatem; tamen inhabiles vt sint testes non admittuntur; quod non est parui momenti, propter ea que notat Hyppolitus in singulari. 73.

Item vnus testis de facto proprio deponens, etiam in isto crimine vsurarum, quamuis alia indicia concurrant, non probat contra vsurarium, vt notat Iass. in l. cú filius familiàs ferui num. 17. ff. de verborum obligatio. contra Paulum in l. quicunque C. de seruis fugitiuis. Procedit ergo dicta lex regia quando tres testes habiles simul concurrunt deponentes singuli de facto proprio, nam minor numerus non sufficit, & per tres quantum ad ius fisci probatur crimen, vt pœna dictæ legis applicáda fisco, & denuntiatori imponatur: si vero pars vult lucrari id quod datum est sibi sub vsuris, probatio est aliter legitimè per duos ad minus testes facienda, vt in l. vbi numerus ff. de testib. & túc in specie, & specifice debet probari contractus vsurarius, vt notat Felin. in cap. licèt ex quadam col. penult. de testibus, & sic omnis dolus specificandus est, vt notat Bellamera in decisio. 111.

Et cum iure nostro regio pœna corporalis contra vsurarios non imponatur, etiam si sint indicia contra reum de crimine vsuræ, non potest ad torturá deueniri, vt in specie notat Angel. in disputatione sua, incipienti Astensis miles, quem refert, & aliter de iure communi intelligit Socinus in 3. volumine consi. 219. Ad credendum tamen probationi cótra vsurarios facilior & promptior debet esse iudex quàm in alijs causis, vt in specie notat Alexand. in 3. volumi. consil. 61. Si tamen plura essent indicia, & plures coniecturæ, etiam si non sint tres testes de facto proprio, licèt singulari contra vsurarium deponentes vt in d. l. regia disponitur nihilominus per dicta indicia, & coniecturas probatur quis manifestus vsurarius, vt per plura comprobat Barba. in rubri. de fide instrumento, & sequitur alios allegando Hyppol. in repetitione rubricæ de probationi. folio paruo, 36. vbi tractat materiam earum quæ sunt difficilis probationis & eleganter per Abb. in primo volumine, consi. 42.

In materia ista vsurarum, quæritur de quæstione. Aliquis sub contractu honestæ societatis dedit pecuniam mercatori, & conuentú est, quòd super lucro stetur dicto iurato ipsius mercatoris; est dubium, an valeat istud pactum, & an sit contractus vsurarius? & omissis quæ in vtramque partem possunt adduci decisiue pro cedendo, videtur distinguendum: nam siquidem est contentio inter ipsos socios, quia qui dedit pecuniam vult resilire à pacto, dicendo quòd non valuit, & quòd fraudabitur à mercatore in lucro: & isto casu dicendum est quòd valuit pactum, vt stetur dicto alicuius, & standum est postquam iurauit, vt in l. generaliter C. de rebus creditis & ista est communis opinio contra Bar. secundum Alexan. ibi & in l. fin. ff. de prætorijs stipulationi. & idem notat in 2. volumine consi. 67. & Matthæus de Afflictis in decisione 91. & cum mercator iuret, & de facto proprio deponat, & aliæ coniecturæ concurrant, standum est suo dicto, vt in l. quæro ff. de ædilitio edicto, & per glo. in l. quicunque C. de seruis fugitiuis, & sic vbicunque tale pactum procedit, & mercator iurat, qualiter capitale fuit amissum, standum est eius dicto, & id præiudicat danti pecuniam, nisi contrarium probare voluerit, probando qualiter non verè, aut non verisimiliter ille iurauit, nam regula est, quod licèt aliquid relictum sit alterius iuramento. intelligitur si beneiurauit, atque arbibratus fuerit, vt est glos. in l. pe. ff. de arbitris, & notatur in l. societatem §. arbitrorum ff. pro socio, & in l. si libertus ff. de operis libertorum, & in cap. Quintauallis, de iur. iurando vera enim, vel verisimilia sunt inter socios tractanda, & quæ talia sunt, fidé faciunt in suis libris, aut scripturis relata, & non alia, vt notat Bal. in rubri. C. de fide instrumentor. num. 35. nec iuramentum debet esse vinculum, vt iniqua agantur aut credantur, si probari possint, prout licet ex notatis per Abba. in capit. continebatur, de desponsatio. impuber.

5 *Vsura sub colore societatis.*

Si verò non est contentio inter ipsos socios de effectu dicti pacti, & an sit standum iuraméto mercatoris sed accusatur à fisco qui dedit pecuniam, & percipit lucrum: nam dicitur, quòd malignè tale lucrum percepit ad solam relationem mercatoris iurantis, se lucratum fuisse tantum quolibet anno: nam propter illam solam asseuerationem non videtur quòd talis lucrum possit accipere: confessio enim, etiam corá ecclesiastico, vel seculari iudice facta, quòd aliquid sit lucrum vltra mutuum, vel quod sit capitale, cum non sit, non immutant, quin talis contractus sit in fraudem vsurarum, vt notat Bal. in l. 1. C. de collusione detegenda: nam confessio, aut pactum partium non mutat ea quæ concernunt prætorum imperium, vt in l. iurisgentium §. si pacisear. ff. de pactis, & in l. ius publicum, eod. tit. notatur in l. nemo potest ff. delegatis 1. cum ergo istud lucrum debet probari ne fraus præsumatur

quia

quia in casibus quibus fraus præsumitur, veritas probanda est, neque sufficit sola partium confessio, vt in l.qui testamentum ff.de probationib.& facit quod notat Bal.in l.cum allegas colum.3.C.de vsuris, in vers. sed pone statuto: & cum ista datione lucri sub colore societatis posset interuenire fraus, quia in effectu non lucratur mercator, & ne reddat pecuniam, cōfitetur lucrum vbi non est, & ita concludit Decius in l.cuius per errorem ff. de regul. iuris, & videtur, quòd ista confessio in præiudiciū tertij, & sic iuris fiscalis non videtur sufficere, vt in l.Seia mancipia.ff.ad Velleianum, & notatur per gloss.in l.pen.C.de fideiussorib. & facit elegans tex.in l.si non fortem §.si quis falso. ff. de condictio, indebiti. vbi dicitur, quòd illud quod soluitur, ne quis indebito putatiuo vexaretur, tanquàm indebitum censetur: eodem modo quod mercator soluit sub nomine lucri, ne pecunia auferatur, non est lucrum sed vsura censenda, maximè quia talia soluentes videntur oculos sibi erui, vt per glo.in l.1. ff. de solutionib.& notat Bal.in l.indebitas C. de vsuris, quod potest confirmari: nam etiam extra istā materiam in qua tam grauis potest vsurarum interuenire suspicio, non statur simplici iuramento alicuius, nisi in minutis, aut in his quæ verisimilia sunt: itaque iuramentum & declaratio debet habere formam veritatis, & iuramento informi non statur, vt notatur in l. fi.§. licentia.C.de iure deliberan. & in l. si quis pro redemptione captiuorum C.de reuocandis donatio.& in l.nulli. C. de episcopis & clericis, & in l.sumptus C.de administratio.tutorum, & in alia materia per Bart.in l.cum quis decedens §. 1.ff.delegat.3.& ista pars, scilicet quòd non sit standum dictæ confessioni mercatoris dicentis, illud esse lucratum, ne malignetur in fraudem vsurarum, videtur tenenda ex dicto Bald. in c. tuis de testib. vbi dicit, Quæro an valeat pactū quod de interesse stetur simplici verbo creditoris, & dicit quòd si est interesse de præsenti, valet; de futuro verò non valet, ne detur materia malignandi, & idem videtur dicere in cap. 1.§. similiter de controuersia inuestituræ, in vsibus feudorum, vbi dicit, quòd non valet confessio super interesse, præcedente mutuo, quia illa posset esse in fraudem vsurarum.

Opinio propria. Supradictis tamen minimè obstātibus, aliter puto dicendum in dicto casu: nam aliud est dare pecuniam sub nomine lucri, & velatur contractus propter exquisitam societatem, aliud est dare pecuniam propter ipsammet societatem, interueniente contractus veritate, quia in primo casu sola occasio consideratur inter partes, vt recipiens pecuniam dare posset lucrum danti: in secundo casu, veritas contractus atq; dubius eius euentus in societate spectatur, & ita colligo ex doctrina Bald.in l.vna C.si seruus extero se emi mandauit, in finalibus verbis in primo casu, quia occasio est illicita, cum quæritur colori in exigēdis vsuris cōtractus, & est reprobatus, & percipiens pecuniā sub nomine lucri, vsurarius est censendus, quia color fuit quæsitus in extorquēdis vsuris, & non veritas cōtractus verę societatis, quę debet esse vt lucrū diuidatur, de qua societate loquitur text.in c. per vestras, de donationib. inter virū & vxor. quia tamē fiscus, aut accusator fundat se in fraude, probare debet fraudē, vt in l.qui dolū ff.de probatio. itaque probandum est, quòd si dans pecuniam dixerit mercatori in principio contractus: Licèt ineatur contractus societatis, tamen semper dabis decem pro centenario in singulo anno, sub nomine lucri, nam hoc probato, constat de simulatione contractus, & per consequens lucrum perceptum est vsura, & percipiens tanquam vsurarius punietur, & si fortè tam aperta probatio super lucro percipiendo non habetur, crederem quod sufficeret probare, quòd mercator petierit pecuniam mutuatā à creditore, ille que renuerit, dicēdo non possum mutuare, quia pecunia mea reddere mihi decem pro centenario singulo anno debet, si vis ad censum, hoc pacto dabitur, & cum mercator non haberet sufficiētes possessiones, quorum reditus sufficiant ad constitutionem census, dixerit hoc propalando, detur in societatē. Nam idem lucrum reddet, quia & si nihil respondeat creditor, inito statim & in continenti contractu societatis, præsumitur ex prima requisitione, vel quòd sit mutui contractus, vel quòd sit census sine constitutione bonorum quorum reditus vendantur, & non vtendo postea mercator in negotiatione dicta pecunia, sed in alias suas necessitates conuertendo, idque clare constet, quod non negociatur lucrum, postea acceptum, præsumitur vsura, & ita colligitur ex doctrina Abb.in cap. ad nostram in fine de emptio. & venditio. vbi post Hostiens. dicit, quòd ex prima requisitione colligitur, an cōtractus fuerit mutui, vel verè pignoraticius, & idem notat Bald. in l.si patruus C. communia vtriusque iudicij, & in l.2.C.ad Velleianum & in l. emptione C. plus valere quod agitur, quam quod simul, & in l.cum allegas in 3. colu.C.de vsuris, & notat Ange. in l. si quis cum aliter ff.de verbor.obligationib. & facit text. in l.4.§.si ab ignoto.ff.de manumissionibus.

Si vero neque vera probatione, neque præsumpta potest constare de supradictis, si lucrū percipitur præcedente contractu societatis: potius videtur perceptum propter contractum societatis præcedentem, quàm ex alia illicita conuentione, & ideo conuentio excusat à crimine, & in dubio delictum non præsumitur, sed societas, & illa est causa proxima lucri, & non alia fraus, quia non præcedente à principio aliqua simulatione, ista est mitior pars, vt contractus excuset à maleficio, & veritas patēs ex contractu excludit suspicionem & fraudē: quæ fraus & simulatio est in specie probanda: & quod in principio interuenerit, vt in dict. §. si ab ignoto, & notat Iass.in l.nemo potest, nu. 50. ff.delega. 1.

Non recipientes lucrum, etiam vniforme singulis annis sub nomine præcedentis societatis, sunt absolute damnandi tanquam vsurarij, quia etsi amissio capitalis allegaretur, à lucro abstinerent, & iacturam capitalis soluerent, ex lege

lege contractus: & cum mercator hanc iacturam non proponit, in dubio non præsumitur amissio capitalis in toto neque in parte, vt notat Bal. in l. 2. C. de sententijs quæ sine certa quantitat. proferunt, & Ioan. Lupus in cap. per vestras de donationibus inter virum & vxor. §. 11. sub num. 12. & stante capitali saluo ex negociatione illius, potest lucrum quod offertur percipi, & non potest appellari lucrum vniforme, quod variatur & potest variari ex l. contractus, vt in l. si non sortem §. libertus, & ibi per Ias. num. 13. ff. de condi. indebiti.

Neque obstat quòd illud lucrum percipitur ante reuisam rationem societatis, computando an sit lucrum, vel amissio capitalis: nam licèt sit verum, quod durante societate, cessante pacto, in contrarium non possit quis ante reuisam rationem capitale saluū percipere, vel lucrum habere, istud procedit, & est verum inuito altero socio: & ita loquitur Ioannes Lupus in dicto §. nu. 13. si tamen à socio sponte lucrū offertur, nihil obstat quin illud possit percipere.

Et præmaxime istud erit licitum, si socius lucrum percipiens paratus est semper, vt ratio reuideatur, & cōputetur an lucrū sit, nam nihil nomine lucri percepisse videtur, cum sit paratus reddere liquidato quod nō sit lucrū: itaque animus & dubius euentus facit vt nullatenus dicta perceptio lucri vsura sit censenda, & cum id soleat esse sic in consuetudine: nam taliter consuetum est fieri contractus, & percipi lucra propter societatē, dicta consuetudo excusat à crimine, vt in specie notat Bar. in l. quid sit fugitiuus §. apud Labeonem ff. de ædilitio edicto, & Bald. in l. vna sub num. 39. C. de his qui pœnæ nomine, & facit textus & glossa in l. si pignore §. fin. ff. de pignoratitia actione.

Valet pactū vt non probata amissione detur statim capitale.

Ex hoc infertur, quod potest à principio societatis fieri conuentio, vt finita societate, nisi probetur statim amissio capitalis, propter casum fortuitū, saltim intra decem dies, quæ dantur in probādis oppositionibus quod possit accipi capitale in societate positū: & possunt allegari notata per Alexand. in 2. volumi. consil. 157. Neque istud erit vsura, aut illicitum, quia si capitale saluum præsumitur, quo vsque per veras probationes cōstet, quod amissum redijt ad suū dominum, nō est aliquod lucrū, aut vsuram percipere. & postea reuisis rationibus, potest socius soluere iacturam, si qua probetur: & præmaxime istud erit sine vllo vt aiunt scrupulo, si à percipiente capitale ante reuisam rationē ablata cautio fuerit desoluenda amissi capitalis parte, si istud liquidabitur: nam in negotijs incertis talis cautio sufficit, & valet, vt in l. statuliber si rationem, & in l. seruus in fine ff. de statulíber. quæ iura sunt elegantissima in istam decisionem, & in simili quæstione notat Angelus in l. 4. §. ait prætor ff. de re iudica. & Bal. in l. si residuum C. de distractione pignorum, & Alexand. in apostilla ad Bart. in l. finali. ff. de distractio. pignorum.

Nec debet iniustum videri, vt fiat executio contra socium pro capitali integro, antequam inde soluatur amissio capitalis, quia vt dixi, ista executio sortitur effectū, quādo statim nō constat de capitalis amissione, & stante incertitudine, non est inconueniens, quòd ante omnia qui posuit pecuniam, suum capitale ad euitandas fraudes, & malitias mercatorum dicentium se perdidisse capitale, cum non perdūt: & ista executio, vt redeat capitale statim ad dominum, magis est ad cautionē & securitatē, ne propter malitias & subterfugia mercatorum sit apud eos capitale, quàm vt lucrum, aut vsura indebite percipiatur: & vti huiusmodi cautionibus ob securitatem capitalis non est illicitum, vt notat Ioannes Lupus in dicto §. 11. sub num. 8. & dato quod in effectu grauaretur à quo exigitur, cum re vera aliquid sit amissum, vel fortè totum istud, non est vsura, quia dicta cautio non interponitur vt sit semper capitale saluum, quo casu esset illicitum, sed vt sit saluum ad tempus, interim quod eius probatur amissio, vt temporale grauamen, etiam si esset in effectu, est modicum & parui momenti, nec debet in consideratione esse, vt in l. quotiens, & in l. vniuersa. C. de precib. imperato. offerend. & sicut conuenitur, vt statim soluta societate integrum capitale redeat ad dominū, eodē modo manet apud mercatorē interim totum lucrum, & istud esset mercatori vtile, & ob istam vtriusque incertam vtilitatem valet dicta conuentio, vt in l. de fideicommiss. C. de transactionib.

Itē supra dictæ conclusioni non videtur obstare, in quantū dico posse recipi lucrū à mercatore, non reuiso per libros eius qualiter tale lucrum obuenerit, si dicatur quòd dicti mercatores non negociantur cum dictis pecunijs, sed vel conuenerunt eas in emptiones prædiorū, vel in alia ipsis tantū vtilia, & sic lucrum quod postea soluitur, magis videtur vt vsura sine præcedente negotiatione datum, quam ob causam negotiationis, & per consequens videtur illicitum: nam ad hoc facilis est responsio, si enim mercator ob segnitiem, vel negligentiā, aut voluntate atque dolosè non conuertit pecunias in negotiationes, tenetur ad soluendū interesse, vt in l. socius socio. ff. pro socio & in l. si fratres §. siquis societatem ff. eodem tit. & in §. fi. institu. pro socio. & notat Bal. in rubri. C. pro socio in fi. & in l. de illo. §. fi. eod. tit. & notat Alexand. in 2. volumi. consi. 133. & iure regio est tex. in l. 7. tit. 10. part. 5. cum ergo ad interesse conueniri possit socius & illud percipi iure ciuili, atque canonico, vt notāt doct. in cap. cōquestus de vsuris, nimirum si cui daretur actio, competat retētio, & exceptio in lucro percepto: nam si istud interesse debetur, etiam si finita societate socius vtatur pecunia, vt in l. socio. §. 1. ff. pro socio, multo melius debebitur, si pendente societate, vteretur dicta pecunia, eam in proprios vsus cōuertendo, & sic iustè dictū lucrū percipitur, dummodo socius fuerit mercator, aut negociator, cui culpa posset imputari, & in isto exemplo, loquuntur iura de materia ista disponentia.

Item non videtur obstare, quod recipiens lucrum non perquisiuit à mercatore socius fuerit vsus pecunia, vel non: quia siue vsus

fuerit, poteſt habere intereſſe, vt dixi ſi non fuit vſus, nihilominus propter negligentiam poteſt intereſſe percipi, vt dixi, & ſi hæc duo non attendantur, nihilominus ſocius qui vſus fuit mea pecunia poteſt nullo præcedente pacto remunerare, & illa remuneratio vtroque foro iuſte percipitur, vt notat Bal. in l. 1. C. pro ſocio. in q. 50. & per Paul. & doct. in l. rogaſti. §. ſi. ff. ſi cert. petat & cum iuſte percipiatur, fiſcus, nec alius non habet ius accuſandi, hoc tamen procederet intrepide, ſi poſt ſolutam pecuniā datam ad negociationē daretur iſtud intereſſe, nam licèt perciperetur ex doctrina Paul. in l. ſi ob turpem in fine ff. de condictio. ob turpem cauſa.

Sed an valeat pactū in dicta ſocietate, quòd mercator in amiſſione capitalis teneatur caſum fortuitum probare per veras ac legitimas probationes, in lucro verò percepto in negociationibus ſtetur ſuo ſimplici dicto cum iuramento, nam iſtud pactum quotidie ponitur in conuentionibus ſocietatis.

Et in iſta quæſtione videtur dicendū, quòd licet regulariter inter ſocios non poſſit fieri cōuentio, vt alter lucrum totum, alter damnum totius ſocietatis percipiat: vt in l. ſi non fuerit §. ſi. ff. pro ſocio. & per gloſſ. in c. plerumque 14. q. 3. & notat Bal. in l. 1. C. pro ſocio. q. 8. quia ſicut damnum, ita & lucrum inter ſocios debet eſſe commune. Tamen in modo probandi lucrū, & damnū capitalis, bene poteſt eſſe diuerſitas inter ſocios, & illud valebit, nā poteſt eſſe conuentio, vt ſi amittatur capitale, illa amiſſio probetur per certum genus probationis: & nō valet alia probatio, & idem in lucro. Nā licet verum ſit, quod duo teſtes regulariter in quolibet negocio faciant probationem, vt in l. vbi numerus ff. de teſtibus: tamen bene poteſt fieri conuētio inter partes, ne de aliquo negocio fieri poſſit probatio niſi per quinque teſtes, & alia probatio quam contenta in conuentione non valebit: ita per multa iura concludit Alexand. in 2. volumine conſi. 557. & alia allegat Matthæus in prẹludijs conſtitutionum regni Siciliæ quæſtio. 9. ad finem.

Et non ſolùm in numero teſtium, ſed in tēpore poteſt fieri conuentio inter partes, vt niſi caſus fortuitus contingens in amiſſione capitalis, probetur intra certum tempus, puta per viginti dies, poſtquam contigerit lapſo illo tempore amiſſio dicti capitalis, ſit periculo ſolius ſocij mercatoris amittentis, & illo caſu præſumitur eius tantum culpa amiſſum capitale, ſecundum Alexan. vbi ſupra.

Cum ergo de iure ſocius mercator qui habuit capitale, ſi dicat amiſiſſe, debet probare caſum fortuitū, vt in l. ſi creditor, & ibi glo. C. de pignorati. actio. & iure regio probatur in l. 20. tit. 13. par. 5. & in l. cum duobus §. quidam ſagariā. ff. pro ſocio & ibi Bar. & in l. ſociū §. ſocius eodē tit. & Bal. in l. ſi patruus col. 2. C. cōmunia vtriuſque iudicij, nam probatio faciēda eſt ab eo qui dicit rem amiſſam, vt in l. 7. tit. 10. par. 5. Si quod de iure eſt, vt probet ſocius mercator caſum fortuitum, deducitur in pactum, vt debeat legitimè probare, & non per iuramentum, talis conuentio iuri conſona omnino eſt: & per conſequens admittenda.

Probato autem caſu à ſocio mercatore, eo ipſo probatum eſt, quòd ſua culpa caſus non interuenit, ſi ab altero ſocio non eſt probatum, quod ſua, mercatoris ſcilicet, res amiſſa ſit, nō tenetur: culpæ autem probatio debet eſſe aut de leui, vel de lata, quia leuiſſima non ſufficit, & ita probatur in l. ſocius ſocio. ff. pro ſocio. & glo. in l. ſi creditor C. de pignoratitia actio. & in l. 7. tit. 10. par. 5.

Ex hoc ſequitur, quòd valet pactum, vt ſocius mercator teneatur probare amiſſionem capitalis, & quod id ſua culpa nō interuenerit, cum enim apud ſocium mercatorē ſemel fuerit capitale, præſumitur quod id ſaluū habet, niſi ex aduerſo amiſſio probetur, iuxta doctrinā Pau. & doct. in l. nō ignorabit. C. ad exhibe.

Et cum valeat iſtud pactum, vt ſocius mercator debeat probare amiſſionem, & quòd non ſua culpa interuenerit, non ſufficit ad probationem quòd teſtes dicant, quò diuiderūt eum ſemper perdere in mercantijs, quia prẹſumitur ſua culpa niſi ab eo diligentia probetur, quòd fecit illud, quòd diligentes homines ſolent, ſicut in tutore qui bona fide negociabatur, cui non imputatur culpa amiſſionis, vt in l. ſi res pupillares ff. de adminiſtratio. tutorum, ſequitur Ioan. Lupus in repetitio. cap. per veſtras de dona. inter virum & vxo. §. 7. allegat legem ſi pignus C. de pignoratia actio. & facit l. ſi in ſolita. ff. de nego. geſtis.

Imò caſus fortuitus in ſpecie probandus eſt, vt eſt cōmunis opinio docto. in l. qui fortuitis. C. de pignoratitia actione: & probat tex. in l. ſiſtulas §. frumenta. ibi de niuibus ff. de cōtrahen. emptio. imò talis qualitatis caſus probādus eſt, qui nullo conſilio præuideri potuit, vt in l. 2. §. granum verſ. ſi eo tempore ff. de adminiſtratione rerum ad ciuitatem pertinent, imò diligentia talis probanda eſt, quam Barto. notat. in l. 4. in prin. ff. nau. caupones, ſtabula. & niſi hoc probetur, condemnandus eſt ſocius qui dicit amiſſum capitale.

Caſus fortuitus probandus in ſpecie.

Ex ſupradictis reſultat, qualiter lucrum inter ſocium & mercatorem ex honeſta ſocietate poſſit percipi, ne ſit vſurarium: cætera pacta qualiter valeant, & ſint iucunda, videantur in tractatu de ſocietate.

Et inter cætera notādum ſemper eſt quod in 8
caſu vſuraria ſententia nunquam tranſit in rē iudicatam, vt notat Alber. in rub. C. de vſuris, ſequitur Iaſ. in l. 1. §. procurator. ff. ſi quis ius dicenti non obtemperaue. & an mutuare frumentum tempore quo valet decem, & recipere tēpore quo valet viginti, ſit vſura: vide Ancharra. in cap. ſi quis clericus 14. quæſtione 4. & Alexand. in 2. volumine conſi. 61.

Et quia ſicut per modum contractus prohi- 9
betur vſura, eodem quoque modo prohibetur per vltimā volūtatem: nō enim poteſt teſtator permittere, vel percipere ſolutionem vſurarū ſi quantitas legata non ſoluitur, vt notant doc. in l. C. de his quæ pœnæ nomine, & ff. eo. tit. oeque

Vſura prohibetur in vltima voluntate.

que confessioni suspectæ testatoris standum est in ista materia, cum vsuræ sint omnino prohibitæ, non enim confessio testatoris semper est lex, neque est seruanda, vt patet in conclusionibus sequentibus.

10 *An confessio in testamento probet debitũ.*

Prima conclusio est, quòd confessio testatoris in testamento facta, in dubio non probat debitum super quo est facta, vt in l. Lucius §. quisquis ff. delegatis 2. & notat Bar. in l. cũ quis decedens §. codicillis ff. de leg. 3. & Bal. in l. rationes C. de probationibus, & Abb. & communiter doc. in cap. fin de successionibus ab intestato. Bal. & Salicet. in l. generaliter C. de non numerata pecunia. Feli. in cap. si cautio. de fide instrumentor. num. 24. * Vide Ant. Gomez in 1. tomo cap. 12. num. 81. * & ista opinio est communis, vt notat Lanfrancus in c. quoniá contra. de probatio. in parte confessiones, nu. 47. & de ratione huius conclusionis videatur Matthæus de Afflictis in decisione Neapolitana 168. vbi de materia ista tractatur.

Secunda conclusio est, quòd confessio testatoris licèt non probet debitum ex sola vi ipsius confessionis tamen si ex modo confitendi colligitur quòd testator voluit contrahere, valebit in vim contractus & confessionis inter viuos: potest enim in testamento fieri contractus, vt in l. hæredes palam §. fi. vbi glo. ff. de testamentis, ideo facta cõfessione testatoris, & acceptatione secuta, præiudicat testatori, vt notat Bar. in d. §. codicil. in vers. prædicta vero, & Bal. in d. l. rationes ad finem C. de probatio. & Abb. in d. cap. fin. de successio. ab intesta. & iure regio
11 id probatur in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordina. * Quæ est l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. * ibi, *en qualquier manera que parezca que vno se quiso obligar à otro*, & ibi, *pareciendo que se quiso obligar por contracto, ò en otra manera*, nam ista *manera* potest intelligi & verificari in testamento, quo cõdito potest sequi postea acceptatio à parte antequam testamentum reuocetur, vt probant verba eiusdem legis dicentia, *o que fue el contracto, ò obligacion entre absentes*: non enim dicit absenti, quia duorum consensus requiritur, & sic lex loquitur in plurali numero, ex quo innuit quòd requiritur acceptatio, vt in l. consensu ff. de actio. & obligatio. & notat Bal. in rub. C. de dotis promissione, & Felinus in cap. si cautio. de fide instrumen. num. 37. & nu. 22. vbi allegat Salicet. in l. generaliter C. de non numerata pecunia.

Tertia conclusio est, quòd si tẽpore quo testator in testamẽto promittit soluere illud, iurat illud, iuramentũ præiudicat cõfitenti taliter quòd ex eo probatur verum debitum, & conualescente postea testatore poterit conueniri virtute illius clausulæ iuratæ, vt notat Bart. in d. §. codicillis, & Feli. vbi plura allegat in d. cap. si cautio, num. 25. & in cap. olim in 4. colu. de rescriptis.

12 *Confessio iurata à præiudicem testatoris.*

Hoc intellige, quod dicta confessio iurata præiudicat ipsi testatori tantum, non tamen probat in præiudicium tertij: ex quo asserendũ est, quod si pater præiudicat filio in legitima, non valet confessio: quia iuramentũ patris non confirmat contractum in præiudiciũ filiorum vt notat Bal. in l. 1. in versi. vtrum iuramentũ C. de inofficio. donatio. sequitur Roderic. Suarez in l. 1. tit. *de las ganancias*, lib. 3. foro ll. folio 14. & in specie notat Specul. in tit. de cõfessioni. §. nunc vidẽdum, vers. sed nũquid patris: refert Alexand. in apostil. ad Bart. in l. g erit colu. 6. ff. de acquirend. hæredita. sequitur Ias. in l. si arrogator. ff. de adoptioni. col. 9. Quod subintellige, si patris & filij persona talis sit vt fraus præsumi debeat, vt notat Abba. in c. pe. de re iudica. vel si præiudicium esset in magna quãtitate, puta vltra tertiũ & quintum inter liberos, & vltra quintũ respectu extraneorum, & ita potest colligi ex Alexand. in volumi. 5. consi. 143.

De venditione facta filio.

Ex supradictis infertur, quod si pater vendidit rem alicui ex filijs, cuius venditio posset esse alijs filijs præiudicium in legitima, quod non sufficit vt de numeratione constet quod pater confitetur sibi pretium numeratum, nisi de reali atque actuali constet numeratione: ita notat Plat. in §. si quis in fraudẽ insti. de actionib. & Cepola in cautela, 21. sequitur Ias. in d. l. si arrogator col. 9.

Tertio infertur, ex supradictis, quod si pater confiteatur in contractu vel testamento, quòd res aliquæ sunt emptæ ex propria pecunia filijs suis, illa confessio nihil probat nisi per veras probationes constet: notat Bal. in l. iubemus C. ad Trebelli. sequitur Ias. in l. 1. C. de officio eius cui mandata est iurisdictio. num. 60. & Deci. in consi. 184. in 1. volu. & facit text. in l. 3. titu. 14. part. 3. Decius tamen in 1. part. consi. 96. in fine tenet, quod sufficit quod iustificetur ex verisimilibus probationibus: & facit quod notat Roderi. Suarez in l. 1. tit. *de las ganancias* lib. 3. foro ll. vers. 2. limita, & bene intelligenti idem probat l. 3. tit. 14. par. ibi, *ò mostrasse*.

De confessione mariti.

Quartò infertur, quòd si maritus constante matrimonio cum vxore secunda, cõfitetur vẽdidisse filio primi matrimonij aliquã rem, eiusque pretiũ recepisse, per istam solam confessionem non probatur numeratio in præiudicium vxoris quæ habet medietatẽ in re illa meliorata alienata: & ita concludit Ioan. Lup. in rub. de donatio. inter virum & vxor. §. 66. col. 4.

Quinto ex supradictis infertur, quod cũ sit omnino necessarium iuramentum vt valeant dicta in testamento in vim contractus, quod vrgente dicta necessitate, potest tale iuramentum recipi à notario sine vllo metu l. 6. titu. 1. libro 3. ordina. & est bonum exemplum in illa materia, & est addendum ad ea quæ dixi supra cap. 27. in vers. sed qualiter.

Quãdo testator iurat quod aliquis non sit debitor.

Quæ supra dicta sunt, quòd confessio iurata præiudicat confitenti, cum moderationibus supradictis, habent locum, si quis confiteatur se esse debitorem alicuius, vel recepisse aliquid in præiudicium tertij: si verò testator diceret, quòd alius non erat suus debitor, & illud iurasse, & sic legasset in testamento liberationem, statim præiudicat ista confessio iurata & competit liberatio absenti, & neque ipse testator si vixerit, neque eius hæredes poterunt contra istam confessionem iuratam venire, ne-

que debitum à debitore exigere : nam ex tali confessione iurata indicitur iuris liberatio, vt notat Ang.in l.idem in duobus §.fi.ff.de pactis, & ideò valet etiam in fauorem absentis, licet Bar. aliter sentiat in l.non solum §.liberationis verba ff.de liberatione legata, & ita per plura concludit Feli. in cap. si cautio. de fide instrumẽtorum, nu.32.& iure regni probatur in l. fi. tit.18.part.3.ibi, *O jurare que no le deuie mas* : & si iure nostro, eo ipso quòd quis contrahit, volendo se obligare absenti, obligatur, multò magis volendo liberationem dicto absenti præstare, valet liberatio: quia fauorabilior est liberatio quàm obligatio, vt in l. Arrianus ff.de actio. & obligat. & in l.tale pactum ff.de pact. & in l. fi.C.de conuenien.fisci debito, libr.10. & quod notat Felin. in cap. 2. de fide instrumentorum.

Et in materia liberationis iuramentum interpositum habet vim dictionis taxatiuæ, & sic paria sunt dicere: Titius debet mihi decem tãtùm, vel dicere: Iuro Deum quòd Titius mihi decem debet: nam etsi non addat Tantum, videtur additum propter iuramẽti interpositionem, notat Paulus in l. rationes C. de probationibus.

Quæ supra dicta sunt, quod confessio iurata in qua testator constituit se debitorem alicuius, non præiudicat creditoribus, vel filijs in legitima, procedit nisi testator exonerationẽ conscientiæ diceret, & iurasset quòd est debitor vsurarum, vel quod fraudauit aliquem in contractu, vel quid simile: nam talis confessio iurata pro exoneratione conscientiæ præiudicat, vt ipse confitens, vel eius hæredes possint ad restitutionem male ablatorum conueniri.

Hæres conuentur super confessione defuncti.

Nam si ex confessione criminis confessati hæres potest conueniri ad pœnam criminis, vt notat Bald.in l. vna C.ne ex delictis defunctorum, & Bar. in l. eius qui delatorem ff. de iure fisci.& Specula.in titul.de accusatio.in §.1.multò magis videtur quòd possit conueniri ad restitutionem rei ablatæ: & quòd possit conueniri notat Abb.in c.fin.de successio. ab intestato, & de iure canonico idẽ notat Feli. in c. si Cautio.de fide instrumentorum nu.27.& in c.olim de rescriptis nu.8.& Lanfrancus in cap. quoniã contra falsam de probationi in parte, confessiones nu.50. Et licet in casu quo testator dixerit extorsisse vsuras, non valeat illa confessio, vt ex illa viuens posset conueniri, quando sine iuramento confiterur, vt notat Abb. Antoni. & communiter doct. in locis supra allegatis, nisi à parte vel notario fuerit acceptata : tamẽ si iuramentum interuenit, semper præiudicat, & mortuo testatore, tenentur hæredes in vim contractus, & non vi relicti, & ita melius quã alibi concludit Feli.in d.c.olim de rescriptis & Robertus in speculo aureo in tit. de confessione num. 16. Cuius conclusio vel ex hoc quoque potest corroborari; nam cum confessio de restituendis vsuris sit in fauorem animæ, prius atque facilius debet talis confessio admitti : nã tutor, debitum vsurarium quod pupillo debetur, potest remittere, vt notat glos.in l. præsens C.de transactionib.& filius familias sine licentia & iussu patris potest donare pro restitutione vsurarum, vt notat Alexãd.in l.filius familias ff.de donatio.nimirum, si cum hoc admittatur contra regulas iuris communis rationẽ vsurarum restituendarum, admittatur quoque dicta confessio de restituendis vsuris, etiam in præiudicium filiorum.

Ex hoc sequitur, quid in casu quo testator iussit restituere vsuras, idque iurauit, cum hoc habeat vim contractus, & non relicti, quod ille cui iussit testator fieri restitutionem, habebit actionem ad petendum testamentum à tabellione, vt possit testatorem conuenire : quod facere non posset, si iuramentum non esset interpositum: quia tunc cum illa dispositio haberet vim relicti, non posset viuente testatorẽ illud testamentum peti: & ita intelligitur doctrina Bald. in l.siquis ex argentarijs §. ex hoc ff. de edendo sequitur Felinus in cap.olim. nu. 8.de rescriptis.

Super dicta locum habent quando testator alicui personæ, vel loco iussit restitui male ablata, secus esset si generaliter dixerit se fuisse vsurarium: nam ista confessio neque in vim contractus neque in vim relicti valet, licèt fauore animæ valeat, vt fiat arbitraria restitutio ex doctrina Bal.in l.1.col.2.C.de falsa c.adiect.leg.

Quæ dicta sunt, limita nisi ista confessio iurata, quouis titulo, vel colore expresso fuerit facta in fauorem alicuius incapacis ex naturali affectione, putà in fauorem filij spurij, vel alterius incapacis, cui non potest relinqui, & relictum facit suspectum naturalis affectio: nam talis confessio nihil probat ex doctrina Bart. in l. cum quis decedens §. Titia. ff. de legatis 2. & Bald. in l. 1. C. de falsa causa adiectã lega. per text. in l. qui testamentum ff.de probationib. & in l. 3. titul. 14. part. 3. de quo per Robertum in speculo aureo titu.de confessione num. 8. 13

Quando est in fauorem incapacis.

Quãdo confitetur in fauorem filij.

Ex quo infero, quòd si pater confiteatur se vendidisse rem aliquã filio spurio, nihil probat talis cõfessio facta in fauorẽ incapacis extra alimentorum relictum, vt notat glo.in d.l.qui testamentũ, & Ias.in l.si is qui col.3.ff.de vulgari & pupillari: si tamẽ fieret legatũ filio spurio tãquam debitum ex causa venditionis valet legatum, quia falsa causa non vitiat legatum, vt in l. demonstratio.ff.de conditio.& demonstratio. in specie notat Bald. in l. 1. C. de falsa causã adiecta legato. & sic respectu alimentorum verificabitur legatum, vt in cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium, & in l. 10. *de Toro*. * Quæ est l.8.tit.8.lib.5.Recop. * *

Quãdo maritus confitetur recepisse dotem.

Secundo infero, quod si maritus confitetur se habuisse centum ex causa dotis, vel causã mutui ab vxore sua, & ita iurauit, non ob id debetur ista dos, vel mutuũ tanquã debitum, & ideò ipse testator viuens non poterit ab vxore conueniri, quia præsumitur fraudulenta confessio, cum inter virum & vxorem non habeat locũ donatio: eo tamẽ marito mortuo, si interuenisset traditio, valeret donatio, vt in l. Papinianus ff. de donati.inter virũ & vxorẽ falium 14

vsque

vsque ad quintam partem bonorum iure nostro regio: cessante verò traditione, dicta confessio, neque in vim relicti, nec in vim contractus valet, vt notat Bar. in l. cum quis decedēs §. Titia. ff. delegatis 3. & Lanfrancus in dicto cap. quoniam contra, in parte confessionis nu. 51. Quod subintelligerem, nisi vera cedula, vel instrumentum priuatum præsentetur ab vxore, de recepta dote, concordans cum mariti cōfessione: nam tunc dos recepta probatur omnino ex l. si ego §. dotis ff. de iure dotium, & hoc quotidie contingit inter rusticos.

Tertio infero, quòd si maritus in testamento confitetur promisisse arras, debet probari promissio intra decimam bonorum, secundum formam legis fori, aliàs non valebit confessio in vim debiti, licèt possit valere in vim relicti vsque ad quintum.

Quarto infero quod si maritus confitetur se promisisse, cum esset senex, vxori iuueni, vel nobili, cum ipse esset plebeius, aliquam quantitatem, in compensam senectutis, aut nobilitatis, quo casu valet promissio, vt per glo. & doct. in l. si voluntate C. dotis promissione, & notat Ioannes Lupus in rubri. de donatio inter virum & vxorem §. 31. in text. §. 9. tamen si non probatur, quod illa confessio interuenerit tempore contracti matrimonij, per solam confessionem testatoris, non probatur contractus, licèt in vim relicti quantum ad quintum valeat legatum. Si verò probaretur promissio non ex quinto, sed ex corpore hæreditatis, tanquam debitum extrahetur istud legatum, vt in l. vxori. ff. de auro & argento legato.

15 *Confessio patris fauore filij semiplene probat.*

Intellige tamen, quod licèt dicta confessio patris iurata in præiudicium tertij, non probet, vt supra dictum est, & in l. Seia mancipia. ff. ad Velleianum, istud est verum quoad plenam probationem, secus est quoad semiplenam: quia adhibito vno integro teste, concordanti cum testatoris confessione, erit vera probatio, vt notat Bal. in 1. C. de furtis col. antepe. nu. 20. quem sequitur Pau. in l. quibus diebus §. qui dotalem ff. de conditio. & demonstratio. & videatur Felinus in d. cap. si cautio. num. 30. item vltra semiplenam probationem dicta confessio operatur interrumptionem præscriptionis secundum Bald. in dicta l. 1. C. de furtis.

16 *Filius reuocat confessionem patris.*

In omnibus tamen casibus, quibus semiplenè, aut plenè posset dicta confessio præiudicare, potest filius hæres ratione proprij præiudicij reuocare confessionem patris, docto de errore, & ita per multa iura concludit Matthæus de Afflict. in decis. 233. & non solum reuocare, sed facta condemnatione à iudice super restituendis vsuris virtute confessionis à defuncto factæ, potest hæres à tali condemnatione appellare, vt notat Ioannes Andreas in additionibus ad Speculum in titu. in quibus causis, & ex quibus causis appellari possit, in principio.

Si tamen pater iurauit, quòd donabat virtute debiti, cui tenebatur propter seruitia, aut benemerita, & illa in tali confessione specificauerit in indiuiduo, talis confessio probat benemerita præcessisse, vt notat Ias. in repetitione l. frater à fratre col. pen. ff. de conditione indebiti. Semper tamen qui agit virtute dictæ confessionis à defuncto factæ, dicitur agere ex causa lucratiua, vt notat Bal. in l. vna, col. 10. C. de confessis.

Et non solum dicta confessio testatoris non præiudicat filijs in legitima, vt supra dictum atque probatum est, sed neque respectu alimētorum, quæ filijs debentur, & ita in specie notat eleganter Ioannes Faber in l. si quis C. de bonis proscriptorum.

Ex supra dictis patet, quando in materia vsuraria, siue extra eam sit standum confessioni testatoris: furis autem confessio, qui confitetur fecisse furtum, quando præiudicet hæredibus, vide per Angelum in tractatu maleficiorum in parte vestem cœlestem, vers. quid si fur. num. 18.

SVMMARIA

Capituli trigesimi.

1 *Falsè fabricans priuilegium qualiter puniatur.*
2 *A præcepto recognoscendi non habet locum appellatio.*
3 *Instrumentum recognitum quando possit exequi.*
4 *Recognitio instrumenti debet esse expressa.*
5 *Recognitio non probatur testibus.*
6 *In executiuis non habet locum reconuentio.*
7 *Restitutio in integrum, non impedit executionem.*
8 *Restitutio in integrum impedit executionem in causa criminali.*
9 *Nullitas an pediat executionem.*
10 *Ex contractu tacito non habet locum executio.*
11 *Declaratio ad l. 3. tit. 12. libr. 3. ordinamenti.*
12 *Princeps etiam ex causa non potest rem alteri auferre.*
13 *Declaratio ad l. 4. tit. 13. lib. 3. ordinamenti.*
14 *Præscriptio decenij non currit contra Ecclesiam.*

CAPVT XXX.

In l. 51. Quæ est l. 37. titu. 6. lib. 3. Recop.* de examinatione bullarum, ac literarum sedis Apostolicæ, & de his qui falsis priuilegijs vtuntur & eorum punitione.*

Orrectoribus iniungitur in l. ista ne permittant quæstores, & eleemosynas petentes id facere, nisi examinatis literis apostolicis, quarum virtute id faciunt, hoc enim statutum esse per bullam Apostolicam asserit lex ista, & quáuis Papa id non côcessisset, quilibet Episcopus in sua diœcesi potest statuere, quòd nullæ literæ Apostolicæ mandentur executioni, nisi prius præsentētur sibi, vt per eum videantur, an in eis sit aliquod vitium falsitatis, vt notat Abb. in cap. cum ex eo de pœnitentijs & remissionib. Cauere tamen debet Episcopus ne in fraudem, aut cupiditatis causa id faceret: nam saperet inobedientiam, & rebellionem contra sedem Apostolicam. Hodie verò in casibus lege ista expressis, vltra examinationem Episcopi, debet Nuntij Apostolici & aliorum hic contentorum approbatio interuenire, ne falsæ literæ publicentur: quæ literæ, si falsæ inuentæ fuerint, vtentis eis debent vt falsarij puniri, vt in cap. tuarū, & ibi glos. de priuilegijs, de quo per Lupum in allegatio. 18. & in cap. ad falsariorum in fin. de crimine falsi. & per Matthæum de Afflict. in deci. 21. Est tamen bulla Leonis decimi Papæ, prohibens fieri examen literarum donec in possessorio sortiantur effectum, & illa seruatur.

1 *Falso fabricans priuilegium morte punitur.* Fabricantes verò false priuilegia principum, morte debent afficiri verò non principis scripturas falsauerit sed alicuius priuatæ personæ, siquidē ille qui falsauerit cum sit priuatus, signauerit vt tabellio, morte quoque debet affici: si verò cum fuerit tabellio, & priuatus ab officio signauerit, habetur vt priuatus, & eadem pœna punitur: si verò verus est tabellio, & falsum conscripserit instrumentum, punitur pœna manus, & ista omnia resoluuntur ex doctrina Bal. in l. data opera. vers. dubitatur de eo. C. qui accusare non possunt, & ex Hyppolito in l. 3. in princip. ff. ad l. Cornel. de sicar. & iure regni probatur in l. 16. tit. 19. par. 3. & in l. 6. tit. 7. par. 7. de quo per Felin. in c. cum olim de rescript. & per Thom. Grammaticum in votō. 25. & per Hyppolit. in singulari. 35. & de modo probandi vide Decium 1. volum. consi. 189.

Vt ergo oculati inspectione, quæ omne genus probationis vincit, de prehendatur, an sint falsæ literæ Apostolicæ, exhibendæ sunt personis hac lege contentis, vt ipsi videant & approbent, vel cognita falsitate reprobent secundum formam traditam in cap. licet ad regimen. de crimine falsi. & iste est vnus modus recognoscendorum instrumentorum, & alius traditur in l. 1. ff. quemadmodum testament. aperiant. & in l. de his ff. de transact. & ista exhibitio fit ad euitandum delictum infuturum, ne falsæ bullæ prædicentur, vel ad puniendum crimen præteritæ falsitatis.

2 *De instrumentis priuatis recognitis.* Aliquando tamē apud nos exhibita apocha aut instrumento priuato, fit recognitio in iudicio, vt inde oriatur creditori ius agendi via executiua contra recognoscentem, & ideo lata est lex finalis in curijs *de Madrid* anno 1534. * Quæ est l. 5. titul. 21. lib. 4. Recop. * quæ dicit, *Que los conocimientos recognoscidos por las partes se executen como contractos guarenticios*: itaque ex huiusmodi oculari instrumenti inspectione, vel recognitione in iudicio oritur ius agendi via executiua: ad quem modum recognoscendi possunt adduci verba tex. in cap. Romana §. contrahentes in versi. clericos, de foro competenti, lib. 6. & melius quæ notat Matthæus in decisione 181. & per Bal. in authentic. contra qui propriam in fin. C. de non numera pecunia & ista recognitio fit lecta prius scriptura, vt in l. hac consultissima §. at cum humana. C. qui testament. facere possunt & in l. 1. §. inter filiū ff. de falsis, & quod cogatur quis recognoscere, est text. in l. cum ab initio. ff. quemadmodum tastamen. aperiantur, & melior text. bene inductus in l. 1. §. igitur princeps ff. de ventre inspiciendo, & à præcepto de recognocenda scriptura non potest appellari secundum Bal. in 4. volumi. consil. 335. & Robertus in speculo aureo titul. de appellatione num. 350. & an recognitio facta per procuratorem non habentem mandatum, noceat, vide Ias. 1. volu. consil. 47.

Intellige tamen, quod scriptura priuata, recognita secundum formam illius capituli, habet executionem paratam, quando recognitio scripturæ fit simpliciter cognoscendo, vt in scriptura continetur: nam illa dictio, re, non sine magno mysterio addita est habet enim significare reiteratione veteris actus, vt notae Lucas in l. 3. C. de diuersis prædijs vrbanis, lib. 11. si ergo contenta in carta simpliciter non recognoscuntur, non dicitur vetus actus, aut prima confessio reiterata, ergo non videtur recognitum instrumentum, & per consequens non potest habere locū via executiua licet via ordinaria agi possit: & id potest corroborati ex notatis per Bal. in 5. volu. consi. 180.

Secundo requiritur vltra reiterationem primi actus, quòd cognitio instrumenti sit clara, & non impugnetur: nam si impugnatur, & de impugnatione legitimè constat, dictum instrumentum non potest exequi: quia isto casu non est indubita confessio, prout dictum capitulum exigit, & per consequens non est exequenda, vt notat Rodericus Suarez in l. post rem ff. de re iudicata fol. 106. vbi plura allega. Item causa debet præcedere, vt in l. huiusmodi ff. quando dies legati cedat. *Quādo impugnatur instrumentum.*

Tertio requiritur, quòd dictum instrumentum sit prius lectum, nam si non legitur, licèt recognosceretur signum, siue firma, non diceretur instrumentum recognitum, & per cōsequens exequi nullo modo posset, & ita per plura concludit Matthæus de Afflict. in constitut. regni Siciliæ lib. 1. rubr. 93. num. 8. & quod dicitur, quod ille qui recognoscit signum siue firmam, vulgò sic appellatam, videtur virtualiter totam scripturam recognoscere; procedit, & locum habet quando talis scriptura fuerit lecta, & ita intelligo quæ notat Angelus in l. stipulatus §. Grisogonus ff. de verbor obligatio. quē sequitur Fel. in c. 3. de cōstitutionibus n. 4. *Quid si fit recognitio non lecto instrumento.*

Quarto

Recognitio ſit certa.

Quarto requiritur, quod recognitio ſit formis & certa, vt ex ea ſcriptura præſentata certum quid colligatur: nam informis recognitio, neque iuramentũ informe non probat, vt notat Bald. in l. generaliter C. de non numerata pecunia. in verſi. ſecũdo quero. Item debet eſſe recognitio debiti, & non confeſſio, quòd præceſſerit obligatio, vel inſtrumentum de ea: nã hoc non poteſt exequi ſecundum Angelum in l. fideiuſſor. C. de fideiuſſoribus, & ſequitur Hyppolitus in ſuis ſingularibus ſingulari. 135.

4 *Recognitio debet eſſe expreſſa.*

Quinto requitur expreſſa recognitio dicti inſtrumenti, nec ſufficeret tacita. putà ſi præſentaretur ipſi, vel in iudicio, & qui ſubſcripſit ſileret, nam illud ſilẽtium eſt ſignum mutum, & cum non loquitur, nihil ſignificat, niſi ſaltim nutus interueniat, vt notat Bal. in cap. 1. ad finem de fide inſtrumentorum, quem ſequitur Felinus in cap. 2. eodem titul. & iſto caſu ſilentium nihil probare videtur: ſi verò vltra ſilentium præceſſerit iuſſus iudicis iubentis fieri recognitionem inſtrumenti, & citatus in perſona noluiſſet comparere, in tali caſu contumacia, ſiue ſilentium illius qui tacet, iuſſus à iudice vt reſpondeat, illi debet eſſe nociua, vt videatur confiteri inſtrumentum, vt in l. de ętate §. qui tacuit ff. de interrogato. actionib. per quẽ text. probatur, quòd ille qui vocatur ad eſſentiendum alicui actui, vel contradicendum, ſi tacet, videtur actui conſentire, vt notat Abb. in cap. veſtra de locato. & alia cõpilat conuenientia in hoc Matthæus in conſtitutionibus regni Siciliæ, in præludijs q. 2. ex quo patet, quòd iſte qui vocatus à iudice vt recognoſcat inſtrumentum, noluit comparere, aut contumax fuit in reſpondendo, videtur, fateri dictum inſtrumentum, nam contumacia interpretanda eſt, prout magis præiudicet contumaci, vt notat glo. in l. quamdiu ff. de acquirenda hæreditat. & in c. 2. de confeſſis. lib. 6. & notat Abba. in c. non ne de præſumptionib. & Bar. in l. 2. C. quando fiſcus vel priuatus, facit in ratione ſuæ deciſionis textus in l. ſi quid poſſeſſor. §. ſed etſi ff. de petitio. hæredita. & nominatim ita vidi poſtea ſcriptum per noſtrum vigilantiſſimum Didacum de Couarruuias in lib. 2. reſolutionũ cap. 11. imò quòd quis teneatur venire ad recognoſcendũ, eſt text. in l. 1. §. igitur princeps, ff. de ventre inſpiciendo. Videatur Rebuffus in conſtitutionibus Franciæ, in tractatu de chirogra. recogni. in præfatione num. 26.

Recognitio fieri debet ab eo qui ſubſcripſit.

Sextò requiritur, quòd recognitio fiat ab eo qui ſubſcripſit, nec ſufficeret, ſi aliquis dixerit, Recognoſco inſtrumentum à me ſubſcriptum, mandato Titij ſe obligantis: nam ſi Titius nõ confitetur, quod ipſe mandauit, non præiudicat recognitio tertij ſe ſubſcribentis mandato alterius: ita colligitur ex Imola in conſilio 91. quẽ refert Hyppolitus in rub. C. de probationib. fol. 34. Item probatur in dicto cap. fin. *de Madrid*, dum dicit *reconoſcidos por las partes*: itaque ipſius partis principalis requiritur approbatio, & recognitio, vt inſtrumentum priuatũ habeat executionem paratam, non autem ſufficit tertios confiteri.

Ex quo inſero, quòd licet inſtrumentum trino teſte notatum habeat vim publici inſtrumenti, quamuis ſit priuata ſcriptura, vt in l. ſcripturas C. qui potiores in pignore habeantur, & in l. 31. titul. 13. part. 5. illud eſt verum, vt fidem faciat, non tamen vt poſſit exequi, niſi à parte recognoſcatur ſecundum formam iſtius capituli *de Madrid*: & quia executio eſt reſtringenda, vt in l. minor viginti quinque annorum ff. de minoribus. 5

Secundo inſero, quòd ſi duo teſtes inſcripti in ſcriptura priuata, deponerent in negotio, quòd per duos teſtes poſſet probari qualiter ipſi ſubſcripſerunt, & recognoſcunt ſua ſigna ſiue firmas, licet talis ſcriptura priuata, adhibita iſta recognitione, fidem faciat, vt in l. 114. tit. 18. par. 3. verſ. *Eſſo miſmo dezimos de la carta que no fue fecha*, & in l. 118. eo. titul. verſ. *mas ſi la negare*: tamen cum dicta ſcriptura non fuit à parte recognita, non poteſt exequi, ſed via ordinaria iuris agendum eſt.

Duo teſtes probant recognitũ inſtrumentũ.

Et in iſta materia eſt aduertendum, quòd licèt teſtes duo, qui viderunt ſcribi inſtrumentum priuatum, probent, eſt verum, ſi agatur de probando contractu mutui, vel commodati, vel de ſimili contractu temporali: ſi verò ageretur de probanda venditione, aut alio contractu perpetuo, tales teſtes deponentes pro huiuſmodi ſcriptura priuata, licet coadiuuent eam, vt ſemiplenam, vel ſaltim præſumptionem faciant ad probandum, non tamen plenè probant dicti teſtes, neque in re tãt præiudicij probare plenè poſſunt, niſi de ipſo quoque cõtractu venditionis, aut alio perpetuo deponerent teſtes, dicendo, qualiter ipſi viderunt partes conueniri in re vendita atque eius pretio: tunc enim probatur contractus ipſe venditionis, & illud ſufficit, vt in authent. de inſtrumẽtor. caut. & fid. §. ſi tamen quiſquis coll. 6. ibi Adijciatur inſtrumento credulitas, aut pręſentia teſtium, coram quibus initus eſt cõtractus, & ita notat Iaſ. in l. admonendi. ff. de iur. iur. num. 88. in verſ. & mirum videtur, notat Bar. in authent. ſi contractus C. de fide inſtrumentorum, & per Abb. in cap. 2. eod. titu. in omnibus locis diſtinguunt doct. dicendo, quòd aliud eſt de inſtrumento, aliud de contractu deponere: & per iſta intelligitur mirabilis lex regia 114. titul. 18. part. 3. vbi iſta noſtra concluſio probatur.

Septimò requiritur, vt dictum capitulum *de Madrid* locum habeat, quòd recognitio fiat ab eo qui legitimam habeat perſonam in iudicio comparendi, nec enim aliter valet iudicium, aut præiudicat confeſſio, vt notatur in l. ſi curatorem C. de integrum reſtitutio, & in l. clarũ C. de auctori. præſtant. Item iudicis quoque tribunal competens eſſe debet, vt in cap. at ſi clerici de iudicijs, & inſtrumentũ habeat cauſam debiti: nam cauſa requiritur etiam in guarentigio, vt in l. 3. §. circa ff. de doli exceptio. & in l. 118. tit. 18. part. 3. & nota. Alexand. in apoſtilla ad Barto. in l. nuda ratio. ff. de donatio. & Hyppolitus in rubri. C. de probatio. fol. 20. & per Bar. in l. 3. §. fin. ff. ſi quis cautionibus, &

Rebuſ-

Rebuffus in constitutionib. regni Franciæ in 1. articulo glo. 9. num. 25. Aduertendum tamen, quòd si adultus sine curatore recognoscit istā apocham debiti, iudex potest præcipere quod exequatur, nec requiritur curatoris auctoritas, ex notabili doctrina Paul. in l. certum §. in pupillo. ff. de confessis, & quod notat loquendo in filio familias Guido Papa in quæst. 410.

His septem concurrentibus in recognitione instrumenti priuati facta in iudicio, statim potest tale instrumentum exequi, ac si esset contractus gaurentigius exequibilis secundùm formam text. in l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ordin.* Quę est l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. * & quòd exequatur, vt talis contractus est ius nouum, & operatur, vt non aliæ contra confessionem, siue recognitionem admittantur exceptiones, nisi quæ in illis legibus sunt expresse probandæ intra tempora ibidem statuta, nec admittitur appellatio, quæ valeat executionem suspendere: & licet regulariter confessus qui condemnatur, possit à iudicis præcepto appellare si allegat errorem confessionis, vel probabiliter suam confessionem exponit, & declarat, vt notat Bal. in l. s. in fine C. de litis contestatio. & Paulus in l. si debitori. ff. de iudicijs, tamen hodie non admittitur etiam dicta appellatio, vt per eam suspendi valeat executio dicti instrumenti recogniti: imò data cautione procedit ur ad realem executionem, non obstante appellatione, & istud est quid hodie attribuitur instrumento recognito, quod æquiparatur contractui guarentigio, vt in l. s. ff. de legat. 1.

Ex quo sequitur, quòd facta recognitione dicti instrumenti, fit statim executio, etiam si recognoscens reconueniat aduersarium, nam in dicto iudicio reconuentionis summario non admittitur talis reconuentio, vt notat Bar. in authen. & consequenter C. de sententijs & interlocutio. omni. iudicum, & Abb. in cap. s. de mutuis petitionib. & in specie ita concludit idē Abb. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutioni. col. 9. constat enim omne iudicium executiuum summarium esse, vt notat Bart. in l. litibus C. de agricolis & censitis lib. 10. & Paul. in l. si cui legatum ff. de conditio. & demonstratio. per text. in l. à diuo Pio. §. si super rebus ff. de re iudicata, & cum facta recognitione instrumenti statim iudicis officio fit executio, clarum est quòd in omnibus casibus in quibus agitur iudicis officio, non habet locum reconuentio, vt notat glos. in l. sed & si restituatur ff. de iudicijs, & sic concludendum est, quòd semel in iudicio facta recognitione instrumenti priuati, non suspenditur executio: & ita notat Baldus in l. final. C. quibus ad liberta. proclama. non licet.

7 *Recognitio minoris habet executionem paratam.*

Secundo infertur, quòd facta semel recognitione instrumenti priuati debiti à minore in iudicio, etiam non interueniente curatoris authoritate, debet tale instrumentū executioni mandari, non obstante quòd petatur in integrum restitutio contra instrumentum, & eius recognitionem: quia licet sit verum, quòd in integrum restitutione petita, nihil innouandum sit, vt in rubro & in nigro. C. & ibi Bart. & Bald. concludant, in integrum restitutionem suspendere executionem, per text. in l. desendente ff. de auctorita. tuto. & in l. si causa cognita. C. de transactio. & ista est communis opinio, vt notat Alex. contra Bar. in l. 4. §. condemnatū ff. de reiudica. & apostilla in practica Vberti. de Bonacursis titu. de impedimen. quæ ex causa nullitatis in parte in integrum: idque iure regni comprobatur in l. 2. tit. 25. part. 3. in vers. *otro si dezimos*, & quòd talis in integrum restitutio sit admittenda & suspendat executionem notat Rodericus Suarez in l. post rem, in vers. sed pro euidentia ad fin. ff. de re iudica. allegat. Bal. in l. in causæ 1. ff. de minorib. tamen licet istud sit verum iure communi atque partiterū, tamen attenta hodie lege 4. tit. 8. lib. 3. ordin. * Quæ est d. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop.* quæ loquitur de forma exequendorum, instrumentorum guarentigiorum, quæ seruāda est in istis priuatis instrumentis recognitis, illa lex dicit, quod vltra exceptiones ibi comprehensas non admittatur alia defensio, nam si defensio denegatur: sequitur quod excluditur id quod iudicis officio expeditur, vt est in integrum restitutio: iudicis enim officium appellatur defensio, vt notat Bar. in l. 1. §. parui refert ff. quod vi aut clam. & ideo dicit Angelus in l. plane ff. de petitione hæredi. quod negata defensione non potest iudicis officium implorari: ex quo necessario sequitur quod nec restitutio concedi. Et quòd non concedatur notat Abb. in cap. ex parte 2. de officio delega. & Salicet. in l. ita nobis C. de adulterijs, & Felinus in rubri de exceptio. & Ias. in l. vbi pactum C. de transactio, & notat Hyppoli. in l. vnica. de raptu virgi. num. 169. an restitutio in integrum impediat executionem sententiæ.

Et facit expressa decisio Angel. in l. 1. C. quādo prouocare non est necesse, & in l. fin. C. si ex falsis instrumentis, quem refert & sequitur Lanfrancus in cap. quoniam contra de probatio. in parte exceptiones in primo, vbi dicit, quod propter in integrum restitutionem non impeditur executio sentētiæ, licet debeat cautio præstari quòd concessa restitutione restituentur omnia quæ virtute sententiæ habentur.

Et pro corroboratione huius partis facit, nā restitutio competit minoribus, & similibus personis de iure speciali, vt per totum C. de in integrū restitutio. & in cap. 1. de officio iudicis: Si ergo iure speciali debet nasci istud beneficium, sequitur quòd id quod de iure speciali competit, non habetur in cōsideratione, donec existat atque concessum sit, vt in l. 4. §. 1. ff. de fideicommissa libertati. & notat Bart. in l. 2. de senten. pass. & in l. inter stipulantem §. sacram, versi. oppono. ff. de verborum obligatio. & notat Ias. in l. post rem ff. de re iudica. & sic multum distat, impetratam esse in integrum restitutionem, vel pendere litem circa eam, quæ nisi causa cognita impetrari nō valet, vt in l. omnes ff. de in integrum restitutio. & sic propter solam petitionem restitutionis in integrum

non

non debet suspendi executio, nec debet haberi in consideratione donec competat: & ita cōcludit Antonius de Tremo. in practica exceptionum tit. de impedimentis ex causa nullitatis in parte appellatum. Cuius opinio fulciri potest ex eo quod dicit glo. in l. fin. C. de fide instrumento, vbi dicitur quòd petita in integrum restitutione lis non dicitur viuere, licèt viuere speretur, & nunquam debitum dicitur in effectu debitum quòd per in integrum restitutionem petitur, vt notat glo. in l. fin. §. fin. ff. de cōdictio in debiti.* Iam vides quod iste author sit in ea opinione, quod restitutio non impediat viam executiuam: & idem tenuit in repe. l. 4. & 5. tit. de las exceptiones num. 44. & idem tenet Couarru. pract. quęst. cap. 25. num. 7. & Cabalinus in milleloquio. 2. part. concl. 775. Guido Papæ decis. 215. num. 7. & benè Franciscus Marcus in decisionibus suis 2. par. decis. 53. per totam. Quod ego probo, si per viam ordinariā intentata sit restitutio: secus si in ipsa via executiua & sit adeò clara, vt possit in diebus à lege statutis liquidari: & sic concordabis Padillam in l. si causa cognita. n. 5. & 6. C. de transat. & alios dicentes quòd restitutio impediat viam executiuam, impedit enim quando in via executiua opponitur, & liquidissimè probatur in temporibus à lege statutis.*

Ex hoc sequitur, quòd licet petita in integrū restitutione, quando grauamen est irreparabile, & quodammodo videtur esse incarceratio, quod si reus contra quem petita est executio sententiæ, nondum præstiterit fideiussorem, quem vulgò appellamus *de saneamiento*, de iure communi post petitionem restitutionis in integrum, non incarcerabatur, vt notat Bal. in l. 1. C. in integrum restitutione postulata nil noui fiat, quem laudat Rodericus Suarez in l. 1. tit. *de los gouernos*. foro ll. lib. 3. quæsti. 4. tamen hodie non obstāte dicta petitione restitutionis, incarcerabitur, donec dictum præstet fideiussorem: & quod notat Bal. posset adhuc practi-
8 cari in causa criminali capitali, quo casu petita restitutione non exequetur sententia, cum illa sit irreuocabilis executio: & ista defensio non videtur per vllam legem sublata, vt notat idem Bal. in l. §. sui ff. quod quisque iuris, & sequitur Hyppoli. in l. vnica. C. de raptu virgi. nu. 169.

Ius regni. Secundo infertur, quòd licèt de iure cōmuni erat speciale, quòd sententia princeps posset exequi, non obstāte quòd fuerit petita aduersus eam in integrum restitutio, vt notat Iasso. & communiter doctores in d. §. condemnatum ff. de iudicijs: tamen hodie attento iure nostro regio, est generale, vt per petitionem in integrum restitutionis executio cuiuslibet sententiæ non suspendatur.

Tertio infertur, quod licet iure communi, quando executio petebatur virtute trium sententiarum, non suspendebatur per petitionem restitutionis in integrū, vt notat Bald. in l. vna C. ne in vna eademque causa liceat tertio prouoca. tamen hodie generale est, quòd non suspēdatur executio, etiā si vnus sententiæ vel cōtractus guarētigij tātùm fuerit executio petita.

Supra dicta tamē omnia ego limitarem, nisi statim, vel saltim intra decē dies datos ad probandam exceptionem oppositam, non constaret de lęsione super petitione restitutionis in integrum, nam si causa restitutionis est euidens intra dicta tempora probata, ista talis bene impedit executionem, vt notat Bar. in l. defendente ff. de authorita. tutorum, & idem concludit eleganter Matthæus de Afflictis in decisioni. Neapolitanis decis. 356. Euidenter autem dicitur constare, si vel ex actis constat, vt in cap. cum olim de priuilegijs, vel si iam est impetrata, ante executionem petitam, nam res iudicata pro veritate habetur.

Iustissimum enim videtur in causa quo sententia vel contractus reducitur ad non esse virtute restitutionis in integrum, quod de tali nullitate opponi possit, aut impediatur executio: 9 *Nullitas an impediat executionem.*
quia de huiusmodi sententijs aut contractibus nullis, non loquuntur iura quæ præcipiunt fieri executionem, vt notat Angelus Aretinu. in l. 1. §. 1. ff. à quibus appella. non licet, & Guido Papæ in decisione 38. & Petrus Ferrariensis sua practica forma 26. & Paulus in l. 1. §. de pupillo. & in l. fi. ff. de constitu. pecunia. & Bal. in l. si absentis, in fi. C. si certum petatur, & in l. generaliter 1. col. C. de episcopis & clericis, & in l. 1. C. si à non competen. iudi. & quando instrumentum quod exequitur est inefficax, aut nullum, loquitur Bal. in l. fin. §. in computatione C. de iure deliberandi, & in l. hac edictali C. de secundijs nuptijs, & per supradicta clare patet an restitutio in integrum petita suspendat executionem.

Item aduertendum, quod dictum capitulum 10
final. *de Madrid*.* Quæ est d. l. 5. titu. 21. lib. 4. Recop.* præcipiens quod instrumentum recognitum exequatur: procedit quando fit executio contractus expressi in dicto instrumento, secus si ageretur virtute contractus taciti resultantis ex dicta recognitione: vt putà si quis conduxit fundum certa pensione in annum colendum, & de soluenda pensione fecit priuatum instrumentum, transacto anno mansit in fundo: ex quo videtur pro alio anno tacitè reconduxisse, vt in l. item quæritur §. qui impleto. ff. locati. tamen si colonus non vult soluere pensionem illius secundi anni, & fit recognitio instrumēti anterioris anni huius tamen instrumenti virtute non potest agi via executiua pro pretio, & summa tacitæ reconductionis, quia prima pensio non est inclusa in primo instrumento executiuo, & sic non potest executiue agi: ita eleganter notat Bal. in l. etiam C. de fideicommissis, sequitur glo. in l. 20. tit. 8. par. 5. & sic licèt sit verum, quòd non solum contractus principalis, sed etiam tacitus habet executionem paratam, vt notat Bal. in l. ad probationem num. 1. C. de probationib. & in l. fin. C. de fideicommissis, & per Hyppol. in rubri. C. de probationib. fol. paruo. 19. & notat Ias. in §. fuerat col. 26. instit. de actionib. tamen est verum durante eodem cōtractu principali: tunc enim tacitus accedens tanquam accessorius sequitur naturam principalis, & si principalis cōtractus

non

non valeret, per consequens nec tacitus, vt in l.cum vnus in prin.ff.de bonis auto.iudic.possi. Si verò primus contractus spirauit, licèt manendo in eadem conductione tacitus nouus consensus accedat, non sequitur naturam primi contractus tanquam accessorius ad eum, & sic via executiua nō potest agi, sed ordinaria, & ita notat Rebuffus in constitutionibus Francię, in tractatu de literis obliga. arti. 1. glo. 9.

11 *Lapsus decenij an impediat executionem instrumenti recogniti*

Item dictum capitulum *de Madrid* procedit si non sunt iam transacti decem anni à die confecti instrumenti priuati, quando dies interponitur, potest enim confici sine die, vt in l. cum tabernam §. idem quæsijt ff. de pignori. & notat Platea in l. 1. C. de apochis publicis lib. 10. & Bal. in rub. C. de fide instrumētorum versi. visso: nam si lapsi sunt decem anni, & instrumentum non continet hypothecam, præscribitur debito per lapsum decem annorum, vt in l. 3. tit. 13. lib. 3. ordin. * Hæc lex non inuenitur in Recop. Imò est correcta per l. 6. titu. 15. lib. 4. Recop. * Illa enim præscriptio habet vim soluti debiti, vt in l. si pupillus in fine ff. de administratio. tutorum & per Fel. in cap. ad aures de præsctiptionib. & habetur pro veritate, vt notat Bal. in 2. volum. consi. 21. & habet vim pacti, vt notat Matthæus de Afflictis in decisio. 139. Si ergo ex inspectione instrumēti hoc colligitur, & opponitur, non debet fieri dicti instrumēti executio, etiā si vocetur qui scripsit coram iudice, & recognoscat subscriptionem: quia qui non potest conueniri, non sibi præiudicat recognoscendo, vt inquit Bal. in cap. statuimus num. 12. de officio delegati per dictam l. 3. quæ lex potuit constitui, & est bona, licèt non æqua, vt notat Bal. in rubri. de constitutio. in princip. de cuius legis dispositione multi dubitant, dicentes non posse debitorem actioni personali præscribere, cum sit in mala fide, qua interueniente præscriptio non procedit, vt in cap. possessor. de regulis iuris in 6. vbi est glossa, quòd in ista materia standum est iuri canonico, cum vertatur materia peccati, nec seruandæ sunt leges disponentes posse præscribi actioni personali: & ista est communis opinio secundum Abbat. & DD. in cap. fina. de præscriptionib. & dicit cōmunem Baldus in tractatu præscriptionum. in 2. parte tertiæ partis q. 13. & Loazes in tractatu super matrimonio reginæ Angliæ in 2. dubio in 3. fundamento pro parte negatiua folio 23. & sic concludunt cōtra Bar. in l. sequitur §. si viam ff. de vsucapion.

Imò attenta ratione naturali, qua mediante debitor cum mala fide nullo modo potest pręscribere, etiam si lex ciuilis, aut statutum admitteret præscriptionem, non est debitor tutus in foro conscientiæ, & per ecclesiasticum iudicem posset compelli ad soluendum debitum, non obstante quòd creditor in foro sęculari nō posset audiri, & sic notat Felinus in cap. fin. de præscriptionibus num. 7. & in dicto tractatu præscriptionum in 2. parte tertiæ partis q. 10. & non solum vbicunque est mala fides non est præscriptione iudicandum, sed vbicunque est pręsumptio malæ fidei: quia cum præscriptio talis appelletur iniquum præsidium, vt notat Bal. in l. 1. C. de præscriptione 30. vel 40. annorum restringenda est, vt in cap. odia, de regul. iu. lib. 6. facit glo. in authent. vt Ecclesia Romana colla. 2.

His tamen non obstantibus, dicta lex regni permittens præscriptionem videtur omnino seruanda, & rationabilis, ex causis sequentibus.

Prima est, quia lex ciuilis potest ex causa rationabili elapso aliquo tempore præsumere cōtractum simulatum, vel inanem, & propter huiusmodi præsumptionem creditor agere non poterit virtute talis contractus, vt notat Bar. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure, versi. ecce alia dicit statutum, & notat Abba. & Felinus in 4. limitatione in dicto cap. fina. de præscriptionib. & ideò si homines in aliqua prouincia propter eorum frequentem malitiā solent vti contractibus manibus, propter dictā malitiam vsitatam potest lex statuere, ne lapso aliquo tempore vtatur quis contractu: nam præsumit solutionem, & ita notat plures allegando Felinus in dicto cap. fina. num. 7. & ista ratione mouetur dicta l. 3. * Quæ non inuenitur in Recopil. Imò est correcta per l. 6. tit. 15. lib. 4. Recopil. * dum dicit, *Suele acaecer que siendo las deudas pagadas, à quien eran deuidas, que ellos, o sus herederos las demandan despues de luengo tiempo à los deudores, ò a sus herederos, porque no pueden prouar la paga por muerte de los testigos: o por ser perdida la carta de pago, han de pagar lo que no deuen,* & sic lex ista ad dicendum quòd lapso decennio non petatur debitū, fundat se in malitia hominum, & valet argumentum à communiter accidentibus pro iustificanda lege, vel statuto, vt notat Abb. in cap. cum contingat. de iu. iurando, num. 21. & in ista ratione potest fundari dispositio dictæ legis, quæ licèt omnino attenta subtilitate iuris canonici in materia præscriptionum non potest iustificari de iure, tamen semper seruatur de facto, vt lapso decēnio non audirentur creditores debitum petentes, & etiam notat Felinus in dict. cap. fin. vers. demum. Circa prædicta vide Carolum Rui. cons. 26. num. 4. & nu. 26. volum. 3.

Secunda ratio qua potest iustificari dispositio illius legis 3. * Quæ non inuenitur in Recop. sed est correcta per l. 6. tit. 15. lib. 4. Reco. * est, quia lex illa non inducit præscriptionem cum mala fide, permittendo debitoribus, vt præscribant debita, neque in tota lege est vllū verbum præscriptionis, licèt per errorem lex illa situetur sub titu. de præscriptionibus: imò lex illa dirigit verba sua ad debitores, & præcipit quod non audiantur creditores lapso decēnio: & hoc permissum est in odium negligentiæ tn non petendo: sicut permittitur audientiam denegare contumacibus: & istam rationē assignat Pau. de Castro in l. hæc autem iura. ff. de seruituti. vrbanor. prædiorum, & in l. sequitur §. si viam ff. de vsucapio. & idem tenet Alexan. in consili. 218. volumine 6. & Cassaneus in consuetudi. Burgundię rubric. 14. §. 8.

sub

ſub num. 10. & quod rex potuit facere quod denegaretur audientia, videantur plura per Thomaſium Grammaticum conſilio 100. num. 47.

Hic tamen rationi videtur obſtare, quia licet creditor non audiatur, debitori tamen non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, & ſic non præſcribit: & ita per plura arguit Matthæus de Afflictis in conſtitutionib. regni Sicilię rubri. 31. in 3. notabi. lib. 3. & ſic ratione peccati non potuit lex vetare quin iuſtitia miniſtretur, & ſufficit quòd adſit æquitas iuris naturalis vt iuſtitia miniſtretur. Sed iſta lex regni ex cauſa publicæ vtilitatis potuit introducere, quòd lapſo decennio in foro ſeculari non adminiſtretur iſta iuſtitia, ſed in eccleſiaſtico, & ita notat Bal. in cap. 1. §. ſiquis per triginta, verſi. ſed quæro nunquid ſi de feudo fuerit controuerſia. in vſibus feudorum: nec debitor pręſcribere valeat, & ſic notat Innocentius in cap. quę in eccleſia cum de conſtitutio. & non videtur bene dixiſſe Michaelem Ciſontaneũ, qui dixit, hodie cum mala fide procedere præſcriptioné in l. 63. *de Toro*: nam illud dictum omnino falſum eſt: & eodem morbo laborat quod notat Rodericus Suarez in l. poſt rem, in verſi. ſexto principaliter ff. de re iudic. * Sed certè dicta horum doctorum vera ſunt ſi intelligantur de præſcriptione viæ executiuæ quæ poteſt præſcribi etiam mala fide per lapſum, decennij vt notat Anto. Gomez in l. 63. Tauri. num. 1. verſi. & adde, &c. *

Tertia ratio poteſt aſſignari ex his quæ notat Montal. in cõpilatione fori, in parte præſcriptio, vbi dixit, quod dictæ lex tertia condita fuit, non obſtãte mala fide debitoris, propter publicam vtilitatem, vt patet ex ratione in l. ipſa expreſſa, ne debita ſcilicet exigerentur: bona enim fides non patitur vt bis idem exigatur, & ſic publicè fuit vtile mé tam ponere creditoribus, vt ſua debita exigant, & ex cauſa publicæ vtilitatis potuit dominum auferri, vt in l. item ſi verberatum §. 1. ff. de rei védicatio.
12 & in l. Lucius ff de euictionib. Sed huic rationi videtur poſſe reſponderi, quòd princeps etiam ex cauſa publica non poteſt rem auferre, niſi vel in pœnam criminis, & illa dicitur ſolutio debiti, ad quod ſe obligauit delinquens delinquendo, vel ſoluto bono cambio, vt notatur in proœmio Digeſti veteris, & in l. venditor. §. conſtat. ff. communia prædiorum, & in cap. quæ in eccleſiarum, de conſtitutionibus. Cum ergo nihil compenſetur creditori in debito ſuper quo denegatur audientia, conſequens eſt, principem ob hoc etiam fauore publico non potuiſſe ius quæſitum in debito tollere creditoribus.

Opinio propria. Quarta ratio aſſignanda ad dictam legem tertiam ex noſtra opinione atque arbitrio eſt, quòd dicta lex non permittit præſcriptionem cum mala fide, ſed citat atque monet omnes creditores vt intra decem annos ſua debita petant, quibus elapſis denegat audientiam non petentibus ſicut contumacibus denegatur, vt in l. ſed & ſi per prætorem §. ſed ſi dum decreto. ff. ex quibus cauſis maiores: & alios decem caſus ponit Albericus in l. inſiutandum, & ad pecunias §. ait pretor. ff. de iureiurando, & cum monitio legis ſit citatio peremptoria, vt in l. Titia. §. imperator. ff. delegat. 2. & per multa cõcludit Matthæus in conſtitutioni. regni Siciliæ, in 2. libro. in cap. incipit ſi accuſatorem, nimirum ſi lapſo decennio non audiatur, & amittat actionem vt probant verba dictæ l. 3. * Non inuenitur in Recop. ſed eſt correcta per l. 6. tit. 15. libr. 4. Recopi. * ibi *pierda la demanda, y no ſea oydo ſobre ella*: poteſt enim lex facere, vt nó potente aliquo amittat actionem, & quod naturalis obligatio quæ oritur ex actione de iure ciuili tollatur, vt notat Bald. in l. bene à Zenone in prin. C. de quadrien. præſcriptio. licèt in ſtatuto ſentiat aliter in Lomnes in 2. col. C. de præſcriptione 30. vel 40. annorum glo. vero, & Bart. in l. 1. §. fin. ff. rem ratã haberi dicit quòd obligatio naturalis manet in efficax, & idem notat Balbus in tractatu præſcriptionem in 1. parte q. 6. & ſic mediante diſpoſitione dictæ legis regiæ ius agendi amittitur per lapſum decennij, & manet obligatio inefficax, non tamé præſcriptum eſt. Ex quo ſequitur, quòd lapſo decennio, facta ſolutione non daretur condictio in debiti, vt in l. naturaliter ff. de conditio. indebiti.

Et licèt huic opinioni poſſit obijci, quòd iura denegantia actionem propter contumaciã, loquuntur quando aliquis eſt contumax præcepto hominis, & nó edicto legis: durius enim agitur cum homine quam cum lege, quia reſpondetur, quòd non agens intra tempus à lege datum, ius amittit, & efficacius ac ſi ab homine eſſet tempus aſſignatum: vt in l. properandum C. de iudicijs, & per totum titulum C. vt intra certum tempus.

Item ſiquis obijciat, quòd contumacia, licet ſit digna vt denegetur audiétia: illud eſt verum ad tempus, non tamen perpetuò, vt notat Bal. in l. conſentaneum C. quomodo & quando iudex, & in l. & in multis C. de appellationi. ſed in d. l. 3. ſemper denegatur ius agendi, ergo non videtur eſſe propter contumaciam: nam iſta reſponſio vera eſt, neque enim ibi ſola contumacia, imò magis nimia negligentia in non agendo videtur, & caſu quo eſſet contumacia in monitionem legis commiſſa, nimia contumacia poteſt eſſe cauſa, vt perpetuo denegetur audientia, vt in l. Fulcinius §. fin. ex quib. cau. in poſſeſſio. eatur, & ſic audientia venit deneganda in cauſa dictæ l. 3. ex ſupra dictis rationibus.

Neque obſtat l. 4. quæ ſequitur in eod. titu. * Quæ iſto modo non reperitur in Recop. Imò omnia iſta ceſſant per d. l. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. & per l. 1. & 2. & l. 19. titu. 21. lib. 4. Recop. ibi, *ſin citar à la parte, &c.* & dicit, quòd lapſo decennio non fiat executio contractus, niſi prius debitor citetur, & audiatur, nam videtur innuere lex illa, quod illo citato, fiat executio tranſacto decennio, quia ex dicta l. 1. nullatenus poteſt audiri, nec debet ſumi argumétum à contrario ſenſu, ex dicta l. 4.* Non inuenitur in

in Recop. est sed correcta per l. 6. tit. 21. lib. 4. Recop. * cum per anteriorem legem reperiatur contrarium statutum, imò per dictam legem 4. statuitur, quòd licet ex l. 4. titul. *de las exceptiones y defensiones* lib. ordina. 3. * Quæ erat l. 1. tit. 21. lib. 4. Recop. * certæ tantum exceptiones veniant admittendæ, contra instrumenta publica, tamē per dictam l. additur alia, scilicet exceptio præscriptæ actionis: quo casu si iudex viderit lapsa esse decennij tempora, potest ex suo officio non audire creditorem, tanquam ille agat sine actione, iuxta notata per Bart. in l. eum qui ita §. fin. ff. de verborum obligatio. & per Ias. in §. omnium insti. de actionib. & per eundem in l. vbi pactum C. de transactio. & si hoc posset ex officio, multo magis poterit ad petitionem debitoris opponentis, nā illo opponente, conueniunt illa verba l. 3. *no sea oydo sobre ello*, & ideo vt possit opponere, iubetur in d. l. 4. * Quæ non inuenitur in Recop. * quòd citetur debitor, nec fiet executio, etiam si contractus sit talis, qui habet executionem paratam: & ita ista lex ampliat superiorem.

Quinta ratio potest addi ad dictam l. 3. quā notat apostilla in quæstioni. Capellæ Tolosanæ q. 74. sed illa non placet, quia cum debitor sciat se debitorem, est in mala fide, & vbicunque à lege permittitur præscriptio, est interueniente bona fide, nec aliter sunt verba generalia interpretanda vt notat Iasso. in l. non dubium C. de legib. num. 36.

Commodum autem quod à lege regni datur contractibus publicis, & instrumentis recognitis vt possint exequi, quod de iure communi non est, vt in l. minor viginti quinq; annis §. si fideicommissum ff. de minorib. & notatur per Iasso. in l. fi. C. de edicto diui Adrian. tollen. illud commodum & priuilegium talibus contractibus attributum bene potest per alias leges regias tolli, si non agatur intra certum tempus, vt notat Bar. in l. planè ff. quod cum falso tutore & Imola in cap. fin. de præscriptio. & Balbus in tracta. præscriptionum in 2. par. 3. partis fol. 47. & ideo ius exequendi, attributum à legibus huius regni, perditur per lapsum decem annorum, & ista fuit ratio. ad l. 63. in legibus *de Toro.* * Quæ est d. l. 6. titu. 15. lib. 4. Recopila. quæ omnia innouauit. * Post datum verò à iudice ius exequendi in personalibus, durat vtrumque iunctum simul, per viginti annos propter calorem iudicialem: ius vero exequendi antequam attribuatur à iudice, durat decennio in personalibus: & illud videtur dicere lex illa, & pro intellectu dicti Bar. in dicta l. planè, videatur quod notat Rodericus Suarez in l. post rem ff. de re iudica. in versiculo sexto principaliter.

Sed aduerte, quod dicta l. 3. permittens dictam præscriptionem, non loquitur quando debetur res propria, sed quando debetur aliquid actione speciali, vt probant illa verba, *alguna accion, ò demanda.* * Quæ non inuenitur in Recopila. sed est correcta per l. 6. tit. 15. libr. 4. Recop. * de quo eleganter loquitur Felinus in c. nonnulli de rescriptis in versic. vbi verba.

Item dicta præscriptio debiti non procedit in casu quo debitor posset contra creditorem opponere compensationem: nam tali casu creditor non dicitur negligens, & per consequens non currit præscriptio, quæ curreret ex die quo creditor solueret, quod posset compensari, quia tunc cessante compensatione currit præscriptio, vt notat Ancharra. in cons. 5. & Feli. in cap. ex transmissa. in fine de præscriptionib. & glos. in consuetudinib. Burgundiæ rubric. del censes fol. 353. col. 1. *Quando opponitur compensatio.*

Item in actione qua quis agit vt retrouendatur res, cum sit realis, non præscribitur nisi per triginta annos, etiam si fuerit interpositum iuramentum, de quo est videndus Balbus in dicto tracta. præscriptionum 4. par. in quæstio. 3. & ibi istam asserit esse communem opinionem doctorum.

Item dic. l. 3. * Quæ non inuenitur in Recop. * non est practicanda in obligatione personali fideiussorum, in qua præscriptio principalis fideiussori non prodest, de quo per Bal. in l. tam mandatori col. fin. C. de non numerata pecunia, & in dicto tracta. 2. part. num. 13.

Item dicta l. 3. non haberet locum si debitum iam præscriptum iubeat testator soluere: nam vt legatum debetur, secus si testator iuberet debita soluere, quæ nō debētur præscripta, vt notat Bart. in l. legaui. ff. de liberatio. legata, per text. in l. si is qui §. Flauius ff. de solutionibus.

Item dicta l. locum non habet si pars debiti soluatur, nam in altera parte non soluta non habet locum præscriptio: vt putà, si aliquis debet singulis annis centum, & singulo anno soluit quadraginta: nam in alijs quinquaginta non habet locum præscriptio, vt in l. is cui vsus fructus ff. quemadmodum vsusfructus amitta. & notat Paul. in l. si prius nocturnæ ff. de aqua pluuia arcend. *Quando pars debiti soluitur, cessat præscriptio.*

Item dispositio dictæ l. 3. * Quæ non inuenitur in Reco. * non habet locum si actio fuerit talis naturæ, vt attenda ea non daret decem annis, sed minore tempore finiatur, vt est actio redhibitoria, vel quanto minoris, vel actio ad petendum seruitia, quæ durat tantum tribus annis, vel actio retractus, *del tanto por tanto*, quæ durat nouem diebus, vel aliæ actiones his similes: nam istæ non durant decem annis, sed minore tempore præscribuntur: & sic practicanda est dicta lex in actionibus quæ durāt decem annis, vel vltra: & ita colligitur ex Pau. in l. cum post ff. quando actio de pecu. anna. fit. 14 *Quid in redhibitoria.*

Item dicta l. 3. * Quę non inuenitur in Recopil. * non habet locum si ante completam præscriptionem ecclesia, vel ecclesiastica persona succedat creditori: nam perfici pręscriptio cōtra ecclesiam non potest virtute huius legis, in cuius verbis generalibus ecclesia non comprehenditur, vt eleganter per bonas rationes comprobat Felinus in cap. ecclesia sanctæ Mariæ de constitutionibus colum. 43. & per Abba. in 2. parte consi. 14.

Item dicta l. regia locum non habet, si id quod debetur, descenderet ex vsuris debitis, vel ex *Quid si debitum desc.*

fimili causa, nam licèt Episcopus constitutionem faciat, vt tale debitum exigi non possit, lapsis tribus aut decem annis, talis constitutio non valeret, tanquam in præiudicium animarum, & ita notat Bal. in procemio Gregoriano in parte rex pacificus num.34. Ex quo crederem, non esse obseruandam constitutionem Archiepiscopatus Toletani, dicentis, vt lapsis tribus annis, non possent decimæ peti.

Quando est iuramentum. Item dicta l.3.* Quæ non inuenitur in Recop. sed est d.l.6.titu.15.lib.4 Recop. & adde Gutierrez de iuramento confirmat.3. par.cap. 2.num. 18.* non habet locum si in contractu, contra quem præscriptio decennalis prætenditur, esset interpositum iuramentum in casibus vbi poni potest, de quibus dixi supra cap. 27.nam propter iuramentum, non currit illa præscriptio, vt notat Iass.in l. is qui temporali, ff.de iure iurand. col.1.

Item dict.l.loquitur & est practicanda, in casibus quibus ex vtraque parte nata est obligatio, & ita intelligit statuta concordantia, cũ dicta l.Bal.in sua lectura institu.de obligatio.in fine principij.

Item procedit, etiam si nata esset obligatio, non tamen posset agi propter pactũ, nam præscriptio non currit ex notatis per Paul. in l.naturaliter ff. de vsucapionib.

Extra istos casus & similes putarem practicandam dictam l.3.per iura atque rationes supra allegatas.* Sed iam nullo modo eam practicabis, nisi iuxta terminos l.6.titul.15. libr.4. Recopil.*

Vbicumque ergo constat, debitum esse præscriptum, recognitio instrumenti priuati non habet paratam executionem; nam licèt subscribens se, videatur recognoscere, atque fateri contenta in instrumento, vt in l. Gaius ff.de pignorati. actio. & in l. fideiussor. §. 1. ff. de pignorib.& per Alex.in 2.volu.consi. 147. & in 4.volu. consil.91. tamen isto casu, videtur recognitum debitum, vt præscriptum,& negare scripturam manu conscriptam, esset crimen periurij,& vltra hoc negans scripturam punitur, vt per Bal. in authenti. contra qui propriam C.de non numera. pecunia.

Cessante igitur præscriptione, & alijs legitimis exceptionibus, cedula in iudicio per partem recognita, habet executionem paratam, & de iure communi idem notabat Cassaneus, post Matthæum de Afflictis in consuetudinib. Burgund. rubri. 10.§.12.in glos.an parte,& facta recognitione, licet in dubia appellatione in instrumenti conuenitat instrumentum priuatum, vt notat Bald.in l. 1.C.de iuramen. calumn. tamen hodie, si est recognitum, propter illam qualitatem recognitionis, appellatione instrumenti comprehenditur priuatum recognitum, licet non per hoc habeat hypotechas, vel alia priuilegia tributa instrumentis guarentigijs, vt in l.repetita.ff.de fide instrumentorum : solum ergo habet ius executiuum,& alia quæ ratione caloris iudicialis competere possunt; & ita intelligerem dictum capitulum finale in curijs *de Madrid*, & facit gloss. in auth. generaliter C. de Episcopis & clericis, & quod notat Matthæus de obligatione apud acta in decisi. 30. & 337.

Redeundo igitur ad propriam materiam text. nostri, dico, quod eius dispositio locum habet, non solùm in bullis, sed etiam in alijs literis atque regijs rescriptis quæ emanant à Papa, vt notat Albericus in l.officia C.de officio quæstoris.

CAPVT XXXI. *In l. 52.* Quæ est l. 38. titul. 6. lib. 3. Recop.*

De materia huius legis sunt plura iura,& leges huius regni, de quibus in titu. 9. lib.6. ordina. regul. * Est titulus 18. lib. 6. Recop. * & inter altas leges illius tituli, præmaxime debet in mente esse l. 36. * Quæ est l. 27. titu. 6. lib. 3. Recop. * nam in puniendis illis criminibus illa lex illuminat animos iudicum.

SVMMARIA Capituli trigesimi secundi.

1 *Crimen sortilegij qua pœna puniatur.*
2 *Diuinatores seu sortilegi qua pœna puniantur.*

CAPVT XXXII. *In l. 53. Est l. 7. titu. 3. lib. 8. Recopilationis.*

1 *Crimen sortilegij est mixti fori.* Puniendos esse diuinatores, atque sortilegos præcipit lex ista; & summa cum ratione, nam & crimen istud, non solùm à iudicibus ecclesiasticis, sed etiã à secularibus debere & posse puniri (cum sit mixti fori) notat Abba. in cap. cum sit generale, de foro competent.& in cap. 1. de sortilegis,& ibi communiter sequuntur moderni, & Stephanus Aufrerius in repetitione Clementinæ primæ de officio ordinarij in 4. regula fallentiarum, sub num. 16. De quo crimine iudices non solùm ad petitionem denuntiatorum, sed etiam ex officio debent procedere, inquirendo & puniendo, vt in l. 9. titu. 1. lib. 8. ordina. & in l. 1.titu. 4. eodem libr. & in pragmatica regis Ioannis fol.2.* Sunt hæ leges 5. & 6. titu.3. libr. 8. Recop. * vbi contra iudicem dissimu-

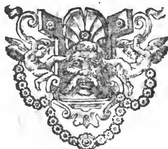
vendit in vsuris. Auendaño.

lantem imponitur pœna amissionis officij, cuius iudicis negligentis cumulat pœnas Iaf.in 5. præterea institu. de actionibus. Inquisitores verò de his sortilegis, nisi hæresim sapiant manifeste non se intromittunt, vt in cap. accusatus 6.fanè de hæreticis lib.6. Quod procedit in foro seculari, in pœnitentiali verò foro possunt de his quoque pœnitentiam imponere, vt notat Felin. in dicto cap. cum sit generale col. 5.

Pœna autem contra sortilegos de iure communi imponitur in titu.de maleficis & mathema. licèt de consuetudine pœna fustigationis imponi solet, vt notat Romanus in singulari, 660. hodie verò iure nostri regni, imponendæ sunt pœnæ, contra diuinatores laicos, de quibus in titu.23.part.7.vbi exempla horum criminum, elegantissimè explicantur, & has pœnas imponendas dicit, & comprobat. l. 1.tit. 4. lib.8.ordina. * Quæ est l.5.titu. 3. lib. 8. Recopil. * & consulentes, atque his diuinatoribus credentes, vt hæretici sunt habendi, puniunturque pœnis de quibus in l. 6. titu. fin. lib. 8. ordina. * Quæ est l.5.in fin. titu.3.lib.8.Recop. * Clerici verò diuinatores puniuntur pœnis, quas bene conscripsit noster Bernardus Diaz in sua practica canonica, in parte sortilegi, & ibi refert authores istam materiam explanantes, & per Montaluum in secunda compilatione fori, in parte diuinatores.

Reliquæ duæ leges huius tituli claræ sunt, neque vlla indigent interpretatione, ideoque finem impono huic operi, in quo si quid minus benedictum conscriptumuè fuerit inuentum,id primo correctioni sanctæ matris Ecclesiæ, deinde arbitrio cuiuslibet melius sentientis subijcio. Parcant igitur dignissimi lectores, siquid neglectum inuenerint, nam fretus benigna lectione iuris professorum, in tam amplo atque vasto scriptorum pelago iactatus, fluctibus opinionum, excogitatisque plurimorum allegationibus fractus ad sacra vatum carmen affero nostrum.

LAVS DEO.

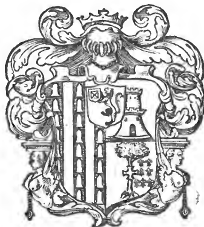
AVISO

2

AVISO
DE CAZADORES
Y CAZA.

ORDENADO POR EL DOCTOR
Pedro Nuñez de Auendaño: Letrado de don
Yñigo Lopez de Mendoza tercero deste
nombre, Duque del Infantado.

CON NVEVAS ADICIONES.

EN MADRID, En casa de Pedro Madrigal.

Y EN NAPOLES,
Impresso de nueuo por Tarquinio Longo, año 1619.
CON LISENCIA DE SVPERIORES.

A DON IÑIGO LOPEZ DE Mendoza, Duque del Infantado, Marquez de Santillana, Conde de Saldaña, y del Real de Manzanares, &c. El Doctor Pedro Nuñes de Auendaño, perpetua felicidad.

PROLOGO.

AS Obras y hechos de los principes y grandes señores suelen ser tan ymitados y venerados, que muchas vezes las gentes inferiores defienden lo que hazen con la autoridad que se da à semejantes obras de los que son mayores. Por lo qual es necessario que los señores assi ordenen su vida publica, que sea exemplo para combidar con ella à los menores, porque hagan la propia muy buena, assi publica como secreta. Y tal ha de ser la vida del señor, para que pueda juzgar y condenar la mala del que es subdito, que otro no puede condenar al señor en sus obras, cosa de lo que el señor condena en las agenas: porque en otro manera juzgando los vicios agenos, daria el señor sentencia contra si mismo. Y para euitar esto conuiene que el señor florezca en virtudes cada dia, teniendo tan buen estado de vida, como lo tiene su subdito el mejor dia.

Y SI por caso los hechos de los señores son justos, pesados y medidos cõ la razon, y el vulgo por no entenderlos cae en error, y blasphema de lo justo, y contradize lo virtuoso y santo; para sujetar los tales maldizientes y murmuradores, necessario es sacar armas spirituales, y mostrar razones escritas con que el vulgo y los ignorantes queden postrados y confusos, y dende en adelante, si quieren, desengañados: y considerando esto conociendo la rectitud, con que vuestra señoria tiene ordenada su vida, de lo qual nace verdadera ordẽ para bien viuir los que la quisieren imitar, en sola vna cosa conuiene satisfazer al vulgo ignorante que suele detractar y murmurar, assi contra vuestra señoria, como cõtra otros señores y caualleros deste Reyno, reprouando el exercicio que se suele tener de la caça. Vnos tratan contra este hecho diziendo que ocupados los señores en caçar fallecen algo en la gouernacion de sus vassallos, que es el oficio principal en que Dios tiene puesto à vuestra señoria, y à los otros principes y grandes señores: otros murmuran diziendo que los gastos de la caça son muchos, y querrian que los señores no fuessen prodigos en esto: otros dizen que la caça y animales que los señores tienen en sus bosques y dehesas, destruyen la heredades y terminos y hazen otros daños. De lo qual todos afirman que son deu-

dores los señores: y cada vno les condena como le parece: y para conuencer los errores que en esto puede auer; y porque absolutamente no se juzge contra los hechos de vuestra señoria, ni de otros principes que vsan caçar y tienen bosques y dehesas de caça y caçadores, pareciome escriuir en lengua Castellana lo que en diuersas leyes y derechos, Canonicos y ciuiles, y por algunos Doctores Theologos y Canonistas he hallado escrito: con cuya autoridad podra ser prouable mi parecer a cerca de como el vso y exercicio de la caça es licito, y como es acto natural, y que absolutamente no se puede reprehender; y como vuestra señoria, y los de mas señores y Caualleros lo deuen vsar: porque entẽdidas las calidades cõ que la caça se deue exercitar, y la obseruancia que dellas vuestra señoria haze, quede justificado el exercicio de caça en que vuestra señoria entiende, y otros Señores y Caualleros deste Reyno.

Y NO se juzgara por temeridad, escriuir el letrado de caça: porque pudiera lo ser, si la materia de que yo escriuo tratara de donde son los buenos girifaltes, ò Neblis, ò Halcones, y como se an de ceuar, y como se ha de lãçar el Halcõ à la caça, o como hà de salir de la muda, o de otros actos semejantes destos, porque es ageno a mi habito y professiõn sabello, ni vsallo. Empero ansi como vna cosa es la guerra y el ordenar de las batallas y esquadrones: y otra cosa es el saber quando y en que casos es licito vsar de la guerra, y contra que personas: porque lo primero pertenece à los capitanes ordenallo, y lo segundo à los letrados y jurispertos diecernillo. Por el semejante en esta materia de caça à vuestra señoria y otros señores y Caualleros pertenece por si y por sus caçadores saber con que aues y con que perros y con que tiempo se à de caçar: y a los letrados toca saber quando sin offensa de Dios y del proximo se pueda esto hazer.

BIEN conozco que la razon de todo ello la prudencia de vuestra señoria lo alcãça, empero las autoridades cõ que se pueda prouar, es cosa en que no se suelẽ exercitar vuestra señoria, ni los otros señores y Caualleros de nuestros tiẽpos: y es negocio proprio de los que viuimos en la professiõn de las letras legales: y como en este habito sea yo vno de los que à vuestra señoria siruo, zelando su seruicio en algunas pocas horas que para esto procure desocuparme, ordene por sus capitulos esta breue resolucion de como se ha de vsar de la caça. Y segun dize Seneca en la Epistola à Lucillo: Por esto me huelgo de saber, porque sea yo parte para referir à otro aquello mismo que yo se. Yo digo que por esto doy gracias à Dios de auer trabajado en esta professiõn legal en que me exercito: porque pudiesse affectar y dessear y seruir à vuestra señoria con esta breue escritura en la materia presente. Y lo mismo entiendo hazer con el fauor de vuestra señoria en lo mas que se ofreciere en esta su gran casa y estados: los quales con larga y alegre vida y permanente salud y entera felicidad Nuestro señor ensalze y prospere hasta la fin.

El Doctor Nuñez.

COMPENDIO Y RESOLVCION, EN QVE SE escriue, como se puede licitamente vsar de la caza.

ARA conocer perfetamente como se deue vsar de la caça, y los casos en que sin pecado se pueda caçar: conuiene saberse ante todas cosas que quiere dezir caça, y quantas maneras ay de caçadores.

Quanto a lo primero, digo que este nombre Caçador, es Arabigo: quiere dezir en lengua Castellana, Sujetador. E ansi los Arabigos suelen llamar a los señores que tienen sujecion sobre hombres Cacies, que quiere dezir Sujetadores, y de aqui se deriuo este nombre, caça, que quiere dezir, sujeta.

1 Y segun el efeto del officio de los caçadores muy conuenientemente se dizen, Sujetadores; porque a modo de guerra sujetan las aues, y bestias fieras, y en lengua Latina se llaman venatores, de los quales (segun disposicion de derecho Canonico, y Ciuil) 2 ay quatro maneras de caçadores.

La primera manera a de caçadores se toma por los que oprimen y sujetan los hombres: y a estos la sagrada Escritura, y los derechos llaman venatores: y la caça destos se llama opressiua, y tuuo principio dende Nemroth 3 edificador en Babilonia, el qual la sagrada Escritura llama, Robustus venator. Y desta manera de caça opressiua que pertenece propiamente a los Reyes cuyo oficio es regir, y tratar batallas, y guerrear, no se tratara en esta presente escritura.

4 La segũda manera de caça se llama b adulatoria, la qual vsan los truhanes, o chocarreros, y los otros hombres que traen

In hac materia venationis, vide omnia recolligentes & multo exactius tractantes quàm noster hic auctor. Couarr. in regula peccatũ 2. par. §. 8. per totum, & Nauarrum in summa Latina c. 17. nu. 120. cum multis sequentibus; & Sotom de iustitia & iure, lib. 4. quæst. 6. art. 4. col. 5. ex versi. pari fermè modo est de venatione arbitrãdum, &c. & Medinam in Codice de rebus restituendis q. 12. & ex omnibus, vide Magistrum Ludouicum Lopez in summa quam appellat Instructorium consciẽtiar. cap. 147. & 148. & Magistrum Aragon. 2. 2. q. 62. art. 3. pag. 235. col. 1. vsque in finem. Et melius ibidem Magister frater Michael Salom. in Controuersia. 3. & 4. & Magister Corduba in quæstionario Hispano. q. 119. & 120. & 121.

1 Hoc potest colligi ex sententia text. in l. 20. titu. 5. part. 2. Alij dicunt quod caça dicitur à capiẽdo, sed in sermone Hispano hoc nõ placet.

2 Ibi (quatro maneras) de quo videatur glo. in cap. qui venatoribus 86. distin. & in cap. 1. de clerico venatore.

a Hss species venationum posuit Couarr. in lib. de remedio de jugadores, vulgo nuncupato. fol. 31.

3 Ibi (Nemroth) nam dicitor Genesis cap. 10. Nemroth ipse cœpit esse potens in terra, & erat robustus venator coram Domino, & idem refertur in cap. non est 6. distin.

4 Vitium istud adulationis species est proditionis, dum aliod verbis dicitor, aliud mente concipitur, vt dicit Bart. in l. respiciendum §. delinquont ff. de pœnis: & ideo adulator proditor dicitur secundum Pau. C. de statuis & imaginibus in fine, & cum sit nomen verbale ex pluribus actibus colligitur, vt notatur in rubr. de procura. per Abb. & per Bart. in l. seruis legatis ff. de legatis 3. & in l. 1. & ibi glo. ff. de tributoria.

b Plurimum distat parasitus qui facetijs reddit alacres audientes ab adulatore, qui nota indistinctè dignos est: parasitus tamen qui honestè vtitur officio, non peccat, secondum D. Thom. 2. 2. quæst. 168. articu. 3. de quo per Conarru in d. tract. cap. 3. & per Greg. in l. 12. art. 50. part. 1. li t. d.

por

por oficio con palabras de burlas y adulacion caçar los fauores, y los dineros, y haziendas de otros hombres. Y porque eſtos moſtrãdoſe mas ingenioſos y ſabios que los otros hombres, con ſus perſuaſiones, o deſuerguenças, comprimen a que les den ſus dineros, llamanſe venatores: y la caça deſtos contiene en ſi vna manera de coaccion, tal que con ella a manera de animales brutos, o de hombres inſenſatos, ſon caçadas las voluntades de otros hombres racionales como ellos: y por eſtos les conuiene eſte nombre, 1 Venatores. Y como eſta manera de caça por la bondad de Dios en eſte Reyno de Caſtilla eſte algo oluidada, no ſe tratare della en eſta eſcritura.

LA tercera manera de caça llamauaſe Arenaria: la qual ſe vſo en tiẽpo de los Gentiles, entre los quales auia hõbres que publicamente en las plaças peleauan con beſtias brauas indomitas, y procurauã de las ſujetar con ſus fuercas corporales, y llamauanſe eſtos, Venatores arenarij; porque tratauã de ſujetar eſtas beſtias publicamente en campo con arena para eſto allegada: cuyo oficio, interueniendo precio por lo hazer, era 2 infame. Eſta manera de venacion entre los Chriſtianos vſaſe poco, por ſer pecado ponerſe a tal peligro de muerte: pero a ſemejãça della algunos chocarreros vſan traer biuoras y otros animales, paraque les muerdan en ſus perſonas, y mueſtranſe al pueblo hinchados y tumulentos, y hazen la prueua de la triaca, y con eſta manera engañan algunas gentes, y les caçan ſus dineros: la qual caça es illicita extorſion, y deuenla prohibir las juſticias; y deſta caça no ſe 3 tratare en eſta eſcritura.

LA quarta manera a de caça es, la que ſe dize ſaltuoſa, que ſe exercita en los cãpos y ſeluas, y otros boſques; tomãdo con ella beſtias fieras a que llaman ſaluages: y del vſo deſta caça ha de ſer la propia materia de que ſe ha de tratar: la qual materia no eſta copilada (aunque en derecho 4 comũ y leyes deſte reyno ſe trata en diuerſas partes) la qual caça para ſe vſar ſin vicio, ha de ſer como ſe declara en lo ſiguiente.

COSA muy cierta es, que la caça de las aues y beſtias ſaluages, y peſca b de la mar y de los rios publicos, que es coſa perteneciente à los hombres por derecho natural, y de las gentes, en tal manera que por eſte miſmo 5 derechô, quan-

1 Ibi (eſte nombre) vt in cap. donare. 86. diſt. Imo. poſt. gl. in Clemen. ne in agro. §. porro de ſtatu monachorum, & in c. nõ ne 37. diſtin.

2 Ibi (era infame) vt in l. 2. §. eos ff. de his qui notan. infa. & in l. 4 titu. 6. part. 7. nam de iure Cano. vbi eſſet periculum mortis. etiã vt experiatur virtutes corporis, nõ licet ſe exponere, etiã ſi ſit fortis exponens, ſi fortè incideret in promptũ mortis periculũ: vbi ne dũ corpus, ſed anima poſſet periclitari. notat Abbas in cap. 1. de clerico venato. & an agitare tauros, & videre eos liceat ſine peccato. vide per Bernar. Diaz de Luco Hiſpanum in ſua practica crimi. Cano. in parte publicis ſpectaculis.

3. Ibi (deue) vt in l. 10. tit. 16. part. 7.

a Huius generis venationis meminit l. 20. titu. 5. part. 2. vbi qualiter Reges ea vti deceat vide.

4 Ibi (aunque en derecho) vt in l. 1. C. de venatione ferarum. lib. 11. & in cap. 1. de clerico venato. & in Clemen. 1. §. porrò. de ſtatu. monacho. & in cap. 1. §. nemo reus. de pace tenenda, & eius viola. & in l. 20. titu. 28. part. 3. & in l. 3. ff. de acqui. rerum domi. & in §. illud inſtit. de rer. diuiſ. & per Guillelmũ Benedict. in repetitione cap. Rainun. de teſtamen. in parte & vxorem nomine A de laſiam num. 867.

b De iure piſcãdi, vltra Xuarez alleg. 16. vide Decium conſilio 27. parte 2.

5 De quo eſt text. in l. 3. ff. de acquiren. rerum domi. & in §. feræ. inſti. de rerũ diuiſione, & in l. 16. tit. 28. part. 3. & facit Regum 3. cap. 4. & Gene. cap. 27. & per Rodericum Xuar. in allegat. 16. & cum adquiratur dominium rei venatæ, ideò venatores de venatione tanquam de re propria ſoluere tenentur decimam. & collectam, adhibita diſtinctione, de qua per Lucam de Penna in l. 3. C. de quibus muneribus & præſtationibus nemini liceat ſe excuſa. lib. 10. quæſt. 13.

to el

to el hombre caça de aues, o bestias fieras, lo haze suyo, y de su señorio: y como señor puede vsar dello a su voluntad, assi como de cosa que naturaleza le dio: y luego que Dios crio los hombres les pertenecio este derecho de sujetar las bestias y aues: ora las quieran caçar en sus heredades, ora en las agenas; y por esto el derecho de caçar es publico, y muy antiguo, pues nacio con la mesma naturaleza, y es comũ assi a los Reyes como a los inferiores señores: ansi a los ricos, como a los pobres, porque todos hazen suya la dicha caça que licitamente toman, como adelante se dira.

ESTE derecho de 1 caçar las dichas bestias, y aues, y peces, es tan proprio de los hombres, que ningun Emperador, ni Rey, ni otro Principe inferior no lo puede quitar, ni vedar a los subditos, y si lo quita, o veda sin causa, [b] haze fuerça, y violencia, y peca mortalmente, y la prohibicion y vedamiento no vale: porque en las cosas naturales y derechos de las gentes primeuos, la voluntad de los principes puede muy poco, sino ayuda la razon: por lo qual no es licito vedar, ni probibir este derecho; el qual se dio a los hombres primero que vuiesse Reyes, ni Principes en el mundo.

ITEM, la costumbre [c] o estatuto absolutamente no puede introduzir que los hombres no puedan caçar, 2 ni pescar en terminos de alguna ciudad, o villa; porque, si la ley escrita no lo puede vedar, tampoco lo puede la costumbre, o estatuto que es menos: porque seria contra derecho natural, y en detrimento de la propria libertad.

3 EMPERO dado caso que por derecho natural, y de las gentes, el derecho de caçar sea tan perpetuo (como de suso digo) los Emperadores, y los [d] Reyes con causa pueden limitar, y acortar este derecho a las gentes, para que en algunos casos no se pueda caçar por los hombres, y tal limitacion, y moderacion vale, y se ha de guardar.

4 Y como quiera que los Reyes de Castilla no reconozcan Emperador, ni superior en lo tẽporal, y sean auidos por Emperadores en su Reyno, mirãdo el bien publico del, han prohibido y vedado la caça en todos sus Reynos de Castilla en los casos siguientes.

a Vt in l. quod in littore ff. de adquir. rerum domi. ibi, vt ea quæ primum natura prodita sunt.

1 Ea, quæ sunt de iure gentium, Princeps sine causa tollere non potest. de quo per Felin. vbi plura allegat, in cap. quæ in ecclesiarum, de constitu. ideò Princeps nõ potest hominibus prohibere venationem, & contra faciens, infert violentiam, vt notat Host. & Anto. in cap non est de voto, & Matthæus de afflict. in constitu. regni Siciliæ lib. 3. in consti. incipienti scire volumus, & princeps sine causa violans ius positiuum, peccat: de quo vide quæ allegat Roder. Xuarez in l. quoniam in prioribus C. de inoffi. test. fol. 65.

b Tenet Hostien. in c. non est, de decimis, & Thomas Gramma. deci. 67. num. 11. & Præpos. in c. ius naturale distinct. 1. vbi rectè intelligit: secũdum cuius intelligentiam intelliges Boerium deci. 352. cuius dictum alias non procederet.

c Consuetudine tamen potest venatio prohiberi secundum Medi de restitu. q. 12. fol. 45. post Fabrum in §. feræ. de rerum diuis.

2 De quo vide per Rochum de Curte, in cap. fin. de consue. fol. mihi 45.

3 Communis opinio est doct. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, de const. & in c. quę in ecclesiarum eo. tit. & ibi per Feli. in 8. col. ver. tertia conclusio.

d Imperatores & Reges perpetuò, domini tamen inferiores ad tempus iusta de causa possunt prohibere venationem: nec ex hoc dicendum erit iura naturalia tolli, quia ius naturale non præcipit venationem, sed permittit: & permissum iure naturali potest prohiberi ab Imperatore iusta de causa. vt bene se habet glo. cap. qui venatoribus 85. dist. tradit Caie. in opus. 17. cap. 12. ver. 4. Siluester. in summa. verb. venatio. & Medina, vbi supra.

4 Vt in cap. Adrianus 63. distin. & in l. 5. titu. 1. partita 2.

EL

1 E L primero caso es, quando alguno quiere caçar ossos, o puercos, armando cepos grandes en los montes, de tal manera que por estar ocultos pudiessen caer hombres en estos cepos. Esta caza por obuiar al peligro " de los hombres es prohibida y vedada, no por la cosa que se caça, que las dichas bestias licitamente sin pecado se pueden caçar, empero es illicita la tal caça " por razon del instrumento: de manera que despues de caçada la caça es justa: empero el armar los cepos, y estar armados, es lo vedado, y defendido.

2 E L segundo caso es, quando la caça se haze con a redes, o con otros armadixos, y llamo armadixos lo que el vulgo llama porança porque la interpretacion destos vocablos grosseros pende de la interpretacion del vulgo que los inuento. E ansi la caça de qualquier genero que sea, tomandose con redes, o armadixos, es prohibida por la prematica fecha en Burgos, año de mil y quinientos y catorze.

E L tercero caso es, quando con fortuna de nieue alguno caza liebre, o perdiz; porque la caça destos animales en los dichos tiempos esta prohibida absolutamente, ora sea con armadixos, ora en otra qualquier manera de caçar: y ansi es ley desto, en el titulo de las penas, ley. 39. libro octauo de las ordenanças Reales.

E L quarto caso es, quando la caça se haze con escopeta, o con arcabuz, o con qualquiera manera de yerua: porque esta caça por razon del instrumento esta vedada, con pena de diez mil marauedis contra los que caçaren, o tuuieren yerua: de lo qual su Magestad hizo leyes en las b cortes de Valladolid, año de treynta y siete cap. 28. La razon fue, porque el trueno huyenta la caça muy lexos.

3 E L quinto caso es, quando se ordenasse prohibicion de la caza de algunos animales por se hermar, vsando para los caçar otra manera de las que no son prohibidas: porque sobre lo vedado no ay porque prohibir de nueuo: pero si con algun cebo, o por otra manera se caçasse tãtas perdizes, o liebres, que se hermasse o destruyesse la caça en la tierra: siendo esto verdad por dichos de sabios caçadores, por la misma razon que con nieue se prohibe la caça de liebre o perdiz; por essa misma se puede vedar todo genero de caça, y esta prohibicion es por la vtilidad publica, y ha se de guardar y cumplir.

4 E L sexto caso es, quando la caça es de palomas, porque estas

1 Videatur text. in l. 14. titu de las penas, lib. 8. ordinamentorum. * quæ est l. 6. titu. 8. lib. 7. recop. * & corrigitur text. in c. 1. §. si quis rusticus de pace tenenda, & eius violato. in vsibus feudo. videatur text. in l 7. titu. 15. part. 7.

" L. 6. titu. 8. libr. 7. recopil.

" L. 3. titu. 8. libr. 7. & l. 4. ibi.

2 Videatur pragmatica; condita Burgis anno. 1514. & cap. de Madrid anno. 1528. num. 165. & de iure communi tex. in cap. 1. §. si quis rusticus, de pace tenẽ & eius viola. & quod notat Guido Papæ. q. 218. & Cepola. in tracta. de seruitu. c. de venatione numer 21. & in ordinationibus ordinis S. Iacobi cap. 67.

a Et vide Lucam de Penna in l. 1. C. de pal. pub. lib. 20.

b Est l. 4. titu. 8. lib. 7. Recopilation.

3 De quo videatur, doctrina Rebuffi. in l. vna C. de venatione ferarum libr. 11. & ibi ponitur exemplum contra venantes perdices cum instrumento ronæ, quid vulgo appellatur buey de perdizes.

* Cuius etiam meminit Cassaneus in consueto. Burg. fol. 370. num. 30. tit. de venatione. *

4 Hoc notat Dynus. in §. pauonum instit. de rerũ diuisione, & Guido Papæ quest. 218. per l. 22. titu. 28. part. 3. & quod committatur furtum quãdo sunt mansuetæ. videatur Cepola in cap. de colombario. in tracta. de seruituti. * & in c. de venatione.

estas no se pueden caçar vna legua en torno do ay palomares: de lo qual inserta vna ley, ay cartas y prouisiones del Consejo Real: y los que caçan estas palomas en los palomares, por derecho hazen hurto, y como ladrones pueden ser condenados.

EL septimo caso es, quando la caça se hiziesse dentro de los bosques de su Magestad, ansi como el Pardo y Aranxuez, y otros tales, [1] como son los de Buytrago, que son de los Duques del Infantadgo, o en otras qualesquier dehesas vedadas, ansi de señores, como de concejos: porque dentro destas, ni en los confines dellas do ande la caça, no es licita caçarla, ora sea como esta prohibido por las leyes del Reyno, ora como esta permitido: porque en ningun caso ausente ni presente, la guarda de tal bosque, o dehesa, no es licito entrar a caçar la caça, porque es agena. Y los priuilegios destos bosques, o costumbres han de ser guardados: porque la dicha costumbre siendo inmemorial, o el priuilegio ha sido bastante para limitar en aquellos lugares dehesados el derecho de caçar: y lo mismo es quanto a la pesca de los rios, que si alguno tiene alguna parte vedada por costumbre, no es licito pescar en ella.

EL octauo caso es, quando estando presente el señor de la heredad, aunque no sea dehesa quiere alguno entrar a caçar en ella, contra voluntad del señor de la heredad; porque no lo puede hazer, y le puede ser defendida la entrada, aunque sea [2] con mano armado: y este es vn caso en el qual aunque el caçar no lo pueda nadie quitar principalmente, empero [a] incidentemente puede prohibir la caça, vedando la entrada de la heredad do se ha de caçar.

EL noueno caso es, quando alguno esta caçando en viña, o en heredad de otro, y sobreuiene su dueño, y le prohibe, y defiende que no caçe, y le requiere que salga de su heredad, porque es obligado a salirse, y no puede caçar: y si de hecho caça, haze fuerça y injuria al dueño de la heredad, y puede por ello ser acusado criminalmente: y lo que caçare en este caso, y en el caso de antes, no lo haze suyo el caçador: y aunque por derecho comun huuo [b] sobre esto duda, empero es oy sin duda por las leyes deste Reyno. [c]

1 Ista solent appellari biuaria, quia circundantur muro, vel aqua, vel sepe, & ibi ferè sunt inclusæ, notat gloss. in l. vsufructuarium ff. de vsufructu. & quando ista debeant conseruari, videatur Guillelmus in cap. Raynuntius, in parte vxorem A de lasium numer. 875. & qualiter ius prohibēdi venationem, vel piscationem adquiratur, videatur text. in l. si quisquam ff. de diuersis & tempora. præsc. & in l. fin. ff. de vsucapio. & in l. iniuriarum §. fin. ff de iniurijs, & per Fabrū in §. flumina. insti. de rerum diui. & per apostoli. ad Dynum in procemio de regu. iuris, & ibi dicit, quod de consuetudine generali permittuntur garenæ. vide text. in Clemen. 1. §. portò. de statu monacho.

2 Ita probatur in l. 3. §. 1. ff. de adqui. rerum domi. & in l. 16 titu. 28. partita. 3. * & vide Thom. Gramma. deci. 67 num 9 potest enim dominus prohibere ne quis iniret in sua nemora. vt in d. l diuus ff. de seru. rust. & contra intrantem. cōpetit ei actio iniuriarū l. iniuriarum §. fina. ff. de iniur. & §. apum. insti. de rerum diuis. cap. omnes dist. 5. & sic poterit custodes ponere, vt l. si ita legatus §. si dominus ff. de vsu. & hab. ex quo infertur, quod imposita pœna contra venantem, non poterit soluta pœna, venari inuito domino, ex glo. in cap. nihil. verb. ætatis, de elect. & in cap. cum dilecti. nec obstabit. l. venditor. §. constat. ff. communi præd. quia ibi erat consuetudo. vel saltem tacitus consensus, & sic Consultus ibi pretium & non pœnam appellauit.

a Vt glo. in dicta l. Diuus ff. de seruit. rustic.

b Vt in dicta l. Diuus.

c L. 16. tit. 28 part. 3. quam tamen intellige cum Medina de restitu. cap. 12. & Couuar. in d. cap. peccatum, & sic concordabis. vt etiam sentit Padilla in l. per agrum C. de seruitut.

EL

EL decimo caſo es, quando el vezino de vn pueblo va a caçar en termino de otro pueblo: porque dado caſo que no caçe con arma dixos, ni contra los otros defendimientos de las leyes 1 del Reyno, empero por cauſa de la diſtincion de los terminos entre los pueblos, no es licito entrar à caçar en termino ageno de otro pueblo.

EL vndecimo caſo es, quando alguno quiſieſſe caçar palomas manſas, o las otras aues, y beſtias manſuetas: porque la 2 caça deſtos animales es vedada, en tanto que quien las caça puede ſer condenado de hurto.

EL duodecimo caſo es, quando alguno entra a caçar la beſtia o aue que eſtaua ya tomada, o enlazada por obra de otro Caçador, porque como la diligēcia del primero ſue cauſa de prenderſe; la caça ha de ſer deſte, y 3 no del que la quiſo deſpues tomar, y eſto ſe vſa en Caſtilla l. 17. tit. 4. lib. 3. for.

EL decimotercio caſo es, quando alguno ſe auezindo en el pueblo haziendo promeſſa que no caçaria, ni peſcaria en el termino de aquel pueblo: porque eſte tal pacto y promeſſa es obligatorio, y no puede caçar el que anſi ſe obligaſſe, aunque la obligacion ſe huuieſſe hecho 4 en fauor de particular perſona, el qual le dieſſe a otro alguna tierra o caſa, cō condicion que no caçaſſe en los terminos de aquel lugar: porque el otro por ventura quiere tener la caça mas a ſu voluntad para caçar la ſolo, y como quiera que eſta obligacion y concierto vale, no ſe puede caçar en contrario de lo concertado.

EL decimoquarto caſo es, quando en cierto tiempo del año, anſi como en tiempo 5 de cria de la caça, ò en otro ſemejante eſtuuieſſe vedada la caça por ordenança confirmada del Rey: porque ſin confirmacion las ordenanças de los pueblos de Caſtilla, no ſon obligatorias: y eſpecialmente en eſto de la caça eſta anſi proueydo que ſe confirmen las ordenanças. Otros a mas caſos ay en que no es licito caçar, de que adelante ſe hara mencion. En todos los quales eſta limitado el derecho de las gentes primero, que puſe por regla que permite a cada vno caçar libremente: lo qual ſe ha de entender, ſaluo en los caſos ſuſodichos, donde eſta prohibido a cerca de lo qual ſe preguntan las coſas, y dudas ſiguientes.

1 Videatur text. in l. 4. tit. 28. par. 3. Et Baldus in l. ſi quis non dicam rapere. in 3. col. C. de Epiſ. & clerici. vbi de diſtinctione terminorum.

2 Videatur text. in l. 22. & 23. tit. 28. par. 3.

3 Videatur text. in l. 20. tito. 28. part. 3. in fine, & §. illud iuſt. de rerum diui.

4 Videatur text. in l. venditor. ff. communia prædi. & in l. libertus negotiatorius. ff. de oper. liber. & Paul. in l. quoties ff. de ſeruitutibus.

5 Videatur cap. 28. en las cortes de Valladolid año de 37. * Eſt l. 1. & l. 8. titu. 8. libr. 7. Recop. * Et c. Otroſi que vera en los capitulos de corregidores. * Quæ forſan hodie eſt l. 14. titu. 6. lib. 3. Recop. nam non reperitur alia in Reco. ni en los capitulos de los Corregidores que hable deſto, & tu vide materia de qua in hoc numer. 24. D. Ant. de Padilla in l. per agrum nu. 8 C. de ſeruitutibus & aqua. * Et an ſtatuti requiratur confirmatio, vide Paul. in l. priuatorū. in fi. C. de iuriſd. omnium iudi. Et an populus ſtatuat cum impoſitione pœnæ. vide Plateam in l. 1. C. de vſuris fiſcali. libr. 10. vide in propoſito Bal. in l. ex placito. in 3. colum. C. de rerum permu.

a Hoc nunc eſt, vt patet in l. 8. in fi. titu. 8. libr. 7. Recop. & vide l. 8. titu. 1. lib. 7. & l. 4. tit. 14. lib 8 & l. 8. tit. 8. lib. 7 Recop. & vide Auendañum. 1. par. cap. 19. num. 3. & Gutierrez de iuramento confirm. 1. par. cap. 38. num. 1. cum ſequentibus.

PRIME-

PRIMERA DVDA.

SI Alguno quebrantando [a] *qualquiera delos catorze casos susodichos caçasse, si por venir contra el derecho y leyes del Reyno que lo prohiben, peque mortalmente, pues la razon y leyes sobre que se funda la prohibicion de la dicha caça, son generales y razonables, comunes a todos, y fauorables para la cosa publica, pues se trata que la caça no se hierme.*

1 A ESTA duda se responde, que si la materia sobre que las leyes humanas disponen contiene grauedad y cosa muy vtil o necessaria a la republica, en este caso regularmente la transgressión obliga a pecado mortal: y ansi es arbitrario quando obligue a pecado, atenta la materia sobre que dispone: empero si la prohibicion es sobre cosa de poco o leue perjuyzio, assi como parece esto de la caça en esta materia de caça, ora la caça este prohibida por sola ordenança de los pueblos, como se dize en el decimoquarto caso, si la tal ordenança no esta confirmada por el Rey, la transgression de la ordenança, o estatuto de los pueblos en esta materia no obliga a pecado mortal: ni tampoco los preceptos, ni mandamientos de los señores o juezes seglares: pues la materia no esta vedada por derecho diuino o canonico.

EMPERO si la ordenança esta confirmada por el Rey, mediante aquella confirmació ha de ser auida por mandamiéto Real. Y las leyes y mandamientos Reales dados con deliberacion, regularmente segun la materia obligan a pecado mortal, con la distinció puesta por el nueuo Espejo de conciencia en el capitulo diez y ocho: pero en esta materia de Caça por ser de la calidad que digo, aunque se vaya contra ley Real no obliga a pecado mortal: y esto [b] se entenderia mas claro quãdo la dicha ordenança, o ley Real no solamẽte prohibe y veda, 2 empero si demas de la prohibicion passa adelante imponiẽdo pena temporal a quien la quebranta, en este caso de la misma intencion del Rey que haze la ley se colige, que no quiere que la ley obligue a pena eterna, saluo à la pena temporal puesta en la ley: y en tal caso es mas claro que la transgression, no obliga [c] a pecado mortal al que caça contra el vedamiento de la ley, saluo q̃ deue la pena que especialmente fue impuesta por la ley: y la especial prouision de pena deroga à la ge-

a Vide Turrecremat. in c. qui venatoribus & cap. Esau. dist. 86. & Medi. de resti. cap. 12.

1 Quando transgressio legis secularis obliget ad peccatum mortale, videatur Siluester in summa in parte inobedientia. & per Imo. in c. cum contingat. de iureiuran. & per Feli. in c. nsm & concupiscentiam, de constitu. nu. 13. & ibi per Decium & per Feli. in cap. per tuas. de simonia. & in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. num. 39. & per eundẽ Siluestrum in suma in parte Præcepti trãsgressio: & in dubio ex lata prohibitione legum secularium nõ debet induci peccatum mortale, ne laqueus multiplicatus contra animas censeatur: Ita notat Caietanus. vbi supra, & in quæstionibus multipliciter decisis ex transgressione præcepti etiam diuini, non facilè debet in re modica induci peccatum mortale. vt est glo. in cap. capellanus de ferijs, & ibi notat Io. And. & Anto. & sequitur Iass. in l. diẽ functo. n. 84. ff. de officio assessorum. * Est omnino videndus D. Thomas 2. 2. q. 108. artic. 4. & 1. 2. q. 69. art. 4.

b Vide Castro de lege pœnal. lib. 1. cap. 9.

2 Istud notat Ioan. post Hosti. in c. relatum, ne clerici, vel monachi. & apostill. ad Bar. in l. prætor ait §. 1. ff. de noui operis nuntiatione.

c Vt tamen in hoc non erres, vide Cast. de lege pæn. cap. 8. ver. 1.

neral que el derecho pone, y no obliga la transgression a pecado mortal, saluo si deliberadamente quisiesse alguno quebrātar la ley por solo menosprecio della, y de su buen fin: porque este contempto obliga a pecado: y pues las leyes del Reyno que vedan la caça imponen contra los quebrātadores 1 pena de destierro, y dineros: dellas mismas se colige que su transgression, no obliga a pecado mortal, ni tal intencion tuuo el Rey que las hizo. Empero por la transgression parece que alomenos obligan a pecado venial.

1 Vide Castro de leg. poen. fol. 81. & Med. de restitu. q. 12. in fine ne indistincte autorem intelligas.

SECVNDA DVDA.

SI dado caso que no peca mortalmente. el que caça contra el vedamiento o prohibicion de las leyes deste Reyno, si alomenos quanto al fuero de la conciencia, los tales caçadores sean obligados a pagar las penas pecuniarias que los dichas leyes ponen: y si los confessores las han de mandar pagar a los penitentes que confiessan auer caçado en los casos no permissos.

1 A la qual duda se responde, que las dichas penas pecuniarias pues no estan puestas, ipso iure, no obligan en el fuero de la conciencia, y los que se confiessan no las han de pagar, ni los confessores lo deuen mandar.

2 EMPERO si el confessor hallare por declaracion del penitente que por sentencia esta ordenado en la pena pecuniaria que las leyes del Reyno ponen contra los que caçan contra la prohibicion de las mesmas leyes, a le mandar que la restituya, porque en este caso, mediante la sentencia justa, la pena es obligatoria en el fuero de la conciencia.

1 De quo videatur glo. in c. fraternitas 12. q. 2. cum qua est communis opinio secundum Feli. in cap. 1. de constitu. col. 12. videatur in simili. tex. in l. fi. titu. 14. & tit. 15. lib 2. ordina. * L. fin. del titu. 14. lib. 2. ordi. est hodie l. 21. titu. 23. lib. 4. Recop. sed est correcta illa lex vet. ord. in hoc quia noua lex Recopilationis non obligat in conscientia ante cōdemnationē. Vide Couarr. in 4. 2. p. cap. 6. §. 8. nu. 10. versi. sed si lex adderet poenam, &c. Altera l. fin. tit. 15. lib. 2. ordi. non inuenitur in Recop. *

2 Notat Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 42. arti. 3. notat Felin. in cap. 1. de constitu. in 1. limi. ad glo. in c. fraternitas Et in cap. audiuimus de simonia.

TERCERA DVDA.

SI el que caça contra la prohibicion de las leyes en los casos susodichos, si alomenos ya que no deua la pena, quanto en conciencia: si la caça que toma la haga suya, o si es obligado a la dar al fisco, o a los pobres como persona que ilicitamente la caço:

Para

Para determinacion desta duda, se han de distinguir tres casos.

EL primero caso es, quando la caça se toma en los montes publicos, contra alguno de los catorze casos de susodichos: y en tal caso este caçador incurre en la pena puesta por la ley; pero la caça que toma, haze la suya: ansi, porque las leyes no dizen que pierda la caça, como por auer puesto pena especial sobre acto, que era en comercio de los hombres: porque el caçar de su naturaleza es licito, como de suso queda dicho: y el que exercita acto contra prohibicion de ley que pone otra pena, no todas vezes es el acto 2 nullo, lo q̃ no seria en los que caçassen contra costumbre, o prohibicion de sentencia, o priuilegio, porque estos no hazen la caça suya.

EL otro caso es, quando la caça se toma en heredad, o viña, o huerta agena contra voluntad del dueño, el qual prohibio al caçador que no entrasse a caçar en su heredad, 2 o le requirio despues de entrado que se saliesse: y en este caso sino se quiso salir, y caçò algo en la heredad contra la voluntad del señor della, esta caça es agena, y pertenece al señor de la heredad, y no la haze suya el caçador, antes se ha de restituyr al señor de la heredad, como cosa que espressaméte le aplica la ley.

EL tercero caso es, quando algun caçador la caçasse en bosque, ò en soto, o dehesa agena, cuyo fruto principalmente consiste en caça, ansi como son los bosques Reales, y el bosque de Buytrago, y los de Heras, y otros tales que ay en diuersas partes del reyno: cuya caza es principalmente para deleyte de los señores dellos: y en otras partes para grangeria, como son muchos sotos de conejos en el reyno de Toledo, los quales se venden, y arriendan por grangeria la caça dellos: 3 y si desta tal caça alguno caçasse, absente, o presente el señor, o la guarda del soto, es obligado a la pagar y restituyr la tal caça, porque no la haze suya: y los cófessores la deuen mádar restituyr, como al que hurta frutos de heredades agenas, o peces de los estanques agenos, do los señores los tienen inclusos y encerrados. Esto se ha de entender quando el bosque esta cercado: porque si no estan inclusos los bosques, o dehesas, el que caça incurra en la pena de la ley del reyno, o costumbre de la dehesa.

1 Videatur in simili Bal. in l. 2. C. de sacrosanct. eccles. & text. in l. qui fundum. §. qui sciens ff. de vsu capione pro empto. & Pan. in l. si ab eo. ff. de vsucapionibus. & quod notat apostill. ad Dynum in procemio de regulis iuris. * & Præpos. in c. ius naturale distinctione 1. *

2 Videatur text. in l. 16. tit. 28. part. 3. & * vide supra nu. 19. & quæ ibi scripsi.

3 Pro ista decisione facit text. in l. Itē venimnt §. aucuporum, & in l. vsufructuarium ff. de vsufruct. & ibi notat Alberic. quod si venatio fundi stat in fructu, non licet eam capere, & per hoc intelligitur text. in l. venationem, ff. de vsuris, & facit text. in cap. 1. §. piscationum redditus, quæ sint regalia, in vsibus feud. & quod notat Ang. in §. feræ. insti. de rerum diuisione: videatur text. in l. 6. titu. 28. partita. 3. & glo. in l. Diuus ff. de seruitutibus rusti. prædiorum. * Vide Cassaneū in cósue. Burg. fol. 374. Contrariam tamen opinionem, imò quod si fundus non sit vallatus, ita quod non possint animalia exire, venator in conscientia non teneatur ad restitutionem, tenet Couarru. in d. reg. peccatum, & Medina in d. cap. 12. vbi asserit solum teneri ad restitutionem illius interesse, quod poterat lucrari dominus. si venator ibi non venatus fuisset: quod verius puto.

QVARTA DVDA.

SI dado caso que los que caçan, o pescan en los dichos bosques, o tablas de rios agenas, no hagan suya la caça, o pesca que alli toman: pero si la dicha caça sale de los dichos bosques, y dehesas, y se anda por los montes publicos, y comunes: si andando en estos lugares la podra alguno caçar: y si los señores de las dehesas podrã acusar estos caçadores.

Para determinacion de lo qual se han de distinguir los casos siguientes.

EL primero caso es, quando alguno entrasse en la dehesa, o bosque dõde estan los cieruos, y los gamos, o puercos, o liebres, y alli vsasse de tal arte que espãtasse la caça, y la hiziesse huyr hasta que saliesse fuera del bosque, o dehesa, a los montes publicos. Y en este caso, el que cõprime a que huyga la caça, en tal manera ha de ser punido, si se caça, y toma, como si caçasse dentro de la dehesa, o bosque, porque en la dehesa empeço a caçar, y seguir la caça. Y atento el principio y malicia de este caçador, lo que ilicitamente començo, haze todo el acto reprouado; y por tanto, lo que desta manera caça no lo haze suyo, y puede ser acusado de la pena, segun el priuilegio, o costumbre del bosque, o dehesa; aunque caçasse cõ arte no reprouada, de las contenidas en las leyes del reyno; de que se hizo mencion de suso; pero no basta hazer huyr la caça, porque ha de ser tomada con efecto, para que aya lugar la pena del priuilegio, o costumbre del bosque. 2 Y presumese que la caça que se toma, es del bosque, si en tiempo despues de huyda, se tomo en lugar proximo, y poco distante a la dehesa.

EL segundo caso, quando el caçador se pusiesse cerca de la dehesa, o bosque, y alli derramasse ceuo, o reclamasse con syluos, o reclamos, o vsasse de otra manera de chucheria, y colas cõ que la caça saliesse prouocada cõ esto al mõte publico, y alli la matasse, o caçasse el caçador; porque, no obstãte que el lugar para la caça fue licito, empero la manera es illicita, en tãto que 3 ha de ser punido este caçador, como si dẽtro de la dehesa matasse los venados, o otro qualquier genero de caça: porq̃ aquel se dize caçar en la dehesa, o bosque, cuyos efectos virtualmẽte entrã en la dehesa a mouer la caça, aunque el cuerpo del caçador no entre, pues la causa se ha de considerar virtualmẽte.

EL tercero caso es, quãdo la caça se sale de la dehesa por solo

Vide Couar. & Medina. vbi supra, & Anto. a Corduba. quæst. 119. & 120. & 121. in summa.

1 Videatur tex in §. interdum, institu. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur. & in l. Itẽ Mela. §. Item cũ eo ff. ad l. Aquiliã. & in l. 1. § sed & si instigatu ff. si quadru. paupe. fecisse dicatur, & quod notat Bart. in l. quod ait lex. §. 1. ff. ad l. Iuliã. de adulter js, & l. 21. titu. 15. part. 7.

2 De ista præsumptione videatur text. in l. si creditores §. fin. ff. de priuilegijs creditorum. & quod notat Bar. in l. cum ita § 1. ff. de fund. instruct & in l. 2. ff. de officio. præfec. vigilum. Bar. in l. post contractum ff. de donatio.

3 Pro ista quæstione facit in argumentum text. in l. 2. §. idem ait, si odore ff. ne quid in loco publico, & ibi probatur quòd solus odor in alienũ immissus mouet rem, & pro eo datur actio ac si corporaliter in alienum immitteretur: de quo tractat Cepola in tracta. de seruituti. vrba. prædio. cap. de fumo. & text. in l sicuti. §. Aristo. & §. finali. ff. si seruitus ven. ideo ponentes cimina in columbarijs, puniuntur. vt notat Cepola. in c. de columbaria, & sonitus lasciuus mouet naturaliter feras: ideò prohibitus videtur, considerato effectu & initio.

ſu inſtincto natural ſin arte de caçador q̃ la quiera llamar fuera de la deheſa: y en eſte caſo la caça puede ſe caçar, no ſe tomãdo cõ redes, ni con otros armadixos vedados por las leyes del reyno: porque el lugar do ſe toma es mõte publico, y el derecho natural da licentia para caçar, con tãto que la caça ſe comience y acaba en el mõte publico: porque ſi a caſo el caçador començaſſe a ſeguir eſta caza en los montes publicos, y la hirieſſe mortalmente [a] en el dicho monte, y la caça huyendo ſe metieſſe en la deheſa, o boſque vedado, aũque el principio fue licito; empero el no puede entrar a la tomar en el tal boſque, ó deheſa, contra volũtad del ſeñor, o guarda, y ſi de hecho entra, deue la pena, como ſi alli començara a caçar, porque la diſtinciõ de los terminos que ay entre lo publico y lo deheſado, es cauſa que lo juſtamẽte començado no ſe pueda fenecer; mayormente contra la voluntad del ſeñor de la deheſa, o ſu guarda.

Y por la miſma razon ſe ha de afirmar, que ſi el caçador comiença a caçar en termino de vn pueblo do puede, y la caça huyendo ſe entra en termino de otro pueblo donde no puede caçar, que tampoco podra entrar en ſeguimiento de la caça; y ſi entra, incurre en la pena acoſtumbrada.

a Idem ſi caderet in laqueum alterius, vt in l. 20. titu. 28. part. 3. licèt de conſuetudine ſoleat aliud ſeruari, attenta l. 27. titu. 4 lib. 3 fori.

1 Pro quo facit doctrina Bald. in l. ſi quis non dicam rapere in 4 colu. ver. ex his apparet. C. de Epiſcopis, & clericis. ſequitur Alex. in 2. volumine conſ. 24. num. 33. facit in ſimili tex. in l. 16. tit. 28. par. 3.

2 Videatur tex. in l. Item ſi verberatum. §. 1. ff. de rei vendi. & in l. Lucius ff. de euictio. & notata in ca. quæ in eccleſiarũ. de cõſti. & in proœmio. ff. veteris & per Iſerniam in tit. quæ ſint regalia in verbo flumina. & Puteum. in tracta. Syndicatus. c excedunt Barones. & text. in l. 2. titu. 1. part. 2.

QVINTA DVDA.

SI ya que en los boſques y deheſas vedadas antiguas, ni fuera dellas, como es dicho, no ſe puede caçar, ſi alomenos ſe podra caçar en las deheſas nueuamente ordenadas por el Rey, o por otro ſeñor inferior, o por los miſmos pueblo en cuyo termino eſtan.

A eſta duda ſe reſponde, con diſtincion de los caſos ſiguientes.

EL primero es, quando el Rey por alguna coſa publica pagãdo buen cambio, quita al pueblo parte de ſu termino, porque en eſte caſo lo que el Rey haze, es juſto; 3 y ſi haze deheſa el termino quitado, ha ſe de guardar ſolas penas que el Rey pone al tiempo que deheſare la deheſa: y ſiempre deuen ſer moderadas, y no grandes penas.

3 Videatur Caietanus in ſumma, in parte Venatio. verſ. ſig.

E L ſegundo caſo es, quando ouieſſe coſtumbre de diez, o veynte años que ſe guardaſſe alguna parte de monte publico por deheſa: en eſte caſo ceſſando coſtumbre inmemorial, no vale prohibicion ni vedamiento de deheſa, y qualquiera po-

dria caçar libremente sin pena alguna; porque como esta no sea dehesa, carece del nombre, y del efecto.

EL tercero caso es, quando algun Duque, o Marques, o otro señor quisiesse de nueuo hazer dehesa para caça, en tal caso, como quiera que los montes 1 y aprouechamientos son de los pueblos, y no de los señores dellos, no pueden dehesallos, y el vedamiento de la caça que se haze contra voluntad de sus vassallos, no vale, ni obliga a pena: antes el señor que apremiasse a guardar lo vedado, 2 pecaria mortalmente, no obstante que el Rey le ouiesse dado la tierra, con la jurisdició alta y baxa, y mero, y misto imperio: porque dado caso q̃ debaxo destas palabras se pudiesse comprehender el derecho de la caça: pero aquello fuera verdad siendo propio de solo el Rey, y no en perjuyzio de tercero, como seria si el monte y sus aprouechamientos que es publico de los pueblos, se dehesasse en fauor del mismo señor, o de otro particular: por lo qual sin embargo de los vedamientos de los señores en fauor de las particulares dehesas que ellos hazen, licitamente pueden sus vassallos caçar, guardando la forma de las leyes del Reyno: mayormente si de lo que en esto ouiessen mandado los señores, o sus juezes apelassen los vassallos.

4 EMPERO, si el señor de vassallos, o sus juezes mouiendose por el bien publico, conociédo que se hermaua la caça en su tierra, por se caçar desordenadamente auida informació la mandassen vedar en todo el termino, o en alguna parte: atento este bien comun, lo puede hazer, mandando al pueblo que vse bien de su cosa, y las penas justamente arbitradas que sobre esto impusieren, seran obligatorias.

Y conuiene q̃ los dichos señores de vassallos quádo mandá guardar la caça por el bien publico ante dicho, que el mismo fin q̃ tuuieró para hazerla cóseruar: esse mismo tégan despues q̃ aya mucha caça crecida, q̃ no procuré de la caçar para ellos solos, cótra la prohibició de las leyes destos reynos, las quales ligan tábié a los dichos señores: y si lo contrario hiziessen pareceria muy claro, q̃ su mádato de cóseruar la caça fue ambicioso: pero no se niega q̃ no puedan caçar, mas q̃ sus vassallos quando ellos tambien caçaren con toda buena moderacion.

6 EL quarto caso es, quando el mismo pueblo de su voluntad quisiesse vedar la caça por algun tiempo en alguna parte

1 Montes sunt populi, vt in l. 4. titu. 28. part. 3. videatur Caietanus in summa, in parte venatio. in fine & quod ego scripsi in repet. l. de Toledo, sobre los terminos, quã citò in lucé edam. * Est l. 1. titu. 7. lib. 2. recop. sed non scripsit Auendaños super eam, neque habemus eius lecturam super eam: eius tamen facit mentionem in Cap. prætor. part. 1. cap. 4. & cap. 12. *

2 Videatur Hostien. & Anto. in cap. nõ est de decimis, & Abb. in cap. nimis, de iureiuran. & in summa Florentina cap. 4. § 5. tit. 3. & in Speculo conscient. cap. 19. § 11. & per ista intelligo quæ notat Decius in 1. parte consi. 297. & ibi dicit quod per præconium ne fiat venatio, constituitur dominus vassallorum in quasi possessione prohibendi venationem: quod intelligo si obtemperatum est, aliás si non obtemperatur, possidet dominus tantum labia sua, notat Abb. in cap. cum olim de causa poss. & proprietatis. * & idem esset si per longissimum tempus acquieuisset, vt per Iaso. in l. quominus ff. de fluminibus.

3 Videatur Montal. in 2. compil fori. in parte. Rex Ioannes secundus.

4 Videatur Iacobus Rebuffus in l. vna C. de venatione ferarũ. lib. 11. * & Cassaneus, vbi supra, vt posset etiam prohibere agricolas ne distrahantur ab agricultura, vt per Guillel. Ben. in cap. Raynunt. verb. & vxorem. num. 900. & Beltran. consil. 255. nu. 8. vol. 1. facit l. 5. ff. de nundinis, & quæ notat Platea in l. domini prædiorum C. de agri. & cens. lib. 11.

5 Permissum tamen est super occidendis lupis ordinationes facere, & illas exequi, non petita regia confirmatione.

del

del termino, y en este caso si la vieda es por solo pregon, o ordenança de aquellos que entran en ayuntamiẽto, y represen tan el pueblo, no vale este tal pregon, o ordenança; porque la mera facultad de caçar, que compete a cada particular, no la puede quitar el ayuntamiento, saluo quando el tal pregon y ordenança esta confirmado por el Rey; porque mediante la confirmaciõ, es como ley, y ha se de guardar. 1 E ansi por el dicho capitulo veynte y ocho de las cortes de Valladolid esta proueydo, que las ordenanças de los pueblos acerca de la caça se embien a confirmar.

EMPERO si en concejo abierto los vezinos y moradores del lugar por via de pacto, y concierto, y obligacion, quieren entre si conseruar la caça de algun termino por tiempo cierto, esta conueniencia hecha vnos a otros por via de concierto, vale; pues su propio fauor pudieron renunciar: pero si fue perpetuo el tal concierto, para tener en comũniõ aquella caça, 2 no valdria la tal obligacion; y portanto ha de hazerse temporalmente por algunos años.

vt in petitione 7. de las cortes de Valladolid. año 1542. * quæ est l. 5. iuncta lege 8. titu 8. lib. 7. recopilationis. * Et istud premium occidenti lupũ dabitur, si data ad hoc opera occiderit, secus si vltra cogitarum, secundum Angel. in l. 3 §. ex stipulatu. ff. ad Syllanianum.

1 Ib (como ley) intelligo quando confirmatio est specialis & non generalis. notat Bald. in l. ex placito. C. de rerum permuta. in 3. colu. sequitur Iasi. in l. more maiorum ff. de iurisdictione omnium iudicum, & Bal. dicit notabiliter vbi supra, quia licèt sit facta confirmatio à Rege, populus potest si viderit expedire, reuocare ordinationem sine Rege. * Quod eleganter tradit Decius in c. cum accessissent num. 5. & 6. de constitu. *

2 Ratio potest assignari ex text. in l. in hoc iudicium ff. communi diuidun. de quo per Iaso. in l. 1. C. qui testa. face. possunt. & mirabiliter per Soci. in 1. parte, consilio 278. & per Feli. in rubri. de prescri. col. pen.

3 Caieta. in opuscu. 17. cap. 12. versic. 5. & Couarru. Medi. & Cordu. vbi supra.

SEXTA DVDA.

SI la caça de los bosques y dehesas vedadas, o antiguas, que justamente se ha de sufrir y guardar, cresciesse en tanta abundancia que la yerua y pastos de los mismos bosques y dehesas no bastasse a mantener la dicha caça, o caso que bastasse, si la caça de noche, o de dia saliesse de los bosques, o dehesas, y se comiesse los panes, o viñas, o hurtas de los vezinos de la tierra, si por esto los señores de las dehesas, o bosques, pueden ser condenados a que paguen los daños, 3 alomenos si en el fuero de la consciencia son obligados a pagar estos daños, aunque no se los pidan.

Y para determinacion desta question, que es muy necessaria y contingible, han de ser considerados, y distinguidos los casos siguientes.

EL primero, quando alguno tuuiesse en su bosque, o casa de campo, pauos, o cieruos, o puercos que fuessen tan mansos, y domesticos, que tuuiessen costumbre de se yr, y boluer a la casa y bosque, y fuessen comunmente conocidos

por

por animales manſos de aquel boſque, o caſa donde alguno los tiene; aunque ſegun derecho eſtos animales ſean de natura brauos y ſylueſtres, empero durando en ellos la coſtumbre de yr y boluer a la caſa, o boſque donde ſe crian, ſon auidos como los otros animales que no ſon ſylueſtres, anſi como las gallinas, o los anſarones, cuya natura es domeſtica: y los tales cieruos y puercos que tienen la dicha coſtumbre, no es licito matarlos ninguno, 1 porque ſon agenos: y eſtos tales animales conocidos por domeſticos, ſi ſaliendo de la caſa hizieſſen algun daño en panes, o viñas, o arboles, o en otra coſa, el ſeñor de los dichos animales boluiendoſe al boſque, es obligado 2 anſi en el fuero judicial, como en el de la conciencia a pagar el daño que eſtos animales manſuetos ouieſſen hecho, anſi porque tiene dominio ſobre ellos, como por no poder ſer caçados, aunque los tomen en las heredades: y lo miſmo es en los otros animales y beſtias domeſticas que no ſe matan, ſaluo que los ſeñores pagan el daño, o entregan el animal por el. Aquello miſmo ha de ſer juzgado en los animales brauos que por coſtumbre ſon manſos; 3 ſaluo ſi el ſeñor no fueſſe en culpa en guardar negligentemente el animal, porque en tal caſo obligado es en el fuero de la conciencia a pagar el daño, y no ſe libra con dar el animal que ſabia ſer nociuo.

1 De quo eſt text. in l. 22. titu 28. part. 3. & in l. naturalem ff. de acqui. rerũ domi: & in §. pauonum in-ſti. de rerum diui.

2 Pro iſta concluſione facit text. expreſſius in l. 1. §. in beſtijs ff. ſi quadrupes paupe. feciſ. dicatur, & eſt glo. loquendo in fera quæ habet conſuetudinem redeundi. in §. 1. in parte contra naturam, in fin. inſtit. ſi quadruples paupe feciſ. dicatur, & iſta iura loquentia de quadrupe. habent locum in bipede, vt notatur in l. hæc actio. ff. eo. titu.

3 De eo qui negligenter cuſtodit animal nociuum, notat Abb. in c. fin. de iniurijs, & ibi dicit, quòd tenetur præſtare damnum, nec liberatur dando animal, maximè quando non æquiualet damno, dato culpa domini. habet hoc locum, tam in foro animæ, quam in iudiciali, quod eſt bene aduertendum.

4 Vt in §. feræ. & in §. illud inſtitu. de rerum diuiſione, & in l. 20. tit. 28. part. 3.

EL ſegundo caſo es, quando los animales del boſque, o deheſa fueſſen brauos, anſi como los cieruos, y gamos, y puercos, y oſſos, y liebres, y conejos, y otros deſta qualidad que ſe llaman fieras beſtias, el ſeñor de la deheſa no eſtando cercada, en tal manera que los animales eſten incluſos que no pueden huyr, no ſe dize, ni puede dezir ſeñor deſtos animales; pues teniendo como tienen natural libertad, pueden huyr dende la deheſa y yrſe a otro, o a los montes publicos: por lo qual el ſeñor de boſque, o deheſa no tiene verdadero dominio, ni ſe pueden los animales dezir coſa ſuya, y como agena cada vno los puede caçar, ſalidos que ſean a los montes publicos con las moderaciones que arriba quedan dichas: y caçandolos, hazeſe ſeñor deſtos animales, 4 aunque ſean de los que conocidamente eſtauan en la deheſa. Y ſeyendo eſtos animales fieras beſtias, y no proprias de nadie haſta que eſtan tomados, aunque hagan daño en las viñas, o panes, no ay accion por donde pedir al ſeñor de la deheſa, e boſque: porque dado caſo que el ſitio y lugar donde aquellos animales eſtan, ſea ſuyo, 5 pero como los animales tengan natural libertad para ſe

5 De quo eſt text. in l. 1. §. in beſtijs ff. ſi quadrupes paupe. feciſ. dicatur & in §. cæteris, inſtituta. eo. titu. & in §. ſi. vbi probatur. quod ratione dominij dominus tenetur de damno animalis: ſecus eſt ſi beſtia habet naturalem libertatem facit quod notat Ioan. Fab. in §. in his inſti. de rerum diuiſione.

yr, no son suyos, y no lo seyendo no puede dezir el que recibio el daño: Tu animal me dañò, pagame el daño, o da me el animal, porque el señor del bosque, o dehesa, podra responder: No te hizo daño cosa que mia sea, estando en mi señorio: y por tanto soy libre. Y ansi en este caso el derecho no permite que el daño que las bestias fieras hazen lo pague el señor del bosque, o dehesa, donde se recogen, pues lo hizieron teniendo libertad natural.

Y si alguno quisiesse replicar, diziẽdo: Verdad es que estos animales no estan debaxo del dominio del señor de la dehesa, porque no los tiene inclusos, ni atados: empero por ser esta dehesa lugar montuoso, y guardado, recogese alli la caça, y recogida, y multiplicandose sale a fazer daño en las heredades conuezinas: y si no vuiere aquel recogimiento, diuirtierase a muchas partes, y no dañara tanto, ni tan a menudo las heredades vezinas, y ansi parece que la dehesa es ocasion del daño, y por consiguiente el que da causa del daño, es visto hazerlo; y ansi parece, que alomenos en conciencia el señor desta dehesa daua los daños susodichos.

1 A lo qual se responde en muchas maneras; lo primero, que quando alguno vsa de su hazienda principalmente por su prouecho, y no por emulacion ni daño de tercero, aunque por cõseruar su hazienda, venga daño a otro, no es obligado a pagarle el daño; y por esta razon el que por su prouecho edifica en su suelo, puede lo hazer, aunque con el edificio obscurezca la luz de la casa de su vezino: y el que por su prouecho haze pozo en su casa, edifica justamente, aunque el agua que se viene à su pozo, se quite al de su vezino, y se le seque; porque solamente se ha de considerar, que este que labra, o haze pozo es en su hazienda, y para su prouecho, y no para dañar a su vezino: y como quiera que este que tiene la dehesa, o el bosque montuoso donde se recoge la caça, lo haze principalmente por su prouecho, y deleyte, 2 y no por dañar con la caça los frutos de sus vezinos, no tienen porque se quexar, pues la ordenada charidad ha de auer comienço de si mismo; y si la caça haze daño, es sin causa y voluntad del señor de la dehesa, por lo qual no es obligado al daño.

1 Vt in l. cum eo. ff. de seruitutibus vrbanorum prædio. & notatur in l. altius C. de seruitu. & per Cepolam in tracta. de seruitutibus cap. de fenestra. & in cap. de solo & area, per Fab. in prin. institu. de lege Fusia Caninia. coll. & est text. in l. 19. titu. 32. part. 3.

2 Delectari enim in actu de se licito, non est mortale peccatũ, de quo per Caietanũ in summa, in parte Delectatio.

ITEM, muy conocida cosa es, ansi por el argumento de la naturaleza que Dios dio a las bestias fieras, como por lo que dellas se vee cada dia, que no suelen estar siempre recogidas en vn cabo: por lo qual haziendose dehesa, se ha de præsumir

mir que los animales, y caça que alli ſe recogiere, 1 ha de ſalir a las heredades, y frutos con los vezinos, y comerlos: y pues el Rey que concede la dehefa, o los hombres que la ſuffren, por coſtumbre pudieron conjecturar, y penſar eſto, que la caça pudiera hazer ſaliendo de la dehefa, y ſin embargo deſto, la quiſieron hazer, por conſiguiente fueron viſtos querer que ſe toleraſſe el daño: y anſi vſando el ſeñor de la dehefa della, para aquello que el Rey, o la coſtumbre la deſtino, y quiſo que aprouechaſſe, no haze coſa culpable: y por conſiguiente el daño que las beſtias brauas della fazen, no lo deue pagar.

1 Facit text. in l. arboribus §. nauis ff. de vſufructu & in l. vtique §. final. ff. de rei vendi. vbi probatur, quod ille, qui vtitur re ad vſum deſtinatum, non eſt in culpa, licèt inde ſequatur damnum tertij, ſecundum præſumptam voluntatem concedentis, vt in l. plenum §. equitij ff. de vſu. & habita.

ITEM, el que planta viñas, o ſiembra tierras cercanas a la dehefa que ſabe ſer priuilegiada: y que la caça della puede ſalir a le comer los frutos de ſu heredad, el miſmo ſe expone al peligro que ſabe que le puede ſuceder, y al daño que recibe ſi la caça ſale y le come ſus frutos, y ſeyendo mas antiguo el ſitio, y aſſiento de la dehefa, que no la planta o ſiembra que ſe haze, ha ſe de ſufrir con ſu carga por el que quiere plantar, o ſembrar.

2 ITEM, como quiera que tener dehefa poblada de animales para caçarlos en ſu tiempo, o para deleyte de los ſeñores, no ſea coſa culpable; e ya que lo fuera, quando la culpa no ſe ordena para el daño, aunque ſucceda, no ſe deue el tal daño: y anſi los ſeñores de las dehefas ſon libres del daño que ſu caça haze, porque ſon ſin culpa.

2 Facit doctrina Bar. in l. ſi vt certo. §. interdum ff. commoda. & Pau. in l. ſi vehenda. ff. ad l. Rhodiã de iactu & in l. 1. §. ſi rem ff. depoſiti. & in l. 1. ff. de eo per quem fac. erit.

ITEM, el que tiene viñas, y otras heredades cerca, o lexos de los boſques y dehefas donde ay caça, puede caçar, y matar los venados, y puercos, y los otros animales que le van a comer ſus frutos, con tanto que no los mate, ni caçe en los caſos prohibidos, de que arriba queda hecha menciõ, 3 y teniendo libertad de hazer eſta caça, y defender ſus frutos y hazienda: y por eſta manera tan licita el daño que le ſucede, a el ſe deue imputar, y no al ſeñor de los dichos boſques, y dehefas, dõde la caça ſale. Pues entre otras differencias que entre los animales manſos, y brauos ay, es vna q̃ a los brauos es licito matallos, pero a los mãſos no es licito, porq̃ en eſtos ay quien tenga ſeñorio, y puede pagar el daño, o entregar el animal. Y por eſto es licito acorralallos quando no ſe ſabe quien es ſeñor.

3 Videatur text. in l. 47. titu 7. par. 2. & in l. 3. titu. 15. partit. 7. & in l. Quintus Mutius ff. ad l. Aquiliã. & Cepo. in tracta. de ſeruitu. ruſti. prædio. cap. 9. nu. 30. in verſi. ſupereſt alia quæſt. & Gan. in titu. de furibus & latroni. col. 4. & Ioan. Fab. in prin. inſti. ſi quadru. pauper. feci dicatur.

EMPERO ſi algun ſeñor de vaſſallos, de los que tienen boſques, o dehefas de caça, vedaſſe a ſus vaſſallos que no mataſſen, ni caçaſſen ſus venados, ni puercos, ni liebres, ni

conejos,

conejos, aunque los vieſſen en ſus heredades, y los vaſſallos atemorizados con el precepto del ſeñor dexaſſen de matar la caça en ſus heredades: en eſte caſo porque el ſeñor de la deheſa o boſque les haze fuerça en les quitar la libertad que el derecho y ley les da para caçar eſtos animales, el tal ſeñor de vaſſallos es obligado a pagar quanto daño hizieſſe en las viñas y heredades eſta caça, pues fue cauſa de les denegar las defenſas y quitarles ſu libertad: porque no menos ſe juzga ſin ella el vaſſallo, quando el ſeñor le manda ligar el cuerpo con vna ſoga, que quando le atemoriza, y aſtringe con vna pena, pues mucho ſe ſuele temer, 1 y lo vno, y lo otro induze compulſion: y pues el ſeñor de vaſſallos es en gran culpa quebrantando las leyes en eſte caſo, y haziendo violencia a los ſubditos, juſtamẽte ha de pagar el daño, pues para eſto baſta la culpa, con que no ſea leuiſſima, pues eſta no obliga, alomenos en el fuero de la conciencia, ſegun la opinion de algunos: 2 por lo qual los ſeñores de vaſſallos que tienen boſques deuen eſtar aduertidos de no vedar a los vaſſallos que maten la caça en ſus heredades, con que los vaſſallos no la matan ſaluo como mandan las leyes reales, y lo miſmo ſera quanto poner bauſanas, o eſpantaxos dentro de las heredades cõ que huya la caça, que no puede ſer prohibido: pues concedido lo mas que es matar la caça, ſe permite lo menos que es vedarla y eſpantarla con bauſanas: y los ſeñores no pueden, ni deuen prohibirlo.

1 Videatur Bart. in l. creditor. ff. de ſolutio. & tex. in l. ait prætor. §. permittitur ff. de minoribus text. in l. 2. ff. de iudi. Bal. in l. parentes C. de teſtibus Decius in 2. parte conſi. 25. per Mattheum de Afflictis q. 150.

2 Notat Innocent. in cap. ſicut dignum. de homicidio, licet aliter dicat Abb. in c. fin. de iniurijs.

ITEM ſi la caça del boſque o deheſa fueſſe tanta y multiplicaſſe en tanta cantidad, que no baſtando el mantenimiento y paſtos del boſque, ſalieſſe fuera, y deſtruyeſſe no ſolamẽte las heredades, empero dañaſſe tambien en los paſtos publicos y comunes: en eſte caſo como quiera que redundo en perjuyzio de la vtilidad publica, puede ſe afirmar que el ſeñor del boſque es obligado a la moderar [a] caçando della para ſu prouecho: porque los que tienen mucha cantidad de ganados manſos, 3 en tanto que ſe comen la mayor parte de los paſtos comunes, y no baſta para el mantenimiento de los ganados de los otros vezinos del pueblo, puede ſeles mandar que no traygan tanto ganado y la juſticia moderar buena mente, ſegun la region y grandeza y latitud de los montes y paſtos publicos: y ſi en los ganados manſos es juſto hazer eſta moderacion por el bien comun y publico, y porque los moradores gozen con alguna ygualdad de la coſa comun; mayor razon es que ſe haga en los ganados y beſtias brauas quando ay

a Couarru. in regu. peccatum §. 8. nu. 11.

3 Ita colligo ex doctrina Alberic. de Roſatis in l. imperatores in 2. col. ff. de ſeruitut. ruſtico. prædio. & per Baldum in l. ſi manifeſte C. de ſeruitu. & aqua. vbi dicit quod vtẽs aſſiduè vſu publico, taliter quod aſſumit vſum aliorum, poteſt cogi vti por rata: vide Alberic. in l. in tantum §. vniuerſitatis ff. de rerum diuiſione, & Abba. in cap. dilecti de arbitris.

exceſſiua cantidad dellos en los boſques, y deheſas, por cuya ſobreabundancia, no baſtando el paſto de los boſques ſalen a comer las viñas, y paſtos publicos con graue daño de los vaſſallos y vezinos.

1 Notat Rebuffus in l.2. C. de paſcuis publicis lib. 11. & ibi Platea.* vide Caſſa. vbi ſupra.*

1 Y TENIENDO ſe conſideracion a eſto proueyeron los derechos que antiguamente a los grandes ſeñores, y caualleros ſe les ſeñalaſſen prados, y deheſas particulares donde ſus ganados anduuieſſen: porque eran tantos que con ellos comian los paſtos publicos, y con darles para ellos ſolos parte conocida de los montes publicos do eſtuuieſſen ſus ganados, pudoſe obuiar para que ſolos ellos no gozaſſen del termino, o de la mayor parte.

2 Videatur Ioan. Fab. in rubri. inſtitu. de lege Fuſia Caninia toll. & textu in l. in creditore in fin. ff. de euictio. & in l. in ſuma. §. Item Varus ff. de aqua pluuia arcenda. Videatur glo. in l. virilis §. ſi ad diem erit ff. de legatis præſtan. in parte de dolo.

2 EN confirmacion de eſto ſe puede traher lo que por derecho eſta ordenado que en ſu propria hazienda no es licito hazer lo que al ſeñor no es prouechoſo, y a ſu vezino ſeria dañoſo, porque claramente conſta de la malicia, y dolo de quien tal haze, ſi con poca caridad, y humanidad, no aprouechando aſſi miſmo, dañan a ſu vezino: y ſegun eſto, ſi el que tiene caça exceſſiua y immoderada en ſu ſoto y boſque no le es prouechoſo, y con dexalla abundar cada dia mas daña a ſus vezinos que ſe deſtruyen ſus heredades, por eſte dolo preſuntamẽte prouado, es juſto que no tenga en tanta abundancia de lo que a el no es prouechoſo, y a ſus vezinos es dañoſo: en lo qual deuen aduertir los ſeñores de los boſques y deheſas.

SEPTIMA DVDA.

2 Vide Couarru.* vbi ſupra: & in terminis Corduba. in d. qq.

EN los caſos que los ſeñores de los boſques y 2 *deheſas ſon obligados a pagar el daño que la caça de ſus boſques ſuele hazer à los vezinos en las heredades, como y de que manera ſe ha de taſſar el dicho daño: ſi ha de ſer mirado el tiempo que ſe haze: o ſegun lo que la viña ſuele lleuar de fruto otros años y la tierra mieſſes: y quanto à los arboles, o plantas que orden ſe ha de tener para que la paga del daño ſea juſta.*

A eſta duda ſe ſatisfaze, preſuponiendo primeramente que coſa ſea daño.

3 Vt in l. damnum ff. de damno infecto. & in cap. ſi canonici, de officio ordi. lib. 6. & in l. 1. titu. 15. partit. 7.

3 Y Daño ſe dize toda diminucion de patrimonio, o hazienda de aquello que es de alguno cierto.

Y PARA

1 Y PARA se estimar juridicamente el daño que se haze en los panes quando está sembrados y los comen, ora esten en yerua, ora esten granados, la estimació del daño se ha de hazer poniendo se hombres sabios que con juramento vean y estimen en q̃ tanto se pudiera vẽder el pan sembrado tal qual estaua quando fue pacido y comido, si estaua ya granado, y para se coger, y no auia esperança que frutificara mas: porque en este caso lo que se tassare que la mies podia valer quando se comio, aquello es lo que deue enmendar y satisfazer el señor de la dehesa, ò bosque cuya caça hizo el daño. De manera que si como la mies granada estaua se diera por ella diez ducados, tomandola el comprador a su riesgo de segar y coger, y diez mar, aquellos diez ducados ha de pagar el señor de la dehesa, y no ha de pagar lo que se pudiera coger del pan, porque en esta estimacion de lo que se podia coger ay mucha incertidũbre, y es fraudulenta estimacion, ansi para los que lo juzgan, como para las partes a quien toca.

2 EMPERO si el pan se comio y pacio estando en yerua, y ay esperança que creceria, y renacera fructo, los estimadores han de hazer dos estimaciones. La vna en quanto precio se pudiera vender comunmente el pan sembrado tal qual estaua quando se pacio. Y la otra estimació ha de ser en quãto precio se vendiera agora despues de pacido: y mirada la vna estimacion con la otra, se vera quanto ha descrecido el valor del pan comido por se auer pacido. Y lo que montare este descrecimiento aquello es lo que el señor de la caça que lo pacio ha de pagar, y no otra cosa mas.

PERO quanto à las viñas y oliuares, los tassadores no solamẽte hã de apreciar el daño de presente fecho en los fructos: empero el daño y diminucion que las vides y oliuas reciben, para en otros años adelãte, por auer las roydo y destroçado, y arbitrando lo vno y lo otro se ha de juzgar y moderar el daño.

3 Y SI el daño acaece en tiera donde no se suelen vender los sembrados, ni se sabria tassar el valor, en este caso visto el daño ha se de esperar el segar de las miesses, y verse que salio de otra tal pieça como aquella do se hizo el daño, o que solia poco mas o menos lleuar otros años, y aquello se ha de pagar: y si no se comio el pan del todo, saluo q̃ renacio, en este caso no se puede dar regla cierta saluo que segun buen arbitrio de labradores se ha de tassar y moderar el daño.

1 Istum modum & formam taxandi ponit Ioannes Fab. & Paulus in l. fi. C. ad l. Aquil. & Bald. in l. cum non frumentum C. de vsuris, & Iacob de Arenis in l. certe ff. arborum furtim cæsa. per textum in l. spem ff familiæ hercis. & Florian. in l. ait lex, & in l. inde Naratius §. si infans ff. ad l. Aquili. & Ange. in §. 1. si quadrupes paupe. fecis. dica. Albe. in 2. par. statutorum q 78. per Matthæum de Afflict. in constitu. regni Siciliæ, incipit peruenit, in 2. nota. & secundum ista iura debet intelligi l. 24. tit. 15. parti. 7. ibi: Deue ser apreciado el daño por hombres buenos y sabidores.

2 Facit, nam si fructus in herba venditur, vt in l. fistulas §. fin. ff. de contrahen. emp. per consequens cadit æstimatio fructuũ. vt in l. si ea leg. C. de vsur. & ibi Bal. & per Bar. in l. coté. §. qui maximos 4. col. ff. de publica. & vectiga. & idem est si vuæ damnificentur, quia & illæ pendentes venduntur, vt in l. qui pendentes ff. de actioni. emp. & ven.

3 Ita intelligo quæ notantur in nouo speculo conscientiæ cap. 68. §. 3.

1 Y como sea sobre casos acaecidas en el campo, ha se de estar principalmente al juyzio de los rusticos, y personas que saben del campo: *y* deuese mirar que los cieruos no suelen comer el pan, saluo quando esta muy tierno ª que renace: por lo qual el daño es menor.

a Vt in l. Si chorus §. 1. ff. de legatis 3. & in c. inter memoratos 16. q. 3. & in cap. quia indicante de praescriptio. & notatur in l. semel C. de re mili. li. 12. & illud, Tractent fabrilia fabri: & sutor vltra calceum non iudicet.

a Omnia haec bene considerauit Cordu. in summa d cap. 119. & 120. & 121.

OCTAVA DVDA.

SI presupuesto que las palomas de los palomares, a que llamamos brauas, no pueden ser caçadas por la carta y prouision Real, vna legua en torno de los palomares, ᵇ si los daños que hazen en los panes y viñas los han de pagar los señores de los palomares, y si en conciencia es licito tener palomares.

b Vide Nauar. Sotum, Cona. & Curd. vbi supra.

2 A ESTA question se responde, que quando los palomares ᶜ se edifican en suelo proprio, *y* el señor del palomar haze tener cuydado de echar mantenimiento acostumbrado en sus tiempos para las palomas, 3 con esto los que tienen palomares justamente los posseen, y las palomas por la costumbre que tienen de *yr y* venir al palomar, son de natura mas mansas que las bestias que estan en floresta o bosque cercado, y mas que los peces que estan en los estanques, *y* como animales tan mansos justamẽte se prohibio la caça dellos: *y* si por su natural inclinacion las palomas buelan y van a los panes y hazen daños, los señores de los palomares no los deuen. Ansi por la dificultad grande que ay en discernir y entẽder que palomas lo hizieron, *y* si ellas solas lo comieron, ò otras aues syluestres, 4 como porque los daños semejantes suelen ser tan pequeños que no se ha de auer en consideracion la poca lesion: y puede se conjeturar que si las palomas no estuuieran recogidas en el palomar, que se anduuieran por los montes *y* hizieran el mismo daño en los panes, *y* no fructificariã tan cõuenientemente palominos, como es quãdo estan recogidas en palomares: 5 *y* como cosa justa no estan defendidos los palomares en este Reyno. Y auida consideracion à lo suso dicho se puede dezir que las palomas no hazen daño a nadie: pero si el señor del palomar maliciosamente dexasse de echar ceuo necessario para mantenimiento en su palomar, porque las palomas saliessen mas de lo acostũbrado, *y* hiziessen

a Videatur Caietanus in summa in parte Columbarium cap. Et vide Cynum, quod non potest prohiberi per vicinũ ne erigat vel aedificet colũbariũ, vt in inquirid. in ver. vicinus.

3 Notat Fab. in §. in his institu. de rerum diui. & in tantum hoc procedit quod de his auibus inclusis in columbario soluitur decima, quia sunt in fructu iusto, notat Abb. post Inno. & DD. in cap. non est de decimis. * tenet Casta. in consu. Bur. fol. 178. num. 5.

4 Modica laesio non habetur in consideratione saltim iure fori, vt l. scio. ff. de in integrum resti. & notatur in c. cum dilecti, & in cap. cum causam de emp. & vendi.

5 De quo est text. in cap. non omnis 2 q. 7. & ibi notat Archi. & Alexandrinus, post Petrum de Palude, quod habere columbarium non est peccatum: & secundum haec intelligo quae notantur per Caie. in d. summa in parte colũbarium, & in speculo nouo cap. 70. §. 3.

ſen daño en las heredades conuezinas. En eſte caſo la intencion del ſeñor del palomar cauſaria pecado, aunque no ay reſtitucion de coſa cierta que deua pagar el ſeñor del dicho palomar, por la dificultad que ay en la aueriguacion del tal daño: pero ſi de la verdad conſtaſſe, en qualquier caſo es obligado a reſtitucion el ſeñor del palomar.

1 Pero no es licito al que tiene palomar ſon ſacar las palomas de los otros palomares de ſus vezinos, poniẽdo para auezindallas en ſu palomar cominos ruſticos, y otras coſas odoriferas que las compelieſſe a dexar ſus palomares cercanos, y venirſe a eſte nueuo: y lo tal que los hazen pueden ſer dellos prohibidos por las juſticias, ſaluo do ay coſtumbre en contrario.

1 Hoc notat Cepola in c. de venatione, & in argumen. quidam vir doctus mihi ſocius, in conſilio Ducis del Infantadgo, qui dicitur Doctor de Medina allegauit tex. in l. 4. lib. 7. ordina. * quæ eſt l. 2. tit. 9. lib. 7. recop. * & quod notatur in quæſtionibus Capellæ Toloſanæ q. 348.

NONA DVDA.

SI demas del lugar y de la manera del inſtrumento con que eſta prohibida y defendida la caça, como de ſuſo queda dicho, ſi por razon de las perſonas ſea vedado el exercicio de la caça en tal manera, que vſandola, ſea pecado mortal.

A eſta duda ſe reſponde, haziendo diſtincion entre las perſonas eccleſiaſticas y ſeglares, en eſta manera.

LOS religioſos no pueden yr a caça, 2 ni pueden tener perros, ni aues para caçar, ni los pueden tener los criados de los ſuſodichos; ſaluo quando el monaſterio tuuieſſe ſotos y deheſas, cuyo fruto fueſſe caça: porque en tal caſo para caçalla pueden tener perros, y aues y hurones. Y la caça con eſto ſe ha de exercitar en los dichos ſotos por perſonas ſeglares, y no religioſos, ſaluo quando vuieſſe neceſſidad vrgente: y los que hizieren contra eſto, han de ſer punidos conforme a ſu regla.

2 Text. eſt in Clement. ne in agro. §. porro à venatoribus, de ſtatu monachorum.

3 Los Obiſpos no pueden caçar con perros, ni aues, trayendolo por ſu principal exercicio: pero haziendolo pocas vezes por via de recreacion, o por exercitar el apetito, pueden lo hazer ſin pecado.

3 Text. eſt in c. 1. & 2. 34. diſtin. & in c. 1. de clerico venatore per Abba. in c. fin. eo titulo.

4 LOS clerigos ſacerdotes no pueden ſer caçadores, ni auer perros, ni aues de caça, ni pueden vſar de caça clamoroſa,

4 Ita colligitur ex Abb. in c. 1. de clerico venatore, & eſt

dandose mucho a tal exercicio: pero pocas vezes por recreacion [a] puedenlo hazer: y aunque no sea totalmente por recreacion, caçando solamente, no es mucho error: con tanto que por ello no dexen de rezar, ni nazca embargo en el exercicio de los diuinos oficios.

EMPERO la caça de redes, y de lazos, por derecho comun no esta vedada a los clerigos.

Quanto a los legos, para se dezir la caza licita han de ser distinguidas tres maneras de estados de gentes.

LA primera manera es, de los Reyes, y grandes señores, y caualleros: y quanto a estos podemos dezir, que la caça puede ser auida 2 en alguna manera en lugar de alimentos, ansi para el cuerpo, como para el anima, quando el exercicio de la caça se haze mesuradamente, porque mediante la caça, se menguan los cuydados y pensamientos, y la saña, y la yra: exercitasse el cuerpo, de que sucede comer, y dormir bien: causase alegria en el animo, sujetando los animales brauos, y considerando la diuersidad dellos, y haziendo que siruan a los hombres, acrecientase con esto el entendimiento; y mediante estas cosas ayudase a conseruar la salud, y se alarga la vida, que es el apetito natural de los hombres: y por tanto entre otras cosas de que hallaron las leyes destos reynos que deuen vsar los Reyes 3 para su plazer y alegria, es la caça.

4 E ansi como en los alimentos de comer y beuer, y vestir los Reyes y grandes señores, el derecho permite que sean diferenciados de las otras gentes inferiores, y que los vsen mas delicados, y con alguna mas prodigalidad que los otros, ansi en el caçar pueden vsar mas que las otras gentes: y en caso puede ser vicio la caça de vna persona particular, que no lo sera en vn Rey ni gran señor: y justo es, que los que pueden mas, y son constituydos en dignidad, que assi como abundan mas en las otras cosas, ansi pueden abundar en este alimento de caça: y pues es tan conueniente a los Reyes y grandes señores, 1 puede se poner por regla que estos pueden caçar sin pecado, con las moderaciones siguientes.

text. in l. 47. tit. 7. parti. 1. & in nouo Speculo conscientiæ §. 68.

[a] Quod in dubio præsumitur, vt per Alciat. in tract. præs. Regu. 3. præsumpt. 1. nu. 6. Lucas de Pena l. venatoribus C. de excus. art. (An tamen & quando prohibita sit clericis venatio, vide Syluest. verbo, Venatio. & add. ad Lugo, in pract. c. venatoribus.

1 Communis est opinio Doct. in c. quod clericis, de foro compe.

2 Quod venatio sit velut alimentum est tex. in l. 20. tit. 5. partit. 2. ibi. Por alōgar la vida y su salud facit generalis locutio. tex. in l. verbo victus, ff. de verbo. signi. nā siue appellemus venationem genus alimenti, siue medicinæ, vtroque casu, verbo victus potest cōtineri.

3 Vt in l. 20. titu. 5. part. 2.

4 Nam alimenta aliter sunt præstanda nobilibus, & diuitibus, & aliter præstantur plebeis, & rusticis, vt in c. non cogātur 41. distin. & notatur per Cardi. in c. cum Apostolus de censibus, & in cap. de multa, de præben. & per Abb. Felin. & Docto. in c. Cum omnes de constitut. per Caietanum in summa, in parte Ornatus, versi. pen.

1 Nam venatio secundum se nullum peccatum est, quia est vsus naturalis dominij homini præstiti super animalia, notat Caiet. in sua summa, in parte venatio.

LA

LA primera moderacion es, que la caça de que ouieron de vsar, sea tal que segun la cantidad de sus 2 rentas la pueden mantener, sin hazer falta a lo que deuen a su casa y familia, y sin que anden haziẽdo deudas por sustentar esta caça, porque haziendo lo contrario, y teniendo exercicio de caça por solo su apetito sin la poder sustentar, es error por vicios diuersos.

3 EL primer vicio es por prodigalidad, pues consume lo que no ha de consumir.

EL segundo, como por gula pues apetece lo que no le conuiene comer: porque, como tengo dicho, la caça es alimento: y tambien puede caer en ello vicio como de gula, como en comer el pauo y capon, y francolin al que no puede gastallo, y comerlo por solo apetito desordenado; 4 en el qual caso puede auer pecado de gula.

EL tercero vicio es, que escandaliza los proximos, y da causa que murmuren de hombre que gasta la propiedad de su hazienda en caça, deuiendola consumir tan ordenadamente que sobrassen frutos. 5 Y quando el alimento que vno come escandaliza los proximos, alomenos seyendo de la calidad deste de caça, ha lo de dexar de comer. De manera que el Rey, o señor, o cauallero, que contra esto tiene caça, y caçadores comete vicio; y teniendo fin a euitar esto la ley de partida deste reyno, permite la caça a los Reyes, con tanto que no metan tanta costa en la caça, que por ello les mengue lo que han de cumplir.

6 LA segunda calidad es, que dado caso que el señor, o cauallero, tenga abundantemente lo necessario para sustentar la caça, pero no ha de vsar della como por officio, y cosa de tanta costumbre que le asemeje no poder passar sin ella: porque solamente se ha de tomar por alimento y recreacion, y por solaz y cosa de juego: en lo qual vsar la caça es en alguna manera genero de virtud que es fuerça y recrea para otras virtudes.

PERO si la caça se toma por oficio, es cosa muy viciosa, y por este nimio exercicio de caça, se ha de tomar quando el derecho llama a la caça, Arte nequissima. Y destos caçadores se entiendo lo q̃ 7 dize la Escritura: Ningun caçador se lee ser santo: porque aquellos se dize por los viciosos caçadores, que en tal manera se dan al exercicio de la caça que emplean su animo en ello, y acaban seyendo caçadores en obras y

2 Facit in simili tex. in l. ius alimentorum ff. vbi pupillus edu. debeat, & in l. 20. titu. 16. part. 6.

3 Argumen. text. in l. . ff. de curatore furio vel prodigi. glos. in §. item prodigus. insti. quibus non est permiss. face. testa.

4 Hoc vitium gulæ plerumq veniale peccatum est, nisi quando cibos allicit vsque ad vomitum, aut alia inconuenientia, de quo per Caietan. in summa, in parte gulæ peccatum ibi, puta ad nimium sumptum.

5 Hoc intelligo cum de illa de qua per sanctum Tho. 2. 2. q. 43. art. 8. & quæ alimenta ratione scandali sint vitanda, vide per Caiet. in sua summa, in parte scandalum.

6 Videatur in argumen. text. in l. 1. §. is quoque deteriorem ff. de seruo corrupto.

7 Ita intelligo text. in c. qui venatoribus, & in cap. Esau 86. distin. & quæ notantur in Specu. conscientiæ c. 68. in fin. Videatur tex. in c. 1. 34. distin.

en pensamientos, de los quales como fenezcan en vicio, se dize, que no son santos.

1 LA tercera moderacion es, que los señores, y caualleros no han de vsar de la caça hasta tanto que cada dia ayan proueydo, o hecho lo que les obligan sus oficios: de tal manera, que por emplearse en la recreation de la caça, no han de fallecer en la administración de la justicia, a que principalmente son obligados: porque si el señor que ha de proueer y gouernar sus vassollos, se ocupa en la caça, y no entiende en dar a cada vno lo suyo, y no tiene puestos letrados, o sabios juezes para ello, los quales hagan con ellos lo que el señor deue hazer, este tal señor que ocupado en la caça menosprecia el gouierno, digno es de perderlo. 2 Por la qual injusticia se lee de algunos que posseyendo reynos, por gozar del vicio, y menospreciar el vso del cetro real, dexaron su posteridad sin reynos: y contra estos se escriue, que el animo que han de tener de rectores, y justicieros, se les conuirtio en ferozidad de animales brutos: y destos se dixo, que se apartan y desuian de la buena obra, y no tienen cuydado de la Republica. Por lo qual es necessario que en los hechos 3 que son personalissimos, que otro no lo puede vsar por el señor; como es el firmar, y oyr lo que a su estado conuiene saber: que de tal manera ordene esto, que no detenga sus vassallos en dilacion de tiempo, ni en otra cosa alguna por seguir el deleyte de la caça.

4 LA quarta moderacion es, que los señores euiten mucho de no vsar la caça en dias que ayunan por precepto de la Yglesia, ansi como son las vigilias y dias de quaresma, porque en estos dias esta defendida la caça. Y aunque el señor tuuiesse priuilegio para no ayunar, no se estiende a relaxar esta prohibicion; empero no quebrantando el ayuno, por via de recreacion moderada, ya que se cace en dia de ayuno, no le condeno por pecado mortal, aunque sera peligroso al caçador con el trabajo de la caça guardar el ayuno.

5 LA quinta moderacion es, que no anden a caça en dias de fiesta, dexando por esto de oyr Missa y sermon; pero oydos los oficios diuinos por causa de recreacion, licito es caçar en dias de fiesta, cō tanto q̄ no impidan la familia y criados caçadores, que por esta causa dexen de oyr los diuinos oficios: por lo qual en tales dias incumbe a los señores que quieren

yr a

1 Vide Caietan. in summa in parte Venatione vers. 4.

2 Nam propter Salomonem Dominus regnum Israel de manibus filiorum eius dispersit: & propter iustitiam Dauid lucernam ex semine eius reliquit semper in Hierusalem: & legitur Matthæ. 21. c. Auferetur a vobis regnū & dabitur genti facienti iustitiam. Et Seneca dicit in prouerbijs. Male imperādo, summum imperium committitur. Videatur in proposito Puteus, in tracta. Syndi. cap. de Principum & dominorum excessibus.

3 Actus enim scribēdi, & similia, per aliū non expediūtur, glo. in l. prima §. Sed & cum quis ff. de vi. & vi arma & in l. stipulatio. §. siue autem ff. de noui. ope. nuntia. Bal. in l 3. C. de his qui veni. ætatis impetra. l. inter artifices ff. de solutio. cap. fin. de officio delegati.

4 Notat glo. in cap. qui venatoribus, 86. distin. & Abb. post glo in cap. 1. de clerico venato.

5 In cap. Missas totas, de consec. distin. 1. & in cap. an putatis 86. distinct. & notat Caiet. in sua summa. in parte, Venatio. versic. 3.

yr a caça oyr Missa por sus personas, y hazer amonestar los que con el han de yr que la oyan, o deputar tiempo para yr, quando se presuma que han oydo Missa, o podido la oyr: porque con esto licito es vsar de la recreacion de la caça, aunque sea dia de fiesta, mayormente para volar garça que va de passo, o para tomar puerco 1 que otro dia auria huydo; porque esta necessidad haze el caso mas licito, aunque sea en fiesta.

LA sexta moderacion es, que los señores no entren a caçar en terminos, ni sotos agenos contra la voluntad de los señores dellos, porque seria hazer violencia: y la caça que se toma de los sotos, cuyo fruto principalmente es caça, serian obligados a la restituir, como cosa tomada contra la voluntad de su dueño, 2 y que tiene derecho de prohibir que no se cace.

3 LA septima moderacion es, que si andando con sus caçadores hazen daños en panes, o viñas, o huertas, seyendo los daños notables, y cosa que se conozca por daño, de tal manenera que los señores de las heredades se quexan, o se presume que sabiendolo, no lo sufririan por ser grandes; en estos casos son obligados a la enmienda dellos.

4 LA octaua moderacion es, que los señores, y caualleros en la manera del caçar no quebranten las leyes del reyno, porque tambien ligan a los señores de Castilla, como a los otros vassallos del reyno.

LA nona moderacion es, que los señores tengan cuydado de hazer pagar sus salarios, y acostamientos a los caçadores, sin les defraudar de sus estipendios y acostamientos; ora el caçador aya assentado por tiempo cierto, ora por toda su vida; porque se puede obligar a esto, 5 sin que por tal contrato se induzga genero de seruidumbre. Pero si el señor quiere caminar a caça mas lexos de lo que tiene de costumbre; si por esto se recrece al caçador * mas costa de la que se suele gastar en la tierra donde assento, y donde el señor suele andar a caça, justo y necessario es, que el señor ayuda a la costa que por esto se recrece.

6 LA decima moderacion es, que los señores sean templados en el hablar de la caça, y no se glorien de los hechos della, ni gasten el tiempo en hablar, o en oyr della, porque seria cosa culpable, y contra la autoridad y reputacion de sus personas.

1 Videatur text. in cap. licet, de ferijs, & quæ notat Specu. conscientiæ cap. 68. §. 5. vbi breuiter loquitur.

2 Notat Caietan. in summa, in parte, Venatio. verb. efficitur.

3 Notat Caietan. in summa, in parte, Venatio & Specu. conscientiæ cap. 68. §. 3. & Ioan. in foro conscientiæ in cap. sicut dignũ de homicidio.

4 Vt in l. 5. titu. 4. libro. 1. Ordin. * Quæ est l. 2. tit. 4. lib. 3. recopil.

5 Notat glo. in l. si hi contra quos C. locati. & in l. antiquitas C. de vsufructu. & in l. 3. §. constituitur ff. eo.

* Videatur text. & ibi Bart. in l. Meuia. §. fin. ff. de annuis legatis, & in l. quod nisi §. fina. ff. de operis liberto.

6 Notat Speculum conscientiæ cap. 68. §. 6. in fine.

Con

Con eſtas diez calidades a mi parecer ſe puede vſar la caza por los ſeñores y caualleros, y guardandolas, el cazar es acto virtuoſo, y puede ſe llamar deſcanſadero para exercitar otros actos de virtud.

EL ſegundo eſtado de gentes que ſuelen caçar fuera de los arriba dichos, ſon los que no entienden en otro oficio, ſaluo caçar, y con la caça que matan, anſi de la carne como de los cueros della, ſuelen procurar de mantener ſus perſonas: eſtos bien pueden caçar, con que no ſea en dia de fieſta, aunque ayan oydo Miſſa: porque en eſte caſo caçar para ſe mantener es obra ſeruil, y no ſe puede exercitar en Domingo; pero ceſſando eſto, y no caçando contra la prohibicion de las leyes, como arriba queda diſtinguido, 1 pueden eſtos caçadores caçar, y mantenerſe de la caça ſin pecado.

1 Notat gloſ. in cap. qui venatoribus 86. diſtinct.

PERO acerca de la 2 caça deſtos que lo ſuelen tener por oficio, ha de auer vna conſideracion, que es coſa eſpecial en eſta caça, que ſi eſtos caçadores piden contra alguno que les eſpanto la caça, o rompio las redes, o hizo otra coſa porque dexo de caçar, y dize, que ganara en la caça, ſi eſto no ſucediera, tãtos marauedis: el qual intereſſe de mãda, aunque en otros caſos, ſegun derecho ſe pueda pedir lo que vno dexa de ganar por hecho de algun tercero: pero en caſo de caça por ſer coſa tan incierta no ſe ha de preſumir que ſe pudiera tomar, ni caçar lo que ſe pide: por lo qual el derecho no prouee de accion para ſe poder pedir lucro ceſſante en caſo de caça, ni los juezes lo deuen juzgar.

2 De quo eſt tex. in l. quemadmodum §. idem labeo ff. ad l. Aquiliam, & quæ notat Boerius allegando Romanũ. in principio apoſtillarum ad Oyuum in proœmio de regulis iuris, in litera A, in verbo Adde quando.

3 EL tercero eſtado de gentes que ſuele caçar, ſon los labradores, y meneſtrales: y en quanto a eſtos el vſo de la caça moderamente, por cauſa de recreacion es licito: y ſi contrauienen a la prohibicion de las leyes del reyno, ſeran caſtigados por las penas dellas. Y lo que caçan en los caſos prohibidos, y vedadas, es coſa ilicita, y el oficio de los caçadores por ſer oficio, ningun priuilegio tiene ſegun derecho, como los antiguos priuilegiaron otros oficios por la vtilidad que dellos nace a las 4 republicas, la qual no nace del oficio de la caça: y por tanto carece de priuilegio, y no le fue concedido.

3 In propoſito horum videatur Guillelmus Benedictus, in c. Raynuu. de teſtamentis, in parte Vxorem nomine nu. 906.

4 Videatur gloſ. in cap qui venatoribus 86. diſtinct.

DECI-

DECIMA DVDA.

SI el halcon ſe pierde, y le toma algun ruſtico, y lo lleua a ſu poder, y por no ſabello curar, ſe muere; ſi ſera obligado a pagar el valor al ſeñor del halcon.

Para determinacion deſta queſtion, ſe han de conſiderar dos caſos.

EL primero es, 1 quãdo el halcõ perdido lleuaua pihuelas, y caſcaueles, o qualquier coſa deſtas ſeñales, y en eſte caſo el labrador fue obligado a penſar naturalmente que aquel halcon no auia nacido con aquello que trae, y que tiene dueño: y por tanto como coſa moſtrenca, fue obligado en el miſmo dia que lo hallo a lo poner y regiſtrar ante la juſticia, para que ſe pregone, y ſepa cuyo es el halcon: y ſi el labrador no haze eſto, y ſe muere, o ſe pierde, es obligado no ſolamente a pagar el intereſſe y valor del halcon, empero como ladron puede ſer caſtigado.

2 EL otro caſo es, quando el halcon parece ſin pihuelas, ni ſonajas, o caſcaueles, y en tal caſo como vino a poder del ruſtico en la forma de natural libertad, no es obligado a coſa alguna, aunque lo mate.

1 Pro hoc text. in l. 1. tit. 12. libr. 6. ordi. * Quæ eſt l. 6. & 7. tit. 13. lib. 6. recop. * & alia iura quæ poſſent allegari, ponit Bart. in tracta de falcone.

2 Vt in l. naturalem ff de acquiren. rerum domi.

VNDECIMA DVDA.

SI los ſeñores de vaſſallos pueden tener monteros en ſus tierras, y por razon delos oficios de monteria libertarlos que no pechen en pechos reales, y concejales, o ſi pueden lleuar algunos marauedis a los pueblos, porque no aya eſtos monteros libertados.

A Eſta queſtion ſe reſponde, 3 que en eſt reyno de Caſtilla muchos grandes, y caualleros, tienen priuilegios para tener monteros eſcuſados, los quales priuilegios ſe han de guardar, y cumplir con dos qualidades. La primera, con que los ſeñores han de tener los monteros dentro de ſus tierras, y morando en ellas pueden ſer eſcuſados. La ſegunda es, que eſtos monteros no han de ſer de los mayores pecheros, ſaluo de los medianos, o menores; y han de ſer eſcuſados en pechos, y ſer-

3 Pro hoc text. in l. 2. titu. 22. lib. 2. ordina. & in l. 3. & l. 11. titu. de los eſcuſados, lib. 4. ordin. Hæ leges non reperiuntur in recopilatione, & ceſſat per es diſpoſitum per l. 22. cum tribus ſeq. titu. 14. lib 6. recopil. & vide l. 1. tit. 13. eodem libro.

y seruicios Reales, pero no en los pechos concejales y con estas calidades los priuilegios de monteros han de ser guardados à los señores, y caualleros, aunque sea en perjuyzio, de los pecheros.

1 ITEM si el señor, ò cauallero no tiene priuilegio, para escusar algunos por monteros, empero los señores de su casa, y mayorazgo, estan en costumbre de tener en sus tierras algunos escusados, seyendo esta costũbre inmemorial, tiene fuerça de priuilegio, y deue ser guardada a los señores, como si huuiesse priuilegio expresso: porque si esta costumbre inmemorial era bastante para que fuesse el montero exempto, y adquiriesse exempcion contra los pecheros, lo mismo ha de obrar si algun señor esta en tal uso y costumbre: porque todo es para vn fin, en qualquier caso destos dos. Y quando algun señor, o cauallero tiene este derecho de excusar algunos monteros en sus pueblos, por el dicho priuilegio ò costumbre en tal caso licitamente se puede conuenir con el pueblo que le de tantos marauedis en el lugar delos que se auian de cargar a los pecheros: 2 si usara de dar la exempcion a los monteros, y vale este concierto, y deue se guardar.

EMPERO si el señor de vassallos por su plazer sin que tenga priuilegio, ni aya costumbre inmemorial quiere tomar monteros en su tierra, y manda que a estos no les repartan pechos, 3 o los libra de otras hazenderas peca, porque esto seria violencia, o tirania, y porque hazer exemptos, a solo el Emperador, o Rey que no reconoce superior pertenece, y no à los señores inferiores destos.

YAUNQUE algunos señores so color que los monteros sean guardas de los montes publicos los quieren hazer exemptos: empero no lo pueden hazer, porque los montes son de los pueblos: a y poner guardas de los tales montes pertenece à los concejos, 4 y so esta color no se puede conceder la dicha immunidad y exempcion.

1 Videatur c. 20 in curijs de Madrid, an. 1528. * Quæ est l. 8. titul. 15. lib. 4. Rec. * textus in c. super quibuidam §. 1. de verb. signi. & in pragma. de Cordona, fo. mihi 154. * Quæ est l. 8. tit. 11. lib. 2. Rec. sed crederé dicta in hoc nu. 162. non procedere attéta l. 23. tit. 14. li. 6. Recopilationis. * & quæ notantur in quæstionibus Capellæ Tolosan. q. 348. Et quod per immemorialem adquiratur ius in personis, vide Bart. in l. cum de in rem verso. ff. de vsuris & in l. liribus C. de agricolis lib. 11. Iaso. in §. Præiudiciales ad finem instit. de actio & tantum potest consuetudo immemorialis, quantum imperator cum causa, secundum Iserniam tit. quæ sint regalia vers. flumina. vide in tractatu præscriptio. 2. parte 3. partis quæst. 6.

2 Notat Bald. in l. his quibus C. de fidei comm il. libert.

3 Videatur text. & ibi glos. in l. vacuatis C. de decurioni libr. 10. & Abb. & DD. in c. peruenit. de censibus, & in quæstionibus Capellæ Tholosa. q. 348.

a L. 4. titu. 28. par. 3.

4 Qualiter ponere custodes pertineat ad consilium & non ad dominos terrarũ, vide in tract. de peste fol. 106. num. 414. Vide meliorem gl. Cassanei in consuetud. Burgun. fol. 63. coln. 2. & Fel. in c. de quarta. de præscriptio. nu. 27. vide l. primam ff. quemadmodum vsufruc. caueat.

DVODECIMA DVDA.

SI los señores de vassallos pueden compeler a los subditos que cerquen de piedra, o paredes, o de otros valladares sus heredades, porque los venados y puercos que salen de los bosques de los señores no destruygan estas heredades que se mandan cercar.

DESTA

A ESTA duda se responde, [1] que regularmẽte ninguno es obligado, [a] aunque este dentro de la ciudad y sus muros, a hazer edificio en su solar: porque hazer edificios particulares y priuados, es cosa voluntaria: empero si el que tiene casa se le ha caydo, por la disformidad que puede nacer a la Republica, de estar el edificio caydo por el suelo, puede ser compelido por el señor, y juez de la tierra, que repare y reedifique se casa; y si no lo quiere hazer, puede el señor, o juez mandarlo hazer, y reparar a su costa, porque conuiene al bien publico. Por manera que el reedificar es cosa necessaria; y el hazer de nueuo, cosa voluntaria: por lo qual digo, que el señor no puede mandar hazer edificio fuera del pueblo a su vassallo, aunque sea para prouecho y vtilidad del mismo vassallo. Y si quiere pregonarse por mandado del señor que se hagan las dichas cercas y edificios, el pregon puedese dar mas para inuitar que se hagan, que no para compeler, ni apremiar, ni lleuar sobre esto penas, ni agrauar con otros daños: y si el vassallo por no cercar su heredad la dexare, de tal manera que la caça haga daño a los frutos, la culpa sera del vassallo, y no del señor, como de suso queda determinado.

[1] Videatur tex. in l. singularum C. de ædificijs priua. & in l. ad curatoris, & ibi glos. ff. de damno infec. & in l. præses la. 5. ff. de officio præs. & in he o. tit. 32. part. 3.

[a] Licet possit dominus circundare, vt l. per Prouincias C. de ædif. pri. & tenet Boer. deci. 320.

CON la determinacion de las dichas doze questiones, parece que lo mas principal en esta materia de caça queda determinado: porque lo que allende desto se podria preguntar, ò sera muy claro para determinarlo, ò por las razones de lo aqui dicho se puede facilmẽte entender: y porq̃ la materia no sufre mas larga escritura, y la prolixidad es contraria al compendio que prometi, y puse por nombre de lo que se ha tratado; pongo fin a la obra: en la qual si alguna cosa se ha dicho fuera de mi intencion, que es seruir a Dios, y a la Republica; aquello quede a correccion de la santa Yglesia, y a emienda del prudente Lector.

LAVS DEO.

AD

AD LECTOREM.

VLTAS possem allegationes referre in affirmationem eorum quæ supra dicta sunt. Cum tamen adsit copia librorum, & maximè nouissimorum qui satis onerant in lecturis atque consilijs conclusiones suas legum allegationibus: citando quoque Bart. & Bal. & alios in quibus etiam plurimæ leges referuntur, minus necessarium putaui, transcribere quæ facilè per alios videri possunt; siquis tamen dubitauerit in aliquo capite ex supra positis, ipse videat authores nostros, & comprobata inueniet quæ à me scripta sunt, & nisi his perlectis, non me carpat, obsecro. Vale feliciter.

ESTA Presente obra que recopilo sobre la Caça el Doctor Pedro Nuñez Auendaño, del consejo de don Yñigo Lopez de Mendoça tercero deste nombre Duque del Infantado, para documento, y auiso de todos los Caçadores, y descargo de las consciencias de los Principes y señores, con sus dudas y decisiones, dellas fue visto y examinado por el reuerendo señor Licenciado Gaspar de Quiroga Vicario General en la Metropoli de Toledo, y con su licencia impresso la primera vez en la muy noble villa y Vniuersidad de Alcala de Honares. A deziocho dias del mes de Deziembre, del año de M. D. X L I I I.

Aora de nueuo impresso en Napoles, por Tarquinio Longo; en este año de 1620.

HVIVS OPERIS CAPITVM summa, tam primæ, quàm secundæ partis.

Secunda Pars.

CAPITVM PRAETORVM FINIS.

INDEX

INDEX GENERALIS
OMNIVM RERVM ET MATERIARVM
maximè notabilium, quæ per hoc totum opus tractantur.

A

a 2 cap.

B

C

Cathe-

Custos

Didaci

E

Exami-

F

Fundus

Infor-

in

tor

S

INDEX.

INDEX.

Titulus

FINIS TABVLÆ.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb a b

Omnes sunt terniores preter † qui est duernior & b quaternior.

Imprimatur. Alexander Boscius Episc. Carinolæ Vicarius Gen. Neap.

Alexander Ruffus Canonicus Neapolitanus Deput.

Ioannes Longus Canonicus Neap.& Curiæ Archiep.Neap.Theol.Dep.

